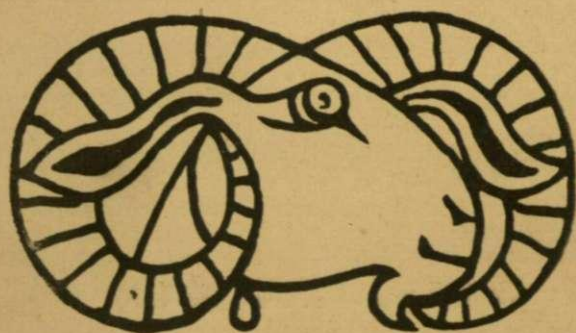

ΑΙ Ξ Ω Ν Η

Α' ΤΟΜΟΣ 1950 - 1951

ΑΙ Ξ Η Σ Μ Η

ΤΟΜΟΣ Α' 1950 - 1951

ΑΙΞΩΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΜΙΕΡΓΕΙΑΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Συνδρομή Ἐσωτερικοῦ ἔτησίᾳ Δραχ. 60.000

» Ἐξωτερικοῦ » Δολλ. 4 — Λιρ. Αἰγύπ. 2

Τὰ χειρόγραφα ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ, τὰ ἐμβάσματα καὶ αἱ συνδρομαὶ πρέπει ν' ἀποστέλλωνται πρὸς τὸν κ. Γ. Κανδρεβιώτην, Νίκης 20, Τηλ. 20-149, Ἀθήναι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α΄ ΤΟΜΟΥ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1950 - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1951

ΤΕΥΧΗ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1-12

- ΑΙΞΩΝΙΚΑ:** σελ. 15, 43, 44, 50 (Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Μακαριότητα τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας), 59 (ἐπιστολὴ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Συνεταιρισμὸν «Αἰξωνή»), 73α, 99, 100, 101α, 127, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 194, 205.
- Γκρέκας Ἰωσήφ:** Τὰ τραγούδια τοῦ ἀγερμοῦ σ. 152—153.
- Γρηγόρης Γεράσι:** Λευκαδίτικη ἀμφίεση. σ. 91—92.
- Γριτσόπουλος Τάσος:** Λαογραφικά θέματα—Ὀνειροκριτικά. σ. 41—43.
- » » : Ὁ ποντισμένος ἀργαλιός. σ. 69—70.
- » » : Οἱ ἀπόκριες. σ. 89—90.
- » » : Τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, σ. 154—158.
- Δόμπασης Γ.:** Γύρω ἀπὸ τὴν Ὀρφικὴ μύθησιν. σ. 111—114.
- Διαμάντης Κωνσταντίνος:** Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου στὴ Νησίστα τῶν Τζουμέρκων. σ. 137—143.
- » » : Ἡ πάλῃ κατὰ τῆς λήθης. σ. 203—204.
- Δικόπουλος Δημήτρης:** Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγιογραφίαν. σ. 144—151.
- Ζωγράφου Μίνα:** Μαγδαληνὸς ἕνας λαϊκὸς τεχνίτης. σ. 180—183.
- Θεοδωρακόπουλος Γ.:** Ἡ ἱστορικὴ μοῖρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. σ. 18—20.
- Κακούρη Κατερίνα:** Ἡ λαογραφία μας καὶ ἡ Αἰξωνή. σ. 63—64.
- » » : Προβλήματα τῆς νεοελληνικῆς λαογραφίας. σ. 119—120.
- Καπαράκος Νικητῆς:** «Ὀλυμπιάδα» τὸ συνεταιρισμένον χωριό. σ. 159—162.
- Καρζής Δίνος:** Αἰξωνή, ἐργαστήρι ἐλληνικῶν ἀνθρώπων. σ. 101—103.
- Κουρέτας Δ.:** Ἡ φύσις τοῦ ὄνειρου κατὰ Πλάτωνα καὶ Φρόντυν. σ. 27—30.
- » » : Τὸ βαθύτερον νόημα τῶν Βακχῶν τοῦ Εὐριπίδου ἰδιαιτέρως ἀπὸ τῆ σκοπιᾶ τῆς ψυχαναλύσεως. σ. 184—189.
- Μεραναῖος Κ.:** «Αἰξωνή» πράξις καὶ σύμβολο. σ. 13—14.
- » » : Ἡ Ἑλληνικὴ κοσμοθεωρία. σ. 39—40.
- » » : Ἡ προσωκρατικὴ φιλοσοφία—Θαλῆς ὁ Μιλήσιος. σ. 60—62.
- » » : » » —Ἀναξίμανδρος. σ. 83—86.
- » » : » » —Ἀναξίμενης. σ. 115—118.
- » » : » » —Πυθαγόρας. σ. 178—179.
- » » : Ἄγγελος Σικελιανός. σ. 167—168.
- » » : Βιβλιοκρισία (Β. Γάνωση: Τύχη καὶ σκοπιμότης ἐν τῇ φύσει). σ. 193.
- Μητρόπουλος Κωνσταντίνος:** Ἱπποκράτους περὶ ἐνυπνίων—Εἰσαγωγή. σ. 104—110.
- » » : » » Μέρος Βον σ. 197—202.
- Μιχαλόπουλος Φάνης:** Ἀλκυονίδες ἡμέρες. σ. 45—50.
- Παπαγιαννόπουλος—Παλαιὸς Ἀνδρέας:** Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῆς Αἰξωνῆς. σ. 10—12.
- » » » : Τὸ παρὰ τὴν Αἰξωνὴν ἄντρον τῶν Νυμφῶν. σ. 77—82.
- » » » : Ἐνδείξεις περὶ τῆς εἰς Αἰξωνὴν ἀποβιβάσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. σ. 131—136.
- » » » : Συνέδριον γυναικῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρὰ τὴν Αἰξωνὴν. σ. 164—165.
- Παπαδόπουλος Ἰωσήφ:** Ξεκίνημα γιὰ ἕνα μεγάλο ἔργο. σ. 3—4.
- Παπακώστας Ἄγγελος:** Πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα στὸ δυτικὸν Ζαγόρι. σ. 65—67.
- Πικιώνης Δημήτριος:** Τὸ πνεῦμα τῆς παράδοσης. σ. 5—6.
- » » : Ἱστορικὲς καὶ ζωντανὲς μορφές. σ. 31—35.
- » » : Ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. σ. 71—72.
- Πουλιόπουλος Νικητῆς:** Παράδοση καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. σ. 7—9.
- » » : Ἀφύπνιση. σ. 36—38.
- » » : Ἀπόδημος Ἑλληνισμός. σ. 56—57.
- » » : Ἀνανέωση. σ. 93—95.

Πουλιόπουλος Νικ.: 'Ο λαός μας, σ. 125—126.
» » 'Ελληνικό ήθος, σ. 190—192.
» » 'Ελληνική ήθική πορεία, σ. 195—196.

Σικελιανός 'Αγγελος: Αιξωνή, σ. 73—76.

Σταμπολής Γεωργ.: Κωστής Παλαμάς, σ. 96—98.

Σταφανόπουλος 'Ιωάννα: Τό διεθνές συνέδριον γυναικῶν εἰς τὴν Αἰξωνήν, σ. 163—164.

Φέρτης 'Ηλλας: Αἰξωνή παράδοση καὶ λαϊκὴ τέχνη, σ. 87—88.

Χαριτωνίδης Χ.: Αἰξωνή, σ. 129—130.

Χατζηκυριάκος—Γούκας Ν.: Αἰξωνή Χαίρειν, σ. 17.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Μακρῶ 'Αντρέ: 'Η βυζαντινὴ τέχνη, (Μετάφρ.: Μίνας Ζωγράφου), σ. 21—26.

Ντέν Στάϊνεν Φόν Χέλμουτ: 'Επιστροφή στὴν 'Ελλάδα, (Μετάφρ.: Γεωργίας Ταρσοῦλη), σ. 169—175.

Ρεϋνόλντ ντέ Γ.: 'Ελληνισμός καὶ Χριστιανισμός, (Μετάφρ.: Μίνας Ζωγράφου), σ. 121—124.

Σικελιανού Βῆα: Τό ἑλληνικὸ θέατρο, (Μετάφρ.: Λίνου Καρζή), σ. 51—55.

Σωσσὺρ ντέ Ρ.: Τό 'Ελληνικὸ θαῦμα, σ. 176—177.

'Ωφρέρ Γκαστόν: 'Επιστολὴ πρὸς «Αἰξωνήν», σ. 193—194.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Σχέδιο βινιέττας (Γιαν, Τσαρούχη), σ. 16.

'Ιησοῦς Χριστὸς ('Όσιος Λουκάς 10ος αἰών), σ. 24.

» » ('Αγία Σοφία 9ος αἰών), σ. 25.

Θεοτόκος Γλυκοφιλοῦσα (16ος αἰών), σ. 32.

Σχέδιο Δ. Πικιώνη γιὰ τὸ ἄλσος τῆς Αἰξωνῆς, σ. 36—37.

'Αλκυονίδες μπροστὰ στὴ φωλιά τους, σ. 47.

Γραφικὴ ἀποψη ἀπὸ τὸ Ζαγοροχώρι 'Αρίστη, σ. 67.

'Ανάγλυφον εἰκονίζον 'Αρχέδαμον τὸν Νυμφόληπτον, σ. 78.

Λατρευτικὸν ἀγαλμα ἐκ τοῦ ἄντρου τῶν Νυμφῶν, σ. 79.

'Αναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ » » » » (ἀρ. 1008), σ. 80.

» » » » » » » » (ἀρ. 1009), σ. 81.

Σχέδια Λευκαδίτικης ἀμφιέσεως (Γ. Γρηγόρη), σ. 91.

'Ο μοσχοφόρος τῆς 'Ακροπόλεως, σ. 123.

'Ο 'Αρειος Πάγος, σ. 133.

'Ερείπια χριστιανικῆς βασιλικῆς εἰς τὴν Γλυφάδα, σ. 135.

'Ερείπια τοῦ νάρθηκος τῆς χριστ. βασιλικῆς εἰς τὴν Γλυφάδα, σ. 136.

Χαλκοῦν νόμισμα βυζαντινῶν χρόνων, σ. 136.

'Η ἐπὶ τοῦ δρους προσευχὴ τοῦ 'Ιησοῦ, (Ἔργον Βίκτωρα, ἐκ τοῦ Μουσείου Λοβέρδου), σ. 145.

'Ο Μυστικὸς Δεῖπνος, (Ἔργον Μιχ. Δαμασκηνοῦ), σ. 146.

'Η προδοσία τοῦ 'Ιούδα, (Ἔργον Βίκτωρα, ἐκ τοῦ Μουσείου Λοβέρδου), σ. 147.

'Η Σταύρωσις, (Ἔργον Μιχ. Δαμασκηνοῦ, ἐκ τοῦ μουσείου Ζακύνθου), σ. 147.

'Η Σταύρωσις, (Ἔργον Ἐμμ. Λαμπράδου, ἐκ τοῦ Μουσείου Λοβέρδου), σ. 148.

'Η 'Αποκαθλήωσις, (Ἔργον Ἐμμ. Τζάνε, ἐκ τοῦ Μουσείου Μπενάκη), σ. 148.

'Ο 'Επιτάφιος Θρήνος, (Ἔργον Θεοδ. Πουλᾶκη, ἐκ τοῦ Μουσείου Λοβέρδου), σ. 149-

'Η εἰς 'Αδου Κάθοδος, (Ἔργον Κωνστ. Τζάνε, συλλογὴ Ν. Ζερβουδάκη), σ. 150.

'Η 'Ανάστασις, (Ἔργον Θεοδ. Πουλᾶκη, ἐκ τοῦ Μουσείου Λοβέρδου), σ. 150.

'Ο Χριστὸς φανεὶς ταῖς Μυροφόροις, (Ἔργον 17ου αἰῶνος, ἐκ τῆς 'Εθν. Πινακοθήκης Λονδίνου), σ. 151.

Τμήμα ἐπιτυμβίου στήλης 4ου π. Χ. αἰῶνος εὑρεθὲν εἰς Γλυφάδαν, σ. 165.

'Ο ποιητὴς 'Αγγελος Σικελιανὸς στὴν Αἰξωνή, σ. 167 β.

'Εργα τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη Μαγδαληνοῦ, σ. 180, 183.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.— «Τὸ τραγούδι τοῦ "Αἰ Βασίλη» (ἐκ τοῦ ἀρχαίου 'Ιωσήφ Γκρέκα), σ. 66.

— «Γαλαζιανή» (ἐκ τοῦ ἀρχαίου Κ. Ψάχου), σ. 69.

— «Τραγούδι τοῦ Λαζάρου» ('Εκ τοῦ Μουσικοῦ καὶ Φωνητικοῦ ἀρχαίου τῆς Αἰξωνῆς), σ. 152, 153.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σ. 128.

ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ἘΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ἜΡΓΟ

ΠΟΣΟ μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης τοῦ ἐθνολογικοῦ βίου καὶ τῆς παραδόσεως ἑνὸς λαοῦ, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθῇ. Ἰδιαιτέρα ὅμως οἱ ἐρευνῆται ποῦ θ' ἀττοληθοῦν μὲ τὴν βιολογικὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς 'Ελληνικῆς φυλῆς καὶ θὰ ξεχωρίσουν τὰ στοιχεῖα ποῦ τὴν ἀπαρτίζουν θὰ διαπιστώσουν ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτά, ὅποτε μπόρεσαν νὰ συντεθοῦν συνειδητὰ γύρω ἀπὸ κάποιον στερεὸ πνευματικὸ ἄξονα, δημιουργήσαν πολιτισμούς, συνθέσεις πολιτισμῶν ποῦ κράτησαν τοὺς 'Ελληνῆς στὴν ἡγεσία τῆς γνωστῆς κατὰ καιροὺς Εὐρώπης, λέει ἕνας ποιητῆς, καὶ αὐτὸ πάντοτε χάρι στὴ συνδυασμένη σωματικὴ καὶ πνευματικὴ τους ὑπεροχὴ.

Οἱ σκέψεις αὐτῆς μοῦ ἦλθαν στὸ νοῦ ὅταν, πρὶν ἀπὸ τέσσερις μῆνες, μερικοὶ ἀκτιήμενες ἐργάται καὶ βιοπαλαισταὶ ποῦ ἔμεναν ἀπὸ χρόνια στὴ Γλυφάδα μαζεύθησαν στὸ σπίτι ἑνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιστήμονος, τοῦ κ. Νικ. Πουλιόπουλου, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ιδρύσουν ἕνα κτηματικὸ καὶ οἰκοδομικὸ συνεταιρισμό, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν στὴν οἰκογένειά τους τὴν περιπόθητη στέγη.

Τὸ ξεκίνημά τους αὐτὸ ἀκολούθησαν ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ποῦ τοὺς ἔνωσε ὁ κοινὸς πόθος τῆς δημιουργίας ἑνὸς ὑποδαγματικοῦ ἑλληνικοῦ οἰκισμού. Ἔτσι συμπτύχθηκε ὁ συνεταιρισμὸς καὶ πῆρε τὸ ὄνομα «ΑΙΞΩΝΗ» γιὰτι καὶ ὁ τόπος ποῦ διαλέχθηκε γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν, στὸ «κάτω Πιρναρὶ» Γλυφάδας, ἀνῆκε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὴν Αἰξωνή, ἕναν ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους δήμους τῆς Ἄττικῆς¹.

'Η καθολικὴ μορφή τοῦ νέου οἰκισμού καὶ ἡ ἐκπόνησι τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, γιὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀπαραίτητη ἐνότητα τοῦ χώρου, δηλαδὴ ν' ἀποκατασταθῇ πλαστικὴ ἁρμονία μεταξὺ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἱστορικῆς τοποθεσίας καὶ τῶν νέων κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, ἀνετέθη σ' ἕνα στοχαστικὸ μελετητὴ τῶν προβλημάτων τῆς 'Ελληνικῆς τέχνης, τὸν ἀρχιτέκτονα καὶ καθηγητὴ τοῦ Πολυτεχνείου κ. Δ. Πικιώνη².

«Ὁ θεμελιώδης ρυθμὸς ἄς στολωθῇ εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐθνικότητος καὶ ἄς ὑφώνεται κάθετα».

Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ κληρονομία ποῦ μᾶς ἄφισε ὁ ἐθνικός μας ποιητῆς Διον. Σολωμὸς καὶ σήμερα γυρίζουμε μὲ ἀκατάσχετη μανία στὰ πρωτόγονα ἐκφραστικὰ μέσα τοῦ λαοῦ μας, στὴν πρωταρχικὴ πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως, ποῦ εἶναι γεμάτη αὐθορμητισμὸ καὶ εὐλιχρίνεια.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ συλλέξουμε ἀπ' τὸν ἀνεξάντλητο αὐτὸ λαϊκὸ θησαυρὸ καὶ τὴν λογία παράδοσι, κάθε καλὴ ἐκφραστικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωσι, ἀπὸ τ' ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς σμίλης καὶ τοῦ λόγου, τὴ λαϊκὴ φιλοσοφία μὲ τὰ ἔθιμα καὶ τίς δοξασίες, τὸ χορὸ καὶ τὴ μουσικὴ, τὴν αἰσθητικὴ τῶν χρωμάτων καὶ τὴν λαϊκὴ χειροτεχνία ἕως τὴν τελευταία διακοσμητικὴ λεπτομέρεια, γιὰ νὰ τοποθετήσουμε, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐπιστητοῦ, τὸν

1. Πρβλ. ἔρθρο Ἄνδρ. Παπαγιαννόπουλου—Πιλαιοῦ: Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῆς Αἰξωνῆς, σ. 10.

2. Πρβλ. ἔρθρο Δ. Πικιώνη: Τὸ πνεῦμα τῆς παράδοσης, σ. 5.

υποδειγματικό μας οίκισμὸ πού θ' ἀνταποκρίνεται ἀπόλυτα καὶ θὰ ἱκανοποιῆ τις ἀπαιτήσεις μιᾶς συγχρονισμένης, ἰδανικῆς θὰ ἔλεγα, πολιτείας.

Τὸ ξεκίνημα τῆς Αἰξωνῆς πού στηρίζεται σὲ μιὰ πνευματικὴ κυρίως βάσι, μᾶς παρουσιάζεται σὲ ποικίλες μορφές: σὰν ἀντίδρασι στὴν πολεοδομικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἀναρχία πού βασιλεύει στὴν Ἑλλάδα καὶ εἰδικώτερα στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀνάγκη καὶ ὑποχρέωσι, ὅπου ἡ αἰσθητικὴ, ἡ κοινωνιολογία, ἀκόμη καὶ ἡ ὑγιεινὴ παίζουν τὸ ρόλο τους³.

Συμπερασματικὰ τὸ ξεκίνημα τῆς Αἰξωνῆς προβάλεται «ὡς πορεία τῆς ἑλληνικῆς αὐτογνωσίας»⁴ μὲ ψυχολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐλατήρια, δηλαδὴ μὲ τὴ ζωικὴ ἐνέργεια πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ φαντασία καὶ ἀναλύοντας τις συνθηκὲς πού συντελοῦν στὸ ν' ἀναπτυχθῆ, σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, τὸ αἰσθημα τῆς ἐπιστροφῆς στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν παράδοσι, διαπιστώνουμε πὼς ὅλα τὰ στοιχεῖα δὲν ἐξασκοῦν πάντα τὴν ἴδια ἐπιρροή. Καμμιά φορὰ ἡ εὐχαρίστησι καὶ ἡ ἀπόλαυσι εἶναι σ υ ν έ π ε ι α ὄ χ ι ἔ λ α τ ῆ ρ ι ο καὶ δὲν κάνομε τὰ πράγματα πάντα ὅπως μᾶς ἀρέσουν, ἀλλὰ κατανοῦν νὰ μᾶς ἀρέσουν ἀπλῶς γιατί τὰ συνηθίσαμε. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ μόδα.

Καὶ τώρα φαντασθῆτε πόσες θυσίες, κόποι καὶ φροντίδες χρειάζονται γιὰ νὰ ὀδηγηθῆ ἓνα ἐτερόκλητο πλῆθος σὲ μιὰ κτηματικὴ μὲν ἀλλὰ καὶ αἰσθητικὴ ἀποκατάστασι.

Γι' αὐτὸ μὲ ἀνάλογο διαπαιδαγώγησι θὰ ἐπιδιώξουμε τὴν ἐνίσχυσι καὶ ἀνύψωσι τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθητηρίου τῶν ἀνθρώπων πού θ' ἀκολουθήσουν τὸ ξεκίνημα τῆς Αἰξωνῆς. Εἰδικώτερα προβλέπουμε νὰ ἰδρῦσουμε, ἐκτὸς ἀπ' τὴ Βιβλιοθήκη, τὸ ὑπαίθριο Θέατρο γιὰ τὴν παράστασι ἀρχαίων δραμάτων καὶ παραστάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαϊκοῦ θεάτρου ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ Σχολές πού θ' ἀναπτύξουν τὴν ἐγχώρια καλλιτεχνικὴ χειροτεχνία, πού θὰ βασισθῆ στὰ εἰδικὰ ἀρχεῖα πού καταρτίζουν ὀρισμένα μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ μας καὶ πού θὰ περιλαμβάνουν ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὴ γνήσια Ἑλληνικὴ παράδοσι καὶ ἀπ' αὐτὰ θὰ διαλεχθῆ ὅ,τι θὰ πρέπει νὰ διατηρηθῆ καὶ νὰ καλλιεργηθῆ σήμερα.

Πιστεύω στὸν Ἡράκλειτο πού εἶπε: «Ἀρμονία ἐστὶ συμφυρμὸς ἀντιθέσεων», γι' αὐτὸ προσωπικὰ χάρηκα ὅταν εἶδα τοὺς λίγους ἀνθρώπους πού ἦταν, ὡς τὰ χθές, ἄγνωστοι μεταξὺ τους, νὰ ξεκινοῦν ὁ καθένας τους ἀπὸ διαφορετικὴ θέσι γιὰ ἓνα ἔργο πού θέλει μεγάλη σκέψι καὶ σθένος.

«Στις ἡμέρες μας—γράφει ἓνας ξεχωριστὸς γάλλος «ἐρυντί», ὁ Ἐδουάρδος Quinet στὸ βιβλίον του: «Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας»—ἡρωϊσμὸς καὶ σοφία εἶναι δυὸ πράγματα ἀσυμβίβαστα. Τὸ πρῶτο θεωροῦμε μανία, τὸ δεύτερο χαρακτηρίζουμε σὰν κάτι τὸ λογικόν. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ὑπερτεροῦν ἀπὸ μᾶς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πού εὗρισκαν σοφία στὸν ἡρωϊσμὸ καὶ ἡρωϊσμὸ στὴν ἀληθινὴ σοφία.... Οἱ Ἕλληνες ἅμα ξεχώρισαν τὸν ἡρωϊσμὸ ἀπ' τὴ σοφία, ἔχασαν θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς τὴν ταυτότητά τους. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἔπαυσαν νὰ εἶναι Ἕλληνες...».

Στὸ ξεκίνημα τῆς Αἰξωνῆς βλέπω τὸ αἰώνιο καὶ ἀκατάλυτο Ἑλληνικὸ πνεῦμα.

ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

3. Πρβλ. ἄρθρο Νικ. Πουλιόπουλου: Παράδοσι καὶ κοινωνικὴ ζωὴ σ. 7.

4. Πρβλ. ἄρθρο Κ. Μεραναίου: Αἰξωνή, πράξι καὶ σύμβολο, σ. 13.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ τῶν παραδόσεων τῶν λαῶν ὀδηγεῖ τὸν μελετητὴ, ἀργὰ ἢ γρήγορα, σὲ μερικὰ βασικὰ συμπεράσματα:

1. Πὼς αἱ παραδόσεις αὐτὲς εἶναι ἐπιβιώσεις πανάρχαιων ρυθμῶν ἢ μορφῶν, πού παρὰ τις μεταμορφώσεις πού ἔπαθαν στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, κρατοῦν ἀναλλοίωτη τὴν ἀρχέγονη οὐσία των.

2. Πὼς ἡ κάθε μιὰ εἶναι γνήσια ἔκφρασι τῆς ψυχῆς τῆς κάθε ἐθνότητος, τῆς βασικῆς αὐτονομίας της, μὰ πὼς ὅλες ἀνήκουν στὴν παγκόσμια οἰκογένεια τῆς μιᾶς καὶ ἐνιαίας παράδοσις ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

3. Πὼς ὅλες δὲν ἀπέχουν ἐξ ἴσου, ὅπως ὀρθὰ διέκρινε ἓνας ποιητὴς μας, ὁ Ἄγγ. Σικελιανός, ἀπὸ τὸ πνευματικὸ κέντρο τῆς καθολικῆς αὐτῆς παράδοσις, μὰ πὼς ἡ κάθε μιὰ ἀντανεκλᾷ ἄλλη λιγώτερο ἄλλη περισσότερο καὶ πλέον καθαρὸ τὸ φῶς τοῦ πνεύματός της.

4. Πὼς ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσι ἀπὸ θεία μοῖρα ἀνήκει στίς τελευταῖες τοῦτες, συνθέτοντας, ἐξ αἰτίας τῆς προνομιακῆς της θέσις ἀπάνω στὸν πλανήτη μας, τὰ πνευματικὰ ρεύματα ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Ὁ φωτισμένος νοῦς, ἀργὰ ἢ γλήγορα, θ' ἀναγνωρίσει πὼς ἔξω ἀπὸ τούτη τὴ μιὰ καὶ μόνη, τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου παράδοσι, δὲν μπορεῖ νὰ υπάρξει παρὰ μόνο τὸ ψευδὲς καὶ τὸ ἐφήμερο. Γιατὶ τούτη μόνη εἶναι ἡ ἔκφρασι τοῦ ἐνὸς καὶ αἰδίου λόγου, τοῦ λόγου πού, ὅπως εἶπε ὁ Δημόκριτος, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ ἡ ἐξήγησι τῆς τοῦ παντός διοικήσεως καὶ πού ὅσο κοινωνοῦμε ἀπὸ τὴ Μνήμη της πετυχαίνουμε τὸ ἀληθινόν, ἐνῶ ὅταν ἀντίθετα «ιδιάσωμεν», περιοριστοῦμε δηλαδὴ στὸ στενὸ ἀτομικὸ μας ἐγώ, ἁμαρτάνουμε, ἀστοχοῦμε μ' ἄλλους λόγους τὴν ἀλήθεια.

Ποῖος θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυρισθῆ πὼς μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο μας ἀποδείξαμε ἀρκετὰ πὼς κοινωνοῦμε, ἢ πὼς πασχίζουμε τουλάχιστο νὰ κοινωνήσουμε ἀπὸ τὴ Μνήμη τούτη;

Και μολοντοῦτο ἡ ἀλήθεια δὲν εἶν' ἄλλο πῦρ ὁ καρπὸς τῆς ὑπακοῆς μας ἢ γιὰ νὰ ἐκφρασοῦμε κυριολεκτικώτερα, τῆς ἐνακοῆς τῶν ἐπιταγῶν αὐτῆς τῆς Μνήμης. Ὁκνοῦμε νὰ ὑπακούσουμε θεωρῶντας τὸ ταπεινὸ καὶ προσβλητικὸ τάχα γιὰ τὴν ἀξιοπρέπειά μας σὰν ἐλευθέρων δημιουργῶν. Νομίζουμε πὼς τὴν προασπίζουμε τὴν ἀξιοπρέπεια αὐτή, ἐμπιστευόμενοι στὰ ἐφήμερα ἐφευρήματα τοῦ ἐγκεφάλου μας. Ἀλλὰ τὴν πραγματικὴν ἐλευθερία τὴ φέρνει μόνο ἡ ἀλήθεια. Καὶ τούτῃ πάλι τὴν φέρνει ἡ ὑπακοή. Καὶ λέγοντας ὑπακοή δὲν ἐννοοῦμε ποσῶς μιὰν ἐνέργεια παθητικὴ, ὅπως θὰ νόμιζαν οἱ πολλοί. Τουναντίον τούτῃ προϋποθέτει τὴν ἐγρήγορη ὄλων ἀνεξαίρετα τῶν δυνάμεών μας, τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς μας.

Πραγματικὰ ὅσο πιὸ ἐνεργὲς καὶ λευτερωμένες εἶναι οἱ δυνάμεις μας αὐτὲς, τόσο πιὸ πλέρια ἡ ὑποταγή, καὶ πῶς θὰ θαυμάστο, τόσο πιὸ πλέρια ἡ πνευματικὴ μας ἐλευθερία.

Ἐπακοή θὲ νᾶναι λοιπὸν ὁ δρόμος ποὺ θὰ μᾶς ὀδηγήσει «μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο» στὸν γνήσιο ἑαυτὸ μας. Πὼς ὁ δρόμος τοῦτος εἶναι μακρὸς καὶ πολυώδυνος, οἱ πιὸ φωτισμένοι ἀπὸ μᾶς τῶχουμε ἀρκετὰ διδαχθεῖ, γιὰτὶ κρυμμένη εἶναι τῆς φύσης ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς πολὺ πιὸ δυσεξεχνίαστη ἀπ' ὅ,τι στοχάζεται ὁ ἀφιλοσόφητος νοῦς καὶ ἀποδιώχνει μὲ ἀτεγκτὴ σκληράδα περισσότερο καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπιστοὺς, τοὺς ἀφελεῖς καὶ εὐγενικοὺς αἰσθηματίες καὶ δοκιμάζει σκληρότερα τοὺς δικούς τῆς καὶ ἔβαλε τὶς ἀρνητικὰς δυνάμεις νὰ παραστέκουν στὸ δρόμο τῆς, ὥστε ἡ νίκη νᾶναι ἄξια τῆς θειότητος τῆς ἀλήθειας.

Δὲν πρέπει γι' αὐτὸ νὰ μᾶς ἀπελπίζουν οἱ δυσκολίες. Οὔτε τὸ μακρὸς τοῦ χρόνου. Τὶ θ' ἄξιζε ἂν ἦταν ἔργο εὐκόλο; ἔργο τῆς στιγμῆς καὶ τῆς καλῆς μας πρόθεσης; Πὼς μπορεῖ νᾶναι τέτοιο ἓνα ἔργο ποὺ ξεπερνᾷ τὶς ἐφήμερες βουλήσεις τοῦ ἀτόμου, καὶ ποὺ ἡ βαθύτερή του πρόθεση εἶναι νὰ δουλέψει στὴ βούληση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς;

Πρέπει νὰ δημολογήσουμε πὼς τὰ σημάδια, ποὺ μαρτυροῦν πὼς ὁ μόχθος νὰ ἐκφρασθεῖ ἡ ἐσωτερικὴ Ἑλληνικὴ πραγματικότητά μὲσφ τῶν συμβόλων τῶν νόμιμων στὴν κάθε τέχνη, δὲ λείπουν ἀπ' τὴ ζωὴ μας. Δὲ σημαίνει ἂν τὰ σημάδια αὐτὰ μποροῦμε νὰ τὰ μετρήσουμε στὰ δάκτυλα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ. Τὸ ὑψηλὸ παράδειγμα τοῦ ποιητῆ μας, τεκμήριο ἀξίας ζωῆς, δὲν εἶναι βέβαια ἀπ' τὴ φύση του ὠρισμένο νὰ πραγματοποιεῖ μονάχα μέσα στὰ ὅρια τῆς περιοχῆς τοῦ λόγου. Ἴδου ὅτι ἀργὰ μὰ σίγουρα τείνει νὰ κυριέψει ὅλες τὶς ἐκφράσεις ζωῆς καὶ τέχνης.

Καὶ ἴσως χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ ἐκφρασοῦμε οὔτε «πλέον» οὔτε «μείον τῆς χάριτος» ἴσως καὶ τούτῃ ἡ περίπτωσις ποὺ στάθηκε ἀφορμὴ στὰ γραφόμενα αὐτὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα ἀπ' τὰ εὐοίωνα σημάδια τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Γιατί, πὼς ἄλλοιῶς νὰ ἐξηγηθεῖ τόσος ἔρως καὶ ἀγάπη τοῦ καλοῦ σὲ τόσες ψυχές, τόση ἐνότητα σὲ βουλήσεις; Τόση ὁμοφράδμων νόησις;

Ἄμποτε νᾶναι ἔτσι. Ἄς εὐχηθοῦμε νὰ ὑπερημηθοῦνε ὅλα τὰ ἐμπόδια τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ὥστε, ἂν θέλει ὁ Θεός, ν' ἀξιοθοῦμε καὶ δοῦμε στὴν οἴκησιν τὴν ἑλληνικὴν, καὶ ἀπὸ μορφὴ ἑλληνικὴ, ὅσο εἶναι τοῦτο μορετὸ στοὺς καιροὺς μας.

Δ. ΠΙΚΙΩΝΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΑΝΑΓΚΗ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀποτελεῖ βιολογικὴ λειτουργία γιὰ τὸν ἄνθρωπο γι' αὐτὸ μέτρο τῆς ἀξίας του, δὲν εἶναι ὅ,τι κερδίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει στοὺς ὁμοίους του.

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ προσδιορίζει τὴν δικαιολογία καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς του γίνεταί ἀφορμὴ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ ἄτομο συνείδηση τῆς ἀξίας του γεννάει τὸ χαρούμενο συναίσθημα τοῦ συλλογικοῦ ἐνδιαφέροντος κεντρίζει τὸν ἀνθρώπινο ἐγώισμὸ, γιὰ ὅτι εἶναι «κοινὸν καὶ οὐσιῶδες» μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπο σὲ παράγοντα τῆς κοινωνικῆς προοδευτικῆς πορείας.

Τὸ πρωταρχικὸ ἀποτελεσμά τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ παράδοσις. Αὐτὴ καθορίζει τὴν διαλεκτικὴ κοινωνικὴ πορεία, ἀπὸ τὴν πιὸ πρωτόγονη μορφὴ, ὡς τὴν πιὸ προοδευμένην συγχρόνως ὅμως φανερῶνει τὴν ποιότητα τοῦ λαοῦ, ποὺ τὴν διαμορφώνει, σὲ ἓναν συσχετισμὸ συγκεκριμένου φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Παράδοσις δηλαδὴ εἶναι ἡ σύνθεσις καὶ καθιέρωσις, τῆς συλλογικῆς ἀνθρώπινης νόησις, βούλησις καὶ τοῦ συλλογικοῦ συναισθήματος, σὲ μορφές καὶ σχήματα, ποὺ ἀνταποκρίνονται στὴν ποιότητα, ὅπως τὴν πλάθει τὸ φυσικὸ περιβάλλον, καὶ ἐναρμονίζονται πρὸς τὴν πορεία καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἡ παράδοσις, δὲν πραγματοποιεῖ καθιερωμένες μορφές, ἀλλὰ καθιερώνει, καινούργιες, ποὺ πηγάζουν κάθε φορὰ ἀπὸ τὴν ἱστορικὰ καὶ χρονικὰ ἀντίστοιχη συλλογικὴ βούληση. Ἡ συλλογικὴ αὐτὴ βούληση, ἐναρμονίζεται πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ συγκεκριμένου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, γιὰ ὅσο χρονικὸ διάστημα αὐτὸ ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, συγκροτεῖται μαζί του, ὅταν ἐμποδίζει τὴν κοινωνικὴ προοδευτικὴ πορεία, ποὺ ὅμως τὴν προπαρασκευάζει καὶ τὴν πραγματοποιεῖ μὲ τὴν παράδοσις, σπάζοντας τὶς ἀντιπροοδευτικὰς ἐπιβιώσεις τῶν ξεπερασμένων μορφῶν καὶ σχημάτων.

Ἔτσι ἡ παράδοσις ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ τεχνητοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν φειχισμὸ τῶν ἀντιανθρωπίνων καὶ ἀντικοινωνικῶν παραγόντων. Γι' αὐτὸ ἡ καθιέρωσις τῆς παράδοσις, εἶναι πάντοτε ζωντανὴ καὶ οἱ μορφές τῆς κλασικῆς. Ἡ παράδοσις δὲν εἶναι ποτὲ τὸ δέον a priori, ἀλλὰ τὸ δέον σὲ κάθε στιγμὴ. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ διαλεκτικὴ πορεία.

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ, ἀναζητᾷ στὴν καθιέρωσις τῆς παράδοσις, καινούργιες μορφές, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες, γιὰτὶ αὐτὴ ἐκφράζει τὴν βαθύτερη καὶ εὐκρινέστερη ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὕλικά, πνευματικά, καλλιτεχνικά καὶ συγχρόνως προσδιορίζει τὶς καινούργιες μορφές τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης. Ἡ παράδοσις εἶναι τὸ σπέρμα τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης καὶ γίνεται ὁ ἄξονας τῆς κοινωνικῆς πορείας καὶ προόδου.

Φανερόντας όμως ή παράδοση, τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἀξία τῆς ποιότητας, τῆς φύτρας τοῦ λαοῦ ποὺ τὴν διαμορφώνει, δίνει ὅλα τὰ στοιχεῖα, ποὺ συνδέουν σταθερὰ καὶ μόνιμα, ἔναντι στενώτερο ἀνθρώπινο κύκλο, σὲ μιὰν κοινὴ πορεία ζωῆς καὶ ἐπιδιώξεων· δείχνει τὴν ταυτότητα τῆς καταγωγῆς τους, τὴν κοινότητα τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς γλώσσας· τὶς ἰδιαιτέρες φυσικὲς τους κλίσεις καὶ ἐπιθυμίες· τὰ προνόμια καὶ τὶς ἀδυναμίες, ποὺ τοὺς κληροδότησε τὸ ἀρχικὸ τους κύτταρο· τὶς ἐπιδράσεις τοῦ κλίματος καὶ τοῦ γενικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὅπου γεννήθηκαν, ἀναπτύχθηκαν καὶ ζοῦν. Γιατὶ τὸ φυσικὸ περιβάλλον προσδιορίζει, σὲ τελευταία ἀνάλυση, τὶς ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὸ γεννάει τὶς ἀνάγκες τους, ποὺ ὑποχρεώνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ σταθεῖ ἀντιμέτωπος στὶς ἀντιανθρώπινες φυσικὲς δυνάμεις, νὰ προπαρασκευάσει τὴν ἄμυνα καὶ τὴν ἐπίθεσή του, νὰ ἀναζητήσῃ τὸν τεχνικὸ του ἐξοπλισμό, νὰ ὀργανώσει ἀνάλογα τὴν κοινωνικὴ του ζωὴ, καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὸ κοινωνικὸ του σύστημα.

Ἡ ποιότητα, σφραγίζει τὴν παράδοση μὲ μιὰ συνέχεια ταυτότητας καὶ ἐνότητας. Γιατὶ τὸ ἢ παράδοση κάθε λαοῦ, ξεχωρίζει ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἔχει τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀτμόσφαιρας, τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὅπου γεννιέται, διαμορφώνεται καὶ συντηρεῖται, ὁ συγκεκριμένος ἀνθρώπινος κύκλος. Αὐτό, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν παράδοση τὴν ποιότητα, μένει στὸ βάθος τῆς μορφῆς, στὸ ἐσώτερό της σχῆμα. Ἔτσι, ἐνῶ ἢ μορφή σὰν σύνολο εἶναι διαφορετικὴ καὶ ἀντιστοιχεῖ τὴν κίνηση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τὰ βασικὰ της χαρακτηριστικὰ, ὁ σκελετός της, μένουν ἀναλλοίωτα. Μιὰ παρόμοια ἀναλογία, ὑπάρχει τὴν σχέση, ποὺ ἔχουν οἱ παραδόσεις τῶν λαῶν μεταξύ τους. Ὅλες ἔχουν κοινὰ στοιχεῖα, οἰκουμενικά, ποὺ ἀνταποκρίνονται τὴν σχετικὴ ὁμοιότητα τῆς παγκόσμιας κοινωνικῆς πορείας· τὴν ταυτότητα τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τὴν ἀνάλογη μ' αὐτὸν κοινωνικὴ διάρθρωση, τὴν κοινὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὶς φυσικὲς δυνάμεις.

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, δημιουργοῦν μιὰ οἰκουμενικὴ παράδοση, ποὺ εἶναι ἢ πιὸ ἐκφραστικὴ ἀποτύπωση τοῦ χαρμόσунου συναισθήματος, τῆς στενῆς συγγένειας τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους. Σ' αὐτὴν τὴν πανανθρώπινη παράδοση, ὑποτάσσεται ἢ μορφή μονάχα τῆς χωριστῆς παράδοσης κάθε λαοῦ.

Ἀντίθετα, τὴν ποιότητα τῆς οἰκουμενικῆς παράδοσης, τὴν συγκροτοῦν τὰ ἰσχυρότερα ποιοτικὰ στοιχεῖα, τῆς πιὸ ρωμαλέας ἢ τῶν πιὸ ρωμαλέων λαϊκῶν παραδόσεων. Γιατὶ ὅσο πιὸ ἰσχυρὴ εἶναι ἢ ποιότητα τοῦ κάθε λαοῦ, τόσο πιὸ πολὺ ἢ ἀξία τῆς παράδοσῆς του, προσεγγίζει τὰ ὅρια τῆς παγκόσμιας καθιέρωσης.

Στὴν συνεχῆ πάλη τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸν φυσικὸ κόσμο, ποὺ συντελεῖται μὲ τὴν δύναμη τῆς νόησός του, ἐλεύθερης καὶ ἀδέσμευτης τὴν δημιουργία καὶ τὴν λειτουργία της, πειθαρχημένης ὡστόσο στὶς ἀνάγκες, ποὺ γεννάει γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ φυσικὸ του περιβάλλον, ξεχωρίζει ἢ πιὸ ἄρτια, ἢ πιὸ ρωμαλέα ποιότης. Αὐτὴ προηγεῖται στὶς κατακτήσεις ἀπέναντι τῶν φυσικῶν κόσμῳ, σ' αὐτὴν θεμελιώνεται ποιοτικὰ ἢ παγκόσμια παράδοση, καὶ ἔτσι διαμορφώνεται μὲ μιὰν οἰκουμενικὴ μορφολογικὴ ὁμοιογένεια ποὺ ὑποτάσσει καὶ καθορίζει τὴν μορφή τῆς παράδοσης κάθε λαοῦ, ἀλλὰ ποιοτικὰ στηρίζεται τὴν παράδοση τῆς πιὸ ἰσχυρῆς ποιότητας, ἐνός ἢ πολλῶν στενώτερων ἀνθρώπινων κύκλων.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος, ἀναζητῶντας τὸν καλύτερο καὶ ἀποτελεσματικώτερο τεχνικὸ ἐξοπλισμό, καὶ διαμορφώνοντας πάντοτε τὴν κοινωνικὴ του ὀργάνωση, ἀνάλογα μ' αὐτόν, προχωρεῖ μεθοδικὰ τὴν κατάκτηση τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τὴν ἐναρμόνιση ἀνθρώπινου καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὴν ἀνθρώπινη τελείωση.

Γι' αὐτὸ ἢ παράδοση κάθε λαοῦ, ἀνάλογα μὲ τὸ φυσικὸ κλίμα, ἐκφράζει σὲ μιὰ πλήρη ποιοτικὴ ἐνότητα, ἀλλὰ σὲ μορφές, ποὺ ἀνταποκρίνονται τὴν διαλεκτικὴ κοινωνικὴ πορεία, τὴν συλλογικὴ νόηση, κρᾶμα τοῦ ἐνστίκτου καὶ τῆς συλλογικῆς νοητικῆς λειτουργίας· τὴ συλλογικὴ βούληση, ἀφομοίωση τῆς συλλογικῆς νόησης καὶ αἴτημα κοινῆς συγκεκριμένης ἀνάγκης· τὸ συναίσθημα, τὴν φαντασία καὶ τὸ ὄνειρο τοῦ λαοῦ, ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἀπρόσωπη καθολικὴ τέχνη καὶ συνθέτουν σὲ ζωντανὲς καλλιτεχνικὲς μορφές καὶ σχήματα, ἄλλοτε σὲ μυθοπλαστικὲς, τὸ «ἀγαθὸν καὶ τὸ ὠραῖον», ὅλη τὴν πορεία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τὴν πάλη τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὶς φυσικὲς δυνάμεις, τὴν ἀνθρώπινη δημιουργία καὶ τὶς ἀνθρώπινες κατακτήσεις, αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν φύση στὸ μεγαλεῖο της ἢ τὴν συντριβὴ της.

Ἡ παράδοση γίνεται ὁ θεμελιακὸς παράγοντας τῆς ἀληθινῆς ἐθνικῆς συνείδησης, ὁμαλὰ καὶ ἐλεύθερα δημιουργημένης, ἀπὸ τὴν κοινότητα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὴν συγγένεια τῆς ποιότητας, τοῦ χαρακτήρα, τῆς γλώσσας, τὴν ὁμαδικὴ κοινὴ βούληση, συντηρεῖ τὴν ἱστορικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνότητα τοῦ λαοῦ, σὲ ὅλα τὰ στάδια καὶ τὶς φάσεις τους. Φανερόντας τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν παρακμὴ του, τὴν κουλτούρα του τὴν ἐξέλιξή της.

Ἐπιβοηθεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη, τὴν καθιέρωση ἐπιστημονικῶν κανόνων, προσφέροντας τὰ βασικὰ τους στοιχεῖα, τὴν πείρα, τὴν παρατήρηση, τὴν γενικὴ ἀναγνώριση.

Εἶναι ἢ ἴδια παράδοση μιὰ ἐπιστήμη.

*

Ἡ Ἑλληνικὴ παράδοση, προσφέρει τὰ στοιχεῖα, μιὰς μακρᾶς ἱστορικῆς, πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐνότητας, ποὺ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἴδια ποιότητα, σὲ ἓνα φυσικὸ κλίμα, γεμάτο φῶς καὶ ἀρμονία, ὅπου διαδοχικὰ ἐναλλάσσονται καὶ κυριαρχοῦν, ὅλες οἱ ἀντίθετες φυσικὲς δυνάμεις, σὲ μιὰν φυσικὴ ἰσορροπία τῶν ἀντιθέσεων.

Αὐτὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἔθρεψε μιὰ ποιότητα προνομιακῆ, μὲ οἰκουμενικὴ ἀκτινοβολία, ποὺ συντηρεῖται, αἰῶνες τώρα, ἴδια. Δημιούργησε ἓναν ἀνθρώπινο τύπο, μὲ σπινθηροβόλο πνεῦμα, ποὺ κλείνει μέσα του, ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς χαρούμενες ἐναλλαγές τοῦ φυσικοῦ κλίματος ὅπου γεννήθηκε καὶ πρὸ πάντων, τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν φλόγα γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἰσορροπία καὶ ἀρμονία.

Ἡ γνώση καὶ ἢ μελέτη αὐτῆς τῆς παράδοσης, ποὺ εἶναι ἢ βαθύτερη ἀνθρώπινη ἐνατένιση τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς πορείας, καὶ ἢ ὀρθὴ σύνδεσή της μὲ τὰ σύγχρονα ζωντανὰ ἀνθρώπινα καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, ὀδηγεῖ τὴν ἀναζήτηση τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας καὶ συνδέεται μὲ αὐτὸ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς.

Μιὰ δμάδα διανοουμένων, συγκινημένη ἀπὸ τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐμψυχωμένη ἀπὸ τὴν ζωντανή μας παράδοση, ὀραματίστηκε νὰ ἰδρύσει μιὰν μικρὴ πολιτεία τὴν «Αἰξωνή» σχεδιασμένη μὲ τὸν ρυθμὸ τῆς Ἑλληνικῆς πνοῆς, σὲ μιὰ βουνοπλαγιά τοῦ Ὑμηττοῦ, ἐκεῖ ποὺ σμίγουν τὴν φυσικὴ τους ἐρωτικὴ ἀντιστοιχία τὸ βουνίσιο ἀέρι καὶ ἢ θαλάσσια αὔρα, ὅπου θὰ συγκεντρώσουν καὶ θὰ καλλιεργήσουν τὴν Ἑλληνικὴ παράδοση καὶ θὰ τὴν συνδέσουν μὲ τοὺς καρπούς τῆς ἱστορικῆς της συνέχειας.

Ν. Δ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΑΙΞΩΝΗΣ

Η ΑΠΟ τοῦ Πειραιῶς μέχρι Σουνίου παραλία καὶ ἰδιαιτέρως τὸ τμήμα, τὸ ὁποῖον ὡς κεντρικὸν γεωλογικὸν πυρῆνα ἔχει τὸν Ὑμητιόν, ἦτο ὡς φαίνεται κατωκνημένη ἤδη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἀττικῆς, τῶν Πελασγῶν.

Τοῦτο μαρτυρεῖ ἐν πρώτοις αὐτὸ τὸ ὄνομα Ὑμητιός, τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς γλωσσολογίας εἶναι προελληνικόν, διότι, ὡς πιστεύεται, τὰ λήγοντα εἰς -ητιός ὀνόματα (Ὑμητιός, Λυκαβητιός, Σφητιός, Γαργητιός κτλ.), ὡς καὶ τὰ εἰς -ισσος -ινθος, εἶναι κατάλοιπα τῆς γλώσσης τῶν πρώτων ἐκείνων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ γλωσσολογικὴ αὕτη ἐνδείξις ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων. Ὁ Ἡρόδοτος (βιβλ. Γ' 137) ἀναφέρει, ὅτι ὑπὸ τὸν Ὑμητιὸν ὑπῆρχε συνοικισμὸς Πελασγῶν, ὅστις κατὰ νεωτέρας τοπογραφικὰς ἐρεῦνας¹ ἀνεγνωρίσθη «...κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς φάραγγος τοῦ «Γυρισμοῦ», μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπερκειμένων τοῦ Ἁγίου Νικολάου «στὸ κάτω Πιρναρί» ὑψωμάτων, ἐπὶ ὠραίας καὶ φύσει ὀχυροτάτης θέσεως». Κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἐρεῦνας εἰς «κάτω Πιρναρί» ἐσημειώθησαν ἐρείπια θεμελίων πολυαριθμῶν οἰκιῶν καὶ πιθανῶς ἀνακτόρου μυκηναϊκοῦ συνοικισμοῦ, ὡς καὶ ὀλίγα θραύσματα ἀβαφῶν καὶ βεβαμμένων πηλίνων ἀγγείων, μυκηναϊκῶν ἐπίσης χρόνων. Τοιαῦτα θραύσματα μυκηναϊκῶν ἀγγείων εὐρέθησαν καὶ κατὰ τινὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀ. Δ. Κεραμοπούλλου² ἐνεργηθεῖσαν ἀνασκαφὴν παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον «στὸ κάτω Πιρναρί», μυκηναϊκοὶ δὲ τάφοι σπηλαιώδεις, περὶ τοὺς 50 περίπου, εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἀλυκὴν τῆς ἐκεῖ «Πούντας», πάντες ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σεσυλημένοι. Βεβαίως οἱ τάφοι οὗτοι δὲν θὰ ἦσαν οἱ μόνοι εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ὑμητιὸν περιοχὴν, θὰ ὑπάρχουν ἀσφαλῶς καὶ ἄλλοι τῆς αὐτῆς περιόδου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἴσως καὶ μεγάλοι θολωτοὶ μὴ ἀνευρεθέντες εἰσέτι.

Ὅθεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὐρημάτων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Αἰξωνῆς καὶ ἰδίᾳ οἱ περὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον «στὸ Πιρναρί» τόποι ἦσαν κατωκνημένοι κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς λεγομένους χρόνους. Ἀλλὰ καὶ πολὺ πρὸ τῆς περιόδου ταύτης κατωκείτο ἡ γειτονικὴ πρὸς τὴν Αἰξωνὴν παραλία, ὡς ἀπέδειξαν αἱ κατὰ τὸ 1930 ἀνασκαφαὶ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Μυλωνᾶ³ κατὰ τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν, τὴν Κωλιάδα ἄκραν τῶν ἀρχαίων, δι' ὧν ἀνεκαλύφθη ἐκεῖ συνοικισμὸς καὶ νεκροταφεῖον τῆς νεολιθικῆς περιόδου.

Ὁ κατὰ τὸ τμήμα τοῦτο μονάδικος πιθανῶς κατ' ἀρχὰς συνοικισμὸς οὗτος τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ἠϋξήθη σὺν τῷ χρόνῳ σημαντικῶς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐξηπλώθησαν εἰς τὰ γειτονικὰ παράλια καὶ μεσόγεια μέρη, ἐνθα ἴδρυσαν διάφορα

1. Περιοδικὸν «Πολέμων», τόμ. Α' (1929-33), σελ. 192.
2. Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1919, σελ. 32 κ. ἐ.
3. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 3 ελ. 319.

κέντρα λατρείας καὶ νεωτέρους συνοικισμούς, ἐξ ὧν πιθανῶς προῆλθον οἱ κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην δήμοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Τοιαῦτα κέντρα λατρείας ἀναφέρονται ἐπὶ μὲν τοῦ Ὑμητιοῦ ἄγαλμα Διός, καλουμένου Ὑμητιίου, καὶ βωμοὶ τοῦ Ὀμβρίου Διός καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Προοπίου, κατὰ δὲ τὴν περιοχὴν αὐτοῦ, τὸ παρὰ τὴν «Βάρην» σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλατρεύοντο αἱ Νύμφαι, αἱ Χάριτες, ὁ Πάν καὶ ὁ Ἀπόλλων Ἔρσος, διεκόσμησε δὲ τοῦτο ὁ Ἀρχέδημος ὁ Θηραῖος ὁ Νυμφόληπτος, ὡς παραδίδουν διασωθεῖσαι ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐπιγραφαί, ἔτι δὲ εἰς τὸν δήμον Ἀλιμούντιος, παρὰ τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν, τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος Θεσοφόρου, κατὰ τὸν «Λαιμόν» τῆς Βουλιαγμένης τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος καὶ βωμὸς Ἀθηνᾶς Ζωστηρίας καὶ εἰς τὸ Σούνιον ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Σουριάδος Ἀθηνᾶς.

Δῆμοι δὲ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἦσαν μετὰ τὸν Πειραιᾶ, τὸ Φάληρον, ὁ Ἀλιμῶς, ἡ Αἰξωνή, αἱ Ἀλαὶ Αἰξωνίδες, ὁ Ἀναγυροῦς κλπ.

Ἡ δὲ Αἰξωνή, ἣτις ἦτο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων δήμων τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀνήκεν εἰς τὴν Κερκοπίδα φυλὴν, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ νῦν συνοικισμοῦ «Δικηγορικά», ἐνθα πιθανῶς ἔτετρατί-

ζετο ὁ Ἄλιμος, περιελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν «Γλυφάδα» καὶ τὰ ὑπερκείμενα αὐτῆς πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὑμητιοῦ, ἀπὸ τῆς θέσεως «Γυρισμός» καὶ τὸ «Πιρναρί» μέχρι τῶν πρὸ τῆς «Βάρης» σημείων. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ τέρατος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ὑμητιοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπίπεδοι καὶ παραθαλάσσιοι τόποι, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου «Ποῦντα» (ἔνθα τὰ λουτρά Γλυφάδας) μέχρι τῆς Βουλιαγμένης ἀνήκον εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων.

Τὸ κέντρον τοῦ δήμου Αἰξωνέων ἐτοποθέτησεν ὁ Milchhöfer⁴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὸ «κάτω Πιρναρί», ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη δὲν ἐπεβεβαιώθη. Τούναντίον αἱ κατὰ τὸν Ἁγιον Νικόλαον ἀνασκαφαὶ τοῦ Κερσομοποῦλλου (ἔ.ἀ.) ἀπέδειξαν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχον τάφοι, καὶ συνεπῶς ἀποκλείεται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος νὰ ἦτο καὶ τὸ κέντρον τοῦ δήμου. Ἐξ ἄλλου νεώτεροι ἐρευνᾶν καὶ ἐπιγραφικὰ εὐρήματα εἰς θέσιν «Παλαιοχώρι», μεταξὺ «Βούλας» καὶ «Βάρης» ὑπὲρ τὸν Ἁγιον Νικόλαον στοὺς «Πάλους», μὲ ἤγαγον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκεῖ δέον νὰ τοποθετηθῇ τὸ κέντρον τοῦ δήμου Αἰξωνέων⁵, μεταξὺ δὲ τῶν ὑπαρχόντων πολυαρίθμων ἐκεῖ ῥεπιπίων πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν τὰ ἱερά τῆς Ἥβης, τῆς Ἀλκμήνης καὶ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἡ Λέσχη Αἰξωνέων, τὸ Θέατρον κτλ. δημοτικὰ καὶ λατρευτικὰ οἰκοδομήματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην κατὰ καιροῦς.

Μνεῖα τοῦ θεάτρου Αἰξωνέων γίνεται εἰς ψηφίσματα τοῦ δήμου τούτου, δι' ὧν τιμῶνται διὰ χρυσοῦ στεφάνου δημόται τῆς Αἰξωνῆς, «ἐπειδὴ καλῶς καὶ φιλοτίμως ἐχορήγησαν Αἰξωνεῦσιν...». Τῶν ψηφισμάτων τούτων ὡς τόπος εὐρέσεως ἀναφέρεται τὸ χωρίον «Τράχωνες»⁶, ἐνὸς δὲ εὐρεθέντος τῷ 1941, ἀορίστως ἡ «Γλυφάδα»⁷.

Πλὴν ὅμως τῶν ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν τούτων, δι' ὧν γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν τοῦ θεάτρου τῶν Αἰξωνέων κατὰ τὴν 4ην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, εὐρέθη τῷ 1929 εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν θέσιν «Παλαιοχώρι», μεταξὺ «Βούλας» καὶ «Βάρης», σπουδαιότατη χορηγικὴ ἐπιγραφή, ἀναγράφουσα τὰ ὀνόματα δύο χορηγῶν καὶ τεσσάρων ποιητῶν, δύο μὲν κωμικῶν, τοῦ Ἐχφαντίδου καὶ τοῦ Κρατίνου, καὶ δύο τραγικῶν, τοῦ ἀγνώστου ἄλλοθεν Τιμοθέου καὶ τοῦ Σοφοκλέους⁸.

Διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἣτις παρὰ τὰς ἐκφρασθεῖσας ὑπὸ τινων ἀντιρρήσεις προέρχεται ἐκ τοῦ θεάτρου Αἰξωνέων, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδάχθησαν τὸ πρῶτον ἢ παρεδιδάχθησαν τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐτῇ δράματα, καθωρισθὴ ἀσφαλέςτερον ἢ θέσις τῆς ἀναζητήσεως τοῦ θεάτρου καὶ τὸ κέντρον τοῦ δήμου, εἰς τὴν θέσιν «Παλαιοχώρι» ἔνθα εἶναι ἔμφανῆ, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ πολλὰ λίαν σημαντικὰ εἰρηπία θεμελίων, ἀναμένοντα τὴν σκαπάνην τοῦ ἀρχαιολόγου διὰ τὴν προσεκτικὴν ἐρευνᾶν αὐτῶν καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλῶν πορισμάτων, ἀναφερομένων εἰς τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰξωνῆς.

Αὕτη εἶναι ἐν ὀλίγοις ἡ ἱστορία τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις νέου συνοικισμοῦ, ὅστις διὰ τῆς ἐρεῦνης, τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἑλληνικῆς πυραδόσεως ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, φιλοδοξεῖ νὰ καταστῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὑποδειγματικὸν κέντρον ἐκπολιτιστικοῦ καὶ τουριστικοῦ διαφέροντος. Ἔνεκα τούτου καὶ εἰς τὸν νέον συνοικισμὸν ἐδόθη τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ τόπου: Αἰξωνή.

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΑΛΑΙΟΣ

4. Pauly—Wissowa, Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft, τόμ. I στ. 1130—37 λ. Αεχονε καὶ VI, στ. 1156—8 λ. Euonymon.

5. «Πολέμων», τόμ. Α' (1929—33), σελ. 161—173.

6. IG II² 1197, 1198, 1200, 1202.

7. Athenische Mitteilungen, τόμ. 66 (1941), σελ. 218—9.

8. «Πολέμων», τόμ. Α' (1929—33), σελ. 162. IG II² 3091 κ.τ.λ.

“ ΑΙΞΩΝΗ,, ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΟ

ΝΑ ζωοποιούμε τὴν ἐθνικὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινη συνείδησή μας ἀνιλώντας ἀπ' τὴν πατρίδα γῆ εἶναι ἀνάγκη καὶ προϋπόθεση γιὰ κάθε δημιουργικὴ πράξη. Σὲ μιὰ ἐποχὴ σὰν τὴ δική μας, ἐποχὴ ἰσοπέδωσης καὶ τυποποίησης τῶν ἀξιών, ἐποχὴ ποὺ ἐπίμονα ἐπιδίωξε τὴν ἐξαφάνιση τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκείνων γνωρισμάτων, ποὺ συνιστοῦν τὴν λαϊκὴ ψυχὴ καὶ τὴν ἱστορία μιᾶς χώρας, ἕνα κίνημα ἐπιστροφῆς στὶς πηγὲς ἢ καλύτερα μιὰ προσπάθεια συλλήψεως τοῦ ἐσώτερου ρυθμοῦ, ποὺ καθοδηγεῖ τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς τόπου εἶναι τὸ μόνο δημιουργικὸ ἔργο.

Ἡ Ἑλλάδα, χώρα μοναδικὴ γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πεπρωμένα, γιὰτὶ σ' αὐτὴν ἀκατάπαντα τελεσιουργεῖται καὶ ἐκφράζεται ἡ μυστικὴ σύμμειξη τοῦ πάθους καὶ τοῦ λόγου, ἡ γῆ ὅπου ἡ διάθεση πυρακτώνεται γιὰ ν' ἀποκρυσταλλωθεῖ στὴν ὅσο γίνεται τέλεια μορφή, ποὺ ἐνσαρκώνει τὴ στιγμὴ καὶ τὸ αἰώνιο, τὴν ἐπιτακτικὴ σταθερότητα τοῦ ἀρμονικὰ ἀδιατάρακτου τύπου, χρήσιμου γιὰ τὸν ἀνθρώπινο βίον, καὶ τοῦ ἀπροσμέτρητου βάρους ποὺ καλύπτεται μυστικὰ κάτω ἀπ' τὴν ἡρεμία τῶν μορφῶν, ὡς θεμέλιου ἀναλλοίωτου τοῦ ἐφορευόντος πνεύματος, ἡ Ἑλλάδα καλεῖται καὶ πάλι σ' αὐτὴν τὴν περίοδο τῆς σύγχισης νὰ ἀνυψώσει ὡς τροπαιο τῶν πανανθρώπινων ἀγῶνων τὴν κοσμοθεωρίαν της, ποὺ εἶναι ἡ κοσμοθεωρία τῆς ἀνθρώπινης λύτρωσης στὰ πλαίσια μιᾶς Πολιτείας, ὅπου ὁ ἠθικὸς νόμος λειτουργεῖ ἀξιολογώντας ἀκέραια τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα καὶ ἐμφυσώντας της τὴν συνείδηση τοῦ καθήκοντος μέσα στὸν ἱερὸ δεσμὸ μιᾶς κοινῆς ἀλληλεγγύης.

Γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ ὅμως αὐτό, γιὰ νὰ μεθοδοθεῖ στὴν βιοτικὴ ἀνάγκη ἡ φρεσὴ καὶ τὸ *γίγνεσθαι*, γιὰ νὰ συγκριθεῖ ἡ ἀθανασία τῆς *στιγμῆς* μὲ τὴν ροὴ τοῦ *χρόνου*, γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ νὰ κατανοηθεῖ τὸ ἀπόλυτο καὶ τὸ ἀναγκαῖο τῆς ἀνθρώπινης δράσης χρειάζεται ἡ *μανία*, ὁ συνδυασμὸς τοῦ βλέμματος ποὺ θεᾶται καὶ νοεῖ ἀδιάκοπα πίσω ἀπὸ

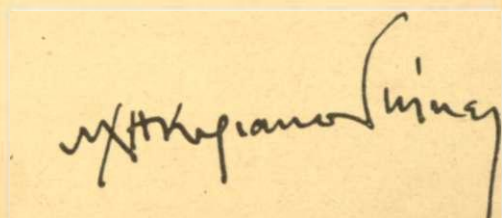
ΑΙΞΩΝΗ, ΧΑΙΡΕΙΝ

Αὐτὴ ἡ κίνησις τῆς Αἰξωνῆς εἶναι ἕνας ἀέρας ξαφνικὸς ποὺ ἀνοίγει τὶς κλειστὰς πόρτας. Ἐνα ὄνομα ποὺ φαίνεται πὼς κατέχει μιὰ μοιραία χοϊκὴ δύναμι. Ἀρχινῶντας ἀπὸ κοινές, πεζές ἀνάγκες, πορεύεται σταθερὰ καὶ μὲ βῆμα ταχὺ πρὸς σημεῖα ποὺ ἔθεσε πολὺ μακρὰ.

Μήπως τοῦτο συμβαίνει γιὰτὶ εἶναι ὁ σωστὸς δρόμος : τὴν ἀνάγκη νὰ τὴ μετατρέψεις, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη νὰ εἶναι ἡ βῆσις ;

Ἀνάγκες ὑλικές ὡς τώρα γνωρίζαμε. Ἀλλὰ τούτῃ ἡ ἀνάγκη ἡ πνευματικὴ ποὺ πεινάει καὶ ἀπαιτεῖ τροφή ; Τοῦτο εἶναι ἀσυνήθιστο. Ὅμως, ἀπὸ μιὰ τέτοια ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, δὲν δημιουργήθησαν στὴν νεωτέρα Ἑλλάδα οἱ μεγαλύτεροι κοινωνικοὶ μας τίτλοι : τὰ Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας, ἡ Νομοθεσία τῶν Νήσων, ἡ εὐπορία τοῦ Γαλαξειδιοῦ, οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ τοῦ Πηλίου — ὅ,τι ἀφιλοκερδές, γνήσιον καὶ ἐπιτυχές ; Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε πουθενὰ μέσα στὸ ἔθνος μιὰ τέτοια πιθανότης, ὁ σπινθήρ μιᾶς τέτοιας ἐλπίδας, πρὸς τί οἱ κόποι μας ; Καὶ δὲν τοὺς ἐγκαταλείπαμε ;

Τὰ λιτὰ μέσα — ἐκ τοῦ μηδενὸς ἄρχεσθαι — εἶναι πάντα σημάδι εὐοίωνο — φτάνει τὸ πάθος τῆς ἀνάγκης νὰ μὴν ἀμβλυνθῇ. Κι' ἔτσι μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ ἄλλα παρήγορα περιστατικά, λιγοστὰ βέβαια καὶ σποραδικὰ καὶ παραγεμισμένα, ποὺ ἂν ὅμως ἔλειπαν ὀλότελα θὰ μᾶς ἔλειπε ἡ μαγιά καὶ τὸ ἀλάτι καὶ γιὰ μᾶς τοὺς « Ἑλληνικοὺς » ἡ ἰδιότης ἐκείνη « ποὺ δὲν ἔχει ἡ ἀνθρωπότης τιμιωτέραν ».

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΙΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Η τροπή των καιρών αναγκάζει τους λαούς, που έχουν μέσα τους μοίρα και δεν θέλουν να γίνουν βάρους της γης, να γυρίσουν στο έσωτερικό τους και να συνειδητοποιήσουν την αποστολή τους. Και είναι αλήθεια, πώς κανενός λαού ή ιστορία δεν επαναλαμβάνεται και τίποτε μέσα στην ιστορική πορεία δεν ξαναγίνεται. Όμως όποιος λαός έχει μοίρα, αυτός έχει σχηματίσει και ώρισμα όργανα, που μ' αυτά αντιμετωπίζει κάθε ιστορική δοκιμασία, κι αν η ανάγκη το απαιτήσει, προσαρμόζει κάπως τα όργανα του κατά τα αίτήματα της εποχής.

Ο έλληνισμός απέναντι σε κάθε ιστορική θύελλα και κάθε «ιδεολογικό» κατακλυσμό που του ήρθε απ' έξω, με κάποια σταθερή έμπιστοσύνη στη δύναμή του δύο όργανα έμόρφωσε από την αρχαιότητα για ν' άφογκράζεται τα ξένα πνεύματα και ν' άμύνεται έναντι τους, έφ' όσον αυτά έπρόσβαλλαν την ύπόστασή του. έμόρφωσε το ρεαλισμό του, και τον ιδεαλισμό του, που μ' αυτόν άνθρωπευε κάθε πνεύμα που εισέβαλλε μ' άγριότητα στο έδαφός του. Κανένα πνεύμα δεν κατώρθωσε ποτέ να ένοικήσει μόνιμα στην Ελλάδα, αν οι άνθρωποι του τόπου αυτού δεν το έφερναν στα μέτρα τους και δεν το έξανθρώπιζαν άλλη μιά φορά για τον έαυτό τους.

Ρεαλισμός και ιδεαλισμός δεν είναι για τον Έλληνα αντιθέσεις, αλλά δύο ζωτικές κεραίες του οργανισμού του, που οδηγούν τα φαινόμενα κατ' ευθείαν στην ψυχή του. Μ' αυτά έκρινε πάντοτε τη μονομέρεια των εποχών και των πνευμάτων, κατώρθωσε δηλαδή να κρατήσει αυτόνομη την προσωπικότητά του έναντι της ακρότητας κάθε «ιδεολογίας». Τουτό έγινε και με τον αρχαίο Διόνυσο, πνεύμα έξωελληνικό, σκοτεινό και άγριο, και με το χριστιανισμό, πνεύμα έπίσης έξωελληνικό, άσιατικό και κατ' αρχήν άνθελληνικό. Το ίδιο έγινε και κατά τη νεώτερη εποχή με τη θύελλα της «ιδεολογίας» που έφερε η γαλλική επανάσταση. Και το φαινόμενο τουτό ο νεοελληνισμός το είδε με τα έσωτερικά του μέτρα, και το αξιολόγησε όλωσδιόλου διαφορετικά απ' ό,τι οι λαοί της Δύσης.

Πάντα είχε ο Έλληνας μιά λογική των πραγμάτων και μέσα της συνένωσε τον ιδεαλισμό του με τον ρεαλισμό του, την ιδέα με την πραγματικότητα. Και τη λογική τούτη δεν μπορούσε να του ανατρέψει καμμιά «λογική» δόγματος. Κάθε θύραθεν «σοφία», κι αν ακόμα έρχονταν να τον σώσει, όπως ο Διόνυσος και ο χριστιανισμός, έπρεπε να ύποστη τον έλεγχο της λογικής και της αισθητικής μορφής. Έτσι ο Διόνυσος πέρασε από τους Δελφούς, και ο χριστιανισμός έγινε Λόγος. Η λογική τούτη ήταν η σύνθεση του πραγματικού με το ιδανικό, μετρημένο μέσα στα τοπία, όπου ζούσε ο Έλληνας, και κρατημένο πάντα μέσα στα μέτρα του ανθρώπινου. Οι αυτόγεννητοι θεσμοί του τόπου, μέτρα των ιδεών και των πραγμάτων, κατά την πάλη τούτη με τα ξένα πνεύματα μέστωναν πιο πολύ και κάρπιζαν καλύτερα το νόημα της έλευθερίας του έλληνισμού.

Κρατημένος στα μέτρα τουτα ο έλληνισμός άνθρωπευε όλα τα δόγματα και κατώρθωνε ο ίδιος να έπιζη πάντοτε πέρα από την αντιδικία του παλιού με το καινούργιο. Κι ίσως αυτό να είναι το νόημα του λόγου, που είπεν ο αρχαίος Αιγύπτιος ιερέας για τους Έλληνες στο Σόλωνα. «Έλληνες άει παίδες έστε». Ίσως έπίσης μέσα σ' αυτήν την ικανότητα να ύπάρχη η πηγή της αιώνιας νεότητας του έλληνισμού. Άναντίρρητο όμως είναι ότι μέσα απ' αυτήν την πάλη του έλληνισμού γεννήθηκε και η αρχαία τραγωδία και το έλληνικό δημοτικό τραγούδι, φαινόμενα που όσο κι αν τα χωρίζουν οι καιροί και τα έσωτερικά τους νοήματα, είναι χαραγμένα από την ίδια τραγική συνείδηση, αυτήν που συνθέτει τον ρεαλισμό με τον ιδεαλισμό, την πραγματικότητα με την ιδέα. Το τραγικό και μέσα στην αρχαία τραγωδία και μέσα στο δημοτικό τραγούδι κρατιέται στα σαφή όρια του ανθρώπινου, δίχως ποτέ να παραφέρεται, ούτε ίχνος θεατρισμού να παρουσιάζει.

Η κρίση αυτή του έλληνικού πνεύματος άνανεώνεται με τον άγώνα κατά καιρούς, και το θαυμαστό είναι ότι κάθε μορφή της παρουσιάζεται πρωτόπλαστη. Και ο νέος έλληνισμός, που έβαλε τα πολιτικά του θεμέλια το Είκοσιένα, ενώ τα πνευματικά του θεμέλια είναι άπόκρυφο πολυαίωνο έργο του καιρού της τουρκοκρατίας, είναι πρωτόπλαστη μορφή της μιάς και πολύπαθης έλληνικής έλευθερίας. Και η μορφή τούτη έχει όλα τα γνωρίσματα, του έλληνικού, την παιδικότητα, την άνδρικότητα, την τραγικότητα και την πνευματικότητα, χαραγμένα όμως κατά τον τύπο του καιρού και το αίτημα της χωριστής ιστορικής στιγμής. Ο νέος έλληνισμός είναι φαινόμενο αυτόδύναμο και πέρα από τη θεωρητική, «ιδεολογική» κίνηση της εποχής, όπως την έφερε η γαλλική επανάσταση. Όπως το γλυκος, όταν πέσει, όπως λέμε, σε καλή μάννα, δηλαδή σε δυνατή παλιά κρασόλασπη, ψήνεται πιο γρήγορα και περισσότερο άρωμα λαβαίνει, το ίδιο και ο νέος έλληνισμός είναι πνεύμα καινούργιο, άναμιγμένο όμως με τα παλιά νάματα της παράδοσης.

Αυτή είναι η διαδικασία της ζωής των λαών που όχι μόνον έχουν μεγάλη ιστορία, αλλά και κατορθώνουν να κρατιούνται νέοι. Μέσα στα μεγάλα δεδομένα της ιστορικής παράδοσης κατώρθωσαν οι νέοι Έλληνες με αίμα και με πνεύμα, να μορφώσουν καινούργια προσωπικότητα, να μεταδώσουν πνευματικότητα και σ' άλλους και να πείσουν τους δυτικούς λαούς να στρέψουν τα μάτια τους κατά δώθε. Με ήθικά, πνευματικά, κοινωνικά και υλικά κεφάλαια, που σχημάτισαν οι Έλληνες κατά τους χρόνους της δουλείας, όχι μόνον κερδήθηκε η έλευθερία μας, αλλά κρατήθηκε και κρατιέται ως τα σήμερα η ζωή μας. Θαυμαστό είναι ότι τα κεφάλαια τουτα, αν και καινούργια, έδημιουργήθηκαν από νέες άνάγκες επάνω στα χνάρια της παλιάς παράδοσης, της κλασικής, μετουσιωμένης μόνο κατά το έξελληνισμένο πνεύμα του χριστιανισμού.

Και το πνεύμα που γέννησε την επανάσταση του Είκοσιένα ήταν βαθύτατα ανθρωπιστικό, άπλό, και δεν έπήγαζε από καμμιά μεταφυσική, πολιτική θεωρία ή θρησκευτικό δόγμα. Ήταν το άπλό και σύνθετο μαζί πνεύμα του τόπου, που είχε συγκεντρωθεί ξανά σε προσωπικότητες με εύκρατη, μεσογειακή πνευματικότητα. Η παράδοση όμως αυτή δεν ήταν ούτε εκείνη που μας παρουσίασε άργότερα κατά τον αιώνα της έλευθερίας ο σχολαστικισμός, ούτε πάλι εκείνη που έχθρεύονται μερικοί όψιμοι πρωτοπόροι της πνευματικής μας ζωής. Το πνεύμα εκείνο ήταν ζωντανή παρουσία του γένους, μοναδική και άνεπανάληπτη σύνθεση, που άπλώθηκε από τα κέντρα της ζωής του έλληνισμού κι' εκάλυψε όλη τη χερσόνησο και την άνατολική Μεσόγειο κάτω από την «ειρήνη» της Τουρκοκρατίας.

Με τὸ ἀνθρωπιστικὸ τῆς πνεύμα ἢ νέα ἑλληνικὴ παράδοση ἔγινε χωνευτῆρι λαῶν μαζί καὶ ἰδεῶν, αἱμάτων μαζί καὶ πνευμάτων, ποὺ ἦρθαν ἐδῶ ἢ ἀπὸ τὸ ἄκουσμα τοῦ παλίου μύθου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἢ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσουν τὴ θαλπωρὴ τοῦ φωτὸς τῆς Μεσογείου. Ἔτσι κατῶρθωσε ἡ Ἑλλάδα νὰ χωνέψῃ ὅλα τὰ αἵματα καὶ ὅλα τὰ πνεύματα ποὺ μπῆκαν μέσα τῆς, δίχως νὰ μπορέσῃ κανένα ἀπ' αὐτὰ κατὰ βάθος νὰ τῆς ἐπιβληθῇ ἢ νὰ τὴν ἀλλοιώσῃ. Ἐνα-ἕνα τὸ ἐξημέρωνε, τὸ ἀνθρώπευε καὶ τὸ κρατοῦσε ὡς στοιχεῖο τῆς ζωῆς τῆς. Ὅ,τι εἶχε ὁ ἄλλος γύρω τῆς κόσμος ἐκάστοτε νὰ προσφέρῃ, ἢ Ἑλλάδα μὲ τὸ ρεαλισμὸ τῆς μαζί καὶ ἰδεαλισμὸ τῆς, ποὺ ἡ σύνθεσή τους εἶναι ἡ παράδοσή τῆς, τὸ ἔχυνε μέσα στοὺς δόκιμους τύπους τοῦ εἶναι τῆς γιὰ νὰ τὸ πυρακτώσῃ καὶ λιωμένο νὰ τὸ περάσῃ στὴ ζωὴ τῆς. Κανένα πνεῦμα δὲν ἔδιωξε ἢ χώρα αὐτὴ τοῦ Ξενίου Διὸς καὶ τῆς ἐγκάρδιας φιλοξενίας, ἀλλὰ καὶ κανένα δὲ δέχτηκε αὐτούσιο. Κι' ἐνῶ τὴ μοῖρα τοῦ ἑλληνισμοῦ τὴν περιτριγυρίζουν πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα πολλὰ ἐπιτιθέμενα δαιμονικά, πνεύματα δίχως ἡλικία καὶ φρόνηση, ἢ πολυπειρῆ αὐτὴ τεχνίτρα τοῦ ἑλληνικοῦ χρόνου καὶ τῶν τροπῶν του κατορθώνει νὰ γυρίζῃ κατὰ βάθος ἀνενόχλητη τὴν ἀνέμη τοῦ τοπικοῦ πνεύματος.

Με τὸν ἀγῶνα αὐτὸν κλῶθεται τὸ πολυδιάστατο νόημα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἢ ὅποια ὡς γεγονὸς καὶ ὡς πνεῦμα στέκει πάντα ἔξω ἀπὸ τὴ μονομέρεια τῶν ἐποχῶν. Τῷ ὄντι ὁ ἑλληνισμὸς καταφάσκει ὅλα τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ μόνον μὲ τὴ θετικὴ του τούτῃ σχέση πρὸς τὰ πράγματα τῆς ἱστορίας κατορθώνει νὰ μὲνῃ ἠθικὴ προσωπικότητα, ποὺ ἀντέχει στὴ δοκιμασία τῶν καιρῶν. Κι' ὅταν πιά δὲν εἶχαν πολιτικὴ ἐλευθερία, τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Ῥωμαῖοι ἔφθασαν στὴν ἡγεμονία τοῦ κόσμου, οἱ Ἕλληνες συνέλαβαν τὴν ἀνώτερη ἰδέα τῆς ἐποχῆς, ἔθεσαν καὶ πραγματοποίησαν τὸ πρόβλημα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔπρατταν, ἦταν ὄργανα τῆς ἱστορίας, συνείδηση ὅμως γιὰ τὸ τί γίνονταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχαν μόνον οἱ Ἕλληνες, ὁ Πολύβιος, ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς καὶ ἄλλοι.

Ποτὲ λοιπὸν δὲν ἐθραύσθηκε ὁ ἰδεαλισμὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ, κι' ἂν κάποτε ὁ ρεαλισμὸς του παύει νὰ λειτουργῇ, τὸ διάστημα εἶναι μικρὸ καὶ ξαναγυρίζει σὲ ἐνέργεια. Εἶναι καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς αἰώνιας νεότητος καὶ παιδικότητάς του. Κατάφορτος μὲ πνευματικὴτητα ὁ τόπος αὐτὸς δὲν ἐπιτρέπει τίς ἀκρότητες οὔτε συγχωρεῖ βαναυσότητες, ἔστω κι' ἂν τίς καλύπτῃ τὸ προσωπεῖο ἢ καὶ ἡ πεποίθησις τῆς «ἰδεολογίας». Ἔτσι ὁ ἑλληνισμὸς μένει πάντα πιστὸς στὸ νόημά του, δηλαδὴ γίνεται πάντα ἐκεῖνο ποὺ εἶναι, τείνει ἀδιάκοπα νὰ πραγματοποιῇ τὸ σταθερὸ του ἐνόημα, τὴν ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου, τοποθετημένη ὅμως μέσα σὲ τόπο καὶ χρόνο.

Ἐλευθερία σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος, ὄχι μὲ τὴν κραυγαστικὴ ἔννοια τοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρωπινώτερη ἔννοια τοῦ χρέους, αὐτὴ εἶναι ποὺ ἐδικαίωσε πάντα τὴ ζωὴ τοῦ Ἕλληνα. Σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα, τὰ ἐλευθερώνει, ὄχι γιὰ νὰ καταλύσῃ τὴ βαθύτατη σχέση τους, ἀλλὰ νὰ τὰ συγχωνεύσῃ καὶ τὰ τρία σὲ ὄρατὸ καλλιτέχνημα. Ἄλλοι λαοὶ ἐχώρισαν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, κι' ἄλλοι πάλι χωρίζουν ἐπιδεικτικὰ σήμερα τὴν ὑλικότητα ἀπὸ τὴν πνευματικὴτητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ θέλουν μονόπλευρη λύση ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς στοιχείου. Ὁ ἑλληνισμὸς ποτὲ δὲν τὰ ἐχώρισε παρὰ μονάχα γιὰ νὰ τὰ καταλάβῃ. Ἐβλεπε καὶ βλέπει τὴ ζωὴ στὴ διαλεκτικὴ σύνθεσι τῶν στοιχείων τῆς.

I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

H B Y Z A N T I N H T E X N H

ἼΣΩΣ νὰ χρειαστεῖ ἀκόμα καιρὸς γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ τὴ δυτικὴ σκέψη, τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ὀρθόδοξης. Ἴσως νὰ χρειάζεται ἂν ἦταν ἐπιτρεπτὴ ἢ ἔκφρασις μιᾶς *μεταφυσικῆ ἀντιστροφῆς*. Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς ὡς καλλιτεχνικὴ τουλάχιστον ἔκφρασις ὅπως πλαστουργήθηκε στὸ Βυζάντιο δὲν εἶναι ἄρνησις τῆς πραγματικότητος, κι' ἂν παρουσιάζεται ὡς ἄρνησις εἶναι ἐπιφατικὴ ἄρνησις, ποὺ σκοπεῖ τὴν ὑπέρβασι τῆς πεπερασμένης πραγματικότητος γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς αἰώνιας, ποὺ εἶναι τὸ ζῶν καὶ τὸ διηκεκὲς ἀρχέτυπο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Τὸ Βυζάντιο χρησιμοποιεῖ τὴ μεγαλόπρεπη ὕλη, τὸ χρυσάφι. Τὸ ὑποτάζει ὅμως καὶ ὡς διακόσμηση, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὡς ὑπάρχουσα ὕλη, στὸ συνολικὸ πνεῦμα ποὺ τὸ ζωοποιεῖ. Ἡ βυζαντινὴ ἀφαίρεσις εἶναι μεθοδολογικὴ ἐπίφρασις καὶ ἂν θέλωμε διαλεκτικὴ πρόσβασι πρὸς τὴν ἐσώτερη πραγματικὴτητα τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ποὺ ἡ Δύσις καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς βλέπει τὸ *φαινόμενο*, τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ ὀρθόδοξη τέχνη βλέπει τὴν ἀληθινὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἀποσυνθέτει τὸν κόσμο, ἀλλὰ μὲ τὴν τραγικὴ ὀδύνη καὶ τὴν ἔνθετη ἀγωνία πορεύεται πρὸς τὴν πληρότητα τῆς σύνθεσης, πρὸς τὴν *ταυτότητα* τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ θεοῦ.

Αὐτὸ ἐκφράστηκε ἀπόλυτα μὲ τὴν τέχνη τοῦ μωσαϊκοῦ, μὲ τὴ μορφή ποὺ πῆρε αὐτὴ στὸ Βυζάντιο. Ἐκεῖ βλέπουμε τὴ μορφή μόλις νὰ σχεδιάζεται μέσα ἀπὸ τὰ ψηφιδωτὰ ποὺ συνιστοῦν καὶ τὸ φόντο καὶ τὴν κύρια παράστασι. Ἔτσι, ἡ μορφή γίνεται ἕνα μὲ τὸ φόντο καὶ γεννιέται μέσα ἀπ' αὐτὸ χωρὶς νὰ ἀποσπᾶται οὐσιαστικά. Αὐτὸ ἀκριβῶς θέλησε νὰ ἐκφράσῃ ἡ ἔλλειψις τῆς προοπτικῆς καὶ τὸ ψηφιδωτὸ βοήθησε ἀπόλυτα μὲ τὴν ὁμοιότητα τῆς ὕλης ποὺ προσέφερε. Τὸ κύριο θέμα, τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ ἀγίου παρουσιάζεται σὰν βυθισμένο μέσα στὸ φόντο—στὸ ἀπειρο, στὸ σύμπαν—σὰν κάτι τὸ ὅμοιο καὶ αὐτούσιο, σὰν γέννημά του. Ἡ βυζαντινὴ τέχνη, προσπαθεῖ, ἂν εἶναι δυνατό, νὰ καταργήσῃ τὸ διαχωρισμὸν ἀνάμεσα στὴν μορφή καὶ στὴν ὕλη, στὸ φόντο. Γιατὶ τὸ στοιχεῖο ποὺ διέπει ὀλόκληρο τὸ Βυζάντιο καὶ τὴ βυζαντινὴ σκέψη, εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀπειροῦ. Αὐτὸ εἶναι ἡ οὐσία. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι φαινόμενα καὶ ματαιότητες. Ὅλα τὰ γήινα—καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι—ὡς αὐτόνομα φαινόμενα δὲν μποροῦν νὰ διεκδικήσουν καμμιά ἰδιαίτερη θέσι μέσα σ' ὀλάκερο τὸ σύμπαν καὶ πλᾶϊ στὸ Θεό, τὸν Παντοκράτορα. Γι' αὐτὸ, ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὴν κλασικὴ στιγμὴ τοῦ Βυζαντίου (10ο αἰῶνα), βλέπουμε τίς μορφές νὰ γίνονται ὀλοένα καὶ πιὸ ἀόριστοι, νὰ χάνονται μέσα στὴν ἰδέα τοῦ ἀπειροῦ ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸ φόντο, χωρὶς καμμιά φροντίδα γιὰ τὸ ρεαλισμὸ ἢ γιὰ τὴ λεπτομέρεια. Ὁ ἄνθρωπος βρίσκει τὴ μεγαλωσύνη του μονάχα ὅταν βυθιστεῖ καὶ ἐνσωματωθεῖ ἀπόλυτα μέσα στὸ θεῖο. Τὰ μέρη τοῦ προσώπου γίνονται ὀλοένα καὶ πιὸ σχηματικά καὶ βλέπουμε τὸν ἐλλειψοειδὴ κύκλο—ποὺ ἐκφράζει τὸ στερέωμα—νὰ καταλαμβάνει ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη θέσι. Ἔτσι, ἡ βυζαντινὴ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἕνα διανοητικὸ κατασκευάσμα ἀσκητικῶν καὶ ἀπεξηραμένων ἐγκεφάλων, ὅπως τὴν παρουσιάζουν οἱ δυτικοί, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἔκφρασις μιᾶς βαθύτατης ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀγωνίας, μιᾶς ψυχικῆς ἀνάτασι πρὸς τὸ ἀπόλυτο καὶ ἕνα βύθισμα μέσα στὸ ἕπειρο, ποὺ μονάχα ἡ ἀνατολίτικη ψυχὸς σύνθεσι σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἑλληνικὴ νόστρωσι θὰ μπορούσαν νὰ τὴν ἀποδώσουν. Γι' αὐτὸ βλέπουμε, ὅσο καιρὸ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία βρισκόταν στὴν νεότητά καὶ στὴν ἀκμὴ τῆς (ὡς καὶ τὸν 10ο αἰῶνα), τὴν τέχνη τῆς νὰ ἐκφράζει ὀλοένα καὶ πιὸ ἀπόλυτα αὐτὴν τὴν τεχνολογία καὶ βλέπουμε ἀκόμα τὴν τέχνη τῆς νὰ παίρνει ρεαλιστικὴς μορφῆς καὶ νὰ ἀργοπεθαίνει μαζί μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς κατάρψεως καὶ τῆς παρακμῆς τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀνάρρησι τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν στὸν αὐτοκρατορικὸ

θρόνο και την αρχή των σταυροφοριών, όποτε το καθαρά βυζαντινό στοιχείο νοθεύτηκε με το δυτικό και έδωσε το πρώτο χτύπημα στο οικοδόμημα της Αυτοκρατορίας.

Από τους Δυτικούς, μόνο ο Μαλρώ, ίσως κατόρθωσε να πλησιάσει προς την βαθύτερη αυτή έννοια της βυζαντινής τέχνης και νοοτροπίας. Αύτος ο άνθρωπος με το ανήσυχο και αναρχικό πνεύμα, που γύρισε όλη την Ευρώπη και την Ανατολή, δεν μπόρεσε παρά να συλλάβει την βαθειά έννοια της σύμμιξης του ελληνικού στοιχείου και του ανατολικού, όπως εκφράστηκε στη βυζαντινή δημιουργία. Έδω παραθέτουμε ένα απόσπασμα από το έργο του «Ψυχολογία της τέχνης», από το κεφάλαιο όπου αναφέρεται στο Βυζάντιο.

M. Z.

... Η Ανατολή δεν νίκησε άμεσα το πνεύμα του Κωνσταντίνου. Ωρισμένα μωσαϊκά της Αγία-Σοφίας, όπου ο Χριστός είναι ακόμα άνθρωπος, βρίσκονται πολύ κοντήτερα στις μορφές της Σάρτρ παρά του Δαφνιού.

Αλλά, μια κι' ο άνθρωπος ξέπεσε, γιατί να εξακολουθούν να τον παριστάνουν; Όταν οι όρθόστητες Νίκες στην πλώρη των πλοίων χάνουν τη σημασία τους, γίνονται αρχάγγελοι στο βάθος των βασιλικών εκκλησιών—κατακόμβες που θριαμβεύουν επί τέλους... Πριν από την Αγία-Σοφία, ή μικρή βυζαντινή εκκλησία που όρθώνεται στην κρύπτη της σαν ένας σταυρός επάνω σ' ένα μνήμα μόλις άγγίζει το χώρο του θανάτου. Κοντά χίλια χρόνια, το Βυζάντιο θα αναμίξει τις δυο παλιότερες βασιλείες της Ανατολής, το χρυσάφι και το αιώνιο, το χρυσάφι θα φαίνεται κάθε φορά που το αιώνιο χάνει τη δύναμή του, και ή καταθλιπτική του επίδειξη θα κάνει το Βοκκάκιο να εύγνωμονεί το Τζιόττο που έφερε πιά στο φως την τέχνη της νοημοσύνης: τα τσοκάνικα φρέσκα, όπως οι Παρθένες της Ρέιμς, θα άνθισουν πάνω στο πτώμα του ιερού.

Αυτό όμως που ονομάζει ιερό το Βυζάντιο και όπου θα του δοθεί να ζήσει, κι' αν εκφράζεται με το Χριστό που το κολοσσαίο πρόσωπό του γεμίζει το θόλο της μητρόπολης του Μονρεάλε, ή με τη λεπτοφυή Παρθένο του Τορτσέλλο ή με τους Προφήτες που οϊκίζουν τις κρύπτες του Βοσπόρου όπως γεμίζουν τα αγάλματα τις πλατείες της Ρώμης, δεν θα γνωρίσει πιά άλλα πρόσωπα από τα πρόσωπα του υπεράνθρωπου.

*

Χρειάστηκε τόση μεγαλοφυΐα για να ξεχάσει το Βυζάντιο τον άνθρωπο, όση χρειάστηκε και για να τον ανακαλύψει στην Ακρόπολη; ακόμη δεν είναι αρκετό για κείνη την εποχή να καταργήσει την κίνηση και το γυμνό, ούτε να μεγαλώσει τα μάτια: ή ψυχή δεν έχει πρόσωπο. Για να καταστραφεί ή αξία του ανθρώπου χρειάζόταν εκείνο που χρειάστηκε στην Παλμύρα, στο Γκαντάρα και στην Κίνα: χρειάστηκε ένας ρυθμός.

Και, επειδή ή θρησκεία που εκφραζόταν είναι ή δική μας, ή έννοια του ρυθμού φανερώνεται σε άπλετο φως: αποτελεί το μέσον να ξαναδημιουργηθεί ο κόσμος σύμφωνα με τις αξίες του ανθρώπου που τον ανακαλύπτει. Αυτό που βλέπει ο βυζαντινός καλλιτέχνης ούτε καν υπολογίζεται άλλωστε, και ο ακαδημαϊσμός μας παρουσίασε τη Θεοδώρα αλλοιώτικη απ' ότι είναι στα μωσαϊκά της Ραβέννας. Εκείνο που παρουσιάζουν αυτοί δεν είναι ούτε αυτό που βλέπουνε, ούτε ένα διαλεγμένο κομμάτι του κόσμου που τους περιβάλλει, αλλά ή κατάκτηση του φανταστικού—ή υπέρτατη άρνηση του έφήμερου.

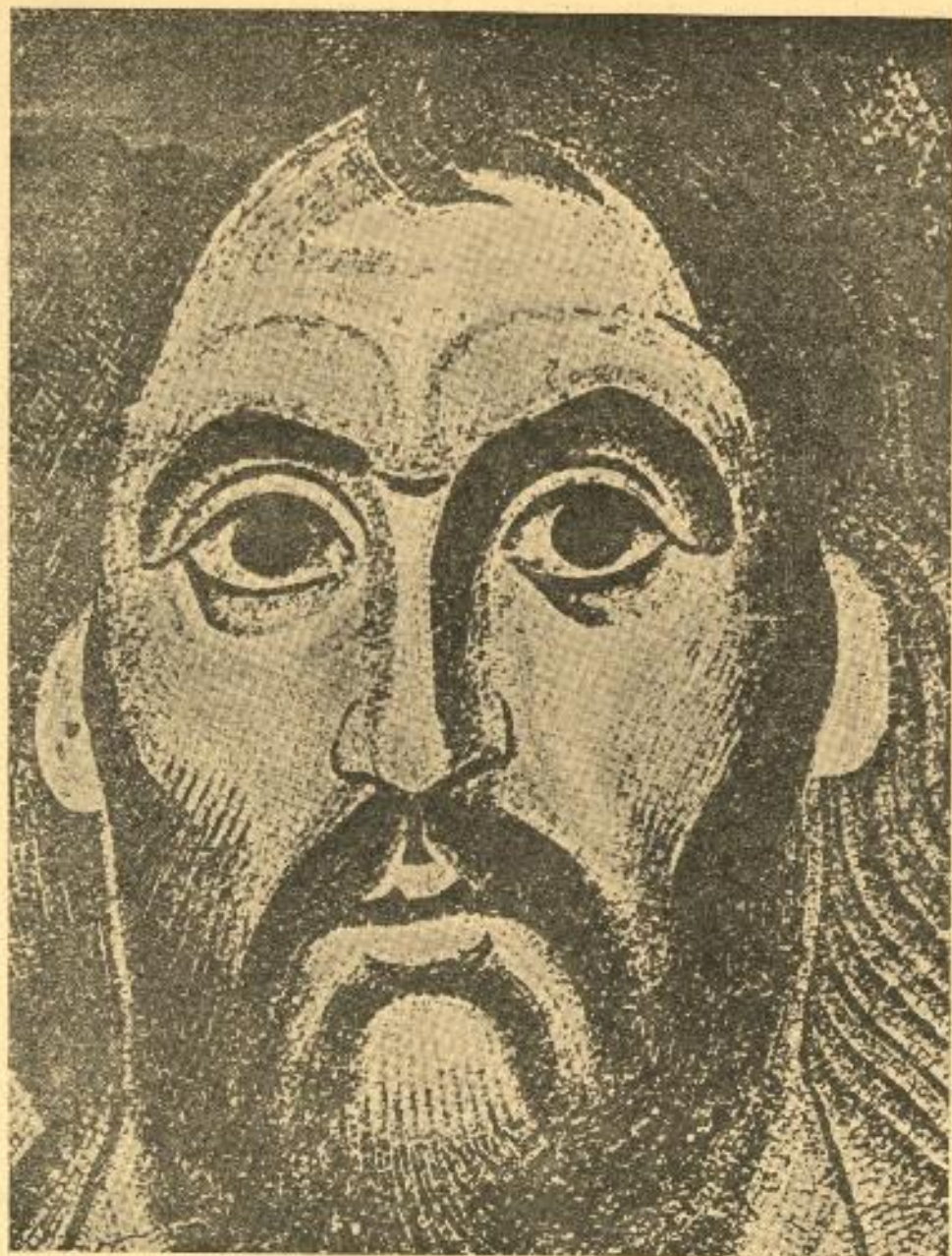
Ο ρυθμός τους δεν εΐτανε σε κανένα σημείο ή έκφραση ενός δράματος. Γεννήθηκε, όπως τόσες άλλες τέχνες της Ανατολής, από την ανάγκη της αναπαράστασης

του υπεράνθρωπινου με το ανθρώπινο. "Όχι τον κόσμο αλλά εκείνο που, στον κόσμο ή έξω απ' αυτόν, αξίζει να μορφοποιηθεί. Βέβαια, στο Βυζάντιο υπήρχανε κι' άλλες τέχνες, τουλάχιστον λαϊκές, που μόλις τις μαντεύουμε. Δεν υπάρχει μεγαλόπρεπος ρυθμός, ακόμα και συνδυασμένος με τον άνθρωπο όπως στην αρχαία τέχνη, που να μην βρίσκει στις κατώτερες τέχνες κάποιους δειλούς αντιπάλους. Η κατώτερη ή λαϊκή τέχνη χρησιμοποιεί τις περισσότερες φορές φθαρτές ύλες, αλλά ίσως να μην είμαστε πολύ μακριά από την ήμερα όπου θα ανακαλύψουμε τις ταναγραίες του Βυζαντίου.

Τίποτε δεν ανακαλύπτει καλύτερα το νόημα των μεγάλων βυζαντινών μορφών από τα κιονόκρανα των αγίων-τόπων όπου κάποιος γλύπτης, αναμφίβολα από το Πουατού ξαναπήρε τους Προφήτες της ανατολικής αυτοκρατορίας *σαν νάτανε παραστάσεις* και έτσι μεταμόρφωσε τους καταθλιπτικούς τηρητές του βοσποριακού μισόφωτος σε πρόσωπα λεπτοφυΐας με σγουρά γένια. Ούτε το ταλέντο του, ούτε ή ήχώ της ρωμανικής ψυχής του δεν σώζουν την παρεκβολήν αυτών των προσώπων στο ανθρώπινο που μ' αυτό τον τρόπο χάνουνε την μαγική τους έπισημότητα. Η αύλη της Βαγδάτης συνταιριάστηκε καλύτερα με την βυζαντινή ψαλμωδία. Έξακολουθεί ακόμα να βρίσκεται άνετα στην ψαλμωδία που κηρύττει πως «δεν υπάρχει άλλος Θεός από το Θεό» αλλά δεν είναι πιά στον κόσμο των φυλλωμάτων και των ζώων που ανακατεύει ή ρωμανική τέχνη τις περιπλοκάδες της. Η βασική διαφορά που έπρεπε να την ξεχωρίζει απ' αυτήν, όπως ξεχωρίζει την παπική σκέψη από τη σκέψη του Κηρουλάριου, έγκειται στο ότι, για τη Δύση, ο βυζαντινός ρυθμός δεν αποτελούσε έκφραση μιας υπέρτατης αξίας, αλλά μια διακόσμηση. Όταν παραμεριζόνταν τα μέσα της φυσικής του δράσης (σκιά, χρυσάφι, μυστηριώδης μεγαλοπρέπεια), όταν παρανοούσαν το πρχυματικό του νόημα, γινότανε εκείνο που μας δείχνουνε αυτά τα κιονόκρανα της Ναζρετ, δηλαδή μια παθητική (rathétique), καμμιά φορά, λεπτοφυΐα.

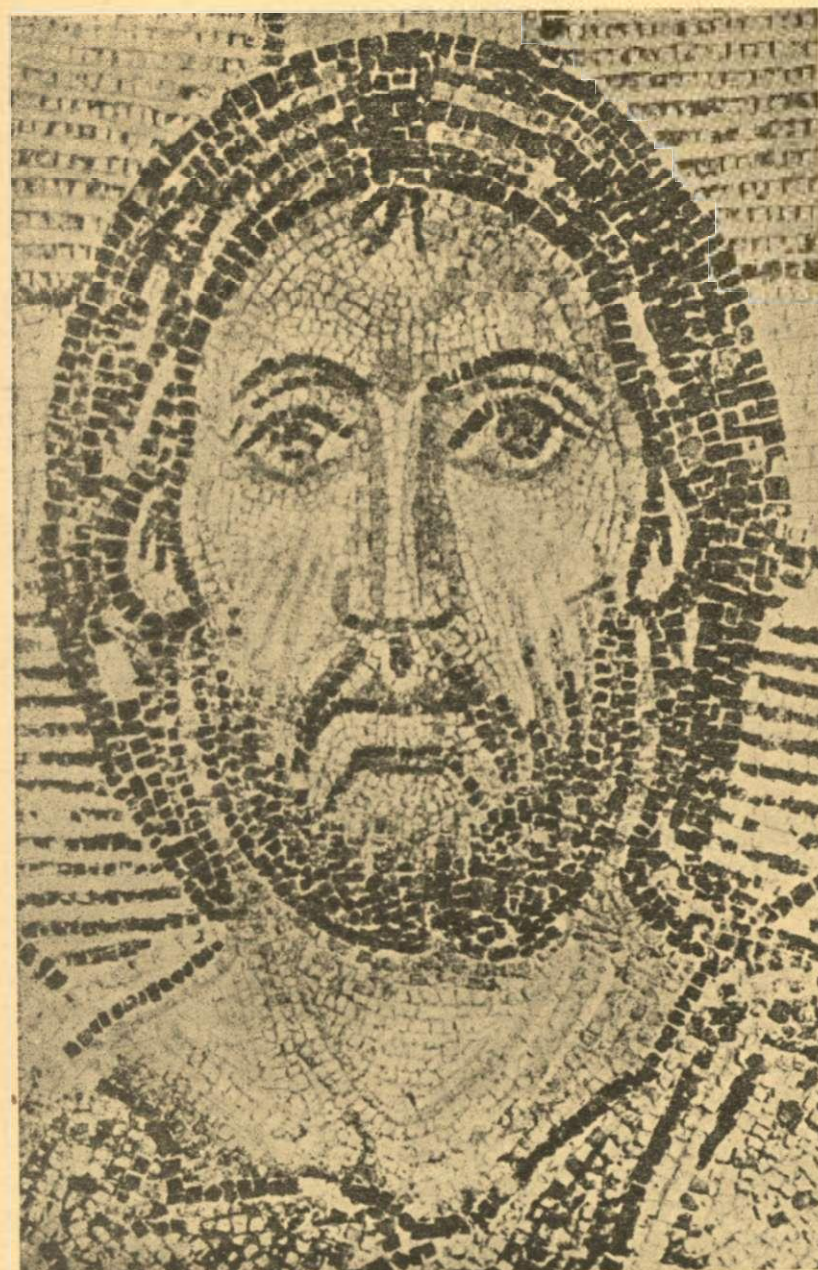
Η βυζαντινή ψυχή της Πόλης και της θάλασσας, όπου τόσο καλά έμελλε να τα συνταιριάσει ή Βενετία, νάτανε τάχα αταίριαστη με την χωρική άπεραντωσύνη απ' όπου ξεπετάγονταν οι ρωμανικές εκκλησίες, με το νικημένο αλλά μυστικά αδελφικό δάσος; Η Ανατολή δεν ξαίρει καθόλου το σιτοβολώνα που βρίσκεται μεσ' στην καρδιά του ρωμανικού οικοδομήματος, το δάσος, που άγνοεί το μάρμαρο των δυο Αυτοκρατοριών, δεν ξεμάκρυνε ποτέ από την μεσαιωνική πέτρα. Η βυζαντινή τέχνη συνδεόταν με μια λεπτότητα που εΐτανε πολύ μακριά από την Δύση. Πριν απ' όλα, θειοποιούσε το ανθρώπινο και ή ρωμανική τέχνη έξαναγκάζει το θείο να ένσαρκωθεί. Η πρώτη μοιραία πράξη της Ανατολικής αυτοκρατορίας ήταν να καταστρέψει τα αγάλματα για να τα αντικαταστήσει με τα ανάγλυφα, με το μωσαϊκό, με την εικόνα: δηλαδή τη διακόσμηση ή την εμφάνιση. Ένω ή Δύση από τις πρώτες μορφές ως τη Ρέιμς και το Νάουμπουργκ, θα ξεπετάξει από τη μετόπη του Ωτέν τις χαμογελαστές Παρθένες και τις σκεφτικές δωροδότρες, όπως ή Ομβρία και ή Τσοκάνη θα ξεπετάξουν από τον ύποχθόνιο χριστιανισμό τις ανήσυχες και τρεμάμενες μορφές που θα δημιουργήσουν άλλες θείες μορφές...

Όσο περισσότερο έκβυζαντινίζονταν, ή τέχνη προσπαθούσε να καταστρέψει την άνεξαρτησία των προσώπων που παρουσίαζε. Οι ρωμανοί ζωγράφοι τα άποσπάσανε από ένα ουδέτερο φόντο, όμοιο με του αρχαίου θεάτρου. Ο τοίχος, ένα κομμάτι από τοπείο, ή, (όπως στα αντίγραφα του Τιμόμαχου) μια προοπτική, είναι διακοσμήσεις όπου οι μορφές άποσπώνται όπως τα αγάλματα στις πλατείες. Η χριστιανική τέχνη κάνει ακόμα πιο άφηρημένο αυτό το φόντο αλλά καμμιά φορά το κάνει *γιομάτο*. Το ένώνει με τα πρόσωπα που βυθίζονται μέσα του σαν βουλιαγμένα πλοία. Ξαναφευρί-

Ι. ΧΡΙΣΤΟΣ (Όσιος Λουκάς 10ος αιών)

σκεί τη νύχτα, ξαναφανερώνει στον ούρανό της φυγής στην Αίγυπτο τὰ ἀστέρια της ἐρήμου. Τὸ μολυβογάλανο χρώμα τῶν φρέσκων καὶ τῶν μωσαϊκῶν δὲν τείνει μονάχα στὸ νὰ μᾶς ὑποβάλλει τὸ σύμπαν σὰν ἓνα δράμα, ἀλλὰ καὶ νὰ φυλακίσει τὰ πρόσωπα μέσα σ' ἓναν κλειστὸ κόσμο, νὰ τὰ ξεριζώσει ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία τους ὅπως ξεριζώνει ὁ χριστιανισμὸς τὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ ἄτομο ἢ ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορία, γιὰ νὰ τὰ συνδέσει μὲ τὴ χριστιανικὴ μοίρα, μὲ τὸν Ὅφι ἢ μὲ τὸ Γολγοθᾶ. Ὁ χριστιανισμὸς αὐτο-

Ι. ΧΡΙΣΤΟΣ (Ἁγία Σοφία 9ος αιών)

καλεῖται Ἀλήθεια, καὶ ὄχι Πραγματικότητα. Στὰ μάτια του, ἡ ζωὴ ποὺ θεωροῦν οἱ Ρωμαῖοι ὡς πραγματικὴ δὲν εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ. Καὶ γιὰ νὰ ἀπεικονιστεῖ ἡ πραγματικὴ ζωὴ, πρέπει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ πραγματικόν. Δὲν πρόκειται κἀν νὰ ζωγραφιστεῖ ὁ κόσμος, ἀλλὰ ὁ Ἄλλος Κόσμος. Μιὰ σκηνὴ δὲν ἀξίζει νὰ ἀναπαρασταθεῖ παρὰ μονάχα ὅταν συμμετέχει σ' αὐτὸν τὸν Ἄλλο Κόσμο. Κι' ἔτσι ἔχουμε τὸ χρυσαφένιο φόντο, ποὺ δὲν δημιουργεῖ οὔτε μιὰν ἀληθινὴ ἐπιφάνεια οὔτε ἓνα ἀληθινὸ ὑπερέραν,

ἀλλά ἓνα ἄλλο σύμπαν' κι' ἔτσι ἔχουμε αὐτὸ τὸ ρυθμὸ ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ καταλάβουμε ὅσο θέλουμε νὰ δοῦμε σ' αὐτὸν μιὰν ἀναζήτηση τοῦ πραγματικοῦ, γιατί αὐτὸς εἶναι πάντα ἡ ἀναζήτηση τῆς μεταμόρφωσης. Καὶ ὄχι μονάχα τῶν προσώπων: τὸ Βυζάντιο θέλει νὰ ἐκφράσει τὸν κόσμον ὡς *μυστήριον*. Παλάτι, πολιτικὴ, διπλωματία, ξαναβρίσκουν σὰν τῆ θρησκεία τὴν παλιὰ ἀπληστία τοῦ μυστικοῦ (καὶ τοῦ ψεύδους) τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ τέχνη ποὺ μορφοποιεῖ αὐτοκράτορες καὶ αὐτοκρατορίσσεις θάτανε πολὺ ἐπιφανειακὴ ἂν περιοριζότανε στὴν πολυτέλεια· ἀλλὰ εἶναι ὁ ὄβολός τῆς τέχνης τοῦ μεγάλου μυστηρίου, τὸ ἀνόσιο αὐτῆς τῆς τέχνης ποὺ δὲν ξαίρει καμμιά ἄλλη, καὶ ποὺ ἀμέσως τὸ ὑποτάζει στὸ ἱερό. Ἄς συγκρίνουμε μιὰ προτομὴ ρωμαίας αὐτοκρατορίσσης μὲ τὸ πορτραῖτο τῆς Θεοδώρας· τὴν Παρθένο τοῦ ἀγίου Πουδεντιανοῦ, τὴν ἁγία Ἀγνή τῆς Ρώμης καὶ τὴν Παρθένο τοῦ Τορτσέλλο. Ὅλο τὸ νόημα τῆς βυζαντινῆς τέχνης βρίσκεται στὴν τελευταία εἰκόνα, τὴ μοναχικὴ στὸ βάθος τοῦ σκοτεινοῦ θόλου, γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ κανένας νὰ ταράξει τὸ διάλογό της μὲ τὸ πεπρωμένο. Ἀπὸ κάτω κάθονται στὴ γραμμὴ ἅγιοι καὶ προφῆτες κι' ἀκόμα πιὸ κάτω, τὸ ἀληθινὸ πληθος ποὺ προσεύχεται. Ἐκεῖ, ψηλά, βρίσκεται ἡ πατροπαράδοτη νύχτα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ νύχτα ποὺ δείχνει τὸ ὀστερέωμα σὰν μιὰ γελοία κίνηση τῶν ἀστεριῶν καὶ τῆ γῆ σὰν ἓνα θέαμα μάταιο ὅσο ἡ σκιά τῶν στρατιῶν, ὅταν αὐτὸ τὸ γέννημα τοῦ ἐφήμερου δὲν εἶναι ἀντανάκλαση τῆς στοχαστικῆς μορφῆς ἑνὸς θεοῦ.

Ἄλλωστε ἡ δική μας τέχνη θὰ μᾶς δεῖξει ὅλα ὅσα ἀρνιότανε στὴν ἀρχὴ στὴν Παρθένο: τὴ μητρότητα τῆς φάνης καὶ τὴ μητρότητα τοῦ σταυροῦ. Κι' ἀκόμα ἐκεῖνο ποὺ τῆς ἔδινε: τὴν ἔβγαζε ἀπὸ τὴν βιογραφία της γιὰ νὰ τὴν κάνει ἓνα σύμβολο πάθους. Γινόταν ἡ γυναικεία ἔκφραση τοῦ Προφήτη. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς κυριαρχεῖ τὸ Βυζάντιο ὅπως δὲν θὰ πάψει νὰ κυριαρχεῖ τὸν ὀρθόδοξο κόσμον. Δὲν εἶναι ὁ προφήτης τοῦ Ἰσραήλ, ὁ γιομᾶτος θυμὸ καὶ ἱστορία. Εἶναι ὁ σλαῦος προφήτης, ὁ ἐμπνευσμένος, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀλήθειας—ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Ὁλάκερη ἡ φρενίτηδα τοῦ Ντοστογιέφσκι συμπλέκεται μέσα στὴ σκιά κάτω ἀπὸ τὶς εἰκονικὲς μορφές τοῦ Ζωσιμᾶ, τοῦ πρίγκηπα Μίσκιν καὶ τοῦ Ἀλιόσα· οἱ δολοφόνοι, οἱ βασανισμένοι, οἱ τυφλωμένοι τοῦ Βυζάντιου βρίθουν σκοτεινὰ κάτω ἀπὸ τέτοιες μορφές, λιγότερο τρυφερὲς καὶ πιὸ θερμῆς. Ὁ Ντοστογιέφσκι, ἀπαντώντας στοὺς κατηγοροῦς τοῦ Ἀλιόσα, εἶναι ἡ τελευταία, ὑπέρτατη καὶ ψελλίζουσα ἡχώ, ἐκείνων ποὺ ζοῦν μὲ τὸ Θεό, τῆς φωνῆς ποὺ ἀπάντησε κάποτε στοὺς κατήγορους τῆς μοιχαλίδας. Τὸ πνεῦμα τοῦ Βυζαντίου εἶναι μιὰ λυσσαλέα προσπάθεια νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὶς φαινομενικότητες, μιὰ κλίση σὲ μιὰ νιρβᾶνα ὅπου ὁ ἄνθρωπος φτάνει τὸ Θεὸ ἀντὶ νὰ χαθεῖ μέσα στὸ ἀπόλυτο. Στὸν Ντοστογιέφσκι, ὅπως στὸ Μεσαίωνα μᾶς, αὐτὸ θὰ γίνῃ εὐσπλαχνία. Στὴ Δύση, οἱ Προφῆτες θὰ γίνουν ἅγιοι: οἱ ἅγιοι ὅμως τοῦ Βυζαντίου εἴτανε προφῆτες.

Νά, γιατί ὁ Χριστός, τόσο διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς ἁγίους τῆς Ρώμης, μοιάζει στὸ Βυζάντιο τόσο πολὺ μὲ τοὺς προφῆτες: εἶναι ὁ ἀπόλυτος Προφήτης. Ἡ βυζαντινὴ τέχνη κορυφώνεται σὲ δυὸ μορφές ὅπου δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς δώσει τίποτα ἡ τέχνη τῆς ἀναπαράστασης, σὲ δυὸ μορφές ποὺ μόνο ἀπὸ τὸ θάνατό τους μποροῦσαν νὰ γεννηθοῦν: τὴ μοναχικὴ Παναγία καὶ τὸν Παντοκράτορα.

ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΩ

Μετάφραση ΜΙΝΑΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΚΑΙ ΦΡΟΪΝΤ

Ἀφιερῶται εἰς τὸν Κον ΧΑΡ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΝ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ εἰς τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος διανοηταί, οἱ ὅποιοι, χάρις εἰς τὴ διαίσθηση καὶ τὸν ἐσωτερικὸ ψυχικὸ τους πλοῦτο, κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ νὰ φωτίσουν τὶς σκοτεινὲς πτυχές της κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε τὰ πορίσματα τῶν ρηξικελεύθων ἐρευνῶν τους ὄχι μόνον νὰ ἔχουν καθολικὴ ἐφαρμογὴ καὶ σημασία, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπίπτουν στὶς γενικὲς γραμμὲς τους, χωρὶς οἱ διανοηταί αὐτοὶ νὰ ἔχουν στηριχθῆ στὰ ἴδια δεδομένα, οὔτε νὰ ἔχουν ὑποδειγματισθῆ ἀπὸ προγενεστέρους. Ἔτσι στὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἀνευρίσκονται ἀντιστοιχίαι μὲ ὠρισμένες βασικὲς ἔννοιες τῆς ψυχαναλύσεως τοῦ Φρόυντ (1): ὁ Ἔρως τοῦ «Συμποσίου» εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθῆ μὲ τὴν Libido, τὸ τρισύνθετο τῆς ψυχῆς στὸν «Τίμαιο» (ἐπιθυμητικὸν-θυμοειδὲς-λογιστικὸν) πρὸς τὴ φροῦντικὴ ἀντίληψη περὶ τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου (ἐνστικτώδεις ὠθισμοὶ-ἀσυνείδητη συναισθηματικότης-ἠθικὴ συνείδησις-ὑπερεγῶ). Ἐδῶ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὴν ὁποία στὸ ὄνειρον ἱκανοποιοῦνται εἰκονικὰ «παράνομες» ἐπιθυμίαι, εἰς ἀντιπαράβολῃ μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Φρόυντ, ποὺ εἰκοσιτέσσαρας αἰῶνας ἀργότερον ἐθεμελιώθη εἰς κλινικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ νευρωτικῶν ἀσθενῶν καὶ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ὄνειρον ἔχει ψυχολογικὴ σημασία καὶ νόημα, ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἄτομον ποὺ ὄνειρεύεται, ὅτι τὸ ὄνειρον εἶναι ἡ «βασιλικὴ ὁδὸς» (via regia) ποὺ ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἀσυνείδητο ψυχικὸν κόσμον τῶν καταπιεσμένων καὶ ἐκτοπισμένων ἀπὸ τὴ συνείδηση πόθων.

Ἐπειδὴ ἓνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἐτέθη «ἡ προσπάθεια σύνδεσης τῶν συγχρόνων πνευματικῶν ρευμάτων μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπόρευσι καὶ θεμελίωσι τους», μοῦ ἐφάνη ὅτι τὸ πνευματικὸν ρεῦμα, ποὺ ἐδημιουργήθη ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια γύρω ἀπὸ τὴν ψυχανάλυσιν, δικαιολογεῖ μιὰ παρόμοια καὶ εἰς τὴν προκειμένη περίπτωσιν προσπάθεια, χωρὶς ἄλλη φιλοδοξία παρὰ τὴν παράθεσιν τῶν σχετικῶν χωρίων ἀπὸ τὴν «Πολιτείαν» τοῦ Πλάτωνος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ Φρόυντ ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ καὶ ἡ σύγκρισις, χωρὶς νὰ μειώνη τὴν ἀξίαν τῆς ψυχαναλύσεως ἢ ὁποία ὡς μέθοδος ἐρεύνης καὶ θεραπείας εἶναι γέννημα θετικῆς ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως καὶ ὄχι ἀπλῆς θεωρητικῆς ἐνατενίσεως ἢ ἐξημμένης φαντασίας, τὴν ἐδραίωνει τούναντίον καὶ τὴν ἐνισχύει, ἐνῶ συγχρόνως τῆς παρέχει οὕτως εἰπεῖν τίλους κλασσικότητος.

Διὰ νὰ ἀξιοποιηθῆ καλύτερα ἡ πλατωνικὴ περὶ τῆς φύσεως τοῦ ὁνείρου ἄποψις, ἐπροτίμησα νὰ προτάξω σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Φρόυντ (La science

(1) S. Freud, Gesammelte Werke, XIII, σ. 2, 99, XIV, 49, 105, XVI, 20.

des rêves, trad. J. Meyerson, Alcan, σελίδες 521, 527, 535, 581, 594, 607, Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, Kap. die Traumzensur, σελ. 142 κ. έπ.): «Ο ύπνος έπιτρέπει την εμφάνισι και τὸ σχηματισμὸ τῶν ὀνειρῶν, διότι χαλαρώνει τὸν έλεγχο τοῦ ἀνωτέρου ἐγῶ... Τὸ κίνητρο τοῦ ὀνειροῦ εἶναι κάποιος πόθος πὸς τείνει νὰ πραγματοποιηθῆ... και πὸς εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀσυνειδητὸ... ἀπωθημένος... διότι ἀνάγεται εἰς σεξουαλικά ἐνορμήματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας... Οἱ ἐνάρετοι κατὰ Πλάτωνα ἀρκοῦνται νὰ βλέπουν εἰς τὸ ὄνειρό τους ὅσα οἱ κακοὶ διαπράττουν στὸ ξύπνιο τους.

«Τὰ ἐνορμήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκεῖται ἡ λογοκρισία κατὰ τὸ ὄνειρο, εἶναι ἀξιοκατάκριτα, ἄσεμνα, ἀσχρὰ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς, αἰσθητικῆς, κοινωνικῆς, ἀφοροῦν πράγματα πὸς δὲν τολμοῦμε νὰ σκεφθοῦμε ἢ πὸς τὰ σκεπτόμεθα με φόβη. Οἱ ἀπωθημένοι αὐτοὶ ἀπὸ τῆς λογοκρισίας πόθοι πὸς παίρνουν εἰς τὸ ὄνειρο μιὰ παραμορφωμένη ἐκφραση εἶναι πρὸς παντὸς ἐκδηλώσεις ἐνὸς ἐγωῖσμοῦ χωρὶς ὄρια και χωρὶς ἐνδοιασμούς... Τὸ ἀπηλλαγμένο ἀπὸ κάθε ἠθικὸ χαλινὸ ἐγῶ ἐνδίδει εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου, σ' αὐτὲς πὸς τὶς ἔχει καταδικάσει ἀπὸ καιρὸ ἢ αἰσθητικὴ ἀγωγή μας και σ' αὐτὲς πὸς ἔρχονται σ' ἀντίθεσι με ὅλους τοὺς κανόνες τῶν ἠθικῶν περιορισμῶν. Ἡ ἀναζήτησι τῆς ἡδονῆς—ἡ Libido ὅπως τὴν ἀποκαλοῦμε—διαλέγει τὰ ἀντικείμενα ἱκανοποιήσεως χωρὶς δισταγμούς και κατὰ προτίμησι τὰ ἀπηγορευμένα: ὄχι μόνον τὴν γυναῖκα τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ και συγγενικά πρόσωπα, πὸς ἀνέκαθεν ἄγραφοι νόμοι τῆς ἀνθρωπότητος θεωροῦν ὁμόθυμα ὡς ἱερά... Ἐθέμιτες ἐπιθυμίες, πὸς τὶς νομίζουμε ξένες στὴν ἀνθρωπίνη φύσι, δυναμώνουν στὸν ὕπνο, ὡστε νὰ προκαλοῦν ὄνειρα πραγματοποιήσεως των. Τὸ μῖσος δίνει και παίρνει στὰ ὄνειρα. Ἐπιθυμίες ἐκδικήσεως, θανατώσεως προσφιλῶν προσώπων, γονέων, ἀδελφῶν, συζύγου, δὲν σπανίζουν...».

Ἴδου τώρα τί λέγει ὁ Σωκράτης στὸν Ἀδείμαντο σχετικῶς με τὶς μὴ ἀναγκαῖες ἐπιθυμίες (Πλάτωνος «Πολιτεία», Βιβλίον ἔκτον, μετάφρ. Κ. Γεωργούλη): «Ἐγὼ τὴν ἀντίληψι ὅτι μερικὲς ἀπὸ τὶς μὴ ἀναγκαῖες ἡδονὲς ἐπιθυμίες εἶναι παράνομες⁽¹⁾ και μοῦ φαίνεται πὸς αὐτὲς ὑπάρχουν μέσα στὴν καρδιά τοῦ καθενός, ἐπειδὴ ὅμως πιέζονται ἀπὸ τοὺς νόμους και τὶς ἀνώτερες ἐπιθυμίες βοηθημένες ἀπὸ τὸ λογισμό, ἐξαφανίζονται ἀπὸ μερικῶν ἀνθρώπων τὴν ψυχὴ ἢ ὀλοκληρωτικὰ ἢ ἀφίνουν μονάχα ἀσημαντα και ἀδύνατα κατάλοιπα, σὲ ἄλλων ὅμως ἀνθρώπων τὶς ψυχὲς δυναμώνουν και πληθαίνουν. Ποιὲς εἶναι τέλος πάντων, εἶπε, αὐτὲς οἱ ἡδονὲς πὸς ἔχεις ὑπ' ὄψει σου; Αὐτὲς πὸς ξυπνοῦν, εἶπα ἐγὼ, μέσα στὸν ὕπνο μας, τὸν καιρὸ πὸς τὸ ἄλλο τμήμα τῆς ψυχῆς μας, ὅσο εἶναι λογικὸ και ἡμερο και ἐξουσιαστικὸ ἐπάνω στὸ ἀντίθετο, βυθίζεται στὴ νάρκη (χαλάρωσις τῆς ἠθικῆς λογοκρισίας στὸν ὕπνο), [ἐνῶ τὸ θηριώδες και τὸ ἄγριο χορτασμένο ἀπὸ φαγητὸ ἢ ἀπὸ μέθη, σκιρτᾷ και διώχνοντας τὸν ὕπνο ζητᾷ νὰ ξεχυθῆ και νὰ χορτάσῃ τὶς συνηθισμένες τοῦ ἐπιθυμίας: ἔρεις ὅτι μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι τολμᾷ ὅλα νὰ τὰ κάνῃ, ἐπειδὴ δὲν τὸ δεσμεύει, οὐδὲ τὸ ἀνακόβει οὔτε ντροπὴ οὔτε φρόνησι. Γιατὶ δὲν διστάζει στὴ φαντασία «ἐπιχειρεῖν μίγνυσθαι μητρὶ»⁽²⁾ και με ὅποιονδήποτε ἄλλον ἀνθρώπο, θεὸ και ζῶο, νὰ μολύνεται με ὅποιονδήποτε

(1) Ἡ σημασία τοῦ ἐπιθέτου παράνομος εἶναι στὴν ἀρχαία γλῶσσα εὐρύτερη ἀπὸ τὴν σημασία πὸς ἔχει στὴ νέα. Τὸ ἀρχαῖο παράνομος πλησιάζει στὴν ἐννοια τοῦ παρὰ φύσιν, τοῦ ἀφύσικου: Πρβλ. Εὐριπίδου «Μήδεια», στ. 1121: «ὦ δεινὸν ἔργον παράνομον τ' εἰργασμένη».

(2) Εἰς σελ. 37 τοῦ βιβλίου «Αἱ ψυχώσεις εἰς τὴν Λογοτεχνίαν—Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Δράματα», Ἀθῆναι 1930, ἔγραφα: «Ἀλλὰ μήπως και ὁ Σοφοκλῆς εἰς τρεῖς στίχους δὲν μᾶς παρέχει σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ οἰδιποδείου συμπλέγματος και περὶ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ὀνειρῶν,

ποτε φόνο κι' ὅποιονδήποτε ἀπηγορευμένο φαγητὸ και μ' ἓνα λόγος δὲν ἀφίνει νὰ τοῦ πέσῃ κάτω καμμιὰ οὔτε ἀναισθησία, οὔτε ἀναισχυντία... Ἐκεῖνο πὸς θέλομε νὰ σημειώσωμε εἶναι τοῦτο: ὑπάρχει δηλαδὴ μέσα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καθενός μας ἓνα τρομερὸ και ἄγριο και παράνομο εἶδος ἐπιθυμιῶν ἀκόμη και σὲ μερικοὺς ἀπὸ ἐμᾶς πὸς δίνομε τὴν ἐντύπωσι πὸς μετρημένων ἀνθρώπων. Αὐτὸ δὲ πραγματικὰ δείχεται καθαρὰ μέσα στὸν ὕπνο... (Ἐπειτα ἀπὸ τὴν διαπίστωσι τῶν γεγονότων τούτων ἀναπτύσσει ὁ Σωκράτης πὸς γεννιέται ἀπὸ τὸν δημοκρατικὸ ὁ τυραννικὸς ἀνθρώπος:) κυνηγημένος ἀπὸ τὴν βουκέντρα τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν και ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἔρωτα, πὸς εἶναι ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἄλλων, ὡσάν νὰ τοὺς ἔχη δορυφόρους (ἀναγνώρισις ὅτι τὸ σεξουαλικὸ ἐνστικτο διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στὴ ψυχικὴ ζωὴ)... Καὶ μέσα σ' ὅλα τούτα τὶς δοξασίες, ὅσες εἶχε γιὰ τὰ καλὰ και γιὰ τὰ ἄσχημα ἀπὸ μικρὸ παιδάκι (ἰδεῶδες τοῦ ἐγῶ) και ἤθελαν νὰ δείχνονται δίκαιες, θὰ τὶς νικήσουν οἱ ἔγκαιρα ἀπὸ τὴ δουλειὰ (ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἐννοήσωμε τὴν ἀπώθησι κατὰ Φρόντ) ἐλευθερωμένες δοξασίες, ὅσες κάνουν τὸν δορυφόρο τοῦ ἔρωτος ἔχοντας κι' ἐκεῖνου τὴ βοήθεια: αὐτὲς δὲ προτύπτεραι τὸν καιρὸ πὸς ἦταν αὐτὸς ἀκόμη ὑποταγμένος στοὺς ὀρισμούς τῶν νόμων και τοῦ πατέρα τοῦ (ἐνδοβολὴ τῶν πατρικῶν ἀπαγορεύσεων), ἔχοντας μέσα τοῦ δημοκρατία ἐλευθερώνονταν ἀπ' τὰ δεσμὰ τοὺς μέσα στὰ ὄνειρα πὸς ἔβλεπε στὸν ὕπνο τοῦ, ὅταν πιά ὁ ἔρωτος ἔστησε μέσα τοῦ τὸ τυραννικὸ τοῦ θρόνο, γίνεται πάντοτε στὸ ξύπνιο τοῦ ὅτι ἐγίνεταν λίγες φορὲς στὸν ὕπνο τοῦ...».

Εἰς ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι διαβλέπουν κινδύνους εἰς τὴν δικαίωσι και τὴν διάδοσι τῶν θεωριῶν τοῦ Φρόντ, θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀπαντήσω με τὶς ἀκόλουθες παρατηρήσεις⁽¹⁾: Μόνη ἢ οὐσιαστικὴ γνώσις τῶν ἐνστίκτων, πὸς μᾶς κυβερνοῦν, ἔστω και χωρὶς τὴ θέλησί μας, θὰ μᾶς δώσῃ τὴ δύναμη νὰ τὰ ποδηγετήσωμε. Οἱ πολέμοι τῆς ψυχανάλυσεως διέτύπωσαν δύο εἰδῶν κατηγορίας ἐναντίον τῆς, πὸς ὅμως ἀντιφάσκουν μεταξὺ τους: οἱ μὲν τὴν κατακρίνουν, διότι ἐπιδιώκει τάχα νὰ ἐξαπολύσῃ και ν' ἀφίση ἀχαλίνωτα τὰ ἐνστικτα, ἐξ οὗ κίνδυνος ἠθικὸς, κοινωνικὸς: οἱ ἄλλοι τὴν κακίζουν διότι τείνει νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ κάθε συναισθηματικὴ ὄρμη, ἐξ οὗ κίνδυνος νὰ χάσωμε τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς. Οὐσιαστικῶς οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ εἶναι ἀνύπαρκτοι, διότι τὸ ἐνστικτο εἶναι ἀρκετὰ δυνατό, ὡστε νὰ μὴ ἐκμηδενίζεται εὐκολα και ἀφ' ἑτέρου ἡ ψυχανάλυσι τὸ ἀπελευθερώνει μὲν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ἀπωθήσεων, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ ὑποβάλλῃ πᾶραυτα εἰς τὸν ἔλεγχο τῆς πραγματικότητος, τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἄλλως τε ὅσοι ἔχουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς ἀντιρρήσεις νομίζω ὅτι δὲν γνωρίζουν τὴν ψυχανάλυσι παρὰ

πὸς εἶναι ἐκπληρώσεις πόθων σεξουαλικῆς φύσεως: Ὅταν ἡ Ἰοκάστη, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ὅπως ἐκβάλλῃ ἐκ τοῦ νοῦ τοῦ Οἰδίποδος, τοῦ υἱοῦ και συζύγου τῆς συνάμα, τὴν ὑπόνοιαν τῆς αἰμομιξίας, λέγει («Οἰδίπους τύραννος» στίχοι 980—?) πρὸς αὐτόν:

Σὺ δ' ἐς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα
πολλοὶ γὰρ ἤδη κἂν ὄνειρασι βροτῶν
μητρὶ ξυνηνάσθησαν,

συνοψίζει εἰς ὀλίγας κτυπητὰς λέξεις, αὐτὸ πὸς ἡ σημερινὴ ψυχανάλυσις εἰς ἑκατοντάδας τόμων ὑποστηρίζει».

(1) Πρβλ. la portée de l'œuvre de Freud, par Mme Marie Bonaparte (πατρογονικὸν ὄνομα με τὸ ὅποιον ὑπογράφει τὰ συγγράμματά της ἡ Α. Β. Υ. Πριγκίπισσα Μαρία τοῦ Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος): διὰ λέξις δοθεῖσα εἰς τὴν Σορβόννην τὴν 6ην Μαΐου 1936, κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος τοῦ Freud (in Revue Française de Psychanalyse, 1936, IV, 558) και τῆς ἰδίας: Τρεῖς διαλέξεις εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ψυχανάλυσι, σελίδες 25—7, 30, 48, 93 (Ἀθῆναι 1950, Ἐκδόσις Ἑλληνικῆς Ψυχαναλυτικῆς Ὀμάδος, με Πρόλογο τοῦ ὑποφαινομένου).

μόνον από διαβάσματα, και αυτό δεν είναι αρκετό διά να την έννοήσουν κατά βάθος ως βίωμα δικό τους και ακόμη ολιγώτερο διά να την κρίνουν, διότι ως μέθοδος διερευνήσεως του άσυνειδήτου ψυχικού κόσμου δεν είναι προσιτή παρά σ' εκείνον, που θα ύποβληθη προηγουμένως εις την ειδική θυμικοδιανοητική διαδικασία της ίδικης του ψυχανάλυσεως.

Το μεγαλείο των ψυχαναλυτικών θεωριών έγκειται εις το ότι αποτελοϋν γόνιμη και οίκοδομητική ανασυγκρότησι της πλέον παλαιάς βιοτικής έμπειρίας της ανθρωπότητος. Η ψυχανάλυσι αντικειμενικό σκοπό έχει τον άνθρωπο και την ψυχή του με βάσι την κατεργασία του ψυχολογικού υλικού που προσφέρεται κατά την έρμηνεία των όνειρων, ή όποια έχει σχέσι με μιá μακραίωνη παράδοσι και μάλιστα παράδοσι έλληνική που φέρει τή σφραγίδα της καθολικότητος.

Καθηγητής Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

Μέλος της Ψυχαναλυτικής Έταιρείας των Παρισίων

Αθήναι, 28 Οκτωβρίου 1950

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΖΩΝΤΑΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

(Το δημοσιευόμενο κείμενο του καθηγητού Δ. Πικιώνη αποτελεί απόσπασμα από μιá ευρύτερη μελέτη περιεχόμενη στις εκδόσεις του 'Υπουργείου Άνοικοδομήσεως. Η μελέτη αυτή, ώσαν ένα αντίκρουμα των μορφών των διαφόρων Ιστορικών περιόδων, έχει ως αίτημα την αναζήτηση και την εύρεση της ψυχής της έθνότητος, ως δημιουργικής πηγής των έκαστοτε μορφολογικών έκδηλώσεών της).

ΟΤΑΝ ένας γνωρίση «την ίδια την όμορφιá άδολη, καθαρή, άμικτη, όχι ανακατωμένη με σάρκες ανθρώπινες και με χρήματα και με όλο το άλλο θνητό παραλήρημα» θα μπορούσε να γεννήση «όχι είδωλα της άρετης παρά την άρετή την ίδια. Και όταν γεννήση την άρετή και την αναθρέψη του είναι πιά δυνατό να γίνη ο άγαπημένος στους θεούς κι' αν γίνεται σ' έναν άνθρωπο, να γίνη άθάνατος κι' αυτός».

Λόγια ιερά που φωτίζουνε τον πολύμοχθον άγώνα που είχε αναλάβει ο άρχαίος για την κατάκτηση του ίδανικού...

«Αί άγγελικαί προπορεύεσθε δυνάμεις
έκ της Βηθλεέμ προς τα ρείθρα Ιορδάνου»

Τούτη τή ζωϊκή, να ποϋμε, ύπόσταση του έργου, τούτη τή μύχια ένωση με τον Κόσμο το φυσικό γύρω του δε θα τή δής πιά στο μεσαιωνικό.

Βέβαια την ταυτότητα των άρχών της δομής του με τις άρχές της φύσης, άπαράβατη προϋπόθεση του γνήσιου πλαστικού έργου, θα τή δής κι' εδώ. Ένώγεται κι' εδώ το κτίσμα σαν σχήμα, σαν τόπος με τή φύση. Μά ή λατρεία προς τή φύση και τις προσωποποιημένες δυνάμεις της δε θα τις βρής. Στα κατάβαθα της ψυχής, λές και καταχώθηκε ή λαμπρή του μύθου ή φαντασία. Άλλ' όχι, σ' άλλων την έκφραση είναι εδώ άφιερωμένη. Όλα εδώ, σχήμα και χρώμα μās διηγούνται για μιάν άλλη τοποθέτηση άπέναντι στη ζωή «οϋδεις άξιος των συνδεδεμένων ταϊς σαρκικαϊς επιθυμίαϊς και ήδοναϊς λατρεύειν Σοι τῷ Δεσπότῃ». Τήν ταπεινωση της σάρκας ζητάει εδώ ή λατρεία του νέου ίδανικού, του "Αγιου και του Ιεροϋ ή επιτέλεση...

Δες λοιπόν κι' όλα τα σχήματα σαν να ζήτησαν ν' αποβάλουν του όργανικού τή χάρη. Λές και ζήτησαν στον άνόργανο κόσμο, τον άσαρκο, τα πρότυπά των. Ταπεινώθηκαν και λύγισαν, για να λατρέψουν του θείου την υπεραισθητή οϋσία...

Τούτου του υπερούσιου ή χάρη φωτίζει μυστικά το κάθε σχήμα της έκφρασης, είτε λόγος είναι τουτο, είτε μέλος μουσικό ή πλαστική μορφή. Ναός ή σκεῦος ή εικόνα μαζύ με του υλικού του έργου την επιτέλεση τουτου του πνευματικού είναι ή ένσάρκωση.

Κι' εδώ πρέπει ν' ακολουθήσης το δρόμο που είπαμε παραπάνω, από το ένα να πās στα δυό και άπ' τα δυό στα πολλά είτε σχήματα είναι τουτα, είτε λόγια, είτε έργα.

Πάρε λ. χ. τουτα τα λόγια :

Αί Άγγελικαί προπορεύεσθε δυνάμεις
έκ της Βηθλεέμ, προς τα ρείθρα Ιορδάνου
Προσέρχου Ιωάννη, καταλείψας την Έρημον
Χαίρε ποταμέ και εύρεπιζου, πάσα δε ή γη άγαλλιάσθω

Πές τα και πάλι πές τα. Έπανέλαβέ τα σαν εκείνα τα άργά μέλη της λατρείας μας που προχωρούνε ως ένα σημείο και πάλι γυρίζουν για να ξαναπάρουν μιá μιá τις συλλαβές και φτάνουν πάλι στο ίδιο σημείο και το ξεπερνάνε και πάλι ξαναγυρίζουν κι' έτσι ως το τέλος...

Πές τα με το στόμα και μέσα στο νοϋ σου και στην καρδιά σου, μέσα στο στήθος, όπως λένε οι έσωτεριστές και στοχάσου τα χωρίς λόγια πιά εις τα κατάβαθά σου. Κι' αν σου είναι δοσμένο θα έρθη ή ώρα να νοιώσης την άρρητη άγιωσύνη τους.

Και πάλι έλα στα σχήματα και δεξ και ταυτα. Δέν έδουλώθηκαν στου φαινόμενου του αισθητου τις σαγήνες. Μ' ακολουθώντας της φύσης τις αρχές το έρμήνευσαν πνευματικά. "Έτσι θα δής τουτο το ιμάτιο νάναι ιμάτιο και τουτα τα πόδια νάναι πόδια, μα είναι κάτι παραπάνω απ' της φύσης απεικασματα' είναι σχήματα, μελωδία σχημάτων πνευματική...

Και της ευωδίας αυτης των σχημάτων την άρρητη οσμή αισθανόμουν κάθε φορά που ανάμεσα στις ξένες συντύχαινα τις άγιες τουτες μορφές... Και ανάμεσά τους Μιά, την άγιώτερη και θειότερη απ' όλες. Την πιο ύψηλή σύλληψη της Χριστιανωσύνης της έλληνικής. Την εικόνα της Θεομήτορος (Πίν. Β'. 1).

"Η δύναμη μου λείπει για να ψάλλω αυτη τη μορφή. Θα καλέσουμε γι' αυτο τον ποιητή, θ' ακούσωμε τον "Υμνο πούναι της πλαστικής τούτης σύλληψης το όμολογο κι' ισάξιό της ποιητικό έπίτευγμα... Τούτη η μορφή μου στάθηκε ανάμεσα σ' όλα τα ξένα κι' αλλόφυλα "Ανατολής και Δύσης, το άκριβό σύμβολο της άθανασίας της τέχνης της "Ελληνικής. Της πνευματικότητας των έρμηνευτικών της τρόπων. Γι' αυτους τους τρόπους, αν δέν μπορώ να διαφωτίσω πλέρια το νόημα θα 'θελα να επιχειρήσω να δώσω κάποιες νύξεις...

"Επάνω σε μιá ενδύμνη Γεωμετρία είν' όλο το Σχήμα οίκοδομημένο. "Η ιδέα του "Αγιου εις την οποία το έργο δουλεύει στις έσωτερικής τούτης γεωμετρίας την έκφραση ανάγεται. Στην ασάλευτη αυστηρότητα, την ιεροτελεστική των αξόνων της, που είναι — όπως κάποια κινήματα θρησκευτικών χορών — τις οίδε ποιών *κοσμικών* ρυθμών ή αποκάλυψη. "Απάνω στους άξονες τούτους έρχονται να *συνταχθούν* όλα τα επί μέρους σχήματα...

Κι' είνε η γλώσσα των υπερβατική. Δέ δουλεύουν στου φαινόμενου την υλική παράσταση. "Ανάγονται απ' το έπεισοδιακό και το εφήμερο στις αιώνιες, τις *αρχέτυπες* μορφές των όντων. Κι' είναι η μέθεξη τούτη του "Αγιου που ξεσκεπάζει στην ψυχή, την *κοσμική*, θάλλα συγγένεια των μορφών, τη μετουσίωση του ένός σχήματος σ' ένα άλλο, εκείνην, την μυστικήν ομοιότητα που ονομάζει η Ινδική αισθητική *Σαντρίσιαμ* και που είναι στην πλαστική γλώσσα ότι η *εικόνα* και η *παρομοίωση* στην ποιητική.

Θά δής λοιπόν στην ιδεογραφική τούτη παράσταση το μέτωπο λ.χ. κι' η ρίζα της μύτης νάναι σαν μισοφέγγαρα, το φρύδι, νάναι σαν τροχιά πλανητική, τα βλέφαρα σαν τόξα, κι' η μύτη, σαν κοχύλι, τ' άχειλι σαν πέταλο ρόδου κ. ά. Θα δής τα σχήματα νάναι όχι μόνον των αντικείμενων απεικασματα μα κάτι άλλο άκόμα, άφηρημένο κι' υπερούσιο, που κρύβει ένα νόημα μυστηριακό και άρρητο...

"Αν έρθης τώρα στους ποιητές και στους ύμνους που στην μορφή τούτη άφιερώθηκαν θα αντιληφθής πως είδαν ορθά: Πρόβαλλαν άπάνω της ό,τι πραγματικά υπήρχε έδω πραγματωμένο με της πλαστικής της γλώσσας τα μέσα. Αυτη η παράσταση δικαιωματικά δέχεται τις ποιητικές παρομοιώσεις αυτών των ύμνων και τις εικόνες γιατί αυτη, αυτη και μόνο και καμμιά άλλη, δέν μπορούσε να τις έμπνεύση.

Και των ματιών η έβυσσο, κι' η ασάλευτή της όψη
Σά σπάθα, που μπορεί και την καρδιά στα δυό να κόψη
"Όταν άητίνα κάθεται μες την άητοφωλιά της
"Από τη γέννα έσκώθηκε κι' άπάρθενη η κοιλιά της
Λεχώνια στέκει ασάλευτη μες την ύπομονή της
Σφίγγοντας, όσα νέο λιοντάρι, το μονογενή της!
Με τις λεχώνιας τη ματιά που διαπερνάει την Πλάση
Και δέν άφίνει άκοίμητη κανέναν να πλησιάση,
"Αν ίσως και δέν έρχεται στα χείλη του να πάρη,
Του γιου της, που απ' το σκέπασμα περσεύει το ποδάρι! (')

κι' άλλου:

...Στο γόνα της άπάνου
Βρέφος ό Λόγος του Θεού. Στα μάτια της Παρθένος

1) "Αγγέλου Σικελιανού: «Μήτηρ Θεού»

“Ολος ὁ Κόσμος, οὐρανὸς καρδιάς κι ἀγάπης, ὁλος, ἀπὸ τὰ κρῖνα τῆς Ἑδέμ ὡς τὰ τσεγγέλια τοῦ ἄδῃ.
“Ἄν κουνηθῆ τὸ χέρι τῆς, ὅλα θὰ τὰ βλογήσῃ
πλούσιους, φτωχοὺς, δίκιους, κακοὺς, ἀπὸ τὸ ζιζηκα ἴσα
μὲ τῆ πλατεῖα τῆ θάλασσα τῆ σμαραγδοσπαρμένη...”

Κι' ἔτσι ὁμοῖα ὁ ἄλλος ὑμνεῖ :

Φύτρωσες, βέργα μυστικῆ, τὸ ἀμάραντο λευλοῦδι
ἄρμα τοῦ Ἑσένα διάλεξε ὁ νοητὸς ὁ Ἥλιος !
Ἄγνὸ βιβλίον καὶ ζωντανὸ πού τῶχει σφραγισμένον
τὸ Πνέμα, ῥόδο ἀμάραντο, πύρινε θρόνε, χαῖρε ! (1)

Μὰ εἶναι, ἀπάνω ἀπ' ὅλα τὸ ὁμολόγο τῆς πλαστικῆς τούτης παράστασης, τὸ ὑψηλὸ δημιουργήμα τοῦ Λόγου «ὁ Ὑμνος ὁ Ἀκάθιστος» πού μπορεῖ τὴν ὑπερβατικῆ τῆς ἔκφραση πλέρια νὰ διαφωτίσει. Ἐδῶ σ' οὐράνια ὕψη φτάνει ἢ εἰκόνα κι' ἢ παρομοίωση.

Χαῖρε ἀκτίς νοητοῦ ἡλίου—Χαῖρε βολίς ἀδύτου φέγγους—Χαῖρε ὕδωρ τὸ ἀλλόμενον εἰς αἰώνιον ζωὴν—Χαῖρε αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας—πλατιτέρα Νεφέλης—Βλαστοῦ ἀμαράντου κλῆμα, λυχνία καὶ στάμνε ἢ τὸ μάννα φέρουσα τὸ γλυκαῖνον... κογχύλη ἢ τὴν πορφύραν βάψασα, ἀχειρόπλοκε στέφανε, ὕψος ἄρρητον, ἀκατανόητον βάθος...

Τὴν ἄρρητη τούτην πνευματικότητα δὲ θὰ τῆ δῆς στὸ Φράγκικο (Πιν. Γ' καὶ ΚΘ'—ΛΔ'). Ἀναμφίβολα λανθάνει μέσα του γιατί σ' ὅλη τῆ Δύση ἀκτινοβόλησε, τὸν μεσαίωνα, τὸ πνεῦμα τῆς μεγάλης ἑλληνοανατολικῆς παραδόσης. Μόνον πού ἐνῶ στήν Ἀνατολή, τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶναι γνήσιο τοῦ εἶναι τῆς φανέρωμα, στῆ Δύση αἰσθάνεσαι πὼς εἶναι ξένο καὶ πὼς θὰ ὑποχωρήσῃ εὐθύς ὡς φανερωθῶν ἐλεύθερες οἱ πραγματικῆς τῆς ἰδιοσυστασίας τῆς οἱ τάσεις...

Φεύγοντας ἀπ' τὸ Κάστρο στοχάζομαι πάλι τὰ ἰδιογράμματα τοῦτα τῶν λαῶν. Συλλογιούμαι τὸ «Νεῖκος» καὶ τῆ «Φιλότητα» πού τὰ χωρίζει καὶ τὰ ἐνώνει. Δὲ μιλάω γιὰ τὴν μισαλλοδοξία τῶν δογμάτων πού στηρίζεται στήν ἄγνοια αὐτῆ ποῦκανε τοὺς Φραγκισκανοὺς νὰ σπάσουν σὲ κομμάτια τὶς τοιχογραφίες τοῦ Χουρμουλὶ Μεντρεσὲ πούταν πρὶν μονὴ ἑλληνική. Μιλῶ γιὰ τὶς μυχῆς συγγενείας καὶ τὶς ἀγεφύρωτες ἀντιθέσεις τῶν φυλῶν καὶ τῶν ἰδεωδῶν. Ἄλλα κάθε φυλὴ εἶνε ταγμένη νὰ πραγματώσῃ. Κι' ἢ ἴδια ἄλλη τοποθέτηση παίρνει κάθε φορὰ ἀπέναντι στῆ ζωῆ. Γι' ἄλλον ἄθλον ἀγωνίζεται.

Ἄλλες μορφές, ἄλλα λόγια τοῦ Ἑνὸς καὶ ἀτίδιου Λόγου ἄλλες ἀποκαλύψεις. Τῆ μιὰ φορὰ τὰ λόγια εἶναι τοῦτα.

Θεῷ δὲ δυνατόν ἐκ μελαίνας
νυκτὸς ἀμύαντον ὄρσαι φάος
κελαινεφεῖ δὲ σκότῳ καλύψαι καθαρὸν
ἀμέρας σέλας.

Τὴν ἄλλη :

—Ὁρη γλυκασμὸν εὐφροσύνης σταλαξάτωσαν, χεῖρας μυστικῶς νῦν κροτήσατε τὰ ἔθνη, ἢ Ἐρημος ἀνήτω...

Καὶ ἄλλο κάθε φορὰ ὅλο τὸ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ἄλλα τὰ ἰδιογράμματα τῆς ἔκφρασης. Ἄλλη ὅλη ἢ ὅψη τοῦ Κόσμου.

Καὶ στοχάζομαι τῶν ρυθμῶν τούτων τὴν γένεση: Ὅταν σμίγουν σὲ μιὰ καθολικὴν ἐνότητα, ὅλες οἱ ἀτομικῆς ἐκφράσεις. Καὶ τὴν ἀκμή τους καὶ τὴν παρακμή. Ὅταν τὸ πνεῦμα χάνεται καὶ μένει κούφιο τὸ γράμμα, νεκρὸς ὁ τύπος...

Ἀυτοδίδακτὸς δ' εἰμι Θεὸς δὲ μοι φρεσὶν
Οἴμως παντοίας ἐνεφύσησεν «Ὀδύσεια».

Κι' ὁ νοῦς μου πάει σ' ἕναν. Τὸν ἄπλο «τῷ πνεύματι» πού θεῖα Βουλὴ τὸν ὥρισε νᾶναι ἢ γῆ ἢ ἔμψυχη ὅπου μέσα τῆς θὰ φυλαχτεῖ ἀπ' τὴν ἐξαφάνιση, τῆς παραδόσης τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ ξαναγεννημοῦ ὁ σπόρος.

1) Κωστή Παλαμά: «Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιληᾶ».

Ἄς ἦσαν ἄλλοι τοῦ καιροῦ τῶν οἱ δυνατοί, τοῦ βασιλείου τῆς γῆς οἱ κύριοι. Οἱ φανεροὶ καὶ φανταχτεροὶ τῆς ἱστορίας οἱ ἠθοποιοί. Ρωμαῖοι καὶ Σαρακηνοὶ καὶ Φράγκοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἴταλοί. Ὅμως αὐτὸς ὁ περιφρονημένος κληρονόμος μεγάλης φυλῆς ἦταν ὁ ἀφανῆς πρωταγωνιστής. Γιὰ κἀτι πολυτιμώτερο ἀπ' τὰ βασίλεια τῆς γῆς, ἐμαχόταν ὁλομόναχος μεσ' τὸ σκοτάδι αἰώνων ὀλόκληρων γιὰ τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς πνευματικῆς του κληρονομίᾳς τῆ σωτηρία.

Καὶ τώρα γύρω στῆς θεότητάς του τῆς πνευματικῆς τὸ ἴδιο πάντα τὸ λάβαρο εἶδαμε πάλι τῆ σὺνάξῃ του τῆ τίμια. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά. Κι' ὁ ἴδιος πάντα ὕμνος γι' αὐτὴν, τὸ ἅγιο «Σὲ γνωρίζω» μᾶς δεχόταν καὶ μᾶς ξεπροβόδιζε, τραγουδημένο ἀπ' τῶν παιδιῶν του τὶς φωνῆς τὶς παρθενικῆς. Κι' ἦταν ἢ ἴδια τοῦ κορμιοῦ ἢ πενία ἀλλὰ καὶ ἢ ἴδια «ἐν ἀσθενείᾳ» δύναμη «στὰ μάτια καὶ τὸ μέτωπο» ἢ ἴδια ἀδάμαστη πίστη γιὰ τὸ πνέμα. Κι' ἢ ἴδια «ἀγάπη κι' ἔρωσ τοῦ καλοῦ».

Ναὶ ζεῖ μέσα του ὁ θεὸς σπόρος. Ζεῖ ἢ πανάρχαιη λαλιά του. Καὶ ρυθμοὶ καὶ μέλη καὶ σχήματα καὶ οὐσίεσ ἀπ' τοὺς πανάρχαιους χρόνους, ὅπου τοῦτα ἦταν ὠρισμένο νὰ συλληφθοῦνε καὶ πού ἂν πέθαιναν οὐδ' ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τάνασθῃ. . . Γι' αὐτὸ κι' ἢ βουλή του ἐδῶ ὥρισε νὰ ζοῦνε φυλαγμένα μακριὰ ἀπὸ τῆς ἱστορίας τὶς ἀκμῆς καὶ τὶς παρακμῆς, στοῦ ἄπλοῦ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀχάλαστη τῆς ψυχῆς του τὴν ἔκπληξη, γιὰ νὰ τὰ παραλάβει ἀπὸ κεῖ ὁ ποιητής. Κι' εἶνε πολυτιμώτεροι ἀπ' τῆς ἐπίγειας δύνιαμης καὶ τῶν μνημείων τῆ δόξα ἢ ὑψηλή του διάθεση ἢ εὐγένεια τῆς πικραμένης ψυχῆς του.

Ἄν θῆς τὸ γνήσιο θὰ πᾶς ἐκεῖ ὅπου τὸ νᾶμα τῆς παραδόσης ρεεῖ ἀμόλυντο. Ὅσο ἐκεῖ εἶχες τὴν αἴσθησιν τοῦ κλειστοῦ καὶ τοῦ στατικοῦ ἐδῶ τὸ καθαρὸ κι' ὄργανικὸ σχῆμα—κι' ἂς εἶνε μόλις γονιμοποιημένο ἀπ' τὸ πνεῦμα—σοῦ ξεσκεπάσει τὴν πανάρχαιη οὐσία τῆς. Ἀπὸ δῶ μπορεῖ τὸ πνεῦμα σου ν' ἀναχθεῖ στὶς πανάρχαιες πηγῆς τῆς καὶ συνάμα νὰ ὀραματισθεῖ τὸ μέλλον. . . θὲ νὰ ντυθεῖ πάλι τὴν ἀρχαία δόξα «ἐν τελεσθῇ ἀπὸ μᾶς»—ὅπως εἶπε σωστὰ ἕνας δικὸς μας στοχαστής¹⁾—«ὁ μέγας ἄθλος νὰ μεταξιώσουμε μὲ τῆ ζωῆ καὶ τὴν τέχνη μας τὰ σπέρματα τῆς οὐσίας τῆς ἑλληνικῆς πού ἢ λαϊκὴ βίωση κλείνει μέσα τῆς...»

Μὰ ἢ κατάκτηση τούτη πὼς θὰ γίνῃ; Ὅχι βέβαια ὅπως ἐπιπόλαια εἶπε ὁ ξένος «Un poco moderno, un poco stile di paese», γιὰ νὰ μεταφέρω λόγια πού ἄκουσα καὶ πού ἐκφράζουν τῆς τρεχούσης νοστοροπίας τοὺς στοχασμοὺς. Τέτοιοι ρηχοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ τρόποι εἶναι ξένοι πρὸς τῆς φύσης τὴν ἀτεγκτη διαλεκτικῆ. Ὡ νέε, τὸ ἐσώτερο πνεῦμα αὐτῶν τῶν σχημάτων-συμβόλων δὲν ξεσκεπάζεται στήν ψυχῆ πού δὲν ἔχει μέγεθος. Ἄν τ' ἀντικρούσεις μ' ἐπιπόλαιο νοῦ καὶ ἀδράνεια ψυχῆς, θ' ἀδρανήσουν κι' αὐτά. Κίνδυνος εἶναι νὰ σ' ἀποθαρρύνει ἢ ἐπιφαντικῆ ἐντέλεια, ἢ πενία τους. Θὰ σοῦ φανοῦνε ξένα κι' ἄσχετα πρὸς ἐσένα καὶ τὸ παρόν. Ἡ πνευματικῆ τους οὐσία πού εἶναι ἢ ἴδια τῶν ἀρχαίων ἀρετῶν ἢ οὐσία καὶ συνάμα ἢ γιὰ κάθε ἀναγέννηση ἀνυποκατάστατη ζύμη δὲ θὲ ν' ἀποκαλυφθεῖ παρ' εἰς τὸν φιλόσοφο νοῦ πού θὰ «βαφτίσῃ» τὰ σχήματ' αὐτὰ «εἰς τῆ διπλὴ κολυμβήθρα τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας». «Ἡ πνευματικῆ τούτη κάρπιση», εἶπε σωστὰ ὁ ἴδιος πού ἀνάφερα παραπάνω στοχαστής, εἶναι ζήτημα μεγάλων ἐσωτερικῶν ὠδίνων ἐνὸς τόπου, πού ἢ ἀνάκλασῇ τους νὰ σκορπίζονται σ' ὅλη τῆ λαϊκὴ πραγματικότητα... ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν καὶ οἱ μῆτερες ἰδέεσ, οἱ ἀκίνητες ἐννοιεσ κάθε λαοῦ, βάσεις γιὰ κάθε του δημιουργία καὶ ἀμετάδοτες σ' ἄλλο λαὸ»²⁾.

Δ. ΠΙΚΙΩΝΗΣ

1) Ὁ κ. Ἰ. Θεοδωρακόπουλος «Τὸ πνεῦμα τοῦ Νεοελληνισμοῦ καὶ ἢ τροπὴ τῶν καιρῶν» Ἀθήναι 1945. Τῆ λαμπρὴν αὐτὴ πραγματεία θὰ συνιστοῦσα θερμοτάτα σ' ὅσους θὰ θέλανε νὰ δοῦνε τὸ πρόβλημα τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ ἐξεταζόμενο μὲ κριτήρια ἀντάξια τοῦ μεγέθους του.

2) «Τὸ Πνεῦμα τοῦ Νεοελληνισμοῦ», σελ. 22.

Α Φ Υ Π Ν Ι Σ Η

ΕΙΝΑΙ φανερή και ζωντανή ή αγωνία του λαού μας για το μέλλον του· και θέτει, επιτακτικά, ένα καθολικό αίτημα χρέους: να αντιδράσουμε στην παρακμή, που αγκαλιάζει όλους τους τομείς της κοινωνικής μας ζωής και αποτυπώνεται με μια φοβερή ανάγλυφη στυγνότητα, σε όλες μας τις εκδηλώσεις, άτομικές και ομαδικές.

Η προσπάθεια για να είναι γόνιμη, πρέπει να αρχίσει από μίαν αυστηρή κριτική αντιμετώπιση της συγκεκριμένης πραγματικότητας, όπως την προσδιορίζουν οι εθνικές μας ιδιομορφίες και να καταλήξει στην αφύπνιση και χρησιμοποίηση, όλων των ελληνικών δυνάμεων και παραγόντων, πνευματικών, υλικών, καλλιτεχνικών, για να κατακτήσουμε, όχι σαν άτομα, αλλά σαν ολόκληρο, αυτό που είναι «κοινόν και ουσιώδες», ό,τι μπορεί να ωφελήσει τους ομοίους μας και τους ίδιους τους εαυτούς μας, σαν μέλη της ολότητας.

Είναι ανάγκη να συντηρήσουμε την παράδοση· να αποκαταστήσουμε την επαφή μας με την «αρχέγονη ουσία», γιατί η ένότητά της με το παρόν, έχει σπάσει και το χάος μεγαλώνει.

Πρέπει να δημιουργήσουμε μιά καινούργια, σύγχρονη παράδοση, το ίδιο ρωμαλέα και εξίσου αντάξια της γενναίας και ευαίσθητης φύτρας μας. Να καθιερώσουμε νέες μορφές κοινωνικής, καλλιτεχνικής και υλικής ζωής, που να πηγάζουν και να υπηρετούν το συγκεκριμένο καθολικό αίτημα της κάθαρσης, να έναρμονίζονται προς τις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνικής πορείας και να εξυπηρετούν τις παρούσες ανάγκες του λαού μας. Η προσπάθειά μας πρέπει όχι μόνο να εκφράζει σαν κίνηση ζωής και κουλτούρας, την ειλικρινή και βαθύτερη αγωνία μας, για όλα τα σύγχρονα προβλήματα, αλλά και να τείνει στην διάσωση της ολότητας, να εμπνέεται από την

κατανόηση της ιστορικής ανάγκης ότι το άτομικό συμφέρον πρέπει να υποτάσσεται στο συλλογικό.

Η «ΑΙΞΩΝΗ» αφητηρία ελληνικής κουλτούρας πνευματικής, καλλιτεχνικής και δημιουργικά υλικής καλλιέργειας, συνθέτει δύο σκοπούς: **Οικονομική** εξόρμηση με τον λαό, για μίαν αξιοποίηση του φυσικού μας περιβάλλοντος, και της ελληνικής παράδοσης στον τομέα της λαϊκής τέχνης. **Πνευματική** εξόρμηση με τις πνευματικές μας αξίες, που έχουν καλή πρόθεση και ελληνική συνειδησιακή καθαρότητα, για μίαν ήθικη και πνευματική αφύπνιση των ελληνικών δυνάμεων.

Η οικονομία της χώρας μας είναι καθυστερημένη και εξαρτημένη, στηρίζεται κυρίως στην ουσιαστικά πρωτόγονη γεωργική παραγωγή, που δεν μπορεί να αποτελέσει αξιόλογο παράγοντα εθνικής ευημερίας.

Δεν έχουμε από τον τόπο μας τις πρώτες ύλες, ούτε τα κατάλληλα σύγχρονα τεχνικά εφόδια, για να κινήσουμε με αυτοτέλεια σοβαρούς παραγωγικούς τομείς, (μεγάλη και βαρεία βιομηχανία, εκμετάλλευση ορυκτού πλούτου κλπ.). Οι πρώτες ύλες και ο τεχνικός μας εξοπλισμός στην μεγαλύτερή τους αναλογία, εισάγονται από τις ξένες χώρες, κι έτσι το κόστος των ειδών που παράγονται μεγαλώνει, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό τους, το απορροφά η αξία της πρώτης ύλης και των μηχανημάτων· ή αξία της εργασίας παράλληλα συμπιέζεται στα κατώτερα όρια και αναζητείται το χαμηλό κόστος στο ελαττωμένο ήμερομίσθιο. Έτσι η οικονομία μας που είναι ουσιαστικά μικροεμπορομεσιτική και παρασιτική, συντηρείται από τον δανεισμό και την ξένη βοήθεια· κι αυτή όμως εξανεμίζεται χωρίς καμμία ουσιαστική βελτίωση των όρων της ζωής του λαού μας, γιατί δεν μας άπασχόλησε ένα ζωτικό θέμα: πώς θα αυξήσουμε την αξία της εργασίας και πώς θα χρησιμοποιήσουμε όσο το δυνατόν λιγότερες ξένες πρώτες ύλες και μηχανήματα. Ακόμη πώς είναι δυνατόν να χρησιμοποιήσουμε τα κεφάλαια που μας δανείζουν οι ξένοι φίλοι μας σε έργα παραγωγικά και τοποθετήσεις σίγουρου κέρδους, έτσι ώστε και τα χρήματα να επιστρέφουμε και η εθνική μας οικονομία να αποκτά στηρίγματα αυτοτελοῦς ευημερίας.

Η «ΑΙΞΩΝΗ» ιδιωτική, συλλογική, συνεταιριστική πρωτοβουλία, οδηγείται από τις παραπάνω διαπιστώσεις, και ανοίγει έναν καινούργιο δρόμο. Οργανώνει με πλήρη

Σχέδιο του καθηγητού κ. Δ. Πικιώνη της Αίξωνης (Δωρεά Εὐγενίδης)

τήν συνείδηση τῆς εὐθύνης, τὸν πρῶτο κύκλο μιᾶς ἐθνικῆς οἰκονομικῆς ἐξόρμησης. Τὸ οἰκονομικὸ ξεκίνημα τῆς «Αἰεὼνῆς» εἶναι πρῶτον : Τουριστικὴ ἀξιοποίηση τῆς χώρας καὶ δεύτερον, ὀργάνωση τῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας καὶ χειροτεχνίας (παραγωγή καὶ ἐμπόριο κυρίως μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἀγορά).

Ἡ πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου, ἄρχισε ἤδη μὲ τὴν ἀγορὰ μιᾶς ἐκτάσεως τετρακοσίων στρεμμάτων στὴν περιοχή Γλυφάδας — ἀρχαίας Αἰεὼνῆς, προνομιακῆς ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ κλίματος (ξηρασία μηδέν) καὶ τῆς τοποθεσίας (ὑψος 50—65 μέτρων καὶ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν θάλασσα δέκα λεπτά), θὰ ὀλοκληρωθῆ μὲ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἐνὸς προτύπου οἰκισμοῦ, Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, σχεδιασμένου μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς παράδοσης, ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸ ἀρχιτέκτονα καθηγητὴ τοῦ Πολυτεχνείου κ. Δ. Πικιώνη, ἀφοσιωμένο ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς Αἰεὼνῆς, στὴν ἰδέα καὶ στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου. Ὁ Ἑλληνικὸς οἰκισμὸς θὰ ἀποτελέσει τὸ φυτώριο καὶ τὸ σύμβολο τῆς Τουριστικῆς μας ἐξόρμησης. Τὸ δεύτερο σκέλος τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ὀργάνωση μιᾶς προτύπου Σχολῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης (ὕφαντουργική, δαντέλλες, κεντήματα, ἀγγειοπλαστική, κοσμηματοποιία, ξυλογλυπτική, πλεκτική κλπ.). Στὴν σχολὴ θὰ συγκεντρώσῃ ἡ «Αἰεὼνῆς», τὴν λαϊκὴ τέχνη ὅλων τῶν ἐλληνικῶν περιοχῶν, ὅπως τὴν ἔχει διαμορφώσει ἡ ζωηρὰ λαϊκὴ παράδοση· θὰ φροντίσῃ νὰ συντηρήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς παράδοσης· θὰ ἐπιδιώξῃ συγχρόνως νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς παρούσες ἀνάγκες τῆς κατανάληξης, νὰ προβάλῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ στὴν ἐσωτερικὴ καὶ διεθνῆ ἀγορὰ τὰ εἶδη τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ βάθος τῆς μορφῆς, τὴν οὐσία τῆς παράδοσης.

Ἡ σχολὴ θὰ ἀναζητήσῃ τὰ στελέχη τῆς στοὺς χειροτέχνες καὶ βιοτέχνες ὀλοκληρῆς τῆς χώρας. Θὰ προπαρασκευάσῃ μὲ τὴν νεολαία κυρίως τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν, τὴν συνέχιση τῆς παράδοσης στὴν λαϊκὴ τέχνη, τοὺς κήρυκες τῆς ἰδέας ποὺ θὰ συντηρήσῃ ὅ,τι μένει ἀληθινὸ ἀπ' αὐτὴν, καὶ ὅταν ὀλοκληρώσῃ τὴν ἐκπαίδευσή τους θὰ τοὺς στείλῃ στὴν ὑπαίθρο, νὰ ὀργανώσουν αὐτοὶ τὰ ἐπαρχιακὰ καὶ ἀγροτικὰ κέντρα τῆς Λαϊκῆς Τέχνης. Σ' αὐτὰ θὰ διαθῆσῃ ὁ ἀγρότης τὶς νεκρὰς ὥρες τῆς ἀγροτικῆς του ἀπασχόλησης, θὰ τὶς κάνει παραγωγικὰς, δουλεύοντας συγχρόνως γιὰ τὴν συντήρησι τῆς παράδοσός μας, καὶ καλλιεργώντας τὴν ἔμφυτη δεξιότητά καὶ εὐαισθησίαν του.

Ἔτσι ἡ Ἑθνικὴ οἰκονομία θὰ ἀποκτήσῃ ἕνα μεγάλο πόρο χωρὶς νὰ ἀκριβοπληρώνῃ στὸ ἐξωτερικὸ τὴν πρώτη ὕλη, οὔτε νὰ εἰσάγῃ μεγάλης ἀξίας μηχανήματα (ἡ Λαϊκὴ Βιοτεχνία θέλει ἐλαφρὸ τεχνικὸ ἐξοπλισμὸ). Παράλληλα μὲ τὴν στροφή αὐτὴ τῆς οἰκονομικῆς Ἑθνικῆς μας δραστηριότητος, ἐκπληρώνεται ἕνας βαθύτερος ἀνθρώπινος κοινωνικὸς σκοπός, ἡ αὐξήσι τῆς ἀξίας ἐργασίας, γιὰ τὸ κόστος τοῦ ἔργου τῆς λαϊκῆς τέχνης εἶναι κατὰ τὰ $\frac{1}{10}$ ἀξία ἐργασίας.

Ἡ Αἰεὼνῆς μὲ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα ξεκινάει γιὰ ἕνα ἔργο μεγάλο καὶ δύσκολο. Τοὺς πόρους τῆς γιὰ τὸ πρῶτο ξεκίνημα τοὺς ἔχει συγκεντρώσει ἀπὸ τοὺς συνεταιροὺς καὶ ἔχει ἐπιτύχει νὰ ἐκτελέσῃ σὲ ἕνα ἐξάμηνο ἐπίπονης ἐργασίας ἕνα σταθερὸ βῆμα, τὴν ἀγορὰ τῶν οἰκοπέδων καὶ τὸ τοπογραφικὸ σχεδιάγραμμα. Τὸ παράδειγμα δείχνει τί μπορεί νὰ ἐπιτύχει ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, πόσο ὁ λαὸς μας εἶναι ἄξιός καὶ πῶς κατορθώνει νὰ συντηρῇ τὸ ὑψηλὸ του φρόνημα.

Πολλὰς πνευματικῆς ἀξίας ἔδωσαν τὸ παρὸν καὶ προχωροῦν μὲ πίστη, εὐοίωνα μαζί μας.

Ἡ Αἰεὼνῆς ἀπευθύνεται σὲ ὅλους καὶ ζητᾷ ἐπιδομάτων ἠθικὴ συμπαράστασι.

ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ

ΕΝΑ μυθικὸ δρᾶμα προσφέρεται σήμερα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη στὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἐμπειρία βέβαια καλύπτει κατὰ πολὺ τὸν χῶρο τῆς φαντασίας καὶ οἱ τεράστιες δυνατότητες τῆς ἀμεσης ἐπενέργειάς μας σὲ πολυάριθμα ὕλικά φαινόμενα μᾶς καθιστοῦν ἱκανοὺς νὰ συλλάβουμε τὸν *κόσμο* καὶ τὴ θέσι μας μέσα σ' αὐτὸν ἀπτότερα. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπ' τὸ ὅτι διαισθανόμεσθε πῶς ἀνασύρουμε τὸ κάλυμμα τοῦ πράγματος καθ' ἑαυτὸ, ταυτόχρονα κατανοοῦμε πῶς μιὰ καινούργια ἀξιολογία δημιουργεῖται γιὰ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀναφορὰ μὲ τὸ σύμπαν καὶ ἀκόμα ὅτι κατακτᾶται ἐπὶ τέλος καὶ θεμελιώνεται ἡ *μονιστικὴ* ἀντίληψη, ἡ ἐνότητι ἀνθρώπου καὶ κόσμου. Τὸ πρωταρχικὸ *χάος* γίνεται ἡ ἀδιαφοροποίητη ὕλη τῶν νετρονίων ποὺ μὲ μιὰν ἔκρηξι μέσα στὸ σκότος τῆς αἰωνιότητος ἀρχίζει νὰ διασχίζει τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴν τρομακτικὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ἡλιακῶν συστημάτων καὶ τῶν γαλαξιδῶν. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως, ἀναγκαία προϋπόθεσι γιὰ μιὰ οὐσιαστικὰ ἀνθρώπινη κοσμοθεωρία, εἶναι πῶς ὅποιαδήποτε ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς γένεσις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ξεκινάει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ὡς δημιουργὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ἀποτελεῖ προσδιοριστικὸ παράγοντα τῶν φαινομένων καὶ τὴν ἴδια τὴν ὥρα τῆς ἔρευνας παρενθέτοντας ἔτσι καινούργιους συντελεστὰς στὸν καθορισμὸ τῆς παραγωγῆς τῶν φαινομένων καὶ τοποθετώντας τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀπροσδιορίστου τοὺς σὲ ἄλλη βάση, καθὼς δίδαξε ὁ μεγάλος σύγχρονος σοφὸς Χάιζεμπεργκ.

Γιὰ τὴν σημερινὴ φυσικὴ ἐπιστήμη ὁ κόσμος τῆς ὕλης δὲν εἶναι ὅ,τι προσπίπτει στὶς αἰσθήσεις μας. Ἡ ὕψι τῆς ὕλης εἶναι μιὰ σχεδὸν λογικὰ ἀσύλληπτη σύνθεσι ἐνέργειας ποὺ ἀκατάπαυστα μεταστοιχειώνεται, διατηρώντας τὸ σύμπαν μέσα σὲ μιὰ ἐναλλαγὴ κίνησης, ποὺ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη νόηση μεθοδολογικὰ συλλαμβάνονται ὡς μιὰ ἀλληλοδιαδοχὴ φθορᾶς καὶ δημιουργίας. Τὸ πεπερασμένο καὶ τὸ ἄπειρο συγχωνεύονται στὸ ἀμετάτρεπτο *εἶναι*, ποὺ πλέον προβάλλει ὡς μιὰ μορφολογικὴ διαδικασία μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀνθρώπινης νόησης. Ἡ ὕψι ἐξαυλώνεται ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ ἐνέργεια ἐνοικεῖ καὶ ἐκφράζεται σὲ λογικὰ ἀνύπαρκτα στοιχεῖα. Ἡ συμπίκνωσι καὶ ἡ ἀραιώσι ἡ διαστολή τοῦ πρωτόγονου πυρῆνα τῆς ὕλης ἢ ἡ πύκνωσι τοῦ πρωταρχικοῦ ἀέρα παρουσιάζεται καὶ πάλι ὡς μιὰ γραφικὴ παράστασι τοῦ ρυθμοῦ τῆς γενεσιουργίας τοῦ κόσμου. Τὸ ὕλικὸ σύμπαν γίνεται ἔκφρασι καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἡμερῶν μας παρ' ὅλη τὴν καταπληκτικὴ ἀποδεικτικὴ δύναμι τῶν θεωριῶν τῆς δὲν ἀντηχεῖ λιγώτερο σὰν ἱερὴ προφητεία, μὲ ὅλο τὸ μυστικὸ δέος τοῦ ἀδιανοήτου, ἀνερευνώνοντας τὸν κόσμον ποὺ προσφέρεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἄπειρος καὶ μυστηριώδης γιὰ τὸν ἄνθρωπον ποὺ διασκελίζει τώρα τὸ κατῶφλι τοῦ ἀδύτου του.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ καταπέτασμα τῆς δημιουργίας φαίνεται νὰ τὸ σχίζει ὁ κεραυνὸς τῆς γνώσις, αὐτὴ τὴ στιγμὴ ποὺ σὰν τὸν ποιητὴ τοῦ Παρμενίδου πάνω στὸ ἄρμα τοῦ ἥλιου φτάνουμε μπρὸς τὴν πύλη τοῦ φωτός ποὺ τὴν φυλάει ἡ Δίκη γιὰ ν' ἀκούσουμε ἀπ' τὴν ὑπέρτατη θεὰ τὸν λόγον τῆς ἀλήθειας, αὐτὴν τὴν ὥρα τῆς πρὸς «τὸ πρῶτον ἀναγωγῆς» εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ἀνθρώπινη σημασία τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης.

Ἡ κοσμολογία καὶ ἡ ἀνθρώπινη γνώσι, ὁ ρυθμὸς τοῦ συμπαντος καὶ ἡ ἀνθρώπινη συνείδησι φαίνεται πῶς φτάνουν στὸ σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου αἶρεται πλέον ἡ ἀντινομία ἀνθρώπου καὶ κόσμου, στὸ τέρμα μιᾶς μακρόχρονης διαμάχης ποὺ ἀπὸ τὶς φάσεις μιᾶς πολυτάραχης κοινωνικῆς ἱστορίας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀποξενωμένος ἀπ' τὴ φύσι

αποξενώθηκε κι' απ' την υπόστασή του, βλέπει πλέον την ταυτότητά του με το φυσικό κόσμο και την ένσωμάτωσή της Ιστορίας του στην Ιστορία της φύσης.

Νά γιατί καθώς προαναφέραμε σε συνάρτηση με τις κατακτήσεις της νεώτερης επιστήμης προκύπτει ή ανάγκη μιᾶς νέας αξιολογίας. Τό ήθικό πρόβλημα αὐτῆ τῆ στιγμῆ γίνεται φυσικό πρόβλημα. Τό νόημα τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας καί τό σύστοιχό του τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας τίθεται πλέον στή φυσική του βάση. Ἡ ἐνότητα τῆς ὑφῆς τοῦ ὑπάρχοντος τελειώνεται στή συνείδηση τῆς ἐνότητας τοῦ ὑπάρχοντος. Ὁ ἄνθρωπος ὑπερνικά τήν τυφλή ἀναγκαιότητα καί ἡ συνείδηση γίνεται ταυτόχρονα ἐλευθερία. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὁ νόμος τῆς ζωῆς του ρυθμίζεται σύμφωνα μὲ τὸν δημιουργικό νόμο τοῦ σύμπαντος ποῦ εἶναι προοδευτική πορεία πρὸς ἀνώτερες καί συνθετώτερες μορφές. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν προσανατολισμὸς τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης εἶναι μιὰ ἐπιταγή φυσικῶς ἀναγκαία, ὅσο κι' ἂν οἱ κατευθύνσεις τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης στοὺς τομεῖς τῶν ἐφαρμογῶν τῆς καί ἰδιαίτερα τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας μᾶς δημιουργοῦν ἐφιαλτικὲς προσδοκίες.

Τό κοσμολογικό δράμα τῶν ἡμερῶν μας χρειάζεται τὴν ἀνθρώπινη πλαισίωσή του, γιατί ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὴν ἀπορρέει. Τό ἑλληνικό πνεῦμα σὲ ἐκείνη τὴν πρώτη ὀρμητικὴ ἐκτίναξή του ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας εἶχε κατορθώσει μὲ τὴν θεία μαντεία τῶν ἐνσαρκωτῶν του νὰ συλλάβει τὴν κοσμογονία μ' ἕνα τρόπο θαυμαστόν. Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι ἀναζητοῦν τὸ θεμελιώδες καί πρωταρχικό στοιχείο. Τό πρῶτο, τὴν ἀρχή ἀπ' ὅπου ἀπορρέει ὁ κόσμος τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων. Τὰ φαινόμενα εἶναι ἀπόρροια καί τὸ θέμα εἶναι νὰ συλλάβουμε τὸ πρωταρχικό γιὰ νὰ ἐναρμονίσουμε τὸν ἀνθρώπινο βίον μας πρὸς τὴν ἐσώτερη οὐσία τοῦ κόσμου. Ὡς ἱεροφάντες οἱ σοφοὶ αὐτοὶ εἶτε μέσα στήν πολυθρόμβη ἀγορὰ τῶν ἄστων, εἶτε ἀκόμα μέσα ἀπὸ τὴς ἀνταύγειες τῶν ἠφαιστειακῶν κρατήρων κηρύσσουν τὸν ἠθικό ἀνθρώπινο νόμο, ποῦ εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀθάνατης φύσης. Μέσα στή γένεση καί στή φθορὰ τῶν ὄντων ἀναζητοῦν τὴν διασφάλιση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐναρμόνισή του πρὸς τὸν φυσικό κόσμο του. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὠθοῦνται πρὸς τὴν μελέτη τῆς φύσης ἀποβλέποντας στήν ἀνεύρεση τῶν φυσικῶν νόμων ποῦ θὰ ὀδηγοῦν τὴν ἀνθρώπινη πράξη. Ἄλλὰ τὴ στιγμῆ ποῦ σιωπηλοὶ ἀτενίζουν τὴν πορεία τῶν ἀστρῶν ἢ ἀντικρίζουν τὴν λαίλαπα τῶν ἀφηνιασμένων κυμάτων ἢ τὸν σπαραγμὸ τῶν γητῶν σπλάχνων ἀπ' τοὺς σεισμοὺς καί ταυτόχρονα γίνονται μάρτυρες καί θύματα πολέμων καί στάσεων ἀισθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ μὴν εἶναι μόνον μελετητὲς καί ἐρμηνευτὲς, ἀλλὰ καί θεσμοθέτες. Τό ἑλληνικό πνεῦμα μαζί μὲ γνώση δημιουργεῖ τὴν ἐννοια τοῦ πολίτου, τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου ποῦ ἀναπτύσσεται σὲ μιὰ ἀρμονικὰ συγκροτημένη κοινωνία. Οἱ κοσμολόγοι εἶναι ἀνθρωπολόγοι. Κι' ὅταν ἀκόμη κυριαρχεῖ ὁ ἀφήρημένος καί κριτικὸς ρασιοναλισμὸς, ποῦ εἰσάγοντας τὸ δυαδισμό ἀνοίγει τὸν δρόμο πρὸς τὴν παρακμὴ τῆς σκέψης καί τὴν ἀποτραβάει ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὑπογραμμίζοντας ἰδιαίτερα τὴν ἠθική καί πολιτική, ἐπιζητεῖ καί πάλιν νὰ κατοχυρώσει τὸν ἄνθρωπο, ἔστω κι' ἂν ἀκολουθεῖ ἐξωανθρώπινη μεθοδολογία.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη λοιπὸν τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν ἀνθρώπινο λόγο τῶν φιλοσόφων ἐκείνων ποῦ ἐσφυρηλάτησαν τὴν πρώτην ἑλληνικὴ κοσμοθεωρία θὰ ἀσχοληθοῦμε μέσα στὰ πλαίσια τοῦ πνευματικοῦ κινήματος τῆς «Αἰξωνῆς» σὲ μιὰ προσπάθεια συνειρμικῶν συλλογισμῶν πρὸς τὰ σημερινὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἐλπίζοντας, καθὼς ἔλεγε ὁ ἀρχαῖος, ὅχι ν' ἀνακαλύψουμε κάτω ἀπ' τὴς δελφικὲς ἀπολλώνειες αἰνιγματικὲς φράσεις τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν ἀδελφωσύνη τοῦ ἀνθρώπινου καί τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΟΝΕΙΡΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΟΤΑΝ ὁ ἄνθρωπος, παραδομένος στήν ἀγκαλιὰ τοῦ Μορφέα, βλέπη ἔμπρὸς στὰ μάτια του νὰ ἐκτυλίσσεται ἕνα ἀπολαυστικό ἢ τρομαχτικό ὄνειρο, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κόποια πνευματικὴ ἐργασία γίνεται στήν ψυχὴ του. Ὅραμα τοῦ πνεύματος ἐπίστευαν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι εἶναι τὸ ὄνειρο. Καί ὅπως τόσα ἄλλα φαινόμενα ἐθεοποιήθησαν, ἔτσι ἔγινε καί μὲ τὰ ὄνειρα. Στὴ Δῆλο ἐλάτρευαν τὴ θεὰ τῶν ὄντων Βριζώ. Αὐτὸ μᾶς δείχνει πόσο μεγάλη σημασία ἔδιδαν οἱ πρόγονοί μας στὰ ὄνειρα καί πῶς μὲ τὴν κατάλληλην ἐρμηνεία τοὺς ζητοῦσαν προκαταβολικὰ νὰ πληροφορηθοῦν τί θὰ τοὺς συμβῆ. Στὸν Ὀμηρὸ ὁ Ὀνειρὸς ἦταν θεὸς τοῦ Ἄδη.

Οἱ ἀρχαῖοι λοιπὸν ἐπίστευαν στὰ ὄνειρα. Κάτι παραπάνω μάλιστα. Τὴν ονειροκριτικὴ ἐθεώρησαν κλάδον τῆς μαντικῆς καί τὴν ἐσπούδαζαν συστηματικά. Ὅσοι ἤξεραν νὰ ἐξηγοῦν τὰ ὄνειρα, ἦσαν σοφοὶ ἄνθρωποι στήν ἀντίληψη τοῦ λαοῦ. Ἄν μάλιστα ἤξεραν νὰ δίνουν πετυχημένες ἐρμηνεῖες, νὰ βγαίνουν ἀληθινοὶ στήν ἐρμηνεία τοὺς, τότε δὲν ἦσαν ἀπλῶς σοφοί, ἦσαν ἔνθεοι καί τοὺς ἔπρεπαν μεγάλες τιμές.

Ἡ πίστη τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἀλληγορικὴ σημασία τῶν ὄντων ἔφθασε σὲ περιωπὴ στὰ κατοπινὰ, τὰ ἑλληνο-ρωμαϊκά χρόνια. Ὅσοι θέλανε νὰ πάρουν χρημὸ γιὰ τὴς υποθέσεις τοὺς μ' ἕνα προφητικό ὄνειρο, ἔκαμαν μιὰ θεοσκευτικὴ τελετὴ κ' ἐξάπλωναν νὰ κοιμηθοῦν ἐπάνω σὲ δέρματα. Ἐτσι ἐνόμιζαν ὅτι διευκολύνουν καί τὴ σύλληψη καί τὴν πλοκὴ τοῦ ὄντων. Στὸ Δεύτερο αἰῶνα μ. Χ. ζοῦσε ὁ περίφημος Ἀρτεμίδωρος ἀπὸ τὴ Λυδία. Αὐτὸς μᾶς περιγράφει πολλὰ ὄνειρα στὰ περίφημα Ὀνειροκριτικά του, ἕνα βιβλίον χωρισμένο σὲ πέντε μέρη, μὲ τὸ τελευταῖο ἀφιερωμένο στὴς «ὄντων ἀποβάσεις», δηλ. στὴς ἐπαληθεύσεις ποῦ ἔτυχε νὰ μαζέψῃ. Τὸ ἔργο τοῦ Ἀρτεμίδωρου μᾶς παρουσιάζει ἀκριβῶς τὴν πίστη τῆς ἐποχῆς του, στὰ χρόνια τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἀργότερα, ἐνῶ ἡ πίστη αὐτὴ στὰ ὄνειρα αὐξάνει καί στερεώνει, βγήκαν λεπτομερικὰ βιβλία μὲ ἐρμηνεῖες τῶν ἀλληγορικῶν ὄντων, οἱ περίφημοι Ὀνειροκριτὲς, ποῦ στὰ μεσαιωνικά πρὸ πάντων χρόνια ἔχουν μεγάλη πέραση καί κυκλοφοροῦν εὐρύτατα. Τὰ βιβλία αὐτὰ πρόσθεξε πολὺ ἡ ἐπιστήμη γιατί ἔχουν μεγάλο ἐνδιαφέρον ὡς δημόδη μεσαιωνικὰ κείμενα. Οἱ σημερινοὶ ονειροκριτὲς ποῦ θέτουν μὲ ἄχαρη γεμίσματα οἱ ἔξυπνοι ἐκδότες στὰ χέρια τοῦ λαοῦ, δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν πίστη του. Ἡ πίστη αὐτὴ τοῦ λαοῦ μας βέβαια δὲν ὀλιγόστεψε γιὰ τὴν ἀξία καί τὴ σημασία τῶν ὄντων. Ἡ παράδοση ἴσια-ἴσια διατηρεῖται ἀνέπαφη, ἴσως μάλιστα μὲ τὸ χριστιανισμό νὰ ἔχη δυναμώσει πολὺ πρὸς τὸν ἄνθρωπο τὴς θελήσεις του. Μήπως δὲν ἔχομε δείγματα τῶν θείων βουλῶν ποῦ γνωστοποιεῖται μὲ τὰ ὄνειρα καί στήν Παλιὰ Διαθήκη καί στήν Καινὴ, π.χ. ὅταν ὁ Ἰωσήφ ὠδηγήθηκε «καθ' ὕπνον» νὰ παραλάβῃ τὸ παιδίον μακριὰ στήν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ λεπίδι τοῦ Ἡρώδη; Λοιπὸν στὴς ἀντιλήψεις τοῦ λαοῦ ὑπάρχει τοῦ ὕλικου ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καί πρῆξη νὰ γίνωνται οἱ σχετικὲς συλλογὲς τοῦ ὕλικου ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καί ἂν εἶναι δυνατόν ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ δὲν ξέρουν γράμματα καί ὅ,τι σχετικὸ ξέρουν τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τὸν πατέρα τοὺς ἢ τὴ μητέρα τοὺς, ἢ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ τοὺς πείρα, χωρὶς νὰ πληροφορηθοῦν ἀπὸ ἔντυπα βιβλία σημερινά.

Παρακάτω δίνω μιὰ μικρὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴ Δημησιάνη. Ἡ καταγραφή ἔγινε τὸ Μάη τοῦ 1940 ἀπὸ μιὰ ἀγράμματη γυναίκα τοῦ λαοῦ ποῦ δὲν ζῆ πιά σήμερα. Οἱ ἀπαντήσεις τῆς σ' ἐρωτήματα δικὰ μου εἶναι δίχως σχέδιο, ὀλιγόλογες, σοβαρὲς, αὐτούσιες, κάποτε καί αὐ-

ΑΙΩΝΙΚΑ

θόρητες, επιγραμματικές, χωρίς ερώτησή μου. Κάπου-κάπου παρεμβάλλονται κάποιες κρίσεις, με τὸ αὐτὸ σοβαρὸ ὕφος διατυπωμένες. Ἡ γυναίκα ἦταν τότε 67 χρονῶν, χήρα, πονεμένη, κουρασμένη. Τὴν ψυχικὴ της κούραση καὶ κάποιαν ἀπροθυμίαν ν' ἀνταποκριθῆ στὶς ἐρωτήσεις μου φανερώνει καὶ αὐτὴ ἡ ἀσύνδετη πλοκὴ τῶν λόγων της. Ἡ γυναίκα αὐτὴ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ συστηματικὴ ὄνειροκρίτρια. Ὅσα μοῦ εἶπε τὰ γνωρίζει ἀπὸ ἀτομικὲς παρατηρήσεις, ἀπὸ καθημερινὴ ἐπαφὴ με ἄλλα πρόσωπα τοῦ λαοῦ, πρὸ πάντων μάλιστα με τὴν πεθερὰ της, ἀγράμματη καὶ αὐτὴ, ποὺ τῆς ἔμαθε πολλά. Νομίζω ὅτι ἡ λαϊκὴ τούτη ἐξήγηση ἔχει γλωσσικὸ καὶ λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον, γιατί πρώτα-πρώτα εἶναι γνήσια εἰκόνα τῶν λαϊκῶν πεποιθήσεων καὶ στὴ γενικὴ πίστη τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴ σημασία τῶν ὀνείρων ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν μαζί μας, μὰ καὶ στὴ μερικώτερη ἐρμηνεία τοῦ κάθε ἀντικειμένου. Ὑστερα γιὰ τὴ δείχνει πὼς ξαναζῆ μιὰ πανάρχαια μορφὴ πολιτισμοῦ καὶ στενοῦ συνδέσμου τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς—τῆς ἑλληνικῆς—με τὶς υπερφυσικὲς δυνάμεις τοῦ σκοτεινοῦ κόσμου τῶν ὀνείρων, ποὺ σωστὰ ἢ ὄχι συνδύασαν πάντοτε οἱ αἰῶνες ἕως τούτῃ τὴν ὥρα με τὴ θρησκεία, με τὴν ἀγιότητα καὶ με τὴ μυστικότητα τῆς ἐπικοινωνίας ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, ἀπ' ὅπου ἀλληγορικὰ παίρνει ὁ πρώτος βουλὲς τοῦ δευτέρου.

Ἴδου ἡ συλλογή:

- Ἄν ὄνειρευτῆς μαχαίρι, εἶναι δρόμος.
- Ἡ ψεῖρα εἶναι λόγια.
- Ἄν δῆς πουλί, εἶναι καλό. Κι ἂν τὸ πιάσης, καὶ αὐτὸ καλό. Στὸ κορίτσι εἶναι συμπεθεριό, γαμπρός. Ἄν ὅμως τὸ σφάξης, εἶναι θάνατος.
- Ἀκαθαρσίες ἂν δῆς, εἶναι καζάντι.
- Ζύλα ἂν δῆς, καλὸ τ' ὄνειρο, λεπτὰ θὰ πάσης. Τὰ χοντρά, πολλά· τὰ λιανὰ λιγώτερα.
- Ἄν ἐστέργανε οὐλα τὰ ὄνειρα! Δὲ στέργουνε. Ἔνα στὰ δέκα θὰ κερδίσης.
- Τὸ κρέας εἶναι σμῖξη, ἀντάμωση. Τὸ σφαχτὸ εἶναι χάρος! Τὸ λίγο σμῖξη.
- Καφὲ ἂν πίνης, φαρμάκι θὰ πῆς, στενοχώρια θὰ περάσης.
- Τὰ γλυκὰ εἶναι φαρμάκια, πίκρες.
- Ὁ πεθαμένος νὰ ζωντανέψη, εἶναι κακό. Ἄλλοι τὸ λὲν καλό, μὰ κακό εἶναι νὰ ζωντανέψη ὁ νεκρὸς μπροστὰ σου. Ἀλλιῶς, ὅπως καὶ νὰ ἴδῃς πεθαμένο, καλὸ τ' ὄνειρο, εἶδηση.
- Ἄν σοῦ γυρέψη, ἢ τοῦ δώσης κάτι, εἶναι κακό, ζημιὰ, θάνατος. Ἄν σοῦ φέρη κάτι, καλὸ τ' ὄνειρο, κάτι θὰ λάβης.
- Τὸ αἷμα εἶν' ὀγλήγορο.
- Ἡ φωτιὰ ἀρρώστεια. Λάμπαδος νὰ καίγεται, ἀρρώστεια θὰ πέση. Ὁ καπνὸς ζημιὰ, στενοχώρια. Ὅσο μεγαλύτερη καίει, τόσο μεγαλύτερ' ἢ ζημιὰ.
- Τὰ σταφύλια βροχές.
- Ὁ χορὸς, κακός. Ὁ γάμος, καλός. Ἄν γίνεται στὸ σπίτι σου, ἄσχημο τ' ὄνειρο. Ἄν παντρευθεῖς, ἀντρεία σου. Ἄν πεθαίνης, ὑγεία σου.
- Τὰ σιτάρι, δάκρυα. Δάκρυα καὶ τὸ ἀραποσίτι.
- Τὸ σκέπασμα εἶναι στενοχώρια. Ἄν εἶσαι γυμνὸς ἢ ξυπόλυτος, εἶναι λευτεράδα.
- Ἄν βλέπης καὶ ρίχνῃ χιόνι, χάρος κακός.
- Ἄν σὲ πονάη καὶ σοῦ βγαίνῃ δόντι, θάνατος. Ὅσο πλιότερο σὲ πονεῖ, τόσο κοντινότερος ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ χαθῆ.
- Μπακαλάο ἂν βλέπης, καλὸ τὸ λένε.
- Τὰ χόρτα, φαρμάκια.
- Ἄν πέφτης ἀπὸ ψηλά, στενοχώρια θὰ περάσης, εἶναι σκιαχτρο.
- Ὁ παπάς, πειρασμός.
- Ν' ἀνεβαίνης σκαλιά, καλὸ τ' ὄνειρο, στρέγει στὸ καλό, ὅ,τι σκέβεσαι θὰ γίνῃ. Νὰ κατεβαίνης, κακό. Δὲν πᾶς καλά, οἱ δουλειές σου δὲν πᾶν καλά, δὲν πετυχαίνουν.
- Σ' ἐκκλησιὰ ν' ἀνάβης κεριὰ καὶ καντήλια, καλὸ τ' ὄνειρο, θὰ προκόψης. Ἄν φιλής εἰκόνες, λείψανο θὰ φιλήσης.
- Καρύδια ἂν δῆς, λόγια δυσάρεστα θ' ἀκούσης. Ἄν εἶναι χλωρά, πράσινα τὰ καρύδια, δυσάρεστα λόγια. Ἄν δῆς ξερά, συχαρίκια.
- Τὸ ξύλο, δύναμη ἂν σὲ δέρνουν, δύναμη σοῦ δίνουν.
- Ἄν γκρεμίζεται σπίτι, κάποιος θὰ πεθάνῃ ἀπὸ κεῖ μέσα.
- Ποτάμι ἂν βλέπης. . . θολὸ ποτάμι ἐπέρασα καὶ πέρα δὲν ἐβγῆκα. Τὸ θολὸ ποτάμι, καλὸ, στρέγει σὲ καλό. Τὸ ξάστερο ποτάμι, στενοχώρια.

Σύμφωνα πρὸς ἀνακοίνωση τοῦ Δ. Συμ. τοῦ Συνεταιρισμοῦ «Αἰωνῆς», ἡ συνιδιοκτησία συνεχίζοντας τὶς ἐμπρακτεῖς ἐκδηλώσεις της ὕστερα ἀπὸ τὴν δωρεὰ τοῦ ἄλλους ἐκ μέρους τοῦ κ. Εὐγενίδη—ἐπώλησε πενήντα στρέμματα—ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ διατεθοῦν γιὰ τοὺς ἀπόρους—στὸ μισὸ τῆς τιμῆς τους. Ἀκόμη προσέφερε δωρεὰν τὴν ἀπὸ δώδεκα στρέμματα περιοχὴ τοῦ νταμαριοῦ, ποὺ προορίζεται μελλοντικὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ τὸ θέατρο τῆς «Αἰωνῆς». Με τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὸ Δ. Συμβούλιο ὑπογραμμίζει τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ποὺ ἐπέδειξαν γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὁ δικηγόρος κ. Ἰ. Στάης, ἐκπρόσωπος τῆς κ. Καραπάνου, ἢ ὅποια σὲ ἰδιαίτερη συνάντηση με ἐκπροσώπους τοῦ Δ. Συμβουλίου ἐξεδήλωσε καὶ πάλι τὴν ἀμέριστη συμπαράστασή της στὸ ἔργο τῆς «Αἰωνῆς» καθὼς καὶ ὁ δικηγόρος κ. Ταζεδάκης ἐκπρόσωπος τοῦ κ. Εὐγενίδη καὶ τῆς κ. Σίμου.

— Τὸ ἄλλος τοῦ Συνεταιρισμοῦ ποὺ δωρήθηκε ἀπὸ τὸν κ. Εὐγενίδη, καὶ ποὺ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος δημοσιεύεται τὸ σχέδιό του ἀρχίζει νὰ δενδροφυτεύεται σύμφωνα με τὴ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Πικιώνη. Τὸ ὄλο σχέδιο κοί ἢ ἐκτέλεσή του ἀποτελεῖ τὴν πλέον εὐγλωττὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸ γνήσιο καὶ ζωντανὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ποὺ διέπει τὶς ἐκδηλώσεις τῆς «Αἰωνῆς» Ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς πραγμάτωσης τοῦ σχεδίου ποὺ οἱ πρωτεργάτες του καὶ οἱ ἐμπνευστές του τὸ προσφέρουν, στὴ συγκεκριμένη περίπτωσι χάρις καὶ στὴν πράξη τοῦ κ. Εὐγενίδη, ὅχι μόνον στοὺς συνεταιροὺς τῆς «Αἰωνῆς» ἀλλὰ στὸ Πανελλήνιο, ὡς ζῶσα μαρτυρία τῆς δημιουργικότητος τοῦ λαοῦ μας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀνάτασής του.

— Στὴν περιοχὴ «Τερψιθέας» ποὺ ἀποτελεῖ παράλληλη προσπάθεια πρὸς τὴν «Αἰωνῆς», ὁ συνεταιρισμὸς μελετᾷ τὴν ἄμεση ἑναρξὴ τῆς ἀνοικοδόμησις.

— Μεταξὺ τῶν σκοπῶν ποὺ ἀναγράφονται ρητῶς στὸ καταστατικὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ «Αἰωνῆς» εἶναι ἡ ταυτόχρονη πρὸς τὴν καλλιέργεια τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης, προσπάθεια κινητοποίησης καὶ ἀξιοποίησης τῶν ἐκδηλώσεων τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ βιοτεχνίας. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη σημασίαν ποὺ ἔχει γιὰ τὴν διατήρησι καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν σημερινῶν μορφῶν τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης, αὐτομάτως ἀποκτᾷ οὐσιαστικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν, συμβάλλοντας ἔτσι σημαντικῶτα ἐπὶ τὴν ἐνίσχυσι τοῦ ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος. Ἡ θετικὴ βάση αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων καὶ συνήντησε τὴν πλέον θερμὴν ἀπήχησι. Ὁ κ. Π. Κερασιώτης, τε-

- Ἄλογο ἄσπρο, χάρος! Ἄλλο χρωμα, καλὸ τ' ὄνειρο.
- Ψωμί ἂν τρῶς, δύναμη. Ἀλλιῶς. . .
- Χῶμα ἂν διώχνης, καλὸ τ' ὄνειρο. Ἄν τὸ φέρνης, μνήμα.
- Χρήματα ἂν συγυρᾷς, λιανὰ, γαζέτες, εἶναι λόγια. Χοντρά, λόγια βάρβαρα. Κι ἂν σκάβης, κακό. Τὸ σκάψιμο εἶναι μνήμα.
- Παιδί, παῖδα, παίδεμα.
- Σῦκα χλωρά, κακό. Ἄν εἶναι στὸν καιρὸ τους, καλό.
- Γάτα, γκρίνια. Βόιδι, βουή. Σκύλος, γκρίνια, ὄχτρος. Ἄν σὲ φάη, κακὸς ὄχτρος σὲ κυνηγᾷ, φυλάξου.
- Παπούτσια, ἂν τὰ φορῆς, στενοχώρια θὰ περάσης.
- Γυναίκα ἂν δῆς στὸ σπίτι σου, ἀρρώστεια θὰ περάσης. Δὲν εἶν' καλὸς οἱ γυναῖκες. Οἱ μαυροφόρες καῖλα. Ὁ ἄνδρας, ἂν εἶναι ξένος, ἀρρώστεια.
- Τὸ φιλί εἶν' ὀγλήγορο.

ΑΛΚΥΟΝΙΔΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

χνικός σύμβουλος του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, γνωστός για τη θέση και τη γραμμή που έχει χαράξει σχετικά με το θέμα της καλλιέργειας της ελληνικής λαϊκής βιοτεχνίας ήλθε σε επαφή με την «Αίξωνή». Πράγματι πρό δεκαπενθημέρου στο σπίτι του νομικού συμβούλου του Συνεταιρισμού κ. Ν. Πουλιπούλου έγινε μια εύρεια σύσκεψη όπου παρευρέθησαν εκ μέρους της διοικήσεως του συνεταιρισμού οι κ.κ. Ι. Παπαδόπουλος, Δημ. Βιδάλης, Γ. Αντωνίου, Α. Μπλαίης, Α. Παπαγιαννόπουλος - Παλαιός, Μίνα Ζωγράφου και Κ. Μεραναίος, εκπροσωπώντας ταυτοχρόνως και το περιοδικό «Αίξωνή», οι καθηγητές του Πολυτεχνείου κ. Δ. Πικιώνης και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου κ. Ίωάν. Θεοδωρακόπουλος, οι κυρίες Τίγκη Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα και Αικατερίνη Κακούρη γνωστή λαογράφος και ο κ. Π. Κερασιώτης. Στη συζήτηση που έπακολούθησε άπεφασίσθη ή μελέτη και πρόωθηση του σχεδίου μιας συστηματικά και υποδειγματικά οργανωμένης Βιοτεχνικής Σχολής, όπου θα συγκεντρωνθούν όλα τα τμήματα της λαϊκής τέχνης και βιοτεχνίας. Στην εισήγηση του κ. Ν. Πουλιπούλου άπήντησε ο κ. Κερασιώτης τονίζοντας πώς σκοπός άκριβώς του Κράτους αυτήν την στιγμή είναι ή άξιοποίηση των δυνατοτήτων της ελληνικής βιοτεχνίας και πώς το πρόγραμμα της «Αίξωνής» έρχεται σε έντελως εϋθετη ώρα και ότι άσφαλως θα άποτελέσει την άπαρχή ενός άξιοσημάντου έργου τόσο για τις υλικές όσο και για τις πνευματικές και καλλιτεχνικές επιδιώξεις του λαού και άκριβως για τοϋτο θα βρει κατανόηση και υποστήριξη από τους άρμόδιους.

— Αντιπροσωπεία της «Αίξωνής» από τους κ.κ. Δ. Πικιώνη, Ι. Παπαδόπουλο, Ν. Χατζηκυριάκο, Ι. Θεοδωρακόπουλο και Νικ. Πουλιόπουλο, έπασκέφθη μετά του κ. Π. Κερασιώτη, κατόπιν προσκλήσεως, τον αντιπρόσωπο της Άμερικανικής Άποστολής στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας κ. Τσάτερ, και συνώμιλησε μαζί του επί δύο περίπου ώρες, για το ζήτημα της «Αίξωνής» και ειδικώτερα για την Βιοτεχνική σχολή.

Ο κ. Τσάτερ άκουσε με μεγάλη εϋμένεια τις άπόψεις της αντιπροσωπείας και παρεκάλεσε να του υποβληθής ένα λεπτομερές υπόμνημα, δήλωσε δε ότι έχει πράγματι ένα μεγάλο ενδιαφέρον ή κίνηση της «Αίξωνής» την όποια θα έπρεπε σαν κίνηση έκπαίδευσης και κοουλτούρας, να την ενισχύσουν, όλοι όσοι μπορούν να συμβάλουν οικονομικά, όπως γίνεται και στις Ην. Πολιτείες και ότι κατ' άρχήν υπόσχεται να μεταφέρει προσέθεσε στην Άμερικανική Οικονομική άποστολή τις άπόψεις της «Αίξωνής», άφου κατατοπισθεί στις λεπτομέρειες από το υπόμνημά μας.

— Με άπόφαση του Δ. Συμ. του Συν. «Αίξωνή» καλοϋνται οι συνεταιίροι να τακτοποιήσουν τις έκκρεμότητες τους με το λογιστήριο του Συνεταιρισμού έως τις 15 Δεκεμβρίου, γιατί διαφορετικά θα στερηθούν σύμφωνα προς τις διατάξεις του Καταστατικού την ιδιότητα τους ως μελών του συνεταιρισμού και των σχετικών δικαιωμάτων τους.

— Παράλληλα προς την θετική πράξη της «Αίξωνής» οι πνευματικές της επιδιώξεις συγκινούν και συναντούν την πλέον ειλικρινή ανταπόκριση στις κορυφαίες πνευματικές αξίες του τόπου μας. Η «Αίξωνή» ιδιαίτερα χαιρετίζει το γεγονός της συμπαραστάσης των κ.κ. Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα, του διαπρεπούς ζωγράφου και καθηγητή της σχολής Καλών Τεχνών, του Ι. Θεοδωρακοπούλου, του σοφού μελετητού της ελληνικής παράδοσης, καθηγητή της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Άθηνων και του Δ. Κουρέτα, καθηγητού της Ψυχιατρικής και μέλους της Ψυχαναλυτικής Έταιρείας των Παρισίων. Με τον τρόπον αυτόν ή άκοίμητη δημιουργική διάθεση του λαού μας συναντάται σε μια υπέρτερη σφαίρα ανθρώπινων επιδιώξεων με τους φορείς της πνευματικής και καλλιτεχνικής συνείδησής του. Η συμμετοχή των προσωπικοτήτων αυτών υπογραμμίζει την προσπάθεια της «Αίξωνής» ως επιδίωξη ενός ζωντανού ελληνικού έργου, που συναρμόζεται και προς τις βιοτικές άνάγκες του λαού μας και προς την Ιστορική συνείδησή του ως παράγοντα πολιτισμού.

— Το κείμενο του άρχιτέκτονα και καθηγητή του Πολυτεχνείου κ. Δ. Πικιώνη γράφτηκε έξ άφορμής ενός ταξιδιού στη Ρόδο, όπου του δόθηκε ή ευκαιρία να μελετήσει το πρόβλημα της αισθητικής μορφής στη συνεχή αντιπαράβολή του ελληνικού πνεύματος προς τις ξένες επιδράσεις που διασταυρώθηκαν σ' αυτό το μεγάλο ελληνικό νησί.

— Ένα από τα κύρια μελήματα της «Αίξωνής» θα είναι ή συγκέντρωση, ή μελέτη του ελληνικού λαογραφικού υλικού, ως άπαρχή της προσπάθειας αυτής δημοσιεύουμε τη μελέτη του καθηγητή και διευθυντή της Βιβλιοθήκης Δημητσάνης κ. Τ. Γριτσόπουλου: τα «Όνειροκριτικά».

— Από το επόμενο τεϋχος ή «Αίξωνή» θα καθιερώσει σελίδα κριτικής βιβλιογραφίας, όπου θα αναλύονται τα ελληνικά βιβλία που κυκλοφορούν και ιδιαίτερα τα βιβλία που άναφέρονται στα προβλήματα της ελληνικής παράδοσης.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ κάποια διάμεσα κατά τους χειμερινούς μήνες κι' ιδίως κατά το Δεκέμβρη και το Γενάρη, που νομίζει κανείς πώς βρίσκεται μέσα στην άνοιξη ή πώς ζη τις φθινοπωρινές εκείνες μέρες, που μοιάζουν σαν τις αιθριώτερες του Αύγουστου ή του Σεπτέμβρη. Ο ούρανός γίνεται καταγάλανος, οι άνεμοι παύουν, τα πέλαγα γαληνεύουν, ή άτμόσφαιρα αιθριάζει κι' ό ήλιος άστράφτει και χύνει άπαλές κι' υπόθερμες τις ακτίνες του, για να μας κάνει να ξεχάσουμε πώς είναι άκόμη χειμώνας. Μέσα στη δριμύτητα της έποχής, μέσα στην άγριότητα και τους σφοδρούς ανέμους του Δεκέμβρη και του Γενάρη, έρχονται οι άνοιξιάτικες αυτές μέρες σαν εϋλογία του Θεού, για να προσφέρουν την θαλπωρή τους στους ανθρώπους, που κατοικούν την πάγκαλη αυτή χώρα, την Ελλάδα. Στην Άττική μάλιστα, στον τόπο αυτό των έκπληξεων, οι μέρες αυτές του χειμώνα είναι τόσο αισθητές, τόσο ζωντανές, που λές πώς οι έποχές έχον μεταβληθεί κι' οι ώρες έχον επαναστατήσει.

Οι μυγδαλιές άνοίγουν και φαντάζουν, σαν κάτασπρες νυφοϋλες, που περιμένουν να στεφανωθούν μέσα στο ναό της άττικής φύσεως. Οι λευκές άνοίγουν κι' αυτές κι, άφίνουν γύρω τους τη χιονόσκηνη εκείνη, που λάμπει μέσα στην καθαρότητα και την εϋδία τ' ούρανοϋ, σα να ναι νιφάδες, που πέφτουν από τον Παράδεισο. Πολλές κερασιές, πασχαλιές και λεμονιές άνθίζουν, αν τύχει κι' οι άνοιξιάτικες αυτές μέρες παραταθούν, χύνοντας γύρω ένα μεθυστικό άρωμα, σαν να ναι Άπρίλης ή Μάης. Οι άνεμώνες, τέλος, φλογισμένες, σαν έρωτευμένες με το πάθος των είκοσι χρόνων, γεμίζουν τους κάμπους της Άττικής... Και τα βουνά, γύρω, άλλάζουν χρώματα και στεφανώνουν τον άθάνατο βράχο, που δεν άλλοτε κατοικία της ή Άθηνά.

Ω, τα βουνά αυτά, ή Πάρνηθα, ή Πεντέλη, ό Κορυδαλλός, ό Ύμηττός κι' όλοι οι χαμόλοφοι της Άττικής, μ' όλη τους τη γύμνια φαίνονται σα να χουν άπέραντα δάση στις πλαγιές τους, μ' άπειρα δέντρα, που τους δίνουν τις έξαισιες, τις ασύλληπτες, τις συνεχείς εκείνες χρωματικές αλλοιώσεις, που κάθε στιγμή κι' άλλάζουν. Γυμνά, ναί, μα με τόσα χρώματα σπαρμένα, περιχυμένα με τόση μουσική, με τόσες γραμμές στολισμένα, σα να τάρχουν σμιλεύσει τα χέρια ασύγκριτων γλυπτών, σαν να τάρχουν ζωγραφίσει τα πινέλα άμίμητων ζωγράφων, σα να τάρχουν χαϊδέψει οι θειοί τόνοι αιθέριων μουσικών. Για μια τέτοια Άλκυονίδα μέρα, ό Παλαμάς έγραψε τους ώραίους αυτούς στίχους: (Άσάλευτη Ζωή, 1904, σελ. 17).

Μέσ' του χειμώνα την καρδιά, της μυγδαλιάς τα λούλουδα...

Άπό τον ήλιο Ιάρωσε κι' ό θυμωμένος μήνας...

Της όμορφιάς γύρω-τριγύρω ένα στεφάνι πλέκεται,

Ξέσκεποι βράχοι και βουνά, γραμμένα της Άθήνας.

Τά χιόνια είναι στην Πάρνηθα, σαν άνθισμα κι' αυτά,

Χαϊδεύει τον Κορυδαλό δειλή χλωμάδα όνειρου,

Του θείου του Βράχου του γελά ή Πεντέλη κι' ό Ύμηττός

Άκούει γυρτός το έρωτικό τραγούδι του Φαλήρου.

Οί άρχαιοι Έλληνες, με την άλάθητη αισθητική τους αντίληψη, με το υπέροχο συναίσθημα της φύσεως, στις έξαισιες αυτές μέρες, απέδωσαν τόν ποιητικώτερο έρωτικό μύθο: της Άλκυόνας και του Κήυκος· τις ώνόμασαν δέ «Άλκυονίδας» ή «Άλκυονείους» ήμέρας ή «Άλκυονίτιδας». Κατ' αυτές γεννάει τó ποικιλόχρωμο αυτό πουλί κοντά στη θάλασσα, (παρά την άλα κύει: Εύσταθίου παρεκβολαί εις Ίλιάδα, σελ. 776). 'Ο Δίας χάρισε στην Άλκυόνα τις νήνεμες κι' ήλιόλουστες μέρες ταυ Δεκέμβρη και του Γενάρη για να μπορεί να έπωάζει τ' αύγά της, ήσυχα, μέσα στην καρδιά του κρύου, του πολυάνεμου και πολυκύμαντου χειμώνα. Κατά την περίοδο αυτή, τη «λαθάνεμον ώραν», την ξεχασμένη, δηλαδή, από τους άνέμους, που καταπαύει ή χειμωνιάτικη δίνη και κοιμούνται τά κύματα, γεννάει τά παιδιά της ή όμορφη και «πολυπενθής» Άλκυόνα, σύμφωνα με τους στίχους του Σιμωνίδη (άπόσπασμα 12|10), που παραθέτει ό Άριστοτέλης στην περι ζώων Ίστορία του:

Λαθάνεμόν τε ώραν
καλέουσιν έπιχθόνιοι Ιεράν
παιδοτρόφον ποικίλας άλκυόνος.

Τόσον πλατειά διάδοση είχεν ό μύθος της Άλκυόνας, ώστε ό μάγος εκείνος του ύφους και της γλώσσας σοφιστής, ό Λουκιανός, έναν από τους καλύτερους «Διαλόγους» του, τόν αφιέρωσε στην Άλκυόνα και στην τραγική της Ιστορία. Φέρει τόν τίτλο: «Άλκυών ή περί Μεταμορφώσεως», με κύρια διαλογικά πρόσωπα τόν Χαιρεφώντα και τó Σωκράτη. Τόν είρωνεύεται, βέβαια, τόν χλευάζει και σατυρίζει τó μύθο της, ό άπιστος εκείνος στωϊκός, αλλά δέν παύει και να τόν θαυμάζει για την φαντασία του και συγχρόνως να μάς μιλεί ποιητικώτατα για τις έξαισιες χειμωνιάτικες μέρες, που είναι αφιερωμένες στην Άλκυόνα: «Ούχ όρᾶς», λέει ό Χαιρεφών, τó πρώτο πρόσωπο του «Διαλόγου», στό δεύτερο, στό Σωκράτη, «Ούχ ύμᾶς, ως αίθρια μὲν τά ἄνωθεν, άκύμαντον δέ και γαλήνιον ἄπαν τó πέλαγος, όμοιον, ως είπειν τῷ κατόπτρῳ... Φαίνεται γάρ Άλκυονίς ή σήμεραν ήμέρα και χθές τοιαύτη τις ήν. Ύπασ δέ ό κόσμος εις γαλήνην μετέστη έξ εκείνης της λαίλαπος και ταραχής, τών άστραπών και βροντῶν του χειμῶνος».

Ό δέ μύθος της Άλκυόνας και του Κήυκος έχει δυό έκδοχές. Ή πρώτη αναφέρει τά έξής: Ή Άλκυόνα, θυγατέρα του Άρχαίου Έλληνοσ κι' ό Κήυξ, γυιός του άστρου Έωσφόρου, παντρεύτηκαν και ζούσαν τρελλά έρωτευμένοι και πάντοτε μαζί. Μιά μέρα καυχήθηκαν πως είναι θεοί και μάλιστα ή Άλκυόνα ώνόμασε τόν άντρα της Δία κι' εκείνος την προσφώνησε Ήρα! Ό Δίας τᾶκουσε και δέν συγχώρησε τόν έγωϊσμό τους. Τους μεταμόρφωσε σε πουλιά, την μὲν σε Άλκυόνα, τόν δέ σε Κήυκα ή Κηρύλον. «Οὔτοι δι' ύπερηφάνειαν άπώλοντο. Ό μὲν γάρ την γυναίκα έλεγεν Ήραν, ή δέ τόν άνδρα Δία. Ζεύς δέ αυτούς έπωρνέωσε (τους μετέβαλε σε πουλιά) και την μὲν Άλκυόνα έποίησε, τόν δέ κήυκα». (Μυθογράφοι Έλληνες, σελ. 13, 15). Ή άλλη έκδοχή είναι ή έξής: Ή Άλκυόνα έχασε τόν άνδρα της στη θάλασσα κι' έρωτευμένη καθώς ήταν μαζί του, τόν ζητούσε παντού και τόν φώναζε («τόν του άνδρός θάνατον όδυρομένη»): Ό Δίας την εύσπλαχνίστηκε και την μεταμόρφωσε στό θαλασσοπούλι Άλκυόνα, ώστε να πετάει παντού κι' αναζητάει τόν άνδρα της πάνω από τά πέλαγα. «Γιά την φιλανδρία της αυτή μεγάλη έλαβε τιμή από τους θεούς», είπε κάποιος άρχαίος.

Τόν ποιητικόν αυτόν μύθο έκμεταλλεύτηκαν όλοι σχεδόν οι άρχαίοι ποιητές, από του Όμήρου μέχρι του Εύριπίδη και του Άριστοφάνη. Ή Άλκυόνα ύψώθηκε σε σύμ-

Άλκυονίδες μπροστά στη φωλιά τους

βολο της συζυγικής άφοσιώσεως, της αγάπης, της πίστεως, της τρυφερότητας. Οι άρχαίοι είχαν παρατηρήσει τó πᾶγμα μεταξύ τών πουλιών αυτών και μιλώντας για την Άλκυόνα και τόν Κηρύλο (τό άρσενικό της Άλκυόνας) αναφέρουν πως ποτέ δέν χωρίζονται, πως αγαπιοδνται και συζοῦν ένωμένοι κι' έρωτευμένοι, ως που να πεθάνουν. Ή πίστη τους αυτή στόν έρωτα, ή άφοσίωσή τους στό συζυγικό βίο, έδωσαν άφορμή, ώστε πολλοί να υποδείξουν τή ζωή τους ως παράδειγμα στους άνθρώπους που δέν σέβονται τά γηρατειά, ένῶ τά ζῶα αυτά φέρονται λογικώτερα κι' ανθρωπινώτερα. Ή Άλκυόνα μάλιστα, αν τύχει κι' ό Κηρύλος γεράσει πρώτος και δέν μπορεί να πετάξει, τόν παίρνει στα φτερά της και τόν περιφέρει και τόν περιθάλπει: «Κηρύλος δέ και Άλκυών όμόνομοι και σύμβιοι. Και γήρᾳ γε περιελθόντας αυτούς επιθέμεναι αί Άλκυόνες περιάγουσιν επί τών καλουμένων μεσοπτερύγων. Και ούκ αίδοῦνται οι έμφωνοι τών άλόγων ζώων βιοῦντες άλογώτερον». (Αίλιανού: «περί ζώων» βιβλ. Ζ, 17, 17).

Αυτός ό Δίας, που τόσο σκληρά την έκδικήθηκε, μαλάχθηκε και την έποχή που έπωάζει τ' αύγά της, τó Δεκέμβρη και γεννάει τó Γενάρη, ό βασιλης τών θεών πρόσταξε να γαληνεύουν τά πέλαγα, οι άνεμοι να μη φυσοῦν, ό ούρανός να αίθριάζει και μια άπέραντη καλωσύνη να βασιλεύει για λίγο μέσα στην καρδιά του χειμώνα, ώστε τίποτε να μη ταραξει την γέννα της! Και πάλιν ό Αίλιανός μνημονεύει τó γεγονός με πολύ έκφραστικά λόγια: «Κυούσης δέ Άλκυόνος Ίστανται μὲν τά πέλαγα, είρήνην δέ

καί φίλιαν ἄγουσιν ἄνεμοι. Κύει δὲ ἄμα χειμῶνος μεσοῦντος καί δμως ἢ τοῦ ἀέρος γαλήνη δίδωσιν εὐημερίαν καί ἀλκυονείας τὰς τηνικάδε τῆς ὥρας ἄγομεν ἡμέρας» (Α', 36, 25).

Ἄναπτύξαμε πάρα πάνω πῶς ἡ Μυθολογία, ἡ Ποίηση καί μερικῶς ἡ ἀρχαία Ζωολογία μᾶς περιέγραψε τὴν Ἄλκυόνα καί τὴ ζωή της. Εἶναι τὸ πιστότερο, μὰ κι' ὠραιότερο ἀπὸ τὰ πτηνά, πού διαιτῶνται στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες. Συγχρόνως εἶναι κι' ἓνα ἀπὸ τὰ ποικιλώτερα στὸ χρωματισμὸ καί στὸ σχῆμα θαλασσινὰ πουλιά. Γι' αὐτὸ σὲ μερικὰ μέρη ὁ λαὸς μας τὶς ὠνόμασε «βασίλοπούλια» κι' ἄλλοῦ «μπιρμπιλία τῆς θάλασσας» ἀκριβῶς, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι τὶς ἔλεγαν «ποικίλας», μὲ πλούσιο, δηλαδὴ καί ποικιλόχρωμο πτίλωμα: Στὴν πλάτη τὰ φτερά της εἶναι γαλάζια, ὁ λαιμὸς της ὑπόλευκος, τὸ ράμφος μαῦρο, τὰ πίσω μέρη κοκκινωπὰ καί τὰ φτερά τῶν ποδιῶν της, «οἱ ταρσοί», τῶν ἀρχαίων, κεραμόχροα. Ὁ Ἀριστοτέλης καί πάλι περιέγραψε τὴν Ἄλκυόνα μ' ἄκρα παρατηρητικότητα: «Τὸ δὲ χρῶμα καί κυανοῦν ἔχει καί χλωρὸν καί ὑποπόρφυρον· μεμιγμένως δὲ τοιοῦτον τὸ σῶμα πᾶν καί πτέρυγες καί τὰ περι τὸν τράχηλον, οὐ χωρὶς ἕκαστον τῶν χρημάτων» (Περὶ ζῶων Ἱστορίας, Θ, 15, 1).

Καί δὲν εἶναι μόνο καλλίχρωμη καί πιστὴ ἡ Ἄλκυόνα, σύμβολο τῆς συζυγικῆς ἀγάπης καί τρυφερότητας, μὰ κι' ἓνα ἀπὸ τὰ σχετικῶς πιὸ καλλίφωνα. Ἡ φωνὴ της γλυκεῖα καί μελαγχολικὴ ἀκούγεται στὶς ἔρημικὲς ἀκρογιαλιές ἢ πάνω στὶς ξέρες κι' ἀντηχεῖ γύρω μονότονα, μὲ μιὰ νοσταλγία, σὰ νὰ ζητᾷ ἀκόμη τὸ χαμένο της ἄντρα, τὸν Κηρύλο¹⁾. Ὁ Λουκιανός, σχολιάζοντας τὴ φωνὴ της, τὴ χαρακτήρισε ὡς γλυκεῖα. Ὁ Χαιρεφῶν ρωτᾷ τὸ Σωκράτη στὸ σχετικὸ διάλογο:

— Τίς φωνὴ προσέβαλεν ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν καί τῆς ἄκρας ἐκείνης; Ὡς ἤδεῖα ταῖς ἀκοαῖς. Τί ποτ' ἔστι τὸ φθεγγόμενον ζῶον; Ἄφωνα τὰ γε καθ' ὕδατος διαιτώμενα...

Κι' ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ:

— Θαλασσία τις, ὦ Χαιρεφῶν ὄρνις, Ἄλκυὼν ὀνομαζομένη, πολύθρηνος καί πολὺδακρυς...

Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ πουλί παρουσιάζει κι' ἄλλο ἐνδιαφέρον. Ἐνῶ τ' ἄλλα θαλασσοπούλια ἐπῶάζουν καί γεννοῦν τὴν ἀνοιξὴ ἢ τὸ καλοκαίρι, ἡ Ἄλκυόνα πυριάζει τ' αὐγὰ της καί γεννάει μέσ' τὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα κατὰ τὸ Δεκέμβρη καί Γενάρη. Ἰσοδυναμοῦσε δὲ ὁ Δεκέμβρης μὲ τὸν ἀττικὸ μῆνα Ποσειδεῶνα, ὁ δὲ Γενάρης μὲ τὸν Αἰγόκερω. Πρῶτος καί πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ μέγιστος παρατηρητὴς τῆς φύσεως, ἔγραψε τὰ ἔξης γιὰ τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς Ἄλκυόνας, πού γεννοῦσε τὴν ἐποχὴν αὐτὴ:

«Τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων γένος, ὡσπερ εἴρηται, τὸ πλεῖστον περὶ τὸ ἔαρ ποιεῖται καί ἀρχομένου τοῦ θέρους τὴν ὀχείαν καί τοὺς τόκους, πλὴν Ἄλκυόνος. Ἡ δὲ Ἄλκυὼν τίκτει περὶ τὰς τροπὰς τὰς χειμερινὰς· διὸ καλοῦνται, ὅταν εὐδιδεῖν αἰ γένωνται αἰ τροπαί, ἀλκυονίδες ἡμέραι, ἑπτὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἑπτὰ δὲ μετὰ τροπῶν, ὅπως ὁ ποιητὴς Συμωνίδης ἔγραψε. Γίνονται δ' εὐδιδεῖν, ὅταν συμβῆῖ νοτίους γενέσθαι τὰς τροπὰς

¹⁾ Ἀκόμη καί σήμερα οἱ Ἄλκυόνες συχναζοῦν στὴ Κωλιάδα ἄκρη τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου καί στὶς ξέρες πού βρίσκονται σπαρμένες μέχρι τὸ Πρασονήσι ἀπέναντι τῆς Αἰξωνῆς. Ἐπίσης στὴ παραλία τῶν Μεγάρων συγκεντρώνονται καί σήμερα, καθὼς καί στὶς ξέρες τοῦ Γαλαξιδίου καί στὰ στενὰ μεταξὺ Σικελίας καί Ἀπουλίας, ὅπως καί κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

τῆς πλειάδος βορείας γενομένης. Λέγεται δ' ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ποιεῖσθαι τὴν νεοττίαν, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἑπτὰ ἡμέραις τίκτειν τὰ νεόττια καί ἐκθρέφειν. Περὶ μὲν οὖν τοὺς ἐνταῦθα τόπους, οὐκ αἰεὶ συμβαίνει γίνεσθαι ἀλκυονίδας ἡμέρας περὶ τὰς τροπὰς, ἐν δὲ τῷ Σικελικῷ πελάγει σχεδὸν αἰεὶ. Τίκτει δ' ἢ ἀλκυὼν περὶ πέντε ὥα». (Περὶ ζῶων Ἱστορίας, Βιβλ. Ε, Κεφ. Ζ, 2)

Αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημο χωρίο τοῦ Ἀριστοτέλη γιὰ τὴν Ἄλκυόνα καί τὴν ἐποχὴ τῶν ἀλκυονίδων ἡμερῶν. Ὁ φιλόσοφος ὀρίζει πῶς γεννάει κατὰ τὶς τροπὰς τὶς χειμερινές, ἑπτὰ μέρες πρὶν κι' ἑπτὰ μετὰ. Κι' ἔρχομαι τώρα σὲνα ἀπὸ τὰ πολυπλοκώτερα καί δυσκολώτερα ζητήματα τοῦ παλαιοῦ καί νέου ἡμερολογίου, πού δὲν λύθηκε ἀκόμη, ἔρχομαι στὸ πρόβλημα τῶν Ἄλκυονίδων ἡμερῶν, πού τόσο ἀπασχόλησεν ἀρχαίους καί νεωτέρους:

Σύμφωνα μὲ τὸ χωρίο τοῦ Ἀριστοτέλη, ἀλκυονίδες μέρες εἶναι οἱ ἑπτὰ πρὶν καί οἱ ἑπτὰ μετὰ ἀπὸ τὶς τροπὰς τὶς χειμερινές. Ἡ λέξη τροπὴ στὴ μετεωρολογικὴ γλῶσσα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων σήμαινε τὴ στροφὴ, τὸ κοινῶς λεγόμενον «γύρισμα τοῦ ἡλίου» κατὰ τὴ χειμερινὴ ἢ θερινὴ περίοδο, ὅποτε ὁ ἡλιος φαίνεται πῶς «τρέπεται» γυρίζει ἀπὸ τὸν Νότιο ἡμισφαίριο στὸ Βόρειο. Ἀκριβῶς τότε βρίσκεται στὴν μεγαλύτερη ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, «συμπίπτει» δηλαδὴ μὲ τὸ λεγόμενο «ἡλιοστάσιο», λέξη ἄγνωστη στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα μέχρι τοῦ 1881, ὅποτε πλάστηκε γιὰ νὰ σήμάνει τὸ solstitium, τῶν Ρωμαίων, τὸ σταμάτημα τοῦ ἡλίου κατὰ τὴ χειμερινὴ ἢ θερινὴ περίοδο (Κουμανοῦδη: Συναγωγὴ νέων λέξεων ὑπὸ λογίων πλασθεισῶν, τόμ. Α', 1900 σελ. 445).

Τὸ «ἡλιοστάσιο», κοινῶς «λιοστάσι», κατὰ τοὺς κορυφαίους χρονολόγους τοῦ Ἀττικοῦ ἡμερολογίου, ἄρχιζε ἢ στὶς 27 τοῦ Δεκέμβρη (Σκάλιγερ, "Ιδελερ) ἢ στὶς 29 τοῦ ἴδιου μῆνα (Momsen, Βοίχιος, Λεκλέρκ), κατὰ δὲ τὸ δικὸ μας Σβορώνο στὶς 29. Διαρκοῦσε δὲ 14 ἡμέρες ἀπὸ τὶς 29 τοῦ Δεκέμβρη μέχρι τὶς 13 τοῦ Γενάρη, ὅποτε ἐπικρατοῦσε γαλήνη στὰ πέλαγα καί νηνεμία. Σύμφωνα μὲ παλαιὴ πηγὴ τοῦτο γίνονταν κατὰ παραχώρηση τοῦ Διός, γιὰ χάρη τῆς Ἄλκυόνος: «Κατὰ Διὸς οἶκτον ἰδ' (14) ἡμέρας ἀλκυονίδας καλουμένας εὐδιδεῖν ἔχει τὸ ἔτος» Κατὰ τὴ χριστιανικὴ χρονολογία καί σύμφωνα μὲ τὸ Γρηγοριανὸ Ἡμερολόγιο τὸ ἡλιοστάσιο ἄρχιζε στὶς 21 τοῦ Δεκέμβρη, ἡμέρα τῆς γιορτῆς τῆς ἀγίας Ἄννης. Κάποιοι ἄλλοι ὑποστηρίζουν πῶς τοῦτο πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ στὶς 24 τοῦ Δεκέμβρη κι' ὄχι στὶς 22. Ὡστε μεταξὺ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου καί τοῦ Ἀττικοῦ ἔχουμε διαφορὰ 7 ἢ 9 ἡμερῶν. Συνεπῶς ὁ Ἀριστοτέλης, γράφοντας σύμφωνα μὲ τὸ Ἀττικὸ ἡμερολόγιο τοῦ Μέμνονος προσδιορίζει τὶς χειμερινές τροπὰς ἀπὸ τὶς 29 τοῦ Δεκέμβρη μέχρι τὶς 13 τοῦ Γενάρη, ὅποτε κατὰ τοὺς ἀρχαίους εἴχαμε τὸ ἡλιοστάσιο τῶν νεωτέρων. Ὡστε οἱ Ἄλκυονίδες μέρες πρέπει νὰ θεωρηθοῦν οἱ ἑπτὰ πρὶν κι' οἱ ἑπτὰ μετὰ τὶς τροπὰς, ἢτοι ἀπὸ τὶς 20 ἢ 22 μέχρι τὶς 27 ἢ 29 τοῦ Δεκέμβρη κι' ἀπὸ τὶς 13 μέχρι τῆς 20 τοῦ Γενάρη. Μεταξὺ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἐπῶάζε καί γεννοῦσε ἡ Ἄλκυόνα κι' οἱ μέρες ὠνομάστηκαν Ἄλκυονίδες.

Ἄλλὰ κι' αὐτὸς ὁ κριτικώτατος Ἀριστοτέλης εἶχεν ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἄλκυονίδων. Λέγει πιὸ κάτω πῶς ὀνομάζονται ἔτσι «ὅταν γίνωνται εὐδιδεῖν» κι' ἄλλοῦ ἐπεξηγεῖ ὁ ἴδιος ἀναφέροντας πῶς ἀνάλογα μὲ τοὺς τόπους καλοῦνται οἱ μέρες Ἄλκυονίδες. «Περὶ μὲν τοὺς ἐνταῦθα τόπους (στὴν Ἀττικὴ δηλαδὴ, καί γενικῶς στὴν Ἑλλάδα) οὐκ αἰεὶ συμβαίνει γίνεσθαι ἀλκυονίδας ἡμέρας περὶ τὰς τροπὰς». Ὡστε δὲν ἦσαν πάντοτε (αἰεὶ) καθωρισμένες οἱ Ἄλκυονίδες μέρες. Αὐτὲς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ

ἀν εἶναι ἢ ὄχι αἴθριες καὶ γαλήνιες, «εὐδιδειναί». Γενικῶς θεωροῦνται οἱ νήνεμες μέρες τοῦ τέλους τοῦ Δεκέμβρη καὶ τῶν μέσων τοῦ Γενάρη, ὡς Ἀλκυονίδες.

Ἀμφιβολίες δὲν εἶχε μονάχα ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλὰ κι' ἄλλοι Ἀρχαῖοι. Συνοψίζοντας ὅλες αὐτὲς τὶς διαφωνίες ὁ βυζαντινὸς παροιμιογράφος Ἀποστόλιος λέγει : «Ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγει : Ἐπὶ τῶν ἀταράχων καὶ ἀνεπηρέαστων. Περὶ ἀριθμοῦ διαφέρονται. Συμωνίδης γὰρ ἐν Πεντάθλοις ἔνδεκα φησὶν εἶναι αὐτάς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ ζώων (κακῶς, γιατί ὁ Ἀριστοτέλης μιλάει γιὰ ἰδ (14) κι' ὄχι γιὰ ἰα (11). Δημηγόρας ἑπτὰ, Φιλόχορος ἑννέα. Αἱ δὲ νήνεμοι καὶ γαλήνην ἔχουσαι ἡμέραι Ἀλκυονίδες καλοῦνται» (Ἕλληνες παροιμιογράφοι, τομ. Β', σελ. 269—270, Σουΐδα Λεξικόν, Α, σελ. 231, Βεκκέρου Ἀνέκδοτα, Α', σελ. 377). Στὰ σχόλια, τέλος, τῶν Ἀργοναυτικῶν τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς : «Λέγεται γὰρ ὁ Ζεὺς πέντε καὶ δέκα ἡμέρας, ὡς δὲ τινες τεσσαράκοντα εὐδίας ποιεῖ, ἵνα ἀποκυήσῃ ἢ Ἀλκυῶν» (Σχόλια σὲ Ἀπολλώνιον, τομ. Β, σελ. 88).

Δὲν εἶναι συνεπῶς καθωρισμένες οἱ Ἀλκυονίδες μέρες. Ἄλλ' ὡς τέτοιες πρέπει νὰ θεωροῦνται οἱ γαλήνιες, εὐδίες, νήνεμες κι' ἠλιόλουστες μέρες τοῦ τέλους τοῦ Δεκέμβρη καὶ τῶν μέσων τοῦ Γενάρη. Αὐτὲς ἄλλοτε βαστοῦν 14 μέρες κι' ἄλλοτε περισσότερες ἢ ὀλιγώτερες. Σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Ἀριστοτέλη, οἱ Ἀλκυονίδες δὲν συμβαίνει πάντοτε νὰ «συμπίπτουν» μὲ τὶς χειμερινὲς τροπές, ἀλλὰ γενικῶς ὀνομάζονται τέτοιαι «αἱ εὐδιδειναί» τοῦ τέλους Δεκέμβρη καὶ τῶν μέσων τοῦ Γενάρη... Κι' ἐπειδὴ πολλές φορές παρατηρήθηκαν οἱ μέρες αὐτὲς νὰ πέφτουν χρονικῶς μεταξύ τῆς 22 τοῦ Δεκέμβρη καὶ τῆς 20 τοῦ Γενάρη, καθιερώθηκε τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα νὰ ὀνομάζεται Ἀλκυονίδες ἡμέραι... «τοῦτο γινόμενον καὶ εἰσοπίσω καὶ ἐπὶ πολλοὺς παραμείναν ἐνιαυτοὺς τὰς Ἀλκυονίδας ἡμέρας ἔφηνεν», ὅπως λέει ὁ Εὐστάθιος, ὁ μητροπολίτης τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ μακροχρόνια, δηλαδή, παράδοση, ὠνόμασε ἔτσι τὶς μέρες αὐτὲς Ἀλκυονίδες, γιατί ἐπὶ πολλὰ χρόνια συνέβαινε νᾶναι νήνεμες καὶ εὐδιδεινές.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

(Ἡ μελέτη αὐτὴ δημοσιεύθηκε στὴν Κυριακάτικη ἔκδοσι τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης, πού βγαίνει στὴν Ἀγγλικὴ γλῶσσα, στίς 19—26 Ἰανουαρίου 1947 καὶ μεταφράστηκε ἀπ' τὰ ἀγγλικά ἀπὸ τὸν κ. Λίνο Καρζή).

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΟ ΘΕΑΤΡΟ;—Εἶναι ἡ Τέχνη πού ζυπνάει τὸ πνεῦμα τῆς Προφητείας. Εἶναι ἡ ταυτόχρονη ἐπικοινωνία τῶν μεγάλων ἀνθρώπων μαζῶν μὲ τὸν αἰώνιο, ἀτομικό, ἔθνικό καὶ Κοσμικό Μῦθο : τὸ Μῦθο πού ἐνώνει καὶ σύγκαιρα ἀτομικεῖ καὶ τὰ δύο, ἀνθρώπους καὶ ἔθνη.

Εἶναι ἡ Τέχνη πού φανερώνει στὸν ἄνθρωπο τὴν ψυχὴ του, ὅταν βλέπει τὸν ἑαυτό του πυρακτωμένο βαθιὰ στὰ μάτια τῶν ἄλλων. Ἡ παράστασις σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο θέατρο ἔχει μερικὲς καθωρισμένες ἀπαιτήσεις : ἡ πρώτη ἀπ' αὐτὲς εἶναι ὁ Ποιητής, πού, «μὲ μάτια Λυγκέα κά-νει τὴ γῆ καθρέφτη» καὶ βλέπει τὶς βαθιὲς ρίζες τοῦ λαοῦ του : ὁ ποιητὴς πού σὰ μάντης πιάνει τὶς παραδόσεις του καὶ μέσα ἀπ' τὶς τοπικὲς ἱστορίες τοῦ λαοῦ του φανερώνει στὸ ἔθνος του τὴν Κοσμικὴ του ἀποστολή.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ.—Αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ θεάτρου πλησίασαν, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔθνος, οἱ Ἕλληνες καὶ τ' ἀποσπάσματα, πού ἔχουμε τῆς τέχνης τους, μᾶς δείχνουν τὸ λόγον αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς. Γνώρισαν καὶ πρόσεξαν μερικοὺς φυσικοὺς καὶ πνευματικοὺς νόμους πού ἀπὸ κεῖ κ' ὕστερα παραμελήθηκαν. Ὁ σεβασμὸς τους στοὺς φυσικοὺς νόμους εἶναι φανερός στὸ χτίσιμο τῶν θεάτρων τους, πού ἀποτελεῖ τὴ δευτέρην ἀπαιτήσιον. Τὸ Ἕλληνικό θέατρο εἶναι ἀρχικὰ ἕνας κύκλος, πού τὸν ἔλεγαν ὀρχήστρα καὶ θέλει νὰ πεῖ : χῶρος πού χορεύουν. Ὁ χορὸς κινιόταν σ' αὐτὸ τὸ χῶρο καὶ καμμιά φορά ἕνα μέρος ἢ καὶ ὀλόκληρο τὸ ἔργο παίζονταν ἐκεῖ. Στὴν ἐφαπτόμενη αὐτοῦ τοῦ κύκλου καὶ σὲ ψηλότερον ἐπίπεδο, ἦταν μιὰ μακρόστενη σκηνὴ ὅπου παράσταναν συνήθως οἱ ἠθοποιοί. Γύρω ἀπ' τὴν περιφέρεια τῆς ὀρχήστρας πού ἀπόμεινε καὶ σὲ ψηλότερο ἐπίπεδο βρισκόνταν καθίσματα γιὰ τοὺς θεατὲς σ' ὄλο ψηλότερους, καὶ πού ὄλο ἀπλώνονταν, κύκλους.

Αὐτὸ τὸ ἀρχιτεχτονικὸ σχέδιο προκαλεῖ τέσσαρις σπουδαῖες συνέπειες : **Πρώτη.**—Οἰκονομία χώρου γιὰ τὸ ἀκροατήριον πού προέρχεται ἀπ' αὐτὴ τὴν κυκλικὴ διευσθέτησι. Τὸ θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου χωράει δέκα πέντε χιλιάδες θεατὲς. Τὸ Διονυσιακὸ θέατρο στὴν Ἀθήνα παίρνει τριάντα χιλιάδες, κι' ὄλο μποροῦσαν νὰ βλέπουν τὸ ἴδιο καλά. **Δεύτερη.**—Ἐτσι καθὼς τὸ ἀκροατήριον κάθονταν γύρω καὶ ψηλότερα ἀπ' τοὺς ἠθοποιοὺς, μποροῦσε νὰ δεῖ τὴν παράστασι σὲ βάθος, ὅπως πολὺ καλά καὶ σὲ πλάτος καὶ σὲ ὕψος. Ἡ νεώτερη σκηνή, ἀπὸ τὴν ἀποψη ὀρατότητας, λίγο διαφέρει ἀπ' τὴν ὀθόνη ἑνὸς κινηματογράφου, ἐνῶ στὸ Ἕλλην. θέατρο ἡ τρίτη διάστασι εἶναι ὀλοφάνερη. **Τρίτη.**—Χάρη σὲ τωρινὴ ἀνακάλυψι, ξέρουμε ὅτι ὁ ἦχος ἀπλώνεται ἀπὸ ἕνα σημεῖο σὲ ἀλλεπάλληλα κύματα. Ἀλλὰ μπορεῖ αὐτὸ τὸ σημεῖο νὰ βρισκεται στὴ στρογγυλὴν ὀρχήστρα καὶ οἱ κύκλοι πού ἀπλώνονται γίνονται τότε τὸ μεγάλον ἀκροατήριον. Χωρὶς μηχανικὴν ἐπέμβασι τὸ Ἕλληνικὸ θέατρον εἶναι ἕνα μεγάλωνο. **Τετάρτη.**—Ὁ δυναμικὸς μαγνητισμὸς ἑνὸς μεγάλου ἀκροατηρίου δὲν ἦταν, ὅπως γίνεταί σὲ νεώτερον θέατρο, τῶν ἠθοποιῶν, τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ἀκροατηρίου συγκεντρώνονταν σ' ἕνα σημεῖο, τὴν ὀρχήστρα, καὶ σχηματίζε κυκλικὰ κύματα ἀπὸ δύναμη, πού αὐξάναν σ' ἔντασι καθὼς τὸ δράμα ξετυλίγονταν.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ τέσερις βασικοὶ ὅροι τῆς θεατρικῆς ἐντυπωτικότητος πού κρέμονται ἀπ' τὴ μελέτη τῶν φυσικῶν νόμων, πού δὲν ἀλλάζουν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ. Εἶναι νόμοι πού μποροῦνε νὰ προσεχτοῦν ἢ νὰ παρανοηθοῦνε, δὲν μποροῦν ὅμως νὰ καλλιτερέψουν. Κι' ὅμως τὸ Ἕλλην. θέατρο δὲν εἶναι ἀσύγχρονον ἴδρυμα πού ἀνήκει σὲ περασμένο πολιτισμὸ· εἶναι ἢ πιὸ φτασμένη ἀρχιτεχτονικὴ μορφή γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν μεγάλων ἔργων ὄλων τῶν καιρῶν.

ΤΡΑΓΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ.—Ὁ ὀρισμὸς πού δίνει στὸν Τραγικὸ Χορὸν ὁ Πλάτωνας εἶναι : ἔνωση ποίησης, μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς. Ἄν δεχτοῦμε σὰ σωστὸν αὐτὸ τὸν ὀρισμὸν, τότε ὁ Τραγικὸς Χορὸς περικλείει μορφὲς πέρ' ἀπ' τὰ ὄρια τοῦ Ἕλλην. ἔργου.

Κάθε θρησκευτικὴ ἐπίκλησι τῶν ἀγρίων πού τραγουδᾶνε καὶ χορεύουνε γιὰ τὸ δυνάμωμα τῆς εὐφορίας τῆς γῆς ἢ γιὰ ὅποιον ἄλλο λόγο, θὰ μποροῦσε νὰ χωρέσει σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν. Μὰ τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὸ τραγοῦδι καὶ τὸ χορὸ σ' ἕνα κωμειδύλλιο τοῦ Μπρόντγουαϊν, καθὼς καὶ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς χοροὺς καὶ πρὸ πάντων στοὺς ἐξευγενισμένους (κοσμικοὺς) χοροὺς καὶ στίς θεατρικὲς παραστάσεις σ' ὄλες τὶς

μεσα, μπορεί να είναι τοποθετημένα διαφορετικά και ν' ανήκουν σ' άλλους τρόπους, αποδίνοντας ολότελα διαφορετικά μουσικά αποτελέσματα: και πάλιν αυτά τα πάνω και κάτω και με ή χωρίς ένα τόνο στο άναμεταξύ που πάλι θα έδιναν διαφορετικές μουσικές έντυπώσεις. Υπάρχουν πολλοί μουσικοί τρόποι που βασίζονται αλληλοδιαδοχικά στην όχτάβα, στο πεντάχορδο ή στο τετράχορδο και καθένας απ' αυτούς έχει ξεχωριστό ολότελα χαρακτήρα. Ο ένας τρόπος μπορεί να δώσει χαρά, ο άλλος λύπη, ένας άλλος πολεμικόν ήρωισμό, κ.λ.π., απ' την ιδιαίτερη συγκινητική αντίδραση που αυτά τα διαστήματα προκαλούν κι' όμως διατηρούν τα ήχητικά υπερτόνια που χαρακτηρίζουν τις αρχικές βασικές υποδιαιρέσεις της χορδής. Έτσι η μουσική των τρόπων σέβεται τους βασικούς φυσικούς νόμους της ακουστικής, όπως δέ γίνεται με τη συγκεκριμένη κλίμακα κι' όμως αποκτά ατέλειωτη μελωδική ποικιλία που τραβάει πολύ πιο πέρα απ' τις δυνατότητες της συγκεκριμένης κλίμακας. Μ' αυτές τις διαφορετικές και ξεχωριστές σειρές από διαστήματα, ή μουσική των τρόπων (modal) παράγει ποικίλες αισθηματικές αντιδράσεις που αποτελούν τη βαθύτερη ουσία των μουσικών τρόπων. Κατά συνέπεια, οι τρόποι είναι διαθέσιμες και είναι ικανοί να εκφράσουν τις αλλαγές της ανθρώπινης συγκίνησης με τις οποίες πάντοτε ασχολείται το δράμα. Η κατανόηση της Έλλην. μουσικής γραφής χρειάζεται εξοικείωση μ' αυτούς τους τρόπους που εκφράζουν όχι μόνο τη γενική αισθηματική κλίση ενός τραγουδιού, μπορεί όμως να εκφράσουν μια διαβατική, να ποδομε, αλλαγή του νόηματος σε παρένθεση, και τότε μπορεί να πέσουν απ' τον ένα τρόπο στον άλλο, και πάλι σ' άλλον, ανάλογα με τη σημασία που έχουν οι λέξεις, και στο τέλος να ξαναγυρίσουν στην αρχική τους βάση. Και τοιούτο διαπιστώνει δυο γεγονότα που αφορούν την Έλλην. μουσική: το πρώτον είναι ότι η μονοφωνική μουσική αυτού του είδους μπορεί να είναι πολύ περίπλοκη και να μην είναι εύκολο να την διαβάσει κανείς ή να την γράψει: και δεύτερον ότι η σημασία της στο δράμα είναι ανυπολόγιστη.

Έδω, σ' αυτό το σημείο, πραγματικά βρίσκεται η γραμμή που χωρίζει την Έλληνική αντίληψη για τη μουσική απ' τη νεώτερη. Στο σημερινό κόσμο η μουσική, καθώς είπεν ο Σοπενάουερ «στέκεται μοναχή της—είναι βαθύτατα κατανοητή στην εσώτατη συνείδηση του ανθρώπου σαν παγκόσμια γλώσσα». Αναδίνει την πεμπτοσύνη της ανθρώπινης συγκίνησης και εκφράζει χαρά, λύπη, πόνο, κλπ. μόνον αφηρημένα. Είναι «πράγμα καθ' εαυτό» και δε μπορεί να συμβαδίσει με οποιοδήποτε ιδιαίτερο πόνο, τρόπο ή τέρψη. Σ' αυτό το μουσικό αφηρημένο βασίλειο, οι λέξεις, κατά το Σοπενάουερ, είναι περιττές και απομακρύνουν απ' την καθαρή ουσία της μουσικής, αναγκάζοντας την να μιλάει γλώσσα που δεν είναι δική της. Αυτή η θεωρία σκεπάζει ικανοποιητικά τον τεράστιο θησαυρό της οργανικής μουσικής. Αλλά και οι δπερες και τα τραγούδια περιλαμβάνονται το ίδιο στην οργανική μουσική, γιατί και σ' αυτή η άγνη μουσική φράση έχει πάντοτε υπερέχουσα σημασία και συχνά οβύνει το πραγματικό νόημα που έχουν οι λέξεις.

ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΩΔΙΑΣ ΑΠ' ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ.—Η Έλληνική αντίληψη για τη μουσική βρσκεται σε απόλυτη αντίθεση με τη νεώτερη. «Και θα λέμε» ρωτάει ο Σωκράτης «ότι μελωδία και ρυθμός εξαρτιούνται απ' τη λέξη;» και η συντομία της απάντησης κόβει τη συζήτηση. «Βέβαια» (Πολιτεία: Βιβλίο IV). Έτσι στο Έλληνικό δράμα έχουμε το λόγο του ποιητή ζωντανεμένο απ' τη στενά συνυφασμένη μελωδία, που ο ποιητικός ρυθμός γίνεται ή ρυθμική συνέχεια των ποδιών, που χορεύουν και ή ποικιλία των ελληνικών μέτρων το μεταμορφώνει ξαφνικά από σχολική δουλεία, σε ζωηφόρα ανθρώπινη διέγερση. Και τότε είναι όπου ο Τραγικός Χορός, ανιαρώτατος τώρα απ' όλες τις μορφές της Τέχνης, γίνεται το κορύφωμα της άγνης θεατρικής μεγαλοπρέπειας. Έτσι, έχουμε τώρα, τα κυριότερα χρειζόμενα για το μεγάλο θέατρο. Υπάρχουν, πρώτο, ένας ποιητής: δεύτερο, αρχιτεκτονική: τρίτο, μουσική: τέταρτο, χορός, που θα τα θεωρήσουμε τώρα σαν βεβαιωμένα. Θα είναι σ' όλους φανερό ότι αυτά δεν περιορίζονται στα λίγα ελληνικά δράματα που ο καιρός και ο ανθρώπινος βανδαλισμός δεν κατάστρεψαν ακόμη. Αυτά τα δράματα πολύτιμα καθώς είναι σε μερικούς από μας, είναι ακόμη μια άπλη απόδειξη του γεγονότος ότι Έλληνες ήξαιραν και σέβονταν τους φυσικούς νόμους που είναι ανάλλαχτοι: γι' αυτό, σ' όλες τις ιστορικές περιόδους, αυτοί οι νόμοι και οι ίδιοι οι Έλληνες στέκουν έξω απ' το χρόνο.

Για την ώρα, σε μας, αυτά τα έργα πρέπει να γίνουν μόνο τα πρώτα σκαλοπάτια του βουνού που η Αμερική έχει υποχρέωση ν' ανεβεί. Η Αμερική πρέπει να δημιουργήσει πάλι το μεγάλο δράμα, χρησιμοποιώντας τα ελληνικά πρότυπα, τόσοσν όσο χρειάζεται να φτάσει στο τελειώμα της αυτή ή μορφή, ώστε να μη μπορεί εύκολα να παραγκωνισθεί ή να ξεπερασθεί: και πρέπει να χύσουμε μέσα σ' αυτή την τεράστια χράνη τα προβλήματα, τις τάσεις, τις λύπες που γι' αυτά σήμερα ο κόσμος μάχεται.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΕΙΝΑΙ ΡΥΘΜΟΣ.—Για να γίνει αυτό, πρώτη ανάγκη είναι, οι μουσικοί, καθένας και όλοι τους, να θεωρήσουν ικανοποιημένους τους εαυτούς τους με το μεγάλο βασίλειο που τους ανήκει, τώρα και πάντοτε. Δεν πρέπει να φέρουν εμπόδια για την ίδρυση του μεγάλου θεάτρου, εκφράζοντας γνώμες πάνω σε ζήτημα που δεν το κατέχουν σοβαρά. Πρέπει να σπουδάζουν αυτό το άλλο είδος της μουσικής απ' την ελληνική αποψη και να πάψουν να δογματίζουν πάνω σ' αυτό μ' ένα τρόπο που είναι πρώτα Ρωμαϊκός και ύστερα Ευρωπαϊκός και Αμερικάνικος. Ο δρόμος για να κάνουν αυτό είναι, σπουδάζοντας ν' αποχτήσουν οικειότητα με την ελληνική εκκλησιαστική γραφή που θα τους μυήσει σε κείνο που οι Έλληνες σή-

μαιναν και ακόμη έννοούν λέγοντας μουσικός τρόπος. Αν, κατ' αρχή, αποδειχτούν ανίκανοί ν' αναγνωρίσουν την καλλιτεχνική και ιδιαίτερα τη δραματική σημασία αυτής της μεθόδου, θα τους άνοιχτούν τουλάχιστον, όριζοντες με σημαντική ιστορική σημασία. Αλλά σαν μερικοί απ' αυτούς θα μάθουν τη μέθοδο και θα γίνουν άξιοι να διαβάσουν σωστά λίγα απλά τραγούδια, μ' όλους τους μουσικούς τρόπους, τότε το μεγάλο δράμα θ' αρχίσει να φτερίζει κοντά τους. Θα δουν ένα άμυδρο φως της Ίδέας που γίνεται μελωδία, της Ίδέας που γίνεται χορός. Και θα προβλέψουν τον ποιητικό λόγο, απαλλαγμένον απ' τα πεδούκλια, να δημιουργεί τον Άνθρωπο, καθώς επιθυμεί ένδόμυχα να είναι. Τότε θα νοιώσουν ότι αυτή είναι η δουλειά του ποιητή: να καθαρίσει γρήγορα και ταυτόχρονα τον Άνθρωπο μέσα σε ρυθμικό στροβίλισμα από Ίδέες και Όράματα, μακριά απ' τον εαυτό του κι' όμως προς τον εαυτό του. Τότε οι μουσικοί θα νοιώσουν ότι το ΔΡΑΜΑ ΕΙΝΑΙ ΡΥΘΜΟΣ.

ΠΩΣ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΘΕΑΤΡΟ ΘΑΡΘΕΙ.—Μά τώρα είναι πολύ μακριά για να νοιώσουν την αξία που έχει για τον κόσμο το δράμα, και χωρίς να ξαίρουν αυτό, δε μπορούν να μας βοηθήσουν. Έτσι το θέατρο θάχει να χαράξει το δικό του δρόμο χωρίς αυτούς. Έχει μπροστά του δύσκολο δρόμο, μά πρέπει να περάσει. Και μ' αυτό τον τρόπο το μεγάλο θέατρο μπορεί να ιδρυθεί. Ο ποιητής πρέπει να έμποτισθεί μ' αυτά τα κύρια στοιχεία. Πρέπει να διαλέξει για θέμα του, είτε κάποια γνωστή και βαθειά αγαπημένη παράδοση του Αμερικάνικου λαού ή έξαλλου κάποιο ζωτικό σημερινό πρόβλημα που γι' αυτό αισθάνεται ότι έχει τη λύση στην ψυχή του. Τότε κάποιος Έλληνας μουσικός πρέπει να συνθέσει και να διδάξει τα λυρικά μέρη του δράματος αυτού σε χορό κατά προτίμηση άντρικό. Αν αυτός ο μουσικός είναι και χορευτής τόσο το καλλίτερον: αν όχι, πρέπει να διαλεχτεί χορευτής που να μπορεί να δημιουργήσει και να διδάξει τη χορογραφία αυτού του δράματος με τις αρχές, που στο μεταξύ θάχει μάθει. Τελικά ένα ξύλινο θέατρο πρέπει να κατασκευασθεί που να λύνεται, να μεταφέρεται και να μπορεί να στηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο ή σε κάποιο ήσυχο γήπεδο, όπουδήποτε. Τότε, με το έργο του ποιητή στην καρδιά τους, αυτοί οι ήθοιοι θα πάνε περιοδεία, με το περιοδεύον θέατρό τους, στις Πανεπιστημιακές πόλεις, σε πόλεις και σε χωριά. Σ' όλη την Αμερική αυτό το έργο θα κινηθεί μαζί με το μεγάλο Τραγικό Χορό, διευκρινίζοντας τους άγώνες και τις φιλοδοξίες των ήθοιοων και μέσα απ' τη μελωδική και ρυθμική ένταση θα λευτερώσει τις όπουδήποτε περίτρομες μάζες των ανθρώπων, ξυπνώντας τες στο άληθινό Πνεύμα της Προφητείας που είναι ή πρόγνωση της «έν δυνάμει» ευγένειας όλων των ανθρώπων.

ΕΥΑ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Α Π Ο Δ Η Μ Ο Σ Ε Λ Λ Η Ν Ι Σ Μ Ο Σ

ΟΣΟ πιο δυνατή είναι η ποιότητα του ατόμου, τόσο πιο δύσκολα αφομοιώνεται και εξαφανίζεται από την έπιρροή των ξένων στοιχείων τόσο πιο εύκολα συντηρείται άκμαία και άκέραια, έξω από το φυσικό περιβάλλον που την γέννησε.

Η δύναμη της άντοχής της, είναι το μέτρο της αξίας της.

Η παράδοση, που φανερώνει την ιστορική πορεία της κοινωνικής ζωής κάθε λαού, προσδιορίζει την δύναμη της άντοχής του.

Η ελληνική παράδοση, από την πανάρχαια ως την σύγχρονη, μάς λέει, πως ο απόδημος ελληνισμός, είναι μια απόδειξη της αξίας που έχει η φύτρα μας. Τόν συγκροτούν τα πιο ρωμαλέα στοιχεία της ποιότητας. Είναι δυνατός, όποιος τολμάει να ανταγωνιστεί με αγνώστους αντιπάλους, σε ξένο ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον, χωρίς να νοιάζεται αν τον περιβάλλει ένας γνώριμος κόσμος, μια δική του ατμόσφαιρα.

Και ο απόδημος Έλληνας, παραμερίζοντας τις μικρότητες και τις αδυναμίες όπως πάντα στις δύσκολες ώρες κάνει ο άνθρωπος με το ένστικτο, όταν πρέπει να συντηρήσει την ύπαρξή του, αγωνίζεται με την πανοπλία του, την Έλληνική. Έπιστρατεύει ό,τι καλό του έχει χαρίσει το περιβάλλον όπου γεννήθηκε. Λιτοδίαιτος από την πατρίδα, δεν λυγίζει στις στερήσεις. Είναι εργατικός, εύπροσάρμοστος και θαρραλέος· γι' αυτό τον σέβονται, τον αγαπούν και τον υπολογίζουν. Είναι όνειροπόλος και ρεαλιστής· έχει δημιουργική φαντασία. Είναι έφευρετικός και πολυμήχανος, αλλά δεν προσφέρεται για το κακό. Ένθουσιάζει, αγαπά και δεν μνησικακεύει. Γίνεται οδηγός στους άλλους και ο ίδιος ανεβαίνει σταθερά. Επιβάλλεται και κυριαρχεί, με το ύψηλό του φρόνημα, την σπάνια ελληνική φιλοτιμία. Υποτάσσει και αφομοιώνει έτσι τα έθιμα, τις συνήθειες των λαών, που τον φιλοξενούν. Λησμονάει στον ξένο τόπο τα έλαττώματα, που του κληροδότησε ή φτώχεια και η μιζέρια της πατρίδας. Αναπτύσσει στο κατακόρυφο τις ικανότητες της ποιότητας. Σ' αυτήν στηρίζεται και την τιμά. Παίρνει από τους ξένους, το σύστημα, την μέθοδο, που μάς λείπει. Ο καλός απόδημος γίνεται ο καλύτερος Έλληνας.

Έχει δημιουργήσει έτσι η Ελλάδα πολλές «άποικίες», σε όλόκληρο τον κόσμο. Κατακτήσεις, όχι με την δύναμη της βίας των όπλων, ούτε με την οικονομική έπιρροή της φτώχης μητροπολιτικής Ελλάδας. Έλληνικούς άποικισμούς, ξενητεμένων Έλλήνων που νίκησαν, σ' έναν σκληρό, είρηνικό και φυσικό ανταγωνισμό ποιότητας.

*

Η πρώτη έπίσημη πρόσκληση της μητροπολιτικής Ελλάδας προς τους αποδήμους Έλληνες, που έγινε με την ανακήρυξη του 1951 έτους του αποδήμου Έλληνισμού, πρέπει πρώτ' απ' όλα να έχει την σφραγίδα της πνευματικής και ψυχικής μας έπικοινωνίας μαζί του. Κι' αυτό να μην είναι προκάλυμμα μιας ταπεινής έπιχειρημα-

τικής τουριστικής έπιδιώξεως, αλλά η ουσία της κινήσεως και η βαθύτερη πρόθεσή μας.

Η έπίφαση και η εύτελής πονηρία των τελευταίων καιρών, που έχει διαμορφώσει έναν σύγχρονο Έλληνα, με δουλική συγκαταβατικότητα, με φρόνημα άτομικιστικό, χαμηλού προσωπικού συμφέροντος, απaráδεκτον σαν ανθρώπινο τύπο από την περήφανη ελληνική παράδοση, πρέπει ν' αντικατασταθεί από την αξιοπρέπεια, την αλήθεια, την συνείδηση του χρέους και της θυσίας, τον βαθύτερα ανθρώπινο πολιτισμό της ποιότητας, που γεννήθηκε στο άρμονικό φυσικό μας περιβάλλον.

Ο απόδημος Έλληνας δεν πρέπει να τρομάξει από την κερδοσκοπική μας βουλμία, ούτε να πιστέψει πως τα αισθήματά του για το έθνος γίνονται αντικείμενο έμπορίας. Το έμπόριο των αισθημάτων είναι η πιο ταπεινή και χυδαία ανθρώπινη αδυναμία.

Δεν πρέπει να διαλύσουμε το όνειρο, το συναίσθημα της παλλόμενης έπιθυμίας του αποδήμου, που τον σπρώχνει, τον βιάζει να γυρίσει στην πατρίδα, με την έλπίδα να ξαναζήσει ό,τι ώραίο και αγαπητό άφησε. Γιατί ξενητεμένος, δεν θυμάται, δεν θέλει να θυμάται τις αδυναμίες και τα έλαττώματά μας. Έπιθυμεί και πιστεύει, πως είμαστε καλύτεροι απ' ό,τι μάς άφησε. Ζωντανεύει μέσα του το όραμα της πατρίδας· τον καταγάλανο φωτεινό ουρανό της και τα χαρούμενα άκρογιάλια της· τις απαλές γραμμές των βουνών της. Θυμάται την άγνη πρόθεση των γνησίων Έλλήνων, την τόσο αγαπητή φιλοτιμία τους, την φιλοξενία που γίνεται αυθόρμητα, την αγνότητα και καθαρότητα των αισθημάτων του λαού της, που τον έβγαλε από τα σπλάχνα του και τον γαλούχησε με αγάπη, την καλή του καρδιά και την μεγάλη του δύναμη. Αναπολεί με στοργή και λικνίζεται καμαρώνοντας την ίδια του την σκέψη, το χρώμα, την ατμόσφαιρα του τόπου του, πλαισιωμένη μέσα σε χιλιάδες θελκτικές λεπτομέρειες όπως την έχει ώραιοποιήσει στη φαντασία του, άμόλυπτη από τις ξένες έπιρροές, όλες τις έπιρροές, ώραία, άπλη και άπέριτη, άτόφια ελληνική.

Ο απόδημος δεν πρέπει να είναι ο τουρίστας που θα φροντίσουμε να φύγει εύχαριστημένος μόνο και μόνο για να ξαναγυρίσει. Είναι ο δικός μας και θα τον δεχτούμε με την αγάπη και την ανυπομονησία της μάνας, που προσμένει τον ξενιτεμένο γιό της στο κατώφλι της έξώθυρας του πατρικού σπιτιού. Και τότε το συναίσθημά μας θα βρει αντίκρουσμα στο δικό του, όπως ο ίδιος το θέλει· θα άγγίσει βαθύτερα, ανθρώπινα τις καρδιές μας. Θα τις συνδέσει φυσιολογικά, χωρίς τις συμβατικότητες που στραγγίζουν τους ανθρώπινους χυμούς και έμποδίζουν την φυσική άρμονία.

Έτσι μονάχα θα πιστέψει ο ξενιτεμένος Έλληνας, πως έχουμε τον ίδιο μ' αυτόν παλμό· την ίδια έπιθυμία να ξαναζήσει έντονα, χωρίς άμφιβολίες, όλες τις γνώριμες σ' αυτόν παραδόσεις, πιο ελληνικές απ' ό,τι τις άφησε, ανανεωμένες με το σύγχρονο πνεύμα, που αντιμετωπίζει, σαν συλλογικό ελληνικό αίτημα, τις ανάγκες της παρούσης κοινωνικής ζωής.

Τότε θα αναβαπτίσουμε τον απόδημο, στην ζωντανή ελληνική παράδοση. Θα του κεντρίσουμε το ενδιαφέρον για όλα τα σύγχρονα προβλήματα που θα γίνουν και δικά του προβλήματα.

Και όταν με άδελφική συγκίνηση τον ξεπροβοδίσουμε, ανανεωμένον, περισσότερο ελληνικό απ' ό,τι ήλθε, θα έχουμε την βεβαιότητα πως θα μεταφέρει στους ξένους λαούς την φλόγα του Έλληνισμού, θα σαλπίσει με περηφάνια την αξία της μικρής του πατρίδας, θα μιλάει παντού, με πηγαία αγάπη για την Ελλάδα.

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΗΙ ΛΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗ ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΙ
ΤΩΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,
ΠΑΠΑΙ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΙ ΠΑΣΗΣ ΓΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ
ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΗΣ, ΠΟΙΜΕΝΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΙ, ΠΑΤΡΙ
ΠΑΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ, ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗΙ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ,

ΚΥΡ ΧΡΙΣΤΟΦΩΡΩ,

ΟΙ ΛΙΣΩΝΕΙΣ ΕΠΙΣΤΕΛΛΟΥΣΙ ΤΑΔΕ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ:
ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΕ,

ΕΠΕΙΔΗ ΛΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑΙ ΕΔΡΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΛΕΙΠΟΤΕ ΥΠΗΡΞΑΝ
ΤΑΜΕΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟ-
ΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΚΑΤΑΥΓΑΖΟΝΤΟΣ ΣΥΜΠΑΝΤΑ
ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ, Ο ΔΕ ΝΥΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΥΜΕΤΕΡΑΣ
ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ
ΘΡΟΝΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΥΝ ΕΣΤΙ ΦΑΡΟΣ ΛΕΙ-
ΦΕΓΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΑΡΡΑΓΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΔΗΜΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, Η Δ' ΑΙΣΩΝΗ, ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΑΛΕΠΑΙΣ
ΤΑΙΣΔΕ ΗΜΕΡΑΙΣ, ΕΠΙ ΤΗΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑ-
ΔΟΣΕΩΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΙ, ΣΠΟΥΔΗΙ ΤΕ ΚΑΙ ΑΝΑ-
ΖΩΠΥΡΗΣΕΙ ΙΔΡΥΤΑΙ, ΕΔΟΞΕ ΤΩΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΙ
ΑΥΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΙ, ΤΗΝ ΥΜΕΤΕΡΑΝ ΜΑΚΑΡΙΟ-
ΤΗΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΤΑΙΡΙΟΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΑΙΣ ΚΑΤΑ-
ΛΕΞΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΑΛΕΣΑΙ ΕΝ ΤΗΙ ΤΗΣ ΑΙΣΩΝΗΣ
ΘΕΜΕΛΙΩΣΕΙ, ΤΩΙ ΣΩΤΗΡΙΩΙ, ΕΤΕΙ ΧΙΛΙΟΣΤΩΙ,
ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΩΙ, ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΩΙ, ΠΡΩΤΩΙ, ΤΩΙ ΥΠΟ
ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ Α' ΚΗΡΥΧΘΕΝΤΙ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ, ΙΝΑ ΤΑΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΨΙΣΤΟΝ ΕΥΧΑΙΣ
ΤΗΣ ΥΜΕΤΕΡΑΣ ΘΕΙΑΣ ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΟΣ, ΤΟΝ
ΝΕΟΝ ΗΜΩΝ ΟΙΚΙΣΜΟΝ, ΤΗΝ ΑΙΣΩΝΗΝ, Η ΘΕΙΑ
ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗΙ.

ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΝ ΑΙΣΩΝΗΙ, ΤΗΙ ΥΠΟ ΤΩΙ ΥΜΗΤΤΩΙ,
ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩΙ Δ' ΑΝ' Φ', ΜΗΝΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΩΙ Α' Η.
ΕΝΤΟΛΗΙ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Γεώργιος Παπαδοπούλης

Σεβαστάσιον τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς

Ἀριθμ. Πρωτ. ✓

Τῶ ἐντιμοτάτῳ Προέδρῳ τοῦ Διοικητικοῦ
Συμβουλίου τοῦ Συνεταιρισμοῦ Αἰξωνῆς,
κ. Ἰωσήφ Παπαδοπούλῳ.

Εἰς Ἀθήνας.

Ἀσμένως κοιμισάμενοι τὰ ἀπό 30ης Δεκεμβρίου κα-
ρελθόντος ἔτους εὐσεβῆ γράμματα τῆς ὑμετέρας ἐντιμότητος
δι' ὧν, τὸ καθ' ὑμᾶς Διοικητικόν Συμβούλιον ἀγγέλει ἡμῖν
ὅτι συγκατέλεξεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἑταίροις καί οικισταῖς
τῆς Αἰξωνῆς, προαγόμεθα διὰ τῆς Πατρικῆς ἡμῶν ταύτης,
ὅπως ἐκφράσωμεν ὑμῖν τε καί τῳ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ τῆς
Αἰξωνῆς τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας εὐχόμενοι, ὅπως ὁ
ὑψιστος εὐλογήσῃ τό ὑφ' ὑμῶν ὑκέρ τῆς θρησκευτικῆς καί
ἔθνικῆς παραδόσεως ἀναληφθέν θεάρεστον ἔργον.

+ Ἰωσήφ Παπαδοπούλης

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆ
24 Ἰανουαρίου 1951.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ

Η ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

*'Αναγκαῖον τὸν τέλειον ἄνδρα καὶ θεωρητικὸν εἶναι τῶν ὄντων καὶ πρακτικὸν τῶν δεόντων».

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

ΟΙ ἀφετηρίες, ἡ διαδρομὴ καὶ τὰ πορίσματα ὅπου καταλήγει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία στὴν προσωκρατικὴ τῆς περιόδου εἶναι χαρακτηριστικὰ καὶ ἀπόλυτα χρήσιμα γιὰ τὴν κατανόηση ὅχι μόνο τοῦ κύριου νοήματος τῆς πρώτης αὐτῆς θαυμασίας ἀνάτασης τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ἀλλὰ ταυτόχρονα γιὰ τὴν σύλληψη καὶ διασάφηση τῆς *λειτουργικῆς* τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ τῶν σκοπῶν ποὺ ἐπιτελεῖ.

Ἦδη σύμφωνα μὲ τὸν Ἀναξαγόρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ νοημονέστερο ζῶο, γιατί ἔχει χέρια, — «*Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησι διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτερον εἶναι τῶν ζῶων ἄνθρωπον*» — καὶ γιατί μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ πρακτικὰ νὰ ἐπενεργεῖ πάνω στὴ φύση προσαρμοζόμενος καὶ προσαρμόζοντάς τιν ἀνάγκες του. Κατὰ συνέπεια τὸ θέμα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης συναρτᾶται ἀπόλυτα μὲ τὸ θέμα τῆς ἀνθρώπινης πράξης. Ὅσο περισσότερο τὸ χέρι, τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανο τῆς πράξης, ἐπενεργεῖ στὸν περιβάλλοντα κόσμο τόσο περισσότερο πλουτίζεται ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς γιὰ ὄλους σχεδὸν τοὺς προσωκρατικοὺς φιλόσοφους τὸ κύριο κίνητρο ποὺ τοὺς ὠθεῖ νὰ σκεφτοῦν καὶ νὰ μελετήσουν τὸν κόσμον ποὺ τοὺς περιβάλλει εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση πρακτικῶν ἀναγκῶν. Τὰ ταξείδια, τὸ ἐμπόριο, ἡ στρατιωτικὴ τακτικὴ, ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία καὶ χίλιες δυὸ ἄλλες ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἶναι τὰ ἄμεσα ζητήματα γιὰ τὰ ὅποια πρέπει νὰ βροῦν λύσεις καὶ νὰ ἐπινοήσουν μεθόδους ποὺ διασφαλίζουν τὴν εὐχερέστερη καὶ λυσιτελέστερη ἱκανοποίησή τους. Ἀκριβῶς ὅμως στὸ σημεῖο αὐτό, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη βασικὴ ἀφετηρία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, ἀναπηδάει μέσα ἀπὸ τὴ βία καὶ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης ἡ ἀδιανόητη ἐκείνη διάθεση, ποὺ αἰφνίδια κατακλύζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ μὲ τὸ μυστικὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ δημιουργεῖ μέσα της τίς ἀπειράριθμες ἀντηχήσεις τοῦ ἀπείρου. Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη πάνω ἀπὸ τὸν κορεσμὸ τῆς βιολογικῆς ἀνάγκης ἀρχίζει νὰ ἀνοίγεται ὁ ἀσυνόρευτος χῶρος τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ σοφός, σὲ μιὰ σχεδὸν αὐτόματη συνένωση τῆς πράξης καὶ τῆς συνείδησης ἀρχίζει νὰ θέτει τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου καὶ τῆς θέσης τοῦ ἀνθρώπου μέσα σ' αὐτόν.

Ἡ προσωκρατικὴ φιλοσοφία ἀντλώντας μὲ τοὺς ἐκπροσώπους της ἀπ' τὸ πανάρχαιο ἀπόθεμα τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς σοφίας τῆς Ἀνατολῆς κατορθώνει πρώτη αὐτὴ συστηματικὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰ ζητήματα στὶς βάσεις ἐκεῖνες ὅπου θὰ στηριχθοῦν καὶ οἱ κατοπινοὶ αἰῶνες. Οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι γνωρίζουν νὰ ἀτενίζουν τὴ φύση μὲ καθαρὸ καὶ ἄγρυπνο μάτι καὶ μὲ τὴν κυκλικὴν ἐκείνην ἐποπτεία ποὺ θεωρεῖ τὸν κόσμον ὡς ἓνα ἔμφυχο σύνολο. Βρίσκονται μακριὰ ἀκόμα ἀπὸ τὴν διαλυτικὴ μεθοδολογία τῆς εἰδί-

κευσης καὶ ξαίρουν νὰ ἀνακαλύπτουν τὴν ἐνότητα τῶν φαινομένων μέσα στὸν ἀδιατάρακτο ρυθμὸ τῆς ψυχῆς των, γιατί ξαίρουν πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ παλμὸς τοῦ κόσμου. Καὶ τότε μέσα σ' ἐκείνην τὴν πρωταρχικὴν θεώρηση ἀνακύπτει ἡ ἀξιολογικὴ δεοντολογία, γιατί νοιώθουν πὼς αὐτὸ τὸ δυναστευόμενον πλάσμα ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁ μυστικὸς φορέας τῆς θεϊκῆς ἀρχῆς ποὺ οἰκοδομεῖ καὶ συντηρεῖ τὸν κόσμον πρέπει κάποτε, στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις του, ὕστερα ἀπὸ τοὺς σπαραγμοὺς καὶ τὴν τυραννία νὰ φτάσῃ στὴν ἄρρητη ἐκείνη ἀρμονία ποὺ συγκρατεῖ τὸν ἀστρικὸν κόσμον στὴν ἀμνημόνευτη τροχιά του.

Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι γνωρίζουν πὼς κάτω ἀπ' τὴν ἀδιατάρακτη ἐπιφάνεια τῶν αἰσθητηριακῶν εἰκόνων καὶ ἐντυπώσεων κινούνται ἀπειράριθμες δυνάμεις καὶ ἡ πανάρχαια ἀνιμιστικὴ πίστη τῆς ἀνθρωπότητος ξαναζεῖ μ' αὐτοὺς μ' ἓνα ἱερὰ γραφικὸ τρόπο. Καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴ τῆς *μνήμης* ποὺ ἀντηχεῖ ὡς ἐπίκληση μέσα στὸ στήθος τοὺς τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου θὰ χρειαστεῖ δυόμισυ χιλιετηρίδες γιὰ νὰ τὴν ἀντικρύσει σχεδὸν χειροπιαστὰ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὅταν μέσα στὸ καταπληκτικὸ ἐργαστήριον μπορεῖ μὲ ἐκστατικὸ βλέμμα νὰ δεῖ κάτω ἀπ' τὸν φλοιὸ τοῦ φαινομένου τὴν αἰώνια δύναμη ποὺ συγκροτεῖ τὸν κόσμον μέσα σὲ μιὰ ταυτόχρονη ἐναλλαγὴ ποσοτικῶν ἀκτινοβολιῶν, ἐνῶ κάτι τὸ ἀσύλληπτα αἰθέριο εἶναι ἡ ἐσώτερη φύση παντός τοῦ ὄντος. Ἔτσι ἡ ἀνθρωπότητα μὲ μιὰ ἀνακύκληση, ξαναγυρίζει πρὸς τοὺς ἱεροὺς λόγους τῶν σοφῶν ἐκείνων διαθέτοντας αὐτὴ τὴν φορὰ καὶ τὸ ὄπλο τῆς ἐμπειρίας. Καὶ ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ χρήσιμη, γιατί οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς στεῖρους ρασιοναλισμοὺς, ἔχοντας ἀκόμα πάντα τὴν ψυχὴ των, καὶ νοιώθοντας βαθύτατα τὸν ἀδελφικὸ δεσμὸ ὄλων τῶν ὄντων τὰ ἀτενίζαν ὅλα μὲ τὸ ἱερὸ δέος καὶ αἰσθάνονταν νὰ ὀρθώνεται ἐντὸς τοὺς ἢ ἐπιταγὴ τῆς Δίκης, γιατί πάνω ἀπ' ὅλα ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθεῖ ἡ ἀνάγκη καὶ νὰ λυτρωθεῖ τὸ ἀνθρώπινο πλάσμα.

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Πρῶτος σ' αὐτὴν τὴν κοσμοθεωρητικὴν ἐκδήλωση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος παρουσιάζεται ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος — *Ἰθαγενῆς Μιλήσιος* — καθὼς γράφει ὁ Διογένης Λαέρτιος. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ἀπ' τοὺς ἑπτὰ σοφούς, ποὺ καθὼς γράφει ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ὀνομάσθηκε σοφός — *ἄρχοντας Ἀθήνησι Δαμασίου*. Γεννήθηκε στὰ 624 καὶ καταγόταν ἀπὸ σπουδαία οἰκογένεια — *ἦν καὶ γένους λαμπροῦ*. Τὰ ταξείδια ποὺ ἐπιχειρεῖ γιὰ τίς δουλειές του τὸν φέρνουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Αἴγυπτον, ποὺ τὸ ἱερατεῖο τῆς γνωρίζει πολλὰ γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ἔχει ποντοπορήσει πολλὰ φορὰς κ' ἡ καρδιά του τὸ δίχως ἄλλο θὰ δοκιμάστηκε σκληρὰ σὰν θὰ ἦταν παραδομένος στὴν ἄγρια μανία τῶν κυμάτων, ἢ τίς νύχτες καμμιὰ φορὰ ξεμακραίνοντας πολὺ ἀπ' τὴ στεριά θάθελε νὰ ξαίρει ἂν σωστὰ τραβάει, γιὰ τοῦτο κ' αὐτὸς ἀνασηκώνοντας τὸ κεφάλι κάθετα περίσκεπτος κ' ἀναζητεῖ στὴν ἀκτινοβόλα σιωπῆ τῶν ἄστρων τὰ σίγουρα σημάδια ποὺ ὀδηγοῦν ἀσφάλτα στὰ ποθητὰ λιμάνια. Ξαίρει πὼς τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ φυσικὰ δέρονται μὲ ἀθέατα νήματα καὶ μέσα στὰ γεωμετρικὰ σχήματα ποὺ τοῦ ὑπέβαλαν τὰ μνημεῖα τῶν Φαραῶ ἀναζητᾶει νὰ βρεῖ τὸν λόγο τῶν φαινομένων καὶ χρήσιμους κανόνες γιὰ τὸν ἀνθρώπινο βίον. Αὐτὸς εἶναι ὁ Θαλῆς ποὺ καθὼς γράφτηκε: *Fuit enim geometriae penes Graios primus repertor et naturae rerum cer-*

tissimus explorator et astrorum peritissimus contemplator. (Appul. Florih. p. 144.4. Historia Philosophiae Graecae et Romanae, Ritter-Preller, Gothae-1869).

Ἄλλὰ νὰ ποὺ ταυτόχρονα μ' αὐτὴν τὴν ἀναζήτησή του αἰσθάνεται ἀσυγκράτητα τὴν ἀνάγκη νὰ βρεῖ τὴν ἐσώτερη ἀρχή, τὸ κύριο στοιχεῖο ποὺ συγκροτεῖ τὸν κόσμον καὶ πάλι τότε τὰ πολλὰ του τὰ ταξείδια τοῦ δίνουν καὶ αὐτὴ τὴ φορά τὴν ὠθηση γιὰ τὸ φιλοσοφικὸ του στοχασμό. Ἡ ἀπεραντώσῃ τῆς θάλασσας καὶ τ' ἀναρίθμητα πλάσματα ποὺ ζοῦν στὰ δυσσερεύνητα νερά της τοῦ προσφέρουν τὸ πρῶτο στοιχεῖο ἀπ' ὅπου ἀπορρέει ὁ κόσμος. Τὸ νερὸ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων, γιὰ τὸ κάθε σπέρμα εἶναι ὑγρὸ καὶ γιὰ τὸ μόνον ἡ ὑγρὴ φύση μπορεῖ εὐκόλα νὰ μεταπλαστεῖ καὶ νὰ πάρει χίλιες δυὸ μορφές—*ἡ γὰρ ὑγρὰ φύσις εὐμαρῶς εἰς ἕκαστα μεταπλαττομένη πρὸς τὸ ποικίλον εἶωθε μορφοῦσθαι*. Ἡ γῆ πλέει πάνω στὸ νερὸ σὰν ξύλο ἢ σὰν κάτι ἀνάλογο. Ἔτσι τουλάχιστον βρίσκομε στὸν Ἀριστοτέλη νὰ ἀναφέρεται: . . . *ἐφ' ὕδατος κείσθαι (τὴν γῆν) τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον παρειλήφμεν τὸν λόγον, ὃν φασιν εἰπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον, ὡς διὰ τὸ πλωτὴν εἶναι μένουσαν ὡσπερ ξύλον ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον*. Τὸ νερὸ εἶναι ἡ βάση τῆς ζωῆς τῶν ζώων, εἶναι ἡ τροφή τῶν φυτῶν καὶ ἡ δύναμη ποὺ τὰ κάνει νὰ καρποφοροῦν κι' ἀκόμα: *καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων ταῖς τῶν ὕδατων ἀναθυμιάσεις τρέφεται, καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος*.

Καθορίζοντας ὁ Θαλῆς τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου θεωρεῖ τὸν κόσμον σὰν ἕνα ἔμψυχο σύνολο. Ὁ ἀνιμισμὸς ξαναζεῖ στὴ φυσικὴ φιλοσοφία τοῦ Θαλῆ καὶ μάλιστα ἐπικαλεῖται τὴν ἔλξη ποὺ προκαλεῖ ἐλαφρῶς προστριβόμενον τὸ ἤλεκτρο γιὰ νὰ δικαιώσῃ τὴν ἄποψή του γιὰ τὴν ψυχὴ ποὺ ἐνυπάρχει σὲ κάθε τι τὸ ὄν. Ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀναφέρει πῶς: *Ἀριστοτέλης καὶ Ἰππίας φασὶν αὐτὸν καὶ τοῖς ἀψύχοις διδόναι ψυχάς, τεκμαιρόμενον ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἡλέκτρον*. Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης στὸ «Περὶ ψυχῆς» ἀναφέρει: *Καὶ ἐν τῷ ὄλω δέ τινες αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) μεμίχθαι φασὶν ὄθεν ὄπως καὶ Θαλῆς ᾤήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι*.

Ἀπὸ τὸν ὄρκον λοιπὸν τῶν θεῶν, τὸ ὕδωρ, τὴν Στύγα τῶν ποιητῶν καθὼς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, δημιουργεῖ τὸν κόσμον ὁ Θαλῆς. Μέσα ἀπὸ τίς ἀναθυμιάσεις καὶ τίς ἐξατμίσεις ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ διαστήματα τοῦ στερεώματος οἱ κόσμοι τῶν ἡλίων καὶ πάλιν μέσα στὴν πυράκτωση κατεβαίνουν πρὸς τὴν γῆν ἰλύ καὶ δημιουργοῦν τὸν γήινο πλανήτη μας. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ κόσμοι εἶναι γεμάτοι θεοὺς καὶ εἶναι ταγμένο στὸν ἄνθρωπον ν' ἀνακαλύψῃ τίς ψυχῆς αὐτῆς ποὺ κρύβουν τὰ πράγματα γιὰ ν' ἀβρεῖ τέλος καὶ τὴ δική του τὴ ψυχὴ.

Τώρα πλέον ἡ ἑλληνικὴ σκέψη χάραξε τὴν κατεύθυνση. Τολμηρὸς καὶ ἀκούρατος ὁ Θαλῆς προπορεύεται στὸ δρόμο τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ μέσα σ' ὅ,τι μᾶς περίσσωσε ἢ παράδοση μαζί μὲ τὸν φοβερὸ παφλασμό τοῦ πρωταρχικοῦ κοσμολογικοῦ του στοιχείου ἀκοῦμε τὸν ἑλληνικὸν λόγον τοῦ σοφοῦ, γιὰ τὸ πρῶτος αὐτὸς ἀντίκρουσε τὸ σύμπαν μὲ τὸ ὑπερήφανο μάτι τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου ποὺ ἀγωνιζότανε πάνω ἀπὸ τὸ βασιλεῖο τῆς τυφλῆς ἀνάγκης καὶ τῶν ἀπειράριθμων ἀγνωστων ψυχῶν ν' ἀνυψώσῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ ΚΑΙ Η "ΑΙΞΩΝΗ,

ΕΚΙΝΗΜΑ γιὰ ἕνα μεγάλο ἔργο». Αὐτὸ τὸ αἶτημα προβάλλουν στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους οἱ ἑταῖροι τῆς «Αἰξωνῆς», εἴψυχοι ἐθελοντῆς μιᾶς προσπάθειας γιὰ ἐπικράτηση ἑλληνικῶν παραδόσεων σ' ὀρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς μας. Πρώτη ἀπαρχὴ τοῦ ἔργου τὸ ὄραμα κάποιων βιοπαλαιστῶν, ποὺ ἀκτιμόνες ὄνειρεύτηκαν μιὰ ταπεινὴ στέγη στὴν προνομιακὴ πλαγιά τοῦ Ὑμηττοῦ, πρὶν κατηφορῆσαι πρὸς τῆς Γλυφάδας τὴν ἀκροθαλασσιὰ στὴν περιοχὴ τῆς ἀρχαίας Αἰξωνῆς. Ἐνας κτηματικὸς οἰκοδομικὸς σ' υφαιρισμὸς ἰδρύθηκε. Ποῦ ἀπολήγουν συχνὰ στὸν τόπον μας οἱ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ θέμα. Γνωστὸ ἄλλωστε εἶναι ποιά ντροπιασμένα συμπερόντα, χρόνια τώρα, γέμισαν Πρωτεύουσα καὶ Ὑπαιθρο μὲ ἄχαρα ἀρχιτεκτονήματα, ἀνάξια τῆς ἑλληνικῆς γῆς, κι' ἔδωσαν σὲ ἀπόκληρους τῆς μοίρας τὴν πρόσκαιρη προσφορά ἐτοιμόροπων, ἄνομα φτηνοχτισμένων καὶ ἀκαλαίσθητων σπιτιῶν.

Οἱ ὄργανωτῆς τῆς Αἰξωνῆς ἔθεσαν ἠθικὸν τους χρέος τὸ στέριο θεμέλιωμα τῆς στέγης τοῦ βιοπαλαιστῆ, διανοοῦμενον καὶ ἐργάτη. Καὶ τὸ ἦθος, στενὸς συγγενὴς τοῦ πνεύματος «εἰσαγωγικὸ στὸ πνεῦμα», ὀδήγησε σ' ἕνα πνευματικὸν πιά αἶτημα: Τὰ σπίτια φτωχὰ ἢ πλούσια νάβῃ σὲ ρυθμὸ γνήσια ἑλληνικὸν.

Διαλεχτοὶ πνευματικοὶ ἐργάτες συγκεντρώθηκαν καὶ, τὸ οὐσιαστικὸν, ἐνώθηκαν στὴν κοινὴ προσπάθεια νὰ ἐργασθοῦν, ὁ καθένας μὲ τὴν ὅποιον δύναμιν, γιὰ νὰ ἀναζωπυρωθοῦν, νὰ διατηρηθοῦν καὶ νὰ μελετηθοῦν οἱ ἑλληνικὲς παραδόσεις. Ἔτσι οἱ οἰκονομικοὶ συνεταιῖροι γίναντε πνευματικοὶ ἑταῖροι μὲ ἰδανικὸν νὰ κυριαρχήσῃ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον σὲ κάθε χτίσμα, σὲ κάθε στολίδι, σὲ κάθε κλαρὶ τοῦ Αἰξωνικοῦ συνοικισμοῦ.

Σιγὰ-σιγὰ πρόβαλε καὶ ἡ δυνατότητα νὰ ἰδρυθῆ μιὰ βιοτεχνικὴ σχολή. Ἡ ἐνίσχυση τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας, μὲ ρεαλιστικὸν ἐπίτευγμα τὴν ἐνίσχυση τῆς Ἑθνικῆς μας Οἰκονομίας, συνταιριάστηκε καὶ πάλιν μὲ τὴν ἰδεαλιστικὴν προσπάθειαν νὰ κυριαρχήσῃ ἡ ἑλληνικὴ παράδοση ὅσο εἶναι δυνατὸν στὸ ὕφαντό, στὸ κεντίδι, στὸ πλουμισμένον μικροτέχνημα. Ὅλα νὰ θρέφονται ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης τὴ ρίζαν καὶ νὰ ὑψώνονται ἀνόθευτα ἀπὸ ἀναφομοίωτους ἐξελληνικοὺς ἐπηρεασμούς. Τὸ δρόμον ποὺ πρωτάνοιξε στὸν τομέα αὐτὸν τῆς λαϊκῆς τέχνης ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη καὶ πρωτοεφάρμοσε στὴν ἀθηναϊκὴν καὶ στὶς ἐπαρχιακὰς σχολὰς της, βρῆκε στὸν Αἰξωνίτην καινούργιον ὁπαδόν.

Τὸ ὅτι ἡ φροντίδα τῶν Αἰξωνιτῶν γιὰ τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι προβολὴ ἀπλῆ μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιφέρει οἰκονομικὰ μόνον ἐπιτεύγματα, τὸ ἀποδεικνύει ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐνδιαφέροντός τους σὲ τομεῖς ἀνίκανους νὰ προσφέρουν ὠφελήματα οἰκονομικά. Κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς τομεῖς αὐτοὺς εἶναι ὁ λαογραφικὸς. Μέσα στὸ γενικὸν πρόσταγμα τῶν Αἰξωνιτῶν συγκαταλέγεται ἡ μελέτη τῆς Λαϊκῆς Τέχνης στὴν ὅποιον μορφήν, καὶ ἡ ἐρευνα τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν θρύλων, ποῦναι τοῦ λαοῦ τὰ ἱστορήματα. Ὅλα νὰ γίνοντε γνωστά, νὰ γίνοντε ἀγαπητὰ σὲ μιμημένους καὶ ἀμύητους, γιὰ τὸ αὐτὰ εἶναι οἱ ὀγκόλιθοι στὶς ἐθνικὰς πανάρχαιας καὶ κοντινὰς

παραδόσεις μας. Κι' αν οι παραδόσεις αυτές δεν μιλήσουν στην ψυχή όλων μας, ξυπνώντας τη λαχτάρα να τις συντηρήσουμε, νόημα δεν έχει η περιφρούρησή τους σε δελτιοθήκες 'Αρχείων και η αναγραφή τους στών σοφών τις διατριβές.

Η έρευνα τών εθνικῶν μας παραδόσεων εγκαινιάζεται από την «Αίξωνή» μ' ένα καινούργιο σύστημα. Στην μόνιμη τούτη στήλη, που εναλλάσσονται ειδικευμένοι μελετητές, θα αναπτύσσονται λογής λαογραφικά θέματα, λογής ήθη και έθιμα πανελλήνια ή τοπικά και οι αναγνώστες όσοι σταθούν πρόθυμοι συμπαραστάτες στο εθνικό τούτο έργο της περισυλλογής του λαογραφικού μας θησαυρού — θα στέλνουν μέσω της «Αίξωνής», στους ειδικούς μελετητές συμπληρωματικές πληροφορίες καθέννας για του τόπου του τα ήθη και έθιμα, για ό,τι διατηρεί στη μνήμη από τών παπούδων τα άφηγήματα ή από τις προσωπικές του αναμνήσεις. Και οι καλύτεροι, οι πιστότεροι στην παράδοση πληροφοριοδότες θα **βραβεύονται**.

Ο καιρός για την περισυλλογή του λαογραφικού υλικού μας βιάζει, γιατί καθημερινά σβήνονται ένα-ένα τα κειμήλια της λαϊκής μας παράδοσης. Όση και αν είναι η προσήλωση τών Έλλήνων στα πατροπαράδοσμένα έθιμα πολλά ζούνε μονάχα στη θύμηση τών γερόντων και στη θύμηση της προσφυγεμένης γενιάς τών Θρακῶν και τών Μικρασιατιῶν. Τα έξωτερικά περιστατικά στάθηκαν ενάντια στην έσωτερική έφεση του Έλληνα να διατηρεί τις φυλετικές του παραδόσεις. Η κοσμοχλασιά του τελευταίου πολέμου που πέρασε από την ελληνική χώρα, ξεθεμέλιωσε χωριά και χωριά. Έθιμα μακραίωνα καταχωνιάστηκαν, ίσως για πάντα μέσα στα πένθη και στις συμφορές του λαού. Έπειτα, κοντά στο σημερινό χαλασμό, έχουμε και το χτεσινό. Από τις αρχές του 20ού αιώνα οι άλλοεπάλληλοι έχθρικοί διωγμοί ξεριζώσαν τον ελληνισμό από τις προαιώνιες κοιτίδες. Οι Έλληνες της Ρωμυλίας, της Θράκης, του Πόντου, της Μικρασίας, της Καππαδοκίας, πρόσφυγες σήμερα, σκορπισμένοι λίγοι εδώ λίγοι εκεί σ' ολόκληρη την ελεύθερη Ελλάδα, λησμονῶνε μέρα με τη μέρα τα έθιμά τους. Χιλιόχρονα κειμήλια του ελληνισμού ρημάξανε μέσα σε μιὰ στιγμή. Να τα ξαναδοῦμε ζωντανεμένα, δεν υπάρχει πιθανότητα. Όμως να αγνοήσουμε όσα ανθίζαν ως χτες κρυπτάμενα από αιώνες μακρυνούς δεν είναι θεμιτό. Χρέος μας λοιπόν να τα καταγράψουμε με όποιο δυνατό μέσο, με όποια θυσία.

Έτσι η ηθική και οικονομική βοήθεια της «Αίξωνής» για τη συλλογή τών λαογραφικῶν εθίμων μας είναι ευγνώμονα δεκτή. Και μόνη η φροντίδα αυτή θαῤφτιανε να δικαιώσει τη φράση τών εταίρων της: «Ξεκίνημα για να ένα μεγάλο έργο». Μεγάλη αλήθεια οι σκοποί και ψήγματα μονάχα απ' όλα τούτα τα «χρυσά έπη» αν απομείνουν μέσα στην πνευματική μας ατμόσφαιρα, το όφελος μεγάλο.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ

Η έθιμογραφία τών μεγάλων αυτών ημερῶν της χριστιανοσύνης παρουσιάζει γοητευτικό ενδιαφέρον για κάθε μελετητή και φίλο της περασμένης λαϊκής ζωής και μάλιστα όταν προέρχεται από αγροτικές και ποιμενικές περιοχές απόκεντρες και μακρυνές. Μία τέτοια περιοχή είναι και το πανέμορφο μα σχεδόν έρημο Ζαγόρι με τα 44 χωριά του που ασπρολογούν ανάμεσα στις δασωμένες εκτάσεις της κεντρικής Πίνδου από το Μέτσοβο, την πατρίδα του Άβέρωφ, Τοσίτσα, Στουρνάρα και άλλων ευεργετῶν ίσια με τη θρυλική Κόνιτσα.

Το έθιμο του Άγιου Βασιλείου, που μᾶς απασχολεί στη σημερινή σύντομη ανακοίνωση, σώζεται (δηλ. σωζόταν στο πρόσφατο παρελθόν) στην Άρίστη (παλιότερα Άρτζίστα), ένα από τα γραφικά Ζαγοροχώρια με 200 τόσα ανοιχτά και πλούσια σπίτια στα περασμένα ειρηνικά χρόνια, που στέκει στα ριζώματα του Ρουϊνίκου με τα ιστορικά ύψώματα της Γκραμπάλας, όπου ο ελληνικός στρατός έδωσε κατά τον πόλεμο του 1940 το πρώτο σκληρό και αναπάντεχο μάθημα στον ανόσιο επιδρομέα.

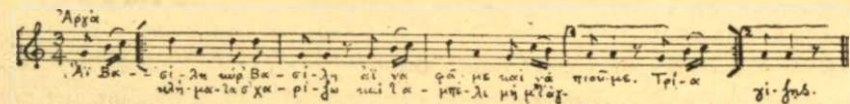
Ο Άι—Βασίλης εδώ δεν έρχεται σα γραμματοδιδάσκαλος κρατῶντας χαρτί και καλαμάρι και άκουμπῶντας στο μαγικό ραβδί του που από ξηρό γίνεται γλωρό, πετάει βλαστούς για να καθίσουν επάνω τους πέρδικες και περιστέρια, που λούζονται ύστερα σε κρυστάλλινα νερά. Δεν έρχεται ούτε σαν ζευγολάτης, σύμφωνα με τα κάλαντα που λέγονται στην Καπαδοκία, Κυθωνίες, Κρήτη και άλλα μέρη. Στην περιοχή αυτή της Πίνδου ο Άι—Βασίλης παρουσιάζεται σα φίλος και προστάτης της άμπελοφυγίας και της γεωργίας. Έχει δηλ. το ρόλο που έχει άλλοι, αλλά και στην ίδια περιοχή ο Άγιος Τρύφωνας. Και το κυριώτερο, το σχετικό έθιμο συμπύρεται με άλλα πανάρχαια πυρολατρικά, που καθόσον ξέρω δεν γίνονται αυτή την ημέρα σε καμμία άλλη περιοχή. Είναι δηλ. από τα σπανιότερα, αν όχι μοναδικό, αξιο να διασωθῆ πριν ξεχασθῆ, όπως τόσα και τόσα απομεινάρια γραφικά και ώραϊα της περασμένης ζωής του λαού μας, που σβύνουν και χάνονται με το πέρασμα του καιρού και την εισροή ξενοτρόπων εθίμων.

Η πρώτη που θα χαιρετήση τόν καινούργιο χρόνο στο γραφικό αυτό Ζαγοροχώρι, όπως και στα άλλα χωριά της Ηπείρου είναι η νοικοκυρά, η μάνα, η αδελφή, η μάνα—μάννα ή μάκω (όπως φωνάζουν εκεί με σεβασμό οι μικρότεροι τη γιαγιά). Ο νοικοκύρης λείπει στα ξένα και στα μακρυνά. Ο τόπος δεν του δίνει ψωμί και φεύγει αφήνοντας με δάκρυα στα μάτια την ασύγκριτη όμορφιά του. Όπου κι αν πάη όμως, όσο κι αν του γελάση ή τύχη ένα έχει όνειρο και ένα ακατανίκητο πόθο: να μη κλείση τα μάτια του σε ξένη γῆ, μα να αξιωθῆ ν' αντικρύση καν και καπνό—σαν τόν Όμηρικό ήρωα—ν' ανεβαίνη από το μπουχαρί (καπνοδόχο) της πατρικής του στέγης. Στα μέρη αυτά τα σπίτια δεν σκεπάζονται με κεραμίδια, αλλά με πλάκες που ανασύρουν από χαλάσματα γειτονικά ή βγάζουν από γειτονικές ράχες που όχι σπάνια τα πετρωμένα στήθη τους δεν είναι γυμνά από θάμνους και δέντρα (κέδρα, πουρνάρια κλπ).

Πρωῖ—πρωῖ, πριν χαράξη ακόμα η μέρα, η νοικοκυρά θα είναι στο πόδι. Θ' ανάψη μ' εύλαβεια το καντήλι, θα κατεβῆ στην αυλή να πάρη ξύλα και κούτσουρα για τη φωτιά και θα έτοιμάση ό,τι άλλο χρειάζεται. Η φωτιά που καίει στη «γωνιά» (την από μαύρες

γρανιτόπετρες τετράγωνη βάση, όπου τοποθετούνται τὰ ξύλα), δὲν ζεσταίνει μονάχα τὸ χῶρο, σκορπάει κι ἓνα φῶς ἰαρόν γιὰ κείνους πὺν κάθονται γύρω ἀπὸ τὴ γωνιά καὶ παρακολουθοῦν μὲ χαρούμενα ξεφωνητὰ τὸ λαμπάδισμα τῆς φωτιάς. Γιὰ νὰ διατηρεῖται τροφοδοτοῦν τὴ φωτιά μὲ πουρνάρια ἢ «σμί» πὺν φέρουν ἀγκαλιὲς ἀπὸ τὶς ξυλοθήκες τοῦ σπιτιοῦ. Κάθε σπίτι στὰ ὄρεινά αὐτὰ χωριά φροντίζει νὰ σχηματίσῃ ὄχι μία ἀλλὰ πολλὲς ξυλοθήκες, ἄλλη γιὰ τὰ κούτσουρα, ἄλλη γιὰ ξηρὰ καὶ ἄλλη γιὰ χλωρὰ λεπτότερα ξύλα, κομμένα ἀπὸ γειτονικούς λόγγους. Ὅλα αὐτὰ τοποθετοῦνται ἀπὸ τὶς νοικοκυρὲς σὲ μιὰ ἄκρη τῆς αὐλῆς, εἴτε ἐπάνω στὸν «ὄβορο» (τὸ περιτείχισμα τοῦ σπιτιοῦ πὺν γίνεται ἔτσι ψηλότερος), μὲ τέτοια καλαισθησία καὶ τέχνη πὺν νομίζει κανεὶς ὅτι ὁ τοίχος συνεχίζεται, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι τὴν πέτρα στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἀντικαταστήσει τὸ ξύλο. Προτοῦ ρίξουν τὰ πουρνάρια κλαδά στὴ φωτιά κάθονται ἐπάνω σ' αὐτὰ καὶ εὐχονται «ὄσα φύλλα θὰ πέσουν τόσα νὰ εἶναι τὰ ζωντανὰ» (γιδοπρόβατα) πὺν θὰ φέρῃ στὸ σπίτι ὁ καινούργιος χρόνος». Τὸ ἔθιμο εἶναι βέβαια ποιμενικό. Ἀπὸ τὶς σπίνθες πὺν πετοῦν τὰ κούτσουρα ὅταν «σγκαλίζουν» μὲ τὴ μασιὰ μαντεύονται ὅτι ὁ καινούργιος χρόνος θὰ φέρῃ καὶ γρόσια πολλὰ. Ἔτσι ξεγελοῦσαν τὴ φτώχεια τους οἱ ἄπλοι καὶ ταπεινοὶ ἔκείνοι ἄνθρωποι. Γιὰ νὰ ζεσταθοῦν περισσότερο ἔτρωγαν καὶ τὴν «κλιάστρα» (τὸ πρῶτο παχὺ, μὰ βαρὺ γιὰ τὰ νεογέννητα κατσικάκια γάλα καὶ μάλιστα ἔκείνα πὺν γεννιῶνται τὸ θεϊκὸ αὐτὸ βράδυ). Ὅλα αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν μὲ κάποιες παραλλαγὲς καὶ σὲ ἄλλα μέρη ποιμενικά τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο πὺν ἔχει ἀποκλειστικὸ χαρακτήρα εἶναι «οἱ φωτιὲς τοῦ Ἀἰ—Βασίλη».

Σὲ ἀπόσταση ἑνὸς μόλις τετάρτου ἀπὸ τὸν Ἀἰ—Ταξιάρχῃ καὶ τὸν Ἀἰ—Νικόλα, τὶς ἀνατολικὲς συνοικίες τοῦ χωριοῦ, εἶναι ὁ Ἀἰ—Βασίλης, ἠλιόλουστος χωραφότοπος μὲ πολλὲς μυγδαλιὲς πὺν ὅταν ἀνθίζουν ἀσπρολογαίει ὁ τόπος κι' ὁ ἀγέρας εὐωδιάζει. Τὸ ὄνομά της ἐπῆρε ἢ τοποθεσία ἀπὸ δύο εἰκονίσματα πὺν τιμῶνται στὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Εἰκόνισμα (κατὰ τὴν προφορὰ «κόνισμα») εἶναι πέτρινη τετράγωνη στήλη μὲ κόγχη στὸ ψηλότερο μέρος ἀνοιχτὴ ἢ κλειστὴ, ὅπου βάζουν τὴν εἰκόνα. Παρόμοια εἰκονίσματα βλέπει κανεὶς σὲ ὄλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ μονοπάτια πὺν ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ χωριό. Ἡ παρουσία των εἶναι μία θύμηση διαρκῆς τῆς θρησκείας καὶ μία παρηγοριά. Ἐκ.ἰ θὰ σταματήσῃ γυρίζοντας ὀλομόναχῃ ἢ μάννα, ἀφοῦ ἀποχαιρετήσῃ τὸ παιδί της πὺν φεύγει στὰ ξένα γιὰ νὰ στολίσῃ μὲ πουρνάρια κλαδά τριφερὰ τὴν εἰκόνα καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν φυλάξῃ, ὥσπου ν᾿ ἄρθῃ ἢ εὐλογημένη ἡμέρα, πὺν δὲν ἔρχεται γιὰ τὶς περισσότερες νὰ γυρῇ στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ οἱ τσακισμένες ἀπὸ τὴν κούραση γυναῖκες θὰ σταματήσουν γιὰ νὰ πάρουν ἀνάσα ἀπὸ τὸ ζαλίκι τους. Στὰ εἰκονίσματα αὐτὰ τοῦ Ἀἰ—Βασίλη πηγαίνουν πρῶτ—πρῶτ τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ, ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ χιόνι ἔχει στρώσει τὴν ἔκταση ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη, κόβουν πουρνάρια καὶ κέδρα ἀπὸ τοὺς ὄχτους τῶν χωραφιῶν καὶ ἀνάβουν πελώρια φωτιά. Καὶ καθὼς τὰ πουρνάρια φύλλα τρίζουν καὶ κροτοῦν τραγουδοῦν ὄλα μαζί :

«Ἀἰ—Βασίλη, Κύρ—Βασίλη,
 αἰ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε.
 Τρία κλήματα σ' χαρίζω
 καὶ τ' ἀμπέλι μὲ τ' ἀγγίξῃς,
 Κάθε κλῆμα καὶ καλάθι,
 κάθε στάχυ καὶ ταγάρι».

Σημ.—Μουσικὸ κείμενο ἀπ' τὸ ἀρχεῖο Ἰωσήφ Γκρέκα

Μία γραφικὴ ἀποψη ἀπὸ τὸ Ζαγοροχώρι Ἀρίστη (πρ. Ἀρτζίστα κεντρ. Πίνδος)

Ὁ Ἀἰ—Βασίλης βέβαια δὲν ἦταν καθόλου φίλος τοῦ πιουτοῦ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχει σημασία γιὰ τοὺς μικροὺς φίλους του. Θέλουν νὰ τὸν εὐχαριστήσουν καὶ τὸν καλοῦν σὲ πλούσιο, ἀρχοντικὸ φαγοπότι. Ἡ περιοχὴ ὅμως γειτονεύει καὶ μὲ ἀμπέλια. Ἡ «Μπουγκρανὰ» καὶ ἡ «Τσάνιστα», ἢ πλευρὰ δηλ. τοῦ ὑψώματος πὺν βλέπει πρὸς τὸν Ἁγιον Μηνᾶ κατέχεται ὅλη ἀπὸ ἀμπέλια καὶ ἂν ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς μπορεῖ νὰ χαλάσουν. Γι' αὐτὸ παρακαλοῦν τὸν Ἀἰ—Βασίλη νὰ μὴν ἀγγίξῃ τὸ ἀμπέλι, τὸν θεωροῦν δηλ. σὰν προσωποποίηση τοῦ χειμῶνα καὶ γιὰ νὰ ἔχουν τὴν προστασία του τοῦ χαρίζε καθένας τρία ἀπὸ τὰ καλλίτερα κλήματα, ἀφοῦ κάθε κλῆμα μπορεῖ νὰ γεμίσῃ καλάθι. Τὸν θεωροῦν ὅμως καὶ προστάτη τῆς γεωργίας ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν τελευταῖο στίχο «κάθε στάχυ καὶ ταγάρι». (δηλ. σακκούλι) νὰ γεμίσῃ.

Τὸ περίεργον εἶναι πὺς ὄλοι αὐτοὶ οἱ πόθοι, πὺν εἶναι πόθοι μεγάλων, ἐκφράζονται ἀπὸ μικροὺς, παιδιά καὶ κορίτσια. Τὰ κορίτσια ἀνάβουν χωριστὴ φωτιά στὸ δεύτερο κόνισμα τὸ κοπελλῆσιο ὅπου ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ἀντηγήσῃ καὶ φέτος τὸ χαρούμενο αὐτὸ τραγούδι καὶ στὰ δύο εἰκονίσματα τοῦ Ἀἰ—Βασίλη. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς παιδικούς χοροὺς γύρω στὴ φωτιά, τὸν χιονοπόλεμο καὶ ἄλλα πειράγματα οἱ μικροὶ παίζουν «τὶς λουμάδες»: στήνουν ἐπάνω σὲ μιὰ πέτρα κατάλληλη, (τὸ «μοῦτσο» ὅπως λέγεται), ὄσες πενταροδεκάρες βάλῃ καθένας καὶ ὕστερα σημαδεύουν καὶ ρίχνουν τὶς λουμάδες. Οἱ κερδισμένοι γυρίζουν μὲ περισσότερο κέφι. Ὅλοι ὅμως κάθονται μὲ ὄρεξη γύρω ἀπὸ τὸ «σοφρά» (τὸ στρογγυλὸ χαμηλὸ τραπέζι) γιὰ νὰ φᾶνε ὅ,τι ἔχει εἰτοιμασθῇ καὶ νὰ ἴδουν ἂν τὸ φελὶ τῆς κασιόπιττας (ζυμαρόπιττας πὺν περιχύνεται μὲ βούτυρο, τυρὶ, αὐγά κλπ.) ἔχει μέσα τὸν ἀσημένιο παρά. Στὸ ἀνατολικὸ Ζαγόρι εἶχαν τὴ συνήθεια νὰ βάζουν στὴν πίττα ἓνα σταυρὸ ἀπὸ σιταροκάλαμο ἢ κλῆμα ἢ κρανιά.

Τέτοια ἔθιμα πὺν συγκεροῦν κατὰ τρόπο θαυμάσιο τὴν ἀρχαία μὲ τὴν χριστιανικὴ παράδοση δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνιοῦνται. Ἡ φροντίδα γιὰ τὴν διατήρησίν των δὲν εἶναι προσήλωσῃ σὲ νεκροὺς τύπους· εἶναι φροντίδα γιὰ τὴ διάσωση φυλετικῶν γνωρισμάτων πὺν καὶ ζωτικότητα ἔχουν μοναδικὴ καὶ ποίηση ἐξαιρετικὴ, ἀπαραίτητη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ σήμερα, πὺν ἢ πραγματικότητα γίνεται τόσο σκοτεινὴ.

ΑΓΓΕΛΟΣ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

Ο ΠΟΝΤΙΣΜΕΝΟΣ ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ

ΤΟ κέντημά 'ναι γλέντημα κι ή ρόκκα 'ναι σιργιάνι,
 ό ποντισμένος άργαλειός είναι σκλαβιά μεγάλη...
 λέει ένα δίστιχο, ξεχωρισμένο από δημοτικό τραγούδι, για τον άργαλειό. Και φαίνεται πως δέν υπερβάλλει.

Τήν άρχή της ύφαντικής τέχνης πρέπει ν' αναζητήσωμε σε πανάρχαια χρόνια, ίσως από την εποχή που στις γωνιές των τοίχων υπήρχε το πρότυπο του άργαλειού, ή εργατική άράχνη με τον ποιητικό της ίστος, αυτόν που πρόσφερε τα φώτα του στην τέχνη των ανθρώπων. Οί "Έλληνες πρόγονοί μας την ύφαντική τέχνη έθεσαν κάτω από την προστασία της έργάνης 'Αθηνάς και την ανεβίβασαν από άπλη άσχολία των γυναικών κι από έπάγγελμα, σε άληθινή τέχνη, με δημιουργήματα άφθαστα, που τους έδωκαν την εύκαιρία να συνδυάσουν πλούσια τους χρωματισμούς και την πλέξη του στημονιού με το ύφάδι σε ποικιλία συστημάτων, έτσι που να προκύψουν ένα σωρό σχέδια, αντίστοιχα μ' εκείνα που αποτύπωσε ό χρωστήρας στις τοιχογραφίες των σπιτιών και στ' άγγεια. 'Η ρόκκα που παραλαμβάνει το ξασμένο μαλλί και το παραδίνει νήμα, ή περίφημη ήλακάτη, ή πολυτραγουδημένη, ή δουλεύτρα, όπως τη λέει ό Θεόκριτος, είναι εύρημα πανάρχαιο. Κι όχι μόνον αυτή, αλλά και τ' άλλα έξαρτήματα του άργαλειού είναι αρχαία, και ή όνομασία και το σχήμα τους ή έχουν άπομεινει τα ίδια ως τις ήμέρες μας, ή έχουν μικρή μεταβολή. Για τη ρόκκα αναφέρει ό "Όμηρος ότι ή 'Ελένη έφερε από ένα ταξίδι της από την Αίγυπτο χρυσην ήλακάτη.

Λοιπόν, ή σαίτα, το χτένι, το αντί, τα μιτάρια, τα καρούλια, οι μιτωτήρες, οι μιταρόβερρες, το άδράχτι, ή άνέμη και τόσο άλλα έξαρτήματα και σύνεργα του άργαλειού έχουν την προέλευσή τους και την ιστορία τους, μιάν ιστορία γιομάτη γοητεία, που κρατάει από τα παλαιότατα χρόνια, ίσαμε τα βυζαντινά κι ίσαμε τα δικά μας σήμερα. Με τη διαφορά ότι ό μηχανισμός της λειτουργίας του άργαλειού υπέστη μερικές μεταβολές κι εξέλιξεις. Στα δημρικά χρόνια π. χ. ήταν όρθιος κι εκείνοι που ύφαιναν πηγαινοερχόντανε, ή Πηνελόπη να πουμε που μνημονεύεται για φημισμένη άνυφάντρα, περπατούσε κρατώντας τη σαίτα (ιστόν έποικομένη) κι ή συνήθεια αυτή κράτησε έως το Β' αιώνα μ.Χ. τουλάχιστον. "Υστερα πιό γίνηκε ό άργαλειός πλάγιος.

Για να γίνη μιá γυναίκα την αρχαίαν εποχή καλή άνυφάντρα, έπρεπε να έχη έξαιρετικήν ικανότητα — και δέν ήταν ή ύφαντική άποκλειστικό έργο των γυναικών. Χέρια λεπτά, δάχτυλα άσκημένα, γούστο καλλιεργημένο, προσοχή μεγάλη, μάτι κοχήμενο, έπρεπε να συνεργασθούν σε μιá μυστηριώδη άληθινά άρμονία κινήσεων που θα στήριζαν αυτόν τον πολιτισμό, που έμελλαν να παραγάγουν έργα άπείραχτα από το χρόνο, αντίστοιχα προς τα δημιουργήματα της μεγάλης καλλιτέχνης φύσεως. "Έτσι

δικαιολογείται το γιατί έδωκαν τόση σημασία οι άρχαίοι στο είδος αυτό της τέχνης, το ύμνησαν ποιητάι και το έγκωμιάσαν, το τελειοποίησαν οι άνθρωποι και ήσαν περήφανοι γι' αυτό.

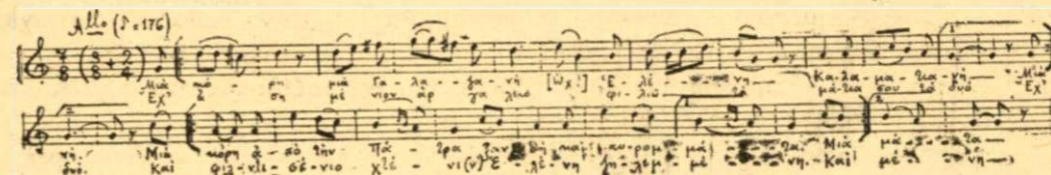
Οί Βυζαντινοί έθεώρησαν ως ιδιαίτερο προσόν των γυναικών την άπασχόλησή τους με τον άργαλειό, τη ρόκκα και το μαλλί, όσο για τον άνδρα ήταν άποκλειστικό έργο ό πόλεμος. Πόση ντροπή για τις νοικοκυρές να ντύνουν τα παιδιά τους με ύφασματα του έμπορίου, ενώ μπορούσαν να ύφάνουν μόνες τους! Για τις 'Ελληνίδες της Τουρκοκρατίας ό άργαλειός στάθηκε παρηγοριά κι έλπίδα τις πικρές και μακρές χειμωνιάτικες νύχτες. Μαζί με το πανί τους ύφαιναν την πίστη στο Θεό και στην άποκατάσταση του "Έθνους. Στους χτύπους των κινήσεων της άνυφάντρας άπάντησαν οι χτύποι της καρδιάς των σκλαβωμένων γυναικών, που γέννησαν κι άνάθρεψαν τους ήρωες. Και παράδωσαν στους έλεύθερους κατόπιν ένα προχωρημένο στοιχείο πολιτισμού, που άναπτύχθηκε παράλληλα με το όνειρο και που τροφοδότησε χωρίς διακοπή τη μεγάλη μας παράδοση. 'Από το Βυζάντιον και την Τουρκοκρατία κληρονομήσαμε τα ωραιότερα τραγούδια και άποφθέγματα, που αναφέρονται στην άνάπτυξη του άργαλειού και στην επίδρασή του επάνω στις ψυχικές καταστάσεις των 'Ελλήνων. 'Ο άντρας είναι άπαιτητικός, αλλά και περήφανος, όταν θέλη ή γυναίκα που θα πάρη

να ξέρη ρόκκα κι άργαλειό, να ξαίρη να ύφαίνη,
 να ξέρη και το κέντημα, να ξέρη να κεντάη...

Μέσ' στ' άλλα παινήματα της κόρης το δημοτικό τραγούδι βρήκε πολύ όμορφα λόγια να πη για τον άργαλειό της. 'Ο νέος έκμυστηρεύεται,

Μάννα μου, μιá κόρη που είδα 'γώ στον άργαλειό κι ύφαίνει,
 έχει άσημένιον άργαλειό και φιλντισένιο χτένι.

Είναι το περίφημο τραγούδι της «Γαλαζιανής», μιás κόρης από την Πάτρα, που ό νέος παρακολουθεί μυστικά το ρυθμικό τάκ, τάκ του άργαλειού της και παρακαλεί σά σε προσευχή:

Θέ μου, να τσακιστή τ' αντί, να σπάση και το χτένι
 να τις κοπούν πολλές κλωστές να κάθεται να δένη,
 να βαργεστήση δένοντας κι έγώ περνοδιαβαίνοντας.
 Μάννα, μιá κόρη που είδα 'γώ στον άργαλειό κι ύφαίνει,
 μ' έξηνταδυό ποδαρικά, σαρανταδυό καρέλια,
 πάει βουϊσμός των καρελιών της κόρης τα τραγούδια,
 εκείνη μ' έβαλάντωσε, εκείνη με μαραίνει...

'Αλλά τα προϊόντα του άργαλειού, ένα σωρό είδη, κουβέρτες, παντανίες, κιλίμια, άντρομίδες, λιοπάνες, σιτζιαντέδες, ταγάρια, σαγίσματα, πανιά κάθε είδους, δέν ήσαν για κάθε χέρι. "Έτσι ό καμουχάς και το βελουδο, που μās ήρθαν από την 'Ανατολή, είχαν σπουδαία τέχνη και όποια ήξερε να τα ύφαίνη στον άργαλειό ήταν για να διαλαλήση τις γνώσεις της με χαρακτηριστικό στίχο:

Ξέρει κι ύφαίνει καμουχά και διάζεται βελουδο.

Και για να ξέρωμε την αξία του καμουχά, πρέπει να έχωμε υπ' όψη μας ότι μ' αυτό το

Σημ. Μουσικό κείμενο απ' το αρχείο Κ. Ψάχου.

ὄφασμα ἔφτιαχναν οἱ αὐτοκράτορες τὰ φορέματά τους κι οἱ πατριάρχες τὰ καλά τους ἄμφια. Καί στήν ἀντίληψη τοῦ λαοῦ μας, φόρεμα βαρύτιμο καμουχένιο ταιριάζει στίς μελαχρινές. Νά τὸ τετράστιχο :

Τῆς ἄσπρης ἄσπρα πρέπουνε
τῆς γαλανῆς γαλάζια
καί τῆς μελαχρινούτσικης
χρυσᾶ καί καμουχένια!

Ἄν ὅμως εἶναι δύσκολη ἢ ὑφαντικὴ κι ὁ ἀργαλειὸς σκλαβιά, τόσο πιὸ πολὺ σκλαβώνεται ἢ γυναικὰ ὅταν ὑφαίνει καμουχὰ καί μεταξωτά, γιατί δὲν εὐκαιρεῖ νὰ σηκώση κεφάλι, δουλεύει, ὑφαίνει καί τελειωμὸ δὲν ἔχει :

—κατακαημένε καμουχὰ κι ἐρμαδιακὸ βελουδο,
ὅταν μ' ἀρραβωνιάζανε σ' ἔβαλα νὰ σέ διάσω
κι ὅταν σ' ἔκοντοτύλιγα ἤρθανε καί με πῆραν
καί τώρα ἐκατάντησα ναρθῶ νὰ σέ ξυφάνω...

Ὁ ἀργαλειός, ὄσες χάρες κι ἂν ἔχη, κι ἄς γεμίζη τὸ σπίτι ρουχικὸ καί κάνει τῆ γυναικὰ προκομμένη, ὅμως τὴν κακογερνάει. Μιά ἔμμετρη παροιμία λέει,

ὅποια θέλει νὰ γεράση
ἀνυφανταρεῖο νὰ πιάση,
κι ὅποια θέλει νὰ 'ναι νιά
νὰ πᾶ νὰ μάθη τὰ πλουμιά (=τὸ κέντημα).

Κι ὅσο κυλάει τῆς χρυσοχέρας τὸ πανί, βρεμένο με τὸν ἰδρώτα της, καί τὸ ρυθμικὸ τραγοῦδι συνοδεύει τίς κινήσεις χεριῶν καί ποδιῶν, ἐνῶ ἡ φαντασία ἀναζητᾷ τὸ ταίρι τῆς λυγερῆς νὰ τῆς φέρη τῆ μεγάλη ἀγάπη κι ἡ ψυχὴ τυλίγεται στὸ διονυσιακὸ μεθύσι μιᾶς ἔκστασης ἑλληνικῆς, τὸ λογικὸ δὲν ἀπομακρύνεται οὔτε στιγμή ἀπὸ τὸ πανί :

Στὴ λύση-δέση τοῦ πανιοῦ,
τὸν ἀγαπῶ δὲν θέλω
μόνο στὴ μέση τοῦ πανιοῦ
νὰ τραγουδῶ νὰ 'φαίνω!

Γιατί εἶπαμε ὅτι ὁ ἀργαλειός δὲν εἶναι παιγνίδι καί δὲν τὸν ξέρει κάθε μιὰ μόνο με τὸ νὰ σέρνη τὴ σαῖτα. Ὅσες χτυποῦν τὸ πέταλο ἀνυφαντοῦδες εἶναι; Ρωτάει μιὰ παροιμία. Καί ἄλλη περιπαίζοντας λέει ἀνυφαντῆς κι ὁ γάτος μας...

Λοιπὸν ἡ χωρικὴ περνάει τὴν ἄκρη τῆς ρόκκας της στὸ ζωνάρι της καί βγαίνει στὴ γύρα γνέθοντας, κουβεντιάζοντας, περπατώντας καί τραγουδώντας. Τὸ κέντημα τῆς μηχανῆς ἢ τοῦ χεριοῦ εἶναι γλέντι, γίνεται καί στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ καί στὸ παραθύρι, μιὰ ματιὰ στὸ ἐργόχειρο καί μιὰ στὸ δρόμο. Ὁ ἀργαλειός καθηλώνει τὴ γυναικὰ στὸν τόπο, τῆς τρώει τὴν πλάτη (ὁ ἀργαλειός ξεπλατωμάρα—τὸ δοξάρι κρατημάρα, λέει ἄλλος στίχος), τὴν ἔχει σκλάβα, τὴν ἀρρωσταίνει. Ἄλλο τραγοῦδι λέει, ἀνάθεμα τῆ μάνα σου ποὺ σ' ἔμαθε νὰ 'φαίνης, σὰν τὴν κλωνὰ κλονίζεσαι, σὰν τὸ μασοῦρι τρέμεις.

Ὅμως εἶναι τιμὴ καί δόξα γιὰ τὸ σπίτι ποὺ ἔχει ἀργαλειὸ κι ἡ προκομμένη ἀνυφάντρα φέρει φωτοστέφανο στὸ κεφάλι της, εἶν' ἀρχόντισσα στὸ σπίτι της, τίποτα δὲν τῆς λείπει. Ἔτσι ἐκπαιδεύει τὰ παιδιὰ της καί κάνει ἐργάσιμες τίς ὄρες τῆς νύχτας. Ἐνα ζακυνθινὸ τραγοῦδι λέει :

τιμὴ μεγάλη καί τρανὴ
ποὺν' ἀργαλειός στὸ σπίτι,
τὸ κάθε δόντι τοῦ χτενιοῦ
ἀξίζει μαργαρίτη...

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Στὴν «Ἐκπομπὴ Ἐπικαιρότητας» τῆς 5-1-1951 τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν ποὺ εἶχε ὡς θέμα τὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ, στὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔθεσε ὁ εισηγητῆς τοῦ θέματος ἀπήντησε καί ὁ συνεργάτης μας καθ. τοῦ Ε.Μ.Π. κ. Δ. Πικιώνης. Ἐθεωρήσαμε σκόπιμο νὰ δημοσιεύσωμε τίς ἀπαντήσεις αὐτές, γιατί διαφωτίζουν τὸ πνεῦμα με τὸ ὅποιο ἀντικρύζει ἡ «Αἰξωνή» τὰ προβλήματα τῆς ἑλληνικότητος τῆς Τέχνης μας.

Ἐρώτηση 1.

Θὰ μπορούσαμε νὰ χρησιμοποιήσουμε τὸν ὄρο «Ἑλληνικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ» με τὴν ἔννοια δημιουργίας ἀρχιτεκτονικῆς ποὺ τὴν χαρακτηρίζει τὸ στοιχεῖο τῆς ἑλληνικότητος ;

Ἀπάντηση :

Πολὺ πιὸ πέρα καί πολὺ πιὸ βαθειὰ ἀπ' ὅ,τι ἡ λογικὴ μας μπορεῖ νὰ συλλάβη, ἐνεργοῦν οἱ μυστικὲς δυνάμεις ἐνός τόπου ἢ μιᾶς φυλῆς, οἱ φυσικὲς καί μεταφυσικὲς. Ὅ,τι εἶναι νόμιμο, ἔγκυρο, ἐφικτὸ ἐδῶ, εἶναι ἄνομο, ἄκυρο ἢ ἀνέφικτο ἄλλοῦ. Ἡ ἀρχὴ τῆς βασικῆς αὐτονομίας κάθε λαοῦ ἀπαιτεῖ ὥστε μιὰ ἰδέα ἢ μιὰ μορφή γιὰ νὰ ριζώση μέσα της, νὰ πλασθῆ στὰ μέτρα τὰ δικά της. Πραγματικὰ τὸ «εἶναι», ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ ὄλων τῶν ἐκφράσεων, εἶναι διάφορο ἀπὸ ἄτομο σὲ ἄτομο, ἀπὸ φυλὴ σὲ φυλὴ, ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ὁμοιότητα, τὸ ἐσώτερο βάθος εἶναι αὐτόνομο. Ἡ ἀρετὴ λ.χ. τοῦ Ἀγ. Βασιλείου εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου καί ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἀθανασίου Διάκου ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀνδρεία τοῦ Νέλσωνα.

Κι' ἂν κοιτούσαμε τίς τοπικὲς διαφορὲς ποὺ λανθάνουν μέσα στὴν ἴδια ἐθνότητα καί ποὺ ἀποτελοῦν τὸν πλοῦτο της, θὰ τίς βρῖσκαμε ἀναπάντεχα πιὸ βαθειές ἀπ' ὅ,τι εἰκάσαμε. Ἀπειροστές ἢ ὄχι, ἀδιάφορο, εἶναι ἀγεφύρωτες. Στοχαστήκαμε πὼς ὁ Ἡπειρώτης λ.χ. ἢ ὁ Πόντιος δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ τραγουδήσουν *γνήσια* τὸ ἄσμα τῆς Κρήτης ; Τοῦτο τὸ δύναται μονάχα ὁ Κρητικὸς. Τόσο ἡ κάθε ἐκφραση εἶναι συνυφασμένη με ὄλο τὸ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ διαφορὲς τοῦτες δὲν αἴρουν βέβαια τὸ κοινὸ ἀνθρώπινο βάθος τῶν ἐκφράσεων, τὴ φυλετικὴ συγγένεια. Ὅμως ὑπάρχουν.

Ἄλλὰ στοὺς καιροὺς μας ὑπερτιμήσαμε —γιὰ εὐκολία μας— τὴν ἐξομοιωτικὴ τάχα ἐνέργεια τῆς ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς—ἐπικοινωνίας ποὺ ὑπῆρχεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας—ἀδιάφορο ἂν σὲ βαθμὸ πιὸ περιωρισμένο. Ὁ ἐπιπόλαιος προσεταιρισμὸς ξένων τρόπων μᾶς διαστρέβλωσε, ἀλλὰ δὲν ἔθιξε οὔτε κατὰ μιὰ κεραία τὸ βαθύτερο εἶναι μας. Αὐτὸ διεκδικεῖ κάθε στιγμή ἀπὸ μᾶς, ἀκατάπαυστα, τὴν πλήρωση ἐκείνου ποὺ εἶναι σύμφωνο με τὴ νομοτέλειά του, θεμελιακὸ καί ἀνεπανάληπτο.

“Αν τις εσώτερες αυτές έπιταγές λίγοι είναι βέβαια ανάμεσά μας πού τις άκούνε, άν άλλοι ούτε τις υποψιάζονται, προτιμώντας τόν εύκολο δρόμο νά πηγαίνουν πίσω άπό τούς άλλους και μένοντας έτσι—κατά τή φράση του Ντά Βίντσι—πάντοτε άπό πίσω τους, αυτό δέ σημαίνει πώς οί δυνάμεις αυτές και τά αίτήματα πού μας προβάλλουν δέν ύφίστανται.

Ή πλήρωσή τους είναι τό υπέρτατο χρέος ενός ανθρώπου και ενός καλλιτέχνη. Στην άρχιτεκτονική λ.χ. πέρα άπ’ τήν είδική θεώρηση, τήν πλήρωση λ.χ. τής σκοπιμότητας, τή συμμόρφωσή μας πρós τούς άποδεικτούς ή άπροσδιόριστους νόμους τής ύλης, τής κατασκευής, τής σύνθεσης ή δ,τι άλλο, ή πλήρωση τών εσώτερων τούτων αίτημάτων είναι εκείνη πού θά προσδώσει στις μορφές τό υπερβατικό, τό «ψυχές δλες γεμάτο» νόημά τους, ώστε νά καταστούν τά πραγματικά σύμβολα τής «ουσίας» τής έθνότητας.

Κι’ άς θυμηθούμε έδώ τό μεγάλο μας ποιητή πού, μιλώντας για κάποιο ποίημά του έλεγε: «αυτό είναι ποίηση Έλληνική». Τί σημαίνουν τά λόγια τούτα είμη ότι ή «είδοποιός διαφορά» πού διέκρινε τόν ποιητικό του λόγο άπό κάθε άλλον, είχεν έπιτελεσθή; Και γιατί αυτό πού είναι νόμιμο στην ποίηση, δέ θάταν και για κάθε τέχνη, για κάθε μας έκφραση; Νομίζω πώς άπάντησα, άδιάφορο άν κάπως πρόχειρα, στό πρώτο σας έρώτημα.

Έρώτηση 2

Άποδεχόμενοι κ. Πικιώνη τήν δυνατότητα και τήν ύπαρξη μιās τέτοιας ξεχωριστής άρχιτεκτονικής συνθέσεως, ποιά είναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα πού θά πρέπει νά αναζητήσουμε σ’ αυτήν;

Απάντηση:

Νομίζω πώς θά μπορούσαμε εύκολότερα νά δώσουμε τήν άπάντηση στό έρώτημά μας, άν άντι νά γυρεύουμε τά γνωρίσματα προσπαθούσαμε ν’ άνεύρουμε τή θεμελιακή άρχή, πού τά γνωρίσματα αυτά θά ήσαν τά παράγωγά της. Κι’ ή άρχή τούτη είναι, νομίζω, εκείνη πού μας άφησε ό Σολωμός: Τό έργο, έλεγε, πρέπει νά δουλεύη στό κοινό και τό κύριο. Τό κοινό δηλ. τό καθολικό, τό κύριο δηλ. τό ούτιώδες. Τούτη μόνο ή άρχή θά μας έκανε ίκανούς νά υπερβούμε τά στενά όρια του άτόμου μας για νά σβύσουμε τήν προσωπικότητά μας στό άπρόσωπο. Τότες ή μορφή θά μπορούσε νά συναιρέσει μέσα της τό χθές και τό σήμερα, τήν πλήρωση τών φυσικών και μεταφυσικών αίτημάτων πού θά τήν έκαναν σύμβολο τής πραγματικότητάς μας τής έσωτερικής.

Έρώτηση 3

Αυτή ή έλληνικότητα μπορεί νά ύπαρξη και σε κτίρια κοινόχρηστα, σ’ ένα νοσοκομείο π.χ., σ’ ένα Ύπουργείο ή σ’ ένα Τραπεζιτικό κτίριο; Μήπως μόνο σε κατοικίες μπορεί νά έπιτευχθή κάτι τέτοιο;

Απάντηση:

Δέν παραδέχομαι συμβατικούς χωρισμούς στην δλην ένότητα. Μιά άλήθεια πού θάταν, τάχα, έγκυρη ένεργώντας μέσα σε μία περιοχή πού θά τήν έγκλείαμε και άκυρη για μίαν άλλη, δέ θάταν άλήθεια καν. Τό άληθινό έχει καθολικό κύρος άπάνω σ’ δλες άνεξαίρετα τις περιοχές τής ζωής.

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

Ή δημοσιευμένη στό τεύχος αυτό έπιστολή του Συνεταιρισμού «ΑΙΞΩΝΗ» πρós τόν Μακαριώτατον Πατριάρχην Άλεξανδρείας Κύρ Χριστοφόρον, και ή άπάντησή του, προεκλήθη άπό μίαν αυθόρμητη προσχώρηση του έκλεκτου Αιγυπτιώτου Έλληνοσ κ. Μουώλη Π. Γνευτού, γιου του έπίσης γνωστού λογίου και Ιατροφιλοσόφου τής Αιγύπτου κ. Παύλου Γνευτού, στη συνεταιριστική και πνευματική μας προσπάθεια.

Ό κ. Γνευτός, Γενικός Διευθυντής του Πατριαρχικού γραφείου εύρέσεως έργασίας, ήλθε στην Ελλάδα λίγο πριν άπ’ τά Χριστούγεννα και μίλησε στην αίθουσα του «Πορνασσού» μπροστά σε πυκνό και έκλεκτό άκροατήριο, για τόν Αιγυπτιώτικο Έλληνισμό, τις άνάγκες του και για δλα τά θέματα πού άφορούν τήν σύνδεση τής Μητροπολιτικής Ελλάδος με τόν άπόδημο Έλληνισμό τής Αιγύπτου. Στη διάλεξή του αυτή ό κ. Γνευτός άνεφέρθη και στην ΑΙΞΩΝΗ με τήν παρακάτω περικοπή:

—«Έρχόμενος εις τήν Ελλάδα σχεδόν κάθε μήνα λόγω τής τακτοποιήσεως τών παλινοστούντων Αιγυπτιωτών Έλλήνων, κατά τήν διαδρομήν πάντα σαν ένα φώς φέρνω στην μνήμη μου τήν Ελλάδα τήν παλαιά και τήν νέα. Τήν παλαιά, νά θέλη νά έπαναφέρει τήν νέα στην άγκαλιά της, και τήν νέα νά τείνη τά χέρια τής προς τήν παλαιά. Δύσκολο άλλα κατορθωτό.

Όταν δέ προσγιούμαι στό «Έλληνικό» βλέπω εκεί κοντά τήν Γλυφάδα σαν ένα ένωτικόν κρίκον τής παλαιάς με τήν νέαν Ελλάδα τήν προσπάθειαν όλίγων διαλεγμένων ανθρώπων καλής θελήσεως πού σφυροκοπούν στό άμόνι μιιά Ιδέα: «τήν Αίξωνή».

Μιά προσπάθεια πού πρέπει νά ένισχυθής με κάθε τρόπο άπό τούς έδώ και πού είμαι βέβαιος θά ένισχυθής όπωσδήποτε άπό τόν Αιγυπτιώτη—Έλληνα, γιατί μόλις έπάτησα τό πόδι μου στό χώμα τής Αίξωνής αισθάνθηκα πώς είμαι ένα κύτταρο του μεγάλου τόπου πού λέγεται «Έλληνισμός», και ένιωσα πώς είμαι και έγώ μιιά στιγμή αυτού του Έλληνισμού.

Άρέσκομαι νά παίρνω τήν θέση μου κι’ έγώ πλοσίον στούς άλλους πού ζούν και εργάζονται και εινε Έλληνες, νά παίρνω μιιά θέση έπειτα άπό τούς προγόνους και πριν άπό τούς άπογόνους και νά γνωρίζω πώς άπό μέσα μου περνά ή ψυχή του Έλληνισμού διά νά μεταβή άπό τούς προγόνους στούς άπογόνους, πώς είμαι κρίκος, γεφύρι άπαραίτητο και έγώ του όγκου αυτού πού λέγεται: ΕΛΛΑΣ».

Και όπως μας έγραψε άπό τήν Αίγυπτο ό κ. Γνευτός, θερμός προπαγανδιστής τών σκοπών τής Αίξωνής, ό Μακαριώτατος θά έδέχεται νά έπισκεφθής τήν Ελλάδα τό έρχόμενο καλοκαίρι, και νά λάβη μέρος στις γιορτές πού θά οργανώσει ή ΑΙΞΩΝΗ, με τήν εύκαιρία του έρχομού τών άποδήμων Έλλήνων.

Με τήν προοπτικήν τών έορτών τής «Αίξωνής» ό έταίρος κ. Ν. Πουλιόπουλος έδεξιώθη στό σπίτι του στη Γλυφάδα, έκλεκτούς φίλους και έταίρους, μεταξύ τών οποίων τήν Κυρία και τόν κ. Χατζηκυριάκον—Γκίκα, τόν κ. Ι. Θεοδοωράκοπουλον, τήν κ. Αικ. Κακούρη, τήν κυρία και τόν κ. Δ. Πικιώνη, τήν κυρία και τόν κ. Ε. Γνευτόν κλπ. Έγινε ένδιαφέρουσα συζήτηση γύρω άπό τό πρόγραμμα τών έορτών και καταρτίσθηκε τό πρώτο σχέδιο πού άφερά τήν όργάνωση μιās μεγάλης έορτής τής Όρθοδοξίας, με συμμετοχή του Πατριάρχου Άλεξανδρείας, έπίσης τήν άνασύσταση του Θεάτρου τής αρχαίας Αίξωνής και τήν όργάνωση σειράς καλλιτεχνικών έκδηλώσεων.

—Μελετάται ή ίδρυσις κατά τήν διάρκεια του καλοκαιριοῦ μιās πρωτοτύπου κατασκηνώσεως στην περιοχή τής Αίξωνής, για τήν όποία λεπτομέρειες θ’ άνακονωθούν προσεχώς.

—Ένα άκόμη σοβαρό θέμα πού άπασχολεί τόν συνεταιρισμό είναι ή θεμελίωσις τής έκκλησίας τής Αίξωνής, ή ίδρυσις και λειτουργία τής βιοτεχνικής Σχολής και ένός Μουσείου έλληνικής τέχνης.

—Συντόμως πρόκειται νά πραγματοποιηθής δευτέρα συνάντησις τών ύπευθύνων όργάνων τής Αίξωνής μετά τών εκπροσώπων τής Άμερικανικής Άποστολής, πρós τόν σκοπόν τής επίλυσεως ώρισμένων ζητημάτων, πού άφορούν τόν τεχνικόν έξοπλισμόν τής Βιοτεχνικής Σχολής. Ό κ. Π. Κερσώτης μελετά τήν τεχνική πλευρά του ζητήματος και πιστεύουμε πώς γρήγορα θά πραγματοποιήσουμε τά πρώτα σταθερά βήματα στό βασικό αυτό θέμα τών επιδιώξεών μας.

—Έπίσης μελετάται τό ζήτημα τής λειτουργίας του θερινοῦ θεάτρου τής Αίξωνής στην περιοχή πού έδωρήθη γι’ αυτό τόν σκοπό άπό τούς συνδιοκτικας Γλυφάδας.

—Τό τοπογραφικό σχεδιάγραμμα έκτάσεως 400 στρεμμάτων πού συνετάχθη άπό τούς μηχανικούς κ.κ. Α. Καστραβέλην και Παν. Παπαδόπουλον, παρεδόθη στον καθηγητή κ. Δ. Πικιώνη για νά έτοιμάσει τό πολεοδομικό (ρυμοτομικό) σχεδιάγραμμα του οικισμού για νά καταστή δυνατή ή πραγματοποίησις τής διανομής τών οικοπέδων στούς συνεταιρούς.

—Άπό τά άνήκοντα στον συνεταιρισμό οικόπεδα Τερψιθέας μετεβίβασθησαν στούς συνεταιρούς μέχρι σήμερα 26. Αυτά θά όροθετηθούν άπό τούς μηχανικούς του συνεταιρισμού, και θά επιδιωχθής ή άνοικοδόμησις έπ’ αυτών συντόμως τών πρώτων προτύπων σπιτιών, βάσει σχεδίων του κ. Πικιώνη.

ΑΛΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΜΠΤΗΡ
VOLFRAM
(ΒΟΛΦΡΑΜ)
*Ἡ τελειότης τῶν μηχανημάτων μας
καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ κατασκευὴ τοῦ ἐγ-
γυῶνται διὰ τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν τοῦ*
ΠΡΟΪΟΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ Α.Ε.

ΑΙΞΩΝΗ

Καὶ μπρὸς ἀπ' τὸν σκληρότερο πού με προσμένει ἀγώνα,
πού πάνε νὰ λυγίσουνε τὰ πόδια μου στὴ γῆ,
ξάφνου χαρὰ ἀπὸ τ' ἄβαθα τὰ ζώνει ὡς με τὸ γόνα,
ἢ παναρχαία στὰ πόδια μου κρυφαναβράει πηγῆ.

Στὸ μονοπάτι πού πηγαίνει γιὰ τὴν *Αἰξωνή* ἔλαχε νὰ συναντήσω τέσσερες ἀνθρώπους πού τοὺς ἀγαπῶ βαθειά. Ἀριθμητικά καὶ ποιοτικά εἶναι περισσότεροι ἴσως, ἀλλὰ αὐτοὺς τοὺς τελευταίους δὲν τοὺς ξαίρω ἀκόμα ὅσο θὲ νᾶπρεπε. Ὁ ἕνας, ἀπ' αὐτοὺς πού ξαίρω, εἶναι πρῶτα ὁ ἀρχιτέκτονας Πικιώνης, πού ἀπὸ χρόνια μ' ἔδεσε μιὰ ἀληθινὰ πνευματικὴ φιλία μαζί του καὶ μπορῶ νὰ πῶ ἀκόμα μιὰ συνεργασία γιὰ ἓνα ὅμοιο θέμα, με τὴν πάντα ἀκοίμητὴ του πίστη, πού ξυπνάει καὶ τώρα στὴ σημερινή του ἔφεση γιὰ δράση, ὅταν συλλογιόμουνα πῶς νὰ δημιουργήσουμε μιὰ πρότυπη ἑλληνικὴ κοινότητα, σὰν ἓνα καθαρὸ ὑπόδειγμα γιὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, στοὺς *Δελφούς*.

Ὁ Πικιώνης τότε ἐργαζόντανε μαζί μου μ' ὅλη τὴν ἀγάπη του, τὴν ἄγρυπνη διαρκῶς διαίσθησή του καὶ τὴν ἐπιστήμη του, γιὰ νὰ δημιουργήσουμε τίς βάσεις αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ὅπου ἦταν οἱ ἴδιες κατοικίες τοῦ *Δελφικοῦ οἰκισμοῦ*. Εἴχαμε βρεῖ καὶ μεῖς κάποια θεμέλια, πού θὰ ποθούσαμε νὰ στήσουμε ἓνα κέντρο κόσμου ἀπ' ὅπου καὶ ἡ καθολικὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ πραγματολογικὴ ἐνσάρκωση αὐτῆς τῆς ζωῆς θὰ βρῖσκανε ἓνα στήριγμα καὶ θᾶχανε μιὰ ἀφετηρία. Ἐλέγαμε, ὅτι αὐτὴ ἡ κοινότητα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελεῖ ἓνα πρότυπο γιὰ τὴν κοινοτικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς χώρας, πού θὲ νᾶτανε καὶ τὸ οἰκονομικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ πλαίσιο τῆς Δελφικῆς Ἰδέας.

Μὲ σκοπὸ τὴν ἐπανάρθωση καὶ τὴν πιὸ ἀποδοτικὴ ὀλοκλήρωση καὶ διαρρύθμιση ἑνὸς ἀπὸ τότε ὑφιστάμενου ἀπ' τὸ Κράτος Δελφικοῦ Νόμου ἐπρότεινα τὴν ἀκόλουθη διάρθρωση τοῦ ὅλου ἔργου: Α) Τίς *Δελφικὲς ἐορτὲς* με παραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων τραγωδῶν καὶ νεώτερες, με λαϊκὲς πηγαῖες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις χορῶν, βιοτεχνίας καὶ ἐκδηλώσεις καὶ ἄλλων λαῶν, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, παλαιᾶς καὶ νέας κ.λ.π. με συναυλίες καὶ μουσικὲς ἐορτὲς, ἑλληνικὲς καὶ ξένες, λαϊκὲς καὶ μὴ, θρησκευτικὲς καὶ μὴ, ἀθλητικὸς ἀγῶνες, πού θὲ νᾶτανε ἐπιλεγμένοι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα με ὀρισμένο πνεῦμα καθαρὰ παιδευτικὸ γιὰ ὅλη μας τὴ νοθευμένη ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐποχὴ καὶ μέσ' στὸ κέντρο τοῦτο με τὴν ἴδρυση τοῦ ἀληθινοῦ πνευματικοῦ του κέντρου με πνευματικὸς ἀγῶνες, με παγκόσμια ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συνέδρια, καὶ πού τὰ δρώντα μέλη τῆς κοινότητος θὰ ἦταν ὅλοι ἐκεῖνοι πού θὰ προσχωρούσαν ἀπ' τὸν πληθυσμὸ τῆς γύρα περιοχῆς καθὼς καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ ξένοι καλλιτέχνες, ἐπιστήμονες, βιοτέχνες, πού θὰ ἐγκαθιστώνταν στοὺς Δελφούς καὶ στὴν περιοχὴ τους μόνιμα, ἢ καὶ με ὄρους εἰδικὸς προσωρινά.

Σ' αυτά δλα θά είχε κεντρική θέση ένας στεγαστικός συνεταιρισμός για την ανέγερση των κτιρίων, γραφείων, διδακτηρίων, αίθουσες εκθέσεων, συνεδριάσεων, συναυλιών, βιβλιοθήκης, κατοικιών, ξενώνων, διοικητικών και δικαστικών κτιρίων, έστιατορίων, καταστημάτων, εργαστηρίων, εργοστασίων, που δλα αυτά θά πραγματοποιούνταν κατ' αρχή με την προσωπική έθελοντική εργασία των άστέγων της Δελφικής περιοχής και των άλλων Έλλήνων προσφύγων και μή, που συνωστίζονται τώρα στην πρωτεύουσα και μοιραία για τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ τοῦ τόπου, (αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς), θ' ἀποσυμφορηθοῦνε πρὸς τὴν ὑπαιθρο, ἢ θά διασπαροῦν.

Τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ανέγερση αὐτῆ τῶν κτιρίων τοῦ συνoικισμοῦ τῆς κοινότητος καὶ τοῦ Δελφικοῦ κέντρου θά περιορίζονταν ἔτσι στὸ ἐλάχιστο, χάρις στὴν ἐθελοντικὴ προσωπικὴ ἐργασία χιλιάδων Ἑλλήνων. Θά συνιστώνταν σὲ διατροφή τῶν ἐργαζομένων, στὴν ἀξία τῶν γαιῶν ποὺ θά ἀπολλοτριώνονταν, στὸ οἰκοδομικὸ ὑλικὸ καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις (ἴσως καὶ στὴν ἀμοιβὴ τῶν ἀνώτερων τεχνικῶν, ἂν καὶ αὐτοὶ δὲν ἐργαζόνταν ἐθελοντικά ὅπως ἐλπίζαμε). Συνεπῶς τὰ κεφάλαια ποὺ θά διειθθενταν θά ἀποσβένονταν σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα με τὰ ἔσοδα τοῦ «Τουρισμοῦ», ὅπως συνηθίζουμε νὰ λέμε, καὶ τῶν ἄλλων συνεταιρισμῶν ποὺ θά ἀκολουθοῦσαν· α) παραγωγικοὶ συνεταιρισμοὶ (κτηνοτροφία, τυροκομία, γαλακτοκομία, ἐλαιοπαραγωγή, ἀμπελοργία, μελισσοκομία κ.λ.π.), β) βιοτεχνικοὶ συνεταιρισμοὶ (ὑφαντουργία, χειροτεχνία, ταπητουργία κ.ἄ.), γ) βιομηχανικοὶ συνεταιρισμοὶ (βωξίτης, ἀλουμίνιο, ἠλεκτροκίνηση κ.τ.λ.) με βάση τὶς οἰκονομικὲς προϋποθέσεις τῆς Δελφικῆς περιοχῆς, πολὺ κατάλληλης γιὰ μεγάλη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη). δ) Καταναλωτικὸς συνεταιρισμὸς. ε) Λιμάνι (ἀνανέωση καὶ συγχρονισμὸς στὴν Ἰτέα), στ) Συγκοινωνία γιὰ μεταφορὲς με αὐτοκίνητα, λεωφορεῖα, ἀτμόπλοια, βενζινόπλοια καὶ ἀεροπλάνα. ζ) Ἀεροδρόμιο στοὺς Δελφούς (γιὰ ἀκρίβεια τὴν ὥρα ὅπου ὑπάρχει ἓνα προετοιμασμένο ἀλίπεδο γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτό).

Τὸ Δελφικὸ ἀεροδρόμιο, τὸ Δελφικὸ λιμάνι, ὅπως καὶ τὰ αὐτοκίνητα, κ.τ.λ. θά ἐξυπηρετοῦσαν καὶ τὴν ὡς τώρα πολὺ ζωηρὴ συγκοινωνία τῆς Δελφικῆς περιοχῆς καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν ἐπαρχιῶν με τὴν πρωτεύουσα, με τὴν Ἑλλάδα καὶ με τὸ Ἐξωτερικὸ. Συνεπῶς τὰ διατιθέμενα κεφάλαια θά ἦταν ἀμέσως ἀποδοτικά καὶ θά ἀποσβένονταν σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα. Αὐτὸ ἦταν σὲ γενικὲς γραμμὲς τὸ σχέδιο τῆς Δελφικῆς προσπάθειας στὸ ὁποῖο ὁ ὑπέροχος φίλος μου Πικιώνης ἔδωσε ὅλη του τὴν προσοχὴ καὶ ἄρχισε νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸν κλιμακωτὸ σκοπὸ τῆς πραγματοποίησής του. Ἄλλο ζήτημα ἂν αὐτὸ τὸ σχέδιο δὲν εἶχε πιά συνέχεια, γιατί, ἀναγκάζομαι καὶ στὸ σημεῖο τοῦτο νὰ τὸ γράψω, ἐχρειαζόνταν ἀπὸ πάνω του τὸν ἄνθρωπο ποὺ θ' ἀγρυπνοῦσε στὴν ἐκπλήρωσή του, καὶ ποὺ δὲν ἐδίστασα ἀπὸ χρέος μου ἠθικὸ καθόλου, νὰ τὸν ὑποδείξω.

Δεύτερο πρόσωπο στὴν κίνηση τῆς **Αἰξωνῆς**, ὅπου ἀγαπῶ εἶναι ὁ Χατζηκυριάκος—Γκίκας, ποὺ μᾶς ἔνωσεν ὄχι τυχαία, πιστεύω, ἢ κοινὴ μελέτη μας στὰ ἔργα τοῦ Οὐρσέλ, τοῦ Saint Yves d'Alveydre «La mission des Juifs», «La mission des ouvriers» «L'Archémètre», κ.τ.λ. καὶ μιὰ καθὼς πιστεύω διεισδυτικὴ ἀμοιβαία ἐκτίμηση τοῦ ἐνὸς στὸν ἄλλον γιὰ τὸ ἔργο του.

Τρίτο πρόσωπο εἶναι ὁ Γιάννης Θεοδωρακόπουλος. Τὸν ἐγνώρισα ὅταν ἐγύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία. καὶ ἔγ' τυπώνοντας τότε τὸν **Δελφικὸ Ἀόγο** ἐμέρασα σὲ κάποιους λίγα ἀντίτυπά του ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἓνα καὶ στὸ Θεοδωρακόπουλο. Ἀπὸ τὰ γράμματα ποὺ πῆρα τότε καὶ ποὺ τὰ διατηρῶ, πιδ ἀπάνω ἀπ' ὅλα με συγκίνησαν γιὰ τὴ βαθειὰ

τους κατανόηση, ἓνα τοῦ Παλαμᾶ ποὺ μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους μου, ὅπως τὸ λέει ἀργότερα κι' ὁ ἴδιος, σ' ἓνα ἄρθρο του στὸ *Messenger d'Athènes*, διαισθάνθηκε τὸ ἔργο ποὺ ὄνειρεύομαι καὶ τὸ ἄλλο πιδ μεγάλο σὲ ἔκταση καὶ ἴδια βαθὺ σὲ κατανόηση ἦταν τοῦ ἀγαπημένου φίλου ποὺ ὀνομάζω. Ἡ φίλια μου γι' αὐτὸν ποὺ κράτησε ἀπὸ χρόνια δὲν ἐθέλησε ποτὲ νὰ γίνῃ φορτικὴ, ἀλλὰ ψυχικὰ τόνε παρακολούθησε μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε, σ' ὅλες του τὶς ψυχικὲς δοκιμασίες, ὥσπου τελευταία μᾶς ἐπλησίασε καὶ πάλι με τὸ ἴδιο αἶσθημα καὶ με τὴν ἴδια ἐκτίμηση με τὴν ὁποῖα ἐσφραγίστηκε ἀπ' τὴν ἀρχή.

Τέταρτο πρόσωπο, ἢ τύχη τῶβαλε μπροστά μου ἔπειτα, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὄλοι καθαρμένοι ἀπ' τὸ καμίνι ὄθε μᾶς πέρασε ἢ κατοχὴ καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ ἀνθρώπου σ' ὅλες τὶς ἱστορικὲς περιοχὲς, εὐρέθη νῶχει ὑπερνηκίσει καὶ τὰ τελευταία ἐμπόδια ποὺ ἢ διανοητικὴ ὀμίχλη ἄφινε νὰ ποῦμε σὰν ἀτμούς, ποὺ ἐμποδίζανε τὴν ἄμεση ἐπαφὴ με τὸ καθάρια ψυχικὸ καὶ ἀπόλυτο πνευματικὸ στοιχεῖο τῶν ἄλλων, τὸν Κ. Μερναῖο. Εἶχε ὑπερνηκίσει τὴν δυαρχία ποὺ βασιλεῦει ἀκόμα, στίς λογοκρατούμενες θεωρίες γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ βάλλει στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὴν οὐσιαστικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια μαζὺ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ὅπου με γνησιώτατη κοσμοθεωρητικὴ ἐνόραση ἐξεκινούσε ἢ πορεία πρὸς τὶς ἀνώτερες δημιουργικὲς τοῦ ἀνθρώπου μοῖρες, ὅπου «ἀπορρίπτεται; ἀποκρούεται ἀποφασιστικά ὅ,τι ὀδηγεῖ στὸ φόνον ἀνθρώπων ἐν ὀνόματι κάποιου ἀπρόσωπου ἰδανικοῦ» ὅπως λέει ὁ Φίλιπος Σέραρ ὡς κατακλείδα μιᾶς του ὀμιλίας ποὺ ἔδωσε στὸ Βρετανικὸ Ἰνστιτοῦτο γιὰ τὸ ἴδιο ταπεινὸ μου ἔργο. Ὁ Μερναῖος γιὰ με κατέχει ὄριμα καὶ καθαρὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, θεωρητικὰ καὶ πραγματολογικὰ ποὺ προϋποτίθενται γιὰ μιὰ παρθένα στάση ἀπέναντι τῆς ἐποχῆς μας, στὴν ὁποῖαν ἀνανεώνεται ὀλόκληρος ὁ ἄνθρωπος. Ἀφίνω, ὅτι με τὸ Μερναῖο ὑπῆρχε κάποια βασικὴ συνάντησή μας στὴν πνευματικὴ μας ἀναπνοὴ με τὴν ἀμάραντη σοφία τῶν προσωπικῶν καὶ ὅτι μαζὺ μ' αὐτὸν ἐβλέπαμε τὴν κοσμολογία φωτιζόμενη ἀπὸ τὴ νεώτερη ἀγωνία νὰ δίνει πάλι τὴν πρωταρχικὴ του θέση ἀμέριστα στὸν ἄνθρωπο ὡς δημιουργὸ ἀκόμα καὶ τῆς ἱστορίας του.

Εἶναι ἀκόμα ἓνα δυὸ πρόσωπα γνωστά μου καὶ πολὺ ἀγαπημένα ποὺ ἔχω χρέος νὰ ἀναφέρω καὶ δὲν ἐπαφα ποτὲ νὰ συνεργάζομαι μ' αὐτὰ με κάποιο τρόπο, ἢ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, ἢ Αἰκατερίνη Κακούρη καὶ ὁ μουσουργὸς Ἰωσήφ Παπαδόπουλος. Εἶναι κι' ἄλλα, ποὺ ὅπως εἶπα δὲν τὰ ξαίρω, ἀλλὰ ἐμπιστευόμενος στὸ πνεῦμα ποὺ τὰ περιρρέει τὰ σέβομαι καὶ τ' ἀγαπῶ. Καὶ μέσ' στὸ κέντρο ὄλων αὐτῶν εἶναι ἢ πίστη μου γιὰ τὴν κοινότητα, ποὺ ὅταν ἔχει σὰν πυρῆνα τὴν πνευματικὴ ζωὴ, μπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ γίνῃ τὸ πραγματικὸ κλειδί τῆς ἀναγέννησης τοῦ κόσμου, γιατί πραγματολογικὰ τὸν ἴδιο κόσμον δὲν τὸν βλέπω παρὰ σὰν μιὰ ὀμοσπονδία παγκόσμια κοινότητων, ποὺ ὁ πυρῆνας τους εἶναι οὐσιαστικὰ πνευματικὸς.

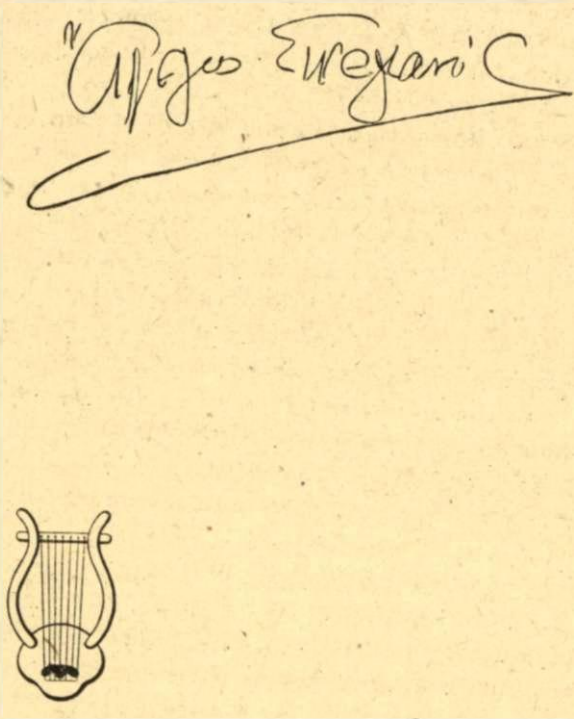
Τώρα ἢ **Αἰξωνὴ** μοῦ δίνει μιὰ ἀφορμὴ νὰ μεταφέρω πρόχειρα ἐκεῖνο ποὺ πιστεύω σὲ μιὰ ἄλλη τοπικὴ περιοχὴ, ἀλλὰ ποὺ δὲν διασπᾶται ἀπὸ τὴν κεντρικὴ τῆς τοποθέτηση καθὼς τὴν ἐστοχάστηκα ἀπὸ τόσα χρόνια ὡς πρότυπο τῆς ἀναδιοργάνωσης τοῦ τόπου μας ἀπ' τοὺς **Δελφούς**, Ἡ ρηχὴ ὀμοφωνία ποὺ ὡς Παιδεία, ὡς Οἰκονομία καὶ ὡς Δικαιοσύνη ἐσυγκρατοῦσε στοιχειῶδως μιὰ κάποια συνοχὴ στοὺς διάφορους λαοὺς, τὸν τελευταῖο καιρὸ ὡς ξαίρουμε, διαλύθηκε ἐμφαντικὰ, καὶ κείνο ποὺ πρωτίτερα ἔδινε ἓνα νόημα στὴ ζωὴ μας διασπάστηκε ὡς τὰ τελευταία συνθετικὰ του, ἔτσι ποὺ ὅ,τι γιὰ τὸν ἓνα παρουσιάζονταν σὰν κέρδος, γιὰ τὸν ἄλλο εἶναι ἀνεπανόρθωτη ζημία ἢ φαγερὴ καταστροφή. Ἀλλὰ ἢ ἰδέα μιᾶς ἀληθινῆς πνευματικῆς κοινότητος ποὺ θέλει

ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΙΞΩΝΗΝ ΑΝΤΡΟΝ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ

τὴν πραγματοποίησίν της στὴ ζωὴ, εἶναι ἡ ἀπόρροια ἀπὸ τῶνα μέρος μιᾶς ἀκόμητης μελέτης μας ἀπάνω στὰ στοιχεῖα, ποὺ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀπαρτίζουσι σὰν ἐθνικὴ καὶ σὰν παγκόσμια παράδοση τὴν ὅλη μας πνευματικὴ κληρονομία στὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο σὲ ὄλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ καὶ στὴ σύγχρονη ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξακολουθοῦν νὰ συνεχίζουσι τὴ δημιουργικὴ ἐνότητά του καὶ γι' αὐτὸ δὲν σταματᾷ νὰ μεγαλώνει μέσα μας ἡ ἀξία τους κι' ἔχουμε χρέος νὰ δώσουμε ὅλη τὴν ψυχὴ μας γιὰ νὰ ξαναζήσουσι καὶ γιὰ ν' ἀνέβουν περισσότερο καὶ καθαρότερα ἀπὸ πρὶν.

Εἰκοσιτρία καὶ πλέον χρόνια ἔχουσι περάσει ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκδήλωση τῆς *Δελφικῆς* προσπάθειας, ἀλλὰ στὸ μεταξύ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ἔχουσι ἀλλάξει σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ ἡ ἀνθρώπινη ψυχολογία κάθε φορὰ ἐπροσαρμόστηκε στὴ ζωὴ μεστάσεις διάφορες, δι' ἰσχυρὰ πολὺ συχνὰ ἀπόλυτα ἀναμεταξύ τους.

Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο ὅ,τι ἐσκέφθηκα ἄλλοτε ἐπιβάλλεται καὶ σήμερον νὰ τὸ κηρύξω καὶ νὰ μείνω πάντα στὸ πλευρὸ ἐκείνων ποὺ πιστεύουσι καθὼς κι' ἐγώ : στὴ *δημιουργικῇ, ἀξιόπρεπῇ, ἀνθρώπινῃ Εἰρήνῃ*.

ΜΕΤΑΞΥ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Αἰξωνῆς πολυαριθμῶν εἰσέτι ἀρχαίων ἐρειπίων πλεονάζουσι τὰ ἀνήκοντα εἰς ταφικὰ μνημεῖα, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔχουσι καταστραφῆ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν θεμελίων ἢ ἀνασκαφῇ λαθραίως, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν εὐρήματα, ἄγνωστον ποῦ νῦν εὐρίσκονται, ἔχουσι ἤδη ἀπολέσει τὴν ἱστορικὴν καὶ τοπογραφικὴν των ἀξίαν.

Ἀσφαλῶς ὅμως, πλὴν τῶν ταφικῶν τούτων μνημείων, σφύζονται καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἱερῶν καὶ τῶν εὐαριθμῶν ἄλλων δημοτικῶν κτιρίων, ὧν εἶναι μὲν, ἐξ ἐπιγραφῶν ἰδίᾳ, γνωστὴ ἢ ὑπαρξίς, ἀγνοεῖται δ' εἰσέτι ἡ ἀκριβὴς ἐκάστου θέσις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ παρακολούθησιν τῶν κατὰ καιροὺς τυχαίων εὐρημάτων καὶ τὴν μὴ διενέργειαν μέχρι τοῦδε συστηματικῶν ἀνασκαφῶν ὑπὸ δοκίμων ἐρευνητῶν ἐπιστημόνων.

Καὶ τὰ μὲν ὀνόματα τῶν ἐπισήμων τούτων οἰκοδομημάτων τοῦ δήμου ἀνέφερα εἰς τὸ προηγούμενον ἐν τῇ «Αἰξωνῇ»¹ περὶ Αἰξωνῆς εἰσαγωγικὸν ἄρθρον μου· περὶ ἐκάστου δ' ἐξ αὐτῶν ἐκτενέστερον θὰ διαλάβω εἰς προσεχῆ τεύχη, ἀφοῦ προηγουμένως πραγματευθῶ δι' ὀλίγων περὶ τῶν παρὰ τὴν Αἰξωνὴν γνωστῶν μνημείων, ἅτινα σφύζομενα κατὰ χώραν, δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀσφαλῆ τεκμήρια πρὸς γνῶσιν τῆς τοπογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Αἰξωνῆς καὶ τῶν γειτονικῶν πρὸς ταύτην δήμων καὶ τόπων.

Ἐν τῶν σπουδαιότερων μνημείων τούτων εἶναι τὸ μεταξύ τῆς Αἰξωνῆς, τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων καὶ τοῦ Ἀναγυροῦντος γνωστὸν σπήλαιον τοῦ «Νυμφολήπτου», τὸ καὶ «σπηλιὰ τῆς Βάρης» κοινῶς λεγόμενον. Τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ Ἀνύδρου Ὑμητοῦ, ὑπὸ τὴν κορυφὴν «Κρεββάτι» ἢ «Κρεββατάκια», εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης 290 μέτρων, καὶ ἀπέχει μίαν περίπου ὥραν δρόμον βορειοανατολικῶς τοῦ νῦν χωρίου «Βάρη».

Ἐπὶ ἑλαφρῶς ἐπιπέδου βράχου ὑπάρχει φυσικὴ ὀπὴ δέκα περίπου βημάτων μήκους ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἐν εἴδει στομίου φρέατος, ἀποτελοῦσα τὴν εἴσοδον πρὸς τὸ σπήλαιον, τὸ ὁποῖον διανοίγεται ὑπογείως ἐντὸς τοῦ βουνοῦ. Ὁ σημερινὸς ἐπισκέπτης κατέρχεται διὰ τινῶν βαθμίδων λαξευμένων ἐπὶ τοῦ βράχου, λίαν ἐφθαρμένων ἐκ τοῦ χρόνου. Ἐναντι τῶν βαθμίδων τούτων βλέπει τις τετράγωνον λάξευμα ἐφ' οὗ, διὰ βαθέως κεχαραγμένων γραμμάτων, ἀναγράφεται ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ ἱστορία τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ σπηλαίου : *Ἀρχέδημος ὁ Θηραῖος ὁ Νυμφολήπτος φραδαῖσι Νυμφον τ' ἄντρον ἐξηργάξατο.*

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς, ὀλίγον περαιτέρω τῆς πρώτης, ἀναγινώσκειται ἕτερα ἐπιγραφή εἰς τροχαῖκὸν μέτρον, ἣτις παρήγγελλεν εἰς τοὺς ἀρχαίους προσκυνητὰς νὰ πλένουν ἔξω τὸ ἄντρον καὶ νὰ καθαρίζουσι τὴν κόπρον τῶν ζώων : *τᾶν[τερ] ἔχ[σο] κλύζετε[ε] καὶ τὸν ὄνθον νίζετε.* Ἀπέναντι ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῶν «Χαρίτων» καὶ ὑπερθεν αὐτοῦ ὑπάρχει λά-

¹ Ὀκτωβρ. 1950, σελ. 12.

Εικόνα 1.
Τὸ ἐπὶ τοῦ βράχου σφριζόμενον ἀνάγλυφον, τὸ εἰκονίζον τὸν Ἀρχέδαμον.

ξευμα, ἐντὸς τοῦ οὗοιοῦ ἐστηρίζετο ἄγαλμα. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἄλλοτε καὶ κεφαλὴ λέοντος λαξευμένη ἐπὶ τοῦ βράχου. Εἰς στενὸς βράχος μὲ σταλακτίτας, χωρίζει τὸ ὑπόγειον τοῦτο σπήλαιον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εἰς δύο διαμερίσματα. Ὁ κατερχόμενος δεξιὰ, συναντᾷ λάξευμα ὅμοιον μὲ λουτρον καὶ εἰς τὸ βάθος, εἰς τὸ σκοτεινότερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ὄπην στρογγύλην πλήρη ὕδατος.

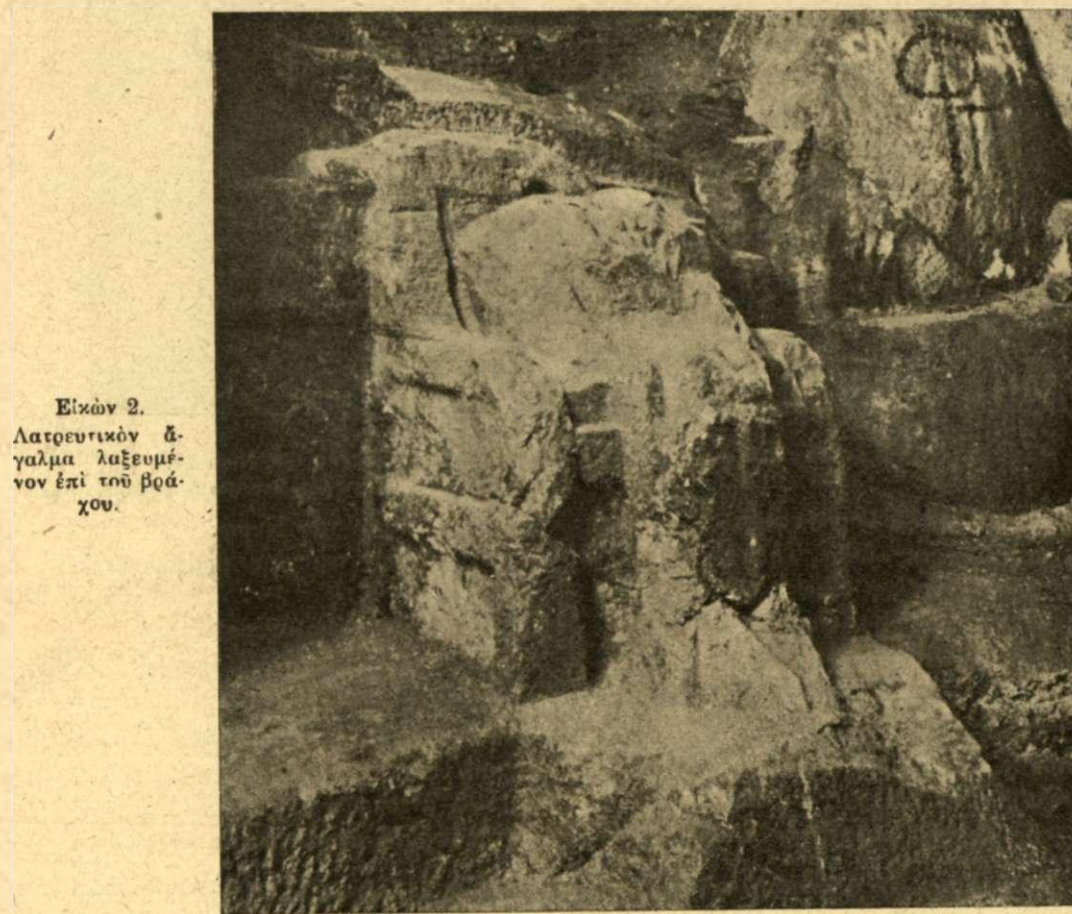
Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διακόπτεται ὁ ἐνδιάμεσος βράχος καὶ σχηματίζεται εἴσοδος πρὸς τὸ ἕτερον διαμερίσμα τοῦ σπηλαίου, τὸ καὶ μεγαλύτερον. Ἀμέσως ἀριστερὰ ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ βράχου λαξευμένον ἀνάγλυφον, εἰκονίζον τὸν Ἀρχέδαμον ἐν βραχεῖ χιτῶνι, κρατοῦντα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς σφῦραν, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τεκτονικὸν γνώμονα («γωνιά»), ἄνωθεν τοῦ οὗοιοῦ εἶναι κεχαραγμένον δις τὸ ὄνομα τοῦ εἰκονιζομένου, διακοσμητοῦ τοῦ σπηλαίου: Ἀρχέδαμος. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο (εἰκὼν 1) εἶναι ἀδρῶς εἰργασμένον, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐν τῶν ἀρχαιότερων καὶ ἀρτιωτέρων ἔργων τῆς λεγομένης λαϊκῆς τέχνης.

Ὁ ἀνερχόμενος ἐκεῖθεν βαθμίδας τινὰς λαξευμένας ἐπὶ τοῦ βράχου, παρατηρεῖ μέγα λάξευμα, ἄνωθεν τοῦ οὗοιοῦ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα: [Πα]γός. Αἱ βαθμίδες ἐξακολουθοῦν πρὸς τὴν ἐξοδον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνωτέρας ἐξ αὐτῶν εἶναι ἅπαξ ἐτι γεγραμμένον τὸ ὄνομα καὶ ἡ πατρίς τοῦ διακοσμήσαντος τὸ σπήλαιον: [Ἀρ]χέδαμος/[h]ο Θεραῖος.

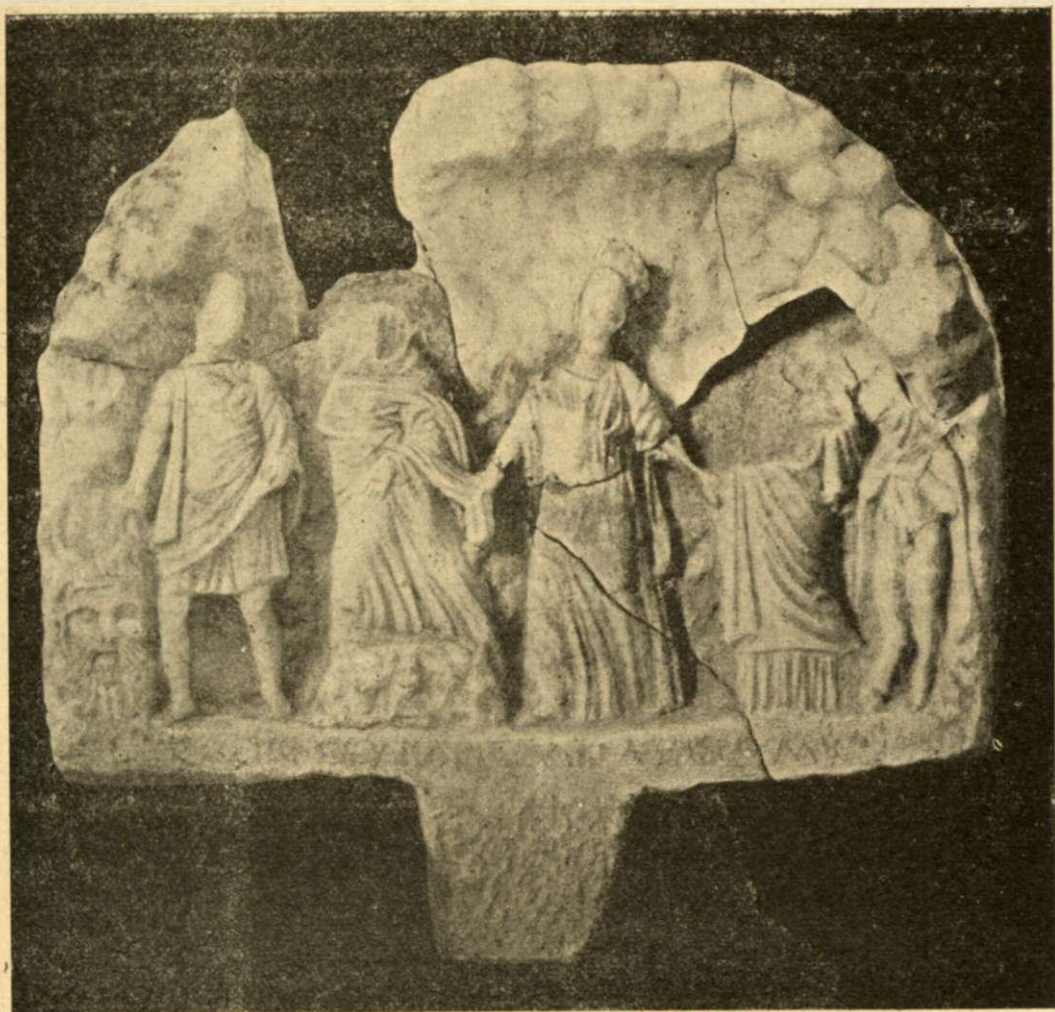
Περαιτέρω, χιμηλότερον τῆς ἐπιγραφῆς καὶ πρὸς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ διαμερίσματος τοῦτο τοῦ σπηλαίου, ὑπάρχει λάξευμα κυκλωτερὸς ἐν τῷ μέσῳ, μετ' αὐτώματος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς: Πανός. Ἐκ τῶν ἰχνῶν τούτων συνάγεται, ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχε ποτε ἄγαλμα μαρμαρίνον τοῦ ποιμενικοῦ θεοῦ. Ἐν συνεχείᾳ, σφίζεται ἄγαλμα καθημένης θεότητος (εἰκὼν 2) λαξευμένον ἐπὶ τοῦ βράχου, ἀκέφαλον νῦν, διότι ἔφερον, ὡς φαίνεται, ἔνθετον κεφαλὴν, ἣτις ἀρρηθῆ ἢ κατέπεσε ποτε καὶ ἐχάθη. Ὑπὲρ τὸ λατρευτικόν, ἀσφαλῶς, ἄγαλμα τοῦτο ὑπάρχουν μικραὶ βαθμίδες ἐπὶ τοῦ βράχου ἐπίσης λαξευμέναι, εἰς τὰς οὗοίας φαίνεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι προσκυνηταὶ ἔτοποθέτουν τὰ ἀφιερῶματά των.

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, αἱ οὗοια εὐρίσκονται κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου βράχων συνάγεται, ὅτι ὁ Ἀρχέδαμος ὁ Θεραῖος, κατερχόμενος ὑπὸ τῶν Νυμφῶν (Νυμφόληπτος) καθιέρωσε πρῶτος τὴν λατρείαν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ἐργαζόμενος δὲ ὁ ἴδιος διεκόσμησεν αὐτὸ καὶ ἀφιέρωσε τὸ μὲν πρῶτον δι' ἀμέρισμα εἰς τὴν λατρείαν τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν Χαρίτων, τὸ δὲ δεύτερον, τοῦ Πανός, συμφώνως δὲ πρὸς ἑτέραν ἐπιγραφὴν (IG I² 783) καὶ τοῦ: Ἀπόλλωνος: Ἐρσο.

Ἐπίσης ἐν ἐπιγραφῇ, προερχομένη ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσεῖῳ (ἀριθ. 6733=IG I² 784/785) ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἀρχέδαμος εἶχεν ἐπεκτεῖ-

Εἰκὼν 2.
Λατρευτικὸν ἄγαλμα λαξευμένον ἐπὶ τοῦ βράχου.

Εικόνα 3. Αναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Αἰξωνίην ἄντρου τῶν Νυμφῶν.
(Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείον ἀρ. 2008)

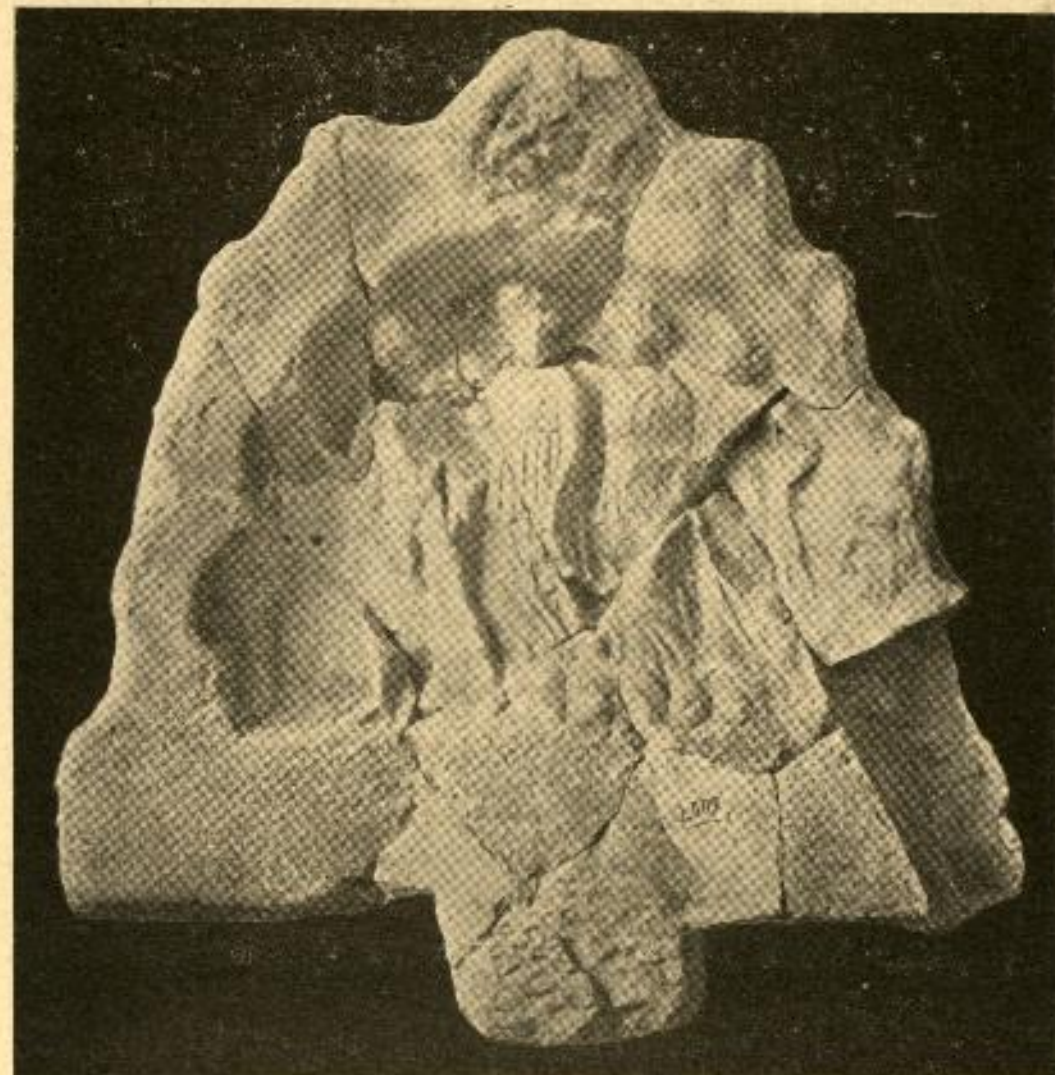
νει τὰ ἔργα του καὶ ἔξω τῷ σπηλαίῳ, ἀντιέτασεν εἴηπον πρὸς τιμὴν τῶν Νυμφῶν καὶ οἰκοδομήσας χορὸν χάριν αὐτῶν. Τὸ κείμενον τῆς ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων τεμαχίου βράχου κεχαραγμένης ἐπιγραφῆς ἔχει οὕτως:

α. Ἀρχέδαμος ἡ Θερατὸς καὶ
πον Νύμφαις ἐφύτευσεν.

β. Ἀρχέδ[α]μος ἡ Θερατὸς καὶ
χορὸν ὄρχεστ[ε]ς Νύμφαι[ς]
ἔχσοικ[οδό]μεσεν.

Τὸ σπήλαιον τοῦ Νυμφολήπτου εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 1765, ὅτε περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ R. Chandler, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ E. Dodwell, Simone Pomardi, M. Leake, L. Ross, Curtius καὶ Kaupert² καὶ πολλῶν ἄλλων. Τῷ 1902 ἀνεσκάφη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασικῶν Σπουδῶν², εὗρέθησαν δὲ ἐν αὐτῷ ἀξιολογώτατα μαρμάρια

² Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὸ American Journal of Archaeology, τοῦ 1908.

Εικόνα 4. Αναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Αἰξωνίην ἄντρου τῶν Νυμφῶν.

(Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείον ἀρ. 2009)

ἀνάγλυφα, ἀγγεῖα κ.τ.λ., ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται, ὅτι ἡ λατρεία τῶν θεῶν τοῦ σπηλαίου, ἡ καθιερωθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀρχεδήμου τοῦ Θηραίου, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺ, μέχρι καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Μεταξὺ τῶν εὗρημάτων, τὰ ἀποκαλυφθέντα ἀνάγλυφα εἶναι ἐξαιρετὰ δείγματα τῆς τέχνης τοῦ Δ' π.Χρ. αἰῶνος, ἀπόκεινται δὲ νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ (ἀριθ. 2007—2013).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2007, εἰκονίζεται σπήλαιον ἐν τῷ ὁποίῳ ὄρχοῦνται τρεῖς Νύμφαι ὁδηγόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Δεξιὰ ὁ Πάν παίζει αὐλόν, ἀριστερὰ δὲ παρίσταται κεφαλὴ τοῦ

ποταμού Ἀχελφού. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ θόλου τοῦ σπηλαίου ἀναγινώσκονται τὰ γράμματα:
ΚΡΕ ΚΛΙΔ.

Ἄριθ. 2008. Παρομοία περίπου πρὸς τὴν προηγουμένην παράστασις (εἰκὼν 3). Ἐπὶ τῆς προεξεχούσης κάτω ταινίας ἡ ἐπιγραφή: *Ἐὐκλείδης, Ἐὐκλῆς, Δακράτης Νύμφαις.*

Ἄριθ. 2009. Παρεμφερῆς πρὸς τὰς προηγουμένας παράστασις (εἰκὼν 4) ἐπὶ τῆς κάτω πλατείας ταινίας ἡ ἐπιγραφή:

<i>Νύ(μ)φαι(ς)</i>	<i>Ἐρμαῖος</i>	<i>[Πα]ρμέν[ων]</i>
<i>οἶδ' ἀνέθεσαν</i>	<i>Ἐρμων</i>	<i>[Σω]τῆρις</i>
<i>Ἐπορος</i>	<i>Ἡρως . . .</i>	<i>. . . . ης</i>
<i>Σωσίας</i>	<i>Ἡρακλείδης</i>	
<i>Ξενρακράτης</i>	<i>[Στ]έφανος .</i>	
<i>Λυδὸς</i>		

Ἄριθ. 2010. Ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται ὁ Ἐρμῆς καὶ τρεῖς Νύμφαι, κάτω δὲ ἀναγινώσκονται τὰ γράμματα: . . . *ς Πειθίου Α . . .*

Ἄριθ. 2011. Ἐντὸς σπηλαίου ἐπίσης τρεῖς Νύμφαι, ἐξ ὧν αἱ δύο πετοῦν, ἔμπροσθεν δ' αὐτῶν ἴσταται ὁ Ἐρμῆς, ἐνῶ ἀριστερὰ παρίσταται ὁ Πάν καθήμενος καὶ παίζων αὐλόν, εἰς δὲ τὰς δύο ἄκρας αἴγες. Ἄνω ἡ ἐπιγραφή: *Νύμφαις.*

Ἄριθ. 2012. Ἐντὸς σπηλαίου τρεῖς Νύμφαι, ἀριστερὰ κεφαλὴ Ἀχελφού. Ἄνω ἀριστερὰ Πάν καθήμενος, εἰς δὲ τὴν γωνίαν κάτω παρίσταται κυνηγός, ὁ Κύννης ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἴω. Σβορώνου, ἴσως ὁμοῦ αὐτὸς ὁ ἀναθέτης τοῦ ἀναγλύφου, τοῦ ὀποίου σφύζεται τὸ ὄνομα ἐν τῇ προεξοχῇ κάτω: *Ε[ὐκλ]ῆς Δακλέου Ἀλαιεύς.*

Ἄριθ. 2013. Μόνος ὁ Πάν ἐξηπλωμένος ἐπὶ βράχου ἐντὸς σπηλαίου.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρημάτων ἀξίον μνείας εἶναι λίθινος βωμὸς στρογγύλος μετ' ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς: *[Ἡο δεῖνα ἀνέ][θεκε τὸν βωμὸν] | τόνδε ταῖ Νύμφαισιν: Ἡο | Σκύρονος | ἡαιπόλος | ΝΟΝ. (IG I² 778).*

Ἡ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀναθημάτων διαπιστωθεῖσα συνύπρξις ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρείας τοῦ Πανός, τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἥτις εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ Ὑμηττοῦ ἔχει μέχρι τοῦδε γνωσθῆ, ἦγαγε τὸν E. Curtius εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου³ καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ⁴ περὶ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας τοῦ Πλάτωνος ἀνέκδοτον, εἰς τὸ ἄντρον τοῦτο τῶν Νυμφῶν ἔλαβε χώραν. Ἄναγεῖται δηλαδὴ, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Πλάτωνος, παραλαβόντες αὐτὸν βρέφος ἦλθον ἐν τῷ Ὑμητῷ, ἵνα θύσωσιν ὑπὲρ τοῦ τέκνου των τοῖς θεοῖς Πανὶ καὶ Νύμφαις καὶ Ἀπόλλωνι, ἐνῶ δὲ οὗτοι προσηύχοντο καὶ ἐτέλουν τὰ τῆς θυσίας, μέλισσαι προσελθοῦσαι ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ βρέφους, ὅπερ ἐθεωρήθη τότε ὡς προμήνυμα θεῖον, σημιῖνον τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Πλάτωνος.

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΑΛΑΙΟΣ

³ Ἐν βίῳ Πλάτωνος 1: «καὶ γεννηθέντα τὸν Πλάτωνα λαβόντες οἱ γονεῖς βρέφος ὄντα τεθείκασιν ἐν τῷ Ὑμητῷ, βουλόμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖ θεοῖς Πανὶ καὶ Νύμφαις καὶ Ἀπόλλωνι νομίῳ θύσαι, καὶ κειμένου αὐτοῦ μέλιται προσελθοῦσαι πεπληρώκασιν αὐτοῦ τὸ στόμα κηρίων μέλιτος, ἵνα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ γένηται τὸ

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆ».

⁴ Ποικίλης ἱστορίας ΙΑ 21: «Ὅτι τὸν Πλάτωνα ἡ Περικτιόνη ἔφερεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις· θύοντος δὲ τοῦ Ἀρίστωνος ἐν Ὑμητῷ ταῖς Μούσαις ἢ ταῖς Νύμφαις, οἱ μὲν πρὸς τὴν ἱερουργίαν ἦσαν, ἡ δὲ κατέκλινε Πλάτωνα ἐν ταῖς πλησίον μυρρίναις δασείαις οὖσαις καὶ πυκναῖς καθεύδοντι δὲ ἔσρος μελιτῶν ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ καθίσασαι ὑπῆδον, τὴν τοῦ Πλάτωνος εὐγλωττίαν μαντευόμενοι ἐντεῖθιν».

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ

ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ

**Ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον τὸ ἀπειρον,*

Αδυσώπητος καὶ ἀνέκκλητος ὁ νόμος τῆς φθορᾶς ἐκμηδενίζει καθημερινὰ μιὰ ἀπειρία ἀπὸ ὑπάρξεις. Ἄψυχα καὶ ἔμψυχα ὄντα—φυτὰ, ζῶα καὶ ἄνθρωποι—δέχονται ἀνυπεράσπιστα τὴν αἰώνια αὐτὴ μοῖρα ἐνῶ ὁ κόσμος στὸ σύνολό του ποὺ τὰ περιβάλλει, παρουσιάζεται ὡς ἀμετάτρεπτος καὶ ἀδιάφορος θαυμαστός διάκοσμος στὴν ἐφήμερη τραγωδία τῶν ὄντων.

Ἀνήσυχος καὶ στοχαστικός ὁ ἄλλος Μιλήσιος, ὁ Ἀναξίμανδρος, ἀντιμετωπίζει κάθε τόσο αὐτὴν τὴν ἀτελεύτητη πορεία ἀπὸ τὴν γέννηση πρὸς τὸν θάνατο. Βλέπει τὸν χρόνο τῶν πλασμάτων ἐναποτεθειμένο στὴν τυφλὴ διάθεση τῆς Ἀτρόπου, ἐνῶ πάνω ἀπ' τὴν κεφαλὴ τους ἀδιατάρακτοι καὶ φλεγόμενοι περιδινοῦνται οἱ κόσμοι μακρὰ ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὴν καυτερὴ ἀπορία τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας.

Καὶ ὅμως ὁ σοφὸς αὐτὸς ποὺ νοιώθει τὴν καρδιά, σὰν ὄλους τοὺς ἄλλους ποὺ ζήσανε κοντὰ στὰ χρόνια του, δεμένη μὲ τ' ἀνθρώπινα, προσπαθεῖ κι' αὐτὸς νὰ φτάσει σὲ χρήσιμα συμπεράσματα, νὰ καθορίσει ὠφέλιμους κανόνες καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ ὀπλίσει τὸ δύστηνο ἀνθρώπινο γένος μὲ τὰ ἐφόδια τῆς σοφῆς πείρας του καὶ νὰ ξανοίξει πιὸ ἀνεμπόδιστο τὸ δρόμο γιὰ τὴ γνώση. Μὲ τὸ γνώμονά του θέλει αὐτὸν τὸν ἀνυπόταγο χρόνο νὰ τὸν χαράξει βαθύτερα στὸ μυαλό τοῦ ἀνθρώπου καὶ μαζὺ μ' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ τοὺς διδάξει τὰ γυρίσματα τῶν ἐποχῶν.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶναι μηδαμινὸ καὶ ἀσήμαντο τὸ ἀνθρώπινο πλάσμα μπροστὰ στὴν ἀμέτρητη γλαυκὴ ἔκταση τῆς θάλασσας καὶ νοιώθει πὼς ἐξαφανίζεται κάτω ἀπ' τὴν ἀσυνόρευτη ἀπεραντωσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Μέσα του ὅμως ἀκατάπαυστα νοιώθει πὼς κάτι τὸ μυστικὸ τὸ ὅμοια ἀσυνόρευτο τὸ κεντρίζει νὰ συλλάβει καὶ νὰ περικλείσει, ἔστω καὶ μὲ τὰ πιὸ στοιχειώδη ἀνθρωπομορφικὰ μέσα αὐτὸν τὸν περιεργο καὶ ἀνεξήγητο κόσμο ποὺ τὸ κυκλώνει. Κι' ἔτσι ἀτενίζοντας αὐτὸν τὸν κόσμο ὁ Ἀναξίμανδρος χαράζει μὲ τὴν ἀφέλεια ἴσως τοῦ παιδιοῦ καὶ μὲ τὸ σοφὸ ἐνστικτο τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης τὸν πρῶτο χάρτη τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας, ἐνῶ εὐλαβικὰ τὰ χέρια πλάθουν σὲ μιὰ ἐκστατικὴ διαίσθηση μιὰν σφαῖρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ μυστηριώδης κύκλος τοῦ οὐράνιου στερεώματος ποὺ ἡ περιφέρειά του πάντα θὰ ξεφεύγει ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη αἴσθηση, βρίσκεται μπροστὰ στὸ σοφὸ, ποὺ στὴ σφαῖρα αὐτὴ ἀπεικονίζει τὴν ἀσύντριπτη καὶ πρωταρχικὴ ἐνότητα τοῦ σύμπαντος. «*Ἀναξίμανδρος—Μιλήσιος—εὖρε δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σμιοθήρων ἐν Δακεδαίμονι, καθά φησι Φαβωρίνος—, τροπὰς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα καὶ ὥροσκοπία κατεσκεύασε,*

καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περιμετρον πρῶτος ἔγραψεν ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. Ἔτσι γράφει γι' αὐτὸν ὁ Διογένης Λαέρτιος.

Τὸ σύμπαν λοιπὸν εἶναι αἰώνιο καὶ μέσα στὸν ἀνώλεθρο χῶρο του τελεσιουργεῖται τὸ δυσυπέρβατο μυστήριο τῆς δημιουργίας καὶ τῆς φθορᾶς. Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος; Ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία του καὶ ἡ οὐσία του; Ὁ Θαλῆς, ὁ σύγχρονός του, (erat una aetate junior Tualete), δίδασκε πῶς ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἦταν τὸ νερό. Μὰ σὰν τὸ νερό ὑπάρχουν καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ὅπως ὁ ἀέρας, ἡ φωτιά. Κατὰ συνέπεια πρέπει νᾶναι κάτι πιὸ ἀρχικὸ καὶ βασικὸ πού ὄλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπόρροιες καὶ παραλλαγές του. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καταλήγει στὴν ἄποψη πῶς τὸ βασικὸ στοιχεῖο καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι τὸ ἄπειρο: «*Ἀναξίμανδρος — ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον ἤρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο τοῦνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς. λέγει δὲ αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχεῖον, ἀλλ' ἑτέραν τινα φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους*» (Simpl. Phys. fol. Coe.).

Τὸ ἄπειρο αὐτὸ εἶναι ἀναρχο, γιατί διαφορετικὰ θὰ εἶχε καὶ κάποιο τέλος. Κανένας δὲν τὸ γέννησε καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ τὸ καταστρέψει. Εἶναι ἡ ἀρχὴ παντὸς τοῦ ὑπάρχοντος καὶ ὄλα τὰ περικλείνει καὶ τὰ κυβερνάει, καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι ἀθάνατο καὶ ἀκατάστρεπτο: «*Τοῦ δὲ ἀπειρου οὐκ ἔστιν ἀρχή. Εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. Ἔτι δὲ καὶ ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἀρχή τις οὐσα. Τότε γὰρ γενόμενον ἀνάγκη τέλος λαβεῖν, καὶ τελευτὴ πάσης ἐστὶ φθορᾶς διὸ καθάπερ λέγομεν, οὐ ταύτης ἀρχή, ἀλλὰ αὐτῆ τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ καὶ περιέχειν ἅπαντα καὶ πάντα κυβερνᾶν. . . ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον, ὡς φησὶν ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ οἱ πλείστοι τῶν φυσιολόγων.*» (Ἀριστοτέλης. Φυσικά III, 4).

Τὸ ἄπειρο ὁμῶς αὐτὸ βρίσκεται σὲ διηλεκτικὴ κίνηση. Ἡ κίνηση εἶναι ὁ σύμφυτος ρυθμὸς του καὶ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κοσμικὸ ρυθμὸ πλαστουργοῦνται οἱ κόσμοι καὶ οἱ οὐρανοί: «*(Ἀναξίμανδρος) ἀρχὴν ἔφη τὴν ὄντων φύσιν τινα τοῦ ἀπειρου ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κόσμον ταύτην δὲ αἰδιδιον καὶ ἀγήρω, ἦν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους πρὸς δὲ τοῦτο κίνησιν αἰδιδιον εἶναι ἐν ἧ συμβάλνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς.*» (Hippolyt. Ref. Haer. I. 6).

Τὰ πάντα περιέχονται στὸ ἄπειρο. Τὰ ἐνάντια μὲ τὴν αἰδιδιο κίνηση ἀποχωρίζονται, ὅπως τὸ ζεστό καὶ τὸ ψυχρό, τὸ ξερὸ καὶ τὸ ὑγρό· ὄλα προέρχονται ἐν δυνάμει ἐκ τοῦ ὄντος καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν κίνηση τὰ συγγενῆ ἀναζητοῦν τὰ ὁμοιά τους: «*Ἐν τῇ διακρίσει τοῦ ἀπειρου τὰ συγγενῆ φέρεσθαι πρὸς ἀλλήλα καὶ ὅ τι μὲν ἐν τῷ παντὶ χρυσὸς ἦν γίνεσθαι χρυσόν, ὅ τι δὲ γῆ γῆν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστων ὡς οὐ γιγνομένων, ἀλλ' ὑπαρχόντων πρότερον.*»

Τὸ χωρισμὸ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ ἀκολουθεῖ ἡ γένεση τοῦ χόματος καὶ τοῦ ἀέρα. Ἡ γῆν ὕλη στροβιλίζεται στὸν πρωταρχικὸ τῆς ἀέρα καὶ τότε τὴν περιβάλλει μιὰ φλόγινη σφαῖρα, ὅπως ἀκριβῶς σφίγγει τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου ἡ φλούδα του. Καὶ ἡ γῆ μὲ τὸ πυρπολούμενο αὐτὸ περίβλημά της ἐξακολουθεῖ μέσα στὸν κοσμικὸ χῶρο τῆς τὴν πορεία τῆς δημιουργίας της, ἐνῶ ἀπὸ πάνω της ἀποσπῶνται ὄλοένα σπρωγμένα ἀπ' τὸν ἀέρα πού προσπαθεῖ νὰ διαρῆξει τὸν πύρινο κλοιὸ τῆς σφαιρικὰ τμήματα, πού ἐπίσης κι' αὐτὰ ξεπετοῦν φλόγες, ἐξακολουθώντας τὴν περιστροφή τους γύρω ἀπ' τὴ γῆ: «*Φησὶ δὲ ἐκ τοῦ αἰδιδίου γονίμου θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ δε τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι καὶ τινα ἐκ τούτου φλογὸς περιφῆναι τῶν περὶ τὴν γῆν ἀέρι ὡς τῷ δένδρω φλοιό.*» ἦς τινος ἀπορραγείσης καὶ εἰς τινας ἀποκλεισθεί-

σης κύκλους ὑποστῆναι τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας.» (Plutarch. apud Euseb. Pr. Ev. I. 8).

Σ' αὐτὴν τὴ ροῇ τοῦ σύμπαντος ἡ γῆ ἀποκρυσταλλώνεται. Τὸ περίγραμμά της ἀποσαφηνίζεται, παίρνει, καθὼς ἀναφέρει ὁ Στοβαῖος κυλινδροειδὲς σχῆμα καὶ τὸ βάθος της ἀντιστοιχεῖ στὸ τρίτο τοῦ πλάτους της. Μοιάζει, ὅπως γράφει ὁ Ἰππόλυτος «*κλόνι λίθῳ παραπλήσιον*». Κινεῖται μετέωρη καὶ τίποτα δὲν τὴν ὑποβαστάζει ὄντας πάντα στὴν ἴδια ἀπόσταση ἀπὸ ὄλα: «*τὴν δὲ γῆν μετέωρον ὑπ' οὐδενὸς κρατουμένην μένουσαν διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν.*»

Καὶ ἡ δημιουργία τοῦ γῆϊνου κόσμου μας ἐξακολουθεῖ. Μὲ τὸν καιρὸ, τῆς πρώτης ὕγρασίας λείψανον, σχηματίζεται ἡ θάλασσα. Ἦρθε ἡ στιγμή πού θὰ ἀρχίσει τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς. Καὶ νὰ τότε στὴ νεκρὴ ἐπιφάνειά της ἀρχίζουν νὰ ἀναδύονται οἱ πρῶτοι ὀργανισμοί. Θὰ χρειαστοῦν βέβαια αἰῶνες ὥσπου νὰ φτάσουμε στὴν πρώτη συστηματικὴ θεωρία γιὰ τὴ γένεση τῶν εἰδῶν γιὰ νὰ βροῦμε στὴ θάλασσα τὴν κοιτίδα τῆς ἐνόργανης ζωῆς. Τὰ πρῶτα ζῶα εἶναι ὑδρόβια καὶ ζοῦν κλεισμένα μέσα σὲ ἀγκαθωτὰ φλούδια: «*ἐν ὑγρῷ γεννηθῆναι τὰ πρῶτα ζῶα, φλοιοῖς περιεχόμενα ἀκανθώδεις.*» (Plutarch. de Plac. Phil. V. 19). Αὐτὰ τὰ πρῶτα ὀστρακόδερμα ζῶα εἶναι οἱ πρόγονοι τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι κι' αὐτὸς ἀρχικὰ ζεῖ σὰν τὰ ψάρια, ὥσπου ἡ ξηρασία ἐπιτρέποντας σ' ὄλο αὐτὸ τὸ ζωϊκὸ πλῆθος νὰ σπάσει τὸ φλοιό του, τὰ κάνει ἱκανὰ νὰ βγοῦν στὸ στέρεο χῶμα τῆς γῆς: «*Ἐν ἰχθύσιν ἐγγενέσθαι τὸ πρῶτον τοὺς ἀνθρώπους. . . καὶ τραφέντας ὡσπερ οἱ σπηλαῖοι καὶ γενομένους ἱκανοὺς αὐτοὺς βοηθεῖν ἐκβληθῆναι τῆνικαῦτα καὶ γῆς λαβέσθαι.*»

Μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ πού δημιουργεῖται ὁ γῆϊνος κόσμος μας δημιουργοῦνται ὁμοῖα ἀναρίθμητοι κόσμοι. Τὸ ἄπειρο εἶναι ἡ διαρκὴς ἀλληλοδιαδοχὴ τους: «*Ἐκ γὰρ τούτου γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθείρεσθαι, διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπειρους κόσμους καὶ πάλιν φθείρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίνεται.*»

*

Ἔτσι ὁ Ἀναξίμανδρος στὴν πρώτην ἐκείνη θεώρηση τοῦ κόσμου δὲν συλλάμβανει μονάχα τὴν διαλεκτικὴ διαδικασία τῆς κοσμογονίας του, ἀλλὰ ταυτόχρονα τὴν κατὰ νοεῖ ὡς μιὰ ἐντελῶς ἐνεργειακῆς φύσης δημιουργία. Τὸ ἄπειρό του βρίσκεται πέρα ἀπ' τὴν κατηγορία τοῦ χῶρου καὶ τοῦ χρόνου. Τὸ πρωταρχικὸ του στοιχεῖο βρίσκεται ἐπίσης πέρα ἀπὸ κάθε ποιοτικὸ προσδιορισμὸ. Εἶναι ἡ ἀδιαφοποίητη οὐσία τοῦ κόσμου πού σὲ μιὰ στιγμή, πού ἴσως θὰ μείνει πάντοτε ἄγνωστη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη νόηση, ἀρχίζει τὴν ἰλιγγιώδη πορεία τῶν μορφικῶν τῆς παραλλαγῶν, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα θεελλωδῶν ἐκρήξεων. Καὶ οἱ κόσμοι περιδινοῦνται καὶ τὰ ὄντα γεννιῶνται καὶ πεθαίνουν σύμφωνα μὲ τὴν μυστηριώδη του φράση, τὴ μόνη πού διασώθηκε ἀπ' τὸ *Περὶ Φύσεως* βιβλίον τοῦ: «*κατὰ τὸ χρεῶν διδόναι γὰρ αὐτὰ τίσιν καὶ δίκην τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν χρόνον τάξιν.*»

Οἱ ἱστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας σταμάτησαν πολὺ σ' αὐτὴν τὴ φράση, γιατί ἀπλοῦστατα αὐτὴ εἶναι τὸ κρυφὸ νῆμα πού δένει τὴν θεωρία του μὲ τὴν πᾶνάρχαια, τὴν βαθύτατα ἐναποτεθειμένη τὴν ψυχὴ τῆς ἀνθρωπότητος πίστη, πῶς κάποιος μυστηριώδης νόμος διαφεντεύει αὐτὸν τὸν χαμὸ καὶ τὴ γένεση τῶν ὄντων καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀκατανόητη φθορά, σὰν κάποιον ἀλόγιστον πάθος νὰ κεντρίζει τὰ πλάσματα, πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἐξιλέωσης, ἡ ἀνάγκη μιᾶς καταστροφικῆς πορείας πού φαίνεται νᾶναι ὁ ὀδυνηρὸς δρόμος τῆς ἐπαναγωγῆς πρὸς τὴν ἀρχικὴ γαλήνη καὶ μα-

καριότητα, πού ἴσως νᾶτανε κάποτε ὁ κλῆρος τῶν ὑπάρξεων καὶ τοῦ κόσμου, ὅσο περικλεινόταν ἐν δυνάμει μέσα στους κόλπους τοῦ ἀδιαφοροποιήτου ὄντος.

Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας μᾶς ἀφηγεῖται πῶς δὲν δίσταζε ὁ Ἀναξίμανδρος σὲ ἐγχειρήματα καὶ πῶς κάποτε εἶχε φτάσει ὡς τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θάλασσας. Ἐκεῖ στὴν Θρακικὴ ἐνδοχώρα θᾶμαθε ἀναμφίβολα ἀπ' τοὺς ὄρφικους μύστες τὸ μαρτύριο τοῦ Διόνυσου—Ζαγρέα, πού ἀντιπροσώπευε τὸ θεῖο Ἔν. Θᾶκουσε γιὰ τὸ διαμελισμὸ τοῦ ἀπ' τοὺς Τιτάνες καθὼς καὶ γιὰ τὴ σκληρὴ τιμωρία τους ἀπ' τὸ Δία, πού ἐγινε αἰτία ν' ἀνακατευτεῖ ἡ ὀλέθρια στάχτη τους μὲ τὸν πηλὸ τῆς ἀνθρώπινης σάρκας. Ἔτσι θά γνώρισε πῶς τὰ τεμαχισμένα μέλη τοῦ Ζαγρέα βρίσκονται παντοῦ στὸ σύμπαν καὶ πῶς τὸ ἀγαθὸ τῆς ἀρχικῆς Μονάδας μπλέχτηκε μὲ τὸ φθόνον καὶ τὴν κακία τῶν Τιτάνων. Νά γιατί τὰ ὄντα ὀφείλουν κάτι ἀνάμεσά τους, *διδόναι τὴν δίκην τῆς ἀδικίας*, κι' ἀπ' ὅλα πιδὸ πολὺ βασανίζεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς τὴν ὥρα πού οἱ θεοὶ θά κρίνουν πῶς ἔκλεισε ὁ κύκλος τοῦ ἐξαγνισμού.

Εἰβαια ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Ἀναξίμανδρου δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ εἶναι ξένη πρὸς ὅ,τι ἀποτελοῦσε τὴν μυστικὴ θεμελίωση τῆς πρωτοελληνικῆς ψυχῆς. Ἴσως ἂν διασώζονταν περισσότερα ἀποσπάσματα νὰ γνωρίζαμε περισσότερα γι' αὐτόν, πέρα ὅμως ἀπὸ κάθε μυστικὴ ἀναγωγή τῆς διδαχῆς του εἶναι ὁ πρῶτος πού ἀντίκρουσε τὸν κόσμον στὴ θεμελιώδη ἐνότητά του καὶ στὴν ἐνεργειακὴ του δημιουργία. Ὁ πρῶτος πού συνύφανε τὴ μεταφυσικὴ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν προβληματολογία τῆς ἱστορικῆς του πράξης καὶ συνείδησης.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΑΙΩΩΝΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η ΑΙΩΩΝΗ εἶναι μιὰ ἰδέα καὶ μιὰ πράξη. Μιὰ ἰδέα πού συνδέεται στὴν καταγωγή τῆς μὲ τὸ φτωχὸ ἀγνὸ λαὸ καὶ μιὰ πράξη πού ἐξυπηρετεῖ ἓνα μέρος ἰδιαίτερα καὶ γενικὰ τὸ λαό. Ἔρχεται ἀπ' τὸ ἀνώνυμο πλῆθος βιοτέχνες, καλλιτέχνες, διανοούμενοι, ἐθελοντές νὰ ὑπηρετήσουν στὸν εἰρηνικὸ στρατὸ τῆς ΑΙΩΩΝΗΣ καὶ νὰ καλλιεργήσουν ὅ,τι διυλεχτὸ σπόρον ἄφισε στὴν Ἑλληνικὴ γῆ ἡ παράδοση πού πραγματοποιήθηκε ἀντικαθρεφτίζοντας τὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα καὶ τὶς ἱστορικῆς τῆς ἀντιθέσεις. Γιὰ νὰ συνεχίσουν ἔχοντας τὴ λαϊκὴ παράδοση σὰν παράδειγμα γιὰ μίμηση καὶ σὲ *καμμιά περίπτωση σὰν ὑπόδειγμα γιὰ ἀντιγραφή*. Μιὰ κοινωνία τέτοια μικρὴ σιτὴ γέννησὴ τῆς μὲ τέτοια μεγάλα ὀρητήρια μπορεῖ νὰ γεννάει—κατὰ τὴν ἀποψὴ μας—μιὰ καινούργια τέχνη καὶ μιὰ θεωρία «ἰδέα». Καὶ ἡ θεωρία αὐτὴ ἀνταναντικῶντας τὶς ἀνάγκες τῆς ὕλικῆς ζωῆς τῆς διευκολύνει μοιραῖα τὴν κίνηση τῆς ἴδιας αὐτῆς κοινωνίας πρὸς τὰ μπρὸς κι' ἀποχτάει ὑπόσταση καὶ σημασία. Σὲ μιὰ τέτοια κοινωνία εἶναι φυσικὸ νὰ μπαίνουν καινούργια καθήκοντα. Καθήκοντα πού ἐπιβάλλει αὐτὴ ἡ ὑπαρξη τοῦ διπλοῦ περιεχομένου. Ἔτσι λοιπὸν ἡ ΑΙΩΩΝΗ μὲ τὴ συνέχιση τῆς λαϊκῆς παράδοσης δὲν θὰ πρέπει νᾶνε *μιὰ νεκρὴ, κούφια κι ἀντιγραμμὲνη παλιὰ φόρμα, μὰ μιὰ καινούργια δύναμη πού θὰ ὑπηρετεῖ τὸ ἰδανικὸ δημιουργικὰ γιὰ τὸ μετασχηματισμὸ, γιὰ τὸ πέρασμα ἀπ' τὴν παλιὰ στὴν καινούργια μορφὴ τῆς Ἑθνικῆς Λαϊκῆς τέχνης*. Καὶ πού γιὰ τὴν πραγματοποίησή του θὰ πρέπει νὰ ἀνταναντικῶν τὴν τωρινὴ ἀντικειμενικὴ Ἑλληνικὴ πραγματικότητα *σ' ὅλη τὴν πληρότητα τῶν ἐμφυτιῶν ἱστορικῶν τῆς ἀντιθέσεων θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ*. Πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση καὶ μονάχα μὲ τὴν προϋπόθεση αὐτὴ ἡ ἰδέα καὶ πράξη ΑΙΩΩΝΗ ἀποχτάει ὄντοτητα καὶ τεράστια σημασία καὶ γίνεται μοχλὸς καὶ κινητήρια δύναμη γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα πού ὀδηγεῖ πρὸς τὰ μπρὸς. Ἡ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς τῶν ἐργατῶν τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος, *ὁ προσανατολισμὸς τους πᾶνω σὲ ἱστορικῆς ἀποφασιστικῆς πράξεις πού χαρακτηρίζουν καὶ προσδιορίζουν τοὺς πόθους καὶ τοὺς ἀγῶνες* τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους *γιὰ τὴν ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ βελτίωσή του* καὶ γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. *Αὐτὴ ἡ θέση* θὰ τὴν καθορίσει ἐπίσης καὶ σὰν τὸ πιδὸ πρωτοπόρον ἀναπόσπαστο, αὐθεντικὸ κομμάτι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ θὰ προετοιμάσει τὸν καθοδηγητικὸ ρόλον πού ποθεῖ νὰ παίξει μελλοντικὰ στὸν δοσμένο τομέα δράσης στὸ πανελλήνιον. Γιὰ τὴ ζωντανὴ παράδοση λαϊκῆς τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ μὲ κανένα τρόπο μῆτε ἡ ἀντιγραφή καὶ μίμηση τῆς παλιᾶς φόρμας—ἀφοῦ οἱ δημιουργικῆς συνιθῆκες πού τὴ γέννησαν πού τὴν «καθώρισαν» ἄλλαξιν γιὰ νὰ μείνη πιδὸ σὰν φόρμα ἀντιπροσωπευτικὴ μιᾶς περασμένης καθωρισμένης ἐποχῆς, πού ἔκλεισε μέσα τῆς μαζί καὶ τὸ σπέρμα τῆς σημερινῆς—μῆτε καὶ τὸ ξαναζέσταμά τῆς. *Μονάχα τὸ σπέρμα πού ἄφησε θὰ πρέπει νὰ καλλιεργηθεῖ* κατ' ἀπ' τὶς σύγχρονες συνθῆκες γιὰ νὰ διαμορφωθεῖ σὲ καινούργια φόρμα πού ν' ἀνταποκρίνεται στὰ τωρινὰ αἰτήματα. Ἡ Λαϊκὴ τέχνη θὰ πρέπει νὰ μιλάει τὴ γλῶσσα τῆς ἀλήθειας *κι' ἡ ἀλήθεια βρῖσκεται μέσα*

στο φαινόμενο όχι στο φαινομενικό μα στο ουσιαστικό που σημαίνει όλες τις αντιθέσεις του τη σύνδεση και τη σχέση του. Έτσι η Λαϊκή τέχνη σήμερα θα πρέπει στην ουσία της να σημειώνει την ιστορική σχέση με την προηγούμενη εξέλιξη της λαϊκής τέχνης μας και ταυτόχρονα να διατυπώνει στο περιεχόμενό της το καινούργιο, το σύγχρονο, δόξα τελα διαφορετικό απ' το παλιό. Τελικά μιὰ τέτοια λαϊκή τέχνη είναι νοητή και ανεκτή σήμερα κι' έτσι μονάχα αποχτάει *εθνική φυσιογνωμία* και φανερώνει όλη τη δυναμικότητά της. Έτσι η σύγχρονη αυτή λαϊκή τέχνη θα είναι αναμφισβήτητα *Εθνική στη φόρμα και προοδευτική στο περιεχόμενό της*. Για όλα αυτά χρειάζονται πρώτ' απ' όλα στελέχη καθοδηγητικά και τεχνίτες που θα τα πραγματοποιήσουν. Και νομίζω πως τέτοια δὲν μᾶς λείπουν απ' τη μικρή κοινότητα της ΑΙΞΩΝΗΣ που γεννήθηκε σὰν ιδέα απ' την ανάγκη και ζει τώρα στην πράξη τις πρώτες βρεφικές της μέρες.

ΗΛΙΑΣ ΦΕΡΤΗΣ

ΟΙ ΑΠΟΚΡΙΕΣ

Ό Φλεβάρης κι' ἄν φλεβίση, Καλοκαίρι θὰ μυρίση. . . .

λέει ἓνα δίστιχο ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ λαοῦ μας. Κι ἂν ἐπιμένῃ ὁ Φλεβάρης, κι ἂν κακιώνῃ κι οἱ μέρες του κυλοῦν μέσ' στὴ βροχὴ καὶ μέσ' στὴν παγωνιά, δὲν θ' ἀργήσῃ νάρθῃ ὁ Μάρτης νὰ τὰ διαλύσῃ ὅλα, νὰ φέρῃ πρασινάδα στὴ γῆ κι ἀνθούς στὰ δένδρα, χαμόγελα ζωογόνου ἡλίου καὶ ξανάνιωμα στὴ φύση. Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι, λέει πάλι ὁ λαὸς μας.

Πῶς τὴν περιμένει ἀλήθεια τὴν ἄνοιξη ὁ κόσμος ποὺ παλεύει μὲ τὴ γῆ καὶ μὲ τὴ φύση, ἓνας κόσμος κλεισμένος στὰ χειμαδιὰ καὶ στὴ νάρκη τοὺς χειμερινούς μῆνες, ἀργός, μὲ χέρια σταυρωμένα καὶ σφιγμένη τὴν καρδιά, μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ πᾶνω ἀπὸ τὴ ζωὴ ποὺ θάρθῃ, μόλις οἱ παγωνιὲς λειώσουν κι ἡ γῆ ξαναβλαστήσῃ καὶ ἡ γονιμοποίηση συντελεσθῇ! Τότε ποὺ

θ' ἀνθίσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξυά, θαρθοῦν τὰ χελιδόνια,

θὰ βγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, θὰ βγοῦν κι οἱ βλαχοποῦλες. . . .

Καὶ θὰ ξαναρχίσῃ ἡ εἰδυλλιακὴ ζωὴ τοῦ ὑπαίθρου μὲ τὴ ζωηρότητα καὶ τὴν ἀγνότητά της.

Ἀλλὰ ἓνας λαὸς βαθυτάτα συναισθηματικός, ὅπως εἶναι ὁ ἑλληνικός, προσμένει τὴν ἀλλαγὴ καὶ τὴν ὑποδέχεται μὲ χαρὲς καὶ γιορτές. Τὸ τέλος μιᾶς νεκρᾶς περιόδου τοῦ χρόνου κι ἡ διαδοχὴ ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς χαρᾶς πρέπει νὰ ἐορτασθῇ καὶ νὰ πανηγυρισθῇ. Θὰ τὴν ὑποδεχθοῦν μ' ἓνα ξεφάντωμα ποὺ θὰ διαλύσῃ τὴ μελαγχολία καὶ θὰ ὀπλίσῃ μὲ καινούργια δύναμη καὶ πίστη τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ παλέψῃ ξανά μὲ τὴ ζωὴ. Ὁ πάγος λειώνει στὰ βουνά τὴν ἄνοιξη. Κι ἓνας ἄλλος πάγος λειώνει ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ ἀνθρώπου, σταματᾷ τὴν πίεσή του, ξανάρχεται ἡ ἐλευθερία καὶ ἀνοίγεται μπροστά του τὸ πεδίου γιὰ καινούργια δράση.

Ἐμπρὸς στοῦ θέαμα μιᾶς ἀνθισμένης ἀνοιξης στάθηκε πρῶτος ὁ ἀρχαῖος μὲ προσοχή, ἀποκαλύφθηκε στοῦ πέρασμά της καὶ ἔστησε χορούς καὶ πανηγύρια καὶ ρίχτηκε σ' ἓνα δῖο-νυσιὰ κὸ γιορτάσι, ἀνοιχτὸ καὶ δυνατὸ, ἀληθινὸ καὶ ἀκράτητο κι εὐτυχισμένο. Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ ὅτι κι οἱ δικές μας Ἀποκριεὲς δὲν εἶναι γιορτὲς ἀφιερωμένες στὴν Ἄνοιξη, στὴ θεὰ ποὺ ἀνανεώνει τὴ ζωὴ μας, τὴν τονώνει, τὴν ὠραιοποιεῖ; Κι ἔχουν οἱ γιορτὲς τῆς ἀποκριᾶς τόσα κοινὰ μὲ τὴς γιορτὲς τοῦ ἀρχαίου Διονύσου. Τὸ κρασί καὶ τὸ ξεφάντωμα, τὰ μασκαρέματα, τὴς ἐλευθεριότητες, τὴ σάτιρα, τὸ θίασο τοῦ γερο-Σιληνοῦ, τὴς μάσκες, τὰ πανάρχαια στοιχεῖα τοῦ βίου, θρησκευτικὰ κι ἄλλα ἔθιμα καὶ παραδόσεις, ποὺ στάθηκαν πηγὲς τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως τὸ θεῖο ποτὸ τοῦ Βάχχου ἦταν, καὶ στὴν ἀρχαία γιορτὴ καὶ στὴν ἀποκριά, τὸ κίνητρο ὅλης τῆς εὐθυμίας. Αὐτὸ ἔχει μόνο τὴ δύναμη νὰ ἀνάβῃ τὰ αἵματα, νὰ κἀνῃ τὴ ζωὴ τραγούδι καὶ τὸ αἶσθημα ποίηση, νὰ δημιουργῇ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς, νὰ ἐπιτρέπῃ τραγούδια ἄσεμνα καὶ ξετσιπίωτα τὴς ἡμέρες ἐκεῖνες, νὰ χαρίζῃ ὥρες ἐλευθερίας μὲ λόγια καὶ μὲ κινήσεις ἔμπρὸς στὴς γυναῖκες, τῶν δούλων ἔμπρὸς στοὺς κυρίους, τῶν μικρῶν ἔμπρὸς στοὺς μεγάλους καὶ τῶν κατωτέρων ἔμπρὸς στοὺς ἄρχοντες. Ἴσως δὲν θὰ εἶναι πολὺ, νὰ παραδεχθῇ κανένας ὅτι οἱ ἀρχαῖες διονυσιακὲς γιορτὲς κληροδότησαν στοὺς νεώτερους τὴν ἀποκριά.

Ἀποκριεὲς ὁ λαὸς ὀνομάζει πρὸ πάντων τὴς παραμονὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ποὺ προετοιμάζουν τοὺς χριστιανούς γιὰ τὸ Πάσχα, τὴς τελευταῖες μέρες κρεοφαγίας δηλαδὴ,

ἕστερ' ἀρχίζει πιά ἡ νηστεία (ἀποχή ἀπὸ τὸ κρέας). Οἱ τρεῖς λοιπὸν ἐβδομάδες τοῦ Τριωδίου, πού παλιότερα μάλιστα εἶχαν καὶ χωριστὸ ὄνομα. Ἡ πρώτη, τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου, λεγότανε Π ρ ο φ ω ν ο ὕ σ ι μ η, γιατί—λένε—ἀπὸ μέρος ὑψηλὸ κι ἀκουστὸ ἕνας κήρυκας διαλαλοῦσε στὸ λαό, προφωνοῦσε, ὅτι ἡ ἀποκριὰ ἀρχίζει κι ὅποιος δὲν ἔτρεφε οἰκόσιτο, θρεφτάρι, νὰ σπεύσῃ νὰ προμηθευθῇ. Τὸ χοιρινὸ εἶναι ἡ ἐθνικὴ τροφή τῶν ἀγροτῶν Ἑλλήνων, ἀπ' τὸ φτωχότερο ἴσαμε τὸν πλουσιώτερο. Τὸ τρέφει ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἴσαμε τὰ Χριστούγεννα ἢ τις ἀπόκριες καὶ ἀποτελεῖ τὸν καλύτερο μεζὲ στὶς γιορτές, μὰ καὶ τὴν παρακαταθήκη γιὰ τὴν ἀγροτικὴ οἰκογένεια, πού θὰ τραφῇ ὀλόκληρο τὸν ὑπόλοιπον καιρὸς

Ἡ δευτέρη ἐβδομάδα λέγεται Ἄ π ο λ υ τ ῆ, γιατί τὸ χοιρινὸ θὰ τεθῇ στὴ διάθεση τῆς οἰκογένειας κι ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὴ θρησκεία ἢ κατάλυση τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς. Αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα σφάζονται τὰ χοιρινά. Γραφικώτατο τὸ φαινόμενο. Μιά παρέα γυρίζει σπίτι σὲ σπίτι καὶ βοηθαίει στὴν ἐκτέλεση τοῦ σιτευτοῦ χοίρου, ἄλλη παρέα στὴν ἄλλη γειτονιά, ἄλλοι τὰ καταφέρνουν μόνοι τους νὰ ξαπλώσουν κάτω τὸ θρεφτάρι, νὰ τοῦ βάλουν τὸ μαχαίρι στὸ λαρύγγι. Κι ὅταν εἶναι μεγάλο τὸ χοιρινὸ—συχνὰ περνάει τις 100 ὀκάδες—χρησιμοποιεῖται ντουφέκι. Ἀφθονία κι εὐλογία στὰ σπίτια τῶν χωρικῶν.

Ἔρχεται τέλος ἡ τρίτη ἐβδομάδα, ἡ κυρίως ἀποκριὰ, ἡ Ἀ τ ῆ τ η ς, καθὼς τὴ λέγανε. Τὸ γλέντι πυκνώνει, γενικεύεται τώρα. Τὴν Πέμπτη αὐτῆς τῆς ἐβδομάδας, τὴν Τ σ ι κ ν ο. π ἔ φ τ η, τσικνίζουν τὸ κρέας στὰ σπίτια, λειώνουν τὸ λίπος τῶν χοιρινῶν, φτιάχνουν τὰ λουκάνικα, ξεχωρίζουν τὸ πασιτὸ πού θὰ μείνῃ καὶ τὴν ἀρτυμὴ πού θὰ χρησιμοποιηθῇ ἀντὶ γιὰ βούτυρο. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς θὰ σφραγίσῃ τὸν κύκλο τῶν εορτῶν. Θὰ κυκλοφορήσουν οἱ μασκαρεμένοι, θ' ἀναπαραστήσουν λογιῆς-λογιῆς ἐπεισόδια τοῦ παρελθόντος, συνήθειες, στολές, λόγους, παραστάσεις. Ἡ τελευταία ἐβδομάδα εἶναι ἡ Τ υ ρ ι ν ῆ. Τώρα πιά μόνο ἄβγό, τυρὶ καὶ βούτυρο ἐπιτρέπεται νὰ φᾶνε. Προετοιμασία, γιατί σὲ λίγο θὰ ἀρχίσῃ ἡ νηστεία. Ἄλλ' οἱ διασκεδάσεις δὲν θὰ τελειώσουν, θὰ συνεχισθοῦν οἱ ἐπισκέψεις σὲ σπίτια φιλικὰ μεταμφιεσμένων, κοινὲς ἐστιάσεις συγγενῶν καὶ φίλων, χοροὶ δημόσιοι καὶ κλειστοὶ οἰκογενειακοί, χοροὶ ἑλληνικοί. ὁ ἀθάνατος καλαματιανός, ὁ πηδηχτός, ὁ κρητικός, ὁ τσάμικος, ὁ ἀρβανίτικος. Ἡ διάθεση τῶν συμποσιαστῶν κλείνει πολὺ πρὸς τὴ σαύρα, μὲ ἀγαθότητα, μὲ πηγαῖον αἶσθημα, μὲ ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν, μὲ καλὴ καρδιά γιὰ τὸ μέλλον.

Στὶς τελευταῖες τοῦτες μέρες τῆς τυρινῆς συλλογίζονται μὲ κάποια πικρὰ τις μέρες πού πέρασαν τῆς κρεατινῆς βδομάδας, τις ἀναζητοῦν μὲ νοσταλγία, κάνουν πῶς ἱερνοῦν γιατί κύλησαν τόσο γρήγορα καὶ μὲ διάθεση εἴθιμη καὶ πάλι τραγουδοῦν :

Ἐψόφησε ὁ λοκάνικος,
ψυχομαχάει ὁ τύρος
κι ἡ βρούβα νὴ παλιόβρουβα
στέκεται στὴν καβάλλα,
νὰ πῆσῃ στὴν τσουνάλα. . .

Κι ἡ βρούβα θὰ πάρῃ θέση ἀπὸ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, πού ξαναγυρίζουν οἱ χωρικοὶ στὴ δουλειὰ τους μὲ καινούργιαν ὀρμὴ. Ἡ ἀποκριὰ εἶχε τοῦτο τὸ καλὸ, ὅτι ἔφερε μιὰν ἔνταση στὸ κέφι καὶ μιὰν ὕφεση στὶς διαμάχες τῶν συγχωριανῶν. Ἡ μικρὴ κοινωνία τῶν χωρικῶν γλέντησε ὀμαδικά, ἀγαπημένα, μονιασμένα, δημοκρατικά. Στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἀνοίχτηκε γλέντι δημόσιο, μεζὲς καὶ χορός. Πόση ἔγκαρδιότητα, πόση ἀγάπη! Πόσες κοινὲς παραδόσεις στὰ διάφορα τμήματα τῆς ἑλληνικῆς γῆς, πόσες παραστάσεις θεατρικῆς, πόσα τραγούδια! Μὲ τὴν ἀγνότητα τῆς ὑπαίθρου χώρας, μὲ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἀρετὴ, τὴν ἀγαθότητα τῶν ἀνθρώπων μιᾶς μακάριας ἐποχῆς, πιδ ξέγνοιαστης, πού ὅμως χρόνοι δίσεχτοι ἔκαμαν νὰ φύγῃ μακριὰ μας. . .

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΕΥΚΑΔΙΤΙΚΗ ΑΜΦΙΕΣΗ

ΜΟΛΟΝΟΤΙ ἡ ἑλληνικὴ λαογραφία ἔχει ὡς τώρα μιὰ σεβαστὴ συγκομιδὴ ἐργασιῶν, ὑπάρχει ὡστόσο πάντοτε ἕνας ἀνεξάντλητος πλοῦτος ἀθησαύριστος ὕλικος.

Γι' αὐτὸ καὶ στὴν προσπάθεια τοῦ περιοδικοῦ «Αἰξωνή» νὰ συμβάλῃ στὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς λαολογίας, προσφέρω αὐτὸ τὸ κομμάτι ἀπ' τὸ ἀνέκδοτο ἔργο μου: «Λαογραφικὰ τῆς Λευκάδας».

Ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι συνέβη μὲ τὴν ἀνδρική ἐνδυμασία, στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, ἡ γυ-

Ἡ ἀνύπανδρη

ναικεία λευκαδίτικη ἀμφίεση παρέμεινε ἀναλοίωτη καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νὰ κρατᾷ τὴν ἀδιάρρηκτη συνέχεια τῆς παράδοσης ἑκατονταετηρίδων.

Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ πόλη τῆς Λευκάδας, ἡ Ἁγία - Μαύρα, ὅπου φυσικὰ φοριοῦνται μόνον τὰ εὐρωπαϊκὰ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὰ 33 χωριά τοῦ νησιοῦ, ἀποτελοῦν δυὸ ξεχωριστὲς περιοχὲς ὄχι μονάχα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς γυναικείας ἀμφίεσης ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὴν ἀποψη γενικὰ τοῦ τρόπου ζωῆς, τῆς νοοτροπίας ἀκόμα καὶ τῆς γλωσσικῆς προφορᾶς. Ἡ Ἁγία - Μαύρα ἔχει τὸ νησιώτικο χαρακτῆρα, ἐνῶ ἡ ὑπαίθρος συγγενεὺς πιδ πολὺ μὲ τὴ Ρούμελη παρὰ μὲ τὰ Ἐφτάνησα.

Ἐκεῖνο πού κάνει ἀμέσως ἐντύπωση στὴ γυναικεία λευκαδίτικη ἀμφίεση εἶναι ἡ χτυπητὴ διαφορά πού χαρακτηρίζει τὸ ντύσιμο

Ἡ παντρεμμένη

τῆς παντρεμμένης ἀπὸ κεῖνο τῆς ἀνύπαντρης. Στὸ φουστάνι τοῦ κοριτσιοῦ ὁ μποῦστος ἔρχεται κλειστὸς ἐφαρμοστός, μὲ λεπτὸ γιακᾶ, καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμὰ του στὸ μέσον πού κλείνει μὲ μιὰ κρυφὴ σειρὰ πυκνὲς κόπιτσες. Ἡ φούστα χύνεται μὲ πολλὰ κανάλια ὡς τὸν ἀστράγαλο κι' ἡ ποδιά πού δένεται στὴ μέση, ἔχει κι' αὐτὴ πολλὲς πιέτες καὶ καταλήγει συχνὰ σὲ γλωσσωτὸ σχῆμα κεντημένο. Τὸ κεφάλι σκεπάζεται μὲ τὸ τσεμπέρι, λίγο ὡς πολὺ διαφανές, μακρὺ, πού πέφτοντας καλύπτει τοὺς ὤμους καὶ τὴν πλάτη. Τὸ κοντομάντηλο, πού τώρα λιγότερο συνηθίζεται, εἶναι πάντοτε μάλλινο, ἀλλὰ μαλακὸ καὶ ἀραιοῦφασμένο καὶ φοριέται μὲ τὴ μιὰ ἢ καὶ τις δύο του πλαϊνὲς τσοῦντες ἀναδιπλωμένες μὲ χάρη πρὸς τὰ ἐπάνω. Τόσο τὸ τσεμπέρι ὅσο καὶ τὸ κοντομάντηλο, «μπαρμπουλώνονται» δηλαδὴ κομποδέονται γύρω ἀπὸ τὸ σαγόνι καὶ μέχρι τὸ στόμα, εἴτε γιὰ τὸ κρύο εἴτε γιὰ ἔνδειξη σοβιμότητος ἢ πένθους ὁπότε

φυσικά συνοδεύεται και από το μαύρο χρωματισμό όλης της άμφίσεως. Έξ άλλου οι χρωματισμοί της λευκαδίτικης ντυμασιᾶς είναι πάντοτε σκοθροι—οι βαρειές αποχρώσεις του μπλέ, του πράσινου του καφέ—ποτέ τα παρδαλά ή τα ανοιχτά ζωηρά χρώματα που επιτρέπονται μονάχα στις νύφες ή στη σπαλέττα που σκεπάζει τον μπουστο της νεόνυφης. Κίτω από το φουστάνι φοριέται ένα έσωτερικό μεσοφούστιανο το λεγόμενο «κότολο». Παλιότερα φορούσαν δυό, τρία και τέσσαρα κότολα από χοντρό ύφαντό, δίνοντας ένα στύλ κρινολίνου στο φουστάνι. Σήμερα αυτές οι βαρειές έσωτερικές φούστες καταργήθηκαν και το φουστάνι, έλαφρό καθώς είναι, πήρε έναν αέρα ευκινήσιᾶς και συνοδεύει με περισσότερη έλευθερία την κίνηση του σώματος.

Το φουστάνι της παντρεμένης, διαφέρει μονάχα στο μπουστο. Όλο το στηθαίο, από τους ώμους μέχρι σχεδόν τη μέση, είναι κομμένο κυκλικά και γαρνιρισμένο στην ούγια του, με γαϊτάνι και σειρίτι, απλό ή χρυσούφαντο («Χάρτζο»). Το στηθος ύστερα σκεπάζεται από το αναδιπλωμένο μαντήλι το λεγόμενο «σπαλέττα». Η μιά του άκρη στερεώνεται στην πλάτη ενώ οι άλλες δυό πλαϊνές γωνιές του διασταυρώνόμενες στο κέντρον του στηθους καταλήγουν δεξιά-αριστερά προς τα πλευρά και τη μέση καρφισώνεται άπάνω στην ψευδοζώνη του φουστανιοῦ. Έτσι αφήνουν ένα μικρό μυτερό καρδιάκι. Η σπαλέττα, στο κέντρον της διασταυρώσεώς της στολίζεται με μιά μεγάλη χρυσή άγκράφα, τη «σπίλι» ή και μ' άλλες μικρότερες.

Το άνοιγμα του μπουστου στις παντρεμένες θα έπεβλήθηκε άσφαλώς άπ' την ανάγκη του θηλασμοῦ, ενώ το έρμητικό κλείσιμο στην άνύπαντρη εκφράζει τη σεμνότητα της κόρης και συμβολίζει το άπαραβίαστον της παρθενικότητός της.

ΓΕΡ. ΓΡΗΓΟΡΗΣ

ΑΝΑΝΕΩΣΗ

Η άναδρομή στο παρελθόν, τότε μονάχα έχει αξία όταν ή πείρα γίνεται δίδαγμα και το δίδαγμα πράξη.

Το αντίθετο είναι παρακμή και οδηγεί στην άποσύνθεση.

Το φωτεινό παρελθόν γίνεται δίδαγμα, όταν συνδέεται με το παρόν και σφραγίζεται από την συνέχεια της έπιτυχίας.

Η έπιτυχία έχει αξία όταν προσφέρεται στο σύνολο και δεν είναι άτομική. Και είναι τόσο πιο ίσχυρή ή επίδρασή της, όσο πιο καινούργια στοιχεῖα αξίας προσθέτει στην ποιότητα που την δημιουργεί. Τότε την αξία της ποιότητος σφραγίζει ή πίστη, και ή πίστη γίνεται συλλογική πράξη, ήθικός νόμος.

Δεν άρκει ή έπίκληση της αξίας που έχει ή φύτρα μας.

Το «δέον γενέσθαι» σε κάθε στιγμή, που άποτελεί βασικό δίδαγμα, της μακρας έλληνικής πορείας, που συνδέει την έλληνική παράδοση από την πιο πανάρχαια ως την σύγχρονη και προσδιορίζει την έσωτερική της ένότητα, είναι ανάγκη να άποτελέσει άφετηρία στην παρουσα περίοδο της κάμψεως, για μιά άνανέωση της πνευματικής, καλλιτεχνικής και ύλικής μας ζωής.

Η άνανέωση πρέπει να είναι, άφομοίωση και σύνθεση των στοιχείων της έλληνικής παράδοσης, που έχουν μιά καθολική αξία και μπορούν να οδηγήσουν τον λαό μας στην λύση των συγχρονων προβλημάτων του.

Η άνανέωση της κοινωνικής μας ζωής, είναι ή άμυνα της φύτρας μας, ή δύναμη της αξίας της.

Το συλλογικό ένδιαφέρον του ανθρώπου, ύπηρετεί μιάν βαθύτερη βιολογική του ανάγκη: να συντηρήσει και να επέκτεινει τις πνευματικές, καλλιτεχνικές και ύλικές του κατακτήσεις.

Η ανάγκη αυτή, γεννάει την έπιδίωξη της κοινωνικής ίσορροπίας, που είναι άφετηρία στην πορεία για την ίκανοποίησή της.

Η έπιδίωξη της κοινωνικής ίσορροπίας, οδηγεί στην έναρμόνιση της άτομικής προς την συλλογική προσπάθεια, στην άποκατάσταση της ένότητος προσώπου (άτόμου) και όλότητος.

Χρέος του ανθρώπου, που χαρακτηρίζει την πνευματικότητά του, είναι να συνει-

δητοποιήσει την ανάγκη, να την μετατρέψει σε βούληση και την βούληση σε πράξη. Να ταυτίσει την ατομική με την συλλογική πορεία.

Ο βαθμός της θεληματικής πειθαρχίας του ατόμου, στην εξυπηρέτηση της ανάγκης αυτής, είναι μέτρο της πνευματικής και ψυχικής του καλλιέργειας.

Όσο καλλίτερη είναι η ποιότης του ανθρώπου, τόσο ευκολότερα κατορθώνει να υποτάσσει την ατομική του προσπάθεια στο συλλογικό συμφέρον. Όσο συλλογικότερα κινείται ο άνθρωπος, τόσο πιο αποδοτική γίνεται η ανθρώπινη δραστηριότητα, τόσο πιο πολύ υποβοηθεί την βελτίωση των όρων της κοινωνικής ζωής.

Η συλλογική δράση, δημιουργεί διέξοδο στις στιγμές της κρίσεως, σώζει τον άνθρωπο σαν άτομο, μετατρέπει την προσωπική αδυναμία σε συλλογική δύναμη, υπενθυμίζει στον άνθρωπο την αξία της κοινωνικής ζωής για την συντήρηση της ύπαρξής του.

IV

Η εξάρθρωση της ατομικής οικονομίας στη χώρα μας, που είναι καθολικό σύμπτωμα μιας οικουμενικής ανωμαλίας, οδηγεί με άλματα στην χρεωκοπία, την οικονομική μας ζωή.

Τα παρασιτικά επαγγέλματα πληθαίνουν και οι παραγωγικοί μας κλάδοι σταματούν ο ένας μετά τον άλλον την λειτουργία τους, ή κατεβάζουν στο πιο χαμηλό επίπεδο την παραγωγή, γιατί λείπει η εμπιστοσύνη του προσωπικού οικονομικού παράγοντος στο μέλλον της χώρας. Και ο λαός συνθλίβεται από μια φοβερή οικονομική δυστυχία.

Η στάθμη παράλληλα της πνευματικής μας ζωής παρακολουθεί την πτώση και παρασύρεται αναγκαστικά στην δίνη της οικονομικής εξαθλίωσης.

Ο λαός μας ωστόσο, νοιώθει την ανάγκη της άμυνας, και προσφέρεται έτοιμος σε κάθε στιγμή, όπως πάντοτε στις δύσκολες ώρες, αιώνας τώρα έκαμε, να βοηθήσει την οικονομική και πνευματική ανόρθωση της χώρας.

Είναι ανάγκη να αντιδράσουμε στην κατάρρευση.

Η πνευματική ήγεςία έχει την ευθύνη και πρέπει να δώσει το υπόδειγμα μιας αυτόδύναμης ανορθωτικής προσπάθειας, που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες και να υπηρετεί μια ανώτερη ελληνική και ανθρώπινη, ήθικη έπιταγή.

Είναι παρούσα ανάγκη, να αποκαταστήσουμε την εμπιστοσύνη του λαού μας, στο μέλλον της χώρας. Να δημιουργήσουμε καινούργιες μορφές πνευματικής και υλικής καλλιέργειας. Να διδαχθούμε από την ελληνική παράδοση. Να αναζητήσουμε και να βασίσουμε τη λύση του προβλήματος στις ελληνικές δυνάμεις, για να αξιοποιήσουμε έτσι την ξένη βοήθεια και να υποβοηθήσουμε την ανορθωτική προσπάθεια του λαού. Έχουμε χρέος να γίνουμε συμπαραστάτες του.

V

Ο συνεταιρισμός, σαν οικονομική μονάδα, ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνικής μας ζωής. Διαλύει την δυσπιστία της ατομικής οικονομίας, που πηγάζει από την άβεβαιότητα του μέλλοντος, γιατί δεν στηρίζεται στην ισχυρή ατομική οικονομική μονάδα. Αναζητά την έπιτυχία στην συμμετοχή των πολλών, που έχουν περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες.

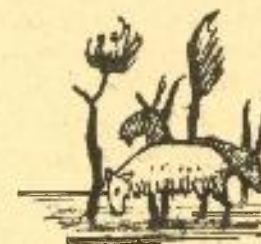
Βασίζεται στην αξία της συλλογικής προσπάθειας. Συνηθίζει τους άπειθάρχητους

λαούς στη θεληματική πειθαρχία. Με μικρές θυσίες δημιουργεί τεράστιες δυνατότητες, γιατί αξιοποιεί το αποτέλεσμα πολλών θελήσεων. Σου δίνει τη χαρά της ίσοτιμίας, την έλπίδα της μεγάλης έπιτυχίας και την βεβαιότητα της μικρής ζημίας. Η συνεταιριστική έπιτυχία, δυναμώνει την εμπιστοσύνη στο αποτέλεσμα, της συλλογικής προσπάθειας. Είναι το πρόπλασμα μιας καλλίτερης κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης, την προπαρασκευάζει. Καλλιεργεί το ήθος του ατόμου, και το συνηθίζει να υπηρετεί το κοινό συμφέρον σαν να είναι δικό του. Σκορπίζει τους φανατισμούς και την μισαλλοδοξία· ένώνει τις καρδιές των ανθρώπων. Δημιουργεί την συνείδηση του χρέους και της θυσίας. Και όταν η συνεταιριστική προσπάθεια έχει έπιτύχει όταν το άτομο συνηθίσει να υποτάσσει τις προσωπικές του επιδιώξεις στις συλλογικές, τότε η συνεταιριστική οργάνωση, γίνεται βάση και άφετηρία μιας οικονομικής και συγχρόνως πνευματικής πορείας. Αποκτά τις δυνατότητες να συνθέσει και συνθέτει τις οικονομικές με τις πνευματικές επιδιώξεις.

VI

Η «ΑΙΞΩΝΗ» που ξεκίνησε από «κοινές πιζές ανάγκες» του λαού μας, φροντίζει να ανταποκριθεί, σαν προσπάθεια στις σύγχρονες οικονομικές και πνευματικές απαιτήσεις, μιας μικρής ομάδος. Η θέληση των συνεταιριστών της Αιξωνής είναι να δώσουν ένα παράδειγμα ελληνικής αυτόδύναμης δημιουργίας. Να συνθέσουν, τις οικονομικές με τις πνευματικές επιδιώξεις και να έπιτύχουν «άρχόμενοι εκ του μηδενός» με τις ίδιες τις δυνάμεις τους, το αποτέλεσμα θελήσεων που υπηρετούν μιαν βαθύτερα ανθρώπινη, ήθικη ελληνική έπιταγή.

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(Με την επέτειο τοῦ θανάτου τοῦ Κωστή Παλαμά —27 Φεβρουαρίου 1943— δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀδημοσίευτο ἄρθρο τοῦ ποιητῆ καὶ Προέδρου τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν γ. Γ. Σταμπολῆ).

Τὸ ἔργο τοῦ Κωστή Παλαμά, πολύπλευρο, πολυεδρικό, πολυκύμαντο στὴν ἔκφραση καὶ τὴν αἴσθησή του, σύνθετο καὶ περιεκτικό, πολύχρωμο καὶ πολυὑπόστατο, δὲν τὸ διαπνέει βέβαια στὴν ὁλότητά του ἓνα συγκεκριμένο νόημα κι' ἓνας σταθερὸς ἐξαγγελτικὸς τόνος. Εἶν' αὐτὸ ποῦ τοῦ κατηγοροῦν λέγοντας πὼς δὲν ἔφερε μιὰ θετικὴ καὶ καθωρισμένη φιλοσοφικὴ θεωρία ἢ ἀντίληψη στὴν ποίησή του. Τὸ πράγμα εἶν' ἀληθινὸ βέβαια καὶ μήτε ὁ ποιητὴς δὲν τὸ ἀρνιέται. Ἡ ποίηση τοῦ Παλαμά δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴν πάγια καὶ συγκεντρωτικὴ ἔκφραση τοῦ ἐπικομυθικοῦ πολυθεϊσμοῦ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Ὀμήρου, μὲ τὴ σαφῆ Αἰσχυλικὴ θρησκευτικὴ θεώρηση τῆς ἐνδόμυχης ἀνθρώπινης Δικαιοσύνης ἢ μὲ τὴν ἀτεγκτὴ θεοδικία τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τὴ χριστιανοκαθολικὴ ἀντίληψη τοῦ Ντάντε. Ἄν ὁ ποιητὴς χωρίζεται ἀπὸ τοὺς ποιητὲς αὐτοὺς στὸν τρόπο καὶ τὴν οὐσία τῆς ἔκφρασης βρίσκεται ὅμως κοντήτερα μὲ τὴν πανθειστικὴ καὶ πολύχρωμη ἔκφραση ἑνὸς Γκαίτε, ἢ ἑνὸς Οὐγκώ. Ἡ περιπλάνηση καὶ ἡ ἀντιφατικότητά ἑνὸς ποιητῆ σὲ πολλὰς θρησκείας, σὲ πολλὰς ἀπόψεις, σὲ πολλοὺς στοχασμοὺς, δὲν ἀποτελεῖ μόνον αὐτὴ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ἐλάττωση τῆς ἀξίας του. Ἴσως βέβαια ἓνα ἔργο οἰκουμενικὸ καὶ πολύπλευρο, σὰν τοῦ Γκαίτε ἀκόμα, νὰ χάνει σὲ ἔνταση καὶ λυρικὸ δυναμισμό, μπροστὰ σ' ἓναν πιὸ περιωρισμένο καὶ εὐαίσθητο τόνο κάποιας βαθύτερης πονεμένης λυρικῆς ἢ καὶ φιλοσοφικῆς χορδῆς, ὅπως ὁ ἔρωτικὸς τόνος ἑνὸς Λαμαρτίνου, ἢ ἑνὸς Βύρωνα, ἢ ἑνὸς Μυσσέ, ἢ ὁ φιλοσοφικὸς ἑνὸς Λεοπάρντι, ἢ ἑνὸς Βινύ. Μὰ ὅ,τι χάνουν αὐτοὶ οἱ πολύπλευροι ποιητὲς σὲ ἔνταση καὶ δυναμισμό κάποιου τόνου τὸ κερδίζουν σὲ καθολικότητα καὶ σὲ περιφέρεια, γιατί μὲς τὸ ἔργο τους βρίσκει κανεὶς, ὅπως σ' ἑνὸς Σὺμπαντος τὴν πρώτη ἀποκάλυψη, ὅλους τοὺς παλμούς καὶ τὰ δέη κι' ὅλα τὰ σπέρματα βαθύτερων ἀπηχῆσεων καὶ βαθύτερων ρεμβασμῶν.

Τέτοιο λοιπὸν καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κωστή Παλαμά μὲς στὴν παγκόσμια καὶ τὴν ἑλληνικὴ του τοποθέτηση. Κατηγόρησαν τὸν ποιητὴ πὼς δὲν συνέχισε ἢ δὲν ἔφερε στὴν ποίησή μας τὸ ἴδιο μουσικὸ πάθος καὶ τὴν ἴδια μουσικὴ μετασείωση τοῦ ποιητῆ τοῦ Λάμπρου καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων. Τὴ φτωχὴ πνευματικὴ ἀντίληψη καὶ πόσο πλανερὴ κριτικὴ καθοδήγηση ἢ πασσάλωση αὐτῆ τῆς ποιητικῆς τέχνης μόνον ἀπάνω στ' ὄνομα καὶ τὸ ἀσυμπλήρωτο ἔργο τοῦ Σολωμοῦ. Φτωχὴ καὶ κούφια, γιατί δὲν διακρίνει πὼς ἂν ὁ Σολωμὸς ἔφτασε στ' ἀλήθεια σὲ μιὰ ἀγνότατη καὶ καθάρια ἰδεαλιστικὴ ἀποπνευμάτωση τοῦ ποιητικοῦ ὕλικου του, ὁ Παλαμάς κινήθηκε μὲ ἄλλον ρεαλισμό, μὲ ἄλλην ἀντικειμενικότητα, μὲ ἄλλην πλουσιοπάροχην καὶ ἀδρὴ φιλοσοφικότητα στὸν κύκλο τῶν ἀνθρώπινων προσδοκιῶν καὶ τῶν ἀνθρώπινων πόθων. Ἄλλη

τέχνη, ἄλλη σχολή, ἄλλη ἐποχὴ καὶ ἄλλες ἐπιδράσεις. Καὶ κυριώτερα ἀπ' ὅλα ἄλλη ἰδιοσυγκρασία καὶ ποιητικὴ προδιάθεση. Τὴν πει καὶ ἄλλοτε πὼς ἢ σύγκριση καὶ τὸ μέτρημα τῶν ποιητῶν εἶναι τόσο ἀνόητο, ὅσο ἢ ἐκτίμηση τῶν βουνῶν μόνον ἀπὸ τὸ ὄροσημο καὶ τὴν ὑψομέτρησή τους. Ὅσο ἀπόλυτα μεγαλοπρεπῆς καὶ περήφανος εἶναι πραγματικὰ ὁ τρανὸς Ὀλυμπος, τόσο μαγευτικὸς καὶ ἀσύγκριτος σ' ὠμορφάδα καὶ θελκτικότητά ὁ χαμηλότερος καὶ ἑλκυστικότερος Ἐρύμανθος καὶ τόσο πιὸ παραδείσια ἢ γαλανὴ καὶ θηλυκώτατη Πεντέλη, τὸ μαγευτικὸ αὐτὸ ἀέτωμα τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ποιητὲς δὲν κρίνονται τελικὰ ἀπὸ τίς δικές μας διαθέσεις καὶ θεωρίες. Στὸ καταστάλαγμα κρίνονται κυρίως ἀπὸ τὴ δική τους ἐπιβολή, ἀπὸ τὸ στοιχεῖο ποῦ αὐτοὶ φέρνουν καὶ ἐπιβάλλουν στὴν αἰσθητικὴ μας κρίση, ἀπὸ τὸν ὄγκο δηλαδὴ καὶ τὴ θεληματικότητα τῆς προσπάθειας τῆς ἔκφρασής τους.

Μὲς ἀπὸ τὴν αὐτοδύναμη καὶ αὐτενεργὸ αὐτὴ ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων, ὅπως τὴν θέλησε καὶ τὴν ἐπέβαλε ὁ ποιητὴς, ἴσως μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πὼς ὁ Παλαμάς εἶναι πιὸ εὐτυχῆς καὶ πιὸ δικαιωμένος ποιητὴς ἀπὸ τὸν προηγούμενο λυράρχη τῆς Νεοελληνικῆς μας Ποίησης, ἀπὸ τὸ Διονύσιο Σολωμό. Γιατί ὁ Παλαμάς ἐμφανίζεται πιὸ θετικὰ, πιὸ ἀπόλυτα πραγματοποιημένος στὴν ποιητικὴ του ἰδιομορφία. Δὲν τοῦ ἔξφυγε τίποτα οὐσιώδες στὴν δημιουργία καὶ τὴν πλαστουργία τοῦ ἔργου του. Πολύτροπος βέβαια καὶ πολυμορφικός. Πλατυαστικός καὶ μεγαλόστομος, μὰ ἀκέριος καὶ συνταιριαχτὸς μὲς στὴν ποικιλία καὶ τὴν ἀπεραντωσύνη τῶν ἐμπνεύσεων καὶ τῆς ποίησής του.

Τὴν ἐποχὴ ποῦ ἡ νεώτερη Ἑλλάδα, φτωχὴ καὶ τιμωρημένη ἀπὸ τὴ διεθνή ἀνυποληψία καὶ τὸ διπλωματικὸ καὶ στρατιωτικὸ ξεπεσμό, συνθλιμένη ἀπὸ τὸ βαρὺ καὶ ἔνδοξο παρελθὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἰδεαλιστικὸ μὰ ἀπραγματοποίητο ὄραμα τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἐσφάδαζε στὶς μικρότητες καὶ τὴν ἀνημποριά μιᾶς ἀδικημένης μοίρας, ὁ ποιητὴς μας ὕψωνε μιὰ μιὰ τίς περήφανες δημιουργίες τοῦ πνεύματός του, σὰν ξεκινῆματα τῆς φυλῆς μας στοὺς καινούργιους τῆς δρόμους καὶ σὰν ξέσπασμα τῆς ἀλύγιστης ἐθνικῆς μας ψυχῆς, μπροστὰ στὴν πρόσκαιρὴ ἀδυναμία καὶ νάρκωσή της. Τὸ πνεῦμα του δὲν ἐστέκονταν βέβαια σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ σ' αὐτὴ τὴ δράση μὲ τὴ μονομέρεια ἑνὸς τυφλοῦ πατριδολάτρη ἢ συνεπαρμένου βάρδου τῆς προηγούμενης δόξας. Ὁ ποιητὴς γινόταν καὶ σαρκαστὴς καὶ ὕμνητὴς καὶ καταλυτὴς καὶ προφήτης. Γινόταν καὶ ἐπαναστάτης καὶ θεωρὸς τῶν κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων καὶ κοσμολάτρη καὶ ἐρευνητὴς τῶν φυσικῶν μυστηρίων καὶ ψάλτης τῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἄθεος καὶ ὕμνητὴς τῶν θεῶν καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἀπὸ τὰ «Σατυρικά του Γυμνάσματα» ποῦ ἀνέξεν καὶ ξετύλιγαν τοὺς καημοὺς τῶν ἐσωτερικῶν μας ἀδυναμιῶν καὶ τῆς ἠθικῆς κακομοιριάς μας ὡς μὲ τὸν «Ὑμνο τῆς Ἀθηνᾶς», «Τὴ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» καὶ τίς περίφημες «Πατρίδες», τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς», παντοῦ ἡ ἀγάπη του καὶ ἡ λατρεία στὴν Ἑλλάδα, ἀπ' ὅλες τίς μεριές κι' ἀπὸ ὅλες τίς ἀπόψεις. «Στὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου» καὶ στοὺς «Καημοὺς τῆς Λιμνοθάλασσας» νοσταλγὸς καὶ ὕμνητὴς μαζὺ καὶ ἠθογράφος τῆς ἐνδοξῆς ἰδιαίτερης πατρίδας, στοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀναπαίστους» στοχαστικός, φιλοσοφικώτερος καὶ ἐραστὴς τῶν ἀρχαίων. Ἐλεγειακὸς στὸν «Τάφο». Στὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» μὲ τὴ «Φοινικιά» καὶ τίς «Ἐκατὸ Φωνές» συμβολιστὴς καὶ παγκόσμιος, στὰ «Παθητικὰ Κρυφομιλήματα» λυρικὸς ἐξομολογητὴς, ἐρωτικὸς ἀκόμα σὲ διάσπαρτα τραγούδια καὶ ἰδιαίτερα στὴ μεταθανάτια «Βραδυὴ Φωτιά», ὁ Παλαμάς, μὲ τὸ «Θάνατο τοῦ Παλληκαριοῦ» καὶ τὴν «Τρισεύγενη», μὲ τίς ἀφθονες κριτικὲς του μελέτες καὶ τὰ ἄρθρα

ὕψηξε γενικά σὰν ποιητής, σὰν πεζογράφος, σὰν δραματικός συγγραφέας, σὰν δημοτικιστής καὶ σὰν γλωσσοπλάστης, μιὰ φωτεινὴ καὶ παμμέγιστη προωθητικὴ δύναμη στὴ νεώτερη λογοτεχνία μας. Μιὰ δύναμη εὐσυνείδητη, θαρρετὴ καὶ πιστὴ στὸν προορισμὸ καὶ τὴ θέση της.

Ἄσχετα ἀπ' ὁποιαδήποτε συζήτηση ποῦγινε καὶ θὰ γίνεταί γιὰ τὴν κριτικὴ τοποθέτηση τοῦ ποιητικοῦ τοῦ ἔργου, θ' ἀρκοῦσε καὶ μόνο «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» τὸ κεφαλαῖωδες καὶ ἀσύγκριτο αὐτὸ ἔργο του, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ὀλωκληρωμένη τὴ φυσιογνωμία καὶ τὴν ἀνησυχία τοῦ ποιητῆ, σὲ ὅλες τὶς σφαῖρες καὶ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Μέσ' στὶς κάπως ἀσύνδετες καὶ φαινομενικὰ ἀντιφατικὲς ἀπόψεις τῶν διαφόρων λόγων καὶ στὸ περιπλανητικὸ ἀφήγημα τοῦ βιολίου τοῦ Γύφτου ξεδιπλώνεται στ' ἀλήθεια ἢ πολυτροπία καὶ τὸ εὐκίνητο τῆς ἀκαταστάλαχτης ψυχῆς καὶ συνείδησης τοῦ ποιητῆ. Ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» παρουσιάζει ἀνάγλυφες τὶς ἀπεριόριστες ἱκανότητες καὶ τὰ πιθανὰ ἐλαττώματα τῆς συνθετικῆς προσπάθειας τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Εἶναι τὸ ἔργο τῆς ποιητικῆς εὐδιαθεσίας καὶ τῆς ποιητικῆς λευτεριάς του. Εἶναι μᾶλλον τὸ ἔργο τῆς ποιητικῆς λευτεριάς στὴν ἀπόλυτη σημασία του ὄρου. Γιατὶ μόνο ἴσως στὴν κυμαινόμενη καὶ ἀναρχὴ κάπως καὶ ἀτίθασση ψυχῇ τοῦ Γύφτου βρῆκε ὁ Παλαμᾶς τὴν ἔκφραση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης του, σὰν ἀντινομικὴ πραγματοποίηση τῆς ἀσάλευτης ἰδιωτικῆς ζωῆς του. Καὶ ἡ διαπίστωση αὐτῆ, ποῦ δείχνει τὸν κρυμμένο πόθο τοῦ Ποιητῆ δικαιώνει καὶ τονίζει γιὰ κάθε ἐνήμερο αἰσθητικὸ καὶ μὲ τὶς ἀπόψεις ἀκόμα τῶν ἀρνητῶν του τὴν πηγαία καὶ ἀληθινὴ ποίηση τοῦ περιφήμου αὐτοῦ ἔργου.

Τὴν ἐξήγηση τῶν πνευματικῶν του περιπλανήσεων ὁ Παλαμᾶς, τὴν δικαιολογεῖ καὶ μᾶς τὴν ὑποστηρίζει στὸν πρόλογο τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς» καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἔμερσον «ἀλλάζετε ἰδέα». Μὴ φοβηθῆτε νὰ τὸ μεγαλοφωνήσετε. Ποτέ μὴ ντραπήτε νὰ δηλώσετε τὸ καινούργιο σας τὸ φρόνημα, μόλις σὰς χτυπήσῃ τὴ συνείδηση.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ τὴν βλέπουμε στενά καὶ μὲ πείσμα σὰν κάποια ἔλλειψη ἢ ἀδυναμία αὐτῆ τὴν ποικιλία καὶ τὴν ἀντιφατικότητα τοῦ ποιητῆ. Μὰ σὰν μιὰν ἀναγκαία γι' αὐτὸν λειτουργία τοῦ νόμου τοῦ πνεύματός του καὶ σὰν ἀπόλυτο δεῖγμα λευτεριάς καὶ εὐσυνειδησίας καὶ ἐνδιαφέροντος καὶ πνευματικοῦ πόνου.

Πιστεύω πὼς μὲ τὰ πάρα πάνω θὰ δόθηκε μόνο μιὰ εἰκόνα τῆς κυκλικῆς καὶ πλατύγυρης ποιητικῆς συνείδησης τοῦ Παλαμᾶ, μὰ καὶ πολὺ περσότερο ἢ ἀπόδειξη πὼς ὁ ποιητὴς εἶχε στὸ βάθος του καὶ σταθερὰ καὶ ἀκλόνητα ἐρείσματα στὴ φιλοσοφικὴ του ἀντίληψη, ἐρείσματα ποῦ θᾶπρεπε κ' ἐμεῖς νὰ τὰ ἐκτιμήσουμε στοὺς σημερινούς καιρούς, μὲ τὸ πνεῦμα βέβαια ποῦ τὰ δίδαξε ὁ Ποιητὴς μας, καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστη στὴν ἔννοια τῆς πατρίδας, ποῦ τόσο διαφορετικὰ ἴσως ἀπὸ τὸ Βαλαωρίτη καὶ ἄλλους, μὰ μὲ τὴν ὡμορφία καὶ πληρότητα μᾶς τὴ δίνει στοὺς σφύους καὶ ὑπέροχους στίχους του.

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

Τὸ Δ.Σ. καθὼς καὶ τὰ μέλη καὶ οἱ φίλοι τοῦ συνεταιρισμοῦ «Αἰξωνή» χαιρετίζουν μὲ ὑπερφάνεια τὴν πνευματικὴ ἀνταπόκριση τοῦ Σικελιανοῦ πρὸς τοὺς σκοποὺς τους. Τὸ ὅτι ἡ βαθύτερη πνευματικὴ συνείδηση τῆς νεώτερης Ἑλλάδος ὑπογραμμίζει τὴ σημασία τοῦ ἐγχειρηματός μας ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς τὴν καλύτερη ἀναγνώριση καὶ καθιέρωση. Ὁδηγημένοι ἀπὸ τὴν πίστη του στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐνότητας ἀνθρώπινης πράξης καὶ πνευματικῆς ἐπιταγῆς, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν ἀρμονικὴ ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπινου καὶ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Σικελιανοῦ, θὰ προχωρήσουμε καὶ μεῖς, ἀντικρῦζοντας πάντα τὴ *Λελοφινὴ Ἰδέα Του*, ὡς ἐκδήλωση τῆς τελείωσης πανάρχαιων καὶ αἰώνιων ἀνθρώπινων πόθων. Ὁ ποιητὴς μας, ποῦ μόνον *Ἕλληνα* μποροῦσε νὰ εἶναι, ἐνσαρκώνοντας αὐτὴ τὴ στιγμή τὸ καθολικὸ νόημα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας σὲ παγκόσμια κλίμακα, εἶναι γιὰ μᾶς, ὅπως καὶ γιὰ τὴ μοῖρα τῆς ἀνθρωπότητας τὸ φωτεινὸ σύμβολο ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν συνεπῆ ἀνθρώπινη καὶ ἑλληνικὴ στάση καὶ πράξη.

—Καθημερινὰ ἡ κίνηση τῆς «Αἰξωνῆς» βρίσκει τὴν θερμότερη ἀπήχηση, ἔτσι ἡ κ. καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας κ. Νόρτον ἐπεσκέφθησαν τὴν περιοχὴ τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Ἐξέφρασαν τὴν ἀπόλυτη ἱκανοποίησίν των γιὰ τὸ ἀναληφθὲν ἔργο καὶ ἐδήλωσαν πὼς εἶναι πρόθυμοι νὰ συμβάλουν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τους γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς τόσο οὐσιαστικῆς ἑλληνικῆς προσπάθειας.

—Οἱ πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ Συνεταιρισμοῦ βρίσκουν ἐπίσης τὴν ἴδια ὑποδοχὴ στοὺς ἀντίστοιχους καλλιτεχνικοὺς κύκλους. Ὁμάδα σοβωρῶν ἠθοποιῶν τοῦ θεάτρου τῆς πρόζας ζήτησε νὰ ἐγγράψῃ δέκα πέντε ἠθοποιούς μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ προσφέρθηκε νὰ ὀργανώσῃ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ σειρά καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων στὴν Αἰξωνὴ στὸ ἐκεῖ θερινὸ φυτώριο τουριστικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κίνησης ποῦ ἰδρύεται στὴν Αἰξωνή.

—Μελετᾶται ἡ ἐκτέλεση τῆς σκηνοπηγίας τῆς Αἰξωνῆς. Γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁ κ. Πικιώνης ἐπεσκέφθη τοὺς κτηνοτρόφους τῆς περιοχῆς τῆς Αἰξωνῆς γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ σχέδια τῆς ποιμνικῆς καλύβας.

—Ἐπεγράφη καὶ τὸ τρίτο κατὰ σειρά συμβόλαιον μεταβιβάσεως στὴν ἰδιοκτησία τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἄλλων 43 στρεμ. ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Αἰξωνῆς. Μὲ τὴν ἀγορὰν αὐτὴ ἡ ἔκταση ποῦ ἀνήκει τὴν στιγμή αὐτὴ στὸν Συνεταιρισμὸ ὑπερκαλύπτει τὶς ἀνάγκες τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ οἰκονομικὰ τακτοποιημένων συνταίρων, οἱ ὅποιοι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο εἶναι κύριοι ἐξ ἀδιαιρέτου ἕως τὴν διανομὴ τῆς ἐκτάσεως ποῦ ἀγοράστηκε.

—Μέλη τῆς «Ἐπιτροπῆς Πνευματικῶν καὶ Καλλιτεχνικῶν μελετῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς Αἰξωνῆς» ἐπεσκέφθησαν τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ τουρισμοῦ κ. Παπαευστρατίου καὶ τοὺς κ.κ. Νέρην καὶ Χανιώτην τῆς Τουριστικῆς Ἀστυνομίας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐξέθεσαν τὰ τουριστικὰ σχέδια τῆς «Αἰξωνῆς».

Ἰδιαιτέρως ἀνέπτυξαν τὸ πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ οἰκισμοῦ, ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφόρου Β' καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκπροσωπούσης τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμόν, καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδωνος καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκπροσωπούσης τὴν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἑορτὴ αὕτη πρόκειται νὰ τελεσθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μνήμης τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου. Θέμα αὐτῆς θὰ εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ τοπογραφικῶν δεδομένων πορεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὴν ἀφίξίν του εἰς Ἀθήνας τὸ ἔτος 51 μ.Χ.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς θρησκευτικὴ πομπὴ θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν Αἰξωνήν, ὅπου θὰ γίνουν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀναγράφεται, εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ συνεταιρισμοῦ μας. Θὰ ἐπακολουθήσῃ πανηγυρὶς, μέχρι ἐσπέρας, μὲ βᾶσιν τὰ τοπικὰ ἔθιμα τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος.

Τοπικοὶ χοροί, τραγούδια μὲ λαϊκὰ ὄργανα, ἔργα λαϊκῆς τέχνης, φαγητὰ καὶ γλυκίσματα κ.τ.λ., θὰ ἀποτελέσουν τὸ «Ἑλληνικὸ Πανηγύρι», ποῦ θὰ γίνῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τῆς Αἰξωνῆς.

Οί ανωτέρω αρμόδιοι επί του τουρισμού, συνεχάρησαν τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν προσπάθειάν των, καὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη ἑορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐνταχθῆ εἰς τὰς μεγάλας ἑορτάς τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, αἱ ὁποῖαι θὰ γίνουσι κατὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προγράμματος μελετῶνται ὑπὸ τῆς «Ἐπιτροπῆς Πνευματικῶν καὶ Καλλιτεχνικῶν μελετῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς Αἰξωνῆς», ἡ ὁποία θὰ τὸ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Ὑπερρεσίαν τοῦ Τουρισμοῦ διὰ τὴν καλυτέραν καὶ ἐπιτυχεστέραν ἐφαρμογὴν του.

—Τὴν 18ην Φεβρουαρίου ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι εἰς τὸν χῶρον, ὅπου θὰ ἀνοικοδομηθῆ ἡ Αἰξωνή. Μία «μπουλντόζα» διευθέτησε τὸ πρὸ τῆς Αἰξωνῆς τμήμα τῆς ὁδοῦ Βουλιαγμένης καὶ ἠκολούθησεν ἡ δενδροφύτευσις καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ πάρκου δαπάναις τοῦ κ. Εὐγενίδου, ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Δ. Πικιώνου.

Ταυτοχρόνως ἤρχισεν ἡ κινηματογράφου τοῦ τόπου, ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν διεύθυνσιν τῆς κ. Τίγκης Χατζηκυριακοῦ—Γκίκα. Ἡ ταινία γυρίζεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς «Ἐνώσεως Τεχνικῶν Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου» κ. Τάσου Μελετοπούλου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Δ. Δικοπούλου, ἐπὶ σεναρίου τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς «Αἰξωνῆς» κ. Α. Παπαγιαννοπούλου—Παλαιῶ, εἰς τὸ ὅποιον, διὰ χαρακτηριστικῶν εἰκόνων, ἐκτίθεται ἡ ἱστορία τῆς Αἰξωνῆς καὶ τῶν περὶ αὐτῆς τόπων, ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον. Ἡ ἐν λόγῳ ταινία θὰ ἀποτελέσῃ ἀπαρχὴν σειρᾶς Αἰξωνικῶν ταινιῶν, μὲ θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὰς χαρακτηριστικώτερας ἐκδηλώσεις τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως.

—Γιὰ τὴν πλήρη ἐνημέρωσιν τῶν συνεταίρων εἶναι ἀνάγκη, νὰ δώσουμε πρὸς τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀναλυτικώτερα στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου σὲ τευχὸς αὐτὸ ἰσολογισμοῦ τοῦ Συνεταιρισμοῦ τῆς περιόδου 1)7)50—31)12)50.

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις ἐπέκρινε προϋπολογισμὸν δαπανῶν τῆς ἀνω χρονικῆς περιόδου δραχμᾶς 120.000.000. Ἐκ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ἐπραγματοποίησεν τὸ Δ. Συμβούλιον οἰκονομίας 31.692.149, δαπανήσων μόνον 88.307.851. Ἐκ τοῦ δαπανηθέντος τούτου ποσοῦ 21.094.000 δὲν εἶναι οὐσιαστικῶς δαπάναι, ἀλλὰ ποσὰ καταβληθέντα διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἀγορασθείσης περιοχῆς, δηλαδὴ ἐργασίας μετρήσεως, σχεδίων ἐκτελέσεως ἔργων (δρόμος, πάρκον κλπ.). Τὸ ποσὸν τοῦτο ἀποτελεῖ ἐνεργητικὸν κεφάλαιον τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Ἐτσι ἡ ἐλάττωσις τῶν δαπανῶν εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερα κατὰ τὸ ποσὸν τῶν δραχμ. 21.094.000 κατερχομένη εἰς δραχμ. 67.213.851.

Πρέπει νὰ σημειωθῶν ἐπίσης εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Συνεταιρισμοῦ αἱ ἐξῆς δωρεαί: 1) τῶν συνιδιοκτητῶν τῆς περιοχῆς τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐκ στρεμμάτων 15 ἤτοι δραχμ. 40.270.000, 2) ἡ δωρεὰ τοῦ κ. Εὐγενίδου ἐκ δραχμῶν 7.500.000 καὶ 3) ἡ δωρεὰ τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τοῦ Συνεταιρισμοῦ κ. Ν. Πουλιποπούλου ὁ ὁποῖος ἐδώρησεν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν 40.000.000 ἀμοιβὴν του ἐπιδικασθεῖσαν εἰς αὐτὸν δυνάμει ἀποφάσεως τοῦ κ. Προέδρου τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν. Τέλος πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς ὅταν μεταβιβάσθῃ τὰ ἀγορασθέντα οἰκόπεδα πρὸς τοὺς συνεταίρους θὰ πραγματοποιήσῃ 500.000.000 περίπου κέρδος ἐναντι τῶν δαπανῶν τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς περιόδου τοῦ 1950 κατὰ τὴν ὁποῖαν μετεβιβάσθησαν εἰς τοὺς συνεταίρους μόνον 25 οἰκόπεδα τῆς Τερψιθέας καὶ κανένα ἀπὸ τὴν περιοχὴ Αἰξωνῆς.

Ἡ μέχρι σήμερα ἐπιβάρυνσις κάθε συνεταίρου ἐκ τῶν ἐξόδων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 80.000 δραχμᾶς. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἥθικὸς ἀπολογισμὸς τῆς Αἰξωνῆς.

—Διεγράψαν μετὰ ἀπόφασιν τοῦ Δ.Σ. ὅλοι οἱ συνεταῖροι ποὺ ἔχουν καταβάλῃ κάτω τοῦ 1.000.000. Ἐπίσης εἰδοποιοῦνται οἱ μὴ ἐκπληρώσαντες τὰς ὑποχρεώσεις των κατὰ τὸ καταστατικὸν ὅτι πρέπει μέχρι τῆς 15ης Μαρτίου 1951 νὰ ἔχουν καταβάλῃ ὅτι καθυστεροῦν γιατί θὰ διαγραφοῦν χωρὶς ἄλλη εἰδοποίησιν.

—Στὸ τρίτο δεκάημερον τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1951 συνέρχεται ἡ Τακτικὴ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἡ ὁποία θὰ ἐκλέξῃ καὶ τὸ νέον Δ. Συμβούλιον, καθὼς καὶ τὸ Ἐποπτικόν. Ὅσοι ἐκ τῶν ἐχόντων ἐξοφλήσει τὰς ὑποχρεώσεις των συνεταίρων ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι ὑποψήφιοι πρέπει νὰ ὑποβάλουν μέχρι τῆς 15ης Μαρτίου 1951 αἴτησιν πρὸς τὸ ἀπερχόμενον Δ. Συμβούλιον. Ἡ ἀνακήρυξις τῶν ὑποψηφίων θὰ γίνῃ δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Γεν. Συνελεύσεως.

“ΑΙΞΩΝΗ”, ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΣ & ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝ. Π. Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 31-12-1950

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΓΛΥΦΑΔΑΣ: 237, 244, 340 τετραγ. τεκτ. πήχεις *Αγροτικού Κτήματος Γλυφάδας (στρέμματα 133 450) Δρχ. 318.729 080.—	Ακίνητοποιημένον
ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ: 16 οικόπεδα ἐνὸς ἐγκυκλιωμένου Σχεδίου Συνουκισμοῦ Τερψιθέας 40 375.500.—	Απερχόμενον
ΣΥΝΕΤΑΙΡΟΙ 207.140.000.—	Διαθέσιμον
ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΔΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΕΙ 64.631.712.—	Δογασμοὶ Τάξεως
ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΑ 32.287.000.—	Λογασμοὶ Τάξεως
ΤΑΜΕΙΟΝ 967.622.—	ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΙ
ΤΡΑΠΕΖΑΙ 25.307.000.—	ΧΡΕΩΣΙΣ
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΙ	ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ “ΣΗΜΙΑΙ & ΚΕΡΔΗ”,
Δρχ. 690.187.914.—	ΠΙΣΤΩΣΙΣ

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ: 433 Συνηρικὰ Μερῶδες Χ1.000.000 Δρχ. 433.000.000.—	Κεφάλαια
Μετὰ: Ἐξισώσεις Λογασμοῦ «Ζημία καὶ Κέρδη» 37.699.086.—	Πιστωτικοὶ Λογασμοὶ
ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ 272.562.000.—	Δογασμοὶ Τάξεως
ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΔΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΕΙ 21.575.000.—	ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ	ΠΙΣΤΩΣΙΣ
Δρχ. 690.187.914.—	ΠΙΣΤΩΣΙΣ

ΧΡΕΩΣΙΣ

ΔΑΠΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ (Ταχ.) Τηλ. Τηλ.—Γραφικὴ ὕλη καὶ Ἐγτύπα.—Ἐξόδα κινήσεως.—Μισθοὶ Προσωπικοῦ.—Διάφορα.—Χερτόσημα)	ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ 25.410.000.—
ΔΑΠΑΝΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ἔΡΓΩΝ	ΚΕΡΔΗ ΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ
ΔΑΠΑΝΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝ. ΔΡΑΣΕΩΣ—ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΛΑΣΤΙΚΑ ΕΞΟΔΑ καὶ ΤΙΤΛΟΙ	ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ 15.899.950.—
	ΚΕΡΔΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ 7.420.000.—
	ΤΟΚΟΙ 1.878.815.—
	Ἔσοδα μεταφερόμενα εἰς Συνεταιρικὸν κεφάλαιον 37.699.086.—
Δρχ. 88.307.851.—	Δρχ. 88.307.851.—

ΠΙΣΤΩΣΙΣ

ΔΑΠΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ (Ταχ.) Τηλ. Τηλ.—Γραφικὴ ὕλη καὶ Ἐγτύπα.—Ἐξόδα κινήσεως.—Μισθοὶ Προσωπικοῦ.—Διάφορα.—Χερτόσημα)	ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ 25.410.000.—
ΔΑΠΑΝΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ἔΡΓΩΝ	ΚΕΡΔΗ ΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ
ΔΑΠΑΝΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝ. ΔΡΑΣΕΩΣ—ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΛΑΣΤΙΚΑ ΕΞΟΔΑ καὶ ΤΙΤΛΟΙ	ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ 15.899.950.—
	ΚΕΡΔΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ 7.420.000.—
	ΤΟΚΟΙ 1.878.815.—
	Ἔσοδα μεταφερόμενα εἰς Συνεταιρικὸν κεφάλαιον 37.699.086.—
Δρχ. 88.307.851.—	Δρχ. 88.307.851.—

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῆ 6 Φεβρουαρίου 1951
Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου
ΙΩΣΗΦ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΛΑΜΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΜΠΗΡ
VOLFRAM
(ΒΟΛΦΡΑΜ)

*Ἡ τελειότης τῶν μηχανημάτων μας
καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ κατασκευὴ τοῦ ἐν-
γυῶνται διὰ τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν τοῦ*

ΠΡΟΪΟΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ Α.Ε.

ΑΙΩΝΗ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΕΚΛΕΙΣΑΝ τριάντα χρόνια ἀπ' τὴν ἡμέρα πού, αὐτὸς πού ὑπογράφει τοῦτο ἐδῶ, κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο φύλλο ἑνὸς δεκαπενθήμερου περιοδικοῦ με τὸν τίτλο «Δελτίο». Ἐβγαίνει μόνις ἀπὸ τὴν ἐφηβότητα αὐτὸς τότε, καὶ ἦταν—ὅπως καὶ σήμερα ἀκόμη εἶναι καὶ θᾶναι ὡς τὴν ὕστερή του πνοή—μὴν ἀσυζήτητη κατάφαση γιὰ τὴ ζωὴ. Κι' ὅμως τὸ «Δελτίο» του(*) εἶχε στὸ ἐξώφυλλο πένθιμο περιθώριο. Σὰν τί πολυφίλητο νὰ θρηνοῦσε, σ' ἐποχὴ πού ἡ Ἑλλάδα εἶχε φτάσει στὴν ὑψηλότερη ἀκμὴ τῆς; Πέντε θάλασσες τὴν ἔβρεχαν κ' εἶχε στὸ θῶκο τοῦ Κυβερνήτη μὴν ἐξοχη διάνοια με τὸν πιὸ αἰχμηρὸ στοχασμό. Χλωρὴ ἀκόμη στὰ μέτωπα τῶν Ἑλλήνων ἡ δάφνη τῆς νίκης καὶ στεφανωμένοι, ἀστραφτεροὶ καὶ γιγάντια αἰσιόδοξοι ἄραξαν στὰ Ἴωνικὰ ἀκρογιάλια νὰ πάρουν κατοχὴ τῆς Ἀνατολίτισας γῆς μας. Πῶς μέσα σὲ τέτοιο πρωτόφαντο θρίαμβο, ὅπου οἱ φίλοι αὐτῆς τῆς γῆς, τὴν δοξολογοῦσαν καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς κατάπιναν τὸ φαρμάκι τους σιωπηλοί, θησαυρίζοντας τὴ χολή τους, αὐτὸς ὁ νέος Ἕλληνας εἶχε τὴν ἀποκοτιὰ νὰ σύρει στὴ θριαμβικὴν ἀγορὰ τὸ πένθιμον ἄρμα του, με καθισμένη μέσα τὴν Ἑλλάδα νὰ ὀλοοῦζει γιὰ τὰ μελλούμενα;

Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντας τὸ παράδοξον ἐκεῖνο θέαμα γέλασαν καὶ ἀδιαφόρησαν. Οἱ Πολῖτες οὐρλιαξαν ἀπ' τὸ Βυζάντιο γιὰ τὴν προδοσίαν. Οἱ Γιαννιώτες ἔβρισαν. Ἡ Σαλονικὴ ἀναταράχτηκε, κι ὁ Κώστας Καραβίδας ξεκίνησε νὰ συντύχει στὴν Ἀθήνα τὸν τρελλὸν ἐκδότη τοῦ «Δελτίου» καὶ νὰ τὸν γνωρίσει. Τέσσερα φύλλα ἐβγήκαν τοῦ «Δελτίου» γραμμένα ἀπ' τὸν ἐκδότη του. Κ' ἦταν κραυγὴ ἀπόγνωσης· ὑπόμνηση τοῦ πνευματικοῦ χάους πού πάλευε καὶ παλεύει ὁ Ἕλληνας. Ζητοῦσε τὴν ἄμεση σύσταση Ἑλληνικῆς πνευματικῆς Ἐστίας πού θὰ καθώριζε τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικότητος· θὰ ξύπναγε μέσα στὸν Ἕλληνα τὸν ληθαργισμένον ἑαυτό του· θ' ἀνέβαζε ἀπ' τὸ ὑποσυνειδητό του, τὸν ἀλογάριαστο πλοῦτο πού οἱ αἰῶνες θησαύρισαν στὸ εἶναι του, σκεπασμένον τώρα ἀπ' τὰ ἐπικαθισμένα στρώματα στεγνῆς μίμησης ξένων πνευματικῶν πρότυπων, ἀπροσάρμοστων στὴν ὄντοτητά του· βροντοφωνοῦσε σὲ ὕφος διόλου λογοτεχνικό—μέ σκληρὴ, καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε ὄριον εὐπρέπειας, γλώσσα—πῶς δὲν ἔφτανε μόνον ἡ νίκη γιὰ νὰ συντελεστεῖ ἡ Ἑλληνικὴ μας ἀρτιωμένη διάρθρωση, ἀλλὰ χρειάζονταν πρὶν ἀπ' τὴ νίκη, ἢ, τοῦλάχιστον σύντομα ὕστερ' ἀπ' αὐτή, νὰ δώσουμε μορφή στὰ ἐσωτερικὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ μας ἐφόδια, πού θὰ τὴν ἀξιοποιοῦσαν καὶ ὅτι, χωρὶς τὴν ἀξιοποίησίν της, ἀναγκαστικὰ ἡ νίκη θὰ μετατρέπονταν σὲ καταστροφή.

Σιωπηλὸς καὶ ὀλόκορμα δονισμένος ἀπ' τοὺς χεῖμαρους τῶν βαθύτατων λυγμῶν ὑπόμεινε τὴν πραγμάτωσιν τῆς προφητείας του: τὸ ξερίζωμα τῆς πλούσιας ἑλληνικῆς βλάστησης ἀπ' τὴν ἀνατολίτισα γῆ μας. Τὸν τρομερὸ πανικὸ τῶν νικητῶν πού δὲν ἤξαιραν γιὰτὶ νίκησαν καὶ ποιὸς ἦταν ὁ λόγος πού ἡ νίκη ξάφνου ἐγένηκεν ὁ μέγας δλεθρος. ΔΕΝ ΗΞΑΙΡΑΝ! Ἡ τεράστια κατάφαση πού ἀναπηδοῦσε ἀπὸ τὸν ἔγκατον ἑαυτό τους, θησαυρὸς αἰῶνων, γόνιμες ἀξίες ζωῆς καὶ δημιουργικότητος, δὲν μπόρεσαν νὰ πάρουν καθαρὰ διαγράμματα στὸ λογισμό τους—νὰ μορφοποιηθοῦν—καὶ νὰ γίνουν ἔτσι κτῆμα τους ξανά. Δὲν ἤξαιραν οἱ Ἕλληνες, ἀπ' τὸν ταπεινὸ—δηλαδή τὴ

(*) Μᾶης 1919.

ρίζα τοῦ Γένους μας—ξωμάχο, ἕως τοὺς Κορυφαίους, χαώδικο συνονθύλευμα ἀβού-
λιας, ὀρμῆς, καὶ μικροπονηρίας, συνέπειες τῆς μιᾶς καὶ κύριας αἰτίας: τῆς Ἄγνοιας.
Αὐτῆς τῆς καταραμένης ἄγνοιας τοῦ ἑλληνικοῦ πάμπλουτου ἑαυτοῦ μας, ποῦ, τρώει
δικαιολογημένα, γιατί εἶναι ἀδιαφώτιστος καὶ συσκοτισμένος ἀπ' τοὺς Κορυφαίους
του, τὸν ταπεινὸ ξωμάχο, τὸ μικροαστὸ ἢ τὸν ἐργάτη στεριάς καὶ θάλασσας καὶ ποῦ
ἀδικαιολόγητα μωραίνει τοὺς Κορυφαίους εἴτε στὴν Πολιτική, εἴτε στὰ Γράμματα
καὶ στὶς Τέχνες, εἴτε στὴν Ἐπιστήμη.

Μέσα στὸ σεισμό τοῦ ὀλέθρου, μερικοὶ «Ἄγνοοῦντες», ὀρθώνονται τότε, στὸ κο-
ρύφωμα τοῦ χαλασμοῦ, τιμητὲς καὶ τιμωροὶ τῆς ἄγνοιας τῶν Κορυφαίων. Κ' ἔξη ἀφέν-
τες σωριάζονται στοῦ Πλούτωνα τὸ ἄρμα, μὲ τὰ ἐβένινα ἄλογα, γιὰ τὴν Κάτω Γῆς.

Ἡ θριαμβικὴ ἀγορὰ τώρα λουφάζει κάτω ἀπ' τὰ ξεβρασμένα Ἴωνικά συντρίμ-
μα, τὴν πανταχοῦ παροῦσα ἀπειλὴ τοῦ ξολοθρεμοῦ. Ὁ τρελλὸς ἀνεβασμένος σὲ
κάποιο τοῖχο φωνάζει μέσα στὴ σιωπῇ «Ἕλληνες, ψάχτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας». Καὶ ἡ
φωνὴ πίνει τὴ σιωπῇ, ὅπως θάλεγεν ἀργότερα ὁ ὑπερρεαλιστής! Μά, τὸ ἀγνοημένο,
θησαυρισμένον ἀπ' τοὺς αἰῶνες, ἑλληνικὸν ἀπόθεμα φτιάχνει τὸ στρατὸ τοῦ Ἐβρου
καὶ ὁ ἐξόριστος, μέγας στὴν Ὀργάνωση καὶ στὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ νοῦς, Ἀλκι-
βιάδης μαζί καὶ Περικλῆς, ἀδύναμος ὅμως νὰ συνθέσει κάτι σὰν τὸν Ἐπιτάφιον Ἐκεί-
νου (ὑψιστὴ μορφοποίηση τῶν ἑλληνικῶν ἀξιών καὶ ζωπύρων) σταματᾷ τὸν δλεθρο..

Ὁ παθὸς ἔγινε μαθὸς; Ὅχι. Πῶς νὰ γίνῃ; Ὁ ταπεινὸς περίμενε ἀπ' τοὺς Κο-
ρυφαίους νὰ τὸν δασκαλέψουν. Κι' αὐτοί, μὲ περισσότερην τώρα ὀρμὴ ψάχναν ἔξω
ἀπ' τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἕλληνα ἑαυτὸ τους νὰ βροῦν τὴ σωτηρία. Οὐρλιάζει ἀριά
καὶ ποῦ ὁ τρελλὸς «Ζητεῖστε τίς ἀγνοημένες ἑλληνικὲς ἀξίες. Οἱ κόσμοι ποῦ ζητια-
νεύετε βοήθεια εἶναι ἔτοιμοι νὰ σωριαστοῦν. Τὰ φτενὰ ἐπιστρώματα τοῦ Πολιτισμοῦ
τους ραῖσαν. Αὐριο τὸ σκοτάδι θὰ πέσει πάνω στὴ Γῆ. Εἴσατε τὰ μικρὰ καὶ ταπεινὰ
λυχνάρια, ποῦ μποροῦν, ἂν ἔγκαιρα ἀναφτοῦν, νὰ δώσουν πάλι φῶς». Καὶ γιὰ ἀπάν-
τηση ἔρχονταν ὁ ἀλαλαγμὸς τῶν Κορυφαίων «Δὲν εἴμαστε τίποτε ἡμεῖς. Πρέπει νὰ
ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΟΥΜΕ. Νὰ γίνουμε Εὐρωπαῖοι!».

Ὁ μεσοπόλεμος τονώνει τὸ πνευματικὸ μας χάος. Ὁ λαὸς μὲ τὰ μάτια καρφω-
μένα στοὺς Κορυφαίους ζητᾷ καθοδήγηση. Κι' αὐτοί, μὲ ξεχασμένο τὸ κεφάλι τους
στὴν Εὐρώπη, κινοῦνται σώματα ἀκέφαλα ἐδῶ. Προσπαθοῦν νὰ ὀργανώσουν τὸν τόπο
σὲ ξένα χνάρια. Ἡ Πολιτικὴ ἀντιγράφει. Ἡ Ἐπιστήμη ξεσηκώνει τὰ ξένα πρότυπα.
Ἡ Ποίηση, ποῦ πρέπει νὰ πηγάζει ἀπ' τὰ βαθύτατα ὑποστρώματα τοῦ ἑλληνικοῦ
ἔγῳ μας γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ταυτιστεῖ δημιουργικὰ μὲ τὸ πανανθρώπινον ἔγῳ, ἔξω
ἀπὸ ἐλάχιστες πανσέβαστες ἐξαιρέσεις—ποῦ εἶναι τὸ καύχημα καὶ ἡ τιμὴ μας—μαϊ-
μουδίζει ἀποκαρδιωτικά. Ὁ Πεζὸς λόγος, φτάνει σὲ γλωσσικὴ καὶ τεχνικὴν ἄνθηση,
μὰ μὲ τὸ στεῖρο περιεχόμενό του πλαταίνει τὸ χάος. Ἡ Ζωγραφικὴ καὶ ἡ σχεδὸν
ἀνύπαρκτη—πόσο τρομερὸ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες!—Γλυπτικὴ, παραπατᾷ κατὰ τὸν
κωμικώτερο (τί θλίψη!) τρόπο, πνίγοντας μὲ τίς ξένες ἐπιρροὲς τὰ θαυμάσια ταλέντα
τῶν τεχνιτῶν τους. Καὶ ἡ Μουσικὴ, μὲ τοὺς πανάξιους μὰ φραγκομαθημένους τεχνίτες
ποῦ ἀγνόησαν καὶ ἄγνοοῦν τοὺς μύριους μουσικοὺς θησαυροὺς τῶν αἰῶνων μας, ἱκα-
νοὺς νὰ φέρουν, ἀμέσως, ὅποιον τοὺς νοιώσει πραγματικά, στὴν πρωτοπορεία τῆς σὲ
φανερὴ κατάπτωση παγκόσμιας Μουσικῆς, κορυφώνουν τὸν πνευματικὸ βρασμὸ ποῦ
κάνεις δὲ μπορεῖ νὰ προβλέψῃ ποῦ θὰ καταλήξῃ. Εἴμαστε πιά στὸ κατῶφλι τοῦ β'
Παγκόσμιου χαλασμοῦ. Ὁ τρελλὸς δὲν πᾶσει νὰ φωνάζῃ «ἐπὶ ματαίῳ». Καὶ περι-
μένει ἐναγώνια νὰ δεῖ: ζοῦν ἀκόμη ἢ ἔσβυσαν τὰ ἑλληνικὰ ὑποσυνειδητὰ ζώπυρα;

Ἦταν χινοπωριάτικο πρωῖ ποῦ τὸ δίλημμα ὀρθώθηκε μπροστά μας. Ἡ Εὐρώπη
μὲ τοὺς λαοὺς τῆς—τὰ πρότυπα τῶν Κορυφαίων μας!—ἦταν πεσμένη κατάχαμα
φιλώντας τὰ πόδια τοῦ Τεύτονα. Θὰ πέφταμε κι' ἡμεῖς στὰ γόνατα ἢ θὰ δαγκώναμε
τὸ μαχαίρι καὶ θὰ χυμούσαμε πρὸς τὸν ἀνέλπιδον ἀγῶνα; Τότε τ' ἀγνοημένα ζώπυρά
μας τίναξαν τὴ μοῦχλα τῆς μίμησης, ποῦ παρὰ λίγο νὰ τὰ πνίξει, κι' ἔγιναν ξανά τὸ
Ἑλληνικὸν ἔγῳ μας. Ὁ θρίαμβός μας φλόμωσε τότε τὸν πλανήτη. Καὶ πάλι μὲ τὴ
λευτεριά,—ὕστερ' ἀπ' τὴν ἐνδοξώτερη σκλαβιά ποῦ πέρασε ποτέ λαὸς—τὰ τονωμένα
ἀπ' τὴν ὀδύνη ζώπυρά μας γιὰ δεύτερη φορὰ μπλέχτηκαν σὲ θανάσιμο—προοίμιο στὴν
ἀποφασιστικώτερη καμπὴ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας—ἀγῶνα. Καὶ νίκησαν.

Ἄληθινὰ ζοῦν ἀκόμη κι' ἔτοιμα εἶναι στὶς κρίσιμες στιγμὲς νὰ δράσουν τὰ ζώ-
πυρά μας! Μὰ ὁ κίνδυνος τοῦ ἀφανισμοῦ τους δὲν ἔλειψε. Δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀγῶνας
γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Γένους μας ποῦ τὰ χρειάζεται ζωντανὰ καὶ σ' ἀδιάκοπη δράση.
Εἶναι κυριώτατα τὸ ἄθροισμὰ τῶν καθημερινῶν μικροαγῶνων γιὰ τὴ ζωὴ μας. Εἶναι
οἱ ἀνάγκες τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς μας προαγωγῆς ποῦ θὰ σπείρουν ἀργὰ καὶ
ἀόρατα, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, τοὺς σπόρους οὔθε θὰ φυτρώσει καὶ θ' ἀνθίσει τὸ δέντρο
τοῦ Πολιτισμοῦ μας: τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ μας. Καὶ θέλει ὄργωμα τὸ χωράφι
τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τσουκνίδες, βᾶτοι καὶ ἀγριοχόρταρα, τὸ χερσώνουν. Θάρθει μέρα
ποῦ τ' ἀλέτρι δὲ θὰ μπορεῖ νὰ τ' ὀργώσει πιά. Τὸ ἐφτάψυχο Γένος μας πέρασε τραγι-
κοὺς αἰῶνες πᾶλης καὶ ξολοθρεμοῦ, ὅτι χρειάζονταν γιὰ νὰ χαλυβωθοῦν τὰ ζώπυρά
του. Μὰ ὁ σημερινὸς κίνδυνος ἔρχεται βελουθένιος καὶ ἀβρὸς, γοητευτικὰ ὑποσχети-
κός, νὰ τὰ νεκρώσει. Ποῦ εἶναι οἱ Ἑλληνικὲς πνευματικὲς Ἐστίες ποῦ θὰ κατακάψουν
τὰ μιάσματα;

ΑΙΞΩΝΗ!

Τί σημαίνει τὸ πανάρχαιο τοῦτο ἄττικὸν ὄνομα;

Ποῦθε νᾶρχεται ἡ μεγάλη κραυγὴ;

Στὴν πλαγιά τοῦ Ὑμηττοῦ ἕνα ὑπόδειγμα ἑλληνικῆς πολιτείας πρόκειται νὰ θε-
μελιωθεῖ. Μιά κυψέλη ποῦ θὰ μαζέψῃ τὸν ἀνθὸ τῶν Ἑλληνικῶν αἰῶνων γιὰ τὸ και-
νούργιο μέλι τῆς. Ἐνας μικρὸς λαὸς Ἑλλήνων ποῦ θὰ σκύψῃ μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ
στοργὴ πᾶνω στὸν ἑαυτὸ του—γιὰ ν' ἀνασύρει τὰ προαιώνια ζώπυρά του, νὰ τὰ κάνει
συνειδητὰ καὶ νὰ τὰ λειάνῃ κατὰ τὸ δικό του, μοναδικό, τρόπο.

Ἐκεῖ τοιμάζεται ν' ἀναφτεῖ ἡ πολυπόθητὴ μου καὶ σώτῃρα ἑλληνικὴ πνευματικὴ
Ἐστία, ποῦ δὲ θὲ νᾶναι ξενονοματισμένον Ἴνστιτούτο, ξενόφερτη Ἀκαδημία, ἢ, μίμηση
Φραγκολεβαντίνικιας Σχολῆς ὅπου μὲ νεκρωμένα τὰ ζώπυρά τους οἱ Ἕλληνες ἐργά-
ζονται, μὲ ἐπάινετό! ζῆλο τὸ ξεκλήρισμα τῆς πραγματικῆς καὶ καθολικῆς ἀνθρώπινης
ὄντοτητάς τους. Θᾶναι μιὰ μικρὴ Πόλη—Ἐργαστήρι ἀνθρώπων, ποῦ θεμελιώνεται πᾶνω
στὶς βιοτικὲς ἀνάγκες, ἀντικρουσμένες κατὰ τρόπον ἑλληνικό, γιὰ νὰ ὑψωθεῖ σιγὰ καὶ
προσεχτικὰ στὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς τελειοποιήσεις.

Πῶς νὰ μὴν εἶμαι μαζί σας, Αἰξωνῆτες! Εἴσατε ἡ πραγματοποίηση τῶν καύμῳν
ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν γενεῶν ἀπ' τὴν ἡμέρα τῆς Ἀνάστασης τοῦ Γένους μας.

Εἴσατε ἡ λαχτάρα ποῦ μ' ἔτρωγε ἀπ' τὰ μικρὰ μου χρόνια πᾶνω στὴν πολυα-
γάπητη τούτη γῆ ποῦ μ' ἐγέννησε κι' ἀπὸ τότε ἀκούω τὸ σιωπηλὸ Τῆς θρῆνο νὰ μοῦ
καίει τὴν καρδιά, τὰ δειλινὰ.

Ὀλόκορμη καὶ λυγερὴ, μὲ τὸ χλωμὸ χαμογέλιο τῆς, σᾶς παραστέκει, Αἰξωνῆτες,
ἡ ΕΛΛΑΔΑ.

ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ὅστις οὖν ἐπίσταται κρίνειν ταῦτα ὀρθῶς, μέγα μέρος ἐπίσταται τῆς σοφίης».

(Ἰπ. π. ἐνύπν. § 1).

Οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν καὶ σοφῶν δὲν ἠμέλουν τὴν περὶ τὰ ἐνύπνια ἔρευναν καὶ δὲν καταφρόνουν τὴν σημασίαν αὐτῶν εἰς τὴν διάγνωσιν, τὴν πρόγνωσιν, καὶ εἰς τὴν θεραπείαν ἔτι τῶν διαφόρων νοσημάτων. Οὕτω πρῶτος ὁ Μέγας Ἱπποκράτης ἀποδίδων εἰς ταῦτα τὴν δέουσαν σημασίαν διδάσκει ὅτι: ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐρμηνεύῃ ὀρθῶς τὰ διάφορα σημεῖα τῶν ὀνείρων θὰ διαπιστώσῃ τὴν μεγάλην αὐτῶν σημασίαν εἰς τὴν ἰατρικὴν, ὅστις δὲ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συνάγῃ συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐξετάσεώς τῶν, οὗτος κατέχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σοφίας. (π. ἐνυπ. 1) Εἰς δὲ τὸ περὶ Χυμῶν ἔργον τοῦ § 9 (ἔκδ. Κ. Μητροπ.), συνιστᾷ τὴν σύγχρονον ἐξετάσιν μετὰ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς νόσου καὶ τῶν ὀνείρων τοῦ πάσχοντος καὶ τῶν ὕσων πράττει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου: «ἐνύπνια οἷα ἂν ὀρέγῃ ἐν τοῖσι ὕπνοισι, οἷα ἂν ποιῆγ». Εἰς δὲ τὸ π. Ἐπιδημιῶν τὸ Α'. κεφ. 10 (ἔκδ. Littré τόμ. II, σελ. 670) γράφει σχετικῶς: «διὰ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν νόσων πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν φύσιν τούτων, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τίνι τρόπῳ φέρεται ὁ ἀσθενὴς καθ' ὕπνον καὶ ποία ἢ σημασία τῶν ὀνείρων τοῦ: «ὕπνοισιν, οὐχ ὕπνοισιν ἐνυπνίοισιν οἷοισι καὶ δε».

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Γαληνός, τὸ πνευματικὸν τοῦ Ἱπποκράτους τέκνον, ἀποδίδων καὶ οὗτος τὴν πρέπουσαν σημασίαν εἰς τὰ ἐνύπνια συνιστᾷ τὴν προσεκτικὴν αὐτῶν ἐξετάσιν, ἵνα τεθῆ ἢ ὀρθῆ διάγνωσις καὶ θεραπεία τῶν διαφόρων παθήσεων. «δεῖ θεάσασθαι ἀκριβῶς τὰ ἐνύπνια καὶ οἷα ὀράται καὶ τὰ ἐν ὕπνοις ποιῆται, ἵνα προγνώσῃ καὶ ἰάσῃ καλῶς» (Γαλ. XVI, 219). Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγιστος φυσιοδίφης τῶν αἰώνων, Ἀριστοτέλης ταῦτο λέγει: «λέγουσι γοῦν τῶν ἰατρῶν οἱ χαρίεντες (δηλ. οἱ πεπαιδευμένοι, οἱ σοφοὶ) δεῖ δεῖ σφόδρα προσέχειν τοῖς ἐνυπνίοις» (1463a4) καὶ ἔγραψε καὶ ὁ ἴδιος τὸ περὶ «ἐνυπνίων καὶ περὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς».

Τὰ ὄνειρα, τονίζει καὶ πάλιν ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς εἰς τὸ περὶ Ἑβδομάδων ἔργον τοῦ (πρβλ. Littré IX, κεφ. 45, σελ. 460), ἐνέχουν προγνωστικὴν σημασίαν, ὅταν ταῦτα σχηματίζουσι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ζωῆς μας, ἢτοι ἐκ τῶν πράξεών μας, τῶν σκέψεών μας καὶ τῶν παθημάτων μας. Ὅταν ὅμως σχηματίζουσι τοῦτο ἐξ ὑλικοῦ, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὰς πράξεις μας καὶ τὰς σκέψεις μας, τὰ ὄνειρα ταῦτα συμβολίζουν τὴν διαταραχὴν ἢ τὴν νόσον, ἢ ὁποία τείνει νὰ διαταράξῃ τὴν ἁρμονίαν τοῦ σωματο-ψυχικοῦ συνόλου. Ταῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ εἰς τὸ περὶ Διαιτήσεως τὸ Δ'. ἢ περὶ τῶν ἐνυπνίων ἐπιγραφόμενον πονημάτιόν του, ἐνθα διαλαμβάνει ὅτι τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποία συμφωνοῦν κατὰ τὸ περιεχόμενον πρὸς τὰς καθημερινὰς μας πράξεις καὶ σκέψεις, ἐξαγγέλλουσι τὴν καλὴν τοῦ ὄργανισμοῦ ὑγιεινὴν κατάστασιν, τὰ ὄνειρα δὲ τὰ ὁποία ἐμφανίζονται ἀντιθέτως μὲ περιεχό-

μενον ἀλλόκοτον καὶ ἀσύνηθες ἐναντιούμενον πρὸς τὴν πραγματικότητα, ταῦτα δηλοῦν τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ διαταραχὴν τῆς υγείας.

Τὰ φοβερά, ἀσυνήθη καὶ τερατώδη π.χ. ὄνειρα, προκαλοῦν φόβον καὶ φρίκην καὶ δὲν ἐξαλείφονται χωρὶς ν' ἀφήσουσι τὰ ἴχνη τους εἰς τὴν ψυχὴν μας, τὴν ὁποίαν καὶ καταπονοῦν ἐντόνως. Εἰς τὸ περὶ τῶν «Ἐντὸς τῶν Παθῶν» ἔργον τοῦ, ὁ Ἱπποκράτης τονίζει ὅτι ὅταν ὁ πάσχων ἐκ μανιακῶν διεγέρσεων κοιμηθῆ καὶ ἐγερθῆ ἐντρομος, τοῦτο συμβαίνει, διότι ἀσφαλῶς κακόν τι ὄνειρον διετάραξε τὸν ὕπνον τοῦ: «καὶ ὀκόταν καθεύδῃ, ἀνάσσει ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ φοβεῖται, ὀκόταν ἐνύπνια ἴδῃ φοβερά τῶδε δὲ γινώσκόμεν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων ἀίσσει καὶ φοβεῖται ὀκόταν ἐννοοσ γένηται, ἀφηγεῖται τὰ ἐνύπνια, ὀπότῃ καὶ τῶ σώματι ἐπολεῖ καὶ τῇ γλώσση ἔλεγε». (πρβλ. κεφ. 48, Littré VII, σελ. 286).

Τὸ ὄνειρον, κατὰ Γαληνόν, συμβολίζει τὴν διάθεσιν τοῦ σώματος πρὸς ὑγείαν ἢ νόσησιν. «Τὸ ἐνύπνιον δὲ ἡμῖν ἐνδείκνυται διάθεσιν τοῦ σώματος» (VI, 732 καὶ XVI, 219); τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτοῦ διαμορφοῦται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως πολλῶν παραγόντων. Καθ' Ἱπποκράτην δέ, ὑπάρχουν ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν προέλευσιν ἐκ τοῦ θεοῦ (προφητικὰ ὄνειρα). Ταῦτα ἐρμηνεύονται παρὰ τῶν ὄνειροκριτῶν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὄνειρα διὰ τῶν ὁποίων ἐξαγγέλλει ἢ ψυχὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ ὅσα πρόκειται δεινὰ νὰ πάθῃ τὸ σῶμα. Ταῦτα πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν ἐπισταμένως καὶ ἀναλόγως νὰ λαμβάνωμεν πρόληπτικὰ μέτρα πρὸς παρεμποδισμόν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς νόσου χωρὶς ν' ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς προσευχάς, διότι τονίζει, καλαὶ μὲν εἶναι αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς προσευχαί, ὡς τινες συμβουλεύουν, πλὴν ὅμως δὲν ἀρκοῦν διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ κακοῦ, καθ' ἀκολουθίαν καλῶς θὰ κάμῃ ὁ πάσχων, νὰ βοηθήσῃ διὰ τῆς ἀρμοζούσης διαίτης καὶ καλῆς ἐν γένει διαβιώσεως καὶ δι' ὄλων τοῦ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἀποτροπὴν ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων προσεύχεται πρὸς τοὺς θεοὺς. (πρβλ. περὶ ἐνυπν.)

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἢ ψυχὴ θὰ φανερώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν ἐνυπνίῳ καὶ οὐχὶ ἐν ἐγρηγόρσει, τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παθογνώμικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀθροισθέντα χαρᾶκτηρίζουσι τὴν νόσον: «Ὅσοι ἐπει μικρὰ πάντων ἀρχαὶ δῆλον δεῖ καὶ τῶν νόσων καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων τῶν ἐν τοῖς σώμασι μελλόντων γίνεσθαι. Φανερόν οὖν δεῖ ταῦτα ἀναγκαῖον ἐν τοῖς ὕπνοις εἶναι καταφανῆ μᾶλλον ἢ ἐν τῶ ἐγρηγορέναι» (463a 17 καὶ 460b 32).

Καθ' Ἱπποκράτην ἢ ψυχὴ ἐν ἐγρηγόρσει τοῦ σώματος, λαμβάνει μέρος εἰς ὅλας τὰς αἰσθήσεις. Τοῦ σώματος ὅμως ἐν ὕπνῳ εὐρισκομένου, ἀναλαμβάνει μόνη τῆς τὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου τῆς καὶ ἐνῶ τὸ καθεύδον σῶμα οὐδὲν ἀπολύτως αἰσθάνεται, αὕτη ἐγρηγορεῖ, βλέπει, ἀκούει, λυπεῖται ἐνθυμεῖται ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, τόσον τῆς καθόλου ζωῆς τοῦ, ὅσον καὶ τὰς τῆς καθημερινῆς, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ὅτι ἀσχολεῖται κατὰ τὴν ἐγρηγόρσιν τὸ σῶμα, πράττει ἢ ψυχὴ ἐν ὕπνώσει. (ὄρα περὶ ἐνυπνίων).

Φαίνεται, τονίζει ὁ Γαληνός, ὅτι ἢ ψυχὴ εἰσχωρήσασα εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος μας, ἀφοῦ ἀπέχωρησε ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς αἰσθητοῦ κόσμου, αἰσθάνεται (μαντεύη), τὰς διαθέσεις τοῦ σώματος, τὰς ὁποίας, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο, καθιστᾷ ἐκδήλους, παρουσιάζουσα πάντα ταῦτα ὑπὸ μορφήν τῶν ὀνείρων. Κατὰ ταῦτα, λέγει περαιτέρω, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὀπόταν ἢ ψυχὴ βαρύνεται ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν χυμῶν καὶ ἐνοχλουμένη, ἐκδηλοῦται δι' ὀνείρων. Πάντα τὰ ἐνύπνια τῆς ψυχῆς ὁμοιοῦνται πρὸς τὴν ἐκάστοτε διάθεσιν (ροπήν) τοῦ σώματος: «ἔοικα γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἢ ψυχὴ εἰσδύσα καὶ τὸν ἐκτὸς ἀποχωρήσασα αἰσθητῶν τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως αἰσθάνεσθαι, καὶ πάντων, ὧν ὀρέγεται τούτων ὡς ἢ δὴ παρόντων λαμβάνει φαντασίαν». (Γαλ. VI. 832).

Ἐπειδὴ δὲ ἢ ψυχὴ δὲν δημιουργεῖ τὰ ὄνειρα μόνον ἀπὸ τῆς ἐκάστοτε διαθέσεως τοῦ

ἐγκεφαλικού τινος νοσήματος καὶ οἱ ὅποιοι περιέπεσον εἰς κωματώδη κατάστασιν, δὲν διαταράσσονται ὑπὸ φοβερῶν ἐνυπνίων, διότι λόγῳ τῆς καταστάσεώς των ταύτης φαίνεται ὅτι δὲν βλέπουν ὄνειρα : « οὕτω καὶ τῶν παθῶν ὅσα μετὰ ὑγρότητος τοῦ ἐγκεφάλου γίνεται, κωματώδη τέ εἰσι καὶ ὑπνώδη καὶ ἀφάνταστα » (δηλ. ἄνευ ὄνειρων) (Γαλ. ΧΙΧ, 320).

Ὁ Ἴπποκράτης εἰς τὸ περὶ Ἐνυπνίων πονημάτων του, διδάσκει τὸν τρόπον προφυλάξεως ἐκ τῶν διαφόρων νόσων, ὡς καὶ τὴν προδιάγνωσιν βάσει τῆς ἐρμηγείας τῶν ὄνειρων. Κυρίως ἐξετάζει ἐν αὐτῷ τὴν σημασίαν τῶν ὄνειρων τὰ ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν φαινομένων, διότι ὡς εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του περὶ Ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων κεφ. 2 διαλαμβάνει, φαίνεται ὅτι οὐχὶ ὀλίγον συμβάλλει ἡ μετεωρολογία καὶ ἡ ἀστρολογία εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ περιφορὰ, διδάσκει, τῶν ἀστέρων συμβολίζει τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τοῦ ἔξω μέρους τοῦ σώματος, ἡ περιφορὰ τῆς σελήνης τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν σπλάγχων καὶ ἡ περιφορὰ τοῦ ἡλίου τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τῶν ἐν τῷ βῆθει ἰστών. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ Ἴπποκράτους τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει εἰς τὸ περὶ ἐνυπνίων πονημάτων του (ὄρα Βον μέρος παρούσης μελέτης), καταρτίζομεν τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις :

I. Προδιαγνωστικὰ σημεῖα ἐξ ἐνυπνίων ἀναφερομένων εἰς οὐράνια σώματα

1) Ἡ καλή, ἐν ἐνυπνίῳ, κατάστασις τῶν οὐρανίων σωμάτων συμβολίζει τὴν φυσιολογικὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης.

2) Ἡ ἀλλοίωσις τῆς πορείας καὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως αὐτῶν σημαίνει τὴν διαταραχὴν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης καὶ κυρίως,

3) Ἡ μεταβολὴ τῆς πορείας τῶν ἀστέρων ἢ ἡ φθορὰ αὐτῶν, δηλοῖ τὴν ἐξωτερικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ σώματος τῇ ἐπιδράσει διαφόρων νοσογόνων παραγόντων καὶ κυρίως χυμῶν.

Προληπτικὴ Θεραπεία : δίαίτα, ἐφίδρωσις δι' ὄλων τῶν μέσων.

4) Ἡ μεταβολὴ τῆς σελήνης καὶ ἡ ἀκίνησις αὐτῆς, ἐν ὄνειρῳ, δηλοῖ τὴν διαταραχὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως καὶ τῶν χυμῶν ἐν γένει καθὼς καὶ τὴν διαταραχὴν τῆς λειτουργίας τῶν σπλάγχων.

Προλ. Θεραπ. ἐμετοθεραπεία, ἐντατικὴ γυμναστικὴ, δίαίτα.

5) Ἡ μεταβολὴ τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ἀκίνησις αὐτοῦ, δηλοῦν βαρεῖαν νόσον.

Προλ. Θεραπ. ἐντατικὴ γυμναστικὴ, δίαίτα.

6) Ἡ συμπέσις τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ ἡ ἀλαμπῆς αὐτῶν ἐμφάνισις, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἐκτροπὴ ἐκ τῆς φυσικῆς των τροχιάς, δηλοῖ νόσον.

Προλ. Θεραπ. Ὑδρική δίαίτα, μεγάλη ἀνάπαυσις, λουτροθεραπεία.

7) Ἡ πυρίνη ἐμφάνισις τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἐν ἐνυπνίῳ, προσημαίνει τὴν γένεσιν νόσου.

8) Ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀστέρων δηλοῖ ὅτι ἡ νόσος ὀδηγεῖ εἰς θάνατον.

9) Ἡ ἀνώμαλος περιφορὰ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐν τῷ στερεώματι, σημαίνει τὴν ψυχικὴν διαταραχὴν.

Προλ. Θεραπ. ψυχαγωγία, δίαίτα, γυμναστικὴ.

10) Ἡ φορὰ τῶν οὐρανίων σωμάτων, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται λαμπρὰ καὶ διανυγῆ, πρὸς ἀνατολάς, δηλοῖ ὑγίαν.

11) Ἡ δὲ φορὰ αὐτῶν πρὸς δυσμὰς καὶ καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ἐμφανίζονται ὄψιν μέλαιναν καὶ θολήν, σημαίνουν νόσον καὶ δὴ α) Ἡ πρὸς ἄνω φορὰ, συμβολίζει τὴν τροπὴν τῶν νοσηρῶν χυμῶν πρὸς τὴν κεφαλὴν, β) ἡ φορὰ πρὸς τὴν θάλασσαν

συμβολίζει τὴν φορὰν τῶν νοσηρῶν χυμῶν πρὸς τὸ σῶμα καὶ γ) ἡ φορὰ αὐτῶν πρὸς τὴν γῆν, δηλοῖ τὴν ἀνάπτυξιν ὄγκου.

Προλ. Θεραπ. δίαίτα ὑδρική, ἐμετος.

12) Ἡ διαύγεια καὶ ὑγρότης τῶν οὐρανίων σωμάτων σημαίνει ὑγίαν.

13) Τοῦναντίον ἡ θολότης, τὸ σκοτεινόν, νόσον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ἐξωτερικῶν παθογόνων παραγόντων.

Προλ. Θεραπ. περίπατοι, γυμναστικὴ, δίαίτα ἐλαφρῶν φαγητῶν.

14) Ἡ διαύγεια τοῦ ὄνειρου καὶ ἡ θεϊκὴ αὐτοῦ προέλευσις, ἀγαθόν, τὰ ἐναντία, κακόν.

15) Ἡ ἐλαφρὰ βροχὴ ἐν αἰθρίῳ καιρῷ σημαίνει διατήρησιν τῆς ὑγείας, τοῦναντίον ἡ καταιγὶς καὶ ἡ ἀκάθαρτος βροχὴ σημαίνουν νόσον ἐκ τοῦ μεμολυσμένου ὕδατος.

Προλ. Θεραπ. ἀποφυγὴ πόσεως μεμολυσμένων ὑδάτων, νηστεία.

II. Προδιάγνωσις ἐξ ἐνυπνίων ἀναφερομένων εἰς τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ποταμούς·

1) Ἡ καλὴ κατάστασις τοῦ ἐδάφους καὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρχόντων, δηλοῖ ὑγίαν, τὸ ἀντίθετον, νόσον.

2) Ἡ τραχεῖα ἐμφάνισις τῆς γῆς καὶ τὸ ἀνώμαλον αὐτῆς δηλοῦν ἀκαθαρσίαν τοῦ σώματος.

3) Ἡ ἀκαρπία τῶν δένδρων, σημαίνει ἀλλοίωσιν τοῦ σπέρματος.

4) Ἡ δὲ καταστροφὴ αὐτῶν, τὴν ἀλλοίωσιν ὀλοκλήρου τοῦ ὄργανισμοῦ,

Προλ. Θεραπ. Κάθαρσις τοῦ ὄργανισμοῦ, δίαίτα.

5) Ἡ συνήθης ὀμαλὴ ροὴ τῶν ποταμῶν, σημαίνει τὴν αὔξησιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἡ δὲ περιορισμένη ροὴ αὐτῶν, τὴν ἔνδειαν τῆς κυκλοφορίας.

Προλ. Θεραπ. δίαίτα ἄλλοτε ἠϋξημένη καὶ ἄλλοτε μειωμένη, ἀναλόγως τῶν ἐνδείξεων.

6) Ἡ θολερότης τῶν ποταμῶν, σημαίνει διαταραχὴν τοῦ σώματος.

Θεραπ. Δρόμοι, περίπατοι.

7) Αἱ κρήναι καὶ τὰ φρέατα, σημαίνουν ὑγίαν ἢ νόσον τῆς οὐροδόχου κύστεως, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως αὐτῶν.

8) Ἡ τρικυμιώδης θάλασσα, δηλοῖ κοιλιακὴν πάθησιν.

Προλ. Θεραπ. κάθαρσις, ὑδρική δίαίτα.

9) Ἡ μετακίνησις τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν οἰκιῶν, σημαίνει τὴν μεταβολὴν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως, τοῦ ἀνδρός, εἰς νοσηρὰν, ἢ τῆς νοσηρᾶς εἰς ὑγιεινήν.

Προλ. Θεραπ. ἐμετος, ἀντικατάστασις τῆς ὑφισταμένης διαίτης.

10) Ἡ κατάκλισις τῆς γῆς ὑπὸ ὕδατος, δηλοῖ τὴν ἀνάπτυξιν παθήσεώς τινος.

Προλ. Θεραπ. ἐμετοι νηστεία, γυμναστικὴ, ξηρὰ δίαίτα.

11) Ἡ μέλαινα καὶ κεκαυμένη ἐμφάνισις τῆς γῆς, δηλοῖ κίνδυνον ἰσχυρᾶς νόσου.

Προλ. Θεραπ. ἀνάπαυσις, δίαίτα διὰ μαλακῶν σιτίων, θερμολουσία, προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἡλίου.

12) Ἡ κολύμβησις, θεωρεῖται ὡς κακὸν ὄνειρον.

Προλ. Θεραπ. δίαίτα ξηρὰ, ἐντατικὴ κίνησις.

III. Ἡ προδιάγνωσις ἐξ ἐνυπνίων ἀναφερομένων εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος.

1) Ἡ ἀλλοίωσις τῆς δρᾶσεως ἢ τῆς ἀκοῆς, δηλοῖ πάθησιν τῆς κεφαλῆς.

Προλ. Θεραπ. πρωϊνὸς περίπατος, χορήγησις περισσοτέρας τροφῆς κατὰ τὸ δεῖπνον.

2) Ἡ ἀλλοίωσις τῶν σκελῶν, δηλοῖ τὴν λῆψιν προληπτικῶν μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν παθήσεως αὐτῶν, τὰ μέτρα ταῦτα εἶναι ἐντατικὴ ἀσκήσις τῶν μελῶν.

3) Ἡ μεγένθυσις δέ, ἢ ἡ ἐλάττωσις τῶν σκελῶν, δηλοῦν τὴν αὐξησιν, ἢ τὴν μείωσιν τῆς τροφῆς.

IV. Προδιάθεσις ἐξ ἐνουπνίων ἀναφερομένων εἰς τροφάς.

- 1) Ἡ λῆψις ὑπερβολικῆς ποσότητος τροφῶν ἢ ποτῶν, δηλοῖ τὴν μικρὰν λῆψιν αὐτῶν.
- 2) Ἡ λῆψις τῶν συνήθων φαγητῶν καὶ ποτῶν, δηλοῖ ἐπίσης τὴν ἔνδειαν τροφῶν καθὼς καὶ τὴν ψυχικὴν ἀθυμίαν. Ἡ λῆψις παχέος κρέατος, δηλοῖ τὴν ἀνάγκην λήψεως περισσοτέρων καὶ θρεπτικωτέρων τροφῶν, ἢ δὲ λῆψις ἀπαχῶν κρεάτων, δηλοῖ τὴν πρόσληψιν ἐλαφρῶν γευμάτων.
- 3) Ἡ λῆψις ἄρτου μετὰ μέλιτος καὶ τυροῦ, δηλοῖ τὴν ἔνδειαν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν.
- 4) Ἡ λῆψις καθαροῦ ὕδατος, δηλοῖ ὑγείαν, ἢ λῆψις δὲ παντὸς ἄλλου ποτοῦ, σημαίνει προσβολὴν νῆς ὑγείας.

V. Προδιάγνωσις ἐξ ἐνουπνίων ἀναφερομένων εἰς νεκρούς, καὶ ἀλλομόρφων σωμάτων.

- 1) Ἡ ἐμφάνισις, ἐν τῷ ὄνειρῳ, ἀποθανόντων λευκοφορούντων συμβολίζει τὴν ἐπιωφελεῖ ἐπίδρασιν τῆς τροφῆς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ.
- 2) Ἡ ἐμφάνισις τούναντίων ἀποθανόντων μελανοφορούντων, δηλοῖ νόσον ἐκ τῶν τροφῶν.
Προλ. Θερ. Κάθαρσις τοῦ ὀργανισμοῦ, περίπατοι, δρόμοι, ἔμετος, δίαιτα μαλακὴ καὶ νηστεία.
- 3) Ἡ ἐμφάνισις τέλος, κατ' ὄναρ, ἀλλομόρφων σωμάτων, τεράτων κ.τ.τ. εἶναι ἀπότοκος γαστρικοῦ φόρτου.
Θερ. ἔμετοθεραπεία, δίαιτα ἐπὶ 5 ἡμ. θερμόλουτρα, ἀνάπαυσις, προφύλαξις ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἡλίου.

Δρ. Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἱατρός

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΦΙΚΗ ΜΥΗΣΙ

(Ἀφιερώνεται στὸν Καθηγητὴ Δρα Δ. ΚΟΥΡΕΤΑ)

Α'.

Οἱ κόκκινες πρῶρες τῶν Φοινίκων αὐλακώνουν τὸ Αἶγατο. Τὰ νησιά του εἶναι τὰ πρῶτα σκαλοπάτια τῆς μεταλαμπαδεύσεως τῶν φώτων ἀπὸ τὴν προηγουμένη Ἀνάτολῃ στὴν ἡμιάγρια χερσόνησο τοῦ Αἴμου. Νὰ ὁ θρύλος καὶ ἡ πραγματικότης τοῦ Κρητικο-Αἶγαίου πολιτισμοῦ.

Δὲν εἶναι πειραταί, οἱ Φοινίκες, οὔτε κατακτηταί. Εἶναι ἔμποροι καὶ ταξειδεύουν νὰ βροῦν ἀγορὰς ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων τους. Θέλουν, ἀκόμη, νὰ μορφώσουν τοὺς καθυστερημένους, νὰ τοὺς μάθουν τὰ γράμματα καὶ τοὺς ἀριθμούς.

Ἔτσι ἡ χώρα τῶν ξανθῶν Δωριέων πῆρε τὸ φοινικικὸ ὄνομα Θράκη, ποὺ σημαίνει τὸ στερέωμα, κι' ὁ πνευματικὸς ἐκπρόσωπός τους τὸ, φοινικικὸ ἐπίσης, ὄνομα Ὀρφεύς, ποὺ σημαίνει τὸ φῶς.

Ἡ Θράκη εἶναι ἱερή, γιατί τὸ πᾶν ἐπιτελεῖται θεῖα ἐπινεύσει, ὅπως μᾶς λέγουν οἱ μύσται Πίνδαρος, Αἰσχύλος καὶ Πλάτων. Οἱ κάτοικοί της, οἱ ἀπέριττοι κι' ὀρηγτικοί, θέλουν νὰ σπάσουν τὰ δεσμὰ τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοὺς ἥρωες-βασιλεῖς, ποῦ, κατὰ τὸν Εὐήμερο, ποῦ ἐθεοποιοῦν ἑαυτοὺς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑποταγὴ τῶν ὑπηκόων τους καὶ τὸν θρόνο γιὰ τοὺς ἀπογόνους τους. Οἱ ἥρωϊκὲς μεταρσιώσεις, ὅμως, ἀσκοῦσαν μιὰ ὀλοκληρωτικὴ ἐπίδρασι στὴν καθολικὴ συναισθηματικὴ ζωὴ καὶ δὲν ἄφηναν τ' ἄτομα νὰ χειραφετηθοῦν. Ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ βρεθοῦν τὰ μέσα κι' ὁ τρόπος τοῦ συναισθηματικοῦ ἐξαερισμοῦ.

Τὴν πρωτοβουλία ἀνέλαβε τὸ ἱερατεῖον, στέλλοντας, κατὰ τὴν μυστικὴ παράδοσι, τὸν γυιὸ τοῦ βασιλῆα τῶν Θρακῶν Οἰάγρου καὶ τῆς μούσης Καλλιόπης, τὸν Ὀρφέα, στὴν Αἴγυπτο. Ἐκεῖ ἐσπούδασε ἐπιστῆμες καὶ φιλοσοφία κι' ἀνέβηκε τὰ ὑψηλότερα σκαλοπάτια τῆς μυήσεως. Δάσκαλός του ἦταν, ὅπως καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ποῦ δίδασκε θεοὺς καὶ ἰσοθέους.

Β'.

Οἱ ὀρφικὲς δοξασίαι μέχρι τὸν στίχον αἰῶνα ἦταν μυστικὲς, γνωστὲς, δηλαδὴ, μόνο μεταξὺ τῶν μεμνημένων ποῦ ἠργάζοντο γιὰ κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις καὶ τὴν συναισθηματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτόμων. Αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι κοινωνοί, οἱ ἐκλεκτοί, εἶχαν σκοπὸ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν καταδυναστευομένων τάξεων, χωρὶς αἱματοχυσίαι, γιατί ὁ Ὀρφεύς ἐδίδασκε φόνων ἀπέχθεσθαι, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Ἀριστοφάνης. Καὶ ὅταν ἡ ἰδέα τῆς ἀναιμάκτου ἐπαναστάσεως ὠρίμασε, ὁ Ἴβυκος πρῶτος ἀναφέρει τ' ὄνομα τοῦ Ὀρφέως δημοσίᾳ.

Δ'.

Πάνω στο Ιερό δρος είναι χτισμένος ο επιβλητικός ναός του Διός. Δίπλα κυλά ο Ιερός Έβρος. Οι Μαινάδες κατασπάρραξαν τον Όρφέα κι' έρριξαν τή θεία κεφαλή του στο ποτάμι. Τò βέυμα του σταμάτησε κι' ή υπερκόσμια μελωδία τής λύρας του Μεγάλου Μύστου δόνησε τούς αίθέρας.

Κατά τήν έαρινή Ισημερία ή έπίκλησις τής ώραίας Ιέρειας άντηχει γλυκά :

Όρφέα, Λυτρωτή, τριπλοστεφανωμένε,
στή Γή, τόν Άδη και τόν Ούρανό.
Πολυτραγουδημένε, Σὺ εἶσαι τὸ Άστέρι τῶν Θεῶν.
Τῆς Λύρας Σου οἱ χορδές, οὐρανογεννημένες,
δonoῦν ὡς τὰ τρισβαθα τίς Ψυχές
τῶν Κόσμων και τοῦ Άπείρου.
Τοῦ πλανημένου μας τοῦ Νοῦ
τὰ άπέραντα σκοτάδια φώτισε με τὸ θεῖο Σου
τὸ Φῶς και ὁδήγησέ μας στὸν δρόμο
τὸν άτέλειωτο τῆς Γνώσης τῶν Θεῶν.

Δρ Ι. Ν. ΔΑΜΠΑΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Abel : Orphica. 2) Adington : La Nature du Monde Physique. 3) Άμάντου : Εισαγωγή εις τήν Βυζαντινήν Ιστορίαν. 4) Bergson : Les Deux Sources de la Morale et de la Religion. 5) Βοναπάρτου (Πριγκίπισσας Μαρίας τοῦ Γεωργίου) : Τρεῖς Διαλέξεις Εισαγωγῆς εις τήν ψυχάνάλυσιν. 6) Boulanger : Orphée. 7) Γουδη : Τὰ Μυστήρια τῆς Έλευσίνας. 8) Damien : Monde Intérieur. 9) Δάμπαση : Η Ψυχοσωματική Άποψις τῶν Διαταραχῶν τοῦ Πεπτικοῦ Συστήματος. 10) Τοῦ αὐτοῦ : Τὸ Ψυχοσωματικὸν Θέμα ἐν τῇ Γαστρο-εντερολογίᾳ (Περιοδ. Ίατρ. Προσ. Άνθρ.) 11) Τοῦ αὐτοῦ : Η Έννοια τῆς Ψυχοσωματικῆς Γαστρο εντερολογίας (Άνακοίνωσις εις τήν Ίατρικὴν Έταιρείαν). 12) Τοῦ αὐτοῦ : Τὸ Ψυχολογικὸν Ὑπόστρωμα τῶν Έλληνικῶν Λατρειῶν, Θεσμῶν και Μυθῆσεως (Άνακοίνωσις εις τήν Ίατροχειρουργικὴν Έταιρείαν). 13) Decharmes : Mythologie Hellenique. 14) Dumbar : Emotions and Bodily Changes. 15) Durant : The Life of Greece. 16) Feud : Introduction à la Psychanalyse. 17) Freud : The Basic Writings. 18) Freud : Totem et Tabou. 19) Gompertz : Les Penseurs de la Grèce. 20) Θεοδώριδου : Εισαγωγή στή Φιλοσοφία. 21) Ίπποκράτους Άφορισμοί. 22) Kern : Graecorum Lyricorum Fragmenta. 23) Δ. Κουρέτα : Άρχαία Έλληνικά Δράματα (ΑΙ Ψυχώσεις εις τήν Λογοτεχνίαν). 24) Τοῦ αὐτοῦ : ΑΙ Συγκινήσεις (Άφετηρία τῆς δοξασίας περὶ τῶν Σπλάγχχνων ὡς ἔδρας τῆς ψυχῆς κατὰ τοὺς Άρχαίους Έλληνας) (Περιοδ. «Έλληνικῆς Ίατρικῆς» Ίαν. 1935. 25) Τοῦ αὐτοῦ : Η Έρμηνεία τῶν Όνείρων κατὰ Πλάτωνα και Φρόῦδ (Περιοδ. «Αἰξωνή» τεῦχ. 2—3). 26) Lalande : Dictionnaire Historique et Critique de la Philosophie. 27) Lombeck : Aglaophamus. 28) Μάρκου Αὐρηλίου : Εἰς Έαυτόν. 29) Marquès-Rivière : Histoire des Doctrines Esoteriques. 30) Μιστριώτου : Έλληνική Γραμματολογία. 31) Πλωτίνου : Έννεάδες. 32) Rhode : Psyché. 33) Ryle : The Natural History of Disease. 34) Shurè : Les Grands Initiés. 35) Idem : Les Sanctuaires d'Orient.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ

Όλον τὸν κόσμον πνεῦμα και ἄηρ περιέχει.

ΤΗΝ έξηκοστή τρίτη Όλυμπιάδα, σύμφωνα με τήν μαρτυρία τοῦ Άπολλόδωρου, γεννιότανε στο λαμπρό εκείνο λίκνο τῆς Μιλήτου, ὁ Άναξιμένης. Άπό τή στιγμή ακριβῶς πού ή κοσμολογική και ανθρωπολογική άπορία αρχίζει νά κυριεύει τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ Μιλήσιου, ἀκούει τὸν ζωντανὸ λόγο τοῦ Άναξιμανδρου νά διδάσκει πὼς ή πρώτη αρχή τῶν ὄντων εἶναι τὸ ἄπειρο. Αὐτή ή θαυμαστά υπερβατική λέξη τὸν γοητεύει, ἀλλὰ μέσα του νοιώθει πὼς ή ανθρώπινη νόηση, στήν γνωσιολογική τῆς πορεία πρὸς τὸν κόσμο, χρειάζεται περισσότερο αἰσθητὰ μέσα και πὼς ακριβῶς ή άπτότητα και τὸ συγκεκριμένο τῆς ανθρώπινης ύπαρξης προϋποθέτει κάποια ὁμοια άπτή αρχή, ὄχι μόνο ὡς έρμηνευτική τῶν ὄντων οὐσία, ἀλλὰ και ὡς άποδεικτικὸ στοιχείο τῆς ένότητος τοῦ κόσμου.

Αὐτή ή βαθύτατη έπιταγή τῆς γνώσης εἶναι εκείνη πού παρωθεῖ τὸν Άναξιμένη νά αἰσθητοποιήσει, νά ὑλοποιήσει, καθὼς θά λέγαμε, τὸ ἀναξιμανδρικό ἄπειρο και νά τὸ κάνει ἄερα : «Άναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἄερα ἀπεφήνατο» (Plut. de Plac. Phil. 1, 3.) Καὶ ἀληθινὰ ὅπου και νά βρεθεῖ τὸ ἀνθρώπινο πλάσμα εἴτε στή στοχαστική μόνωση τοῦ σοφοῦ, εἴτε στήν πολύμοχθη καθημερινή προσπάθεια τοῦ θαλασσινοῦ ή τοῦ γεωργοῦ θά αἰσθανθεῖ ἄλλοτε τὸ ἀνάλαφρο ἀναρρίπισμα μιᾶς πνοῆς ή τήν ἀσυγκράτητη μανία τῆς λαίλαπας, πού και τὰ δυὸ τους φαίνονται νᾶρχονται ἀπ' τοὺς ἀσυνόρευτους χάρους τοῦ σύμπαντος ή ν' ἀνεβαίνουν ἀκάθεκτα ἀπ' τὰ ὑγρά σπλάχνα τῶν ὠκεανῶν. Σ' αὐτὸ τὸ ἀθέατο ἄρμα διφρηλατοῦν οἱ σκοτεινοὶ ὄγκοι τῶν νεφῶν και πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρωταρχικὸ στοιχείο στηρίζει τήν ἀχτινοβόλα σιωπῆ τοῦ ὁ ἀστρικός κόσμος.

Ό ἄερας εἶναι τὸ ἀρχικὸ στοιχείο πού δημιουργεῖ τὸν κόσμο και ὄσα περιέχονται στὸν κόσμο. Αὐτή εἶναι τὸ ἄπειρο τοῦ Άναξιμανδρου και ὄλα τὰ ὄντα εἶναι οἱ ποιοτικοὶ του προσδιορισμοί. «Άναξιμένην δὲ φασὶ τήν τῶν ὄλων ἀρχὴν τὸν ἄερα εἰπεῖν και τούτου εἶναι τῷ μὲν γένει ἄπειρον, ταῖς δὲ περὶ αὐτὸν ποιότησιν ὠρισμένον.» (Plut. άρ. Euseb. Pr. Ev. I 8). Όπως τὸ ἄπειρο τοῦ Άναξιμανδρου ἔτσι κι' αὐτὸς κλείνει μέσα του τήν αἰώνια κίνηση *κίνησιν δὲ και οὗτος ἄτδιον ποιεῖ, δι' ἣν και τήν μεταβολὴν γίνεσθαι* (Simpl. Phys. fol. 6.) κι' ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀέναιο παλμό, πού ἀκολουθεῖ διπλὸ δρόμο γεννεσιουργεῖται τὸ σύμπαν. Ό κόσμος συγκροτεῖται μέσα σὲ μιάν ἐναλλαγή *ἀραλώσεως* και *πύκνωσις*. Ίσως θά μπορούσε νά ὑποστηριχθεῖ πὼς ὁ Άναξιμένης προαισθανότανε ἤδη τή συνεχή δημιουργία τοῦ σύμπαντος ὅπως περίπου

την αντίλαμβάνεται ή σύγχρονη έπιστήμη. 'Ο άέρας, τό πρωταρχικό στοιχείο μέσα στη συνεχή περιστροφή του που ταυτόχρονα είναι ό λειτουργικός του νόμος και ή ούσία του άπλώνεται όλοένα, κι' άπ' αυτήν την μάνωσιν ή ύλη του μεταμορφώνεται σε φωτιά, και τό πρωταρχικό χάος μορφοποιείται. 'Απ' την αντίθετη λειτουργία της πύκνωσης άρχίζει ή κλίμακα του ύλικού κόσμου, όπως προσπίπτει στις αίσθήσεις μας. 'Ο άέρας άρχίζει νά γίνεται άνεμος κι' αναταράζει βουερά τόν άμορφοποίητο χώρο και μέ την άφηνιασμένη αυτήν πορεία του πυκνά σύννεφα άρχίζουν νά σκιάζουν τά παρθετικά διαστήματα του άέρα. Και ή πύκνωση μέ την άτιδιο κίνηση έξακολουθει όλοένα και πιό έντατικά. 'Ο νεφελώδης όγκος βαραίνει και τό νερό άρχίζει νά κατακλύζει τόν κόσμο και ή πύκνωση ακόμα έξακολουθει, ώσπου άπ' την ύγρη έπιφάνεια άρχίζουν ν' αναδύονται ή γή και σιγά-σιγά τά πλάσματα 'που θά την κατοικήσουν : *«Αναξιμένης άραιούμενον μέν τόν άέρα πύρ γίνεσθαι φησι, πυκνούμενον δέ άνεμον είτα νέφος, είτα έτι μάλλον ύδωρ, είτα γήν, είτα λίθους, τά δέ άλλα εκ τούτων.»* (Simpl. Phys. fol. 32). 'Η γή λοιπόν δημιουργήθηκε και στέκεται πλατειά καταμεσίς, ύποβασταζόμενη, στον άέρα. Μά ό διττός νόμος έξακολουθει νά δρᾶ και μέσα στα δημιουργήματα του πρωταρχικού στοιχείου. 'Απ' αυτήν τη γή που είναι τό κέντρον και ή άφετηρία του κόσμου ή ύλη της κινήμένη αυτοδύναμα άπ' τό βασικό νόμο ξεπετιέται μέ τό ρυθμό της άραίωσης και μετεωρίζεται φλεγόμενη προς τις άνώτερες περιοχές. Πύρινες τροχιές ξεκινούν άπ' την πολυτάραχη σάρκα της και άκολουθώντας την άσύλληπτη διαδρομή τους σχηματίζουν τά ήλιακά συστήματα και τό άναριθμητο πλήθος τών άστέρων : *«γεγονέναι δέ τά άστρα εκ γής δια τό την Ικμάδα εκ ταύτης άνίστασθαι ής άραιομένης τό πύρ γίνεσθαι, εκ δέ του πυρός μετεωριζομένου τούς άστέρας συνίστασθαι»* (Hippolyt. Ref. Haer. I 7) και *«... την γε μήν κίνησιν έξ αϊώνος ύπάρχει. Πιλουμένου δέ του άέρος πρώτην γεγενήσθαι λέγειν την γήν, πλατείαν μάλα' διό και κατά λόγον αυτήν έποχεισθαι άέρι' και τόν ήλιον και την σελήνην και τά λοιπά άστρα την άρχήν της γενέσεως εκ γής έχειν' άποφαίνεται γούν τόν ήλιον γήν...»* (Plut. ap. Euseb. Pr. Ev. I, 8).

'Η σκέψις όμως ακόμα τών προσωκρατικών είναι πιστή στη θειότητα του άρχικού στοιχείου, για τουτο και ό 'Αναξιμένης πιστεύει πως ό άέρας είναι θεός: Anaximenes aera deum statuit, eumque gigni esseque immensum et infinitum et semper in motu. (Cic. de Nat. Deor. I. 10). Είναι τό άθάνατο και τό αϊώνιο άπ' όπου όλα προέρχονται, ή αίτία όλων τών πραγμάτων και ή γενεσιουργός πηγή τών θεών και τών θείων, καθώς γράφει και ό Αύγουστίνος (De Civ. D. VIII, 2) : Omnes rerum causas infinito aeri-dedit, nec deos negavit aut tacuit, non tamen ab ipsis aera factum sed ipsos ex aere ortos credidit—και ό 'Ιππόλυτος : *«έξ ου τά γινόμενα τά γεγονότα και τά έσόμενα, και θεούς και θεϊα γίνεσθαι, τά δέ λοιπά εκ τών τούτων άπογόνων.»*

Αυτή λοιπόν είναι σύμφωνα μέ τόν 'Αναξιμένη ή ζωοποιός και συντηρούσα άρχή του κόσμου που τόν συγκρατεί όπως τά ανθρώπινα τά συγκρατεί ή ψυχή : *οϊον ή ψυχή ή ήμετέρα άηρ ούσα συγκρατεί ήμᾶς.*

★

'Η σκέψη του 'Αναξιμένη μας προσφέρει την καταπληκτική διαίσθηση του σοφού που θεωρεί τόν κόσμο καμωμένο άπ' την αίθέρια ύλη του άέρα, που αίσθητηριακά άπροσπέλαστη έκφράζεται μέ την αντίθετική διαδικασία της πύκνωσης και της άραίωσης στο άναριθμητο πλήθος του ύπάρχοντος. Βέβαια ό αναξιμενικός άέρας παρου-

σιάζει όλα τά χαρακτηριστικά της δυναμικής εκείνης άρχής, της πνοής, που δέν είναι μόνον ό Ιεχωβικός δημιουργικός τρόπος αλλά και ή άρχή για πολλές άνατολικές δοξασίες. Μέ τόν 'Αναξιμένη όμως εκείνο που όνομάζεται έπιστημονικό πνεύμα ή καλύτερα έπιστημονική αντίληψη, μπορούμε νά πούμε, πως διασαφηνίζεται και διακριβώνεται μέσα στην άχλύ των μυστικιστικών δοξασιών και των μυθικών κοσμοθεωριών. 'Ο άέρας του 'Αναξιμένη έκτός άπ' τις ιδιότητες του θείου δέν διατηρεί ούδέ τό παραμικρό ίχνος άνθρωπομορφισμού. Είναι ή πρώτη έπιστημονική έννοια, ή πρώτη σχεδόν συνεπής αντικειμενική βάση όπου θεμελιώνεται ή δημιουργία του κόσμου.

Μέ τόν 'Αναξιμένη κλείνει ή πρώτη φάση της έλληνικής κοσμοθεωρίας, που αποτελει την άπαρχή της έπιστημονικής αντιμετώπισεως του κόσμου, του άνθρώπου και τών προβλημάτων τους. Τά φαινόμενα ύπακούουν σε μιá έσωτερη και έγγενή μ' αυτά νομοτέλεια, δίχως νά κινούνται άπό έξωτερικά και υπερκόσμια αίτια. Τό άναριθμητο πλήθος τών θεών και τών δαιμόνων, που ως τά τότε προσωποποιούσε τις φυσικές δυνάμεις, παραχωρεί τη θέση στην ένιαία άρχή άπ' όπου πηγάζει ό κόσμος και τά φαινόμενα. 'Η μυθολογική κοσμοθεωρία αντικατασταίνεται άπό την έπιστημονική κοσμοθεωρία. "Ετσι, καθώς γράφει ένας ιστορικός της φιλοσοφίας, ή "Ιριδα που στον "Ομηρο είναι ό άγγελιοφόρος τών θεών, ένα προσωπικό δηλαδή όν, γίνεται φυσικό φαινόμενο μέ τέλεια έπιστημονική έξήγηση.

'Η μεγαλωσύνη όμως τών προσωκρατικών αυτών φιλοσόφων είναι πως κατακτώντας την γνώση αυτή δέν διασπούν τό άρχικό αίσθημα που συνδέει την άνθρωπινη συνείδηση μέ τόν κόσμο. 'Η πορεία της σκέψης τους και της διδαχής τους άκολουθει την πλέον αντικειμενική μεθοδολογία, γιατί δέν άποχωρίζει τόν άνθρωπο άπό τόν κόσμο και αντίστροφα. Πριν νά αντιμετωπισθει τό ήθικό πρόβλημα του άνθρώπου, τό πρόβλημα της κοινωνίας και της ιστορίας του, πριν ακόμα νά μελετηθει τό θέμα της άποστολής και της σημασίας της άνθρωπινης ύπαρξης χρειάζεται νά καθοριστούν, όσο αυτό είναι δυνατό, τά όρια του κόσμου, ή ούσία του κόσμου, τό γίνεσθαι του, καθώς λέγεται, και μέσα σ' αυτήν την διαδοχική πορεία της δημιουργίας νά υπογραμμισθει ούσιαστικά ό προορισμός του άνθρώπου, του μοναδικού όντος, όπου συγκλίνει ή ύπαρξη και ή συνείδηση της ύπαρξης.

Τώρα πλέον ή μυστική και πολύχρωμη καταχνιά που σκεπάζει τό σύμπαν έχει διαλυθει, χωρίς μέ τουτο νά άμβλύνεται ή ιερότητα του κόσμου και ή υπεραίσθητη ούσία του άρχικού αίτιου. 'Εκεί όπου ή μυθολογική κοσμοθεωρία έβλεπε την κρυφή και άσυντόνιστη ένέργεια άνθρωπομορφικών δυνάμεων, οί προσωκρατικοί φιλόσοφοι βλέπουν την άρμονική ανάπτυξη ενός κόσμου που, παρ' όλην την αντίθετική του πορεία, άπορρέοντας άπό μιá πρωταρχική ούσία, δέν παύει νά είναι αϊώνιος και νά προχωρεί προς την άπειρη και άνεξάντλητη τελείωσή του.

Σέ λίγο θά άναφανούν οί σοφοί που μελετώντας βαθύτερα αυτήν την έγκόσμια άρμονία κι' αυτή την σύνθετη συμφωνία τών αντιθέσεων θά προσπαθήσουν, άπ' την άνάγκη άλλωστε νά υπερνηκηθει ή άνθρωποκτόνος πορεία της ιστορίας, νά αναγάγουν σε κοινωνικό νόμο την έναρμόνιση τών ανθρώπινων συμφερόντων και θά διαγράψουν σύμφωνα προς τά άναλλοιώτα πρότυπα τών φυσικών φαινομένων τους άναγκαίους κανόνες του άγαθού άνθρώπινου βίου. Διδάχτηκαν ήδη πως ή μελέτη του φυσικού κόσμου μπορεί νά διασφαλίσει τόν άνθρωπο άπό την τυφλή άναγκαϊότητα τών έκδηλώσεών του και γνωρίζουν καλύτερα πως ή σπουδή του άνθρώπινου όντος,

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

των όρμών, των τάσεων, των πόθων του και των παθών του, μπορεί όμοια να διοχετευθεί προς τó λογικά σύμφορον και πώς μέσα σ' αυτόν τόν κόσμο στόν άνθρωπο έτυχε ó κληρος να συγκεντρώσει τή φυσική ύπαρξη μαζί με τήν προσπάθεια της μεταμόρφωσης και της ύπαρξής του και τοϋ περιβάλλοντος κόσμου.

Οί προσωκρατικοί καταδεικνύοντας αυτήν τήν ένότητα ανθρώπου και κόσμου συνέλαβαν βασικά τó κύριο θέμα όχι μόνο της φιλοσοφίας, αλλά και της ζωϊκής πράξεως, δηλαδή πώς όμοια φυσική, δύναμη είναι και τó ανθρώπινο όν και πώς μέσα του κλείνει τήν ίδια δημιουργική ούσία και δύναμη με τó προκοσμικό εκείνο στοιχείο άπ' όπου όλα γεννιώνται. Είναι τó θεμελιώδες ίσως δίδαγμα πού άπορρέει για τή ανθρώπινη Ιστορία, πώς στόν άνθρωπο περικλείονται και αναδημιουργούνται όλες εκείνες οί δυνατότητες πού συντηροϋν τόν κόσμο και πώς ή ανθρώπινη Ιστορία ως μία μακρά διαδικασία ανθρώπινης αυτόγνωσίας θα έχει για κατάληξή της τήν υπέρβαση αυτής της άναγκαίας αντίθεσης ανθρώπου και κόσμου, πού ήταν άπότοκος της προϊούσης έξειδίκευσης της έπιστημονικής έρευνας και της ύπαγωγής των ανθρώπινων κατακτήσεων σε έξωανθρώπινες καταστάσεις.

Οί προσωκρατικοί διδάσκοντας τήν κοινή καταγωγή των όντων, τήν κοινή μοίρα τους μέσα στις άναλλοίωτες δυνάμεις της δημιουργίας, χάραξαν αυτόματα τόν ήθικό νόμο της ανθρώπινης αδελφότητας και έξυπονοϋσαν τόν άκατάλυτο δεσμό ανάμεσα στην έπιστημονική γνώση και τήν ήθική έπιταγή. Πρώτοι αυτοί άνύψωσαν εύλαβικά μέσα στην άλλόκοτη χορεία των φανταστικών μυθικών θεοτήτων τήν έννοια της πρώτης αρχής και μαζί μ' αυτήν τó παράστημα τοϋ ανθρώπινου όντος, πού με τήν υπερήφανη αξιοπρέπεια της έλευθερίας του, ύψωνε τήν δρασή του προς τόν κόσμο πού αδελφικά προσφερότανε στην άπέραντη δυνατότητα της γνώσης του.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΕΝΑ άπό τά αίτήματα στην διεθνή εθνολογική, φιλολογική και ιστορική έπιστήμη είναι να έρευνηθοϋν στη νέα Ελλάδα τα επιβιώματα τοϋ αρχαίου Έλληνισμού. Άνάλογο αίτημα, αντίστροφα εκφρασμένο «Η αρχαία Ελλάδα να αναζητηθή στη νέα», έχει διατυπωθεί άπό χρόνια. Έδώ κι' ένα αιώνα σχεδόν, ένας ευρωπαίος επιστήμονας, τόνισε πώς σκοπός μιας λαογραφικής του έρευνας ήταν να βρει τήν «αρχαία Ελλάδα στη νέα». Όμως και πριν, και ύστερα άπ' αυτόν πολλοί έρευνητές, δικόι μας και ξένοι αρχαιολόγοι, φιλόλογοι, ιστορικοί, εθνογράφοι και περιηγητές τράβηξαν τόν ίδιο δρόμο. Σημαντικοί κι' άσήμαντοι γύρεψαν και γυρεύουν κατάλοιπα της λαμπρής αρχαιότητας σε παραδόσεις και έθιμα, στη γλώσσα και στην τέχνη τοϋ νεοελληνικού λαοϋ.

Καλός και άγιος ó σκοπός να βρούμε τήν αρχαία Ελλάδα στη νέα. Όφελος της έπιστήμης θά'ναι τά πορίσματα μιας τέτοιας συγκριτικής έρευνας: ιδιαίτερα για μās τους Έλληνες όφελος και μαζί καμάρι, όταν μπορούμε με σιγουριά να πιστοποιούμε τά έθιμά μας κληρονομία άπό τόν αρχαίο Έλληνισμό, τήν άτίμητη προγονική μας ρίζα. Πρόωρη βέβαια θά'ναι μία έπιστημονική κρίση για τήν έκταση πού κρατάει στόν νέο Έλληνισμό ή κληρονομία της αρχαιότητας. Βέβαιο όμως είναι πώς άπόμειναν στα έθιμα τοϋ λαοϋ μας καταβολές πανάρχαιες. Τοϋτο όφείλεται όχι μονάχα στόν εθνολογικό νόμο της επιβίωσης, όχι μονάχα στό ότι ή εκκλησία αναγκάστηκε στη πρωτοχριστιανική έποχή να δεχτεί στούς κόλπους της ειδωλολατρικά έθιμα, αλλά και στις ιδιαίτερες συνθήκες τοϋ τόπου μας. Η ελληνική εθνότητα πέρασε άπό θύελλες και συμφορές, γνώρισε σκοτεινές εποχές σκλαβιάς, κι' όπου μόρσεσε σφιχτοδέθηκε με τήν προγονική κληρονομία.

Η σταθερή αυτή προσήλωση των Έλλήνων να κρατάμε συνοχή με τά μακρινά περασμένα της φυλής, τó σταμάτημα της πνευματικής εξέλιξης πού προκάλεσε ή πολύχρονη τούρκικη σκλαβιά για αιώνες, τó ότι μās λείψανε καινούργια ρεύματα άφομοιώσιμου πολιτισμοϋ, καινούργιοι παράγοντες τέχνης, όλα αυτά μās βοήθησαν να διατηρήσομε κειμήλια προγονικά. Όπου τó εχθρικό χέρι και ή προχειρόλογη φράγκικη μίμηση δέν ξερίζωσαν βίαια τήν παράδοση, επιβιούν παλιά λείψανα, συχνά μ' όλότελα χαμένη τήν αρχική σημασία τους, μα στοργικά φυλαγμένα άπό τó λαό. Έννοώ τó λαό τó συντηρητικό της έπαρχίας και τοϋ χωριοϋ, γιατί μέσα στην πολύβη και άχρωμη πρωτεύουσά μας σβήστηκαν σχεδόν όλότελα τά έθιμα τά παλιά.

Άλλά ή γενική, ή άόριστη πιστοποίηση για πλούσια αρχαιολογικά κατάλοιπα τοϋ νέου Έλληνισμού, ή τó ότι όρισμένα άπ' αυτά μελετήθηκαν, δέν ελαφρώνει τις εϋθύνες για τήν όλιγορία μας να όλοκληρόσομε τήν αρχινισμένη μελέτη τοϋ βίου τοϋ λαοϋ μας. Η στέρεη και πλατειά γνώση τοϋ νέου ελληνισμού είναι ή άπαραίτητη προϋπόθεση για μία συγκριτική έρευνα. Με άφετηρία τή νέα Ελλάδα θα ξεκινήσομε για τήν αρχαία. Τó αντίθετο ξεκίνημα, ή προβολή της αρχαιότητας στη συνείδηση τοϋ έρευνητή, είναι κίνδυνος να όδηγήσει στόν άμαρτωλό δρόμο πού τράβηξαν παλιότεροι έρευνητές. Πολλοί ζήτησαν με όποιο τρόπο να έξαρτήσουν νεοελληνικές εκδηλώσεις άπό τήν αρχαιότητα κι' όπου δέν βρίσκαν τήν επιθυμητή συνοχή, ποτισμένοι καθώς ήταν άπό της αρχαιομανίας τ' άφιόνι τήν δραματίστηκαν. Πολλά παραποίησαν οί αρχαιομανείς και έχουν θολώσει πολύτιμες πηγές, πολύτιμες, γιατί τά έθιμα πού νόθειψαν χάθηκαν, και σήμερα μη έχοντας πια τó στήριγμα της αυτοψίας, δέν μπορούμε να τ' άποκαταστήσομε στην άληθινή τους μορφή, όσο κι' αν μοχθοϋν οί σημερινοί λαογράφοι να μās άπαλλάξουν άπό πολλούς αρχαιοελληνικούς βρυκόλακες.

Δεύτερο κακό είναι ότι συγκεντρώνοντας τó ενδιαφέρον μονάχα σε εκδηλώσεις πού μπο-

ρεί να λογαριαστούν επιβιώματα, του «δοξασμένου παρελθόντος», στενεύουμε τον επιστημονικό μας ορίζοντα. Το σκευρωμένο επιβίωμα παίρνει την κυριαρχική θέση, και το μουσειακό ενδιαφέρον, κυρίαρχο κι' αυτό, κάνει να ξεχάσει μια μεγάλη αλήθεια: ότι τα λαϊκά έθιμα είναι αυτόνομα δημιουργήματα της ζωής, κι' άσχετα με τη προέλευσή τους, έχουν αυτά τα ίδια ανθρώπινη αξία σημαντική. Ο λαός δεν κάνει μουσειακές συλλογές. Τα έθιμά του είναι τ' άγραφα κι' αλάθητα των προγόνων και μέσα σ' αυτά κλείνει ολόκαιρο τον ψυχικό και ηθικό του κόσμο. Αν ο έρευνήτης δεν πλησιάζει τις λαϊκές εκδηλώσεις με θερμή ψυχή, τότε τα γνωσιολογικά του εφόδια μόνο, δεν θα του αποκαλύψουν το νόημα που έχουν τα λατρευτικά έθιμα, οι μαγικές πράξεις, οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του λαού.

Άλλα την κατανόηση του λαϊκού ψυχικού βίου πιστεύω πως την πραγματοποιεί ο έρευνήτης πληρέστερα στο δικό του λαό. Σε μās λοιπόν τους Έλληνες πέφτει ο κληρος να μελετήσουμε τα του τόπου μας. Κι' είναι τόσο διψασμένη ή φτωχική αϋλή μας για νερό, που άδικα γινόμαστε φτωχοκουβαλητές στα ευρωπαϊκά χωράφια. «Το κάλλιο πρώτος στο χωριό μου παρά δεύτερος στην πόλη» το υιοθέτησε ο πανέξυπνος λαός μας να το υιοθετούσαν και οι έρευνήτες μας, πόσο εύγνώμονη θα τους είχε ή διεθνής επιστήμη. Γιατί αληθινά είμαστε πρώτοι στα χωριά μας, κι' αναντικατάστατοι. Για τα θέματα του τόπου μας είμαστε προικισμένοι με τεχνικά εφόδια, που δεν μπορεί να νάχει μήτε ο μεσοτότερος ξένος έθνογράφος. Είναι κτήμα μας ή γλώσσα του λαού μας, εύκολομαθαίνομε τις ιδιωματικές τοπικές εκφράσεις του, τα έθιμα του σαλεύουν ζωντανά μέσα στην ψυχή μας και έχουμε μύριες δυο ευκαιρίες να τα ελέγχομε, καθώς περνάν μπροστά από τα μάτια μας.

Η άπαραίτητη συμβολή του Έλληνα επιστήμονα στη λαογραφική έρευνα του τόπου μας, κάνει άπαραίτητο τον περιορισμό του στο νεοελληνικό πλαίσιο. Μόνο έτσι θάναι δυνατόν να περισωθεί, άκόμη και την ύστατη τούτη στιγμή, μέρος από έθιμα προαιώνια, που καταχωνιασμένα από την κοσμοχαλασιά των δύο τελευταίων πολέμων, σβήνονται ή λησμονιούνται. Μόνο με τον περιορισμό αυτόν είναι δυνατόν να μελετηθούν τα ελληνικά θέματα, και να προσφέρουν σα συμβολή στη σπουδή του θέματος σε παγκόσμια κλίμακα.

Και τότε, στη ξελαγαριασμένη νεοελληνική λαογραφική ύλη, ως έρθει του σοφού Εύρωπαίου, ή του Έλληνα ή αρχαιογνωσία να βρει τα γνήσια αρχαιοελληνικά επιβιώματα. Η εποχή μας μπορεί να το άντικρίσει και άκόμα ευρύτερα το θέμα. Η συγκριτική έθνογραφική επιστήμη, αναπτυγμένη τα τελευταία χρόνια, καθορίζει με περισσότερη ασφάλεια ποια έθιμα κλείνουν τις ιδιοτυπίες του αρχαίου ελληνικού βίου, και ποια έχουν τη σφραγίδα της παγκοσμιότητας. Πολλές εκδηλώσεις που ο περασμένος αιώνας θεωρούσε για αρχαίες ελληνικές άποδείχτηκαν παγκόσμιες. Η συγκριτική λαογραφία, ή μυθολογία, θρησκειολογία, και άλλες σχετικές επιστήμες, έρευνώντας σε κάθε γωνιά της γής, τη ζωή του ανθρώπου, άνακαλύπτουν ολόένα έθιμα πολύ συγγενικά μέσα σε όλους τους λαούς του κόσμου, πολιτισμένους και πρωτόγονους, πανάρχαιους και σημερινούς. Έθιμα πανανθρώπινα κλείνουν την ομοιομορφία που παρουσιάζουν πάντα και παντού στην έξωτερικευσή τους τα βασικά συναισθήματα και τα όρμέμφυτα του ανθρώπου.

Το τεράστιο αυτό ξάνοιγμα δημιουργεί βέβαια για τον Έλληνα επιστήμονα τεράστιες ευθύνες. Μ' αδούλευτα άκόμα τα δικά μας στενά προβλήματα, πως θ' άνοιχτούμε στα πλατιά και διεθνή; Στη θύμησή μου γυρνάν κάποια λόγια του Γιάννη Αποστολάκι «Η δική μας έμπειρία—γράφει— έξωτερική και έσωτερική βγαίνει στα κοντινά ταξείδια στις άκτες της ζωής και της ψυχής. Πως λοιπόν μπορεί να γίνη λόγος για σοβαρή καλλιέργεια μιας επιστήμης, που άγκαλιάζει ολόκαιρο τον κόσμο και που γυρεύει ολόένα μπαίνοντας πιο βαθύτερα στη ψυχή να βρη την ενότητα για την άτέλειωτη ποικιλία της ανθρώπινης ζωής»; Κάποιες μορφές όσο κι' αν είναι λιγοστές μέσ' τον πνευματικό ορίζοντά μας, κάποιοι εργάτες στοχαστικοί μās κάνουν να μη σκεπτόμαστε αποκαρδιωτικά για το μέλλον της ελληνικής λαογραφίας. Και σαν μελετήσομε τα έθιμά μας πάνω στην ζωή μας το χλωρό κλαδί, κάποτε θαρθή ή μέρα να τα χαρούμε σα μηνύματα από τα μακρινά περασμένα της φυλής μας. Κάποτε θα νιώσομε πως πολλά άξεστα και άφεγγα δημιουργήματα του λαού μας, είναι σημαντικά χειμήλια, είναι εκδηλώσεις που μās ενώνουν μ' όλους τους καιρούς και μ' όλους τους λαούς, γιατί κλείνουν κάποιον παλμό απ' τη παγκόσμια καρδιά της ανθρωπότητας.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Το άρθρο αυτό είναι άπόσπασμα από τον τρίτο τόμο του έργου του Gonzague de Reynold; L'Hellenisme et le génie européen. La formation de l'Europe. Στο έργο αυτό ο συγγραφέας άποδεικνύει πως ή ουσιαστική ανθρωπιστική βάση του ελληνικού πνεύματος και των ελληνικών αξιών είναι το θεμέλιο όχι μόνο του σύγχρονου πολιτισμού, αλλά και κάθε ιστορικής προόδου. Ο Χριστιανισμός ως ιστορική δύναμη ήρθε ως ολοκλήρωση των κατακτήσεων του ελληνικού πνεύματος και χάρις σ' αυτόν άπόκτησε την καθολική του επίδραση ως κινητήριος δύναμη για τα άνθρώπινα πεπραμένα. Στο άπόσπασμα που δημοσιεύεται ύπογραμμίζεται ή γόνιμη σύνθεση που άπέρρευσε απ' την σύμμιξη του ελληνικού και του χριστιανικού πνεύματος.

Ο Χριστιανισμός συμπλέκεται με τον έλληνισμό άκριβως τη στιγμή όπου οι παλιές πολυθεϊστικές δοξασίες έχουν πιά έξατμισθει, άφίνοντάς τον κενό. Ταυτόχρονα, ή ελληνική φιλοσοφία, με τις τελευταίες της σχολές και τις τελευταίες της λογοτεχνικές ομάδες, άργοπεθαίνει από άσιτία. Νά πως χαρακτηρίζει ο Μωρίς Κρουαζέ αυτήν την φιλοσοφία της ρωμαϊκής εποχής.

«Προσπάθησε να ξαναζωντανέψει την ιδέα του Θεού, και να την κάνει καθαρώτερη και να της δώσει περισσότερη έναργεια. Το προσπάθησε ολόκαιρο το δεύτερο αιώνα» στον τρίτο αιώνα πίστεψε πως τόχε κατορθώσει. Ο νεοπλατωνισμός, που τον γέννησε ή μεγάλη ψυχή του Πλωτίνου και τον στέριωσε ή επιστήμη του Πορφύριου, είτανε ένα άξιοθαύμαστο στο είδος του δημιούργημα, άφου κατόρθωσε να συμπυκνώσει σε μία, όσο μπορούσε νάναι ρασιοναλιστική για την εποχή της, συστηματική θεωρία, δση ζωντανή δύναμη άπόμενε άκόμα στον έλληνισμό, αλλά είτανε έργο σοφών, άσκητών, έρημιτών, που δεν εισχώρησε ποτέ βαθειά μέσα στο λαό, γιατί προύποθετε μια κουλτούρα που δεν την είχε αυτός.

«Νά τι συγκίνησε το πλήθος: από τα μέσα κιόλας του δεύτερου αιώνα, ο χριστιανισμός, βγαίνοντας από την πρωταρχική του άφάνεια, έμφανίστηκε στον ελληνικό κόσμο, σχεδόν άμέσως άποκαλύφτηκε, σαν νάτανε προικισμένος με μια θαυμαστή δύναμη επέκτασης. Κι' αυτό, γιατί ο χριστιανισμός ανταποκρινότανε σ' εκείνες άκριβως τις βαθύτερες ανάγκες αυτών των μαζών όπου δεν έφτανε ή ύψηλή ελληνική καλλιέργεια. Αυτές δίσταζαν ανάμεσα σε συγκεχυμένες και έναλλασόμενες δοξασίες, που άλλες γερνούσαν και τις έννοιωθαν έξασθενημένες από τις έρμηνείες των καλλιεργημένων πνευμάτων, και άλλες πολύ τοπικιστικές, χωρίς ήθικό κύρος και χωρίς συγκεκριμένα δόγματα. Αντίθετα, ο χριστιανισμός, είτανε ταυτόχρονα νέος και παλιός· νέος με τους άποστόλους του, με το Ευαγγέλιό του: παλιός με τη βιβλική του παράδοση όπου συνδεόταν. Είτανε άπλός, σαφής, και μιλούσε στις καρδιές και στη φαντασία. Έφερνε μαζί του συγκινητικές και θαυμαστές ιστορίες, θαύματα και προφητίες που τις έδειχνε πραγματοποιημένες, κι' άκόμα ξεκάθαρες βεβαιώσεις, συγκεκριμένες ύποσχέσεις, και στέρεες διαταγές. Τέλος, είχε με το μέρος του την πίστη των πρώτων όπαδών του, τις άρετές τους, και τον ήρωισμό των μαρτύρων του».

Και ο Μωρίς Κρουαζέ συμπεραίνει: «Μόλις κατανίκησε τις πρώτες δυσκολίες, γρήγορα μεγάλωσε πλάι στον έλληνισμό και τον άπεξήρανε από τις ρίζες του, τραβώντας, θα λέγαμε, προς αυτόν, όλους τους χυμούς της γής...»

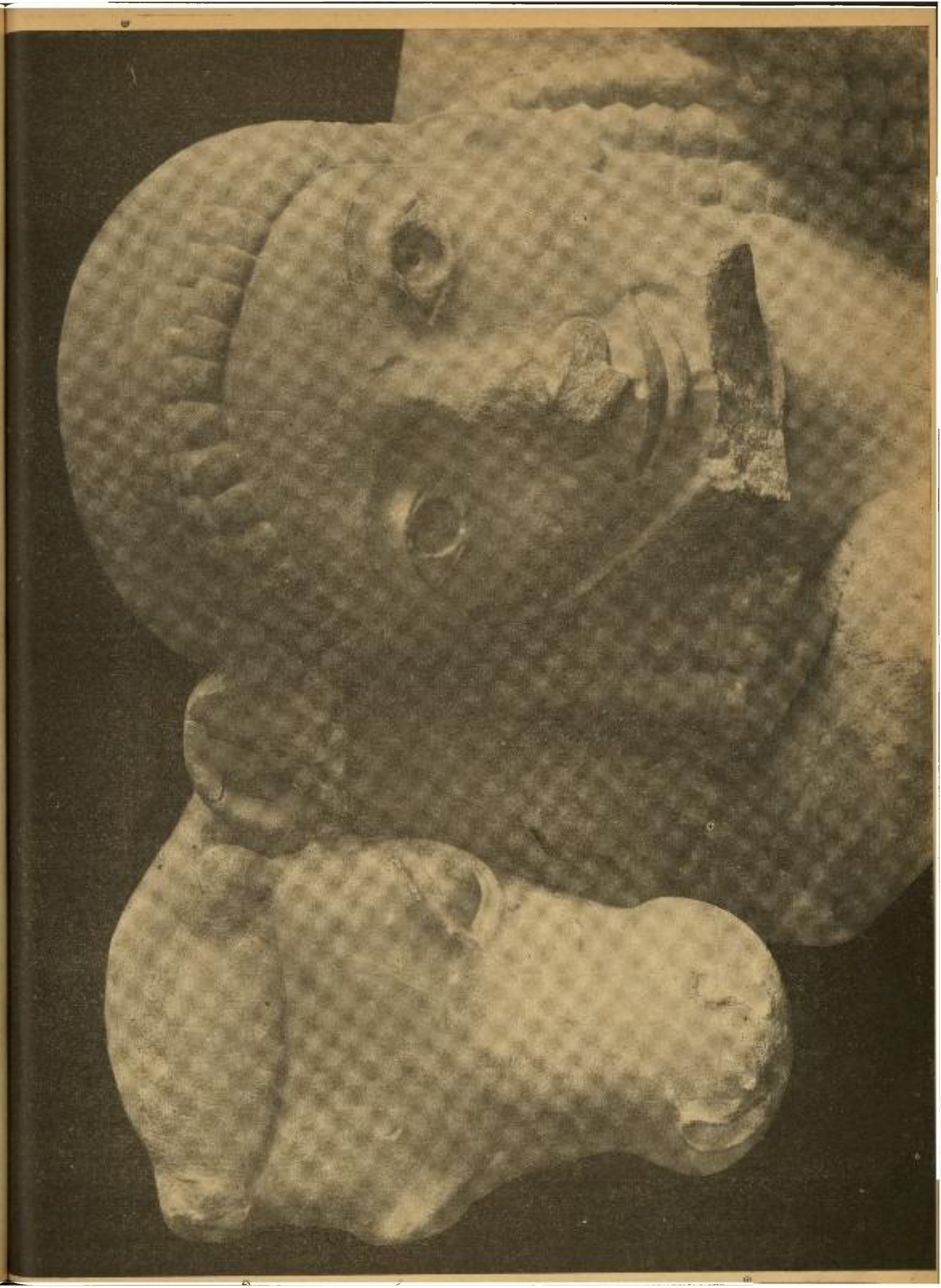
Σιγά-σιγά ή χριστιανική κατάσταση του έλληνισμού διαγράφεται, όσο περισσότερο επεκτείνεται και σταθεροποιείται ο χριστιανισμός, κι' όσο περισσότερο διαπαιδαγωγείται πνευματικά και αποκτάει συνείδηση της αποστολής του άπέναντι στην άρχαία κουλτούρα.

Η πρώτη συνένωση δημιουργείται γύρω από τον ίδιο το Χριστό· την πρώτη ομάδα συγγραφέων, την συγκροτούν οι τέσσερις ευαγγελιστάι, και οι δυο άπ' αυτούς είναι άπόστολοι. Άλλωστε ή λέξη Ευαγγέλιο είναι έλληνική και σημαίνει χαρμόσυνο νέο. Η έπιγραφή που κάρφωσε ο Πόντιος Πιλάτος στην κορυφή του σταυρου για να ονομάσει τον Χριστό βασιλέα των 'Ιουδαίων, είχε συνταχθεί σε τρεις γλώσσες: έβραϊκά, έλληνικά και λατινικά. Αυτό προανήγγειλε πως ο χριστιανισμός θα άφινε τη στενή και έχθρική 'Ιουδαία, για να ξεχυθεί, πρώτα στον έλληνιστικό κόσμο, κι' ύστερα στον ρωμαϊκό, και να περάσει άπό την Άνατολή στη Δύση.

Προορισμένο για τους 'Ιουδαίους, το πρώτο Ευαγγέλιο, το κατά Ματθαίον, είχε ίσως συνταχθεί στην άραμαϊκή διάλεκτο· σ' αυτή την περίπτωση, ή έλληνική μετάφραση θάπρεπε να είναι της ίδιας σχεδόν έποχής με το πρωτότυπο. Τα άλλα τρία γράφτηκαν άπ' ευθείας στα έλληνικά. Το κατά Μάρκον άπευθύνεται στους Ρωμαίους· να γιατί βλέπουμε σ' αυτό λατινισμούς· αυτή ή μικρή λεπτομέρεια εικονίζει την έπίδραση που είχε ή γλώσσα του νικητή στην γλώσσα του νικημένου. Το τρίτο, το κατά Λουκάν προορίζεται ειδικά για τους Έλληνες· έτσι ή γλώσσα του είναι πιο έπιμελημένη. Φανερώνει κάποτε λογοτεχνική καλλιέργεια. Ο Λουκάς είναι ιστορικός, και φαίνεται πως ξαίρει καλά τα πρότυπα των ιστορικών, τον Ηρόδοτο, τον Θουκυδίδη ή τον Πολύβιο. Ο πρόλογος είναι γραμμένος σε ώραία, και πολύ κλασσική γλώσσα. Όσο για το τέταρτο, το κατά 'Ιωάννην, είναι γραμμένο με έντελώς άλλο τρόπο άπό τα συνοπτικά. Γραμμένο άργότερα—στο τέλος του πρώτου αιώνα—είναι κατ' έξοχήν θεολογικό και μυστικιστικό. Βλέπουμε πως ο συγγραφέας του, 'Ιουδαίος έγκατεστημένος στον έλληνοανατολικό κόσμο, γνώρισε τα διάφορα φιλοσοφικά και θρησκευτικά ρεύματα. Ξαίρουμε με ποιό τρόπο πήρε ο 'Ιωάννης μια λέξη και μια ιδέα όπου συνοψιζόταν όλο το έλληνικό πνεύμα: το *λόγο*. Τη διευκρίνησε; δίδαξε πως ο *λόγος* είναι ο λόγος του Θεου και μαζί ο ίδιος ο Χριστός «ο λόγος σάρξ έγινετο». Τίποτα δέν είναι πιο συγκινητικό άπ' αυτό το τέταρτο Ευαγγέλιο. Μια λυρική πνοή το διατρέχει όλάκερο· μόνο του αυτό εγκαινιάζει αυτή την ανανέωση του έλληνισμού μέσα άπό τη χριστιανική σκέψη. Ο άραμαϊκός σημιτισμός του συγγραφέα παίρνει έλληνική μορφή που συχνά διαπερνάει την ύφή του, αλλά που αυτό δέν έμπόδισε τον λεπταίσθητο Διονύσιο της Άλεξανδρείας να της πλέξει το έγκώμιο.

Με τα τέσσερα Ευαγγέλια συνδέονται, για να άποτελέσουν την Καινή Διαθήκη, ή Άποκάλυψη, οι Έπιστολές και οι Πράξεις των Άποστόλων.

Η Άποκάλυψη είναι ένα μεγαλοφυές έργο που υπερβαίνει τον έθνικιστικό μεσσιανισμό των 'Ιουδαίων για να τον κάνει καθολικό. Στην κριτική του έκδοση του 1921, ο Π. Άλλο έδειξε πολύ καλά πως πρόκειται για μια προφητεία με άποκαλυπτική μορφή, και προπαντός για μια θεωρητική έκδοση, όπου ξαναβρίσκουμε το τέταρτο Ευαγγέλιο. Η τόσο λίγο έλληνική γλώσσα και ο τόσο προσωπικός ρυθμός αυτής της έποποιίας—έτσι μπορούμε να ονομάσουμε την Άποκάλυψη—έξασκούν μίαν αναπόδραστη έπίδραση. Είναι ένα άπό τα βιβλία που προκάλεσε και προκαλεί άκόμα τα περισσότερα σχόλια, και που, παρεξηγημένο, βασάνισε και βασανίζει άκόμα πολλά κεφάλια. Ο Βίκτωρ Ούγκώ, στο *Φιλοσοφία και Φιλολογία*, λέει για τον 'Ιωάννην:

«Μιλούσε μιὰ βάρβαρη ἑλληνική γλώσσα. . . . με μιὰν σκληρή καὶ ἄγρια γοητεία. . . . μοιάζει, ὅταν διαβάζουμε τὸ ποίημα τῆς Πάτμου, σὰν μιὰ δύναμη νὰ μᾶς ὠθεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός. . .

Ἐπάρχει μεγάλη ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὴν Ἀποκάλυψη καὶ στὶς Ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπως γράφει ὁ αἰδεσιμώτατος Μπατιφόλ: «Μὲ τὴ σκληρὴ τους διάλεκτο τῶν Ραβί, μὲ τὰ σημιτίζοντα ἑλληνικά τους, οἱ ἐπιστολές πού ὑπαγόρευσε ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀποτελοῦν μοναδικὸ φαινόμενο στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας. Τί εἶναι ὅλα αὐτὰ σὲ σύγκριση μὲ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴ δράση τοῦ Παύλου πού μᾶς ἀποκαλύπτουν, καὶ μὲ τὸν κόσμον τῶν σκέψεων πού ἄνοιξαν!»

Δὲν μιῶ καθόλου γιὰ τὶς ἄλλες Ἐπιστολές, οὔτε γιὰ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, πού ἡ παράδοση ἀποδίδει στὸν Λουκᾶ, γιὰ τὴ θέλω νὰ διατυπώσω μιὰ παρατήρηση σχετικὰ μὲ τὴ γλώσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης:

Δὲν εἶναι γλώσσα καθαρὴ, ἂν θέσουμε κατὰ μέρος τὸν Λουκᾶ, καὶ πάλι. Εἶναι ἡ γλώσσα τῶν ἔργων πού τὰ σκέφτηκαν στὴν ἀραμαϊκὴ γλώσσα, καὶ πού συντάχθηκαν στὰ ἑλληνικά ἀπὸ Ἰσραηλίτας βοηθουμένους ἀπὸ ἐμπειροτέρους τους γραμματικούς. Αὐτοῦ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ ἐνδιαφέρον της. Μᾶς δείχνει τὸ σημιτικὸ πνεῦμα πού δρᾷ μέσα στὸν ἑλληνισμό ἀπὸ γλωσσολογικὴ ἄποψη, σιγά-σιγά τὸν φθείρει καὶ τὸν παραμορφώνει. Βλέπουμε μ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα τί θὰ γινόταν ὁ ἑλληνισμὸς στὴν Ἀνατολή, ἂν εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ στὸν ἑαυτό του, ἀνάμεσα σὲ λαοὺς πιὸ πολυάριθμους ἀπ' ὅσο εἶτανε ποτὲ οἱ Ἕλληνες. Ἀλλωστε ἡ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, τὰ ἔργα τοῦ Ἰωσήπου, τοῦ Φίλωνα, καὶ ἄλλων ἀκόμα, μᾶς δείχνουν πὼς εἶχε ἀρχίσει νὰ δημιουργεῖται ἕνας ἰουδαελληνισμὸς πού ἡ σημασία του, γιὰ τὴν χριστιανικὴ σκέψη καθ' αὐτήν, θὰ ἔχει τὴ σημασία ἐνὸς προλόγου.

GONZAGUE de REYNOLD

Μετάφραση ΜΙΝΑΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Ο ΛΑΟΣ ΜΑΣ

ΟΤΑΝ ἡ χώρα λυγίζει ἀπὸ τὸ βάρος μιᾶς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς χρεώκοπιάς; ἡ φύτρα, ὁ λαός, ἀμύνεται μὲ τὶς ἴδιες του τὶς δυνάμεις. Τὸν ὀδηγεῖ τὸ ἐνστικτο, τὸν θερμαίνει ἡ ἐλπίδα τοῦ νικηφόρου τέρματος, τὸν δυναμώνει ἡ σκληρότης τοῦ ἀγῶνος, τὸν ἀνανεώνει ἡ ἐπιτυχία τοῦ αὐτοδύναμου ἀποτελέσματος.

Ἀπὸ πόσες τέτοιες κρίσεις ζωῆς δὲν βγήκε νικητὴς ὁ λαός μας! Καὶ πόσο λίγο τοῦ ἀναγνωρίζουν τὴν δύναμη ἐπιβίωσης. Πόσο λίγο διδάσκονται ἀπὸ τὴν πείρα του. Ὁ λαός ὡστόσο δὲν μνησικακεῖ. Εἶναι ἔτοιμος νὰ συγχωρήσει, νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ πάλι τὴν ἰδέα, νὰ θυσιάστῃ ἀθόρυβα γιὰ τὴν τιμὴ τῶν ὀπλων της, ἀρκεῖ αὐτοὶ πού τὸν καλοῦν νὰ ἔχουν ἀλήθεια, καὶ ὅτι τοῦ προσφέρουν νὰ εἶναι γνήσιο, ἀμίαντο, ἀτόφια Ἑλληνικὸ, νὰ ἐξυπηρετεῖ τὶς συλλογικὲς ἀνάγκες, νὰ μὴν ἔχει ἐπίφαση συλλογικὴ καὶ βάθος ἀτομικὸ. Τότε μονάχα ὁ λαός πιστεύει, καὶ ὅταν πιστέψῃ πορεύεται σταθερὰ καὶ πραγματοποιεῖ, ὅτι ἡ ἐνδόμυχη, ἡ μυστικὴ πορεία τῆς ποιότητος προπαρασκευάζει.

**

Ἡ παράδοση κάθε λαοῦ, φανερώνει τὴν πορεία καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς. Δίνει τὸ στοιχεῖο τῆς γνησιότητος στὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ παράδοση δὲν εἶναι τὸ παρελθόν. Συντηρεῖ ἀπλῶς τὴν ἐσωτερικὴ ἐνότητα τοῦ παρελθόντος μὲ τὸ παρόν. Γιατὸ ὅτι εἶναι γνήσιο στηρίζεται στὴν παράδοση καὶ ἡ παράδοση ἐκφράζει πάντοτε, μόνον ὅτι ἀποτελεῖ γνήσια μορφή ὑλικῆς, πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς καλλιέργειας.

Ἡ παράδοση εἶναι τὸ πρωταρχικὸ κύτταρο, τῆς κουλτούρας κάθε λαοῦ, ἡ βάση καὶ οἱ πηγές τῆς ἀξίας του προσδιορίζει τὴν μυστικὴ του πορεία. Ἡ παράδοση συγκεντρώνει καὶ συνδέει τὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος μὲ τὸ παρόν· συντηρεῖ τὴν ἐνότητα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ λαοῦ, τὴν οἰκουμηνικὴ του ἀκτινοβολία.

**

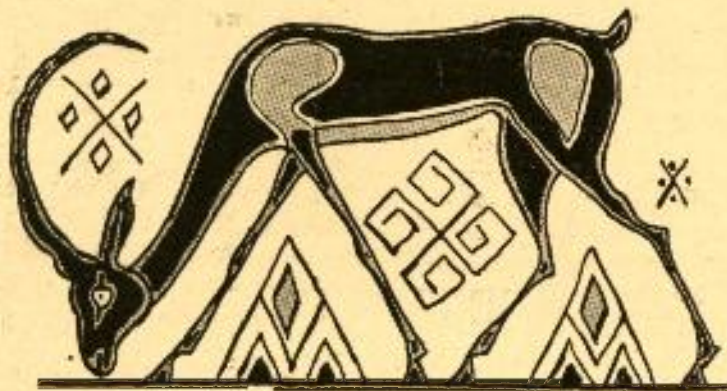
Ἡ «Αἰεὼνη» σπέρμα μιᾶς συνεταιριστικῆς συλλογικῆς προσπάθειας θέτει σκοπὸ τῆς τὴν μελέτη, καλλιέργεια καὶ ἀνανέωση τῆς Ἑλληνικῆς παράδοσης. Χρησιμοποίησε τὴν παράδοση ὡς βάση, ὡς ἀφετηρία πνευματικῆς πορείας. Δὲν στάθηκε ὅμως στὸν δραματισμὸ. Ἀναζήτησε μὲ ρεαλισμὸ, τὰ μέσα τῆς πραγματοποίησης τοῦ σκοποῦ, καὶ ἀφομοιώνοντας τὴν πείρα τοῦ παρελθόντος ξεκίνησε ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ πού ἀντιπροσωπεύουν τὴν γνησιότητα καὶ τὴν ἀλήθεια. Συνδέει τὶς ἀνάγκες τους μὲ τὴν ἰδέα. Ἐδημιούργησε ἐνθουσιασμὸ καὶ πίστη, γιὰ τὴν ἐκ τοῦ μηδενός, χωρὶς τὴν βοήθεια τῶν ἰσχυρῶν προχώρησε στὸ ἀποτέλεσμα. Ἐθεσε καὶ θέτει κα-

θαρά τὸ πρόβλημα τῆς ζωτικῆς ἀτάκῃς τοῦ λαοῦ καὶ ἀντιμετωπίζει τὴν λύση του. Ζήτησε τὴν συνδρομὴ του καὶ στηρίχτηκε στὴν φροντίδα του. Ξεκινᾷ ἀπ' αὐτὸν καὶ προχωρεῖ συνθέτοντας ἰδέες καὶ πράξη. Τοῦ ἐμπιστεύεται τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἰδεῶν τῆς. Εἶναι ἔτσι σίγουρη γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Ὁ λαὸς προπορεύεται. Αὐτὸς συντηρεῖ τὴν Ἑλληνικότητα τῆς φύτρας μας. Τὴν ὑπηρετεῖ πάντοτε μὲ στοργὴ καὶ ἀγάπη, δὲν τὴν προδίδει καὶ ὅταν χρειαστεῖ θυσιάζεται ὁ ἴδιος ἀντὶ νὰ θυσιάσει ἐκείνην. Ἔχει τὸ ἀνώτερο ἦθος τοῦ κληροδότου ἢ εὐαισθησία τῆς φύτρας καὶ χρησιμοποιεῖ μὲ βαθύτατη εὐγένεια ὅ,τι τοῦ ἐμπιστεύονται· ἀρκεῖ νὰ ἔχει καλοὺς ὁδηγοὺς ποὺ παραστέκουν πλάι του καὶ τοῦ ὑπενθυμίζουν τὸ χρέος του, ὅταν ἢ μιζέρια τὸν γονατίζει καὶ τοῦ σκληραίνει τὴν καρδιά. Τοῦ ἀρκεῖ τότε λίγη φροντίδα, μικρὴ φλόγα νὰ τοῦ μεταδώσουν οἱ ὁδηγοὶ γιὰ νὰ θερμανθῇ. Ἔτσι πολλαπλασιάζει τὴν δύναμή του, καὶ δίδει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὸ πᾶν, ὅτι δὲν τολμοῦν νὰ προσφέρουν οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ ὁδηγοὶ του.

..

Ἡ «ΑΙΞΩΝΗ» συνθέτει μὲ εὐθύτητα καὶ εὐκρίνεια τὸν οἰκονομικὸ σκοπὸ, μὲ τὴν πνευματικὴ ἐπιδίωξη. Θέτει φραγμοὺς στὸ ἄτομο γιὰ νὰ σώσει τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς μακρᾶς ἑλληνικῆς προσπάθειας ποὺ κινδυνεύει νὰ σβύσει ἀπὸ τίς ξένες ἐπιρροές. Δὲν ἔχει τίποτα ξένο ἢ ἄγνωστο πίσω τῆς. Βαδίζει περήφανα μονάχα μὲ τὴν Ἑλληνικότητα τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ ὑπηρετήσῃ πρῶτα αὐτὸν γιατί ἔτσι θὰ κερδίσει τὴν ἐπιτυχία.

ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

—Τὸ περιοδικὸν «Αἰξωνή» σύμφωνα μὲ τὴν πνευματικὴ γραμμὴ ποὺ ἀκολουθεῖ δημοσιεῖται στὸ σημερινὸ τεῦχος [δύο σημαντικὲς ἐργασίες ἀναφερόμενες στὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Τὴν μελέτη τοῦ δρ. Κ. Μητροπούλου: «Ἴπποκράτους περὶ Ἐνυπνίων» καὶ τοῦ δρ. Ι. Δάμπαση: «Γόρω ἀπὸ τὴν ὄρφικὴ μύθη». Τὴ σημασία τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἴπποκράτους γιὰ τὴν σύγχρονη ἰατρικὴ ἐπιστῆμην εἶναι περιττὸ νὰ τὴν ὑπογραμμίσωμε, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ πᾶς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ σύνθημα: ἐπιστροφή στὸν Ἴπποκράτη, ἀπετέλεσε τὸ ἀξίωμα πολλῶν σοφῶν ἰατρῶν καὶ φυσιολόγων. Ὅσο γιὰ τὴ σημασία τῆς ὄρφικῆς λατρίας καὶ τὸ πῶς αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ ἀκόμα στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐκφράζεται ποικιλότροπα, πλείστες ὅσες λαογραφικὲς καὶ ἐθνολογικὲς μελέτες τὸ ἔχουν καταδείξει, καθὼς ἀκόμα φανερῶνεται καὶ ἀπὸ τὴν κορυφαία ποιητικὴ συνείδηση τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐποχῆς μας.

—Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν συγκαλεῖται ἡ Ἐπιτροπὴ Καλλιτεχνικῶν μελετῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς «Αἰξωνῆς» πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ πλήρους προγράμματος τῆς ἑορτῆς γιὰ τὴν θεμελίωση τῆς Αἰξωνῆς. Στὴν σύσκεψιν αὐτὴ προσεκλήθησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀνωτέρων ἰδρυμάτων καθὼς καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου. Σχετικῶς μὲ τὴν ἑορτὴ αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Αἰξωνῆς θὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Μ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν ἑορτὴ αὐτὴ, στὴν ὁποία θὰ συμμετάσχει καὶ ὁ Μ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

—Ὁ καθηγητὴς κ. Πικιώνης ἐταρμάτισε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πολεοδομικοῦ (ρυμοτομικοῦ) σχεδίου τῆς Αἰξωνῆς, συντάσσει δὲ μακρὰν ἔκθεσιν ποὺ θὰ ὑποβληθεῖ μαζὺ μὲ τὸ σχέδιον στὴν ἀρμοδίαν Ὑπηρεσίαν γιὰ τὴν ἔγκρισίν του. Λεπτομέρειες γιὰ ὅλα αὐτὰ θὰ ἀνακοινωθοῦν στὴν συγκαλούμενη Γενικὴ Συνέλευσιν.

—Μὲ ἀπόφασιν τοῦ Δ.Σ. ἡ γενικὴ Συνέλευσιν ὀρίσθη τὴν 22 Ἀπριλίου. Στὴν Συνέλευσιν αὐτὴ θὰ γίνῃ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ἀπερχομένου Συμβουλίου καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀνάδειξις τοῦ νέου. Γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν Συνέλευσιν αὐτὴ οἱ συνεταῖροι θὰ πρέπει ἕως τὴν 15ην Ἀπριλίου νὰ ἔχουν τακτοποιήσῃ ὅλες τίς ὑποχρεώσεις των πρὸς τὸν Συνεταιρισμὸν.

—Μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴν φροντίδα τῆς «Αἰξωνῆς» ἐταρμάτισθη ἡ ἐπίστρωσις τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ μήκους δύο περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν ἑνὴν στάσιν Γλυφάδας ὡς τὸν Ἅγιον Νικόλαον, θὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ ἡ κατασκευὴ τοῦ δρόμου ἕως τὴν Αἰξωνήν.

—Τὸ Δ.Σ. συγκέντρωσε προσφορὰς γιὰ τὴν ὀροθέτησιν τῶν οἰκοπέδων τῆς Τερψιθέας ἢ ὁποία καὶ θὰ συνταλεσθεῖ ἐντὸς τῶν ἡμερῶν. Θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀνοικοδόμησις, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας θὰ ἐπιμεληθεῖ τὸ νέο Δ. Συμβούλιον.

—Μὲ προσωπικὴ ἐργασία Αἰξωνέων κατασκευάσθη τὸ πρῶτον αἰξωνικὸν περίπτερον (ποιμνικὴ καλύβη), ποὺ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς προσωρινὸν ἐντευκτήριον.

—Ἡ εἰκόνα ποὺ δημοσιεύεται στὴ σελίδα 123 ἀπεικονίζει τὸ περίφημον ἀγαλμα ποὺ βρίσκεται στὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἶναι γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα: ὁ Μοσχοφόρος τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἔργον, θαυμάσιον δεῖγμα τῆς προκλασικῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς (ἕως αἰῶν π.Χ.) ἔχει πάρει καὶ ἄλλες ὀνομασίας (Ἀπόλλων νόμιος, Ἑρμῆς δαμαλοφόρος, Θησεύς, ἀνάθημα ἀποικίας κ.λ.π.). Στὸ Μοσχοφόρον εἶναι ἐναργὴς ἢ σφραγίδα τῆς μουσικῆς θρησκευτικῆς διαθέσεως ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ἑλληνικὴ τέχνη τῆς περιόδου αὐτῆς καὶ ταυτοχρόνως βλέπομε σ' αὐτὸν μιὰ λαμπρὴ σύνθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, ποὺ ἔρχεται, ὡς ἐκδήλωσις τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, νὰ λυτρώσῃ τὴν φόρμα διατηρώντας ὅλην τὴν θρησκευτικὴν ἑσωτερικότητα ποὺ ὑπάρχει στὴν αἰγυπτιακὴ καὶ στὴν τέχνη τῶν ἀλλων ἀνατολικῶν λαῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Αναγγέρονται τὰ βιβλία ποὺ στέλλονται σ' ἓνα ἀντίτυπο
καὶ κρίνονται ὅσα στέλλονται σὲ δύο ἀντίτυπα).

- Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου: «Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου» (ἀνατύπωση ἐκ τοῦ Κ'. τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν). Σχ. 8ον. Ἀθήναι 1950.
- » » «Θεία Ραψωδία». Ἐκλογή Πρώτη ἀπὸ τὸ Βιβλίον τῶν Ψαλμῶν. Εἰσαγωγή κείμενο, μετάφραση σὲ δημοτικούς στίχους, σχόλια. Σχ. 16ον, σελ. 248. Ἀθήναι 1950.
- Κ. Μεραναίου: «Γιὰ μιὰ σημερινή παρουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ». Σχ. 8ον, σελ. 18. Ἀθήνα.
- Κ. Μητροπούλου: «Ἱπποκράτους, Γένος, Βίος, Ἔργα». Ἱπποκράτειος Συλλογὴ. Σχ. 8ον, σελ. 8-96. Ἀθήναι 1950.
- » » «Ἡ Θεσσαλία κοιτὶς τῆς ἰατρικῆς» (ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Νοσοκομεικῶν Χρονικῶν»). Σχ. 8ον, σελ. 18. Ἀθήναι 1950.
- » » «Ἡ ἀνατομικὴ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς παρ' ἀρχαίους». Σχ. 8ον, σελ. 68. Ἀθήναι 1950.
- Ἰ. Ν. Δάμπαση: «Αἱ δοκιμασίαι τῆς θολερότητος καὶ κροκιδώσεως ὡς δείκται ἡπατικῆς παρεγχυματικῆς ἀλλοιώσεως». Σχ. 8ον, σελ. 64. Ἀθήναι 1950.
- » » «Ἡ ψυχοσωματικὴ ἀποψις τῶν διαταραχῶν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος». Σχ. 8ον, σελ. 146. New York 1949.
- Em. K. Gnevios: «Onomika», dictionnaire Philosophique suggéré par les mots et les idées de la littérature française et grecque. Σχ. 8ον, σελ. 240. Alexandrie 1949-1950.
- » » «La guerre et la paix». Σχ. 16ον, σελ. 34. Alexandrie 1949.
- Π. Κερασιώτη: «Θ ἀργαλὸς καὶ ἡ ὑφαντικὴ στοὺς θρύλους καὶ τὰ τραγούδια». Σχ. 8ον, σελ. 29. Ἀθήνα 1950.
- » » «Ἡ Κλωστοῦφαντουργία ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες». Σχ. 8ον, σελ. 95. Ἀθήνα.
- » » «Ἡ ἑλληνικὴ κλωστοῦφαντουργία κάτω ἀπ' τὸ φακὸ τῆς ἀμερόληπτης ἱστορίας». Σχ. 8ον, σελ. 62-29. Ἀθήνα.
- » » «Συνθετικὲς Ἴνες». Σχ. 8ον, σελ. 187. Ἀθήνα.
- » » «Ἡ Ἑλλάδα τρεῖς χιλιάδες χρόνια μὲ τὴ φωνὴ τῶν εἰκόνων. Σχ. 4ον, σελ. 77. Ἀθήνα.
- » » «Ὁ πόλεμος τῆς δημιουργίας. (Ἡ ὀργανωμένη ἐργασία.—Ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωση ἐργασίας.—Συνδικαλισμός.—Συνεταιρισμός.—Ἐργοδότες.—Ἐργάτες.—Συμβάσεις ἐργασίας.— Δημοκρατικὴ Ἰδέα). Σχ. 8ον, σελ. 29. Ἀθήνα 1950.

ΑΙΞΩΝΗ

ΠΑΝΤΑ τὰ ὀνόματα τῶν δῆμων τὰ λήγοντα εἰς Η καὶ ἐπὶ τῆς ληγούσης τονούμενα ὀξύνονται. Ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ περὶ καθολικῆς προσφθίας τόμ. Α', σελ. 337,32 γράφει: «τὸ δὲ Αἰξωνή δῆμος τῆς Κεκροπίδος φυλῆς ὀξύνεται, ὡς εἴθισται ἐπὶ πολλῶν τῶν δῆμων». Ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ τεχνικὸς σελ. 315,25 λέγει: «Ἀλωπεκῆ, δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς ὀξύνεται». Ὁ δῆμος Ἀλωπεκῆ οὐδαμῶς πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ περισπώμενον ἄλωπεκῆ, τὸ προελθὸν ἐκ συναϊρέσεως καὶ δηλοῦν τὴν δορὰν τῆς ἀλώπεκος, ὡς τὸ κωνῆ τὴν δορὰν τοῦ κυνός, τὸ λεοντῆ τὴν δορὰν τοῦ λέοντος καὶ πάμπολλα ἄλλα, οἷον αἰγῆ, ἀνθρωπῆ, ἀρκτῆ, βοῆ, ἐλαφῆ, ἐχινῆ, ἰξάλῆ, λυκῆ, μουσχῆ, νεδρῆ, παρδαλῆ, προδατῆ, τραγῆ.

Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῆς ληγούσης τονώσεως, Αἰξωνῆ Ἀλωπεκῆ, Ἀγρῦλῆ, Πεντελῆ, συνηγορεῖ καὶ ἡ προπερισπωμένως ἐκφορὰ τοῦ ἐπιρρήματος Αἰξωνῆθεν, Ἀλωπεκῆθεν, Ἀγρῦλῆθεν, Πεντελῆθεν. Τούναντίον προπαροξυτόνως ἐκφέρονται τὰ ἐπιρρήματα Σπάρτηθεν ἐκ τοῦ Σπάρτη, Σύμηθεν ἐκ τοῦ Σύμη, Θήβηθεν ἐκ τοῦ Θήβη, Ἀθήνηθεν ἐκ τοῦ Ἀθήναι κτλ.

Ὁ δημότης ἐλέγετο Αἰξωνεὸς καὶ ἐν τῷ πληθυντικῷ Αἰξωνῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀττικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ Αἰξωνεῖς, οἷον Κάλλιππος ὁ Φίλωνος Αἰξωνεὸς, Εὐφίλητος Σίμωνος Αἰξωνεὸς, Χαβρίας Αἰξωνεὸς (Δημοσθ.). Τὸ ὄνομα τοῦ δημότου ἐξεφέρετο οὐ μόνον διὰ τοῦ ἀπλοῦ ἐθνικοῦ ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιρρήματος, οἷον ὁ δεῖνα Αἰξωνῆθεν, ἔτι δὲ προστιθεμένης τῆς γενικῆς δῆμων, οἷον Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου φυλῆς μὲν ἦν Ἀντιοχίδος, τῶν δὲ δῆμων Ἀλωπεκῆθεν (Πλούτ. «Ἀριστείδ. Α'») κλπ. Εὐρέθη καὶ ἐπὶ ὄστράκου λείψανον τοῦ ὄστρακισμοῦ «Μεγακλῆς Ἱπποκράτους Ἀλωπεκῆθεν». Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἐσφαλμένως εὑρηται ἀντὶ τῆς γενικῆς τῶν δῆμων ἡ αἰτιατικὴ τὸν δῆμον. Περὶ τοῦ πράγματος διέλαβεν ὁ Κόντος ἐν τῇ Ἀθηναίᾳ τόμ. Δ', 1892, σελ. 157 κ.ε., ἔνθα σελ. 161¹ παρέχει καὶ ἐρμηνείαν τῆς μετὰ γενικῆς συντάξεως, ἐν δὲ τῷ Ι' τόμῳ τῆς Ἀθηναῖς 1898, σελ. 537 μνημονεύει καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς μαρτύριον «τῶν δὲ δῆμων Ἀχαρνεὺς» (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1895, σελ. 107). Τὸ «Ἀχαρνεὺς τὸν δῆμον» εἶναι τόσον ὀρθὸν ὅσον τὸ «ὁ δεῖνα εἶναι τὴν πόλιν Ἀθηναίος».

Τῶν νῦν οἰκούντων τὴν περιοχὴν τῆς Αἰξωνῆς ἀγνοοῦμεν τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀρχαίων Αἰξωνέων γινώσκομεν ὅτι οὗτοι ἐκωμωδοῦντο ὡς βλάσφημοι καὶ κακολόγοι. Ἐν τῷ Λάχητι τοῦ Πλάτωνος σελ. 197 γ' ὁ Νικίας λέγει πρὸς τὸν Λάχητα «φημί σε εἶναι σοφόν, καὶ Λάμαχόν γε, εἴπερ ἐστὲ ἀνδρεῖοι, καὶ ἄλλους γε συχνούς Ἀθηναίους», ὁ δὲ Λάχης, ὅστις ἦτο Αἰξωνεὸς τῶν δῆμων, ἀποκρίνεται. «Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα, ἔχων εἰπεῖν, ἵνα μὴ με φῆς ὡς ἀληθῶς Αἰξωνέα εἶναι ἦτοι «Δὲν θὰ εἴπω τίποτε εἰς ὅσα λέγεις, ἂν καὶ ἔχω νὰ εἴπω, ἵνα μὴ εἴπῃς ὅτι

εἶμαι πράγματι Αἰξωνεύς, δηλ. κακολόγος». Ἐν δὲ τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Bekker μνημονεύεται καὶ στίχος ἐκ τοῦ Μενάνδρου «Γραῦς τις κακολόγος ἐκ δυοῖν Αἰξωνέοις» ἧτοι ἰσοφαρίζουσα εἰς τὴν κακολογίαν πρὸς δύο κακολόγους Αἰξωνεῖς.

Μνημονεύεται δ' ὑπὸ τῶν γραμματικῶν καὶ ῥῆμα *αἰξωνεύεσθαι* ἐκ τοῦ Αἰξωνεύς ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κακολογεῖν, οἷον παρ' Ἡσυχίου «*αἰξωνεύεσθαι*: κατηγορεῖν», ἀνθ' οὗ κάλλιον πρέπει νὰ γραφῆ κακοηγορεῖν. Οὐχὶ ὀρθῶς παρὰ τῷ Σουῖδα φέρεται «Αἰξωνής: — ἀφ' οὗ καὶ τὸ κακῶς λέγεται αἰξωνεύεσθαι ἔλεγον» ἀντὶ τοῦ κακῶς λέγειν: Ὡς δ' ἐκ τοῦ Αἰξωνεύς ἐσχηματίσθη τὸ *αἰξωνεύεσθαι*, οὕτως ἐκ τοῦ Χαλκιδεὸς τὸ *χαλκιδεύεσθαι* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ γλισχρεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ Εὐρυβάτης ἢ Εὐρύβατος τὸ *εὐρυβατεύεσθαι*: ἐπὶ τῶν πονηρευομένων.

Περίφημοι δὲ ἦσαν καὶ αἱ *Αἰξωνίδες τρίγλαι*, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Σουῖδας. Ἄλλὰ μικροῦ δεῖν ἐπελαθόμην περιβοήτου Αἰξωνέως, οὗ τὴν ἱστορίαν σφάζει ὁ ἀνεκδοτοθήρας Αἰλιανὸς ἐν τῇ Ποικίλῃ Ἱστορίᾳ Δ', 25 «Θράσυλλος ὁ Αἰξωνεύς παράδοξον καὶ καινὴν ἐνόησε μανίαν. ἀπολιπὼν γὰρ τὸ ἄστυ καὶ κατελθὼν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐνταῦθα οἰκῶν τὰ πλοῖα τὰ καταίροντα ἐν αὐτῷ πάντα ἑαυτοῦ ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἀπεγράφετο αὐτὰ καὶ αὖ πάλιν ἐξέπεμπε καὶ τοῖς περισφρομένοις καὶ ἐσιοῦσιν ἐς τὸν λιμένα ὑπερέχαιρε χρόνους δὲ διετέλεσε πολλοὺς συνοικῶν τῷ ἀρρωστήματι τούτῳ. ἐκ Σικελίας δὲ ἀναχθεὶς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν ἰατρῷ ἰάσασθαι, καὶ ἔπαυσεν αὐτὸν τῆς νόσου οὗτος. ἐμμένητο δὲ πολλάκις τῆς ἐν μανίᾳ διατριβῆς καὶ ἔλεγε μηδέποτε ἠσθῆναι τοσοῦτον, ὅσον τότε ἦδετο ἐπὶ ταῖς μηδὲν αὐτῷ προσηκούσαις ναυσὶν ἀποσφρομέναις». Τὰ αὐτὰ διηγεῖται καὶ ὁ ἀρχαιότερος τοῦ Αἰλιανοῦ Ἀθήναιος ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς σελ. 554 e κ. ἐ., ἐξ οὗ μανθάνομεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θρασύλλου, ὅτι ὠνομάζετο Κρίτων.

X. X. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΑΙΞΩΝΗΝ ΑΠΟΒΙΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΚΑΤΑ τὰ μέσα τοῦ πρώτου μ. Χρ. αἰῶνος ἢ ἄλλοτε ἔνδοξος πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶχε παύσει ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἀποτελῆ τὸ κέντρον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἀλλ' ἢ ἀρχαία τῆς αἴγλης καὶ τὸ μέγα τῆς παρελθόν δὲν τὴν ἄφηνον νὰ περιπέση εἰς ἀφάνειαν. Οἱ περικαλλεῖς ναοὶ τῆς, τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ αἱ χιλιάδες τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἄλλων μνημείων, τὰ ὅποια τὴν ἐκόσμουσαν, ἐσφίζοντο ἀκόμη σχεδὸν ἀκέραια, παρὰ τὰς διαφορὰς καταστροφῶν καὶ τὰς λεηλασίας τὰς ὁποίας εἶχον κατὰ καιροὺς ὑποστῆ, πρὸ πάντων ὁμως ἴσχυον ἐν αὐτῇ αἱ πανάρχαιοι παραδόσεις.

Ἡ Παλλὰς Ἀθηναῖα δὲν εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸ προσφιλές τῆς ἄστυ καὶ ἡ ἐθνικὴ θρησκεία διετηρεῖτο ἀμείωτος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο κατ' ἐξοχὴν εὐσεβεῖς καὶ θρησκόληπτοι, παρέμενον πιστοὶ εἰς αὐτήν. Ἐλειτούργουν ἐπίσης αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο τότε ἡ τῶν στωϊκῶν καὶ ἡ τῶν ἐπικουρείων, καὶ πολυάριθμοι καλλιτέχνη ἐσυνέχριζον εἰσέτι τὴν μακροαῖωνα καὶ ἔνδοξον καλλιτεχνικὴν παράδοσιν. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων αἱ Ἀθηναῖαι διετήρουν τὴν φήμην τῆς πόλεως τῆς σοφίας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν σχεδὸν ἄλλο κατεγίνοντο ἢ εἰς τὸ νὰ εἴπωσι καὶ νὰ ἀκούσωσι κάτι νεώτερον.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὗρεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν τὴν ἐπεσκέφθη, κατὰ τὴν δευτέραν ἀποστολικὴν ὁδοπορείαν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 49 καὶ 52, ἐρχόμενος ἐκ τῆς μακεδονικῆς πόλεως Βεροίας.

Ἀφικθεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, δὲν ἤρχισεν ἀμέσως τὴν διδασκαλίαν του· ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ κατατοπισθῆ, ἀφ' ἑτέρου δὲ, διότι ἀνέμενε νὰ ἔλθουν ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας οἱ βοηθοὶ του Σίλας καὶ Τιμόθεος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως, περιερχόμενος τὴν Ἀγορὰν διελέγετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν μετὰ τῶν παρατυγχανόντων καὶ ἀρεσκομένων νὰ ἀκούουν φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ νὰ συζητοῦν ἐπ' αὐτῶν. Διελέγετο ἐπίσης καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ Συναγωγῇ.

Αἱ ἀνεπίσημοι, οὕτως εἰπεῖν, ὁμιλῆαι αὐταὶ τοῦ Παύλου, ἐφείλκυσαν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τινῶν τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, οἱ ὅποιοι ἀκούσαντες ὅτι ἐκήρυττε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἔλεγον αὐτὸν σπερμολόγον, ἐννοοῦντες, ὅτι δὲν ἐδίδασκε τίποτε νέον, ἀλλ' εἶχε συλλέξει διαφορὰς ξένας γνώμας· ἄλλοι πάλιν ἔλεγον, ὅτι ἦτο κῆρυξ ξένων θεῶν, παρόμοιος πρὸς πολλοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι εἶχον κατὰ καιροὺς ἐμφανισθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τέλος, φιλόσοφοι καὶ λαός, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον — τὸν πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄνωθεν τῆς Ἀγορᾶς βράχον — καὶ τὸν ἠρώτησαν: «Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἢ καινὴ αὕτη ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχὴ; ξενίζοντα γὰρ τίνα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τίνα θέλει ταῦτα εἶναι» (Πράξ. Ἀποστ. 17, 19 - 20). Τότε

«σταθείς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου», ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν του ὡς ἐξῆς : «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο Ἀγνώστῳ Θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν» (Πράξ. Ἀποστ. 17, 22—23). Ἐξηκολούθησε δὲ τὴν διδασκαλίαν του περὶ μελλούσης κρίσεως, περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ¹.

Ὁ εἰς τὸν Ἀγνώστον Θεὸν ἀφιερωμένος βωμὸς, ὅστις ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν Παῦλον ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματός του νὰ συνδέσῃ τὴν Χριστιανικὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, δὲν εἶναι γνωστὸν ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο· ἐξεφράσθησαν δὲ κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὸ θέμα τοῦτο διάφοροι αὐθαίρετοι ἐν πολλοῖς γνῶμαι, αἱ ὁποῖαι ἀβασανίστως ἐπαναλαμβάνονται μέχρι σήμερον.

Ἐν πρώτοις ἡμφεσβητήθη ὑπὸ πολλῶν ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐπιγραφῆς ὡς παραδίδεται αὕτη ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐπιγραφὴ ἀνεγράφετο κατ' ἐνικὸν ἀριθμὸν «Ἀγνώστῳ Θεῷ», ἢ κατὰ πληθυντικὸν «Ἀγνώστοις Θεοῖς», ὁ δὲ Παῦλος ἐξ ἀβλεψίας, ἢ καὶ σκοπίμως, μετέτρεψε τὴν πολυθεϊστικὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιγραφῆς εἰς μονοθεϊστικὴν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης καὶ ὁ ψευδο-Ἀθανάσιος, δέχονται ὅτι ὁ βωμὸς ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν κατ' ἐνικὸν ἀριθμὸν «Ἀγνώστῳ Θεῷ». Τοῦναντίον ἄλλοι ὑπεστήριξαν, ὅτι κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἦτο γεγραμμένη ἡ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐπιγραφὴ, ὁ δὲ Παῦλος σκοπίμως μετεχειρίσθη τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πληθυντικοῦ, ὡς συνάδοντα μᾶλλον πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Μεταξὺ τῶν ὑποστηριζόντων τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν εἶναι ὁ Ἰερώνυμος, ὅστις ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ πλήρες κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς θὰ ἦτο : Θεοῖς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, θεοῖς ἀγνώστοις καὶ ξένοις. Ἐπίσης ὁ Διάκονος Εὐθάλιος, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψιν, ὡς λέγει, τὰ ἀντίγραφα τῆς ἐν Καισαρείᾳ βιβλιοθήκης Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, καὶ ὁ Οἰκουμένιος ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἀνεγράφετο ἡ ἐπιγραφὴ : Θεοῖς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ Λιβύης, θεῶ τε ἀγνώστω καὶ ξένῳ.

Ἡ διχογνωμία αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν μελετητῶν τοῦ Παύλου, ὧν οἱ πλείστοι παραδέχονται, ὅτι κατὰ πληθυντικὸν ἀνεγράφετο ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὁ δὲ παραδοθεὶς διὰ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τύπος ὀφείλεται εἰς φθορὰν τοῦ κειμένου, ἢ εἰς σφάλμα τῆς μνήμης τοῦ Παύλου, ἢ καὶ εἰς σκόπιμον μετατροπὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐκφρασεῖσας μέχρι τοῦδε γνώμας, δύναται νὰ προταθῇ καὶ ἕτερα τις ἀπλουστερά : Ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ βωμὸς εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς ἰκανῶς παλαιότεραν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Παύλου ἐποχὴν, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 403/2 π.Χρ., ὅτε εἰσῆχθη τὸ μετευκλείδειον καλούμενον ἀλφάβητον, ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ θὰ ἦτο γεγραμμένη διὰ γραμμά-

¹ Ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν κ. E. Vanderpool, εἰς ἀρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν Archaeology, τ. 3 (1950) σ. 34—37, ἔθεσε τὸ εὐλογον ἐρώτημα, μήπως ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν οὐχὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀλλ' ὑπὸ τὴν βορειοανατολικὴν αὐτοῦ πλευρὰν, ἐνθα ἀνεσκάφησαν τὰ εἶρηια χριστιανικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Ἐκεῖ λέγει ὁ Vanderpool, ἐνθα ἤκουσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ μετὰ ταῦτα πρῶτος Ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν Διονύσιος, εἶναι εὐλογον νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι οἱ πρῶτοι ἐν Ἀθήναις Χριστιανοὶ ἔκτισαν εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐκκλησίαν. Πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τούτου ὑποδεικνύει ὀρθῶς ὁ Vanderpool πληρεστέραν ἀνασκαφικὴν ἐξερεύνησιν τοῦ τόπου ἐφ' οὗ τὰ σφζόμενα βυζαντινὰ εἶρηια.

Εἰκὼν 1. Ὁ Ἀρειος Πάγος.

των τοῦ ἀρχαιότερου Ἀττικῆ ἀλφαβήτου, καθ' ὃ τὰ γράμματα Ο, Ω, ΟΥ δηλοῦνται δι' ἐνὸς μόνου, τοῦ Ο. Ὅτε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ΑΛΝΟΣΤΟΙ σημαίνει ἀγνώστῳ καὶ ΑΛΝΟΣΤΟΙΣ ἀγνώστοις· ἐὰν δὲ καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 446 π.Χρ. εἶχε χαραχθῇ, ὅτε ἀκόμη ἦτο ἐν χρήσει τὸ τρισκελὲς σῖγμα, ἡ λανθασμένη ἀνάγνωσις ἦτο ἔτι εὐκολωτέρα.

Εἶναι δὲ λίαν πιθανόν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ θὰ ἦτο γεγραμμένη δι' ἀρχαιοτάτων γραμμάτων, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἀναφερόμενος βωμὸς ἦτο εἰς τῶν ἰδρυθέντων καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Κρητὸς Ἐπιμενίδου, ὅστις ἐκλήθη ἵνα καθάρῃ τὴν πόλιν, κατὰ τὴν 46ην Ὀλυμπιάδα, ἦτοι περὶ τὸ ἔτος 596 π.Χρ. Ὁ Ἐπιμενίδης, ὡς ἀναφέρει ὁ Διογένης Λαέρτιος (I, 110), ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους : «... θύειν τῷ προσήκοντι θεῷ· καὶ οὕτω λῆξαι τὸ κακόν. Ὅθεν ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν εὐρεῖν κατὰ τοὺς δῆμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀνώμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως». Κατὰ ταῦτα, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀπὸ τῆς πιθανῆς ἰδρύσεως τοῦ βωμοῦ μέχρι τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Παύλου εἶχον παρέλθει περὶ τὰ 650 ἔτη, εἶναι εὐλογον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι καὶ τὰ γράμματα εἶχον ἀποτριβῆ, τινὰ δὲ ἴσως νὰ εἶχον καὶ ἐξαφανισθῇ τελείως, ὅτε ἡ ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις ἦτο πολὺ φυσικὴ : ΑΛΝΟΙΤΟΙ ΘΕΟΙ (=Ἀγνώστῳ Θεῷ καὶ Ἀγνώστοις[ς] Θεοῖς[ς]), δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ἀδιαφόρως.

Τοῦτο, ὡς ἀπλουστερον, εἶναι μᾶλλον πιθανόν, ὅτι δηλαδὴ ἀνέγνωσε πλημμελῶς τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Παῦλος καὶ οὐχὶ ὅτι παρεποίησε τὴν ἀλήθειαν.

Σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν ἀναφερόντων τὴν ἐν Ἀθήναις λατρείαν τοῦ Ἀγνώστου ἢ τῶν Ἀγνώστων Θεῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων (Φιλόστρατος, εἰς Τυαν. Ἀπολλῶν VI, 107. — Λουκιανός, Φιλόπατρ. 2 κ.λ.), οὐδεὶς ἀναφέρει τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν

Ἰστατο ὁ βωμός. Ὁ Λαέρτιος Διογένης εἰς τὸ παρατεθὲν ἀνωτέρω χωρίον αὐτοῦ λέγει ἀορίστως ὅτι ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν του τοιοῦτοι βωμοὶ «κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων». Μόνος δὲ ὁ περιηγητὴς Παυσανίας, ὅστις περιηγήθη τὴν Ἀττικὴν ἕνα καὶ πλεόν αἰῶνα μετὰ τὸν Παῦλον, ἀναφέρει ὅτι βωμοὶ ἀγνώστων θεῶν καὶ ἡρώων ὑπῆρχεν εἰς τὸ Φάληρον: «ἐνταῦθα (δηλ. ἐν Φαληρῶ) καὶ Σκιράδος Ἀθηναῖος ναὸς ἐστὶ καὶ Διὸς ἀπωτέρω, βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνομαζομένων Ἀγνώστων καὶ ἡρώων καὶ παίδων τῶν Θησέως καὶ Φαληροῦ» (Παυσ. Α' 1,4).

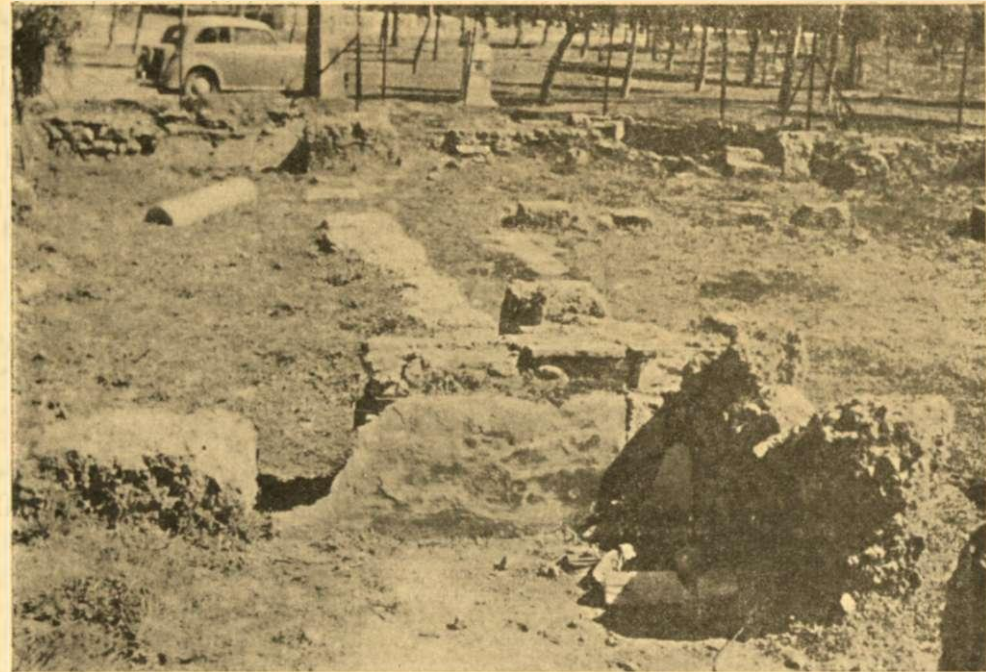
Τοῦτον πιθανῶς τὸν βωμὸν εἶδεν ὁ Παῦλος, ὅτε ἐρχόμενος ἐκ Βεροίας, διὰ θαλάσσης βεβαίως, ἀπεβίβασθη κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἐκεῖ παραλίαν καὶ κατόπιν, διελθὼν ἐκ Φαλήρου ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας διὰ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀγούσης πρὸς τὸ ἄστυ ὁδοῦ.

Τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶχομεν ἐπισημάνει σαφῆ ἵχνη μετ' ἀρχαίας γεφύρας, ἐτι δὲ ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῆς τάφων, κατὰ τινὰς ἐν ἔτει 1932 ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας μετὰ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου μου καθηγητοῦ Ἀ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, εἰς τὴν θέσιν «Ἁγιοὶ Θεόδωροι» τοῦ συνοικισμοῦ «Νέα Σμύρνη». Ἐντὸς δὲ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καὶ πέριξ αὐτῆς, εὔρομεν τότε ὄγκολίθους ἐπεξεργασμένους, πλάκας λευκοῦ μαρμάρου, τμήμα ἀναγλύφου κ.τ.λ., καθιστάνοντα φανεράν τὴν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ὑπαρξίν σπουδαίου ἄλλοτε ἱεροῦ καὶ βωμῶν, ἐν οἷς ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἀγνώστων θεῶν. Ἐπίσης παρετηρήσαμεν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἐξωτερικῆς ὕψεως τῆς ἐκκλησίας, ἐντετοιχισμένον ὑπὲρ τὴν θύραν μαρμαρίνον θωράκιον μετ' ἀναγλύφων κοσμημάτων, ἀνήκον εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν.

Ἐκ πάντων τούτων συνηγάγομεν τότε τὸ συμπέρασμα, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ ὀλίγοι κατ' ἀρχὰς ὀπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας ἴδρυσαν, ἀπὸ τοῦ 52 μ.Χρ., μικροὺς εὐκτηρίους οἴκους, κατόπιν δὲ ναοὺς, εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὡς ἐπὶ το πλείστον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν κατὰ δήμους ἀρχαίων ἱερῶν τῆς παλαιᾶς λατρείας.

Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πρώτων ἐν Ἀθήναις χριστιανῶν, τῶν τέως ἐθνικῶν, ἰδίᾳ τῶν πεπαιδευμένων, ἐν οἷς Διονύσιος ὁ Ἀεροπαγίτης καὶ ἄλλοι, ἐνεχαράχθη βαθύτατα ἡ ἐπισήμως ἐκφρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐρμηνεία, καθ' ἣν ὁ Ἄγνωστος Θεός, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευον ἤδη οἱ εἰδωλολάτραι Ἀθηναῖοι, δὲν ἦτο ἄλλος, εἰμὴ ὁ ὕψ' αὐτοῦ ἀναγγελλόμενος Θεός. Εἰς τὴν θέσιν δὲ τοῦ βωμοῦ ἐκείνου, ὅστις ἀπετέλεσε τὸν κρῖνον συνδέσεως τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν, εἶναι εὐλογον λίαν ἐνωρὶς νὰ ἴδρυσαν, οἱ ὀλίγοι οὗτοι πρῶτοι ἐν Ἀθήναις χριστιανοί, μικρὸν εὐκτήριον οἶκον, μετὰ ταῦτα δὲ, ἴσως μετὰ τὸ ἔτος 426, ὅτε διὰ διαταγματος ἐπεβλήθη ἡ μετατροπὴ τῶν ἱερῶν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ἀνήγειραν καὶ ἐκκλησίαν. Ταύτης τὴν θέσιν, οὐδόλως ἀπίθανον, νὰ κατέχη ἡ μικρὰ ἤδη καὶ ἄσημος ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἐν «Νέα Σμύρνη», ἐξ αὐτῆς δὲ ἴσως προέρχεται καὶ τὸ προμνημονευθὲν μαρμαρίνον θωράκιον.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν τούτων ἀνεκοινώθησαν διὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων «Ἀκρόπολις», «Πολιτεία», «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος» τῆς 17ης, «Καθημερινή» τῆς 19ης καὶ «Πρωτὰ» τῆς 30ῆς Μαρτίου 1932, ἔκτοτε δ' ἐγράφη, ὅτι: «δυναμέθα νὰ διακηρυξωμεν, ὅτι ἡ θέσις «Ἁγιοὶ Θεόδωροι» θὰ ἀποβῆ προσκύνημα τῶν εὐλαβῶν ἀνθρώπων σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Διότι ἡ θέσις αὕτη, εἶδος Νέας Ἰερουσαλήμ τῆς ὅλης Εὐρώπης, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, διὰ τοῦ ὀφθέντος ἐκεῖ ὕψ' αὐτοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ, νὰ εὗρη τὸν κρῖνον εὐφυοῦς συνδέσεως τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν».

Εἰκὼν 2. Ἐρείπια χριστιανικῆς βασιλικῆς εἰς τὴν Γλυφάδαν.

Ἐκκινῶν περαιτέρω ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἐὰν ὄντως ὁ Παῦλος εἶδε τὸν ἐν Φαληρῶ βωμὸν, θὰ ἐσφύζοντο ἴσως παραδόσεις καὶ ἐρείπια τῶν παλαιότερων χριστιανικῶν χρόνων κατὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Φαλήρου καὶ τὴν πέραν αὐτοῦ, ὑποδηλοῦντα τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ Ἀποστόλου, ἠρεύνησα καὶ ἀφοῦ εὗρον ἱκανὰς, ὡς νομίζω, ἐνδείξεις, κατέληξα εἰς τὸν κατωτέρω ἐκτιθέμενον συλλογισμόν.

Τὸ κατὰ τὴν νῦν «Γλυφάδαν» ἀκρωτήριον «Πούντα», μέχρι καὶ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, ἐλέγετο «Ἁγιά» ἢ «ἀκρωτήριον τοῦ Παύλου». Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ἰ. Ρ. Ραγκαβῆς (Τὰ Ἑλληνικά, τ. 1, ἐν Ἀθήναις 1853, σελ. 273): «Τὸ ἀκρωτήριον παρ' ὃ ἦν ὁ δῆμος τῶν Αἰξωνίδων Ἀλῶν ὀνομάζεται ἤδη Ἁγιά ἢ ἀκρωτήριον τοῦ Παύλου». Ἀλλὰ καὶ πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς «Γλυφάδας» (ἀκριβῶς παρὰ τὸ νῦν ζυθεσσιατόριον Ἀντωνοπούλου), τῇ 1929 ἀπεκαλύφθησαν τυχαίως καὶ ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ τότε ἐφόρου Ν. Κυπαρίσση ἐρείπια ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς ἐκκλησίας, σχήματος τρικλίτου βασιλικῆς μετὰ νάρθηκος, ἢ ὁποῖα κατὰ τὸν πρῶτον ἀνακοινώσαντα τὰ κατ' αὐτὴν καθηγητὴν Ἀ. Ὁρλάνδον, ἐκτίσθη κατὰ τὸν 5ον μ.Χρ. αἰῶνα, κατεστράφη κατὰ τὸν 7ον ἢ τὸν 7ον καὶ ἀνεκτίσθη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους μὲ πολὺ μικροτέρας διαστάσεις ὡς μονόκλιτος ναὸς οὗ οἱ τοῖχοι ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν κιονοστοιχιῶν τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς ἐγκτισθέντων ἐν αὐτοῖς τῶν ἀρχαίων κιόνων².

Τὸ κατὰ παραδόσιν διατηρηθὲν ὄνομα τοῦ ἀκρωτηρίου Ἁγιά ἢ τοῦ Παύλου (ἀρχικῶς

² Ἀ. Ὁρλάνδος, Πρακτικά Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τ. 5 (1930), σ. 258. Τοῦ αὐτοῦ «Εὐρετήριο τῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος», Γ' 1933, σ. 153.—Γ. Σωτηρίου, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς 1929, σ. 186 (ἐνθα κατὰ λάθος γράφεται «ὁ ἀρχαῖος δῆμος Αἰξονος» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Αἰξωνῆς).

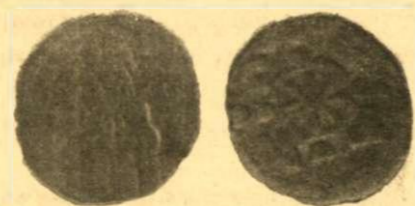
Εικόνα 3. 'Ερείπια του ναού της χριστιανικής βασιλικής εις την Γλυφάδα.

ίσως «*Άγιος Παύλος*») και η παρ' αυτό άνέγερσις μεγάλης χριστιανικής εκκλησίας, κατά την άκτήν, εύθυς πιθανώς ως έπετράπη έλευθέως ή άσκησις της χριστιανικής λατρείας, ήτοι κατά τον 5ον μ.Χρ. αιώνα, θεωρώ ως έχοντα στενήν σχέσιν και έξάρτησιν προς άλληλα δεικνύουσι δέ, ότι εις το σημεϊον εκείνο ίσως έπιστεύετο, ότι άπεβιάσθη ο Άπόστολος των Έθνών, και εις άνόμνησιν του γεγονότος έκτισαν την αρχαίαν εκκλησίαν της οποίας σώζονται ήδη τα έρείπια. Από του ονόματος δέ της εκκλησίας πιθανώς εκλήθη και το άκρωτήριο «*Άγιος Παύλος*» ή και τάνάπαλιν, από της παραδόσεως ότι εις εκείνο το σημεϊον άπεβιάσθη ποτε ο

Παύλος, έλαβε το άκρωτήριο το όνομα αυτού και εξ αυτού ίσως και η εκκλησία, ίδρυθεϊσα εις άνάμνησιν και διαιώνισιν του σπουδαιοτάτου τούτου δια τον χριστιανισμόν γεγονότος, της άποβιάσεως εκεί του Παύλου και της δια Φαλήρου μεταβάσεως αυτού εις Αθήνας.

Έκει λοιπόν, επί των έρειπίων της αρχαίας χριστιανικής βασιλικής, και δι' ους λόγους έξέθηκα άνωτέρω, άπεφασίσθη ή εκτέλεσις μεγαλοπρεπούς θρησκευτικής τελετής, εις την οποίαν εκλήθησαν να παραστούν, ο Μακαριώτατος Πάπας και Πατριάρχης Άλεξανδρείας κ. Χριστοφόρος Β' μετά της Ιερᾶς Συνόδου Άλεξανδρείας, ως εκπρόσωποι του άποδήμου Έλληνισμού, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Σπυρίδων μετά της Ιερᾶς Συνόδου της Ελλάδος και πολλοί άλλοι, κατά την κατάθεσιν του θεμελίου λίθου της επ' ονόματι του Άποστόλου Παύλου και των Αθηναίων Αγίων εκκλησίας, ή οποία πρόκειται να άνεγερθη εις τον νέον οικισμόν «*Α Ί ξ ν ή*».

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ-ΠΑΛΛΙΟΣ

Χαλκοῦν νόμισμα βυζαντινῶν χρόνων εὑρεθὲν παρὰ τὴν Β. πλευρᾶν τοῦ Ἀγ. Νικολάου «Πυρναρῆς».

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΣΤΗ ΝΗΣΙΣΤΑ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ (*)

ΓΙΑ τον ελληνικό λαό η μεγαλύτερη γιορτή του χρόνου δεν είναι, όπως στους λαούς της Δυτικής Ευρώπης, η Γέννηση του Χριστού, αλλά η Ανάσταση. Η αιτία δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, η συμβολική σημασία της κατά τον Άγώνα της Άνεξαρτησίας, γιατί και στους χρόνους της τουρκοκρατίας και παλιότερα υπήρχε η διάκριση αυτή. Η εξήγηση πρέπει να αναζητηθῆ μάλλον σε επιβίωση εθνικῶν και αρχαιοελληνικῶν συνηθειῶν λατρείας κατά την άνοιξη. Και η καλλιτέρευση του καιρού παίζει μεγάλο ρόλο σε τοῦτο, γιατί ο λαός μας εύχαριστεϊται όχι τόσο πολύ στις κλειστὲς γιορτὲς μέσα στα σπίτια το χειμῶνα με το κρύο, όσο σε πανηγύρια έξω στο υπαίθρο κοντά στις εκκλησίες. Την άνοιξη γίνονται και ομαδικὲς μετακινήσεις πληθυσμῶν: τῶν ποιμένων από τα χειμαδιὰ στα βουνά, τῶν ξενητεμένων επιστροφῆ κ.ά. «Τώρα ναί Μάης κι άνοιξη, τώρα να το καλοκαίρι τῶρα κι η γῆς στολίζεται στ' άνθι και στο λουλούδι τῶρα κι ο ξένος βούλεται στον τόπο του να πάη».

Απ' τ' Αϊ-Γιωργιού ως τ' Αϊ-Δημητριού είναι πολλές οι γιορτὲς και τα πανηγύρια. Σ' όλες ξεχωρίζουν οι γιορτὲς της Αναστάσεως. «Σάν τῶ Βαγιῶ και τῆ Λαμπρῆ, σάν ποιὸ άγαπάει η καρδιά σου; με τ' άσπρα με τα κόκκινα και με τα λουλουδάτα» και τῆ μερούλα τ' Αϊ-Γιωργιού χρυσή άλλαξιὰ ν' άλλαξιη» «για να γιορτάσουν τ' Αϊ-Γιωργιού, να ρίξουν στο σημάδι».

Απ' τις γιορτὲς πάλι όλου του χρόνου, άλλες τις χαίρονται μονάχα οι μεγάλοι ομαδικά κι επίσημα. Υπάρχουν όμως και μερικὲς γιορτὲς πού τις χαίρονται τα παιδιά ή στις ίδιες μέρες παράμερα από το γιορτασμό τῶν μεγάλων, ή σε έντελῶς ιδιαίτερες ημέρες. Αὐτὲς γεμίζουν την ψυχή μας με τις πρώτες άδολες χαρὲς κι είναι νοσταλγία για τα ύστερινά μας χρόνια και πηγὴ εμπνεύσεων για πνευματικὲς δημιουργίες. Ο κάθε τόπος έχει τις δικὲς του. Όλες μαζί θὰ έδειχναν τί θησαυρῶν λαογραφικῶν φορεῦς είναι το παιδί, πολλές φορὲς παναρχαίων.

Στην πατρίδα μου, τῆ Νησίστα τῶν Τζουμέρκων, μέρες πού τα παιδιά εκδηλώνουν λαογραφικά ἔθιμα είναι: τῆν παραμονή του Χριστου το βράδυ πού παντρεύουν τῆ φωτιά το πρωί του Χριστου πού τα κορίτσια καλημερίζουν τῆ βρύση και συναγωνίζονται ποιὸ θὰ πρωτοπάη τῆν παραμονή της Πρωτοχρονιάς πού φτιάνομε τῆν μπουκουβάλα και βάζομε το νόμισμα μέσα για το ποιὸς είν' ο τυχερός: τῆν παραμονή τῶν Φώτων το βράδυ πού γίνεται το νερό κρασι και φυλάνε ως τα μεσάνυχτα ποιὸς θὰ το πετύχη τις άποκριὲς με τα σφαχτά και τις τυρόπιττες τῆν Καθαρή Δευτέρα πού φτιάνουν τῆν Άρμυροκουλούρα για να ιδοῦν

(*) Για τον καταρτισμό της συλλογῆς αὐτῆς εἶχα ὑπ' ὄψει μου κυρίως τῆ δική μου μνήμη και τῆ συλλογὴ του πολύκλαυτου ἀδελφοῦ μου Γιώργου. Έχρησιμοποίησα επίσης τῆ συλλογὴ του συγχωριανοῦ Χριστου Δασκαλάκη φροντιστοῦ της Έθνικῆς Βιβλιοθήκης πού εύγενῶς μου επέτρεψε και η οποία συμπλήρωσε σε πολλά τῆ δική μου. Εἶδα επίσης τῆν άνέκδοτη συλλογὴ του φίλου συνεργάτου και συμπατριώτου Ἀγγ. Ν. Παπακώστα «Δημοτικὰ τραγούδια του Ζαγορίου». Τα τραγούδια όμως τα έβαλα ακριβῶς όπως λέγονται στο χωριό, άλλ' όχι στην τοπικῆ προφορὰ.

τήν τύχη τὴν παραμονὴ τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ βασιλεῖμα ἡλιοῦ ποὺ γυρίζουν σ' ὅλα τὰ χωράφια χτυπώντας ταψιά γιὰ νὰ φύγουν τὰ σέρπεντα τῆς Ἀναλήψεως μὲ τὴ γαλατόπιττα τοῦ Σωτήρος ποὺ σπάζουν καρύδια γιὰ νὰ ἰδοῦν ποιὸς εἶναι γερός· τοῦ Ἀι-Γιαννίου (29 Αὐγούστου) ποὺ δὲν τρῶνε σῦκα κόκκινα καὶ κάθε ἄλλο καρπὸ κόκκινο· στὰ ξεφλουδίσματα τῶν καλαμποκιῶν τοῦ Σταυροῦ ποὺ γίνεται στὸ Πετροβούνι τῆς Ἄρτας ἔμποροπανηγύρη καὶ τὰ παιδιὰ νοιώθουν ἰδιαιτέρως συγκινήσεις γιὰ τὰ ψώνια ποὺ θὰ κάμουν ἢ καὶ ποὺ θ' ἀξιωθοῦν νὰ πᾶνε στὴν ὀνειρευτὴ πόλη, τὴν Ἄρτα τῆς Πολυσπορίτσας (21 Νοεμβρίου) καὶ τοῦ Ἄντριῶς (30 Νοεμβρίου) ποὺ βράζομε τὰ πολυσπώρια· τὴ Σαρακοστὴ ποὺ μὲ τὶς παγίδες μαζεύουνε πουλιὰ γιὰ νὰ τὰ φᾶνε τοῦ Χριστοῦ· τὶς μέρες ποὺ εἶναι γιορτὴ στὰ ξωκλήσια καὶ πᾶνε καὶ βρίσκουν μεγάλη χαρὰ νὰ χτυποῦν τὰ σήμαντρα ἢ τὴν καμπάνα καὶ νὰ παίξουν τὶς ὀμάδες, τὸ στριπτό κ.ἄ.. Οἱ σπουδαιότερες ὁμῶς ἀπ' ὅλες τὶς γιορτὲς εἶναι· τοῦ Λαζάρου καὶ οἱ ἄγγυπνιές τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος· ἐπίσης ἡ νύχτα τῆς Ἀναστάσεως ὅταν κρένουν τὴν Ἀνάστασι ποὺ οἱ ξενιτενέμοι θὰ κάψουν πυροτεχνήματα καὶ τὰ παιδιὰ θὰ καμαρώνουν τὶς ἄσπρες λαμπάδες τοὺς στολισμένους μὲ «φρουτά» (=χάρτινα πολύχρωμα κρόσσια). Τὰ παιδιὰ βρίσκουν χαρὰ καὶ ὅταν γίνονται οἱ διάφοροι καρποὶ π.χ. τὰ κεράσια, τὰ μούρα, τὰ κορόμηλα, τὰ ἀχλάδια, τὰ σῦκα, τὰ κάστανα, τὰ κράνα, τὰ βατόμουρα (κατσάμπρα), τὰ ἀγγιόγκορτσα, οἱ κοκκοσιούλες, καὶ τὰ ντρούμερα (εἶδος ἄγρια γεώμηλα), τὸ τσαῖ κι οἱ παπουτσιές, τὰ μελίκοκκα, τὰ χαμοκέρασα κ.ἄ.

Ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς παιδικὲς γιορτὲς, ἡ γιορτὴ τοῦ Λαζάρου ἔχει ξεχωριστὴ σημασία γιὰτί τότε τὰ παιδιὰ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία μὲ τὴν παρέα τους νὰ γυρῶσιν ὅλο τὸ χωριό, ἀκόμη καὶ συνοικίως τῶν γειτονικῶν χωριῶν (Σκούπα, Πολίτσιαννα, Φτέρη, Τραπεζάκι, Πισσιανά), νὰ εἰποῦν τὰ τραγοῦδια τοῦ Λαζάρου καὶ νὰ μαζέψουν αὐγὰ καὶ χρήματα.

Ἀπὸ τὸ χειμῶνα, στὸ σχολεῖο ἢ καὶ στὰ χωράφια καὶ βοσκοτόπια, τὰ παιδιὰ προσπαθοῦν νὰ κάμουν τοὺς συνδυασμούς, τὶς παρέες ἢ συντροφίες, ποὺ θὰ πᾶνε μαζὶ «Λαζάρου». Γιατί πρέπει νὰ κάμουν ἕνα σωρὸ ἐτοιμασίες καὶ προπονήσεις· νὰ φτιάξουν τὰ «σκόπια» (=γερὲς ξύλινες μαγκούρες) τους, γιὰ τὰ μαντρόσκυλλα καὶ γιὰ στηρίγματα τῶν καλαθιῶν μὲ τ' αὐγά, νὰ βροῦν καλάθια ποὺ θὰ στολίσουν καὶ ὅπου θὰ βάζουν τ' αὐγά, ἐπίσης νὰ βροῦν «κύπρους» ποὺ θὰ τοὺς χτυποῦν συνοδεύοντας τὰ τραγοῦδια. Ἀκόμη νὰ ἀποστηθίσουν καλὰ τὰ τραγοῦδια καὶ νὰ συνηθίσουν νὰ τὰ τραγουδᾶνε καλὰ.

Οἱ παρέες εἶναι πολλῶν εἰδῶν· πρῶτον τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀπὸ ἕξ χρονῶν καὶ πάνω ποὺ θὰ πᾶν γιὰ πρώτη φορὰ. Αὐτὰ στὴν ἀρχὴ πηγαίνουν στὰ γειτονικά καὶ στὰ συγγενικά σπιτία χωρὶς νὰ λένε τραγοῦδι. Πᾶνε δυὸ δυὸ μὲ ἕνα καλάθι δειλὰ δειλὰ καὶ εἶναι ἐκδηλὴ ἢ χαρὰ τους γιὰ τὰ αὐγά καὶ τὶς πενταροδεκάρες ποὺ μαζεύουν.

Ἐπειτα εἶναι τὰ λίγο μεγαλύτερα παιδιὰ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ σχολείου ποὺ πᾶνε ἐπίσης δυὸ δυὸ μὲ ἕνα καλάθι κι αὐτὰ ξέρουν ἕνα τραγοῦδι, τὸ «Σήμερον ἔρχετ' ὁ Χριστός...» Αὐτὰ πηγαίνουν «μὲ τὸ ἕνα», δὲν πηγαίνουν «μὲ τὰ πολλά». Τὸ πολὺ νὰ ξέρουν καὶ τὴν «Ξενιτειά» ἀπὸ τὰ πολλὰ τραγοῦδια. Πάντως, ὅταν πηγαίνουν στὰ σπιτία, τὰ ρωτοῦν : μὲ ποιά εἶστε ; μὲ τὸ ἕνα ἢ μὲ τὰ πολλά ; Πηγαίνουν τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὸ πρωτὶ τῆς Παρασκευῆς ἕως τὸ βράδυ, ὅποτε γυρίζουν στὰ σπιτία τους.

Τέλος εἶναι τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ ποὺ πᾶνε «μὲ τὰ πολλά» κι αὐτὰ πηγαίνουν συνηθέστατα ἀνὰ τέσσερα μὲ δυὸ καλάθια ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς καὶ συνεχίζοντας καὶ τὴ νύχτα. Σπανιώτερον πηγαίνουν καὶ παιδιὰ ποὺ ξεσκόλισαν, συνηθῶς ἀνὰ τέσσερα, ἄλλὰ κάποτε καὶ ἀνὰ ἕξ, μὲ δύο ἢ τρία καλάθια. Αὐτὰ εἶναι ἄσσοι στὰ τραγοῦδια καὶ πηγαίνουν ὄχι τόσο γιὰ κέρδος ὅσο ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸ ἔθιμο.

Οἱ παρέες αὐτὲς ποὺ πᾶνε τὸ ἀπόγευμα καὶ τὴ νύχτα ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀνὰ

τέσσερες ἢ ἕξ «κύπρους» ποὺ τοὺς χτυποῦν ρυθμικά ὅταν τραγουδοῦν «διπλὰ» τὸ τραγοῦδι ποὺ ζήτησε ὁ νοικοκύρης. Γυρίζουν ὅλη νύχτα σ' ὅλο τὸ χωριὸ μὲ τὴ σειρά σ' ὅλους τοὺς μαχαλάδες ποὺ πολλὲς φορὲς χωρίζονται μὲ δάση, ρέματα καὶ ράχες δλόκληρες.

Ἄς παρακολουθήσωμε δλόκληρη τὴ μέρα αὐτὴ καὶ τὴ νύχτα (παραμονὴ τοῦ Λαζάρου) στὸ χωριό.

Εἶναι Ἄπριλης. Τὸ χωριὸ ἀπλώνεται στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἡλιοῦ. Τὰ δάση, τὰ βοσκοτόπια, καὶ τὰ χωράφια εἶναι στὴν καλλίτερὴ τους ὥρα. Ἀφειδώλευτα σπαταλιέται παντοῦ τὸ πράσινο καὶ πλήθος λουλούδια ἀνάμεσά του, «λουλούδια μύρια ποὺ καλοῦν χρυσὸ μελισσολόι, ἄσπρα, γαλάζια, κίτρινα ποὺ κρύβουνε τὴ γλόη» (Σολωμός). Τὰ δέντρα εἶναι ἀνθισμένα καὶ φαντάζουν σὰ νύφες : κερασιές, ἀχλαδιές, μηλιές, βατομουριές, ἀγγιτριανταφυλλιές, σπάρτα, χιλιάδες ρεῖκια, πουργάρια μὲ τὸ μούγκρο (=ροδάμι). . . Παντοῦ βλαστάρια κι ἄνθη. Ὅλα τὰ πουλιὰ τῆς ἀνοιξῆς χαίρονται λὲς τὸ μὲ τόσες τεχνικὲς ποικιλίες πέταμά τους, τὰ μάγια τῆς φωνῆς τους καὶ τὰ κάλλη τῶν φτερῶν τους. Αἰτοί, ὄρνια καὶ κουκκάλογα, κοράκια, γεράκια καὶ κίσσες, κοπάδια φάσες, πέρδικες, τρυγόνια, ἀηδόνια, κυργιαρίνες, κοσσύφια, τσιολκάνες (=δρυκολάπτες), τσαλαπετεινοί, καλογιάννοι, τρυποφράχτες, σιταρῆθρες, γαλιάντρες, σπουργίτια, σπῖνοι, μελισσοουργοί. Παντοῦ χελιδόνια κι ὁ κοῦκος τὸ λέει στὶς πλαγιές. Καὶ παντοῦ ἢ βοῇ τῶν ἐντόμων μέσ' στὰ λουλούδια τῆς γλόης καὶ τῶν φυλλωμάτων. Νερὰ καθάρια ἀφθονα κελარύζουν στίς ρεματιές. Κοπάδια βόσκουν στοὺς χερσότοπους. Ζευγάδες διβωλίζουν καὶ σπέρνουν. Κόττες καθαρίζουν, κοκόρια λαλοῦν, ἀρνιὰ καὶ κατσίκια βελάζουν, βώδια μουγκρίζουν, κι ἄκοὺς φλογέρες καὶ σιουρίσματα καὶ τραγοῦδια καὶ σάλαγο ζευγολάτη, τσοπάνη, ἀγωγιάτη.

Σ' αὐτὴν τὴν παραδεισένια ὁμορφιὰ τοῦ χωριοῦ τὰ παιδιὰ κόβουν λουλούδια ἀπὸ κερασιά, κυδωνιά, μηλιά, ἀχλαδιά. Στολίζουν μὲ ὁμορφες γυρλάντες τὰ καλάθια τους, παίρνουν καὶ τὰ σκόπια τους καὶ καλοντυμένα ξεκινᾶν νὰ πᾶνε «Λαζάρου». Γεμίζουν τὰ μονοπάτια παρέες. Ἄλλου δυὸ δυὸ, ἄλλου τέσσερες τέσσερες. Πρῶτα πᾶνε στὴ γειτονιά τους κι ὕστερα μακρύτερα.

Ὅπου ὑπάρχει ἄγγιο ζαβὸ σκυλλὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀποφεύγουν, γιὰτί δὲν θὰ τὰ βγάλουν πέρα. Τὰ μεγαλύτερα ὁμῶς παιδιὰ ἐπιδιώκουν κι ὅλα νὰ πολεμήσουν μὲ τὰ ἀγγιεμένα σκυλλιά χρησιμοποιοῦντας τὰ γερά σκόπια ὅσο νὰ μποῦν στὰ σπιτία. Φαντάζεται κανεὶς, πρὸ παντὸς τὴ νύχτα, τὶ φωνῆς σκυλλιῶν ἀντηχοῦν σ' ὅλες τὶς γειτονιές.

Μπαίνει ἢ παρέα μέσα στὸ σπιτί. Καλημερίζουν ἢ καλησπερίζουν καὶ εὐχονται «χρόνια πολλά». Ἡ νοικοκυρὰ ἢ τοὺς δίνει αὐγὰ ἢ χρήματα ἢ κι ἀπ' τὰ δύο καὶ φεύγουν χωρὶς νὰ τοὺς ζητηθῆ νὰ τραγουδήσουν, ἢ τοὺς βάζει νὰ καθίσουν στίς κασσέλες ἢ στὰ σανίδια γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν, τοὺς φιλεῖει ξηρὰ σῦκα «πασουμάδες», καρύδια, λεφτοκάρνα ἢ καὶ τοὺς δίνει νὰ φᾶνε : γάλα, τυρὶ, πρέντζα. Ἐπειτα τοὺς λέει νὰ τραγουδήσουν τὰ τραγοῦδια ποὺ θέλει. Ἄν τὰ παιδιὰ εἶναι «μὲ τὰ λίγα» θὰ εἰποῦν μόνον τὸ «Λάζαρο» ἢ τὸ πολὺ καὶ τὴν «Ξενιτειά». Ἄν ὁμῶς εἶναι «μὲ τὰ πολλά» τότε τοὺς ζητάει ἢ μόνον τὸ «Λάζαρο» καὶ ἄλλα ἢ μόνον ἄλλα.

Τοῦ Λαζάρου τὸ τραγοῦδι λέγεται ὡς ἑξῆς :

«Σήμερον ἔρχετ' ὁ Χριστός, ὁ ἐπευράνιος Θεός,
«Καὶ στὴν πόλη Βηθανία Μάρθα κλαίει καὶ Μαρία
«Λάζαρον τὸν ἀδερφόν τὸν γλυκὺ καὶ καρδιακόν.
«Τὸν μοιριολογοῦν καὶ λέγουν τὸν μοιριολογοῦν καὶ κλαίγουν.
«Τρεῖς ἡμέρες τὸν θρηνοῦσαν καὶ τὸν μοιριολογοῦσαν·
«τὴν ἡμέρα τὴν τετάρτη κίνησ' ὁ Χριστός γιὰ νᾶρθη.

«Τότε βγήκε κι ἡ Μαρία ἐξ' ἀπὸ τῆ Βηθανία:
 «— Ἄν ἐδῶ ἦσαν, Χριστέ μου, δὲν θὰ πέθνησκε ὁ ἀδερφός μου,
 «πλὴν κι ἐγὼ τῶρα πιστεύω καὶ καλῶτατα ἠεβύρω
 «ὄτι δύνεσαι ἂν θελήσης καὶ νεκρούς νὰ ἀναστήσης.
 «Καὶ παρευθὺς ἀνήλθησαν τὸν τάφο του νὰ δείξουν.
 «Τότε κι ὁ Χριστὸς δακρύζει καὶ τὸν Ἄδη φοβερίζει:
 «— Ἄδη Τάρταρε καὶ Χάρε, Λάζαρέ μου, θὰ σὲ πάρω.
 «Δεῦρο ἔξω, Λάζαρέ μου, φίλε μου κι ἀγαπητέ μου.
 «Καὶ παρευθὺς ἀπὸ τὸν Ἄδη σὰν ἐξαίσιον σημάδι,
 «Λάζαρος ἀπελυτρώθη, ἀναστήθη καὶ σηκώθη,
 «ζωντανός, σαβανωμένος καὶ μὲ τὸ κερί ζωμένος.
 «Μαθηταὶ καὶ οἱ ἀποστόλοι τότε τὸν ρωτοῦσαν ὅλοι:
 «— Πές μας, Λάζαρε, τί εἶδες εἰς τὸν Ἄδη πού ἐπήγες;
 «— Εἶδα φόβους, εἶδα τρόμους, εἶδα βάσανα καὶ πόνους.
 «Δῶστε μου λίγο νεράκι νὰ ξεπλύνω τὸ φαρμάκι
 «τῆς καρδίας, τῶν χειλέων καὶ μὴ μὲ ρωτᾶτε πλέον·
 «τοῦ χρόνου πάλιν ἔρχομαι μὲ ὑγεία νὰ σᾶς βροῦμε.
 «χρόνους πολλούς» ἢ «καὶ εἰς ἔτη πολλά» ἢ «χρόνια πολλά»

Τὰ παιδιὰ φεύγουν εὐχαριστημένα καὶ χαίρονται γιατί ἀνεβαίνουν τ' αὐτὰ στὸ καλάθι ἢ φουσκώνει ἢ τσέπη μὲ λεπτὰ.

Κατὰ τὸ σεβαστὸ μου φίλο συγγραφεὺν Χρῆστο Δασκαλάκη στὸ ἀπέναντι ἴχρωιδ' ἀπ' τὸ δικό μου, δηλ. στῆ Νησίστα Παλαιᾶς Ἑλλάδος, τὰ παιδιὰ πού πηγαίνουν μόνο μὲ τὸ Λάζαρο ντύνουν κι ἕνα μὲ πουκάμισο καὶ ὅταν λέν τὸ τραγούδι εἶναι ξαπλωμένο χάμω, ὅταν δὲ εἰποῦν: «Λάζαρος ἀπελυτρώθη, ἀναστήθη καὶ σηκώθη», τότε τὸ παιδιὸ σηκώνεται καὶ λέει μαζί μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ τὰ ἐπόμενα λόγια τοῦ τραγουδιοῦ.

Οἱ παρέες πού πάνε «μὲ τὰ πολλὰ» συνήθως ξεκινοῦν ἀφοῦ τσακίση ἡ μέρα. Εἶναι κανονικὰ τέσσερα κι ἔχουν δυὸ καλάθια στολισμένα ὁμορφα, μὲ τέσσερα σκόπια ἀπὸ φελίκι ἢ ἄλλο γερὸ ξύλο καὶ οἱ καλλίτερες παρέες καὶ μὲ τέσσερες κύπρους. Τοὺς κύπρους συνήθως τοὺς χρησιμοποιοῦν οἱ παρέες πού ξεκινᾶν τὸ βράδυ ἀπὸ 4 ἢ 6 μέλη, ἀλλὰ καὶ οἱ παρέες πού ξεκινοῦν τὸ ἀπόγευμα τοὺς χρησιμοποιοῦν.

Τῆ νύχτα σ' ὅλες τῆς συνοικίες καὶ τοὺς δρόμους ἀκούονται τὰ τραγούδια, οἱ κύπροι καὶ οἱ φωνῆς τῶν παιδιῶν πού κινοῦνται. Τὰ σκυλλιά αὐτῆ τῆ μέρα καὶ τῆ νύχτα ἀναστατωθῆκαν, χαλαῖνε τὸν κόσμον στὰ ἀλυχήματα. Οἱ ἔρημοι δρόμοι μέσα στὰ δάση καὶ τὰ ρέματα τῶρα ἀντιλαλοῦν στὸ πέρασμα καὶ στίς φωνῆς τῶν παιδιῶν. Ὅπου ὑπάρχει παράδοση ὅτι βγαίνουν φαντάσματα ἢ δαιμόνοι ἢ ἡσκιώματα, περιμένουν νὰ μαζετοῦν πολλὰ μαζί γιὰ νὰ μὴ φοβηθοῦν. Στὰ λαγκαδία καὶ στὰ δάση δὲν θὰ φοβοῦνται τῶρα ζουλάπια γιατί τὰ σκόπια ἀντέχουν νὰ παλέψουν καὶ μὲ λύκο ἀκόμη.

Ὅταν ξημερώνη Σάββατο, σταματοῦν οἱ παρέες καὶ τὰ παιδιὰ κατὰκοπα καὶ ἀγρυπνισμένα ἀφοῦ μοιραστῆκαν ὅ,τι μαζέψανε γυρίζουν στὰ σπίτια τους.

Οἱ παρέες «μὲ τὰ πολλὰ», ὅταν τοὺς δεχθοῦν, κάθονται στίς κασσέλλες ἢ σὲ σανίδια ἢ καὶ χάμω στὰ στρωμένα μιτάφια ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ 'κεῖ δύο δύο ἢ τρεῖς τρεῖς καὶ ἀρχίζουν τὸ τραγούδι πού θὰ ζητήση ὁ ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Πρῶτα οἱ δυὸ ἢ τρεῖς κι ὕστερα στὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ τὰ ἴδια λόγια οἱ ἄλλοι δυὸ ἢ τρεῖς. Δηλαδὴ τὸ τραγούδι λέγεται διπλό. Οἱ κύπροι ὅμως χτυποῦνται ρυθμικὰ συνέχεια.

Τὰ τραγούδια εἶναι πολλὰ καὶ θὰ παραθέσουμε παρακάτω ὅσα λέγονται στὸ χωριὸ στίς ἡμέρες μου, πού πάλι ἀμφιβάλω ἂν εἶναι ὅλα. Τὸ κάθε τραγούδι, πλὴν τοῦ «Σήμερον ἔρχετ' ὁ Χριστός...», λέγεται μὲ τὰ ἐξῆς συμπληρώματα:

α) Εἰσαγωγή

«Καλῶς σᾶς εὖρ' ὁ Λάζαρος καὶ φέτο καὶ τοῦ χρόνου,
 «μὲ τ' ἄσπρα μὲ τὰ κόκκινα καὶ μὲ τὰ λουλουδάτα
 «σὰν τῶ Βαγιῶ καὶ τῆ Λαμπρῆ σὰν ποιὸ ἀγαπάει ἡ καρδιά σου;»

β) Ἀκολοθεῖ τὸ τραγούδι ἢ τὰ τραγούδια πού ζητήθηκαν.

γ) Ἀκολοθεοῦν οἱ εὐχές.

«Ὅσ' ἄστρια σέρν' ἡ μπερπεριά (ἢ: ἡ ξαστεριά) καὶ κεραμίδια ἢ πόλη·
 «ὄσα χορτάρια ἀπὸ τῆ γῆς, μπουμπούκια ἀπὸ τὰ δέντρα·
 «ὄσα κεροσταλάματα πὸ τ' ἅγιο μοναστήρι,
 «τόσα καλὰ νὰ δώκ' ὁ Θεὸς ἐδῶ πού τραγουδάμε.
 «Ἐδῶ πού τραγουδήσαμεν πέτρα νὰ μὴ ραῖση
 «κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήση.
 «Νὰ ζήση χρόνους ἑκατὸ κι ὀμπρὸς νὰ τοὺς περάσῃ.
 «Κι ἀπὸ τοὺς ἑκατὸ κι ὀμπρὸς ν' ἄσπρῃση νὰ γεράσῃ.
 «Ν' ἄσπρῃση σὰν τῆ βαμπακιά (ἢ: σὰν τὸν Ἑλυμπο) σὰν τ' ἄγριο περιστέρι·
 «Ν' ἄσπρῃσουν τὰ μαλλάκια του, ν' ἄσπρῃσουν καὶ τὰ γένεια.
 «Ὁ Λάζαρος ἀπέρασε μὲ δώδεκ' Ἀποστόλους.
 «Ἀλήθεια ἀλήθεια ἀπέρασε μὲ δώδεκα Ἀποστόλους.
 «Ὁ Λάζαρος ἀπέθανε καὶ πάλιν ἀναστήθη.
 «Ἀλήθεια ἀλήθεια ἀπέθανε καὶ πάλιν ἀναστήθη».

β) Τέλος

«Καλῶς σᾶς εὖρ' ὁ Λάζαρος καὶ φέτο καὶ τοῦ χρόνου.
 «Τοῦ χρόνου καὶ τ' ἀντίχρονο μὲ γελα νὰ σᾶς βροῦμε»
 «καὶ εἰς ἔτη πολλά» ἢ «χρόνια πολλά».

Τὰ τραγούδια εἶναι τὰ ἐξῆς. Δὲν τὰ παραθέτω στὴν τοπικὴ προφορὰ.

1. ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Ἔχω πουλί στὴν ξενιτιά, δὲν ξέρω πού κουνιᾶζει.
 Ξενιτεμένο μου πουλί καὶ πολυτιμημένο,
 ἢ ξενιτεῖα σὲ χαιρετᾶ κι ἐγὼ 'χω τὸν καμὸ σου.
 Τὰ ξένα θέλουν φρόνιμα, θέλουν ταπεινωμένα,
 θέλουν ματάκια χαμηλά νὰ σκύψουν νὰ διαβαίνουν.
 Ἡ ἀφρώστεια θέλει στρώματα, χρυσὲς προσκεφαλάδες,
 θέλει μονούλας γόνατα καὶ πατρικὲς ἀγκάλες,
 θέλει ἀδέρφια γκαρδιακά νὰ τὸν γεροκομᾶνε
 γιὰ νὰ τοῦ πλένουν τὰ σκουτιά, νὰ τοῦ πλένουν τὰ
 ρούχα·
 τὰ πλένουν μιά, τὰ πλένουν δυὸ, τὰ πλένουν τρεῖς καὶ
 πέντε
 κι ἀπὸ τίς πέντε καὶ μπροστὰ τὰ ρίχνουν στὸ σοκάκι:
 — Πᾶρε, ξένε μ', τὰ ρούχα σου, πᾶρε καὶ τὰ σκουτιά
 σου!

Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, αὐτοῦ στὰ ξένα πού εἶσαι;
 Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προδοῦσω;
 Νὰ στείλω μῆλο σέπεται, κυδώνι μαραγκιάζει·
 νὰ στείλω μωσχαστάφυλο, κι αὐτόνο σταφιδιάζει·
 νὰ στείλω τὸ θακράκι μου σ' ἕνα χρυσὸ μαντήλι;
 Τὸ δάκρυ εἶναι καυτερὸ καὶ καίει τὸ μαντήλι.
 Νὰ στείλω τῷ Βαγιῶ κερί καὶ τῆ Λαμπρῆ λαμπάδα
 καὶ τῆ μερούλα τ' Ἄϊ — Γηγυιοῦ χρυσὴ ἀλλαξιά ν' ἀλ-
 λάξῃ.

— Βόθη το, Ἄϊ—Γιώργη μ', βόθη το, ὅσο νὰ πάη
 καὶ νάρθη,
 νὰ πάη καλὰ στὴν ξενιτιά, νάρθη καζαντισμένως,
 νὰ φέρ' τὰ γρόσια φόρτωμα καὶ τὰ φλουριά στὴν τσέπη.

2. ΤΩΝ ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ

Ἐδῶ στίς μάντρες τίς ψηλές, τίς καγκελοπλεγμένες
 μέσα ἔχουν χίλιες μέλισσες καὶ ἐξήντα δυὸ κρινιά.

Βγάζουμε μέλι καὶ κερί καὶ πράσινες λαμπάδες.
 Τὸ μέλι τρώει ἡ ἀρχοντιά (ἢ: τῶν οἱ ἀρχοντες) καὶ τὸ
 κερί οἱ ἅγιοι
 κι αὐτὰ τὰ μελισσοδότανα τὰ παίρνουν οἱ Λαζάροι.

3. ΤΩΝ ΓΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

Ἐδῶ στίς αὐάντρες τίς ψηλές τίς καγκελοπλεγμένες (ἢ:
 καγκελοκλεισμένες),
 μέσα ἔχουν χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια.
 Σὰν τὰ μερμήγκια περπατοῦν, σὰν τὰ μέλισσα βάζουν,
 σὰν τὰ μελισσομέρηγκια πού βάζουν τὰ κουδούνια (ἢ:
 στὰ χειμαδιά πηγαίνουν).

Πέντε νάρμέγουν τὸ πρῶτ' οἱ ὀχτῶ τὸ μεσημέρι
 καὶ μὲς στὸ γέμμα τοῦ ἡλιοῦ νάρμέγουν δέκα πέντε.
 Κι ὁ πιστικὸς πού τὰ φυλάει, ὁ καγκελοφρυδάτος,
 σέρνει τὸ φέσι του στραβὰ καὶ τὸν τσιαμπὰ κλωσμένο·
 σέρνει τὴν ἀγκλιτισούλα του σὲ βέργα κυπαρίσσι·
 σέρνει τὴν καρδαρούλα του σὲ τρία ἀριά στεφάνια·
 σέρνει τὴν τσαντιλούλα του σαράντα πέντε πῆγες.
 Τά, Θέ μ', τσιαποῦ τὰ διάζονται; τά, Θέ μ', πού τὰ
 τυλίγουν;
 Στούς οὐρανοὺς τὰ διάζονται, στοὺς κάμπους τὰ τυλί-
 γουν
 καὶ στὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσης τὰ λευκοκοπανίζουν.

4. ΤΟΥ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ ἢ ΤΩΝ ΒΩΔΙΩΝ

Τὰ πῶς νὰ τὸ τιμήσουμε τοῦτ' τ' ἄξιο τὸ ζευγάρι
 πού τραβάει ἴσια κι ὁμορφα σὰν τ' οὐρανοῦ τὰ ζυγὰ
 (ἢ: τὰ ζύγια).

Φυλάει καλοῦς, φυλάει χαμνοῦς, φυλάει ἕν ὄρφανον δλη.
 Κι ἡμεῖς ἐδῶ οἱ ὄρφανοὶ τὸ Θεὸ παρακαλοῦμε
 νὰ δυναμώση τὸ ζευγάρι
 γιὰ νὰ φυλάῃ ὄρφανούς καὶ ὄλη μας τῆ φτώχεια.

Κι ὁ πιστικός (ἤ: κι ὁ ζευγίτης) ποὺ τᾶκανε ὁ καγκε-
λοφρυδάτος
σέρνει τὸ φέσι του στραβά καὶ τὸν τσιτσιπᾶ κλωσμένο
σέρνει τ' ἀλέτρι ἀπὸ μιλιά καὶ τὸ ζυγὸ ἀπὸ δάφνη
σέρνει καὶ τὴ φκιαντρούλα του σὲ μιὰ χρυσὴ δεργούλα
(ἤ: σὲ βέργα κυπαρίσι),
σέρνει τὸ σκεπαράκι του τριγύρω στὸ ζουνάρι.

5. ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κυρά μου, τὸν υιγιόκα σου, κυρά μ', τὸν ἀκριβὸ σου,
τὸν ἔλουζες, τὸν χτένιζες, στὸ δάσκαλο τὸν στέλνεις.
Τὸν καρτερεὶ κι ὁ δάσκαλος μὲ μιὰ χρυσὴ θεργούλα.
Τὸν καρτερεὶ ἢ δασκάλισσα μὲ τρία κλωνάκια μόσχο:
Τὸ νὰ τὸ δίν' τῆς μνάς του, τ' ἄλλο τῆς ἀδερφῆς του,
τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τὸ θάνει στὸν κορφάκι,
γιὰ νὰ μυριζ' ὁ κόρφος του χειμῶνα καλοκαίρι,
τὸ καλοκαίρι ζάχαρη καὶ τὸ χειμῶνα μόσχο.

— Παιδί μου, ποὺ ν' τὰ γράμματα; παιδί μου, ποὺ
ν' ὁ νοὺς σου;
— Τὰ γράμματα εἶναι στὸ χαρτί κι ὁ νοὺς μου ἐδῶ ἴσα
πέρα πέρα

κι ἀντίπερα πέρα στὶς μαυρομμάτες
δipῶχουν τὰ ξανθὰ μαλλιά σαράντα πέντε πῆχες.
— Τά, Θέ μ', τσιτσιπὸ τὰ διάζονται; τά, Θέ μ', ποὺ τὰ
τυλίγουν;
— Στους οὐρανοὺς τὰ διάζονται, στους κάμπους τὰ
τυλίγουν
καὶ στὸν ἀφῶ τῆς θάλασσας τὰ λευκοκοπανίζουν.

6. ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

'Εδῶ στὰ σπιτία τὰ ψηλά τὰ μαρμαροχτισμένα.
'Απ' ὄξω νῆχουν μάρμαρο καὶ μέσα χρυσοχτισμένα.
Μέσα κοιμάται ὁ ἀφέντης μας μ' ἔξηντα παλληκάρια.
Κοιμάται κι ἡ κυρούλα μας μὲ δώδεκα θαΐτσες.
— Ξύπνα, κυρά μ', τίς θαΐτσες (ἤ: τίς θάγιες σου) ν'
ἀνάψουν τὰ λιχνάρια,
νὰ θγάλουν κόκκινες φωτιές καὶ πράσινες λαμπάδες,
νὰ φέξῃ τ' ἀφεντάκη μας νὰ λύσῃ τὴ σακκούλα,
νὰ κοσκινίσῃ τὸ φλουρί, νὰ πέσῃ τὸ διαμάντι,
καὶ αὐτὰ τὰ κοσκινίσματα τὰ παίρνουν οἱ Λαζάροι.

7. ΤΟΥ ΕΤΟΙΜΟΥ ΝΑ ΝΥΜΦΕΥΘΗ 'Η ΤΟΥ ΑΝΥΠΑΝΤΡΟΥ

Κυρά μου, τὸν υιγιόκα σου, τὸν κόκκινο κρασᾶτο (ἤ:
κυρά μ', τὸν ἀκριβὸ σου),
πέντε μικρὲς τὸν ἀγαποῦν καὶ δεκοτῶ μεγάλες.
'Η μιὰ τῆς ἄλλης ἔλεγε, νῆ μιὰ τῆς ἄλλης λέει:
— "Ἄς εἶναι κι ἄς τὸν πάρουμε κουμπὶ καὶ δαχτυλίδι·
τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῆ καὶ τὸ κουμπὶ νὰ πέσῃ.
Νὰ πέσῃ καὶ νὰ διάβαινε τοῦ Δράκου τὸ λιθάδι·
κι ὁ Δράκος τὸν ἀγκάντευεν ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα.
— Πέσε μ', καλὲ μ', τὰ τί ἔχασες; καλὲ μ', τὰ τί γυ-
ρεύεις;
— Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔχασα καὶ τὴν γυρεύω.
'Αν τὸ 'δρῃ νιδῶς νὰ τὸ χαρῆ, κι ἂν τὸ 'δρῃ παλληκάρη
κι ἂν τὸ 'δρῃ κάνας γέροντας γοργὰ νὰ μοὺ τὸ στείλῃ
(ἤ: ὁ Χάρος νὰ τὸν πάσῃ),
κι ἂν τὸ 'δρῃ ἢ κὸρη π' ἀγαπῶ, γυναῖκα θά τὴν πάρω.

8. ΤΟΥ ΜΩΡΟΥ

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει στὸ κυπαρίσι·
λάμπει καὶ τὸ μικρούτσικο μέσα στὴ σαρμανίτσα.
Μαλαματένια ἢ κούνια του, χρυσὸ τὸ στεφανάκι,
καὶ γύρω γύρω ἢ κούνια του χρυσὴ εἶναι φκιασμένη,
καὶ γύρω γύρω ἢ σκούφια του ἀγνὸ μαργαριτάρι.

9. ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

'Ενα μικρὸ μικρούτσικο, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι.
Καβαλλικεύει, χαίρεται. Πεζεύει, καμαρώνει.

Γύρα τὴμ πόλη νῆρχεται, βασιλικὸ μαζώνει,
βασιλικὸ κι ἀμάραθο καὶ τρία κλωνάκια μόσχο.
Τ' δυνατὸ δίν' τῆς μνάς του, τ' ἄλλο τῆς ἀδερφῆς του,
τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο, τὸ θάνει στὸν κορφάκι
γιὰ νὰ μυριζ' ὁ κόρφος του χειμῶνα καλοκαίρι,
τὸ καλοκαίρι ζάχαρη καὶ τὸ χειμῶνα μόσχο.

10. ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑ 'Η ΠΑΠΑ

'Εδῶ στὰ σπιτία τὰ ψηλά, τὰ μαρμαροχτισμένα,
ἀπ' ὄξω νῆχουν μάρμαρο καὶ μέρα χρυσοχτισμένα.
Μέσα κοιμάτ' ὁ δέσποτας μὲ τὰ χαρτιά στὰ χέρια
κοιμάται κι ἡ δεσποτίσση μὲ τὸ σταυρὸ στὰ χέρια.
— Γιὰ σῆκω σῆκω, δέσποτα, καὶ μὴ βαρεικοιμάσαι·
σημαίνουν ὄλες οἱ ἐκκλησιᾶς κι ὄλα τὰ μοναστήρια
κι ἡ ἰδική σου ἐκκλησιᾶ στέκει μανταλωμένη (ἤ: ἀψαλτη
μένει καὶ βουδὴ).
Τὰ δασκαλοῦδια πέρασαν στήμ πόρτα παρακάτω
νὰ ψάλουν τ' Ἄγιος ὁ Θεός, νὰ ψάλουν τ' ἀλληλοῦτα.

11. ΤΟΥ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

Τὰ πῶς νὰ τὸ τιμήσουμε τοῦτ' τ' ἀξιο παλληκάρη,
πῶχει πλατοῦλες γι' ἄρματα κι ὄμους γιὰ τὸ δοξάρι,
ποὺ πάσσε καὶ πολέμησε σὲ τρία μεγάλα κάστρα:
στὴ Βενετιά γιὰ τὸ φλουρί, στήμ Πάτρα γιὰ τ' ἀσήμη
καὶ στήμ καμημένη τῆ Βλαχιά γιὰ τ' ὄμορφο κορίτσι.
Βαστάει ἢ φύντα τέσσερα καὶ τὸ γαϊτάνι πέντε
κι αὐτὸ τὸ χρυσογαϊτάνο βαστάει σαράντα πέντε.
Καὶ μπαινοβγαίνει ὁ παντικός καὶ κόβει τὸ γαϊτάνι.
Γιὰ φεύγα φεύγα ποντικὲ μῆν κόβης τὸ γαϊτάνι.
Λίτρεις θαμπάκι ἢ ἀδερφὴ θέλει γιὰ νὰ τὸ φικιάξῃ.

12. ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, ΨΑΛΤΗ, ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

Γραμματικὲ κι ἐπίσκοπε καὶ ψάλτη κι ἀναγνώστη,
ἀνέλτσες κι ἀνέγραφες τῆς πόλης τὰ δεφετέρια.
Βάνεις τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνη,
κι ἀπ' τὸ πολὺ τὸ γράψιμο καὶ τὴν ψηλὴ γραφή του
τὸ χέρι του ἀντραλίστηκε κι ἐθύθηκε ἢ μελάνη
καὶ δάψανε τὰ ρούχα του καὶ τὰ μεταξωτά του.
Διαλαλητάδες ἔβαλε σὲ τρία θιλαέτια (ἤ: καὶ θῆκε καὶ
ντελάγησε σὲ τρία μεσοχώρια):
— Τὸ ποιά εἶν' ἀξια καὶ γρήγορη τὰ ρουχὰ μου νὰ
πλύνῃ.

Βῆκε καὶ τοῦ ἀντικρίθηκε τοῦ Ρήγα ἢ θυγατέρα:
— 'Εγὼ εἶμ' ἀξια καὶ γρήγορη τὰ ρουχὰ σου νὰ πλύνω.
Βάνει τὸ σάλιο τῆς νερό, τὸ δάκρυ τῆς σαπούνη·
πῆγε καὶ τὰ λαγάρισε στήμ ἄκρη στὸ ποτάμι (ἤ: καὶ
πῆγε καὶ τὰ ἔξπλυσε σὲ τρία ποταμιάκια)
καὶ τὸ ποτάμι νῆχυσε καὶ θάψαν τὰ χορτάρια.
Βοσκούντας καὶ τὰ πρόβατα νεδάψαν τὰ μαλλιά τους·
κουρεύοντας τὰ πρόβατα νεδάψαν τὰ ψαλίδια·
κι ἐκείνες ποὺ τὰ ἔγνεθαν ἐδάψαν τὰ σφοντύλια (ἤ: γνε-
θοντας κι οἱ ὄμορφονιές, ἐδάψαν οἱ ποδιές τους).

13. ΑΥΤΟΥ ΠΟΥ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΝΥΜΦΕΥΘΗ

'Ο γυιὸς τοῦ Ρήγα ἐκίνησε νὰ πάη ν' ἀρρεβωνιάσῃ,
μὲ τὸ σιδερέ τ' ἄλογο, μὲ τὴ χρυσὴ τὴ σέλλα.
Στὸ δρόμο ποὺ ἐπῆγαινε, στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει,
μιὰ κὸρη τοῦ ἀντικρίθηκε, μιὰ κὸρη τοῦ μιλάει
κι αὐτὸς τῆς ἀντιμίλησε. — Μιὰ κὸρη πάω νὰ πάρω,
κι ἂν κατεβᾶσῃ ὁ Δούναβης καὶ πνίξῃ τὰ διοφύρια,
ἐγὼ ἔχω γρίβαν ὄμορφο καλὸ καὶ παιγινοδιάρη
στὸ δαχτυλίδι νὰ διαθῆ, στὴ βέργα νὰ περάσῃ
καὶ εἰς τὸ ἄσπροκόκκινο νὰ διπλωθῆ νὰ κάτῃ.

14. ΤΗΣ ΑΝΥΠΑΝΤΡΗΣ ΠΟΥ Θ' ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΘΗ

'Εδῶ ἔχουν φύγῃ ἔμορφη, φύγῃ καμαρωμένη,
τὴ δέρνουν, τῆν καταπατοῦν, νὰ τὴν ἀρρεβωνιάσουν.
Τῆς τάζουν κείον τὸ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν κείον τὸ Ρήγα

(ἤ: τῆς τάζουν γυιὸν τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν γυιὸν
τοῦ Ρήγα).

Αὐτὴ δὲ θέλ' τὸ βασιλιᾶ, δὲ θέλ' ἐκεῖον τὸ Ρήγα
μόν' θέλει τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τίς πολλές χιλιάδες.
κι αὐτόνο τ' ἀρχοντόπουλο πολὺ προικιὸ γυρεύει·
γυρεύει τ' ἄστρι πρόβατα καὶ τὸ φεγγάρι γίδια
καὶ τὸν καθαρευερινὸν κρεββάτι νὰ κοιμάται.
Γυρεύει ἀμπέλια ἀτύγιστα μ' ὄλο τοὺς τρυγιστάδες,
Γυρεύει χωράφια ἀθέριγα μ' ὄλο τοὺς θεριστάδες,
Γυρεύει μύλους δώδεκα μ' ὄλο τοὺς μυλωνάδες,
πέντε ν' ἀλέθουν μὲ νερό καὶ ἔξι μὲ τὸ γάλα
κι' ἕνας γοργὸς γοργόμυλος ν' ἀλέθῃ μὲ τὸ μέλι (ἤ:
κι ἕνας καλὸς καλὸμυλος...)
νὰ θγάζ' τ' ἄλεύρι κόκκινο καὶ τὸ πασπάλι μαῦρο (ἤ:
καὶ τὴν πασπάλα μαύρη)
νὰ παίρνουνε κι οἱ γιόμορφες νὰ φκιάνουν τὰ φκιασιῖδια.
νὰ παίρνουν οἱ γραμματικοὶ νὰ φκιάνουν τὴ μελάνη.

15. ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ

Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβὴ σου,
τὴν ἔλουζες, τὴ χτένιζες, στὰ σύννεφα τῆς κρύβεις
νὰ μὴν τὴν κρούξῃ ὁ κουρνιαχτός, νὰ μὴν τὴν κάψ' ὁ
ἥλιος.

Τὰ σύννεφα ἐσκόρπισαν κι ἡ κὸρη λάμπει μέσα.
Διαβαίνει ἕνας νιούτσικος καὶ πέφτει καὶ πεθαίνει.
Διαβαίν' κι ἕνας πρκαυτευτῆς καὶ χάνει τὴν πρμαάτεια.
— Γιὰ σῆκω σῆκω, νιούτσικε, μὴμ πέφτης καὶ πεθαίνης,
κι ἐγὼ στήν ἐξαδέρεφῃ μου γαμπρὸ θὲ νὰ σὲ κάμω.

16. ΤΗΣ ΠΕΡΔΙΚΟΥΛΑΣ

Μιὰ περδικούλα πλουμιστῆ, μιὰ πέρδικα γραμμένη
πῶχει πλουμπίδια στὸ λαιμὸ, πλουμπίδια στὸ κεφάλι
στὸς οὐρανοὺς ποὺ πέταξε, στὸς κάμπους ποὺ πετάει
καὶ στὴμ ψηλὴ τῆμ πιπεριά ποὺ μάζωνε πιπερί,
πιπερί γιὰ τίς ἔμορφες καὶ γιὰ τίς μαυρομμάτες
πῶχουνε τὰ ξανθὰ μαλλιά σαράντα πέντε πῆχες.
Τά, Θέ μ', τσιτσιπὸ τὰ διάζονται; τά, Θέ μ', ποὺ τὰ τυ-
λίγουν;

Στους οὐρανοὺς τὰ διάζονται, στους κάμπους τὰ τυλίγουν
καὶ στὸν ἀφῶ τῆς θάλασσας τὰ λευκοκοπανίζουν.

17. ΤΗΣ ΝΙΟΣΤΕΦΑΝΩΜΕΝΗΣ

'Ανδρονίτσα ροδανή καὶ νιοστεφανωμένη,
ποὺ σὲ στεφάνωσ' ὁ Χριστὸς μὲ δώδεκα *Αποστόλους,
μὲ τετρακόσιες ἀρχοντιές, μ' ἔξηντα δυὸ παπάδες.
Στὰ γόνατα τῆς κράταγαν, στὰ μᾶτια τῆς κοιτάζουν:
— Κὸρη μ', γιὰ δὲν εἶσ' ἔμορφη, κὸρη μ', γιὰ δὲν εἶσ'
ἄσπρη;
— Ἄν θέλης νὰ 'μαι ἔμορφη, ἂν θέλης νὰ 'μαι ἄσπρη,
στεῖλε στήμ Πόλη γιὰ γυαλί, στὰ Γιάννια γιὰ χτένι,
στεῖλε καὶ στήμ Πολίτσηση γιὰ κόκκινο γελέκι·
τὸ χτένι νὰ χτενίζωμαι καὶ τὸ γυαλί νὰ θλέπω

Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου πηγαίνουν πάλι στὰ σπιτία ἀνά δύο,
μὲ ἕνα καλάθι. Τὸ καλάθι τώρα τὸ στολιζοῦν ἀπ' ἔξω μ' ἕνα μαῦρο μαντήλι καὶ δάφνη.
Γυριζοῦν μέχρι τὸ μεσημέρι ποὺ θὰ χτυπήσῃ ἢ καμπάνα γιὰ τὴν Ἄποκατήλωση, ὅποτε στα-
ματοῦν, ἀφήνουν τὰ καλάθια καὶ ἔρχονται στήν ἐκκλησιᾶ.

Τὸ τραγοῦδι τῆς Μεγ. Παρασκευῆς εἶναι σχεδὸν πανελληνίον καὶ δὲν τὸ παραθέτομε.
Στὸ τέλος λέγν: . . .

.. "Ὅποιος τ' ἀκούει σῶζεται, κι ὅποιος τὰ λέει ἀγιάζει·
κι ὅποιος τὰ καλογράφεται, παράδεισο θὰ λάβῃ·
παράδεισο καὶ λίβανο ἀπὸ τὸν Ἄγιο Τάφο.
Βάλε κρασί στὸ μαστραπᾶ κι ἀφράτο παξιμάδι·
καὶ κάνε μιὰ παρηγοριᾶ νὰ βρισκεται στὸν κόσμῳ.

καὶ τὸ γελέκι νὰ φορῶ στήν ἐκκλησιᾶ νὰ πάω.
Γιὰ πᾶρέ με καὶ σὺρέ με σὲ Σέρβικο παζάρι
καὶ πᾶρέ μου ἕνα φόρεμα καὶ Σέρβικο ζουνάρι
γιὰ νὰ ζωθῶ ν' ἀρματωθῶ νὰ θγῶ σὲ πανγύρι,
νὰ κάμω ἀγόνια νὰ σφαγοῦν, κορίτσια νὰ πλαντάξουν
νὰ κάμω τὸν πρωτόπαπα νὰ χάσ' τὴ λειτουργία,
νὰ κάμω τὸν πρωτόγερα νὰ χάσῃ τὰ δεφετέρια.

18. ΤΟΥ ΑΦΕΝΤΗ

Τὰ πῶς νὰ τὸν τιμήσουμε τοῦτ' τὸν καλὸν ἀφέντη,
πέντε φορές ἀφέντεψε καὶ πάλι ἀφέντης εἶναι.
Χίλιοι κρατοῦν τὸ γρίβα του, χίλιοι τὸν καλιγώνουν.
Καὶ χίλιοι τὸν παρακαλοῦν στὴ σκάλα νὰ πατήσῃ.
Κι αὐτὸς δέγ καταδέχεται στὴ σκάλα νὰ πατήσῃ,
θέλει τὴ σκάλα μάρμαρο, τὴν σέλλα του χρυσὴ.

19. ΤΗΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΑΣ

Κυρά ψηλὴ, κυρά λιχνὴ, κυρά καμαρωμένη,
κυρά μ', δταν στολιζέσαι, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιᾶ
βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀσθήθι
κι αὐτὸν τὸ χρυσοευερινὸν κουμπὶ καὶ δαχτυλίδι.
'Απλώνει στήν τσεπούλα τῆς καὶ θγά' ἕνα κλειδάκι
κι ἀνοίγει τῆν κασσέλλα τῆς τὴ σταυροκλειδωμένη
κι θλέπει στὸ φακίολι τῆς μελίσι γουδιασμένο.

20. ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ

— Ροδίτσα μὲ τὰ κόκκινα, μὲ τὸ ψηλὸ καμάρι.
Γιὰ ποῦλα τὸ ζουνάρι σου κι ἀγόρασε καμάρι.
— Δὲν τῶχα γῶ γιὰ ποῦλημα, δὲν τῶχα γιὰ παζάρι
μόν τῶχα γιὰ τὸν ἄντρα μου, νὰ παίξῃ νὰ γεράσῃ (ἤ:
γελάσῃ).

21. Τ' ΑΡΓΑΛΕΙΟΥ

Τὸ κέντισμα εἶναι γλέντισμα, κ' ἡ ρόκα εἶναι σεργιάνι
καὶ τὸ τσικρίκι κι ὁ ἀργαλειὸς εἶναι σκλαβιά μεγάλη.
Τοῦ Παπαγιώργῃ ἢ ἀνεμιᾶ, τοῦ Ρήγα ἢ θυγατέρα,
πῶχει ἀσημένιον ἀργαλειὸ καὶ κρουσταλλένιον χτένι.
Κι ἀπὸ τὸ θρόντο τ' ἀργαλειοῦ καὶ τὸν ἥθῳ τῆς κὸρης
ὁ ἥλιος ἀντραλίστηκε κι ἄργει νὰ βασιλέψῃ.
— Πολὺ κάνεις, ἤλιε μ', νὰ θγῆς κι ἄργεις νὰ βασιλέ-
ψῃς!

Σὲ καταριώται ἢ ἀργατιά κι οἱ ξενοδολευτάδες.

22. ΤΗΣ ΒΑΒΩΣ

Μιὰ γριᾶ γερόντισσα, μιὰ παιοσουσαμένη.
Δὲ σουλλοῖται θάνατο, δὲ σουλλοῖται Χάρο.
Τάξει γρόσια σ'τς ἐκκλησιᾶς, φλωριά στὰ μοναστήρια.
Κι ἀπλώνει στήν τσεπούλα τῆς καὶ θγάξει τὸ κλειδί τῆς
κι ἀνοίγει τὴν κασσέλλα τῆς, τὴν ἀργυρὴ κασσέλλα
καὶ θγάξει τὸ φακίολι τῆς τὸ σταυροφακιολάκι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΝ

Θέμα καὶ Τέχνη, εἶναι δύο ἐντελῶς διάφορα, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ τὴν τεχνοκριτικὴν, ἀλλ' ἀλληλένδετα ζητήματα. Διότι τὸ θέμα εἶναι ἡ ἀφορμὴ μόνον, ἡ ὁποία δίδει εἰς τὸν καλλιτέχνην τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσῃ τὰς ἰδέας του, ἀναλόγως τῆς τεχνικῆς του ἰκανότητος καὶ τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως καὶ καλλιεργείας.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο καθίσταται ἔτι δυσκολώτερον, ὅταν ἡ ἐκλογή τοῦ θέματος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων περιωρισμένη, πρᾶγμα ποῦ συμβαίνει μὲ τὰ θρησκευτικὰ ἰδίως θέματα, ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν θρησκείων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Τὸ περιωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων θέμα δημιουργεῖ συνήθως τὴν τυποποίησιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἀντιγραφῆς καὶ τῆς μιμήσεως, ἀλλ' ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ θέματος συντελεῖ κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ θέματος, εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἐκπροσωπεῖ τὸ ἔργον τῆς τέχνης καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς προσωπικότητος τοῦ καλλιτέχνου. Δίδει ἐπίσης τὸ μέτρον κρίσεως καὶ συγκρίσεως τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ ἔργον, πρὸς ἄλλας προγενεστέρας ἢ μεταγενεστέρας ἐποχάς, καὶ παρουσιάζει τὰς ἰδιαιτέρας φάσεις ἐκάστης. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τοῦ συνόλου, ἐμφανίζεται ἐξελεκτικῶς ἡ παράδοσις καὶ κρίνεται ἡ ἀξία τῆς διὰ τὴν πρόοδον τῆς τέχνης.

Δὲν εἶναι βεβαίως σκοπὸς τοῦ παρόντος ἄρθρου ἡ ἐξέτασις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἡ κατ' ἐκλογὴν παράθεσις ὀλίγων εἰκόνων τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα.

Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, ἀπετέλεσαν τὸ κύριον σχεδὸν θέμα τῆς Χριστιανικῆς τέχνης, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως, διὰ δὲ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὑπὸ πολυαρίθμων καλλιτεχνῶν, διαφόρου ἰκανότητος καὶ ἰδιοφυΐας, διεμορφώθησαν εἰς ποικιλωτάτας συνθέσεις, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνων, δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης ὅλων σχεδὸν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ὀλίγων μὲν, ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῶν περισσοτέρων δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως ἰδίως, μέχρι σήμερον.

Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χριστιανικὴν Τέχνην, ἡ ὁποία ἀρχίζει ὡς συνέχεια ἐν πολλοῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνο-Ρωμαϊκῆς τέχνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας, ἐν ἀρχῇ διαφέρει, ὄχι κατὰ τὴν τεχνικὴν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ θέμα.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀφ' ἐνός, καὶ διότι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς «Αἰξωνῆς» εἶναι ἡ μελέτη καὶ ἐξέτασις τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως, ἔκρινα σκόπιμον, ὅπως καὶ αἱ εἰκόνες τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας παραθέτω, προέρχονται ἀπὸ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀγιογραφίας, ἰδίως τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀνεπτύχθη καὶ ἤκμασεν ἡ τέχνη αὕτη, καὶ ἀπετέλεσεν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τὸν κρίκον τῆς συγχρόνου γνησίας Ἑλληνικῆς τέχνης πρὸς τὴν Βυζαντινὴν καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀρχαιότητος.

Εἰκὼν 1. Ἡ ἐπὶ τοῦ δρους προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν, κάτω εἰς τὸ μέσον, σφάζει τὴν ὑπογραφήν: χεῖρ Βίκτωρα. Εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον Λοβέρδου, ὑπ' ἀριθμὸν καταλόγου 270 (Πρβλ. Ἄ. Ἀ. Παπαγιαννοπούλου—Παλαιοῦ, «Μουσεῖον Διονυσίου Λοβέρδου», Ἀθῆναι 1946, σελ. 42).

Ὁ ἱερεὺς Βίκτωρ, ἦτο Κρῆς τὴν καταγωγὴν, εἰργάσθη κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ 17ου αἰῶνος ἐν Ζακύνθῳ, Σινᾶ, Βενετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρίστων Ἑλλήνων ἀγιογράφων τῆς περιόδου ταύτης, συντελέσας, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς καλλιτεχνίας.

Εικόνα 2. 'Ο Μυστικός Δείπνος.

Φορητή εικόνα εύρισκομένη εις την νεωτέραν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, εις τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης.

Εἶναι ἔργον τοῦ διαπρεποῦς Κρητὸς ἀγιογράφου Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος, καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν διασημότερων Ἑλλήνων ἀγιογράφων, ἂν μὴ ὁ διασημότερος πάντων, ὅστις ἤσκησε καὶ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν.

Ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ οὗτος, κάτω ἀριστερὰ πρὸς τὸ κέντρον σφύζει τὴν ὑπογραφήν: Χεῖρ Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ, ἄνευ χρονολογίας.

Ἐπιπέρας τῆς ὑπογραφῆς ἀναγινώσκειται ἐπιγραφή ἐκ δύο στίχων, ἡ ὁποία μᾶς γνωρίζει τὰ ἐξῆς: «Ἀνακαινίσθαι αὕτη δι' ἐξόδων Ἰωάννου, εις μνημόσυνον αὐτοῦ τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ ΑΩΜΗ» (=1848).

Εικόνα 3. Ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα.

Ἡ παριστάνουσα ἄνω μὲν τὴν ἐν Γεθσημανῇ προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ, κάτω δὲ τὴν προδοσίαν καὶ τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα εἰκῶν, φέρει τὴν ὑπογραφήν: Χεῖρ Βίκτωρα. Εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸ Μουσεῖον Διονυσίου Λοβέρδου ὑπ' ἀριθμὸν Καταλόγου 298. (Πρβλ. «Μουσεῖον Λοβέρδου». ἔ.ἀ. σελ. 47).

Ἀπόκειται εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ζακύνθου (διαστάσεις 0,80 X 0,99 μ.), ἔργον ἐνυπόγραφον τοῦ Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ.

Εἰς τὴν Ζάκυνθον εὐρίσκονται καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου «τοῦ Κόλλα», ἕτερον εἰς τὸ μετόχιον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῶν Σιναϊτῶν κ.τ.λ. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἔργα τοῦ καὶ εἰς τὴν Κρήτην, Κέρκυραν, Βενετίαν, Ὅσιον Λουκᾶν, τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ ἄλλαχοῦ.

Εικόνα 4. Ἡ Σταύρωσις.

Εἰκὼν 5. Ἡ Σταύρωσις.

Μουσεῖον Λοβέρδου (ἀριθ. Καταλόγου 506). Ἔργον τοῦ Κρητὸς ἀγιογράφου Ἐμμανουὴλ τοῦ Λαμπράδου, ἔ.ἀ. σ. 70.

Κάτω ἐν τῷ μέσῳ ἀναγράφεται ἡ ἐπιγραφή: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Στ(αυ)ρακίου τοῦ ἀφιερῶσαντος τὴν εἰκόνα ταύτην ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου καὶ Εὐαγγελιστοῦ | Ματθαίου ἅμα δὲ καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ. Χεῖρ Ἐμμανουὴλ Λαμπράδου. ἄχλε'» (=1635).

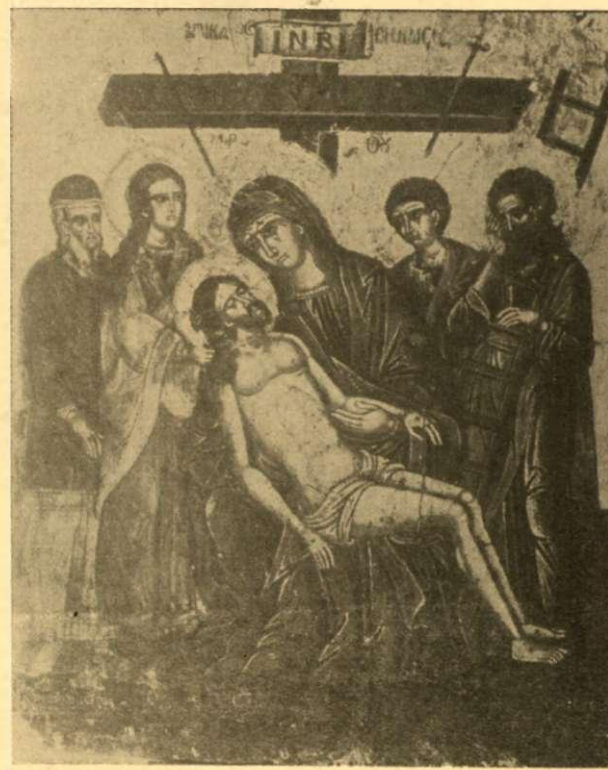
Εἰκὼν 7. Ὁ Ἐπιτάφιος Θρηῖνος.

Εἰκὼν 6. Ἡ Ἀποκαθήλωσις.

Φορητὴ εἰκὼν εὕρισκομένη εἰς τὸ Μουσεῖον Μπενάκη (Πρβλ. Ἄ. Ξυγγοπούλου, Μουσεῖον Μπενάκη, Κατάλογος τῶν εἰκόνων, ἐν Ἀθήναις 1936, σελ. 43, ἀριθ. 30, πίναξ 22).

Κάτω ἀριστερὰ φέρει τὴν ὑπογραφήν: Χεῖρ | Ἐμμανουὴλ ἱερέως τοῦ Τζάνε.

Ὁ ἐκ Ρεθύμνου τῆς Κρήτης ἱερεὺς Ἐμμανουὴλ Τζάνε, ὁ ἐπιλεγόμενος Μπουνιαλιῆς, θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν διασημοτάτων ἀγιογράφων τοῦ 17ου αἰῶνος.

Ἔργον Θεοδώρου Πουλάκη. Εὕρσκεται εἰς τὸ Μουσεῖον Λοβέρδου (ἀριθ. Καταλόγου 372, καὶ περιγράφεται ἔ.ἀ. σελ. 54).

Κάτω ἀριστερὰ παρίσταται ὁ ἀφιερῶτης τῆς εἰκόνος δεόμενος, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή: «Ὁ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς | δι' ἐμὲ ἐλέησόν με». Εἰς δὲ τὴν δεξιάν γωνίαν: «Δέησιν ἄγω τῷ ἀθανάτῳ Λόγῳ ἐκτείνων | χεῖρας Ἰωσήφ ὁ Πιπέρης τοῦ τηρεῖν σῶον | κατὰ ψυχὴν κ(αὶ) σῶμα. Νικόλαον | Θωμᾶν τε τὸν ἐμὸν εὐεργέτην», εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν τῆς λάρνακος σφύζεται ἡ ὑπογραφή τοῦ καλλιτέχνου: «Χεῖρ Θεοδώρου Πουλάκη», ἄνευ χρονολογίας.

Ὁ Θ. Πουλάκης ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ 17ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐκ δὲ τῶν ἔργων του ἄλλα μὲν ἀνήκουν εἰς τὴν αὐστηρὰν βυζαντινὴν ἀγιογραφικὴν παράδοσιν, ἄλλα δὲ εἰς τὴν Ἰταλικὴν τεχνοτροπίαν. Ὁ εἰκονιζόμενος ἐνταῦθα Ἐπιτάφιος Θρηῖνος, ἰσχυρῶς ἐπηρεασμένος ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἰταλικῆς τέχνης, θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῶν ἔργων τοῦ Πουλάκη.

Εικών 8. Ἡ εἰς Ἄδου Κάθοδος.

Ἀπόσπασμα ἔργου τοῦ Θεοδώρου Πουλάκη, ἀκμάσαντος τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος, ἀποκειμένου νῦν εἰς τὸ Μουσεῖον Λοβέρδου (ἀριθ. Καταλόγου 360, ἔ.ἀ. σελ. 54).

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Δύσιν νέος τύπος Ἀναστάσεως, καθ' ὃν ὁ Χριστὸς παρίσταται ὑψούμενος ἄνω τοῦ ἀνοικτοῦ μνημείου καὶ κρατῶν σημαίαν. Πρῶτος παραστήσας οὕτω τὴν Ἀνάστασιν ἦτο ὁ Τζιόττο.

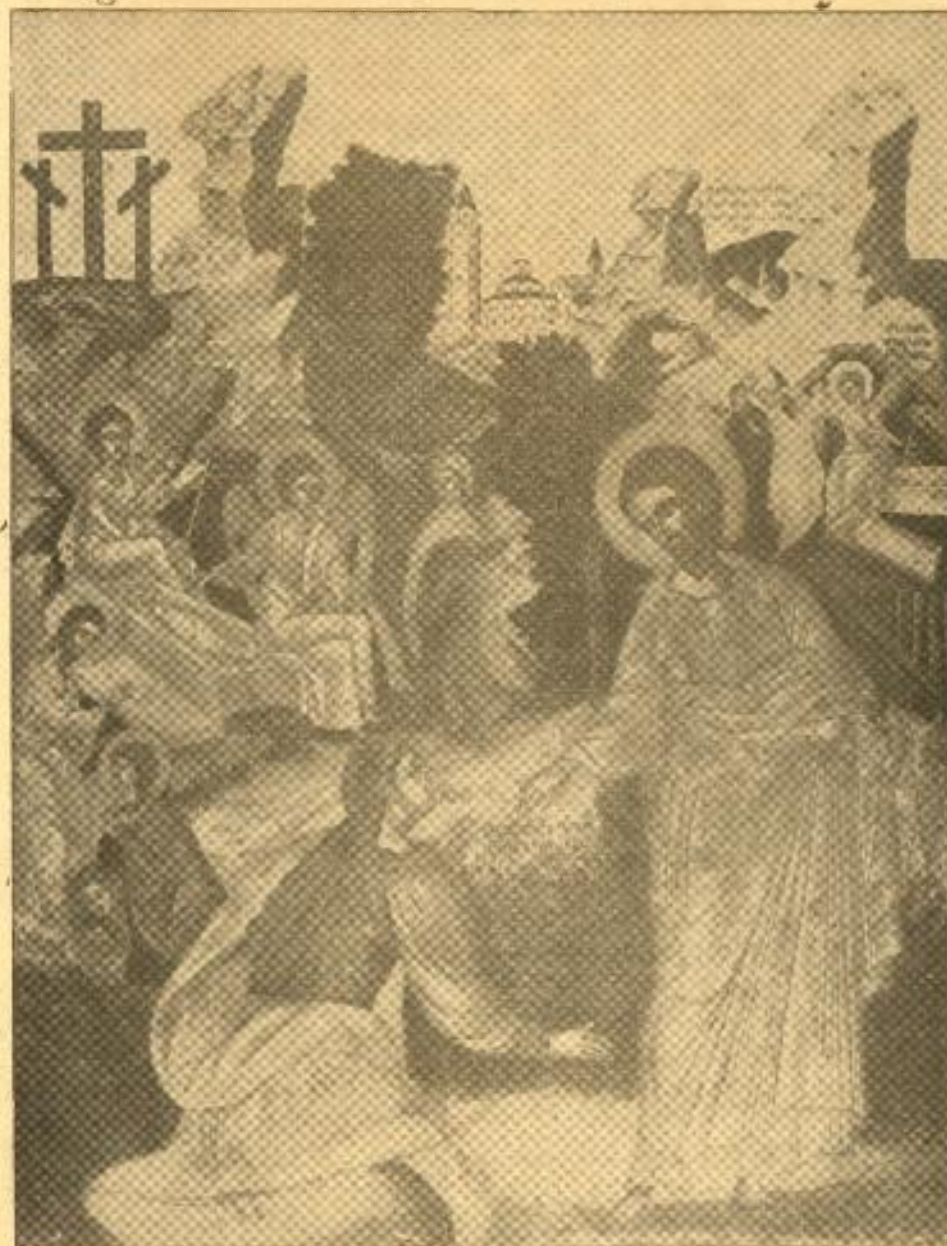
Ἐδῶ ὁ Θ. Πουλάκης προσπαθεῖ νὰ συνδυάσῃ τοὺς δύο τύπους Ἀναστάσεως, τὸν βυζαντινὸν καὶ τὸν τῆς Δύσεως.

Εικών 9. Ἡ Ἀνάστασις.

Ἔργον φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Κωνσταντίνου Τζάνε. Εὐρίσκετο εἰς τὴν ἄλλοτε συλλογὴν τοῦ Ν. Ζερβουδάκη. (Πρβλ. «Θρησκευτικὴν καὶ Χριστιανικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν», τόμ. 1, 1936, σελ. 1071).

Κατὰ τοὺς κυρίως βυζαντινοὺς χρόνους καὶ ἀργότερον, παρίσταται ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀναστάσεως. Εἰκονίζεται δὲ ὁ Χριστὸς πατῶν ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου, ἐξ οὗ ἐγείρει τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐάν. Πλησίον αὐτοῦ ἴσταται ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ Δαβὶδ μετ' ἄλλων δικαίων βασιλέων, οἱ προφήται Ἰωνᾶς, Ἡσαΐας καὶ Ἰερεμίας, ὁ δίκαιος Ἄβελ κ.ἄ.

Εικών 10. Ὁ Χριστὸς φανεῖς ταῖς Μυροφόροις (Ματθ. κη', 8—9).

Ἔργον ἀγνώστου ἀγιογράφου, τοῦ 17ου αἰῶνος, τὸ ὁποῖον, ὡς δηλοῖ, ἡ ὄπισθεν τῆς φωτογραφίας ἦν εἶχον ὑπ' ὄψιν σφραγίς, ἔκειτο εἰς τὴν National Gallery τοῦ Λονδίνου.

Δ. Σ. ΔΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΕΡΜΟΥ

«...πᾶς τοῦ ἀνθρώπου ὁ βίος εὐρυθμίας
τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται».

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΕ διάφορες περιοχές και χωριά της Ελλάδος, παράλληλα με τις θρησκευτικές εκδηλώσεις κατά τις έορταστικές ήμέρες του Χριστιανισμού, ακολουθούσαν και διάφορες λαϊκές τελετές και πανηγύρια, που άσφαλώς θα πρέπει να είχαν στενή συνάφεια με τοπικές συνήθειες κάποιας λατρείας. Αυτά αποτελούν τα Ιδιόρρυθμα Ίχνη της αρχαίας μας κληρονομίας. Είναι τα έθιμα, που σιγά-σιγά ξεφτίζουν, αλλά, που διέσωσαν με τη στοματική παράδοσι άξιολογώτατο μουσικολογραφικό υλικό.

Συναφή με τις λαϊκές έορτές και τα έθιμα είναι και τα «τραγούδια του άγερμου» ή και «άγυρτικά τραγούδια» που τραγουδούν τα παιδιά την παραμονή των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, των Φώτων, των Χελιδονισμών, της Περπερούνας, του Λαζάρου ή των Βαΐων, τα λεγόμενα και «βαϊτικά» εύχεταικά τραγούδια, όπως αυτό που τραγουδούν οι «βαϊστρες»:

«Ἦλθ' ὁ Λάζαρος, ἦλθαν τὰ βάρια,
ἦλθ' ἡ Κυριακή που τρών τὰ ψάρια. . .»

Είναι πασίγνωστη ή μικρή και πρωτόγονη αυτή άσματική μελωδία, που άπαρτίζεται από τέσσερα μουσικά μέτρα σε ρυθμό 2/4, και επαναλαμβάνεται διαρκώς ακολουθώντας το ποιητικό κείμενο στίχο με στίχο· μεταγενέστερα φαίνεται ότι προσετέθη και μιὰ βραχύτερη έπωδός που διασκεδάζει τη μονοτονία της μικρής αυτής μελωδικής φράσεως και την συμπληρώνει με ύποτυπώδη τρόπο μουσικώς.

Τό έθιμο του Λαζάρου είναι εύρύτερα διαδεδομένο στα διάφορα χωριά της Ἠπείρου και τα τραγούδια του με τις παραλλαγές τους είναι άνεξάντλητα.

Ἡ δημοσιευόμενη, στο ύπ' αριθ. 8 τεύχος σελ. 137 κ.έ. του περιοδικού «Αίξωνή» συλλογή των τραγουδιών, του Λαζάρου στην Νησίστα των Τζουμέρκων από τόν έκλεκτόν έργατη των έλληνικών γραμμάτων κ. Κωνστ. Διαμάντην, είναι ένα μικρό δείγμα της άπέραντης εργασίας που έχει να κάνει ὁ ιστοριοδίφης και λαογράφος.

Στό «Μουσικό και Φωνητικό Ἄρχεϊο» της Αίξωνής έχουν αποθησαυρισθει έπτά μουσικές παραλλαγές των καλάνδων του Λαζάρου, από διάφορες περιοχές της Ἠπείρου και Ἄρτης.

Παραθέτω δύο της Νησίστας όπως μου τα τραγούδησε ὁ προαναφερθείς συγγραφεύς.

Του Λαζάρου:

Σή-με-ρο ν'έρ-χετ' ὁ Χρι-στός. ὁ ἔ-σου-ρά-νι-ος Θε-ός
καὶ αὐτὸ πὸ-γη Βη-θα-νί-α Μάρ-θα καί-ει καὶ Μα-ρί-α.

Τό τραγούδι αυτό συμπληρώνεται με τὰ «Ξετραγουδίσματα» ή τό τραγούδι που θά ζητηθῆ, για τὰ γίδια και τὰ πρόβατα, για τις μέλισσες, τό σπίτι, τόν άργαλειό, τὰ μικρά παιδιά κ.ά.

Κα-λῶς εἰς ἐ-νὸν ὁ Λά-ζα-ρος — καὶ φέ-νε-το καὶ τοῦ χρό-νου δά-λα.
ἔδ-ερα μὲ νί-τα κλυ-νι-να — καὶ μέ-νε-τὰ λου-λου.

Τό βραχύμελο θέμα των τραγουδιών αυτών, που επαναλαμβάνεται διαρκώς γραμμένο σε ύποδώριο τρόπο, προδίδει την αρχαία προέλευσί του και αυτό άποτελεῖ ένδειξιν ότι είναι παλαιότατο άπομεινάρι πανάρχαιων τραγουδιών, που έψαλλαν οι πρόγονοί μας ίσως και γι' άλλους σχετικούς ή παρεμφερείς έορταστικούς σκοπούς κι' επάνω στις μισοξεχασμένες, από την πάροδο των αίωνων, μελωδίες έγράφηκαν, πολύ μεταγενέστερα, άλλοι ανάλογοι στίχοι.

Σε πολλά από τὰ πανάρχαια αυτά τραγούδια, με την μυστηριώδη χοϊκή τους δύναμη, τό διαρκώς επαναλαμβανόμενο μουσικό θέμα για να σπάση την άφόρητη μονοτονία, δέχεται, σε άραιά διαστήματα, μικρές παραλλαγές για ποικιλία και αυτές όφείλονται μάλλον, στην έμφυτη καλαισθησία των έκτελεστών. Σ' αυτή την κατηγορία κατατάσσονται πολλοί λαϊκοί χοροί και ιδιαίτερα αυτοί που όνομάζονται «κύκλιοι», επίσης όλα τὰ σύντομα στιχηρικά και είρμολογικά έκκλησιαστικά άσματα, που προέρχονται, τὰ περισσότερα, από την αρχαία ίερή λατρευτική παράδοσι ή την έμμελη —κατά τόν Πλάτωνα—θυμητική μουσική, με αυτό τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό χρώμα και ύφος που έχει να επιδείξη ή εύρυθμη προγονική μουσική των Ἑλλήνων.

Ἄλλά τί έχει γίνει έως τώρα για την μελέτη των «συστημάτων» της ελληνικής μουσικής; Ἐνας παλιός όρισμός της αναφέρει ότι είναι «έπιστήμη μέλους και των περι μέλος συμβαινόντων».

Αυτόν τόν σκοπόν και τόν προορισμόν θέτει τό άφιερωμένο στην ίερή μνήμη του Κωνστ. Ψάχου «Μουσικόν και Φωνητικόν Ἄρχεϊον» της Αίξωνής.

ΙΩΣΗΦ ΓΚΡΕΚΑΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

«Στήκετε και φυλάσσετε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε...»
(Παῦλος, Β' Θεσσαλ., 2,15)

Ο ΧΩΡΟΣ Μιά πλαγιά τοῦ Ἵμηττοῦ, ποὺ ἀντικρύζει τὴ γαλανὴ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀνάμεσα σὲ λατομεῖα καὶ ἀγροικίες, ἀνυδρὴ καὶ φαλακρή, χωρὶς συγκοινωνία, χωρὶς δικὴ τῆς οικονομίας, θρησκεία, πολιτισμὸ καὶ χωρὶς κατὰ-κατὰ τὴ γνώση τῆς προϊστορίας τοῦ χώρου, εἰσιμάζεται νὰ δεχθῆ ἑπὶ οὐρανόσ, ποὺ δὲν τοὺς συνδέει καμμιά συνειδητὴ συνοχή, οὔτε πίστη γιὰ κανένα ὑψηλὸ ἰδεῶδες, οὔτε γνωριμία στενὴ καὶ πόθοι κοινοὶ ἄλλοι, ἐκτὸς τοῦ νὰ λυθῆ προσωρινὰ ἢ μόνιμα τὸ μεγάλο σημερινὸ πρόβλημα τῆς στέγης. Ἄν τὸ κίνημα ἔφθανε μόνον Ἰσαμ' ἔδω, ὁ Συνεταιρισμὸς θὰ ἦταν ἕνας ἀκόμη ἀνάμεσα σὲ τόσοσ ἀλλοσ.

Ἄλλ' ἔδω, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπιτυχημένη ἐκλογὴ τοῦ χώρου καὶ μετὰ τὴν ἀκόμη πιὸ ἐπιτυχημένη ὀνομασία του, Αἰξωνή, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο δῆμο τῶν Αἰξωνέων τῆς Ἀττικῆς, ἐπιχειρεῖται ἕνας ἐποικισμὸς με̃ φιλοδοξία ν' ἀναπτύξῃ ζωὴ πνευματικὴ, ποὺ θὰ ἔχη γιὰ βάση τὴν ἐλληνικὴ παράδοσ! Γιὰ νὰ γίνῃ κατορθωτὸ τὸ ἐγχεῖρημα, θὰ χρειασθῆ προηγουμένωσ τέλεια γνώση τοῦ παρελθόντος τοῦ ἔθνους, ἀπὸ τ' ἀρχαιότατα χρόνια Ἰσαμε σήμερα, σ' ὄλη του τὴν ἔκτασ, γεωγραφικὴ, ἱστορικὴ, αἰσθητικὴ, ἀποικιακὴ, πολιτικὴ κλπ., δηλ. ἀδιάκοπη παρακολούθησ τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τίς στιγμῆσ ποὺ ἐγκαταστάθηκε στὴ γῆ του, καὶ ἄρχισαν οἱ ἐπιδράσεις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπάνω του, Ἰσαμε τὴν ἀνάπτυσ τῶν ἰδεῶν, τῆς οικονομίας, τῆς τέχνης, τοῦ πνεύματος γενικά. Ἐδω εἶναι χρῆσιμο τὸ διάγραμμα τοῦ «ἱστορικῶσ σκέπτεσθαι», δηλ. χρόνος, χώρος, πρόσωπα, πράγματα, μέσ' ἀπὸ τίς καθιερωμένεσ ἱστορικο-γεωγραφικῆσ πηγῆσ, τὴ φύση, τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ τοῦ λόγου, τὴ γλῶσσα, τὰ ἴθη καὶ ἔθιμα, τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος, δηλ. τοπωνύμια, ἐπιγραφῆσ, πέτρεσ, φυτὰ, ὀστὰ ζῶων καὶ κάθε στοιχεῖο ποὺ περιέχει ἀξία ἱστορικὴ.

Ὅσο καλύτερα καὶ τελειότερα κατανοήσωμε τὸ παρελθόν, τόσο εὐκολότερα θὰ μπορέσωμε νὰ καταλάβωμε τίς σχέσεις τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων ποὺ κληρονόμησαν τὸν ἱστορικὸν ἑλληνικὸν χώρο, καθῶσ καὶ τὴ σχέση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν με̃ τὸν ἀρχαῖο, τὸ μεσαιωνικὸ καὶ τὸ νεώτερο. Οἱ γενικῆσ τοῦτεσ σκέψεις, ὅταν προσγραφῶν εἰδικότερα στὸν χώρο τῆς Αἰξωνῆς, παρὰτὲρ' ἀπὸ τὴ γενικὴ τουσ ἰσχύ, δημιουργοῦν μὴν ἀκόμη βασικὴ καὶ εἰδικὴ ὑποχρέωσ γιὰ τοῦσ νεώτεροσ Αἰξωνεῖσ, νὰ ξεκινήσωσ ἀπὸ τὴν ἀναζήτησ τῆς προϊστορίας καὶ ἱστορίας τοῦ ζωτικοῦ χώρου, ὅπωσ καὶ ἄρχισαν πολὺ ὀσωτὰ, σάν μὴν ἐργασία πρωταρχικὴ, ποὺ θ' ἀποτελέσῃ τὸ πρῶτο στάδιο στὴν ὄλη τουσ ἐνέργεια καὶ ὕστερα νὰ προχωρήσωσ στὴ θεμελίωσ τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ τουσ προγράμματος. Γιὰτ' εἶναι ἀπαραῖτητὴ ἢ βαθύτατὴ πίστὴ ἐπάνω στὴ μορφωτικὴ, παιδευτικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἀξία, ὑπεροχὴ θὰ ἐλέγαμε, τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ στὴ δημιουργία πνευματικῆσ ζωῆσ στὸν ἐποικισμὸ ποὺ ἐπιχειρεῖται.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ Ἡ πληρέστερὴ γνώση τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἀναζήτησ τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν συνθηκῶν τῆς ἀναπτύξεωσ τῆς Αἰξωνῆς στὸ παρελθόν, θὰ ὀπλίσῃ τοὺσ ἀνθρώποσ ποὺ ἐτάχθησαν ὀδηγοῖ σ' αὐτὴ τὴν ἐποικιστικὴ καὶ πνευματικὴ κίνησ νὰ χαράξωσ σ χέδιοσ πορείας γιὰ τὸ μέλλον. Ἐτσοι, τὸ ἐτερόκλητο καὶ ὡσ τὰ σήμερα ἄγνωστο πλῆθος, ποὺ καλεῖται ν' ἀπαρτίσῃ τὴν αἰξωνικὴ κοινωνία, θὰ διαφωτισθῆ, θὰ πάρῃ ἐνεργὸ μέρος στίσ ἀνησυχίεσ καὶ στίσ προθέσεισ τῆς ἡγεσίασ του καὶ, με̃ τὰ μέσα ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦν, θὰ ὀραματισθῆ τὸ τέλος τῆς προκειμένησ περιπέτειασ, ἠθικὸ, εὐόωνο, ἑλληνόπρεπο, χριστιανικὸ. Τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερο στάδιο τῆς αἰξωνικῆσ πορείασ.

Χωρὶς τὸ σχέδιο ν' ἡ πορεία θὰ περνά με̃ ἀπὸ τὸ σκοτάδι, θὰ εἶναι μακρὰ καὶ ἐρημικὴ ἢ ὀδὸς, ἕνας διάπλοσ σ' ἀνοικτὰ πέλαγα, χωρὶς πυξίδα, χωρὶς φάρο, χωρὶς προοπτικὴ, χωρὶς ὀραμα γιὰ ἕνα εὐτυχισμένο τέρμα. Ὅδηγὸσ σ' αὐτέσ τίς περιπτώσεισ θὰ εἶναι ἡ τύχη.

Ἄλλὰ, δεινὸν ἐστὶ μάχεσθαι θεῶ καὶ τύχη! Ἄν ξεκινήσωμ' ἔτσοι, πολὺ δύσκολὴ θὰ εἶναι ἡ μετάβασ ἀπὸ τὴν κατάστασ τῶν λόγων στὸ πεδίο τῆς πραγματοποιήσεωσ. Κι ὅταν οἱ ὀδηγοῖ, χωρὶς τὴν πλατεῖα γνώση τοῦ παρελθόντος, δὲν κατορθῶσωσ ν' ἀποβοῦν φορεῖσ ἐνὸσ νέου πνεύματος, ἐλληνικοῦ, θ' ἀποδειχθῶσ γυμνοὶ ἀπὸ περιεχόμενο, ὀργανα τῆς παρακμῆς, ἀνίκανοι νὰ ὀδηγήσωσ σὲ ἠθικὸ τέλος, ξένοι πρὸσ τὴ φύση τῆς ζωῆσ τοῦ πνεύματος.

Τὸ σχέδιο ν' ἡ πορεία θὰ περιλάβῃ ὅ,τι ὠραῖον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ, μέσ' ἀπ' τοὺσ αἰῶνεσ, στὸν τομέα τοῦ πνεύματος, ὅπωσ τὰ στοιχεῖα του ὀλα με̃σ ἔχει περισώσει ἡ παρὰδοσ, καὶ ἀκόμη ὅ,τι ἡ πρόδοσ με̃ τὴν διαρκὴ ἀνανέωσ καὶ τὴν ὀρμὴ πρὸσ τὰ ἐμπρὸσ ἔχει ἐπιβάλει στοιχεῖο βιώσιμο, με̃ καὶ σχετικὸ με̃ τὸ αἰῶνιο ἑλληνικὸ πνεῦμα.

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ Ὅ πολιτισμὸσ τῶν Ἑλλήνων, τὸ ἑλληνικὸ θαῦμα στὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος, ὕψῶθηκε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ φυλὴ σάν ἀπάντησ στίσ ἀδιάκοπεσ προκλήσεισ τῆς μοίρας. Ἡ φυλετικὴ ἀπομόνωσ τῶν προγόνων με̃σ καὶ ἡ διαβίωσ τουσ ἀνάμεσα σ' ἔχθροὺσ πολυάριθμοσ καὶ ἰσχυροὺσ σὲ μιὰ χώρα ἄγνη, ἐδημιούργησε παρὰ τὴ θέλησῆ τουσ ἕνα ἄγωνα τεράστιο, ποὺ ὀστόσο ὑποχρεώθησαν νὰ τὸν ἀναλάβωσ. Στὸν ἄγων' αὐτόν ἔδοκε τὴ νίκη ἢ μεγάλη δύναμη τῆς φυλῆς, ποὺ εἶχε τὴν ἐσωτερικὴ συνείδησ ἐνὸσ ἔθνοσ, με̃ περιεχόμενο τελειότητα πνευματικὴ καὶ ψυχικὴν ἀνωτερότητα. Ὅμως ὁ πολιτισμὸσ ἀναπτυσσόταν με̃ διαρκείσ διακοπέσ, ποὺ ἐπέβαλλε κάθε φορὰ ἡ ἐμφάνισ τῶν βαρβάρων. Τὸ ἔθνοσ ὑποτάχθηκε πολλῆσ φορέσ σὲ ξένουσ κατακτητέσ, ἔμεινε συχνὰ χωρὶς κρατικὴ προστασία καὶ ἡ ἐνιαία καθοδήγησ παρουσίασε σημεῖα κοπῶσεωσ, λίγο ἔλειψε μάλιστα τὸ ρεῦμα ν' ἀνακοπῆ. Ὅμως τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς στάθηκε δυναμικὸ, ἀντιστάθηκε, δὲν ἐκάμθη.

Ὅ Μ. Ἀλέξανδρος σκορπεί τὸν ἑλληνισμὸ στὴν ἀπέραντην Ἀσία καὶ κατακτὰ χῶρεσ βαρβαρικῆσ, διαδίδει τὸν πολιτισμὸ καὶ ἐξανθρωπίζει λαοὺσ καθυστερημένοσ. Ἄλλὰ ἐξασθενίζει τὴν μητροπολιτικὴν Ἑλλάδα. Ἐτσοι παρασκευάζεται ἡ ὑποταγὴ τῆσ στουσ Ρωμαιοσ, ποὺ συντελεῖται τὸ 146 π.Χ. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, παρὰ τὴν ὑποδόλωσ τοῦ κράτοσ, θριαμβεῖ ἐπάνω στὸ ρωμαϊκὸ. Τοῦ προσφέρει τὰ αἰῶνια κλασικὰ πρότυπα καὶ τίς καθιερωμένεσ μορφῆσ τέχνης, τοὺσ νόμοσ, τὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ, τίς κατακτήσεισ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, καὶ ἔτοιμο γλωσσικὸ ὀργανο, ποὺ χρησιμοποιοῖ ἡ νέα θρησκεία, ἡ χριστιανικὴ, γιὰ νὰ διαδοθῆ.

Μέσα στουσ ρωμαϊκοὺσ κόλποσ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἀνασυγκροτεῖται καὶ ἀναδεικνύεται ἐθῶσ κατόπιν στὸν μακρὸν βίον τῆς Βυζαντινῆσ Ἀτοκρατορίας, με̃χρι τὸ μοιραῖον 1453, ποὺ—κρίμασιν οἷσ οἶδε Κύριοσ—τὸ κράτοσ ἔπεσε στουσ Τούρκουσ. Ἄλλὰ καὶ πάλι δὲν ἄργησαν ν' ἀναζωπυρωθοῦν οἱ νοσταλγικῆσ ἀναμνήσεισ τοῦ ἐνδοξοῦ παρελθόντος καὶ ν' ἀνασυνταχθοῦν οἱ πνευματικῆσ καὶ ἔθνικῆσ δυνάμεισ τοῦ σκληρωμένοσ Γένουσ. Ἐπιστρατεύονται ὀλεσ οἱ δυνάμεισ ποὺ ἔχουσ ἀπομείνει, σὲ μιὰ κοινὴ μυστικὴ προσπάθεια. Ἡ Ἐκκλησία, τὸ σχολεῖο, τὸ ἐμπορικὸ δαιμόνιο, ἡ ἀδάμαστη θέλησ τοῦ λαοῦ, τὸ ὑπέροχο φρόνημα, παρασκευάζουσ τὴν Ἀνάστασ. Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐχάθηκε στὰ Τάρταρα, ὅπωσ λέει ὁ Παλαμάσ, στάθηκε νὰ ξαποστάσ. . .

Μέσ' ἀπὸ ἕνα τέτοιον καὶ τόσο γιγαντιαῖον ἄγωνα τῆσ ὁμοσ ἡ φυλὴ ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ μὴ βγῆ δίχωσ τραῦματα. Στὰ τοιχώματα τοῦ πνευματικοῦ οἰκοδομήματοσ παρατηρήθησαν ρηγμάτα. Ἀναγκαστικὰ προσαρμόστηκε λίγο ἢ πολὺ ἡ πορεία τοῦ ἔθνικοῦ βίου, με̃ τίς προϋποθέσεισ ποὺ δημιουργοῦσε κάθε τόσο ἡ νέα τάξη πραγμάτων. Ἡ τεράστια ἀφομοιωτικὴ δύναμη τοῦ ἔθνους ὁμοσ δὲν ἔπαψε ν' ἀντιτάσῃ ἀντίδρασῃ. Μέσ' στὴν κοίτη τοῦ ἔθνικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ γίνηκε τότε μιὰ ζύμωσ διαφόρων στοιχείων, ἐκείνων ποὺ ἐξακολουθοῦσαν νὰ παραμένουσ ζωηρὰ καὶ πανίσχυρα στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ ἐκείνων ποὺ τὰ ἐπιέζαν νὰ ὑποχωρήσωσ, ἀποκτῆματα νέα, ξένα, ἀσθενικά. Μ' αὐτόν τὸν τρόπο, ἀναδειχθήσαν νέα στοιχεῖα, βγαλμένοσ ἀπὸ τὴν πάλῃ ἀνάμεσα στὰ παλαιὰ καὶ τ' ἀφομοιωμένοσ δάνεια.

Ἄν ἦταν δυνατὸν ὁ μακρὸσ βίος ἐνὸσ λαοῦ νὰ διαιρεθῆ σὲ δυὸ γενικὰ τμήματα, παρελθὸν καὶ παρὸν, θὰ ἐλέγαμε ὅ,τι τὸ παρελθὸν ἐκφράζει ἡ ἀνθρώπινὴ πείρα, δηλ. αὐτόσ ὁ πολιτισμὸσ, καὶ τὸ παρὸν οἱ ἐκδηλώσεισ τοῦ συγχρόνου βίου. Κάθε τόσο ὁμοσ συντελεῖται κάποια ἀλλαγὴ. Ἄλλ' ἂν ἀλλάζουσ οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι ὁ πολιτισμὸσ μείνει. Ὅ ἀνθρώποσ, ὁ συντελεστήσ τοῦ πολιτισμοῦ, οὔτε νεκρὸ σὺμβολο τοῦ παρελθόντος εἶναι, οὔτε ἔρμαιο κάθε ἀλλαγῆσ. Γι' αὐτό μέσα στὸν πνευματικὸν χώρο ποὺ βρίσκειται, συσχετίζει ἀναγκαστικὰ τὸν ἑαυτόν του πρὸσ ὅ,τι ἔχει παρὰδοσ ἢ ἀπὸ τὴν πείρα τοῦ παρελθόντος καὶ παίρνει ἀπὸ τὴν παρὰδοσ ὀλη τούτῃ τὴν πείρα, με̃ καὶ δύναμη ἀκράτητῃ ν' ἀσκῆται καὶ ἀναμορφῶνεται.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ Παράδοση λοιπόν είναι, τι μέχρι τις ημέρες μας παραδόθηκε από την έθνική και πνευματική ζωή του παρελθόντος, τι έκλεκτο και ουσιαστικό ξεχωρίζει μέσο από τον πλούτο των βιωμάτων του Έθνους και προσαρμόζεται στην ιδιοσυγκρασία των 'Ελλήνων, ώστε ν' αποτελέση τη βάση του συγχρόνου πολιτισμού, άφοι προηγουμένως άφομοιωθή με δ,τι ή φυσική διάθεση του ανθρώπου νά πάη μπροστά έχει νά προσφέρη στοιχείο βιώσιμο και ζωτικό. Γιατ' ή ψυχή των 'Ελλήνων δέν είναι δυνατόν νά έκφρασθ ή μιá για πάντα, στερεότυπα, μονολιθικά κι από κεί και πέρα νά μένη άσυγκίνητη μπροστά στον παλμό της αιώνας ζωής. Τά ρεύματα του νεωτεριστικού πνεύματος δέν είναι βέβαια πάντοτε άγνά, πολλές φορές σέρνουν μαζί τους κατακάθι πολύ. 'Αλλά και ή προσκόλληση στους νεκρούς τύπους ένός άπολιθωμένου παρελθόντος κι ή τυφλή ένταξή μας σέ άξονες έξαρθρωμένους, πού δέν έχουν πνοή, έμποδίζουν σοβαρά τό πνεύμα ν' άναπτυχθ ή έλεύθερα στους κύκλους του έπαισθητού. 'Ετσι ή ιδεώδης μορφή του πνευματικού βίου θά έπρεπε ν' άναζητηθ ή στην Ισορροπηση των πραγματικών δυνάμεων του παρελθόντος με την έκλογή προοδευτικών τύπων. Θά χρειασθ ή λοιπόν νά έξετάσωμε την έκταση, τά όρια και τ' άληθινό νόημα της έλληνικής παραδόσεως.

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΩΔΗΣ Δέν είναι άγνωστον, ότι ως έμās ή παράδοση φθάνει με διπλή μορφή, τή λογία και τή δημώδη. Φυσικά έννοοουμε την παράδοση σαν περιεχόμενο, σαν ούσία, πού κλείνει όλκληρωμένο νόημα και ταυτίζεται με την ιδέα, αυτόν τον πολιτισμό, όχι σαν έκφραση, δηλ. τύπος έξωτερικός, άπλό μέσο έκφραστικό, όπως είναι ή γλώσσα, λογία και δημώδης και αυτή. Θά πρέπη νά σταθούμε, λυτρωμένοι από γλωσσικούς φανατισμούς, νά δούμε τί νόημα περικλείει κάθε μορφή παραδόσεως, σέ τι μας ώφελει, άν μās ώφελ ή, για νά χρησιμοποιούμε τό πραγματικό περιεχόμενο των έννοιων κι όχι γυμνές, άλλ' ώραιες, λέξεις και φράσεις. 'Η ώραιολογία είναι κενολογία.

'Η λογία παράδοση ξεκινάει από την πνευματική ζωή της 'Αρχαίας 'Ελλάδος, της 'Αλεξανδρινής, της Βυζαντινής, της Χριστιανικής ύστερα. 'Ιδιαίτερο και μέγα χαρακτηριστικό του άρχαίου βίου είναι ό έλεύθερος πνευματικός άνθρωπος, πού ξέρει νά πεθαίν η για την έλευθερία τή δική του και των άλλων, ξέρει ν' άναζητά η τό ώραιο, νά δέχεται τή δικαιουσνη ως τή συνισταμένη όλων των άρετών και την Ισχύ της άπόλυτη, πού πιστεύει πως τό θεμέλιο της πολιτείας είναι ό νόμος, γιατί φέρει τό κύρος του θεού των Δελφών και γενικά πως την ήθική ούσία της ζωής συνιστά του βίου ή ούσιότης. "Ολ' αυτά τά γνωρίσματα, με φιλοσοφικόν στοχασμόν διαρθρωμένα, άποβλέπουν στον άνθρωπισμό.

Του μεσαιωνικού πνεύματος τό ιδεώδες κρύπτεται σ' ένα παράγγελμα όχι νέο, με λίγο διαφορετικά διατυπωμένο, στην ένάρτη και φιλήνθρωπη ζωή. 'Η άστική νομοθεσία κι ή κυβερνητική ένότητα χαρακτηρίζουν τή θεμελίωση της νέας κοινωνίας. 'Από τή συγχώνευση των βασικών αίτημάτων της προχριστιανικής και της μεταχριστιανικής 'Ελλάδος προέκυψε τό διπτυχον: πίστη στη ζωή και πίστη στο θεό. 'Η όλκληρωτική ένωση του ανθρώπου με τό θεό συνιστά την ευτυχία. 'Η πίστη λοιπόν προς τον άνθρωπο και στις ήθικές άξίες (άνθρωπισμός—χριστιανισμός) δδήγησαν έλεύθερο τό πνεύμα και άκμαίο και Ισόρροπο, σέ μιá θαυμάσια λεωφόρο, πού τό μήκος της είναι δύο χιλιάδες χρόνια. 'Η πορεία αυτή ουτε νά σβηστ ή, ουτε ν' άγνοηθ ή, ουτε νά κατεδαφισθ ή είναι δυνατόν. Βέβαια συμβαίνει νά κατευθύνεται από όργανο γλωσσικό, νεκρό σήμερα, με πού πέρασε από όλα τά φυσικά στάδια μιās γλώσσας, πού ξεκινάει από τον "Όμηρο και τους συγγραφείς του 'Αττικού λόγου και μεταπίπτει στους τελευταίους εκπροσώπους του κλασσικού λόγου, διέρχεται από τους Βυζαντινούς και μέσο από την Τουρκοκρατία και την 'Απελευθέρωση φθάνει ως τή σύγχρονη 'Ελλάδα, γλώσσα της έπιστήμης, του βήματος, του γραπτού λόγου. 'Αρχαία λοιπόν, 'Αλεξανδρινή, Βυζαντινή, λογία νεοελληνική. 'Είτε ύπάρχει τό γλωσσικό τούτο όργανο, είτε όχι, ή σύνθεση της λογίας παραδόσεως και ή ούσία του περιεχομένου της δέν μεταβάλλεται καθόλου.

"Υστερ' από την "Αλωση της βασιλεύουσας, ή λογία παράδοση δέν έχάθηκε. Οι λογιοι μετακινούνται στη Δύση κι έννας πολιτισμός χιλίων έντων μεταλαμπαδεύεται εκεί και ρίχνει τους πρώτους σπινθήρες πού θά φέρουν την 'Αναγέννηση. 'Αλλά κι όσοι μένουν στα έδάφη της σκλαβωμένης αυτοκρατορίας έχουν νά έπιτελέσουν καθήκον ένθικών, γίνονται θεματοφύλακες της παραδόσεως. "Όσοι ταξιδέψανε στη Δύση παρακολουθού η την 'Αναγέννηση. "Όσοι μένουν κοντά στον κατακτητή παίρνουν από τό ανατολικό πνεύμα. 'Η λογία παράδοση βρίσκει συνέχεια με την 'Εκκλησία, πού συντηρεί την έκκλησιαστική και τή θύραθεν γραμματεία.

Και λοιπόν ή Τουρκοκρατία είναι ή συνέχεια του Βυζαντινού βίου. Τό Βυζάντιον διετήρησε τό άρχαιο πνεύμα και κληροδότησε στους αίωνες της σκλαβιάς όλκληρη τή ζωή του. Τώρα ή 'Εκκλησία περιβάλλεται μ' έκκλησιαστική και πολιτική δύναμη, αντικαθιστά την 'Ανωτάτη έξουσία και κατευθύνει κάθε άγώνα του ύποδούλου έλληνισμού. 'Η τέχνη του Βυζαντίου σημειώνει νέαν άνθηση, τά γράμματα δέν παραμελούνται. 'Η άκριτική παράδοση συντηρεί τό ήρωικό πνεύμα, πού θά βρή άργότερα τή συνέχειά του στ' άρματολικά σώματα. 'Είναι φανερή ή έπιβίωση του Βυζαντίου στη γλώσσα της Τουρκοκρατίας και στις συνήθειες, τις πεποιθήσεις του λαού, στην πολιτεία του, στο δίκαιο, στην 'Εκκλησία, στην πνευματική ζωή γενικότερα. 'Ετσι ή λογία παράδοση, με τή βυζαντινή και τή μεταβυζαντινή περίοδο, συνεχίστηκε θαυμάσια, ουτε ήταν εύκολο τό ξεριζώμα μιās μακράς και μεστής πνευματικής ζωής.

'Η πνευματική ζωή του λαού μας, καθώς έκδηλώνεται αυθόρμητα και ηγαία, χωρίς καμμιάν έσωτερική ή έξωτερική επίδραση, σ' όλες τις μορφές της τέχνης, του λόγου, της γνώσεως, άποτελεί τή δημώδη έλληνική παράδοση. 'Ο έλληνικός λαός, προικισμένος με θαυμάσια ψυχική δύναμη, έστρεψε στο πέραςμα του καιρού άνήσυχα τά βλέμματά του γύρω από κάθε τομέα πού κρύβει ζωή, έέργεια, γνώση, και ζήτηση με κάθε μέσο νά έκφραση τή δική του συνείδηση. 'Ετσι λοιπόν έβλεπε, παρατηρούσε, κινητοποιούσε τή σκέψη του, και τό στοχασμό του διετύπωνε με άποφθέγματα, πού κλείνουν μέσα τους την πείρα της ζωής, ή με διηγήσεις και μύθους, γεμάτους άλληγορία, πλαστικότητα, παρατηρητικότητα. 'Ανέπτυξε τό έθιμικό δίκαιον. 'Εξεδήλωσε και τις καλλιτεχνικές του προθέσεις με μουσική, χορό και τραγούδια δικά του, με γλωσσικό όργανο άπλό, ξελιγμένο, πλούσιο, έκφραστικά Ισχυρό, έλληγικό. 'Επίσης ανέπτυξε και επέβαλε προϊόντα της τέχνης του στον τομέα της ύφαντουργίας, της κεραμεικής, της ξυλογλυπτικής, της ζωγραφικής, της αρχιτεκτονικής κλπ. Στην παραγωγή του λαού προέχει τό ήρωικό και άφελές στοιχείο, ή πίστη σ' ώρισμένα πρότυπα—λείψανα του παρελθόντος, διδάγματα της χριστιανικής θρησκείας, της πείρας της ζωής—ό έρωτας προς τή φύση και τον κόσμο πού περιβάλλει τον άνθρωπο, έλαφρός έσωτερικός κι έξωτερικός διάκοσμος σέ καθ' έκδήλωση, ποικιλία, άλλ' άπλότητα, σοβαρότητα κι άφέλεια, ύγεια ψυχική και πνευματική διαύγεια, χωρίς περιτεχνον, άποπνικτικό κι άμφίβολον φόρτο, ή θεωρίες ξένες από δ,τι μπορούσε νά βλαστήσει και νά καρποφορήσει στο εύκρατο κλίμα της χώρας. 'Αξίζει νά ύπογραμμισθ ή Ιδιαίτερως τό σκωπικό και ευθυμο γενικά στοιχείο πού πλεο, νάζει σέ πλείστα μνημεία του δημώδους λόγου, δείγμα και καθρέφτισμα της ψυχικής ύγείας, πού στάθηκε πάντα χαρακτηριστικό γνώρισμα του "Ελληνα και πιστοποιεί την ταυτότητα του έλληνικού πνεύματος στο πέραςμα των αίωνων.

Κι ή γλώσσα ή δημοτική, γνήσια κι άπαλλαγμένη από Ιδιωματισμούς, κρυσταλένια, καθώς κυλάει τό θρυλικόν λάλον ύδωρ της Κασταλίας πηγής στο άθάνατο προσκύνημα των Δελφών, έχει βέβαια πλουσιώτατο λεξιλόγιο και τρόπους έκφραστικούς δικούς της, κλείνει όμως πρώτ' άπ' όλα μέσα της πνεύμα Ιδιαίτερο, γνήσιο, ανάλογο προς τό πνεύμα και τό νόημα του δημώδους έλληνικού βίου, πού τον παρακολουθεί κατά πόδας, καθώς αναπτύχθηκε και θεμελιώθηκε από τό πνεύμα του λαού. "Αν τό περιεχόμενο του λαϊκού πολιτισμού είναι ό καρπός του λαϊκού πνεύματος κ' αίσθήματος, ή γλώσσα ως περιέχον άποτελεί τό περιβλήμα του καρπού.

'Η παράδοση για του Έθνους τή ζωή, θά πρέπη νά περιέχη άναγκαστικά τό συνδυασμό της λογίας και της δημώδους. 'Η άμοιβαία επίδραση και συμπλήρωση των δύο πτυχών της παραδόσεως φαίνεται καθαρά από την προσηφορά της καθεμιās στη ζωή του Έθνους. Τό Έθνος συντηρεί τή συνοχή του και τον πολιτισμό του μεταλαμπαδεύει με τή λογία παράδοση. Μ' αυτήν κυβερνώνται οι ψυχές των ύποδούλων και μ' αυτήν κρατούν μέσα τους άναγλυφο τό ένδοξο παρελθόν. 'Η 'Εκκλησία, τά σχολεία, ή χειρόγραφη φιλολογία της αρχαίας και βυζαντινής γραμματείας, τό κήρυγμα, ή Ιστορία, κράτησαν τον έλληνισμό της σκλαβιάς κοντά στο τιμημένο παρελθόν, στις μεγάλες προσωπικότητες της έλληνικής Ιστορίας, στη χριστιανική πίστη, στον άνθρωπισμό, στις άρχες της έλευθερίας, της δικαιουσνης, στη δύναμη της προγονικής άρετης, καθώς αρχιτεκτονείται στα συγγράμματα των κλασσικών.

'Εξ άλλου ή δημώδης έκαλλιέργηση των συναισθηματικών κόσμων του φιλότιμου ραγια, τον έδίδαξε τό κατά του τυράννου μέρος, έστειρεν έντός του την έπαναστατική διάθεση, τον έφερε στα όρη πικρόν έκδικητή της παρανομίας και της άσυδοσίας του άυταρχικού κυριάρχου. Μ' αυτήν ένσυνειδητοποιήθηκε ή θρησκευτική πίστη, αναπτύχθηκε ή οικογενειακή συ-

νόχη, διαφυλάχτηκαν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, ἡ γλῶσσα, ἡ πίστις. Ὁ δρόμος στάθηκε παράλληλος στὶς δυὸ αὐτὲς μορφές τῆς παραδόσεως καὶ πολλὰ φορὲς συνέπεσε στὴν πορεία τοῦ ἔθνους, στὶς σχέσεις μὲ τὸ παρελθόν του καὶ μὲ τὰ πεπωμένα του. Ὅμως ἡ χρησιμότητα καὶ ἡ ἀξία τῆς λογίας καὶ τῆς δημῶδους θὰ μένανε στὰ ὄρια τῆς σωστῆς ἱστορικῆς τοποθετήσεως, ἂν δὲν μεσολαβοῦσε ἡ παρεξήγηση ὡς πρὸς τὴ σημασία καὶ τὴν παιδευτικὴν ἀξία τοῦ καθενὸς χωριστὰ ἀπὸ τὰ δυὸ γλωσσικὰ ὄργανα, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὴν κάθε πτυχὴ τῆς παραδόσεως.

Ο ΣΥΓΚΕΡΑΣΜΟΣ Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, ποὺ σέβονται πραγματικὰ τὸ πνεῦμα τῆς παραδόσεως, δηλ. αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα τοῦ ἔθνους των, καὶ θέλουν νὰ παραμείνουν ἀληθινοὶ Ἕλληνες, καὶ ὄχι αἰχμάλωτοι τῶν ρευμάτων ποὺ τοὺς ἔρχονται μὲ μορφή ἐπιδημίας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, δὴθεν ὡς πράγματα νέα, σύγχρονα, προϊόντα τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου, ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ποὺ δὲν φοβοῦνται μὴν κατηγορηθοῦν γιὰ καθυστερημένοι, ὀφείλει νὰ βασισθῇ στ' ἀναλλοίωτα βιώματα τοῦ ἑλληνισμοῦ, δηλ. στὴν ἡρωικὴ ζωὴ, στὴ βαθεῖα πίστις, στὴν ἀγάπη γιὰ τὴ φύση, στὸ σεβασμὸ πρὸς τὶς ἀρχές τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ σ' ὅσα μᾶς παραδόθηκαν εἰδικώτερα, π.χ. τὸν εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμὸν μπροστὰ στὸ ὠραῖο, τὴ μουσικὴ ἀγωγή, τ' ὄνειρο, τὸν συνδυασμὸ τῶν χρωμάτων, τὸ ἠθικὸν τέλος στὶς πράξεις καὶ τὶς ἐνέργειες, τὴν τελειώση, τὴ λύτρωση κλπ. Ὁλ' αὐτὰ καὶ τὸσ' ἄλλ' ἀκόμη εἶναι στερεὰ δεμένα μὲ τοὺς κυριώτερους ἐξωτερικοὺς τύπους, ποὺ ποραμένουν πάντοτε ζωντανοί. Εἶναι ἀναμφισβήτητο, πῶς οἱ τύποι στηρίζουν τὴν οὐσία. Ἄμα γκρεμισθοῦν, συμπαρᾶσούρου καὶ τὴν οὐσία.

Φυσικὰ, δὲν ὑποστηρίζει κανένας, πῶς πρέπει νὰ δεθοῦμε στοὺς τύπους εἰς βάρος τῆς οὐσίας, ἢ πῶς πρέπει ν' ἀγνοήσωμε τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς. Ἀλίμονο, ἂν ἐπιστεύσαμε πῶς θὰ σωζόταν π.χ. τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα μὲ τὸ νὰ ξαναγυρίσωμε στὰ ἱμάτια καὶ στὰ πέδιλα, ἢ πῶς θὰ ξαναφέρναμε τὴ ζωὴ τῆς προεπαναστατικῆς ἐποχῆς, ἂν καθιερώναμε τὴν ἡρωικὴ φουστανέλλα! Ἡ τάση γιὰ διαρκῆ πρόοδο ὑπῆρξε τὸ παντοτινὸ γινώρισμα τῶν Ἑλλήνων καὶ σ' αὐτὴν ὀφείλεται ἡ ἀνανέωση τοῦ πνεύματος. Κάθε γενιά ἐβλεπε, καθὼς καὶ θὰ βλέπη, μὲ δυσπιστία τὰ προϊόντα τῆς χθὲς καὶ ζητοῦσε δικούς της τρόπους νὰ ἐκφρασθῇ, ἔστω γιὰ τὰ ἴδια ἀντικείμενα, ὅπου καὶ ἂν ἀναφέρονται, στὴ γνώση, στὴν τέχνη, στὸν πολιτικὸ βίον. Καὶ βρῆκε πραγματικὰ νέες μορφές τέχνης. Ἔτσι ἐξηγεῖται τῶν ρυθμῶν ἡ ποικιλία στὴν ἀρχαία τέχνη—γιὰ νὰ περιοριστοῦμε σ' ἓνα μόνον παράδειγμα—, ποὺ ἐκφράζουν τὶς ψυχικὰς ιδιότητες τοῦ κάθε διαμερισματος τῆς χώρας καὶ τοῦ πνεύματος τὶς ἀποκλίσεις.

Ἀπὸ τὴ συντηρητικότητα τῆς παραδόσεως καὶ τὴν ὀρηκτικότητα τῆς προοδευτικῆς τάσεως ὁ ἄνθρωπος, ὁ νεώτερος Ἕλληνας, θὰ πάρῃ τὸ δρόμο ποὺ θὰ τὸν ὀδηγή, δίχως ταλαντεύσεις καὶ παλινδρομήσεις, πρὸς τὰ ἐμπρός, σὲ μιὰν ἰσόροπην πορεία, ποὺ θὰ τὴν φωτίξη ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος, καθὼς θὰ τὴν χρησιμοποίῃ γιὰ πρόοδο νέα. Ἀνόμνηση ὅτι πέρασε ἓνας ἀπὸ δρόμο παλιὸ καὶ συνέχισε τὴν προέκταση νεοφτιαγμένης ὁδοῦ, θὰ εἶναι ἡ ἐντύπωση τοῦ συγκρασμοῦ τῶν δύο πτυχῶν τῆς παραδόσεως, καθὼς τὸ πνεῦμα τῆς ἰσορροπῆσης ἔδω καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια τώρα, μὲ τὸν περίφημο ταυτισμὸ: **πίστὴ στὴ ζωὴ, πίστὴ στὸν ἄνθρωπο**, στὶς ἠθικὰς ἀξίας, εἴτε ὄλ' αὐτὰ τὰ διέσωσεν ἡ λογία, εἴτε τὰ διέσωσεν ἡ δημοδης, ἀρκεῖ ὅτι κυριαρχεῖ τὸ **πνεῦμα τῆς παραδόσεως** καὶ γίνεται ὑπογραμμὸς νέας ζωῆς.

Ἡ Αἰξωνή, μὲ τὸ ν' ἀκολουθῇ τὴν παράδοσιν καὶ νὰ διαλαλή τὴν πίστιν τῆς γι' αὐτὴν, ὀρθῶναι ἐμπρὸς στοὺς πιστοὺς τῆς ὑποχρέωση διπλῆ: **πρῶτον**, τὴ γραμμὴ ποὺ ἐπαγγέλλεται, νὰ τὴν τηρήσῃ σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ δημοσίου βίου, ποὺ θὰ ἐγκαινιάσῃ σὲ λίγο στὸν ἱστορικὸ καὶ εἰδυλλιακὸ χῶρον, ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ ἐποικίσῃ **δεῦτερον**, νὰ ὑπερασπίσῃ αὐστηρὰ καὶ τίμια τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τῆς παραδόσεως, κυνηγώντας καὶ καταδικάζοντας τὴ νοθεία, προασπίζοντας τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ κόσμου τῆς παραδόσεως, χωρὶς ξένους ἐπηρεασμοὺς καὶ ἀηδεῖς μιμήσεις, ποὺ ἀντιτίθενται πρὸς τὴν ἀρμονία τῆς καὶ μειώνουν τὴν ἀξία τῆς.

Ὅποια ἀπὸ τὶς δυὸ ὑποχρεώσεις τῆς παραμεληθῇ, ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀληθινὴν **προδοσίαν** τοῦ πνεύματος. Ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ τεράστια **εὐθύνη** τῆς Αἰξωνῆς.

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

“Ὀ Λ Υ Μ Π Ι Α Δ Α”, ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΕΝΟ ΧΩΡΙΟ

Η Αἰξωνή, σὰν ὀμαδικὴ προσπάθεια, μὲ τὸ διπλό της σκοπὸ, τὸν πνευματικόν, μὲ τὴ μελέτη καὶ ἔρευνα τῆς παράδοσης, καὶ τὸν ὕλικόν, μὲ τὴ δημιουργία καὶ ἀπόκτηση στέγης, μὴ θυμίσει ἓνα χωριόν, μικρὸ, ἀλλὰ πρόσχαρον καὶ ἐξαιρετικόν, τὴν Ὀλυμπιάδα. Στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια ἀναφέρεται μὲ δυὸ λέξεις, σὰ νὰ πρόκειται γιὰ ἓνα συνηθισμένον χωριουδάκι, μὲ δίχως καμμίαν ἰδιαίτερη σημασία καὶ στὸν ἐγκεκριμένον, ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, γιὰ τὰ σχολεῖα χάρτη, δὲ σημειώνεται. Σὰ νὰ μὴν ὑπάρχει...

Κι' ὅμως ὑπάρχει, ἢ καλύτερα ὑπῆρχε, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ 1938, ποὺ ὑπάλληλος τῆς Νομαρχίας στὴ Λάρισα τὸ εἶχα ἐπισκεφθῇ, μαζὶ μὲ τὸ νομάρχην στρατηγὸ Πουρνάρα, δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ξανασχοληθῶ. Κι' ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον, στὴ δωδεκαετία ποὺ πέρασε, ἐμεσολάβησαν τόσα γεγονότα.

Ἦταν —ἔτσι τὸ εἶδα καὶ ἔτσι μένει στὴ μνήμη μου— ἓνα χωριουδάκι, μὲ λίγες οἰκογένειες, μόλις θὰ ἔφθαναν τὶς ἑκατὸ, μὲ ἰσάριθμα σπιτάκια, μὲ καθαρὰς αὐλὲς καὶ διάφορα ἄνθη, καλοφτιαγμένα, μὲ σταύλους γιὰ τὰ ζῶα ξεχωριστοὺς, στὶς ὑπόμενες τοῦ Ὀλυμποῦ, ἀπὸ τὴ δυτικὴν τοῦ πλευρὰ, τὴν Ἐλασσῶνα.

Κι' οἱ κάτοικοί του δὲν εἶναι γηγενεῖς, ντόπιοι, ἀλλὰ φερμένοι ἀπὸ τὰ βάρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρόσφυγες. Κι' ἀφοῦ ἡ ἔθνικὴ μας κακοτυχία, μὲ τὸ μικρασιατικὸν πόλεμον, τοὺς ἐξανάγκασε ν' ἀφήσουν τὸ μέρος ποὺ πρωτοεῖδαν τὸν ἥλιον καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν, μὲ τὴ φροντίδα τῆς μητέρας Ἑλλάδος, σ' ἓνα κομμάτι γῆς, κάτω ἀπὸ τὸ ἱερό μας βουνόν, τὸν Ὀλυμπον, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δώσουν στὸ νέο τους χωριόν, ἄλλο ὠραιότερο ὄνομα.

Καὶ τὸ βάπτισαν **Ὀ λ υ μ π ι ἄ δ α**.

Ἀλλὰ γιὰ τοὺς κατοίκους δὲν εἶναι ἀπλῶς, ἓνα ὠραῖο καὶ πετυχημένο ὄνομα, ποὺ δείχνει κάπως τὴ θέση τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὸν Ὀλυμπον. Εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο, εἶναι ἓνα σύμβολον. Σύμβολον, νὰ δουλέψουν, γιὰτὶ βαθύτατα αἰσθάνονται ὅτι δίχως ἐργασία δὲ γίνεται τίποτε καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν ἀρχαῖκην παράδοσιν μὲ τὴ σημερινὴ Ἑλληνικὴ ζωὴ, σ' ἓνα κράμα γερό, δημιουργικόν, ὀλύμπιον.

Στὴν ἀρχήν, δηλαδὴ τὸ 1923, εἶχαν φθάσει ἐκεῖ ἑξήντα οἰκογένειες, ὅλες ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τσακισμένες ἀπὸ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπένταρες, μὲ μοναδικὸ ἐφόδιόν τους, μιὰ πραγματικὴ διάθεση γιὰ ἐργασία. Ἀργότερα τοὺς ἐβοήθησε καὶ τὸ κράτος, ἀλλὰ πολὺ ἐλάχιστα. Εὐτυχῶς ποὺ τὸ ἔδαφος ἦταν παχὺ, παρθένο καὶ πολὺ ἀποδοτικόν. Τὸ ἓνα ποὺ ἔριχνε τὸ χέρι τοῦ ἀγρότη, στὴν καλοσκαμένην γῆν, δίχως λιπάσματα, γινόταν εἴκοσι καὶ τριάντα. Τί ἄλλο θέλει ὁ δουλευτής;

Στὴν ὑπόθεσίν τους ὅμως ὑπῆρχε ἓνας, ἀλλὰ μικροσκοπικὸς ἐχθρός, μὲ φτερὰ, ἀθέατος τὴ μέρα, πολὺ ἐνοχλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος, τὰ κουνούπια. Τὰ χωράφια ἐκεῖ εἶχαν αἰῶνες νὰ δοῦν τὸ ψυχρὸ σίδερο τῆς ἀξίνιας καὶ τοῦ ἀλειτρίου βαθεῖα μέσα στὰ

Ἐπὶ τὰ βούρλα καὶ τὰ χαμόκλαδα εἶχαν τὴν εὐκαιρία καὶ τὸν καιρὸν ἀναπτυχθῶν σχηματίζοντας μιὰν ἀδιαπέραστη ζούγκλα ἀπὸ χαμόχορτα. Καὶ τὰ νερά πού ἔρεαν ἀπὸ τίς πλαγιές τοῦ Ὀλυμποῦ, ὅπως ἐμποδιζόταν, νὰ φτάσουν σὲ κάποιο παραπόταμο τοῦ Πηνειοῦ, γινόταν τέλματα κ' ἔλη. Ἦρθε ὁμοίως ὁ ἄνθρωπος νὰ βάλει σειρὰ στὴ ροή τοῦ νεροῦ, νὰ μὴ σταματᾷ ὅπου θέλει στὰ βούρλα καὶ τίς καλαμιές, ἀλλὰ ν' ἀκολουθεῖ τὸ φυσικὸ τοῦ δρόμο, πρὸς τὸν Πηνειὸν κ' ἀπὸ κεῖ, στὴ μεγάλη θάλασσα. Ἐτσι τὰ κουνούπια, πού μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς, κανέναν — ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χελιδόνια — δὲν εἶχε σκεφθῆ νὰ τὰ ἐνοχλήσει, βλέποντας νὰ ἀμφισβητιέται ἡ βασιλεία τους, ἄρχισαν γιὰ ἐκδίκηση τὸν πόλεμον μετὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν ἐπέρασσε πολὺς καιρὸς, πού ἐφάνηκε ὅτι τὸ κουνούπι, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος ἐχθρὸς, γιὰ τὴν ἐσημειώθησαν κιόλας οἱ πρότοι θάνατοι ἀπὸ ἐλονοσία. Κι' ἦσαν τὰ πρῶτα θύματα γέροι κ' ἐξασθενισμένοι ὀργανισμοί. Ἄλλα καὶ στοὺς ἄλλους, τοὺς νέους καὶ τοὺς γερούς, ἐκόπηκε ἡ διάθεση γιὰ δουλειά. Οἱ ἴδιοι, μετὰ τὴν ἀδιαφορία πού ἐδειχναν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, γιὰ τὴν ζωὴ τους, δὲν ἀναγνώριζαν τοὺς ἑαυτοὺς τους, σὰν κάποια μάγισσα νὰ τοὺς ἀλλάξει τὴ ψυχὴ. Ἐτσι τὸ χωριὸν μὲ τοὺς θάνατους πού ὄλο κ' αὐξάνειν καὶ μετὰ τὴν σατανικὴν ἄμβλυση τῆς ἐνεργητικότητος, ἄρχισε νὰ παίρνει τὴν κατιούσα. Καμμιά εὐχάριστη προοπτικὴ, πού ἀμβλύνει τὴν δυστυχία κ' ὀξύνει τὴν προσπάθεια, δὲ μποροῦσαν νὰ ἔχουν.

Τότε τὸ χωριουδάκι ἐπέρασσε μιὰ μεγάλη κρίση. Οἱ μισοὶ ἠθελαν, φοβισμένοι, πανικόβλητοι ἀπὸ τὸ θάνατον καὶ τὴν ἐλονοσίαν, νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ πάνε ἄλλου. Κι' οἱ ἄλλοι μισοὶ, ἦσαν ἀδιάφοροι, δίχως γνώμη, ἔτοιμοι καὶ πρόθυμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Καὶ θὰ τὰ παρατούσαν νὰ φύγουν, ἂν τότε τὸ 1927, δὲν ἐρχόνταν ἄλλες σαράντα οἰκογένειαι, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετὰ ἐπικεφαλὴν, τὸ δάσκαλόν τους, πού μαζί μετὰ τοὺς ἄλλους ξαναεξέτασαν τὸ ζήτημα.

Ὁ δάσκαλος ὁμοίως ἦταν πολὺ δραστήριος, ἀποφασιστικός, κ' ὅπως δὲν εἶχε μπολιασθῆ ἀπ' τὰ κουνούπια, μ' ἀδιαφορία κ' ἄμβλυση, ἔβλεπε τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ χωριοῦ σὰν ἐγκλημα καὶ μωρία. Ὅπου κ' ἂν πᾶμε — τοὺς εἶπε — δὲν θὰ βροῦμε τὰ πράγματα καλύτερα. Ἐδῶ τοὐλάχιστον γνωρίσαμε τὸν τόπον κ' ἐγκατασταθήκαμε. Ἐχομε καὶ νεκρούς. Ὅχι δὲ θὰ φύγωμε... θὰ μείνωμε, ἀλλὰ θὰ ἐργασθοῦμε ὅλοι μετὰ τάξιν καὶ σειρὰ σὰν ἓνας ἄνθρωπος.

Νέον αἷμα ἔρευσε. Ἀμέσως ἔγινε ἓνας συνεταιρισμὸς κ' ἀμέσως ἐμπήκε σ' ἐνεργεια ἓνα σχέδιον. Τίς μισὲς μέρες τῆς βδομάδας ὁ καθένας θὰ ἐργάζεται στὰ χωράφια του, τὸν κλῆρον του, γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τίς ἄλλες μισὲς γιὰ τὸ σύνολον, τὴν Κοινότητα. Ὡς πρῶτον στάδιον ἔβαλαν τὰ ἔλη καὶ τέλματα, νὰ τὰ ξεκαθαρίσουν καὶ νὰ τὰποξηράνουν. Στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὰ κοντινά, τὰ γύρω τοῦ χωριοῦ κ' ἔπειτα, τὰ πῶς πέρα, τὰ μακρυνά. Καὶ μέσα σὲ δύο χρόνια, ἔγινε ἓνα θαῦμα, δὲν ὑπῆρχαν ἔλη. Ἴσως μετὰ τοὺν ὑπερβολικόν κ' ὁμοίως αὐτὸ εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα. Δὲν ὑπῆρχαν ἔλη. Ἄλλα δὲ σταμάτησαν ἐδῶ, ἔκαμαν συνεταιριστικὸν παντοπωλεῖον, πού πουλοῦσε ὅλα τὰ εἶδη — εἶχε ἀκόμη καὶ φάρμακα — σὲ πολὺ φθηνότερες τιμές, ἀπὸ τὸ κέντρο, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Νομοῦ, τὴν Λάρισσαν. Ἐτσι, μαζί μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς υγείας τους, ἄρχισε κ' ἡ γῆ νὰ τοὺς ἀποδίδει πλοῦσιαν καὶ γενναϊόδωρα τὰ ἀγαθά της.

Μετὰ τὰ ἔλη, ἔφτιαξαν τὴν ἐκκλησίαν τους, ἓνα μεγάλο ναό, γιὰ νὰ χωράει τοὺς ἀνθρώπους, πού θ' αὐξάνουν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἔκτισαν ἓνα ὠραῖον κ' εὐρύχωρον σχολεῖον, ἀπέναντι στὸν ἥλιον. Ἐσχημάτισαν καὶ βιβλιοθήκην, μετὰ 2500 τόμους βιβλίων, ἱστορικά, γεωργικά καὶ θρησκευτικά. Ἐφτιαξαν ἀκόμη καὶ κοινοτικὸν οἶκον.

Ὁ δάσκαλος, ἀκούραστος, ἐνεργητικός, πρῶτος, μετὰ συνεργάτην τὸν πρόεδρον τοῦ χωριοῦ, ἐνεργητικὰ καθοδηγοῦσε. Ὅλοι μαζί, τίς μέρες πού ἦσαν ἀφιερωμέναι γιὰ τὴν κοινότητα, ἔφτιαξαν 20 χιλιόμετρα ἀμαξητὸν δρόμον, γιὰ νὰ συνδεθῆ τὸ χωριόν τους, μετὰ τὴν δημόσιαν ὁδόν, κ' ἄλλα 30 χιλιόμετρα ἀγροτικόν, πλατὺν δρόμον, γιὰ νὰ μεταφέρουν μ' εὐκολίαν τὰ γεωργικά τους προϊόντα μέσα στὸ χωριόν. Καὶ στὸ τέλος μόνοι τοὺς ἔκοψαν καστανιές, τίς ἔκαμαν στύλους, τοὺς ἐμπήσαν στὴ γῆν, ἐπέρασσαν σύρμα, κ' ἔφεραν, χωρὶς ἢ Πολιτεία νὰ ξεδέσει πεντάρα ἢ νὰ πολυνοιασθῆ, τὸ τηλεφῶνον μέσα στὴν Ὀλυμπιάδα, κοντὰ τους.

Στὸν ἀναγνώστην τὰ ὄσα γράφω, γιὰ τὸ συνεταιρισμὸν χωριὸν τὴν Ὀλυμπιάδα, ἴσως τοῦ φανοῦν παράξενα. Ἐτσι πρέπει νὰ εἶναι, γιὰ τὴν ἐγὼ προτοῦ τὸ ἐπισκεφθῶ, ὄλα τὰ θεωροῦσα ὑπερβολικά. Συνηθισμένος ἀπ' τὸ χωριόν μου, πού οἱ χωριανοὶ μου εἶχαν ἄρχισιν, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνα, νὰ κτίζουν μιὰν ἐκκλησίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ τελειῶσει, ἤμουν πολὺ ἐπιφυλακτικός. Κι' αὐτὸ συμβαίνει, μετὰ ὄλα σχεδόν, ἄλλου λιγότερον κ' ἄλλου περισσότερον, τὰ χωριὰ τῆς χώρας μας. Σπουδαῖος ὁ Ἕλληνας στὴν ἀτομικὴν προσπάθειαν, ἀλλ' ἀνίκανος καὶ κακός, μετὰ μιὰν ἐξαιρέσιν τὰ Ἀμπελάκια, γιὰ συλλογικὴν ἐνεργεια.

Ὅταν ὁμοίως τὴν ἀνοιξὴν τοῦ 1938 τὸ ἐπισκέφθηκα, διαπίστωσα ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει τὸ ὑπερβολικόν, γιὰ τὴν εἶδαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σχολεῖον, ἐφιλομέτησα τὰ βιβλία στὴν βιβλιοθήκην, ἐκαμάρωσα τὸν κλῆρον κ' ἀπόρησα μετὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ κάμει ἡ ἀνθρώπινη ἐργασία, μπαίνοντας σὲ τάξιν. Ἐπέρασσε μετὰ τὴν αὐτοκίνητον τὸν δρόμον πού εἶχαν φτιάξει μετὰ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια κ' ἐτηλεφώνησα μετὰ τὸν τηλεφῶνό τους. Κι' ἄργότερα, ἀφ' ὅπου ἐγυρίσαμε ὄλο τὸ χωριόν κ' εἶδαμε τὴν ἀνθρώπινη ἐργασία μετουσιωμένη σὲ ἐξαιρία πράγματα, πού ἰκανοποιῶντας ὑλικὰς ἀνάγκες, ἰσορροποῦν τίς ἀντιθέσεις, ἐπὶ γᾶμε καὶ στὸ παντοπωλεῖον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνεταιριστοὺς τὸ διεύθυνε, μετὰ δύο ὑπάλληλους, βοηθοὺς. Μέσα εἶχε τὰ πάντα κ' ὄλα, σὲ τιμὰς κόστους, μετὰ ἐλάχιστον κέρδος, πολὺ μικρότερον ἀπὸ τὴν Λάρισσαν. Ὅταν ἄρχισαν ἢ συνεταιριστικὴν μερίδα ἦσαν 100 δραχμὲς κ' ἄργότερα, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια, ἔφθασε τίς 1300, ἐπολαπλασιάζασθαι δέκα-τρεις φορές. Ἄλλα τὸ σπουδαῖον, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι τοῦτο. Μετὰ τὸ νὰ ὑπάρχει στὸ χωριόν ἓνα καὶ μόνον ἐμπορικὸν κατάστημα κοινόν, ὄλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ εἶχαν πάρει τὴν ἀπόφασιν νὰ ζήσουν ἐργαζόμενοι. Κι' ὅταν οἱ ἄνθρωποι πάρουν μιὰ τέτοια ἀπόφασιν καὶ πιστέψουν σ' αὐτήν, ὄλα, τὰ πάντα, εἶναι κατορθωτά κ' εὐκόλα. Γιὰ τὴν ἐργασία, ἢ σύγχρονον Θεόν, κάνει τὸν ἄνθρωπον ἐνεργητικόν στὴν πράξιν, σοβαρὸν στίς ἀποφάσεις του καὶ προσεκτικόν στὰ πάντα. Κι' ὅταν ἡ ἐνεργητικότητα συμπλέκεται καὶ πλαισιώνεται ἀπὸ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν προσοχήν, ἢ μισέρια ἐξαφανίζεται κ' ἡ ζωὴ βρίσκει τὸ νόμμά της.

Τέτοιοι ἦσαν οἱ κάτοικοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τῆς Ὀλυμπιάδας. Ἐνεργητικοὶ, σοβαροί, προσεκτικοὶ καὶ περίφανοι. Περὶφανοί, ὄχι ἀπὸ ζετιμποσιά κ' ἀλλαζονία, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνθρωπιά, πού δὲ θέλει νὰ κρατήσῃ τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον μόνον γιὰ τὸν ἑαυτόν της, ἀλλὰ θέλει νὰ γίνῃ κτῆμα καὶ τῶν ἄλλων. Κι' αὐτὸ τὸ βλέπει ὁ καθένας στὴν σεμνήν τους συμπεριφοράν, στὸ στερεὸν βάδισμά τους καὶ στὴν ἐμπιστοσύνην πού ἔχουν στὸν ἑαυτό τους καὶ στὸ χωριόν τους. Καὶ τί ἐμπιστοσύνη, θύελλα, πού ἀμέσως εὐχάριστα συνεπέρνει τὸν ἐπισκεπτήν, γιὰ νὰ τὸν φέρει σὲ γαλήνιον κ' ἀπάγγελτον τόπον. Γιὰ τὴν ποιά ἄλλη ἐξήγησιν μπορεῖ νὰ δώσει κανέναν στὸ γεγονός, ὅτι τὸ χωριόν ἔχει δικόν του νόμισμα, τὸ νόμισμα τοῦ συνεταιρισμοῦ, πού οἱ κάτοικοι τὸ προτιμοῦν περισσότερο ἀπὸ τὸ κρατικόν καὶ στίς μεταξύ τους σχέσεις εἶναι τὸ μόνον πού χρησιμοποιεῖται.

Τὴν πληροφορία γιὰ δικό τους νόμισμα δὲν τὴν εἶχαμε ὑπόψι, γι' αὐτό, ἐρχόμενη ὕστερ' ἀπὸ ὄλα, σὰν τὸ κορύφωμα τῆς πετυχημένης προσπάθειάς των, μᾶς ἐνθουσίασε κυριολεκτικά. Τί μπορεί νὰ δημιουργήσουν μερικοὶ ἄνθρωποι συνεταιριζόμενοι! Θαύματα... Ἔτσι, ὕστερ' ἀπὸ μερικά χρόνια, ἐδικαίωνα τὸν Λασάλ, γιὰ τὶς ἀπόψεις του περὶ συνεταιρισμῶν, ποὺ ὄντας ἐσπούδαζα στὸ Πανεπιστήμιο, τὶς εἶχα θεωρήσει πολὺ ὑπερβολικὲς.

Κι' ἦταν τέτοιος ὁ ἐνθουσιασμός, εἰληκρινῆς κι' αὐθόρμητος, ποὺ τὴν ἐπομένη μὲν ἐφθάσαμε στὴ Λάρισα, ὁ νομάρχης πῆρε μιὰ σπουδαία ἀπόφαση: νὰ προτείνει τὴν παρασημοφόρηση τοῦ δάσκαλου καὶ τοῦ Προέδρου. Γιατί, τί σπουδαιότερο κι' ἀξιότερο, μπορεί νὰ προσφέρει ἕνας στοὺς συνάνθρωπούς του, γιὰ νὰ παρασημοφορηθῆ, ὅπως ἔγραψε ὁ νομάρχης στὴν πρότασή του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν;

ΝΙΚΟΣ ΚΑΠΑΡΑΚΟΣ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΩΝΗΝ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ συνεταιρισμοῦ «Αἰξωνή», ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Ἀθήναις συνεληθόντος ἐφέτος Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν Γυναικῶν, ἐδεξιῶθη τὴν 6ην Ἀπριλίου μερικὰς ἐκ τῶν συνέδρων εἰς τὴν ποιμενικὴν καλύβην ποὺ ἐστήθη εἰς τὴν θέσιν ὅπου θὰ ἀνεγερθῆ ὁ οἰκισμός.

Εἰς τὴν ὑπαίθριον αὐτὴν δεξιῶσιν, πλὴν τῶν ξένων συνέδρων, ἔλαβον μέρος καὶ Ἑλληνίδες ἀντιπροσωπεύουσαι τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο, αἱ κυραὶ Τίγκη Χατζηκυριάκου—Γκίκα, Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, Α. Τσαούση, Ε. Βακαλό, Αἰκ. Κακούρη καὶ ἄρκετοὶ ἄλλοι ἐκπρόσωποι καὶ φίλοι τῆς «Αἰξωνῆς».

Ἡ πρωτοβουλία τῆς δεξιῶσεως ὀφείλεται εἰς τὸν νομικὸν σύμβουλον τοῦ Συνεταιρισμοῦ κ. Ν. Πουλιόπουλον καὶ τὸν πρόεδρον κ. Ἰωσήφ Παπαδόπουλον, οἱ ὅποιοι καὶ προσεφώνησαν καταλλήλως τοὺς προσκεκλημένους.

Μίαν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς δεξιῶσεως αὐτῆς ἐδημοσίευσεν ἡ κ. Ἰωάννα Στεφανόπολι, εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς διευθυνομένην Γαλλόφωνον ἡμερηΐδα «Messenger d'Athènes» τῆς 21 Ἀπριλίου 1951. Ἀποσπάσματα τῶν ἐντυπώσεων τῆς διακεκριμένης Ἑλληνίδος δημοσιογράφου ἀναδημοσιεύομεν ἐν μεταφράσει ἐνταῦθα: «Ἐνας ἰδιωτικὸς συνεταιρισμός, τὰς ἡμέρας τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν Γυναικῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶχε μίαν ἔμπνευσιν ἀσυνήθη, τόσον διὰ τὸν τόπον μας—ὅσον καὶ διεθνῶς—διὰ τὰς ἀντιλήψεις σχετικῶς μὲ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς φιλοξενίας. Ἦγνόησε τὰ ξενοδοχειακὰ συμπόσια καὶ τὰ ἀμετάβλητα menus των, ἠγνόησε τὰ cocktailparties, μοντέρνα φόρμουλα τῆς ὀρθοστασίας ἐμπρὸς εἰς τὰ στερεότυπα σάντουιτς. Καὶ ἀπλούστατα ἐπῆρε μερικὰς συνέδρους τῶν τμημάτων τῆς τέχνης καὶ τοῦ τύπου διὰ νὰ τὰς φέρῃ εἰς ἐκεῖνο ποὺ εἰς τὰ χρόνια τοῦ Αἰοῦ ὠνομάζετο πρόγευμα à la pallikare. Ἐνα εἰδικὰ ἑλληνικὸ πρόγευμα: ψητὸ ἀρνί, ἀλατισμένες μαρουλοκαρδιές, τυρὶ φέτα, πορτοκάλια, ἄφθονο ξανθὸ κρασί καὶ μουσικὴ νταούλι καὶ πίπιζα, τὰ βασικὰ ὄργανα τῆς ὀρχήστρας τῶν χωρικῶν.

Ἄλλα αὐτὰ γίνονται σὲ μιὰ καλαμπόπλεκτη καλύβα. Ἐξω ἀπλωνόταν ἕνα ἐξαιρετὸ θέαμα. Τὸ φόντο τὸ ἀποτελοῦσαν τὰ τελευταῖα ἀντερείσματα τοῦ Ὑμηττοῦ ποὺ ἀπαλὰ κατέβαιναν πρὸς τὴν θάλασσα μέσα σ' ἕνα ἄρωμα θυμαριοῦ. Μπροστὰ ὁ φωτεινὸς χῶρος τοῦ Σαρωνικοῦ μ' ὄλες τὶς ἀποχρώσεις τοῦ γαλάζιου: ἡ θάλασσα, ἔπειτα οἱ στρογγυλὲς γραμμὲς τῆς Αἰγίνης καὶ εἰς τὸ τελευταῖο πλάνο οἱ βουνοκορφές τῆς Πελοποννήσου ἀποτυπωμέναι εἰς τὸν οὐρανόν.

Κι' αὐτὸ ἦταν μιὰ γοητεία. Ἡ Ἀργεντινὴ ἐξέφραζε τὴν μεγάλην τῆς χαρὰν γιὰ τὴν ἐβλεπε κάτι τὸ καθαρὰ ἑλληνικόν. Ἡ Ἰταλία, ποὺ ἀντιπροσωπεύετο ἀπὸ μιὰ Μιλιανὰζα ποὺ εἶχεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν τῆς πόλεως τῆς, χαιρόταν ἀπὸ μιὰ ἄλλην ἀποψι. Ἡ Μεσογειακὴ μιλοῦσε ἐνθουσιαστικὰ γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σκοπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Ὁ «Messenger d'Athènes» μίλησε ἤδη διὰ τὴν «Αἰξωνήν»... Ὁ ἔμπνευστὴς καὶ ἐμψυχωτὴς αὐτοῦ τοῦ σχεδίου κ. Ἰωσήφ Παπαδόπουλος κληρονόμος ἐνὸς μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου, εἶχεν ἔλκυσθῆ ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του κλίσιν πρὸς τὴν μουσικὴν. Ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς καὶ ἔχει γράψει πολλὰς συνθέσεις. Ὅλα αὐτὰ ὅμως χωρὶς νὰ παραμελήσῃ τὴν πατρικὴν ἐπιχείρησιν, ποὺ τὰ κέρδη τῆς εἶναι οὐσιαστικὴ βᾶσις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου προγράμματος. Διότι δὲν πρόκειται νὰ ἀγορασθοῦν μόνον μερικὲς ἑκατοντάδες στρεμμάτων—αὐτὸ ἔγινεν ἤδη—ἡ Αἰξωνὴ φιλοδοξεῖ νὰ κάμῃ μίαν ἡμέραν τὴν πόλιν τῆς κέντρον ἑλξεως μὲ τὰ τοπικὰ τῆς φέστιβαλ... Ὁ συνεταιρισμὸς συγκεντρώνει ἤδη ἕναν ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἐνθουσιωδῶν συνεργατῶν. Καὶ ἐν πρώτοις, τὸν ἀρχιτέκτονα κ. Πικιώνην, καθηγητὴν τοῦ Πολυτεχνείου, ὁ ὅποιος κατεσκεύασε τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ποὺ θὰ γίνῃ... Ὁ κ. Πικιώνης δείχνοντας εἰς τὰς συνέδρους τὸ σχέδιόν του ἐξήγησεν, ὅτι ἠκολούθησε τὴν δομὴν

πρό διαμορφώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὶν νὰ εἰσβάλουν οἱ μοντέρνες μέθοδοι, καθὼς ἀκριβῶς ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ νησιά. . .».

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ τῆς κ. Στεφανόπουλ, ἀπετέλει εἰσαγωγὴν εἰς ἄρθρον τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Ἀ. Ἀ. Παπαγιαννοπούλου—Παλαιοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἐκθέτει τοὺς ἱστορικοὺς λόγους ποὺ ἠνάγκασαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς «Αἰξωνῆς» νὰ καλέσῃ τὰς ἀντιπροσώπους τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου Γυναικῶν εἰς τὸν τόπον ὅπου πρόκειται νὰ κτισθῆ ὁ νέος οἰκισμός.

Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Παπαγιαννοπούλου, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «*Messenger d'Athènes*» τῆς ἐπομένης ἡμέρας 22 Ἀπριλίου 1951, ἔχει ἑν μεταφράσει ὡς ἑξῆς: «Ἡ δεξιῶσις αὐτῆ δὲν ἦτο τυχαία· εἶχεν ἐξαιρετικὴν συμβολικὴν σημασίαν σχετιζομένην πρὸς τὰ τὸ συνέδριον τῶν γυναικῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἰδρύεται ἡ «Αἰξωνή», ἡ ὁποία εἶναι προσπάθεια μεθοδικῆς συγκεντρώσεως καὶ παρακαταθήκης τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἑν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ. Ἡ προσπάθεια αὐτή, ὀλίγων ἀκόμη ἀνθρώπων, εὐρίσκεται ἑν τῷ γίγνασθαι παρά ταῦτα ὅμως, ἔχει ἤδη σημειώσῃ ἀρκετὴν πρόοδον εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐπιδιώξεις. Ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος, ἔχει ἐπιτύχει νὰ ἀποκτήσῃ οἰκόπεδα εἰς ἕνα ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ὡραῖον τόπον, σὲ μιὰ πλαγίᾳ τοῦ Ἰμμηττοῦ, πολὺ κοντὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὡς πρὸς δὲ τὸ θεωρητικόν—πνευματικόν, ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Αἰξωνή», εἰς τὸ ὁποῖον, ὀλίγον κατ' ὀλίγον συγκεντρῶνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ ζητήματα τῆς ἐραύνης τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως.

Πλὴν τούτων ὅμως, καὶ ὁ τόπος ποὺ ἐξελέγη ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς προσπάθειας διὰ νὰ ἰδρυθῆ αὐτὸς ὁ οἰκισμός, ἔχει πλοῦσιαν καὶ παναρχαίαν παράδοσιν· ἡ ἱστορία του ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν χώραν μας, τὴν καλομένην νεολιθικήν. Ἐν ἐκ τῶν σημείων τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς περιοχῆς ταύτης σχετιζομένη μετ' ἑν ἱστορίαν τῆς γυναικός, μάλιστα δὲ μετ' ἐπίσημον συνέδριον γυναικῶν, τὸ ὁποῖον ἐγίνατο κάθε χρόνο, πρὸ δυόμισυ περίπου χιλιάδων ἔτων.

Διὰ τοῦτο τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς «Αἰξωνῆς» ἐθεώρησεν ὑποχρέωσίν του νὰ καλέσῃ τὰς συνέδρους τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου Γυναικῶν εἰς τὸν τόπον ὅπου πρόκειται νὰ ἀνεγερθῆ ὁ νέος ὁμώνυμος οἰκισμός, διὰ νὰ συνδέσῃ συμβολικῶς τὸ συνέδριον τοῦτο, πρὸς τὸ πανάρχαιον ἐκεῖνο συνέδριον γυναικῶν, τὸ ὁποῖον συνήρχετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν περιοχήν ταύτην.

Ἡ Αἰξωνὴ δηλαδή, γειτνιάζει πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου δήμου Ἀλιμουῦντος, τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Θουκυδίδου, ὅπου ὑπῆρχε τὸ περίφημον Θεσμοφόριον. Ἰερὸν τῆς Θεᾶς Δήμητρος Θεσμοφόρου, λατρουμένης ὡς προστάτιδος τῆς γεωργίας, τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς τάξεως. Πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς ἐτελοῦντο μεγαλοπρεπεῖς ἑορταί, τὰ Θεσμοφόρια, διαρκοῦσαι πέντε ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 9—13 Πυανεψίδων μηνός (περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου). Ἡ πρώτη ἡμέρα ἐκαλεῖτο Σ τ ἡ ν ι α, καὶ κατ' αὐτὴν ἐσυνειθίζετο νὰ ἀνταλλάσσουν μεταξὺ τῶν αἰ γυναικῶν λοιδωρίας καὶ σκώματα· τὴν δευτέραν ἡμέραν, αἰ γυναικῶν κατήρχοντο ἐν πομπῇ εἰς τὸν Ἀλιμουῦντα, ὅπου «κατὰ τὰ πάτρια», ἑώραζον ἐν ὑπαίθρῳ, ὑπὸ σκηνάς καὶ ἐτέλουν θυσίας πρὸς τὴν θεὰν Δήμητρα. Ἐκεῖ συνερχόμενοι ἐξέλεγον ἰδίους ἄρχοντας τῆς ἑορτῆς (γυναικάς) καὶ ἐψηφίζον διαφόρους νόμους σχετικοὺς πρὸς τὸν χαρακτηρὰ τῆς ἑορτῆς, οἱ ὅποιοι ἀνεγράφοντο εἰς μαρμαρίνας στήλας καὶ ἦσαν σεβαστοὶ καὶ ἔγκυροι ὑπὸ τῆς ἐπισημοῦ πολιτείας. Κατόπιν ἐπεδίδοντο εἰς εὐθυμίαν· ἔπινον ἐκλεκτὸν οἶνον, εἰδικῶς δι' αὐτάς προωρισμένον, ἐχώρευον, ἔψαλλον ᾄσματα κ.τ.τ.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἡ ὁποία ἐλέγετο Ἀ ν ο δ ο ς, αἰ γυναικῶν ἐπανήρχοντο ἐκ τοῦ Ἀλιμουῦντος εἰς τὰς Ἀθήνας· ἠκολούθει ἡ λεγομένη Ν η σ τ ε ἰ α, διότι ἐτηρεῖτο αὐστηρὰ νηστεία κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ τέλος ἡ λεγομένη Κ α λ λ ι γ ε ν ε ι α, καθ' ἣν ἐτιμᾶτο ἡ Δημήτηρ διὰ θυσιῶν καὶ χορῶν, ὡς θεὰ τῆς γεννήσεως ὡραίων παιδίων.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεσμοφορίων ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς, ἐπὶ ποινή θανάτου, ἡ παρουσία ἀνδρῶν, τὸ δὲ θέμα τῆς γυναικείας ταύτης ἑορτῆς ἐνέπνευσε τὸν κωμικὸν ποιητὴν Ἀριστοφάνην εἰς τὸ ἔργον του Θεσμοφοριάζουσαι.

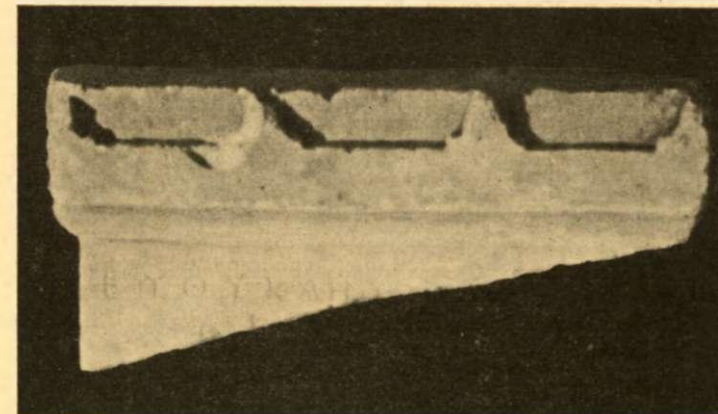
Ἡ θέσις τοῦ Θεσμοφορίου τοῦ Ἀλιμουῦντος ἐβεβαιώθη κατὰ τινα ἀνασκαφὴν τοῦ ἐν Ἀθῆναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1929. Εἰς τὸ μέσον σχεδόν, τοῦ μεταξὺ τῆς θέσεως Τράχωνες καὶ Καλαμακίου διαστήματος, ἐπὶ χαμηλοῦ λόφου ἀπεκαλύφθησαν τὰ εἰσῆματα χριστιανικῆς βασιλικῆς, τοῦ 6ου μ. Χρ. αἰῶνος, εἰς τοὺς τοίχους τῆς ὁποίας εὐρέθησαν διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἀρχαῖα, βάρβα ἀγαλμάτων, ἐπιγραφαὶ κ.τ.τ.,

διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκεῖτο ἐκεῖ τὸ περίφημον Θεσμοφόριον τοῦ Ἀλιμουῦντος.

Αὐτὸς ἦτο ὁ ἰδιαιτέρος λόγος, ὅστις παρεκίνησε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς «Αἰξωνῆς» νὰ καλέσῃ τὰς ἐκπροσώπους τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν Γυναικῶν, διὰ νὰ τοὺς ὑπεθυμίσει, ὅτι εἰς τὴν περιοχήν ἐκείνην, πρὸ δυόμισυ περίπου χιλιάδων ἔτων συνήρχοντο αἰ γυναῖκες «τὰ πατῆρα σφάζειν» καὶ ἰδρυσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ πρῶτον συνέδριον γυναικῶν, ἐφ' ὅσον συνεδρίαζον μόνοι τῶν, ἄνευ τῆς παρουσίας ἀνδρῶν, ἐξέλεγον ἰδίους ἄρχοντας (γυναικάς) καὶ ἐξέδιδον ἀποφάσεις, ἀναγνωριζόμενας ὑπὸ τῆς πολιτείας κ.τ.τ.

Τῆς ἑορτῆς ἦρχον δύο γυναῖκες, ἐκλεγόμεναι ὑπὸ τῶν ἄλλων, αἰ κολούμεναι «ἀρχοῦσαι», αὐταὶ δὲ ἐφρόντιζον δι' ὅλα. Ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὅν ἐτέλουν αἰ γυναῖκες τὰ Θεσμοφόρια καὶ συνεσκέποντο, λαμβάνομεν ἄφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς προμνημονευθείσης κωμῆδος τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἐκ διαφόρων πληροφοριῶν ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων. Εἰδικώτερον δὲ διὰ τὰ ἀξιώματα τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον κατὰ τὴν ἑορτὴν αἰ γυναῖκες, καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἀνελάμβανον, μᾶς πληροφορεῖ ὁ ρήτωρ Ἰσαῖος, μάλιστα δὲ μιὰ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐπιγραφή, προερχομένη ἐκ τοῦ δήμου Χολαργοῦ—ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ Περικλέους—καὶ εὐρισκομένη νῦν ἐν τῷ ἐν Παρισίοις Μουσείῳ τοῦ Λούβρου.

Πρόκειται περὶ μαρμαρίνης στήλης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγράφεται ψήφισμα, συνταχθέν τὸ ἔτος 334/3 π. Χρ., ἐπὶ ἄρχοντος Κησικλέους, καθορίζον, ὅτι αἰ δύο ἄρχουσαι τῶν Θεσμοφορίων θὰ συνεισφέρουν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν Ἱέρειαν, τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς καὶ τὴν θρησκευτικὴν λειτουργίαν. Ἦσαν δὲ ταῦτα κριθή, ἄλευρον, σῦκα, οἶνος, ἔλαιον, μέλι, σησάμι, τυρός, σκόρδα, δάδες κτλ., εἰς ποσότητᾳ καθοριζομένην ἐπακριβῶς διὰ κανονισμοῦ·

Ἄνω ἀριστερὸν τμήμα ἐπιθυμβίου στήλης πεντελικῆς μαρμάρου, εὐρέθεν εἰς Γλυφάδαν, μετ' ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 4ου π. Χρ. αἰῶνος:
Εὐθυκλῆς Πυ[θέου(?)]
Αἰ[ξωνεύς].

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

—Είς τὰ γραφεῖα τοῦ Συνεταιρισμοῦ, συνήλθον εἰς κοινήν συνεδρίασιν τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ καὶ τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου καὶ συνεζήτησαν ἐπὶ τοῦ δημοσιευθέντος ἡδῆ εἰς τὸ τεῦχος 5—6 τῆς «Αἰξωνῆς», Γενικοῦ Ἰσολογισμοῦ 31-12-1950.

Κατὰ τὴν κοινήν αὐτὴν συνεδρίασιν, παρίσταντο, πλὴν τῶν μελῶν τοῦ Δ. Σ. καὶ οἱ κ.κ. Ἄντ. Μπλέης, πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ, Χ. Μέγας, Γ. Ἀναστασιάδης καὶ Φ. Βανδῶρος μέλη τοῦ Ἐ. Σ., ὡς καὶ ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ συνεταιρισμοῦ κ. Ν. Πουλιόπουλος καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ λογιστηρίου κ. Ἴ. Παπαστεφάνου.

Κατόπιν βραχείας εἰσηγήσεως τοῦ προέδρου τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου κ. Ἄντ. Μπλέης, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου τούτου κ. Γ. Ἀναστασιάδης, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὰ πορίσματα τοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ Ἰσολογισμοῦ καὶ καταλήγων ἐξέφρασε τὰ συγκαρητήρια τοῦ Ἐ. Σ. πρὸς τὸν πρόεδρον κ. Ἰωσήφ Παπαδόπουλον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. διὰ τοὺς κόπους εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβλήθησαν, καὶ ἐτόνισεν ἰδιαιτέρως, ὅτι καὶ ἡ λογιστικὴ τάξις ὑπῆρξεν ὑποδειγματικὴ, πολλάκις δὲ καὶ μέχρι σχολαστικότητος.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Γενικός Γραμματεὺς λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν, ὅτι πλὴν τοῦ οικονομικοῦ ἀπολογισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἠλέγχθη καὶ συνεζητήθη ἤδη καὶ ἀποτελεῖ τὸν οικονομικὸν Ἰσολογισμὸν τῆς ἀρχῆς ἑνὸς κτηματικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅπως τόσοι ἄλλοι, ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλος, ἀνώτερος αὐτοῦ, ὁ ἠθικὸς ἀπολογισμὸς, ὁ ἀγραφος, ὁ ἀπολογισμὸς τῆς Αἰξωνῆς! Διότι ἡ «Αἰξωνή» εἶναι σύμβολον πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατάσεως, αἴτημα τῆς σκληρᾶς ἱστορικῆς στιγμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ τὴν ἐξακολουθήσει τὰ μεγάλα του πεπρωμένα. Διὰ τοῦτο ἐθέσαμεν ὡς σκελετὸν τῆς «Αἰξωνῆς» τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ. Ὁ πρόεδρος, ὁ νομικὸς σύμβουλος—ὅστις ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε καὶ ὁ ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον ἐκινήθη καὶ ἠνδρώθη ἡ «Αἰξωνή»—καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ συμβουλίου—κατὰ πλειοψηφίαν—μῖαν τοιαύτην «Αἰξωνήν» ἐφαντάσθημεν, καὶ ὑπὲρ τῆς καθιερώσεώς της, ὡς τοιοῦτου μεγάλου συμβόλου, εἰργάσθημεν. Γνωρίζομεν, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰσέτι εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀπαιτοῦνται πολλοὶ ἀκόμη κόποι πολλῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ μεγάλα ἔργα, τὰ στηριζόμενα ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, ὄχι μόνον εἰς τὴν σπεύδουσάν ἐποχὴν μας, ἀλλὰ πάντοτε, κρίνονται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων. Οὕτω καὶ ἡ «Αἰξωνή» θὰ κριθῆ ἐκ τοῦ τέλους, ὡς σύνολον καὶ ὡς ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν (ἐννοῶ τὸ περιοδικόν, τὰς ἑορτάς, τὰ προβλεπόμενα νὰ ἱδρυθῶν ἱδρύματα κ.τ.λ.). Δὲν ἀποβλέπομεν μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν μιᾶς ταπεινῆς στέγης—ἡμεῖς τοῦλάχιστον—ἀλλ' εἰς τὴν συγκέντρωσιν, εἰ δυνατόν, ἠθικῶν ἀξιών.

Ὁ κ. Φ. Βανδῶρος εἶπεν, ὅτι τὸ Ἐ.Σ. ἐξετίμησε δεόντως τοὺς κόπους τοῦ κ. Προέδρου καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., ἔλαβε δὲ ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐκφράσῃ ἰδιαιτέρως τὴν εὐχαριστήσιν του, ἐπειδὴ ἐθεώρησε τοῦτο περιττὸν εἰς πολιτισμένους ἀνθρώπους, αἰσθανομένους τὸ βάρος τῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ἔχουν ἡδὴ ἀναλάβει.

—Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ συνεταιρισμοῦ «Αἰξωνή» καὶ συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 28 τοῦ Καταστατικοῦ, καλοῦνται οἱ Συνεταῖροι εἰς Τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν, εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας Μητροπόλεως, αἰθροῦσαν τοῦ Συλλόγου Ἐμποροῦπαλλήλων, τὴν 10ην Ἰουνίου 1951, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 9ην πρωινήν.

Τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως θὰ γνωστοποιηθῶν εἰς τοὺς συνεταίρους δι' ἰδιαιτέρων προσηκόντων. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως θὰ ἐπιδειχθῆ εἰς τοὺς συνεταίρους καὶ τὸ περατωθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου κ. Δ. Πικιώνη πολεοδομικὸν (ρυμοτομικόν) σχέδιον τῆς «Αἰξωνῆς» μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ διανομὴ τῶν οἰκοπέδων διὰ κλήρου.

—Ἐπενθυμίζομεν εἰς τοὺς συνεταίρους, ὅτι δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν ἔχουν οἱ ἐκ τούτων ἐξοφλήσαντες τὰς κατὰ τὸ Καταστατικὸν καὶ τὸν Κανονισμὸν ὑποχρεώσεις των, θέλουν δὲ διαγραφῆ, συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 8 τοῦ Καταστατικοῦ, ὅσοι ἐκ τῶν συνεταίρων δὲν ἔχουν ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις των πρὸς τὸν Συνεταιρισμὸν.

—Ἐπειδὴ παρετηρήθη, ὅτι πολλοὶ τῶν συνεταίρων ἀγνοοῦν τὰς ὑποχρεώσεις των, συνιστώμεν, ὅπως προηθευθῶν καὶ μελετήσων τὸ Καταστατικὸν τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Τοῦτο πωλεῖται εἰς τὰ Γραφεῖα (Νίκης 20), ἀντὶ 5.000 δραχμῶν ἑκαστον.

—Ἡ «Αἰξωνή», ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συνέδρους τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τῶν Γυναικῶν ἐδέχθη

κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον εἰς τὴν ποιμενικὴν τῆς καλύβην καὶ τὸν ποιητὴν κ. Ἄγγελον Σικελιανὸν μετὰ τῆς συζύγου του, τοὺς ὁποίους προσεφώνησεν ὁ πρόεδρος τοῦ συνεταιρισμοῦ κ. Ἰωσήφ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Νομικὸς Σύμβουλος κ. Ν. Πουλιόπουλος, ἀπήντησε δὲ ὁ ποιητὴς μετὰ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν ἑλληνικότητα τῆς προσπάθειάς τῆς «Αἰξωνῆς».

—Μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ταξειδίου του εἰς Αἴγυπτον, ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ συνεταιρισμοῦ κ. Ν. Πουλιόπουλος ἐξουσιοδοτήθη ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφρόν, διὰ νὰ συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐλεύσεώς του καὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ γίνων ἐπὶ τῇ καταθέσει τοῦ θεμελίου λίθου εἰς τὴν «Αἰξωνήν».

—Μετὰ τὴν ὀροθέτησιν τῶν οἰκοπέδων Τερψιθέας ἀπὸ τὸ συνεργεῖον τῶν μηχανικῶν, καλοῦνται ὅσοι τῶν συνεταίρων ἐνεγράφησαν εἰς τὴν περιοχὴν Τερψιθέας, ὅπως προσέλθουν καὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μηχανικῶν τοῦ Συνεταιρισμοῦ μας μεταβοῦν ἐπὶ τόπου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνήκοντος εἰς ἑκαστον οἰκοπέδου.

—Ἡ συνέχεια τῆς μελέτης τοῦ κ. Κ. Μεραναίου διὰ τοὺς προσωπικοὺς φιλοσόφους· λόγῳ ἀσθενείας του, ἀναβάλλεται διὰ τὸ ἐπόμενο τεῦχος. Ἐπίσης εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα θὰ δημοσιευθῶν καὶ ἄρθρα τῶν κ.κ. Δ. Κουρέτα, «Τὸ βαθύτερον νόημα τῶν Βακχῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἰδιαιτέρως ἀπὸ ψυχχαναλυτικῆς ἀπόψεως», Ν. Χατζηκυριάκου—Γκίκα, «Ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις», Κ. Μητροπούλου, «Ἄγνωστες σελίδες ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ Δημόκριτου», Μίνας Ζωγράφου, «Μαγδαληνός, ἕνας λαϊκὸς τεχνίτης» κ.τ.λ.

—Ἐπειδὴ πολλοὶ μᾶς ἐρωτοῦν, ἐὰν τὸ ὄνομα τοῦ συνεταιρισμοῦ μας τονίζεται εἰς τὴν λέγουσαν, Αἰξωνή, ἢ εἰς τὴν παραλήγουσαν, Αἰξῶν, τὸ Δ.Σ. ἀπετάθη εἰς τὸν καθηγητὴν καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Χ. Χ. Χαριτωνίδην, διεθνοῦς κύρους ἐρευνητὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅστις ἔγραψε χάριν τῆς «Αἰξωνῆς» τὸ δημοσιευόμενον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος τεύχους ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον Αἰξωνή.

Ἐπίσης παρεκλήθη καὶ ὁ γνωστὸς διὰ τὰς τοπωνυμολογικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἄντ. Χατζῆς, ὅπως συντάξῃ εἰδικὸν ἄρθρον περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου Αἰξωνή.

—Ἐπὶ τοῦ Δ.Σ. κατεβλήθη φροντίς, ὅπως τὰ ἄρθρα τοῦ παρόντος πανηγυρικοῦ τεύχους ἀναφέρονται εἰς τὰς ἑορτάς τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἐπικαίρους πνευματικὰς ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν ἢ καὶ μετὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἱστορίαν τῆς Αἰξωνῆς. Οὕτω τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Κ. Διαμάντη, διὰ τὰ Τραγούδια τοῦ Λαζάρου, καὶ τοῦ κ. Ἰωσήφ Γκρέκα, διὰ τὴν μουσικὴν τῶν ἰδίων τραγουδιῶν, ὡς καὶ τὸ εἰκονογραφημένον ἄρθρον τοῦ κ. Δ. Δικουπόου, διὰ τὰς παραστάσεις τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀγιογραφίαν, ἀναφέρονται εἰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σχετιζόμενας πρὸς τὰς ἑορτάς τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐφέτος συμπίπτει καὶ ἡ ἑκδοσις τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Αἰξωνῆς».

Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ἄ. Α. Παπαγιαννοπούλου—Παλαιῦ, «ἐνδείξεις περὶ τῆς εἰς Αἰξωνὴν ἀποβιάσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», ἐγράφη κυρίως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μελλοῦσης νὰ γίνῃ καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τῆς ἐκκλησίας τοῦ οἰκισμοῦ μας, ἢ ὁποία διὰ τοὺς ἱστορικοὺς λόγους ποὺ ἐκτίθενται εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό, ἀπεφασίσθη νὰ τιμᾶται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῶν Ἀθηναίων Ἀγίων, συμπίπτει ὅμως καὶ πρὸς τὰς ἐπισήμους ἑορτάς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 1900 ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐλεύσεως τοῦ Παύλου, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀρχίσουν τὴν 15ην Ἰουνίου καὶ θὰ συνεχισθῶν μέχρι τῆς 30ῆς τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Τάσου Γριτσοπούλου, διὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ κ. Ν. Καπαράκου, διὰ τὴν Ὀλυμπιάδα, ἕνα χωρὶς ποὺ ἱδρύθη ἀπὸ ἕνα συνεταιρισμὸν χωρικῶν προσφύγων ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητος τῶν κατοίκων του κατέστη αὐταρκὲς καὶ ἀνθηρόν, ἀναφέρονται εἰς θέματα ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν τὸ μὲν πρὸς τὰς πνευματικὰς, τὸ δὲ πρὸς τὰς πρακτικὰς ἐπιδιώξεις τῆς «Αἰξωνῆς».

Ἐπίσης καὶ τὰ σημειώματα περὶ τῆς δεξιώσεως εἰς τὴν ποιμενικὴν καλύβην τῆς «Αἰξωνῆς» τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συνελθόντος εἰς τὰς Ἀθήνας Διεθνοῦς Συνεδρίου Γυναικῶν, σχετίζονται καὶ αὐτὰ μετὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἱστορίαν τῆς Αἰξωνῆς καὶ τῶν γειτονικῶν πρὸς αὐτὴν τόπων.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τὸ Δ.Σ. νομίζει, ὅτι ἐξυπηρετεῖ καὶ προβάλλει καλύτερον τοῦ πνευματικῶν σκοποῦ τοῦ συνεταιρισμοῦ μας, οἱ ὁποῖοι ἀκριβῶς δίδουν εἰς αὐτὸν τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμοὺς, ποὺ ἀποτελοῦν ἐπιχειρήσεις καὶ ἐξυπηρετοῦν μόνον ἰδιοτελεῖς σκοποὺς.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ «ΑΙΩΝΗ» Συν. Π. Ε.
καὶ τοὺς Συνδρομητὰς τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ.

Εἰδοποιῦνται τὰ μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ οἱ συνδρομηταὶ τοῦ περιοδικοῦ «ΑΙΩΝΗ» ὅτι δύνανται νὰ καταθέτουν τὰς ὀφειλάς των, καθυστερουμένας συνεταιρικὰς δόσεις των καὶ συνδρομάς των εἰς τὰ κατὰ τόπους ὑποκαταστήματα τῆς Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς πίστιν τοῦ παρὰ τῷ ὑποκαταστήματι **Μακρᾶς Στοᾶς—Πειραιῶς** λογαριασμοῦ ὑπ' ἀριθ. 1005, τοῦ Συνεταιρισμοῦ «ΑΙΩΝΗ».

Ἐπίσης οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἑταῖροι καὶ συνδρομηταὶ δύνανται νὰ καταθέτουν τὰς συνδρομάς των εἰς τὴν «Commercial Bank of Near East Ltd» εἰς πίστιν τοῦ ὡς ἄνω λ)σμοῦ.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Κεντρικὸν Κατάστημα: ὁδὸς Σοφοκλέους 11, τηλ. 30-451—30-452.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ: ὁδὸς Ἀθηνᾶς 14 α'. Ἀχαρνῶν: ὁδὸς Ἀχαρνῶν 114. Βάθης: ὁδὸς Ἀριστοτέλους 15 α'. Πλ. Ἡρώων: ὁδὸς Καραϊσκάκη 31. Καλαμιώτου: ὁδὸς Κλειτίου 10. Καλλιθέας: ὁδὸς Ἰφιγενείας καὶ Λεωφ. Θησέως. Κάνιγγος: ὁδὸς Κάνιγγος 5. Κεραμεικοῦ: ὁδὸς Πειραιῶς 79. Κολωνοῦ: ὁδὸς Συρράκου 5. Κυψέλης: ὁδὸς Κυψέλης 86. Νεαπόλεως: Γωνία Μαυρομιχάλη—Καλλιδρομίου. Ν. Ἰωνίας: ὁδὸς Ἀχελώου καὶ Ἀλατσάτων. Παγκρατίου: ὁδὸς Εὐτυχίδου 23. Πατησίων: ὁδὸς Πατησίων 165. Πλάκας: ὁδὸς Καπνικαρέας 37. Σωκράτους: ὁδὸς Σωκράτους.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ: Κεντρικόν: ὁδὸς Ἰωάνν. Δροσοπούλου 15. Καμινίων: ὁδὸς Ἀθηνῶν καὶ Ἡπείρου. Νικαίας: ὁδὸς Ἀντιοχείας 2.

ΜΑΚΡΑΣ ΣΤΟΑΣ: Λεωφ. Α. Γούναρη 3. Τηλ. 40-291—40-422.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΩΝ: εἰς Ἀργίτιον, Αἴγιον, Ἀλεξανδρούπολιν, Ἀμαλιάδα, Ἄργος, Ἄρτα, Ἀργυστόλιον, Βαθῦ-Σάμου, Βόλον, Δράμα, Ζάκυνθον, Ἡράκλειον, Θεσσαλονίκην, Ἰωάννινα, Καβάλα, Καρδίτσα, Καρλόβασι, Κέρκυρα, Κομοτινή, Λαμία, Λάρισα, Ληξούριον, Μυτιλήνη, Νάξον, Ναύπλιον, Πάτρας, Πλωμάριον, Πρέβεζα, Πύργον, Ρέθυμνον, Ρόδον, Σύρον, Τρίκαλα, Τρίπολιν, Φλώρινα, Χαλκίδα, Χανιά, Χιον.

Ἄνταποκριταὶ εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Ἡ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν πάσης φύσεως Τραπεζιτικῆς ἐργασίας ὑπὸ τοὺς πλεόν συμφέροντας ὅρους.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Ὅρτος μὲς στὸν ἀνάλαφρο σὰν καταχνιά χιτῶνα,
ὁ νέος ἐστύλωνε νεκρὸς τὰ μάτια ἀπ' τὴ γαλήνη
τῆς πλάκας στὴν ἀπέραντη γαλήνη τοῦ θανάτου
καὶ τὰ ματόκλαδα ἀνοιχτὰ στὸν αἰώνιο εἶχε ξύπνο.

Ἦρθε ὁ θάνατος γιὰ νὰ ὑπογραμμῖσει τὴν πράξη καὶ τὸ ἔργο ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνοῦ καὶ γιὰ νὰ δείξει πόσο πλούσιο ἦταν τὸ αἶσθημα ποῦ δημιούργησε ἡ ζωὴ του.

Πορεύτηκε σὰν τὸν Παρμενίδειο ποιητὴ διφρηλατώντας ὁ μύστης γιὰ νὰ φτάσει στὸ ναὸ τῆς Ἀλήθειας ποῦ τὸν φυλάει ἡ αἰώνια Δίκη, γιὰτί ὅμοια

κι' αὐτὸς περίμενε μέσ' στὴ βαθειὰ σιωπὴ του
λόγο ν' ἀκούσει ξάστερο νὰ τὸν σηκώσει ἀπάνου,
Θεοῦ φωνὴ σὰν σάλπιγγα νὰ ἤχησει πάνωθὲ του
σὲ νέα πολύβαθη ἀρετὴ τὸ νοῦ του ν' ἀναστήσει.

Κι' ἀπὸ τὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς ἑλληνικῆς γῆς βαδίζοντας πλάι-πλάι μὲ τοὺς προσωκρατικοὺς συνθέτει ἀπὸ τὴ ποικιλόχρωμη ζωϊκὴ ὄρμῃ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως τὸ ἑλλη-

Ἡ τελευταία φωτογραφία τοῦ ποιητῆ καὶ τῆς κ. Ἄννας Σικελιανοῦ κατὰ τὴν ἐπίσκεψή τους στὴν «Αἰζωνή».

νικό δράμα του και νοιώθει απ' την αρχή το αίωvio κάλεσμα της ψυχής του λαού μας

Ὡ ἀλαφροϊσκίωτε,
σηκώσου· ἐσὺ τὸ σάρκωσες
τὸ τάμα—καὶ καρδιά καὶ νοῦς—
κ' ἐσὺ τᾶχεις ἀδράξει.

Καὶ πορεύεται δημιουργώντας, ὁ ἀνὴρ, ὁ περιώσσια εἰδώς, μὲ τὸν λόγο καὶ μὲ τὴν πράξη, τὸ βαθύ ἑλληνικὸ ἔργο πού ἀπὸ τίς Δελφικὲς Φαιδρυάδες θὰ ξεκινήσει καὶ θὰ περιβάλλει τὸ γήϊνο κόσμο μας μέσα στὴν χρυσή νεφέλη τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Καὶ ὁ μέγας τοξευτὴς τανύοντας πάντα τὰ δυσκολολύγιστο, τὸ βαρὺ τοῦ στίχου τόξο, φέρνοντας μέσα στὴν καρδιά του τὴν καρδιά τοῦ Ζαγρέα Διδόνου προχωρεῖ πάντα ὡς τοὺς θρακικοὺς δρυμοὺς ὡς τὴ Χριστοβάδιστη Ρώμη, γιὰ νὰ γίνει ὁ Διγενὴς γιὰ νὰ γίνει ὁ ἱερός Ἀσκληπιὸς καὶ ὁ Πλήθωνας, ἡ ἀθάνατη ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας.

Τώρα ὁ λόγος του μένει σὰν ἱερὴ παρακαταθήκη σὲ ὄλους μας καὶ σὰν διαρκὴς ἐπίκληση γιὰ τὸ μεγάλο ἄθλο τῆς ἀνθρώπινης Ἀρετῆς καὶ Δικαιοσύνης.

Τὸ ἔργο του γιὰ μᾶς, πού στὴν προσπάθεια τῆς «Αἰξωνῆς» στάθηκε συμβόλαιο γιὰ τὴ συνέχιση τῆς Δελφικῆς τοῦ Ἰδέας, θὰ προβάλλει πάντα σὰν τὸ αἶτημα τοῦ ζωντανοῦ λόγου πού καλεῖ σὲ συνεχὴ ἐγρήγορη τὸ ἀνθρώπινο πάθος γιὰ τὴν σφυρηλάτιση μᾶς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ ἡ «Αἰξωνὴ» δημοσιεύει τὴν ἐργασία τοῦ κ. Χέλμουτ φὸν Στάινεν—καθηγητὴ στοῦ Πανεπιστήμιου τοῦ Καίρου—πού δόθηκε εἰδικὰ σ' αὐτήν. Ἡ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ εἶχε τὴν εὐκαιρία τῆς προσωπικῆς γνωριμίας μὲ αὐτὸν τὸν λαμπρὸ φιλέλληνα. Γνώρισε τὸν ἄνθρωπο πού ζεῖ πνευματικὰ τὴν ἀκατάλυτη ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐνῶ ταυτόχρονα ξαίρει μὲ ἀπαράμιλλη σοφία νὰ τὸ συνδέει μὲ τίς πρωταρχικὲς ρίζες πού συγκροτοῦν ὄχι μόνο τὸν εὐρωπαϊκὸ ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνθρώπινο βίο μας.

ΞΑΝΑΕΙΔΑ—εἶναι ὅμως σωστὸ νὰ προβάλλει κανεὶς τὸ «ἐγὼ» του ὅταν ἀρχίζει μίᾳ σοβαρῆ ἐρευνα; Θέλει κανεὶς νὰ μιλήσει γιὰ ἕνα σπουδαῖο βίωμα, γιὰ μίᾳ συνάντηση μὲ τὸ φῶς καὶ τὴν θάλασσα, μὲ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ψυχικὴ νεότητα, καὶ προτάσσει σ' ὅλα αὐτὰ τὰ θαυμάσια θέματα, τὸ κοινότερο, τὸ ἀδηφάγον καὶ γελοῖον «ἐγὼ» του. Ἄς δοκιμάσουμε λοιπὸν μίᾳ καλύτερη ἀρχή. Ἄντὶ νὰ ποῦμε «Ξαναεῖδα τὴν Ἑλλάδα» ἄς βροῦμε γιὰ τὸ ὠραῖο αὐτὸ θέμα ἕνα καταλληλότερο ὑποκείμενο. Ποιὸ; Θὰ ἦταν πολὺ ὠραῖο νὰ λέγαμε—«ὁ Ὀδυσσεὺς ξαναεῖδε τὴν Ἑλλάδα»—μὰ αὐτὸς εἶναι Ἕλληνας καὶ ἔχει τὴν Ἑλλάδα πάντα μέσα στὴν ψυχὴ του, ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ «ξαναεῖ» τὴν Ἑλλάδα. Ὁ «Ἰθακήσιος» στοῦ περίφημο ποίημά του, θὰ ταίριαζε πιὸ πολὺ, πού ζεῖ τὴν πραγματικὴ του πατρίδα ἀναζητώντας τὴν, ὄχι βλέποντάς τὴν. Μποροῦμε ἀκόμα νὰ ποῦμε «ὁ ταξιδιώτης» ἢ ἀκόμα καλύτερα, μίᾳ καὶ ἡ ἀνθρωπότης πάσχει ἀπὸ ὑστερισμὸ πολιτικῆς,—ἄς διαλέξουμε μίᾳ πολιτικὴ ἔκφραση, πού συγχρόνως δὲν ἔχει πολιτικὴ χροιά: ἄς τὸν ὀνομάσουμε «κοσμοπολίτη».

Λοιπὸν: τὸ καλοκαίρι τοῦ 1950 ξαναγυρίζει γιὰ πρώτη φορὰ ἕνας κοσμοπολίτης στὴν χώρα πού ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει πρὶν ἀπὸ ἑννέα χρόνια καὶ βρίσκεται μπρὸς σ' ἕνα θαῦμα. Γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε ὅμως τί εἶναι αὐτὸ τὸ θαῦμα πρέπει νὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ παρελθὸν αὐτοῦ τοῦ κοσμοπολίτου. Τὸ σπουδαιότερο ἐρώτημα εἶναι: γιατί αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἔρθει τὴν πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα; Ὅπως ξέρει κάθε γνώστης τῆς νεώτερης ἱστορίας τῆς Εὐρώπης, δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτὴ τὴν ἡπειρὸ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ὡς σήμερα, ἄλλη κατηγορία ἀνθρώπων, πού ν' ἀγάπησαν καὶ νὰ ἐθαύμαζαν μὲ περισσότερο πάθος τὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς πνευματικῆς κινήσεως, πού ὀνομάζουμε «νέο Γερμανικὸ μυστικισμό». «Νέο μυστικισμὸ» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν «παλιὸν» τοῦ Ἐκχαρτ καὶ τῆς σχολῆς του (τῆς ὁποίας τὴν παράδοση προσπάθησε νὰ συνεχίσει ὑπὸ ἄλλη μορφή ὁ νέος μυστικισμὸς) πού ἐκφραζόταν πολὺ λίγο σὲ θρησκευτικὴ ἐνατένιση, ἀλλὰ κυρίως στὴν μουσικὴ, ποίηση καὶ φιλοσοφία, καθὼς καὶ σὲ εἰδωλολατρικὲς εἰκόνες καὶ ὄπτασιες.

Αὐτὸς ὁ μυστικισμὸς διαφέρει ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ, ποίηση καὶ φιλοσοφία, πού στὸν κύκλο τους, ἀνήκει φυσικὰ ὡς σύνολον. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ του εἶναι ἡ ἀκατάπαυστη ἀναζήτησις γιὰ μίᾳ καινούρια ζωὴ, γιὰ νέα ἀνθρωπότητα—ἐνῶ προηγουμένως καὶ ταυτοχρόνως οἱ σημαίνοντες Εὐρωπαῖοι στὴν Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ἰταλία—καταγίνονταν μὲ τὴν ἐξιδανίκευση τοῦ παρόντος στοῦ πεδίου τοῦ δικοῦ τους πολιτισμοῦ. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὑπῆρξαν ἐκπρόσωποι τοῦ ἔθνικοῦ των πολιτισμοῦ καὶ εἶχαν βαθιεῖς ρίζες στοῦ ἔθνικοῦ σύνολο, τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσα μιλοῦσαν. Τελειῶς διαφορετικὴ ἦταν ἡ Γερμανικὴ πνευματικὴ κίνησις καὶ γι' αὐτὸ τὴν ὀνομάζουμε «ἀπόκρυφη» καὶ «μυστικιστικὴ». Ἡ σχέση τῆς μὲ τὴν ἀσαφῆ εἰκόνα πού παρουσιάζεται ὅταν λέμε «γερμανικὸ ἔθνος, γερμανικὴ κοινωνία, γερμανικὸς πολιτισμὸς» εἶναι ἐξαιρετικὰ συγκεχυμένη. Θὰ χρειάζοταν νὰ γραφεῖ ἕνα ὀλόκληρο βιβλίον γιὰ νὰ παρουσιάσωμε τὴν βασικὴ διαφορά καὶ τίς κατὰ καιροὺς περιπλοκὲς μεταξὺ τοῦ Γερμανικοῦ μυστικισμοῦ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους. Τὸ μόνον κοινὸν μεταξὺ τους εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ αὐτὸ μὲ ἐπιφύλαξη. Ὅποιος ἔχει «εὐαίσθητη ἀκοή», ξεχωρίζει στὸν Ρήνο καὶ πέρα ἀπ' τὸν Ρήνο πρὸς ἀνατολὰς δύο γλῶσσες: τὴν μυστικιστικὴν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐπίσημη τοῦ κράτους. Ἡ διαφορά μεταξὺ τους δὲν ὀφείλεται σὲ γραμματικὸς κανόνες ἀλλὰ σ' ἕνα ἀκαθόριστο ρυθμὸ, πού τίς διέπει.

Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλα σύμβολα τοῦ Γερμανικοῦ μυστικισμοῦ ἦταν ἡ εἰκόνα τῆς «Ἑλλάδος». Ὁ γιὸς ἐνός παπουτσῆ ἀπὸ μίᾳ Πρωσικῆ πολίχνη κατέφυγε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος στὴν Ἰταλία καὶ βρῆκε στὰ Ρωμαϊκὰ ἀντίγραφα τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς δείγματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κάλλους καὶ Ἑλληνικῆς νεότητος, πού δὲν εἶχαν γι' αὐτὸν μόνο ἀξία σὰν ἱστορικὲς ἀναμνήσεις ἀλλὰ ἀνοιξαν στὴν ζωὴ του ὀρίζοντες ἀγνωστῆς εὐδαιμονίας. Τὸ ὄνομα

του ήταν Winkelmann, και αυτός υπήρξε ο ιδρυτής της επιστήμης της αρχαιολογίας. Στην ψυχή των μυστικιστών μαθητών του που μιλούσαν την γερμανική γλώσσα, ιδίως στον Χέρντερ και στον Γκαίτε έτόνησε την νοσταλγία για την Ελλάδα έφώτισε με την ποιητική του αντίληψη το δράμα μιας μελλοντικής ανανεώσεως της γηραιάς Ευρώπης, που καλλιτεχνικά μαραινόταν και το δράμα της άφυπνίσεως και των αιώων δυνάμεων της αρχαίας Ελλάδος. Υπενθυμίζομε μονάχα ότι η έκδήλωση του Γερμανικού μυστικισμού βρήκε την απεκορύφωσή της στην ποίηση του Νίτσε και του Χαίλντερλιν και αποκρυσταλλώθηκε γλωσσικώς τελειωτικά στην ποίηση του Γκεόργκε. Κατά συνέπειαν ο δρόμος προς την Ελλάδα ταυτόσημος με το ταξίδι στην Ιθάκη—αν φυσικά το έπέτρεπαν οι συνθήκες της πατρίδος του—ήταν ήδη χαραγμένος για τον μέλλοντα κοσμοπολίτη, ο οποίος θεμελίωσε τη μόρφωσή του στις αρχές του 20ου αιώνα στο Βερολίνο. Πάντως η σύγχρονη Ελλάς, ή έλπίς της καθώς και οι κάτοικοί της έμεναν σχεδόν ένταλως έξω απ' τον κύκλο ιδεών των ανθρώπων που έθαύμαζαν το ένδοξον παρελθόν της. Δεν θά γίνει έδω λόγος για τις έπιστημονικές έρευνες όσον άφορα την εξέλιξη του Ελληνικού λαού ως την σύγχρονη εποχή. Αυτές ανήκουν σε άλλο πνευματικό πεδίο. Στο ανώτερο επίπεδο του μυστικισμού δεν παρουσιάσθηκε καν το έρώτημα σε ποιά έκταση εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμη στην σύγχρονη Ελλάδα οι δυνάμεις του Όλύμπου—δεν είχε έλθει ακόμη η σειρά του ζητήματος αυτού. Πάντως ο Χαίλντερλιν συγκινήθηκε βαθύτατα από τις πρώτες έκδηλώσεις του Ελληνικού άπελευθερωτικού άγώνος (1795). Ένας από τους ήρωάς του, ο άγωνιστής Υπερίων, έκφράζει τις έλπίδες του ποιητή για την μελλοντική νίκη της «ώραίας, ανθρώπινης φύσεως» (καθώς και τις κατάρεις του για την βαρβαρότητα του Γερμανικού έθνους). Από ψυχολογική άποψη ο παράξενος αυτός Ρωμηός είναι ένας ρομαντικός τύπος του Βορρά, που δεν έχει ούτε ίχνος του ρεαλισμού, ο οποίος ούδέποτε έγκατέλειψε τους αρχαίους ούτε τους νεωτέρους Έλληνες στους ιδεολογικούς τους όραματισμούς. Έν τούτοις ο Υπερίων ζει μέσα στην Ελληνική φύση, όπου το ιδεώδες και η πραγματικότητα δεν είναι αντίθεσις. Η Καλαβρία του, που περιγράφει με πλημμυρισμένους από φώς στίχους είναι πιστή περιγραφή του Πόρου.

Η μόνη μεγαλοφυΐα της κατηγορίας αυτής, που έπεχείρησε ένα ταξίδι στην Ελλάδα, ήταν, απ' ό,τι ξέρομεν ο Έλβετός όραματιστής Μπαχόφεν, ο οποίος αναφέρει στην περιγραφή του ταξιδιού του κατά τα μέσα του 19ου αιώνα διάφορα συνταρακτικά για τους δαίμονες που βρήκε στα αρχαία έρείπια. Οι άνθρωποι, που ζούσαν γύρω από τα έρείπια αυτά, και όπωσδήποτε μιλούσαν Ελληνικά, δεν του έκαναν καμμία έντύπωση. Άλλα ο νέος Άγγλος μουσικός Κλέμεντ Χάρρις, ο οποίος είχε στενή φιλία με πολλούς Γερμανούς μυστικιστάς, ένθουσιάστηκε με την Νεοελληνική δημοτική ποίηση και μουσική. Είναι γνωστό ότι έτρεξε και κατετάγη, από την Κέρκυρα, όπου έκανε συλλογή τραγουδιών, στον Ελληνικό στρατό που βρισκόταν στην Ήπειρο κατά τον άτυχη πόλεμο του 1897 και εξαφανίσθηκε στην μάχη των Πέντε Πηγαδιών. Στην Ελλάδα είναι περίφημο το ώραίο σονέττο του Μαβίλη, όπου ο ποιητής έξυμνει την θυσία του Φιλέλληνο. Ο Γκεόργκε, που συγκινήθηκε βαθύτατα από τον θάνατο του Κλέμεντ Χάρρις, έκθειάζει την αξιοζήλευτη τύχη του σ' ένα μεγάλο ποίημα που του αφιερώνει.

Δύο Έλληνες του παρελθόντος αιώνα μετέδωσαν στους λαούς πέρα από τις Άλπεις δημοτικές και όρφικές συγκινήσεις: στο Μόναχο έζησε πολλά χρόνια ο ζωγράφος Νικόλαος Γκούζης, ο φίλος του, ο Έβραίος ποιητής Κάρλ Βολφσκέλ (που ανήκει με πολλούς άλλους μεγαλοφυείς Έβραίους στην περιοχή της Γερμανικής γλώσσας), ο οποίος πρέπει να θεωρείται σαν ένας από τους σπουδαιότερους αντιπροσώπους του Γερμανικού μυστικισμού, ένοιωσε την ζωντανή πραγματικότητα που βρισκόταν στα έργα του φίλου του και αναφωνεί στην έμμετρη εισαγωγή της λυρικής ποιητικής του συλλογής, που την αφιερώνει στον Γκούζη: «Αιώνια θά σ' εύχαριστούμε και δεν θά ξεχάσωμε ποτέ ότι μάς επέτρεψες να άτενίσωμε τα Ήλύσια». Πραγματικά μυστηριώδης ήταν η μαρτυρία ενός έμπνευσμένου Έλληνα για μια μυστηριώδη μορφή του Βορρά, την Αυτόκράτειρα Έλισάβετ της Αυστρίας, του οίκου του Βίττελμπαχ, την ώραϊότερη γυναίκα που γνώρισε ο 19ος αιώνας. Ήταν μια γυναίκα που, άπαράλλακτη με αρχαία θεά, έξασκοüse με την όμιλία, την εμφάνιση και την μοίρα της μια μαγική γοητεία, που δεν έμοιαζε σαν να προέρχεται από άνθρωπο,—και συγκλόνιζε το περιβάλλον της.

Για την Έλισάβετ ή Ελλάς ήταν μια ζωντανή πραγματικότητα, την όποιαν άγαποüse με πάθος και που ένοιωθα με όλες τις αισθήσεις της. Γι' αυτό έκτισε το παλάτι της στην Κέρκυρα προς τιμήν του μεγαλύτερου άδελφού της, Άχιλλέως, γι' αυτό ήθέλησε να μάθει την γλώσσα

του Όμήρου μόνο από συγχρόνους Έλληνες και με την δική τους προφορά. Μαζί με διαφόρους άλλους, άσημαντους δασκάλους είχε και τον ραχιτικό φοιτητή με τα φλογερά μάτια, τον Κωνσταντίνο Χρηστομάνο. Αυτός ήταν ο μόνος που ένοιωσε, απ' ό,τι ξέρομε, κατά την άστική εκείνη εποχή, άμεσώτερα το μυστήριο που έκρυβε μέσα της ή έστεμμένη εκείνη Περεφόνη, και άποκάλυψε ότι ήξερε γι' αυτήν στις άναμνήσεις του, που δημοσιεύθηκαν δυστυχώς μόνον τμηματικά, έξ αίτίας της έπεμβάσεως της Αυστριακής αύλης. Οι άναμνήσεις αυτές είχαν μεγάλη επίδραση σε ώρισμένους έκλεκτούς μυστικιστές.

Η στενωτάτη συνοχή του αρχαίου με τον σύγχρονο Έλληνισμό, που έκδηλώνεται στα ποιήματα του Καβάφη, είχε μείνει άγνωστη πέρα από τις Άλπεις, κι' έτσι ο ταξιδιώτης που πορευόταν «προς την Ιθάκη» αισθάνθηκε μεγάλη έκπληξη όταν τον Μάρτιο του 1936 ο λαμπρός κριτικός του «Έλευθέρου Βήματος» του παρουσίασε στο βιβλιοπωλείο του τον «Αντώνιο» του Καβάφη.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί ένας όπαδός του Γερμανικού μυστικισμού ήταν υποχρεωμένος να γυρίζει τον Μάρτιο του 1936 στην όδον Σταδίου, αντί να παραδίσει στο Πανεπιστήμιον του Χαϊντελμπεργκ ή να γράφει ποιήματα στο Μόναχο. Σ' αυτήν την πάλη άνάμεσα στο πνεύμα και το Κράτος, που όπως είπαμε, έπηρεάζε επί δύο αιώνες την ζωή των Γερμανών, είχε νικήσει το Κράτος. Το πνεύμα έσίγησε, έφυγε, ή όπως συνέβαινε συχνότατα δεν έλεγε την αλήθεια. Εκείνος που το πνεύμα του δεν μπορούσε να ύποκύψει, είχε μόνο δύο δυνατότητες: την σιωπή ή την φυγή. Είναι άυτονόητο ότι ένας γεννημένος Φιλέλληνας, άκριβώς όπως και ένας γεννημένος Έλληνας, δεν είχε καμμία διάθεση να περιορίσει την γλώσσα του. Έπομένως—όριστικό ξεκίνημα «για την Ιθάκη». Ο πρώτος σταθμός του ταξιδιού ήταν: ένας άλησμόνητος μήνας στην Άθήνα, στην Θεσσαλία, στην Λέσβο, στην Κρήτη και σε πολλά άλλα νησιά, από την «πραγματική» Ιθάκη ως την πάντοτε όνειρώδη Δήλο. Αυτό το φανταστικό φόντο ενός παράξενου τοπίου, που περιβάλλεται, όπως κανένα άλλο στην Ευρώπη από φώς και μύθο, δεν έμπόδισε τον κοσμοπολίτη να άγαπήσει τους ζωντανούς ανθρώπους που ζούν στην φύση αυτή.

Νά πάλι ένα θέμα για ένα όλόκληρο βιβλίο, για το όποιον έχει συγκεντρωθεί κιάλας πολύ ύλικό, αλλά που άσφαλώς δεν έχει γραφεί ακόμη σε καμμία εύρωπαϊκή γλώσσα. Τί εξακολουθεί να ζει απ' την αρχαία στην σύγχρονη Ελλάδα;—όχι ως σοφή άνάμνηση, όχι ως έθνικιστικό ρητό, ούτε ως ρομαντική ψευδαίσθηση, αλλά στην πραγματική ζωή του όνειροπόλου λαού, καθώς και του συνειδητού πνεύματος; Άς μου έπιτραπεί να παρουσιάσω έδω ένα σύντομο όρισμό. Ο αρχαίος Έλληνισμός δημιούργησε ένα νέο τύπο ανθρώπου στον Κόσμο, συγκέντρωσε τις κοσμικές δυνάμεις στον πλαστικά περιορισμένο κύκλο της γήινης ύπάρξεως. Αυτή ή συγκέντρωση δυνάμεων προκάλεσε με την πνευματική της παγκοσμιότητα στην Ρώμη και την Ευρώπη την τεράστια κίνηση του συγχρόνου πολιτισμού, που τελικά κατέκτησε όλον τον πλανήτη, πριν αρχίσει μπροστά μας να καταρρέει, απ' τις ίδιες του ύπερβολές. Στην στενή της όμως πατρίδα, μπρός στο φόντο της άθάνατης φύσεως, μέσα απ' το ανακάτεμα των μαζών που έπέβαλαν σ' αυτήν καθώς και μέσα στο πνευματικό πλαίσιο του όρθοδόξου Χριστιανισμού, ή αρχαία εκείνη κληρονομική δύναμις έδημιούργησε ένα ιδιαίτερο σύγχρονο έθνος. (Ο αρχαίος Έλληνισμός δεν υπήρξε ποτέ έθνος). Στο νέο έλληνικόν αυτό έθνος έχουν άποτυπωθεί, σαν με την σφραγίδα του Ιστορικού πεπρωμένου, ώρισμένα ψυχολογικά χαρακτηριστικά, τα όποια έχει και κάθε άτομο, και τα όποια προκαλούν στην έλληνική άτμόσφαιρα τις ίδιες πάντοτε δονήσεις και παλμούς. Μολονότι, όπως είναι φυσικό τα γειτονικά έθνη—δηλ. οι Ιταλοί, Άλβανοί, Νοτιοσλαβιοί και Τουρκοί έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τον «ρωμείο» έθνικό τύπο, έξ αίτίας της άμοιβαίας των επίδράσεως—ο Νεοέλληνας μένει όμως πάντοτε σαφέστατα μοναδικός και ξεχωριστός.

Σαν έθνος ο Ρωμηός κατέχει από ένστικτο εκείνο που άνέπτυξαν ή Ρώμη και ή Ευρώπη σα παγκόσμια ιδέα: Το αίσθημα του ανθρωπισμού. Αυτός ο Έλληνικός ανθρωπισμός είναι τριών ειδών: πρώτον βασίζεται στην γνώση, στην όρμέμφυτη γνώση της ζωής. Οι λέξεις «σοφός» και «σοφία» διατηρήθηκαν άμετάβλητα από την αρχαιότητα σε όλα τα πεδία της λαϊκής σκέψεως και όμιλίας. Για τον Νεοέλληνα ή λατρεία προς το κτηνώδες στον άνθρωπο είναι κάτι το άδύνατο. Μ' αυτό φθάναμε στο δεύτερον είδος: έπειδή στην αρχαιότητα «αντός μέτρον ο άνθρωπος» γι' αυτό το μέτρον εξακολουθεί πάντοτε να ύφίσταται στους νεωτέρους

κληρονόμους του Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σάν κάτι τό ἀνθρώπινο. Διατηρεῖται στήν καθημερινή ζωὴ ἢ εὐγενική, ἢ ἀπλή ἢ ὑπολογισμένη ὀλιγάρκεια (πού κρύβεται συχνά πίσω ἀπό αὐθάδεια) κατορθώνει νά καταπραῖνει στήν πολιτική ζωὴ τόν ἄγριο κομματισμό (ἐκτός ἂν αὐτό εἶναι ἀδύνατον χάρις στίς ἐνέργειες ἐξωτερικῶν ἐκμεταλλευτῶν καί ὑποκινητῶν), ἀπαλλάσσει τήν κοινωνική ἀτμόσφαιρα ἀπό τίς πολλές παραλλαγές τοῦ συγχρόνου πουριτανισμοῦ. Αὐτός ὁ ἐσώτερος ἑλληνικός ἀνθρωπισμός εἶναι τόσο ἰσχυρός ὡστε νά ἀποκορυφῶνεται σέ ἐνδιαφέρον πρὸς κάθε τι τό κοσμοπολιτικόν, καί αὐτό εἶναι μιὰ πραγματική εὐεργεσία γιά κάθε κοσμοπολίτη πού ἔρχεται στήν Ἑλλάδα.

Τρίτον ὁμως: παρ' ὅλο τόν ρεαλισμό καί τόν ρασιοναλισμό ὑπάρχει μέσα σέ κάθε Ἑλληνα πολύ ἰσχυρὴ ἢ μυστικιστική, φλογερὴ ἀγάπη τῆς ζωῆς, πού διατηρήθηκε ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου σάν πηγὴ ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν δημιουργημάτων τοῦ πνεύματος καί πού ὑπόσχεται νά διατηρηθεῖ καί στὸ σύγχρονο ἑλληνικὸ ἔθνος. Πῶς μπορεῖ νά ἀποδείξει κανεὶς καθαρὰ αὐτὴν τὴν φλογερὴ ἀγάπη; Πίνοντας ρετσίνα, Δὲν σᾶς ἀρέσει; Δοκιμάστε τὴν σέ κανένα ταβερνάκι σ' ἓνα χωριὸ τῆς Ἀττικῆς, ἐκεῖ θὰ βρεθῆτε στὸ σωστὸ περιβάλλον.

Μὲ δασκαλιστικὸ ὕφος μποροῦμε νά σᾶς ξαναθυμίσωμε ὅτι ὁ «ρητινίτης οἶνος» προέρχεται ἀπὸ τὴν λατρεία τοῦ Διόνυσου, ὅτι ἐνώνει τὸν χυμὸ τοῦ σταφυλίου καί τό γάλα τοῦ πεύκου σέ μαγικὸ ὕμέναιο, ὅτι ἡ φυσική του ἐνέργεια, τὸ μεθύσι, εἶναι σύμβολον καί ποσοτικισμὸς μιᾶς μυστικιστικῆς ἐκστάσεως, πού κάνει τὴν πραγματικότητα τοῦ φαρτοῦ ν' ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς αἰωνιότητος. Ἐδῶ περιτεύουν τὰ λόγια. Ὑπάρχει ὁμως ἡ ζωντανὴ σπαραχιστὴ ἀπόδειξις τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καί χοροῦ. Ὑπάρχει τό δράμα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὑπάρχουν τὰ μαργαριτάρια τῆς ἐντεχνης ποιήσεως. Ὑπάρχει τό ἀκούραστο γλέντι τῆς νεότητος, τὸ γλυκόπικρο παιχνίδι τῆς μαῦρης μελαγχολίας καί τοῦ ἀλύγιτου θάρρους. Ὑπάρχουν καί σ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν 20όν αἰῶνα οἱ στιγμὲς τῆς διονυσιακῆς ἐξάρσεως τοῦ θανάτου, οἱ στιγμὲς τοῦ ἀνθρώπινου πολέμου.

Ἀπὸ τὸ 1936 κι' ὄλας εἶχαν ἀπλωθεῖ ἀπ' τὰ Βαλκάνια καί τὴν Ἀδριατικὴ οἱ ἀνησυχτικὲς, βαρεῖες σκιὲς τῆς παραφροσύνης τοῦ Κράτους πάνω στὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειτα ξέσπασε ἡ κτηνώδης ἐπίθεσις στὸν Βορρᾶ καί ὕστερα ἀπὸ 14 μηνῶν ἀναβολὴ θέλησε ἡ μηχανοκίνητη δύναμη τοῦ ψευδοκαίσαρος νά συντρίψει μὲ τὸν μολυβένιο κόθορνό του τὸν τελείως παραγνωρισμένο Ἑλληνικὸ λαό. Καί τότε ἐξῆσε ὁ ταξιδιώτης καί ἀσφαλῶς ὄλοι χωρὶς ἐξαίρεσι οἱ ξένοι πού βρέθηκαν τὸ θρυλικὸ ἐκεῖνο φθινόπωρο τοῦ 1940 στήν Ἑλλάδα, στιγμὲς ἀλησμόνητης, ἐξαιτίας εὐδαιμονίας. Δὲν παρέστησαν μάρτυρες σ' ἓνα μηχανοκίνητο, κτηνώδη, ἀλλὰ σ' ἓνα ἀνθρώπινο πόλεμο, ἀνθρώπινο ὅπως ὁ πόλεμος τῆς Τροίας ἢ τῶν Περσῶν ἢ σάν τὴν ἀτελείωτη σειρά τῶν ἐξεγέρσεων κατὰ τῶν Τούρκων κατακτητῶν.

Πρέπει νά τονίσωμε ἔντονα ἐδῶ ὅτι ὁ σύγχρονος πόλεμος εἶναι φρικτός, ἓνα ἀνεξάλειπτο αἶσχος τῆς ἀνθρωπότητος καί ὅτι μόνον ἂν καταργηθεῖ ριζικὰ θὰ μπορέσει νά προοδεύσει θετικὰ ὁ πολιτισμὸς μας. Τοῦτο δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει μὲ τίς μεμονωμένες πράξεις ἡρωισμοῦ, πού δίχως ἄλλο παρουσιάζονται κάθε τόσο σέ κάθε ἀντίπαλο μερίδα. Ὅποιοι προσπαθοῦν νά δικαιολογήσουν τὸν πόλεμο μὲ παρόμοια περιστατικά, πού ἔχουν δευτερεύουσα σημασία ἢ ἀκόμη μὲ σοφιστεῖες κάθε λογῆς, εἶναι ἀθεράπευτα ψεῦτες καὶ παράλογοι. Ἐτσι θὰ σκέπτονταν δίχως ἄλλο ὄλοι οἱ φρόνιμοι Ἑλληνες τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1940, καὶ ὁμως, τὸ ξαναλέμε, δὲν πολέμησαν ἀπάνθρωπα, ἔκαναν ἀνθρώπινο πόλεμο. Στὴν Ἑλλάδα δὲν δολοφονοῦσε μιὰ ἀψυχη μηχανὴ γιά τὰ συμφέροντά της, ἀλλὰ ἓνα ἱερὸ σύνολον, μιὰ φυλὴ ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν ἔννοια ὑπεράσπιζε τὴν ὑπαρξὴ της. Δὲν θέλωμε ὁμως νά ὑπερβάλωμε. Ἐξωτερικῶς παρουσιαζόταν φυσικὰ κι' ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων ὅλη ἡ φρίκη μιᾶς σύγχρονης κινητοποιήσεως μὲ τὰ ψέμματα, τίς ψευδαισθήσεις καί τὰ μεγάλα τῆς λόγια—ἀλλὰ ἐπιφανειακά. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦσαν τὸ κύριο περιεχόμενον τῶν πράξεων, ὅπως συνέβαινε ἀπ' τὴν πλευρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Πῶς ἦταν δυνατόν νά συμβεῖ ἓνα τέτοιο θαῦμα στήν ἐποχὴ μας; Ἦταν ἡ μοῖρα πού κυβερνᾷ ὄλα τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἱστορίας. Ὁ Ἐρμῆς ἦταν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ δαίμων πού ἐτύφλωνε τοὺς ἐχθροὺς καί βοηθοῦσε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς θαρραλέους ὁπαδοὺς του στήν ζωοκλοπή. Στὸ Νεοελληνικὸν ἔθνος αὐτὴ ἡ προστασία μετεβιβάσθη στοὺς χριστιανοὺς ἀγίους, καὶ πρῶτ' ἀπὸ ὄλα στήν ἀσφαλέστερη πνευματικὴ προστασία, τὴν Παναγία, πού ὅπως ἀναφέρεται φανερονόταν συχνά σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο στοὺς προστατευομένους τῆς ὡς «θερμῆ προστασίας καὶ βοηθός». Ἄς τὸ ἐξετάσωμε ἀπὸ αὐστηρὴ πολιτικὴ ἄποψι, ἦταν μεγάλη τύχη τῶν Ἑλλήνων, πού ὁ πεντάμηνος πόλεμός των ἦταν μόνον μιὰ λεπτομέρεια στίς ὁμαδικὲς σφαγῆς

τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν ἦταν τὸ κέντρον τῶν συμφερόντων τῶν μεγαθηρίων τοῦ Ἄξονος. Ἐκεῖνος πού τοὺς ἐπετέθη ἦταν ἀπλὸς μιμητὴς τῆς θηριωδίας καί δὲν ἦταν προικισμένος ἐκ παραδόσεως μὲ ἐπιθετικὸ πνεῦμα. Καί ἔπειτα διάλεξε, ἴσως τυφλωμένος ἀπὸ τὸν θεὸ Ἐρμῆ, τὸν ἰδεώδη χώρο γιά νά ἐπιδείξει τὴν ἀνικανότητά του, τὴν ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἀλβανίας, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου, ἡ φυλὴ πού δέχθηκε τὴν ἐπίθεσιν εἶχε ἐπιδείξει ἐπὶ αἰῶνες ἔμπρακτα τὸ θάρρος πού ἐνεψύχωνε τοὺς κλέφτες καί τοὺς ἀρματολούς.

Ἡ τρανότερη ἀπόδειξις γιά τὴν ψυχικὴ ἔξαρση τῶν Ἑλλήνων σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο ἦταν ὅτι ἔλειπαν οἱ πομπώδεις φράσεις, οἱ πολιτικοὶ καί στρατιωτικοὶ κυβερνήται τῶν μετόπισθεν ἦσαν τεχνικοὶ ὑπάλληλοι πού κανεὶς δὲν τοὺς ἐπαινοῦσε. Ἀλλὰ κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ πραγματικοὶ ἥρωες δὲν παρουσιάζονταν σάν πρωταγωνισταί, ἡ πολεμικὴ δόξα δὲν ἐφώτιζε ὠρισμένα ὀνόματα. Δὲν εἶχε σημασίαν ἡ δόξα, ἀλλὰ ἡ πράξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, γιά τὴν ἐπιβίωσιν τῆς φυλῆς, ὅπου κρατιώταν ζωντανὴ μιὰ ἱερὴ παράδοσις. Ἐτσι μόνον γινόταν ἀντιληπτὴ αὐτοὺς τοὺς κέντε μῆνας ἢ τόσο ἐπικίνδυνη ἀντίθεσις μεταξύ τῶν μετόπισθεν καί τοῦ μετώπου.

Καὶ τὰ μετόπισθεν ἀκόμη βρισκόταν σέ ψυχικὴ ἔξαρση. Κι' ἐκεῖ βοηθοῦσαν καί ἐθουσιάζονταν ὄλοι κι' ἀποροῦσαν συχνά γιά τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς «εὐγενείας» των.

Ἡ ἀνάμνηση αὐτῆς τῆς ὑπέροχης ἐποχῆς θὰ μῆνει πάντα ζωντανὴ στήν Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία σάν τὴν μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀλλὰ καί ἐδῶ φάνηκε στὸ τέλος ὁ Ἐφιάλτης, πού ὁδήγησε τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἠθικὴ καταρράκωση τῆς Εὐρώπης σὴν τραγικὴ καταστροφὴ. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, οἱ πολεμικὲς μηχανές, ὁδηγημένες ὁμως ὄχι ἀπὸ τὴν προδοσίαν «Ἕλληνας, ἀλλ' ἀπὸ τὴν προδοσίαν τῆς ἴδιας τῆς Εὐρώπης, καταπάτησαν μὲ κυνικὴ βία τὴν ἐλευθερία καί τὴν ψυχικὴ ἀνωτερότητα τῶν Ἑλλήνων. Στὴν ἐποχὴ τῆς σκοτεινῆς καταπίεσεως πού ἐπακολούθησε, ἴσως θὰ μποροῦσε ὁ κοσμοπολίτης νά βοηθήσει τοὺς φίλους του, ἂν εἶχε τὴν πονηρία τοῦ Ὀδυσσεῦς. Τότε θὰ εἶχε κατορθώσει νά μπεῖ τὴν νύχτα στὸ Στρατόπεδο τῶν βαρβάρων —ὅπως ἄλλοτε ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τὸν Διομήδη— καί νά τοὺς ἀρπάξει «ἴππους», δηλ. σημερινὰ σχέδια, εἰδήσεις, ὅπλα, ἴσως καὶ ὁμήρους ἀκόμα. Ἀλλὰ ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ πρόσταξε τὸν σύγχρονο μαθητὴ τοῦ Ὀδυσσεῦς, μὲ τὰ στόματα τῶν φρονίμων Ρωμηῶν φίλων του, νά μὴν ἀσχοληθεῖ μὲ αὐτὰ τὰ ρωμαντικά πειράματα, γιά τὰ ὁποῖα ἄλλωστε, ἦταν ἀσφαλῶς ἀκατάλληλος. Δὲν τοῦ ἔμενε λοιπὸν τίποτε ἄλλο παρά ν' ἀποφύγει κάθε ἐξευτελιστικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς βαρβάρους καί τὴν ἡμέρα πού ἔσπασε ἡ γραμμὴ τοῦ Ὀλύμπου, ἐγκατέλειπε μὲ τὴν βοήθεια εὐγενῶν Ἀγγλῶν πού ἤξεραν τὰ αἰσθηματὰ του, τὴν φιλόξενη γῆ πού εἶχε ἀγαπήσει. Ἐτσι τὸ ταξίδι «πρὸς τὴν Ἰθάκη» μετατοπίστηκε πρὸς τὴν Ἀνατολή.

Χωρὶς περιπέτειες τὸ βαπόρι ἔφθασε στήν Ἀλεξάνδρεια. Τώρα οἱ σταθμοὶ ἦταν Παλαιστίνη, Ἀνατολικὴ Ἀφρική, Αἴγυπτος. Αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες δὲν ἔχουν καμμιά σημασία ἐδῶ. Αὐτὸ πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ὁ ταξιδιώτης δὲν ἔχασε οὔτε στιγμὴ κατὰ τὰ πέντε χρόνια πού πέρασαν, τὴν Ἑλλάδα, καί κάθε φορὰ πού κατόρθωνε νά μάθει νέα, πού ἔφθαναν ἀραιὰ καὶ συγκεχυμένα, συμμετεῖχε ὁλόψυχα σ' ὄλες τίς τραγικὲς φάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πεπωμένου. Πολλὲς φορὲς ὄλα φαίνονταν σκοτεινὰ, τὰ τελευταῖα χρόνια ἴσως πῖθ μαῦρα ἀκόμη ἀπὸ τὰ πρῶτα. Τὶ ἄλλο μποροῦσε νά συμβεῖ σ' ἓνα κόκκο σιτάρι, πού βρέθηκε ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀλληλοσυγκρουόμενες μυλόπετρες, παρά ν' ἀγαθῶς γίνετι λυώμα; Ὁ ταξιδιώτης ἀγωνιοῦσε νά δεῖ μόνον τὴν κατάστασι. Ἀλλὰ ἔπρεπε πρῶτα νά ὑπερνικήσει ἅπειρα ἐμπόδια πού τοῦ ἐφραζαν τὸν δρόμο. Ἐπὶ τέλους τὸ κατόρθωσε. Στὸ τέλος βρέθηκε κάποιος τρόπος κι' ἔτσι ξαναγύρισε στήν Ἑλλάδα.

Καί τώρα, τοῦ παρουσιάστηκε καί πάλι ἓνα θαῦμα, αὐτὸ πού ἀναφέραμε στήν ἀρχή. Μὲ δισταγμὸ περίμενε νά συναντήσῃ τοὺς παλῆους του φίλους, πολλοὺς γνωστούς, τοὺς ἀγνώστους στὸ δρόμο. Δὲν θὰ εἶχαν ἄραγε λυγίσει κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς σκληρῆς τους μοῖρας; Δὲν θὰ τοὺς εἶχαν γονατίσει αὐτὰ τὰ ἐννέα χρόνια; Δὲν θὰ εἶχαν γίνετι, πρὸ πάντων, πικραμένοι, φοβισμένοι, σκυθρωποὶ ἢ φανατικοὶ; Δὲν ἦρε ὁμως τίποτε ἀπ' ὄλα αὐτὰ. Ἦταν σάν νά τοὺς ξανασυναντοῦσε ὕστερα ἀπὸ ἓνα ταξιδάκι ἀναψυχῆς. Ἐξωτερικῶς εἶχαν τὴν ἴδια πάντα ζωηρότητα, τὴν περιέργεια, τὴν εὐκίνησιαν τοῦ Ρωμηοῦ. Ἐσωτερικῶς ὕπηρχε πάντα ἡ ἴδια ζωικότητα. Ἡ ἴδια λατρεία, γιά τὴν «σοφίαν», ἡ ἴδια ἀγάπη πρὸς τὴν ρετσίνα. Καί ὅσο ἔφθανε τὸ βλέμμα του στὸ ἀγνωστο πλῆθος, παντοῦ παρουσιαζόταν μιὰ ὅμοια εἰκόνα: οἱ χαρούμενοι θόρυβοι τῆς καθημερινῆς συναλλαγῆς, ὅπου τὸ παιχνίδι μὲ τὰ κουρελιάσμενα χιλιάρικα ἔμοιαζε νά παρακινεῖ σὲ νέους ἐμπορικοὺς συνδυασμοὺς παρά νά ἀποδεικνύει οἰκονομικὴ κρίσι. Στὰ καφενεῖα

έξακολουθούν οι ατέλειωτες συζητήσεις, ή βραδυνή και νυκτερινή κίνηση στις μεγάλες πλατείες, στους δημοσικούς κήπους με τα φωτερὰ τους δρομάκια και τα σκοτεινά τους σύδενδρα. Τα θερινά θέατρα, οι κινηματογράφοι, τα κοντσέρτα, φυσικά πάντα γεμάτα. Μοιάζει σαν να είχε περάσει ή μεγάλη δοκιμασία του έθνους.

Βεβαίως δεν θέλομε να έπηρασθούμε από μιὰ επιπόλαια αισιοδοξία. Οι έντυπώσεις ενός διανοουμένου στον κύκλο του, μέσα στο άστικό κέντρο των Αθηνών είναι αναγκαστικά μονόπλευρες. Δεν είναι δυνατόν ν' αντιληφθεί την φοβερή οικονομική κρίση, που καταπίεζε όλα αυτά τα χρόνια και βασανίζει ακόμα τις εργαζόμενες μάζες, τους υπαλλήλους και ασφαλώς τις νοικοκυρές όλων των τάξεων, που έχουν την πιο δύσκολη δουλειά. Δεν βλέπει την δυστυχία, τις καταστροφές στην έπαρχία. Αλλά ο θαυμασμός του γι' αυτόν τον λαό, δεν θα ήταν δυνατόν παρά να μεγάλωνε αν έγνώριζε καλύτερα την δυστυχία του. Γιατί είναι βέβαιον, ότι αυτός ο λαός διατήρησε —δεν χωρεί καμμιὰ άμφιβολία— το σπουδαιότερο: τα νεύρα του, την ζωτικότητα του, ναί άς το πούμε, έστω και αν τα λόγια αυτά μπορεί να παρεξηγηθούν σήμερα: την έθνική του αξιοπρέπεια. Από ψυχικής απόψεως φαίνεται ότι πέρασαν οι δύο μεγαλύτεροι κίνδυνοι που άπειλούν την ανάπτυξη των έθνικών δυνάμεων: ο κίνδυνος της παρελθοντολογίας και ο κίνδυνος των άκροτήτων.

Ός την άρχή του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου είχε μείνει άνοιχτό το φοβερό χάσμα, που είχε δημιουργηθεί στο έθνος κατά τον πρώτον παγκόσμιο πόλεμο και παρέλυε κάθε ώφέλιμη συνεργασία μεταξύ «Βασιλικών και Βενιζελικών». Σήμερα, οι καθυστερημένοι βασιλικοί και βενιζελικοί είναι πια άβλαβείς. Κατά πάσαν πιθανότητα ο κίνδυνος είναι μικρότερος άπ' την εξέλιξη των γεγονότων, ιδίως κατά το τελευταίον έτος—και για ποιό λόγο να μην λιγοστεύει ακόμα; Η άπειλή άπ' την μιὰ πλευρά μιὰς φανατικής, άπάνθρωπης έπαναστάσεως κι' άπ' την άλλη μιὰς φανατικής, κυνικής αντίδράσεως, έχασε φαίνεται την καταστροφική της δύναμη, άφ' ότου σχηματίσθηκε με πολύν κόπο και έπιμονή μιὰ δημοκρατική μέση κατάσταση. Οι μεγαλειότερες έλπίδες δεν βρίσκονται τώρα τόσο στον ρασιοναλισμό της κομματικής διαμάχης όσο στην νέαν αξιοποίηση ενός βιομηχανικού και τεχνικού προγράμματος, που έκδηλώνεται κατά διαφόρους τρόπους. Πολλοί ιδίως εκπρόσωποι της Έλληνικής νεολαίας που δεν είχαν ακόμη βρει τρόπο να εκφράσουν τις έλπίδες και τους φόβους των, δείχνουν άποστροφή προς την υπερβολική εκτίμηση της πολιτικής και άποβλέπουν στην οικονομική άνόρθωση της χώρας, πράγμα που δίδει πολλές έλπίδες για το μέλλον.

Πάντως μένει άλυτο το ζήτημα: ο β' παγκόσμιος πόλεμος με τον νικηφόρο του άγωνα, την έξοντωτικήν κατοχή, τον άγριο έμφύλιο πόλεμο, ήταν μόνο μιὰ περιπέτεια από την όποια συνέρχεται κανείς όταν περάσει. Θα είναι άραγε σαν να μην είχε συμβή τίποτε, όταν με σκληρή εργασία έπουλωθούν οι οικονομικές και πολιτικές πληγές; Η νέα γενεά, ιδίως, που πέρασε όλα αυτά τα δεινά με άνοικτή την ψυχή της, δεν θα έχει άλλάξει νοοτροπία; Το έρώτημα είναι πολύ ένδιαφέρον, αλλά νομίζω ότι είναι ακόμη πολύ νωρίς για να τεθεί. Όπως όλα τα μεγάλα γεγονότα, χρειάζονται πολλές φορές χρόνια δλόκληρα για να ξυπνήσουν στην ψυχή καθενός, ιδίως των ψυχικώς πλουσίων, τις παραγωγικές δυνάμεις, ακόμη περισσότερο σε μεγάλα κοινωνικά σύνολα ή γόνιμη αντίδραση σε Ιστορικά γεγονότα έρχεται (αν κατ' άρχήν επέλθει) ύστερα από ένα μεγαλειότερο ακόμα χρονικό διάστημα. Πρέπει λοιπόν να περιμένωμε ύπομονετικά μέχρις ότου παρουσιασθῆ μιὰ μέρα ένας σήμερα άγνωστος Έλληνας, που με τις πράξεις, τα λόγια ή το τραγούδι του θα δράσει δημιουργικά, και θα εκφρασθούν έτσι υπό άλλη μορφήν οι δαιμονικές δυνάμεις της έποχής μας. Μ' αυτόν τον τρόπο προβλέπομε στο άγνωστον μέλλον, που μās άρέσει τόσο να προεξοφλούμε.

Σαν τίμιος κοσμοπολίτης δεν τολμώ να εξαγγείλω ως σοφές τις σκέψεις μου για την μελλοντική μεταβολή της ανθρωπότητας γενικά και ιδιαιτέρως των Έλλήνων. Δεν ταξίδεψε όμως μάταια στην Ανατολή ο κοσμοπολίτης. Ανέβηκε στο όρος Χορέμπ και είδε ν' άπλώνεται μπροστά του, όπως ο Μωϋσής, «την γή της έπαγγελίας», μίλησε σαν τον Αθηναίο έμπορο Σόλωνά με ανθρώπους να του έξηγήσουν σαν Αιγύπτιοι Ιερείς την προελληνική μαγική τέχνη των Φαραώ, είχε μάλιστα την τύχη ν' άκούσει την φωνή πραγματικά σοφών ανθρώπων στις Ινδίες, οι όποιοι του έλυσαν πολλά Ευρωπαϊκά προβλήματα—άποδεικνύοντάς του ότι μόνον μικροί μπορούν να θέσουν προβλήματα αυτού του είδους.

Έτσι έκανε σκέψεις, σοφές ή όχι, για το έγγυς μέλλον της ανθρωπότητας στις όποιες και

το Έλληνικόν πρόβλημα έφωτίζετο διαφορετικά άπ' ότι το έβλεπε από την σκοπιά της Δυτικής Ευρώπης, έπηρασμένος από την Ευρωπαϊκήν νοοτροπία. Έχει λοιπόν μεγάλη σημασία το γεγονός ότι ξαναήλθε στην Έλλάδα άπ' τα βάθη της Ανατολής...

Μόλις χτύπησε μεσάνυχτα. Γιατί να μην παραγγείλωμε ένα καφεδάκι—όχι για να κάνωμε με έπίσημο ύφος καμμιὰ σοβαρή διάλεξη—άλλά για να κουβεντιάσωμε με τους παληούς φίλους μας ως τα ξημερώματα, εισπνέοντας το άρωμα του «γλυκού-βραστού»;

Δεν χρειάζεται καμμιὰ σοφία, ούτε της Δύσεως ούτε της Ανατολής, αλλά μόνον μιὰ μικρή δόσις «κοινής λογικής» για να προβλέψωμε το έγγυς μέλλον της ανθρωπότητας επί του πεδίου της οικονομικής και πολιτικής υπάρξεώς της. Δεν υπάρχει άμφιβολία πως όσον είναι βέβαιον ότι ένας δρομεύς των 100 μέτρων, όταν έχει ξεκινήσει από την άφετηρία του, θα φθάσει στο τέρμα, άσχετο αν φθάσει μετά 10 ή 15 δευτερόλεπτα, άλλο τόσο ότι ή σημερινή ανθρωπότης «τρέχει» προς την πλήρη ένοποίησίν της. Στην πραγματικότητα υπάρχει τώρα μόνον «ένας κόσμος». Μία παγκόσμια οικονομία και ένα πολιτικόν πλανητικό (planetarisch) σύστημα. Η εξέλιξις προχωρεί καθαρά, μέσα από την τωρινή πολεμο-αναρχική κατάσταση προς την ειρηνική νομοθετική οργάνωσί της. Και όταν άργότερα ή ανθρωπότης γίνει πραγματικά κυρία του τεχνικού όργανισμού τον όποιον έδημιούργησε, όταν θα τον έχει προσαρμόσει φυσιολογικά στον όργανισμό της, τότε θα ξεκαθαρίσουν τα πραγματικά προβλήματά της και θα άναπτύχθουν άληθινές μορφές ανθρωπίνου πολιτισμού.

Ο δρόμος προς τα εκεί, έστω και αν χρειασθούν δεκαετηρίδες ή αιώνες για να τον διαβούμε άκολουθεί την ίδια άκριβώς διαδρομή όπως ή ανθρωπινή φύσις, που δεν διευθύνεται από την λογική της, αλλά από μιάν «άλλην» λογική, άνηλεή και άκατάληπτη—ίσως λοιπόν κατά τον δρόμο αυτό προς την αιωνία ειρήνη να περάσωμε από τους φοβερωτέρους πολέμους. Αλλά μόνον ίσως. Γι' αυτό είναι πάντο το ύπέρτατο πολιτικό καθήκον όλων των λαών, να έκμεταλλευθούν στο έπακρον κάθε εύκαιρία για ένα ειρηνικό διακανονισμό των φανταστικών κυριαρχικών προβλημάτων των. Άς μην ειπωθεί ότι αυτό είναι μιὰ ρομαντική ούτοπία, το όραμα του «επιγείου παραδείσου». Μην άνησυχείτε. Αυτή ή ανθρωπότης, που θα έχει γλυτώσει από τον πόλεμο, θα έχει νέα βάσανα, άκριβώς όπως ή άγριότης του ανθρώπου δεν έπαυσε όταν σταμάτησε ή ανθρωποφαγία. Αλλά αυτά τα μελλοντικά βάσανα δεν τα γνωρίζωμε ακόμη... Η ύπερνίκησις της ανθρωποφαγίας και του πολέμου είναι οργανικές εξέλιξεις, τις όποιες ύφίσταται ο άνθρωπος. Ο προορισμός του ως άνθρωπου, ως φορέως του πολιτισμού, δεν παύει με αυτή την φυσική εξέλιξι, τουναντίον άρχίζει άπ' αυτή. Κάθε νέα οργανική μορφή δεν είναι κατόρθωμα του ανθρώπου, για το όποιον μπορεί να ύπερφηανεύεται, αλλά μιὰ βάση πολιτισμού, για τον όποιον πρέπει πρώτα να κωπιάσει.

Για την φυσική μορφή της ανθρωπότητας, της χωρισμένης σε ήπειρους και έθνη, και του πολιτισμού της, ο όποιος επί πέντε χιλιάδες έτη ύπήρξεν ή βάση κάθε ανθρωπίνης πράξεως δεν υπάρχει πια σήμερα παραγωγικό έργο. Έπομένως ο άνθρωπος προχωρεί προς μιὰ νέα μορφή πολιτισμού. Ίσως με τη φυσική δύναμη για την οργάνωσι μιὰς νέας μορφής πολιτισμού. Παρ' όλες τις άπώλειες και τις ζημιές, τις όποιες έπροξένησε ή παραφροσύνη του ανθρώπου στον ίδιο τον έαυτό του με αυτούς τους πολέμους, δεν εξασθένησε το σύνολό του, ούτε έλαττώθηκε ή κατέρρευσε ο τεχνικός του έξοπλισμός. Συνέβη έντελώς το αντίθετο. Η ανθρωπινή μάζα αύξάνει κατά έκαστομύρια κάθε χρόνο και οι μηχανισμοί της ένοποίησεως της, τα άεροπλάνα, τα άλλα μέσα συγκοινωνίας, τα μέσα διαβίβασεως των ειδήσεων, έκτός δε άπ' αυτά, τα φάρμακα και, τα μέσα διατροφής άναπτύσσονται πάντοτε σε μεγαλύτερο βαθμό άκριβώς κατά την πολεμική περίοδο και σε έποχές κινδύνων.

(Η συνέχεια στο έπόμενο)

ΧΕΛΜΟΥΤ ΦΟΝ ΝΤΕΝ ΣΤΑ-ΙΝΕΝ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΑΥΜΑ

Τὸ παρακάτω μελέτημα εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ περίφημο ἔργο τοῦ συγγραφέα: Le Miracle Grec. Στὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπιχειρεῖται ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς σύγχρονης ψυχολογικῆς ἐπιστήμης μίαν νέα ἐρευνα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, πού διαφωτίζει βαθύτερα τὸ ἀνθρώπινο περιεχόμενον τοῦ καὶ τῆ σημασία του γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος.

ΑΠΟ τότε πού ὁ Ρενάν ὀνόμασε τὴν θαυμαστὴν ἀνθιση τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἑλληνικὸ θαῦμα, αὐτὸς ὁ ὅρος καθιερώθηκε ἂν καὶ ὁ καθένας θέλει νὰ ἀποδείξει πῶς δὲν ἐπρόκειτο γιὰ θαῦμα μετὰ τὴν συνηθισμένη σημασία τῆς λέξης.

Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, δημιουργημάτων τῆς ἀνθρώπινης ἐνεργητικότητος, δὲν μπορούσε νὰ ἐξελθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπινους νόμους. Βέβαια, τὸ πνεῦμα τῆς εἶχε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο πνεῦμα τὸ αἶσθημα τῆς ὠραιότητος καὶ τὸν πόθο νὰ φτάσει εἰς τὴν τελειότητα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἀνθιση τῶν ἀριστουργημάτων δὲν ἐμφανίζεται αἰφνίδια, μετὰ ἀκατανόητο καὶ μοιραῖο τρόπο· ἔχει προετοιμαστῆ μετὰ μακροχρόνιες προγενέστερες καὶ συχνὰ ἀδέξιες δοκιμασίαι, καὶ ὅταν ἦλθε ἡ ὥρα τῆς ἐμφανίσεως σάν ὄριμος καρπός. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσουμε αὐτὴ τὴν ἀργὴ διεργασία καὶ τὶς εὐνοϊκὰς συνθήκας πού ἐπέτρεψαν στοὺς καλλιτέχνες νὰ φτάσουν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον. Ἐχοῦνε παῖ πῶς ὅταν θαυμάζεις, σημαίνει πῶς καταλαβαίνεις αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν τέχνην τόσο περισσότερο τὴν θαυμάζουμε, ὅσο καλύτερα τὴν καταλαβαίνουμε, ὅχι μονάχα μετὰ τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν πού μᾶς ἐμπνέει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ψυχολογικοὺς, κοινωνικοὺς, τεχνικοὺς καὶ αἰσθητικοὺς παράγοντας τῆς, μετὰ μίαν λέξιν: τὴν θαυμάζουμε, ἀκόμα περισσότερο ἐπειδὴ βλέπουμε μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀνθρώπινον ἀνάγκη γιὰ μίαν τέλεια λογικὴ σαφήνεια. Θαῦμα, ἔστω, ἂν αὐτὸ σημαίνει κάτι τὸ ἀξιοθαύμαστο, ἀλλὰ ὅχι ἕνα φαινόμενο ὅπου ἡ λογικὴ χάνει τὰ δικαιώματά της πρὸς ὄφελος μιᾶς ἀπλῆς θεωρήσεως· οὔτε ἀκόμα νὰ τὸ ἐννοήσουμε ὡς ἕνα μοναδικὸν εἶδος φαινόμενον, γιὰτὶ ὑπῆρξαν καὶ ἄλλα «θαύματα» δηλαδὴ καὶ ἄλλες στιγμὲς ὅπου ἡ τέχνη, ἀπολυτρωμένη ἀπὸ τὶς ἐντελῶς ἰδιαίτερες συμπτώσεις, ἐπιβάλλεται εἰς τὴν συγκίνησιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοὺς χαρακτηρικοὺς μίαν σταθερῆς καὶ καθολικῆς ὠραιότητος.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἔκφρασις τοῦ φιλόσοφου εἶχε τουλάχιστον τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐρεθίσει τὰ πνεύματά καὶ νὰ τὰ ὠθήσει νὰ ἀντιμετωπίσουν κάθε εἶδος ἐρμηνείας αὐτοῦ τοῦ προβλήματος. Ἀλλὰ προτοῦ νὰ τὸ καθορίσουμε ὡς πρὸς τὴν μορφήν του, ἄς τὸ καθορίσουμε ὡς πρὸς τὸν χρόνον. Ἐδῶ σκοπεύουμε νὰ μελετήσουμε τὸ ἀπόγειον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τὴν περίοδον ἀπὸ τὸν 7ο ὡς τὸν 5ο αἰῶνα, ἀλλὰ πού ὠρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς ξεπερνῶν αὐτοὺς τοὺς τρεῖς αἰῶνες, ἀφοῦ μελετοῦμε αὐτὸ τὸ φαινόμενον εἰς τὴν διάρκειάν του, ἀξίζει νὰ παρατηρήσουμε τὴν ταχύτητα τῆς διανοητικῆς ἀνάπτυξης τῶν Ἑλλήνων. Στὸν 9ο αἰῶνα ἡ Ἑλλάς φαίνεται ἀκόμα ἐν ὑπνώσει. Ὁ Ἡσίοδος ἐπαινεῖ τὴν προσαρμογὴν εἰς τὴν παράδοσιν, καὶ δὲν διέπεται καθόλου ἀπ' αὐτὸν τὸν δυναμισμόν πού θὰ κάνει νὰ θριαμβεύσουν οἱ ἀτομικὲς καὶ καθολικὲς ἀξίαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους.

Τὸ ἐντονώτερον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρας πού παίρνουν ἡ μεταφυσικὴ, οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστήμεις. Δὲν ἀντιμετωπίζουμε μίαν σκέψιν ἐπίσημην, ὁμαδικήν, ἐπιβεβλημένην ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν ἢ ἀπὸ μίαν κάστα. Ὁ καθένας ἐκφράζει αὐτὸ πού σκέπτεται ἢ πού αἰσθάνεται. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως συμβαδίζει μετὰ μίαν πολιτικὴν καὶ νομικὴν ἐλευθερίαν. «Αὐτὸ δὲν ἀποκλείει τὸ γεγονός πῶς ἂν ὁ λαὸς εἶναι ὑπέρτατος κριτὴς εἰς τὴν Ἀθῆναν, ὡστόσο τὸ ἄτομον εἶναι πῶς ἐλεύθερον ἀπὸ ἄλλου καὶ τὰ δικαιώματά του διαφυλάσσονται αὐστηρότερα. Μετὰ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς πῶς γενναϊοδωρῆς φιλανθρωπίας, γεννιοῦνται σ' αὐτὴν τὴν πολιτείαν γόνιμας ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη ἰδέαι πού μετὰ τὴν μορφήν μᾶλλον ἠθικῶν ἀρχῶν παρά νομικῶν ἀξιομάτων, δὲν θὰ πάψουν νὰ ἐμπνέουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ἢ καλύτερα, εἰς τὸν ὅλον κόσμον ἀνθρωπότητος».

Ὁ νόμιμος λαὸς εἶναι ἀρχὸν. Ἡ θέλησίς του κάνει τὸν νόμον καὶ ὁ νόμος εἶναι ὁ μόνος ἀρχὸν πού περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν του. Ἀντίθετον ἀπὸ τοὺς βαρβάρους πού ὑπακούουν σ' ἕνα βασιλεῖα, οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐλεύθεροι ὡς πρὸς αὐτό. . .

«Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία νοούμενη ὡς μίαν μορφήν τῆς λαϊκῆς ὑπεροχῆς καὶ ὁ νόμος, νοούμενος ὡς μίαν ἀπόρροιαν τοῦ καθολικοῦ λόγου, νὰ ποιεῖ εἶναι οἱ πολιτικὲς ἰδέαι πού ἀρχίζουν νὰ ἰσχύουν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου αἰῶνα καὶ πού εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι μετὰ ὅλες τὶς ἄλλες χώρας τοῦ κόσμου».

Δίπλα σ' αὐτὸν τὸν ἀτομικισμόν βλέπουμε νὰ θριαμβεῖ ὁ λόγος καὶ τὸ μέτρο. Ὅσο περισσότερο ξεπέφτουν τὰ κριτήρια τῆς παράδοσης, βλέπουμε νὰ ὑπερέχουν τὰ κριτήρια τοῦ λόγου. Δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς ἀρχίζει νὰ τείνει πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πραγματικότητος· εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἀρχὴν τοῦ κόσμου καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι γίνονται κεφαλαιώδη προβλήματα, ἢ ἐπιστήμη ἀρχίζει νὰ βασιλεύει εἰς τὴν ἐμπειρίαν καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψει τὶς δαισιδαίμονες δοξασίαι· ἢ τέχνη δὲν βρίσκεται πᾶς παγιωμένη μέσα εἰς ἕνα πρωτόγονον τύπον, ἀλλὰ ἐξελισσεται πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὠραιότερων προτύπων τῆς φύσεως. Τὸ καταπιεστικὸν καὶ ἀδυσώπητον δίκαιον ἔρχεται νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ μίαν φιλανθρωπότερον δικαιοσύνην. Παντοῦ τείνουν νὰ ἐξαγάγουν τοὺς γενικοὺς καὶ καθολικοὺς νόμους καὶ νὰ ἀφίσουν κατὰ μέρος κάθε τι· τὸ ἰδιαίτερον καὶ τὸ τυχαῖον. Δὲν ζητοῦν πᾶς νὰ συνταιριάσουν τὰ καινούργια γεγονότα μετὰ τὶς παλιὰς δοξασίαις. Προσπαθοῦν νὰ ἐξαγάγουν ἀπὸ τὰ ἴδια γεγονότα, τοὺς νόμους πού ἀπορρέουν ἀπ' αὐτά.

Τέλος, μίαν ἀπὸ τὶς μεγάλας ἀξίαι αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι πῶς προσπαθῆσεν νὰ μᾶς δώσῃ μίαν μέθοδον σκέψεως, μίαν λογικὴν. Αὐτὴ ἀκόμα, ἢ φροντίδα νὰ βροῦν καθολικὰ κριτήρια γιὰ νὰ ἐναρμονίσουν τὶς ἐρευνὰς τῶν διαφόρων σοφῶν ὁδήγησεν τὸ πνεῦμα τῶν λογικῶν φιλοσόφων. Τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα χαρακτηρίζεται λοιπὸν ἀπὸ τὸ θρίαμβον τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀτομικότητος, τῆς λογικῆς, τῆς φροντίδας γιὰ τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὸ νὰ ἐναρμονίζονται μετὰ τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἐξάγουν ἀπ' αὐτὴν γενικοὺς νόμους. Στὴν ἐπιστήμην, εἰς τὸ δίκαιον, εἰς τὴν τέχνην, προσπαθοῦν νὰ τελειοποιήσουν τὶς μεθόδους γιὰ νὰ φτάσουν εἰς τὸν οἶκον καὶ εἰς τὸν βασιλεῖα, τὸ πραγματικόν.

Κανένας ἄλλος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος δὲν εἶχε φτάσει μετὰ τὸν πολιτισμὸν του σ' αὐτὴν τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν. Πρέπει μάλιστα νὰ ποῦμε πῶς σ' αὐτὴν τὴν ἀντικειμενικὴν ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη ἀναζήτησιν τῆς πραγματικότητος, ὑπῆρχε κάτι τὸ ἰδιαίτερον, τὸ *suis generis* εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Αὐτὴ ἡ ἀπόστασις ἀνάμεσα εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τοὺς προγενέστερους τοῦ πολιτισμοῦ, ἔκανε τὸν Ρενάν νὰ τὸν ὀνομάσῃ θαῦμα.

P. NTE ΣΩΣΣΥΡ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ

ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

Ἦν δε τις ἐν κείνοισιν ἀνὴρ, περιώσια εἰδώς,
ὅς δὴ μήκιστον πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον,
παντοίων τε μάλιστα σοφῶν ἐπιήρανος ἔργων.
ὁπότε γὰρ πάσῃσιν ὀρέξαιτο πραπίδεσσι,
ρεῖά γε τῶν ὄντων πάντων λεύσεσκεν ἕκαστα,
καὶ τε δέκ' ἀνθρώπων καὶ τ' εἴκοσιν αἰώνεσσιν.

Μὲ αὐτὸν τὸν ἱερὸ θαυμασμό ὁ **Ἐμπεδοκλῆς** ἀποφαίνεται γιὰ τὸν Πυθαγόρα, ποῦ ἡ προσωπικὴ του ζωὴ καὶ ἡ διδαχὴ του συνθέτοντας ἐνστικτώδεις παρορμήσεις, πανάρχαιες ψυχικὲς διαθέσεις, μυστηριακὲς τελετουργίες καὶ τὴν πάμφωτη διάνοια τῶν Ἴωνων φυσικῶν ἀποβλέπει στὴν καθιέρωση μὲ τὴν καθαρμένη πράξη ἐνὸς ἀκέραιου ἀνθρώπινου βίου. Μὲ τὸν Πυθαγόρα ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία πραγματοποιεῖ τὴν ἀνθρώπινα συνεπέστερη σύνθεση γιὰ τοῦτο δικαιολογημένα ἀπ' αὐτὸν ἀρχίζει καὶ ἀπ' αὐτὸν παίρνει τὸ ὄνομά της. Καθὼς λέγει ὁ Λαέρτιος: **«Φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυθαγόρας καὶ ἑαυτὸν φιλόσοφον».**

Σ' αὐτὸν τὸ φιλόσοφο ὁ θρύλος καὶ ἡ πραγματικότητα συμπλέκονται ἀδιάρρηκτα. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τὸν διεκδικεῖ καὶ τὸν περιβάλλει μὲ ὄλην τὴν αἰγλίεσσα ἀνταύγεια τῆς ὑπεράνθρωπῆς του καταγωγῆς ἢ αἰώνια ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ. Ἔρχεται καὶ αὐτὸς μὲ τὴν προφητικὴ καὶ σώτεια ἀποστολὴ τοῦ ἡρέμου ἐκείνου αἰδοῦ, ποῦ ἀπὸ τοὺς θρακικοὺς δρυμοὺς τιθασσεύει τὰ ὄντα καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποσπάσει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν **«φρουρά»** τοῦ γήϊνου σώματος, νὰ τὴν λυτρώσει ἀπὸ τὴν κόλαση γιὰ νὰ παύσει ἡ ὀδύνη τοῦ: **«ἀγαθὸν οἱ πόνοι — ἐπι κολάσει γὰρ ἐλθόντες δεῖ κολασθῆναι»** (Ἰάμβλιχος. Βίος Πυθ.).

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὸ ζήτημα τῶν ἀναμφισβήτητων στενῶν σχέσεων ποῦ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸν ὄρφισμὸ καὶ στὴν πυθαγόρεια φιλοσοφία, ἀνεξάρτητα ἀκόμα τί ἀπὸ τὰ δυὸ προηγήται εἶναι χαρακτηριστικὴ καθὼς ὑπογραμμίστηκε καὶ ἀπὸ τὸν σοφώτερο μελετητὴ τοῦ ζητήματος ἢ συνάντησή τους στὸ καθαρὸ ψυχολογικὸ πεδίο τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος.

Τὴν ἐπόμενη στιγμή τῆς ἔνταξης ἀπ' τοὺς Ἴωνες φυσικοὺς, τοῦ ἀνθρώπινου κόσμου στὰ ὄρια τοῦ σύμπαντος ἢ ἑλληνικὴ διάνοια ἔρχεται νὰ ἀποσπάσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς χρονικότητας, ἀπὸ τὴν συμβατικότητα τῆς ἰδιοτέλειας, ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς ἰδιωτικῆς ἀτομικότητας καὶ νὰ τὸν ἐπαναδώσει ἀκέραιο καὶ ἀμιγῆ στὸν ἀπροσδιόριστο χῶρο τῆς ψυχῆς του.

Τὴν οὐσιαστικὴ προσήλωση ποῦ ἐπιχειρεῖ στὶς ἡμέρες μας ἡ ἐπιστῆμη καὶ ἡ φιλοσοφία πρὸς τὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἔχει κάμει ἤδη ὁ πυθαγορισμὸς. Ἡ ψυχχαναλυτικὴ κάθαρση ἀποβλέπει οὐσιαστικὰ στοὺς ἴδιους σκοποὺς ὅπως καὶ ἡ τελετουργία γιὰ τοὺς κεκαθαμένους τοῦ ὄρφισμοῦ καὶ τοῦ πυθαγορισμοῦ. Ἡ ψυχχανάλυση παρ' ὄλην τὴν ἐπιστημολογικὴ της παρουσία οὐσιαστικὰ εἶναι μιὰ ἠθικὴ ἀξιολογία, ὅπως ἀκριβῶς εἶτανε καὶ ἡ διδαχὴ καὶ ἡ πρακτικὴ καὶ τοῦ Ὀρφῆα καὶ τοῦ Πυθα-

γόρα. Ἔτσι ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες στὰ μυστικὰ βάθη τῆς πρωτοελληνικῆς ψυχῆς θεμελιώθηκε ἡ ἀνάγκη νὰ κατακτηθεῖ ἡ ἀνθρώπινη ἐνδοχώρα μας, γιὰ νὰ μπορέσει ὑπερνικώντας τοὺς φραγμοὺς τῆς νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ ἀκατάλυτο καὶ ἄπειρο θεῖο καὶ νὰ νοιώσει ἔτσι τὴν μεγαλοεργὸ ἀνάγκη γιὰ μιὰ πράξη ἀνώτερης καὶ ἄγνωστης ὡς τὰ τότε ἠθικῆς γενναιοψυχίας.

Ἡ καθαρὰ μυστικὰ μορφή τῆς πυθαγόρειας διδασκαλίας, ποῦ ἐμφανίζεται, ὕστερα ἀπὸ τὴ φυσικὴ φιλοσοφία, ὡς μιὰ ἐπαναδρομὴ σὲ προγενέστερη φάση τῆς ἀνθρώπινης σκέψης ἀποτελεῖ καθὼς ἀναφέρθηκε μιὰ οὐσιαστικὴ σύνθεση, σὲ ὑπέρτερο πεδίο. Ἡ μετεμψύχωση π.χ., εἶναι μιὰ ἔκφραση τοῦ πρωτόγονου τοτεμισμοῦ ποῦ ἐπιχειρεῖ νὰ συνδυάσει τὴ θρησκευτικὴ ἐδραίωση αὐτῆς τῆς ἀντίληψης μὲ μιὰ ἐπιστημονικώτερη ἀντιμετώπισή της. Οἱ φυσικοὶ φιλόσοφοι, μ' ὄλο ποτὲ δὲν λησμόνησαν τὸ ἀνθρώπινο ὄν, ἔγιναν αἰτία γιὰ μιὰ θετικιστικὴ τάση. Καὶ τότε ἀκριβῶς, σὰν ὄριμος καρπός, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ἀναπηδοῦν οἱ ἀρχαῖες λατρεῖες, ὡς ἐνοποιοῦσα ἀναζήτηση τῆς πρωταρχικῆς Μονάδος, τοῦ Ἐνός. Γίνεται τότε ὅτι καὶ στὶς ἡμέρες μας. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης δημιουργεῖ τὴν πνευματικὴ κρίση. Ἡ τμηματικὰ κατακτώμενη ἐμπειρία διευκολύνει τὸν ἄνθρωπο στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς του. Ταυτόχρονα ὅμως τὸν στερεῖ ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀρχικὴ συναίσθηση τοῦ ἀδιάσπαστου δεσμοῦ του μὲ τὸν κόσμον. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δημιουργεῖ μιὰ γνωσιολογικὴ καὶ ἐνεργητικὴ ἀντιδικία ἀνθρώπου καὶ φύσης. Ἔρχεται ὅμως ἡ στιγμή ποῦ χρειάζεται νὰ υπερπηδηθεῖ ἡ ἀντιδικία αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὴ θετικὴ γνώση νὰ πηγᾶσει τὸ αἶσθημα μιᾶς ἀνεξάρτητης ἀφῆσης σ' ἓνα κόσμον ἐνοποιημένο ὅπου τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ φυσικὸ εἶναι ταυτόσημα.

Καὶ αὐτὸ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς μετατροπῆς τῆς γνώσης σὲ πράξη. Νὰ γιὰτὶ γεννιέται ὁ «πυθαγόρειος τρόπος τοῦ βίου». Ἡ γνώση διευρύνει τὴν ἀνθρώπινη συνείδησή μας. Ἡ ἄσκηση ἀπὸ ἀτομικὸς καθαρμὸς γίνεται προϋπόθεση γιὰ τὸ συνεπὲς κοινωνικὸ λειτούργημα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ φιλόσοφος βίος γίνεται αὐτόματα πολιτικὸς βίος. Τὰ «κοινὰ» εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν χῶρος ὅπου προορίζεται ἡ διδαχὴ.

Οἱ Πυθαγόρειοι θὰ ἀναλάβουν τὸ πρῶτο ὀργανωμένο ἐγχείρημα γιὰ μιὰ ἀνθρώπινη πολιτεία, γιὰ νὰ γίνῃ κατορθωτὸ νὰ βασιλέψῃ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἀνθρώπινα ἢ ἀρμονία τοῦ σύμπαντος ποῦ κυριαρχεῖ ἀδιατάρακτη μέσα στὰ δυσδιάκριτα ὄρια τῆς φαινομενικῆς φθορᾶς καὶ τῆς αἰώνιας δημιουργίας.

Ἀκριβῶς στὴν περίοδο αὐτὴ τῆς κρίσης τῶν ἑλληνικῶν πόλεων μὲ τὶς διαφαινόμενες τυραννίδες ἔρχεται ὁ Πυθαγόρας. Σὲ λίγο ὁ λόγος του θὰ ἔχει τὴν ἐμπρακτικὴ πολιτικὴ συνέπεια. Ἔστω καὶ στιγμιαῖα θὰ κυριαρχήσει ὁ Νόμος ὡς αὐτόματο προῖον τῆς συνειδησιακῆς πληρότητας τῶν πυθαγορείων. Οἱ πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας θὰ ἀναρριπισθοῦν ἀπὸ τὴν προαγγελτικὴ πνοὴ τῆς ἱερῆς ἀνθρωπότητας ὅσο κι' ἂν οἱ οὐρανοὶ τῆς σὲ λίγο θὰ σκεπαστοῦν ἀπὸ τοὺς πνικτικούς καπνοὺς τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς πυθαγόρειας ἀδελφότητος.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΜΑΓΔΑΛΗΝΟΣ

ΕΝΑΣ ΛΑΪΚΟΣ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

ΟΙ λαϊκοί τεχνίτες αποτελούν ένα μοναδικό κεφάλαιο για την καλλιέργεια της ελληνικής παράδοσης. Αυτοί οι φτωχοί και κακομοιριασμένοι άνθρωποι, που κατασκευάζουν αυτά που τους έμαθαν οι πατέρες και οι παππούδες τους, αποτελούν τον τελευταίο κρίκο μιας αλυσίδας που βυθίζεται μέσα στις πανάρχαιες εποχές της φυλής μας και που διασχίζει όμοια και αναλλοίωτη όλες τις άλλες εποχές της ιστορίας της.

Δέν είναι η τέχνη σαν τέχνη που θα μας ενδιαφέρει στη μελέτη αυτών των καλλιτεχνών. Έκείνο που θα μας συγκινήσει και που θα ζητήσουμε να βρούμε στα έργα τους, είναι η τέχνη σαν αίσθημα—σά διαίσθηση θά'λεγα—και προπαντός στον καθένα απ' αυτούς τους λαϊκούς τεχνίτες θα ζητήσουμε να βρούμε τις βασικές ιδιότητες και αρετές του καλλιτέχνη της φυλής μας: αυτά για τον τεχνίτη ως άτομο. "Υστερα, και προπαντός, θα πρέπει να τον δούμε σαν ένα μόριο ενός τεράστιου συνόλου που άγκαλιάζει όλες τις εποχές.

"Όταν για πρώτη φορά δεις τα έργα του Μαγδαληνού του Τσανακαλιώτη, μένεις κατάπληκτος μπρός στη δύναμη της παράδοσης που άσυνείδητα εξακολουθεί να δρᾶ και να καθοδηγεί τους λαϊκούς και άμόρφωτους τύπους, που χωρίς καμμιά καλλιτεχνική άπαιτηση πλάθουν με τη δύναμη της φαντασίας τους λογής-λογής αντικείμενα και τὰ πουλούνε στα λαϊκά πανηγύρια. Βέβαια, αυτά τὰ έργα τέχνης, δέν θάπρεπε να τὰ κρίνει κανείς από την σκοπιά της άκαδημαϊκής αισθητικής, γιατί τότε σίγουρα θα

βρίσκαμε όχι λίγες άδεξιότητες και σφάλματα. Για να αντιμετώπισει κανείς αυτούς τους λαϊκούς καλλιτέχνες, θα πρέπει να άπαλλαγεί από κάθε είδους καλλιτεχνική προκατάληψη. Έτσι θα μπορέσει να δει βαθύτερα την δημιουργική καλλιτεχνική δύναμη που βρίσκεται πηγαία και πλούσια μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους. Και θα την βρεί—κι' αυτό μας ενδιαφέρει κυρίως—άναλλοίωτη και άδιατάρακτη, την ίδια αυτή δύναμη που έθρεψε και ζωντάνεψε όλους τους άναρίθμητους λαϊκούς τεχνίτες που πάντα ζούσανε και θα ζουν στον τόπο μας.

"Έτσι, το πνεύμα, προπαντός, θα είναι εκείνο που θα μας ενδιαφέρει στη μελέτη αυτών των λαϊκών καλλιτεχνών, αυτό το πνεύμα που, άσυνείδητα και άπρόσκοπτα, μακρῶς από κάθε διάθεση επίδειξης κουλτούρας, καθοδηγεί και κινεί τὰ χέρια τους, χωρίς αυτοί να έχουν την παραμικρή ιδέα για τὸ τί προσφέρουν και για τὸ τί αντιπροσωπεύουν για μας.

Ό Τσανακαλιώτης, τὸ πραγματικό του όνομα είναι Μαγδαληνός ἢ Μαδαληνός, είναι ένας γέρος ναυτικός από τὸ Τσανάκ-Καλέ (Δαρδανέλλια) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, που ὡς τὰ δεκαοκτώ του χρόνια δούλευε άγγειοπλάστης στην πατρίδα του. "Υστερα μπήκε θερμαστής στα πλοία και όταν γέρασε ἤρθε στον Πειραιᾶ όπου και μένει. Τώρα πλάθει λεοντογαλές, γαϊδουράκια, φτερωτά ἄλογα και τὰ πουλάει στα πανηγύρια.

Στὸ Τσανάκ-Καλέ ὑπῆρχε—πριν από τὸν διωγμὸ των προσφύγων—μιά δλάκερη συνοικία—τὰ Τσανακάδικα, όπου από πολλά χρόνια, μαζί με τις στάμνες και τὰ ἄλλα πῆλινα αντικείμενα τῆς οίκογενειακῆς χρήσεως, ἔφτιαχναν και διακοσμητικά αντικείμενα, σαν κι' αυτά που φιλοτεχνεί τώρα ὁ Μαγδαληνός. Αυτὰ τὰ αντικείμενα—φτερωτά ἄλογα, λεοντογαλές, πουλιά, ἀλογάκια, γαϊδουράκια, καπνοθήκες, ἀλατιέρες, ὄπως και μεγάλα βάζα, είχαν μεγάλη διάδοσι, και ἡ άγορά τους ἔφτανε ὡς τὴ Ρουμανία και τὴ Ρωσία.

Σ' αυτή τὴ συνοικία ἔζησε ὡς τὰ δεκαοκτώ του χρόνια και ἐκεῖ ἔμαθε τὴν τέχνη του άγγειοπλάστη. Τώρα φτιάχνει κι' αυτός ὅ,τι ἔβλεπε να κατασκευάζουν στην πατρίδα του και συνεχίζει μ' αυτό τὸν τρόπο μιά πολύ παλαιά παράδοση που πάει να σβύσει.

Ό γέρος αυτός, καθώς είπαμε, δέν έχει συνείδησι τοῦ τί κάνει, οὔτε πολύ περισσότερο μιμείται καμμιά Σχολή. Στην πατρίδα του ὅμως, και σ' ὄλη ἐκείνη τὴν περιοχή ὡς τὴν ἀνατολικὴ Θράκη, ὑπάρχουν ἄφθονα άπομεινάρια τῶν ἀρχαίων λατρείων που τᾶβλεπε και τᾶκουγε, και που μπήκανε μέσα του και ζυμώθηκαν με τὸ αἷμα του. Έτσι, μωρό όταν εἶταν, άκουγε τὰ λαϊκά παραμύθια τῶν γερόντων που μιλούσαν για παμπάλαιες λατρείες, για δράκους και νεράϊδες, για φτερωτά λιοντάρια, για ανθρώπους τραγοπόδαρους, και εἶδε τους άνεστενάρηδες να χορεύουν τους ὀργιαστικούς τους χορούς άπάνω από τὴ φωτιά και τις γρηές τις μάγισσες να προλένε τὰ μελλούμενα με τὸν καφέ και τις μαγειές.

"Όλα αυτά, δεδομένου και τοῦ ὅτι καμμιά μόρφωση δέν ἤρθε να τοῦ νοθεύσει τὸ ἀληθινὸ ἑλληνικὸ στοιχείο που ἔκλεινε μέσα του, τοῦ δημιούργησαν έναν καθαρὰ ἑλληνικὸ και μάλιστα πρωτοελληνικὸ τύπο, με ὄλο ἐκείνο τὸ αἴσθημα τῆς ζωῆς και τὴν πνευματικὴν ἐγρήγορη που χαρακτηρίζει τὸν ἔβδομο και ἕκτο π.Χ. αἶώνα.

"Έτσι, που να φαντάζεται, όταν παίρνει τὸν πηλὸ και φτιάχνει τις λεοντογαλές του, που, μέσα στον πόθο του να τις κάνει «ὄμορφες», τις γιομίζει με ένα σωρὸ στολίδια και φτερά, και φτιάχνει τις στρογγυλεμένες οὔρες τους πάνω από τὴ στενὴ τὴ

μέση ή όταν φτιάχνει επάνω τὰ κεφάλια τους με τ' ανοιγμένα στόματα και τις βγαλμένες γλώσσες, που νά φαντάζεται τί μας θυμίζει, και ποιᾶς πανάρχαιης παράδοσης είναι συνεχιστής και φορέας :

Αυτή ή παράδοση, είχε αρχίσει απ' ὅσα ξαίρομε πριν από χιλιάδες χρόνια, γιατί τή βλέπουμε καθαρά στα ἄλογακια τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς κι' ἀκόμα πρωτότερα, πρέπει ν' αρχίζει με τὴν εἴσοδο, τῆς διονυσιακῆς λατρείας στή Θράκη. Ὅλη ἐκείνη ή θεία μέθη, ή «μανία» τῶν διονυσιακῶν ὀργίων, με τὴν ὀρχηστική μουσική μέσα στις σκοτεινές νύχτες τῶν δασῶν τῆς Θράκης και κάτω από τις κοκκινόμαυρες φλόγες τῶν δάδων, ὅλη ἐκείνη ή βακχική κραιπάλη τοῦ θείου μένους, που εἴτανε ὁ μοναδικός τρόπος για νά ξεφύγουν οἱ ἄνθρωποι ἀπό τὰ δεσμά τῆς σάρκας και νά ἐνωθοῦν μυστικά με τὸ θεῖο, ὅλη ή ὀργιαστική διάθεση ἐκείνης τῆς γιομάτης ὀρμητικότητας ἐφηβικῆς ἡλικίας τοῦ ἑλληνισμοῦ, μας φανερώνεται ξεκάθαρα, και χωρίς καμμιά νοθεία παιδείσης και κουλτούρας, ἀλλά και χωρίς καμμιά ἀξίωση στις λεοντογαλές τοῦ γέρου Τσανακαλιώτη. Αὐτὸ τὸ λάγνα ἀνοιγμένο στόμα με τις ἀνασηκωμένες σατιρικές κόχες και τὰ φιλήδονα χεῖλια, αὐτὰ τὰ μάτια—δυὸ πῆλινες μπαλλίτσες—σηκωμένα κατὰ πάνω, ή στενή μέση απ' ὅπου συνεχίζεται τὸ ἀπότομα στρογγυλεμένο κορμί και τὰ ἴσια, βαρεῖα, γεωμετρικά πόδια, και ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν στολιδιῶν ἀπάνω στο στήθος και στο κεφάλι, ή αὐτὲς οἱ στρογγυλεμένες και μπουκλωτὲς οὐρές, και μαζί μ' αὐτὰ τὸ ἀγκάθι—θάμνος μπροστά—μας θυμίζουν τὴν πανάρχαιη σύμμιξη μυστηριακῶν και θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, ὅπως μπόρεσε γόνιμα νά μορφοποιηθεῖ με τὸ αἶσθημα τῆς ζωῆς και με τὰ μεταφυσικά συμβολικά μέσα ἔκφρασης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Και ὅλα αὐτὰ διατηροῦν μιὰ παράξενη σοβαρότητα και μεγαλοπρέπεια, τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἀρχέγονου και πρωταρχικοῦ μυστήριου τῆς γῆς μαζί με τὴν ἀγάπη για τὴ ζωή, αὐτὴ τὴν ἀγάπη που δὲν ξεχνάει τὴ θεϊκή της προέλευση και που παρακολουθεῖ ἀκατάπαυστα και ἀναλλοίωτα ὅλες τις ἐκδηλώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Κυττάχτε τώρα αὐτὰ τὰ ταπεινά πῆλινα γαῖδουράκια με τὰ καλάθια ἀπὸ τις δυὸ μεριές. Φαίνονται σάν νᾶγιναν ἐκείνη τὴν τόσο γόνιμη και τόσο ἐξανθρωπισμένη γεωμετρική ἐποχή, ὅπου μόλις εἶχαν ἀρχίσει νά ἀναδίνονται οἱ πρώτες ἀναλαμπές τῆς λογικῆς σκέψεως, πριν ἀκόμα αὐτὴ πάρει τις παγωμένες μορφές που πῆρε στήν κλασική ἐποχή. Τότε τὸ κάθε πᾶγμα εἶχε τὸ λόγο του και τὴ φυσική του νομοτέλεια. Ὁ ἄνθρωπος ἀγνά και ἀθόρμητα ἐπλαθε δυὸ βόλους και τοὺς ἔβαζε στή θέση τῶν ματιῶν. Ὑστερα με τὰ χέρια του ἔφτιαχνε τὸ σῶμα και τὴ μέση χωρίς προσπάθεια ἀντιγραφῆς και χωρίς καμμιά ἐπιτήδευση. Τὸ μόνο ἐργαλεῖο ἦταν τὰ χέρια του κινημένα θεϊκά ἀπὸ τὸ ἔνστικτό του και τὴ λατρευτική διαίσθησή του.

Τέτοια γαῖδουράκια βλέπουμε ἄφθονα, σὲ ὅλες τις στάσεις με ἕνα καλάθι και με δυὸ, με ἕναν ἄνθρωπο, ή με ἕναν ἄντρα και μιὰ γυναίκα στή ράχη τους, ὅλα πλασμένα με τὸ χέρι, με μιὰ καταπληκτική αἴσθηση τοῦ ὕλικου και που μας μεταφέρουν ἀδίστακτα με τὸ πνεῦμα που τὰ διέπει στο πνεῦμα και στήν ἀτμόσφαιρα τοῦ τεχνίτη που ἔφτιαχνε τὰ ἄλογακια τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως που μας κάνει τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση σ' αὐτὸν τὸν καλλιτέχνη, εἶναι ή συμφωνία τῶν χρωμάτων και ή ἐκλογή τους ἀνάλογα με τὰ διάφορα θέματα.

Στις λεοντογαλές του, καθὼς ἀναφέραμε, βλέπουμε ἕνα πραγματικό ὄργιο χρωμάτων ἀπὸ κόκκινο, κίτρινο, πράσινο χτυπητό, ὅλα ἀνακατεμένα μέσα σὲ μιὰ πραγματική ἐνθουσιαστική διάθεση. Τὰ ἄλλα πάλι, τὰ γαῖδουράκια, εἶναι χρωμα-

τισμένα με μουντὸ πράσινο και χρυσὸ χρῶμα ἀνάλογο με τὴ λιτότητα τῆς γραμμῆς τους. Στα πουλιά του πάλι, βλέπουμε τὸ κόκκινο και τὸ κίτρινο νά συνταιριάζεται με ὅλη τὴ κομψότητα και τὴ λεπτότητα τῆς γραμμῆς τους.

Ποῦ νά ξαίρει ὁ γεροντᾶκος αὐτὸς που φτιάχνει κανάτια, τί πλούσια κληρονομία μας χαρίζει ὅταν ἀκούει τὸ «μεράκι» του και κάθετα και ξεχνιέται φκιάχνοντας με «κέφι» τις λεοντογαλές και τὰ γαῖδουράκια του, και τὰ στολίζει και τὰ χρωματίζει για νά τὰ στείλει ὕστερα στα λαϊκά πανηγύρια! Οὔτε καν φαντάζεται, ὅπως δὲν φαντάζεται κανένας ἀπὸ τις χιλιάδες τοὺς λαϊκοὺς τεχνίτες που ζοῦνε κρυμμένοι μέσα στα ἄσημα σπίτια τους, πὼς αὐτοὶ εἶναι οἱ μοναδικοὶ φορεῖς τοῦ πραγματικοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος τοῦ τόπου μας, πὼς σ' αὐτοὺς μέσα βρίσκεται ἀνόθευτη κι' ἀκέρια ὅλη ή ἑλληνική καλλιτεχνική παράδοση τῆς γῆς μας, γιατί βγαίνουν απ' αὐτὴν και γιατί ή ξενόδουλη κουλτούρα δὲν βρῆκε τὴν εὐκαιρία νά τοὺς ταραξει τις πανάρχαιες ἀναμνήσεις, που λειτουργοῦν μέσα στὸν κάθε πνευματικά ἀγνό και δυνατὸ ἄνθρωπο.

Κι' εἶναι, μπορούμε νά ποῦμε, παρήγορο, πὼς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔμειναν ἀπαιδεῦτοι και δὲν τοὺς δόθηκε ή ἀφορμή νά τελειοποιηθοῦν θεωρητικά σάν καλλιτέχνες. Ἔτσι κατόρθωσαν νά διατηρήσουν ἄμεσα τὴν ἐπαφή τους με τὸ χῶμα που τοὺς γέννησε και τοὺς ἔθρεψε. Και εἶναι ζωντανὴ μαρτυρία για τὴ δύναμη και τὴν ἐλπίδα που κλείνει μέσα του αὐτὸς ὁ τόπος κι' αὐτὸ τὸ ἰσχυρὸ κι' ἀνήσυχο ἑλληνικὸ πνεῦμα, γιατί ἀλλοιῶς θὰ κινδύνευε νά χάσει ὅλη του τὴν ἰδιορρυθμία με τὴν ἐπιμονὴ τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν του νά μιμοῦνται δουλόπρεπα κάθε ξένη καινοτομία. Τοῦτο ὅμως ὡστόσο μένει ἀνέπαφο μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς πηγαίους και ἀγνοὺς καλλιτέχνες — τοὺς λαϊκοὺς τεχνίτες.

ΜΙΝΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ "ΒΑΚΧΩΝ", ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΕΩΣ (*)

*Αφιερώνεται εις τὸν Κον ΓΕΩΡΓ. Α. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΝ

ΕΓΓΡΑΦΑ πρὸς εἰκοσαετίας, ὅτι ὁ Εὐριπίδης, πού ἔζησε σὲ δημαγωγικὴ ἐποχῇ, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ γύρω του τὰ ψυχολογικὰ γνωρίσματα τοῦ πλήθους καὶ τῶν μαζικῶν ἐκδηλώσεων (1), προσθέτω σήμερον ὅτι ἐξ ἴσου εὐλογοφανῆς φαίνεται ἡ ἐκδοχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεὰ πραγματικῶν Βακχῶν τὸν παρεκίνησε νὰ γράψῃ τὸ δῶνυμο δράμα, δεδομένου ὅτι ἐπέρασε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἀρχελαίου στὴ Μακεδονία, ὅπου ἡ βακχικὴ λατρεία εὐρίσκετο εἰς περιωπῆν. Σὰν πνευματικὸς ὁδηγὸς μὲ βαθειὰ ἐπίγνωσι τοῦ προορισμοῦ του, μετεσχημάτισε τὸ ὕλικὸ τῆς μυθικῆς παραδόσεως, τὸ σχετικὸ μὲ τὰ ὄργια τοῦ Διονύσου, κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ἐναρμονίζετο μὲ τὴ βιοθεωρία του, χωρὶς νὰ μειώνεται ἡ ἀπολυτρωτικὴ δύναμι τοῦ δράματος.

Τὸ θέμα τῶν «Βακχῶν», ἐνὸς ἀπὸ τὰ πλέον θρησκευτικὰ καὶ πλέον βαθειὰ ριζωμένα στὴν παράδοσι ἔργα τοῦ ἀρχαίου δραματολογίου, ἀνάγεται εἰς πανάρχαια θέσμια, γι' αὐτὸ δύσκολα ἤμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὸ κατάλληλο κλίμα γιὰ μιὰ ἀληθινὰ «τραγικὴ» συγκίνησι στὴν ψυχὴ τοῦ σημερινοῦ θεατοῦ, πού ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὰ σύμβολα τοῦ ἀρχαίου φυσιολατρικοῦ μυστικισμοῦ. Ὑπάρχουν ἐπὶ πλέον εἰς τὸ δράμα αὐτὸ σκηναὶ ὁμοφαγίας, ἀσφαλῶς ὑπολείμματα τῆς πρωτογόνου πίστεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, τρώγοντας τὸ Τοτεμικὸ ζῶο, ἐνσωμάτωνα καὶ ἐταυτοποιεῖτο μὲ τὸ Θεο-Τοτέμ. Ἡ Κ. Κακούρη (2) ἀναφέρει τὴ συσχέτισι, πού κάνει ὁ Φρόυντ (3), τῆς τοτεμικῆς θρησκείας μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ τραγωδίαν καὶ προσθέτει: «εἶναι βέβαιον, πῶς οἱ πυρηνεῖς τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας ἀναπτύχθησαν μέσα στοὺς κόλπους τῆς διονυσιακῆς λατρείας. Καὶ ἡ λατρεία αὐτὴ μὲ τὰ «ἐπιφάνεια» τῆς ζωόμορφης θεότητος ἄφινε νὰ διαφαίνεται ὑπόστρωμα τοτεμικόν». Εἰς τὸ δράμα ὁ Χορὸς τῶν Βακχῶν λέγει γιὰ τὸ Διόνυσον (κατὰ τὴ μετάφρ. Κ. Βάρναλη): «Γλυκὸς εἶναι, ὅταν στὰ βουνὰ ἀφήνοντας τοὺς γοργοὺς θιάσους τρέχει πρὸς τὸν κάμπο μὲ ἄλαφόνδερα ἱερό, ζητῶντας αἷμα τράγου, χαρὰν ὤμων κρεάτων, στὰ Φρυγικὰ καὶ Λυδικὰ ὄρη πηλαλῶντας» (στ. 135—143):

ἠδὺς ἐν οὖρεσιν, ὅταν
ἐκ θιάσων δρομαίων
σεύη πεδόσε, νεβρίδος ἔχων
ἱερὸν ἐνδυτόν, ἀγρεύων
αἷμα τραγοκτόνον, ὁμοφάγον χάριν,
ἴμενος εἰς ὄρεα Φρύγια, Λύδια.

(*) Ἡ μελέτη αὐτὴ ἐγγράφη ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἀπὸ τὴν παράστασι τῶν Βακχῶν (24 Μαΐου 1950) εἰς τὸ Θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἀπὸ τὸ «Θυμελικὸ θιάσον», ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένην διεύθυνσι τοῦ κ. Δίνου Καρζή.

Ἡ φράσις τοῦ Ἀγγέλου «νίψαντο δ' αἷμα» (στ. 767), δείχνει ἐπίσης, ὅτι αἱ Μαινάδες εἰς τὸν Κιθαιρῶνα εἶχον καταβροχθίσει ὠμὰς σάρκας ταύρου, τὸν ὁποῖον εἶχον προηγουμένως διαμελίσει.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ πῆ κανεὶς, ὅτι τὸ ἔθιμον τῶν σημερινῶν Ἀναστενάρηδων, νὰ μοιράζοντο εἰς τοὺς παρισταμένους, μαζί μὲ ἓνα κομμάτι κρέατος ταύρου, καὶ μιὰ λωρίδα ἀπὸ τὸ δέρμα του, γιὰ ὑπόδημα (4), εἶναι ἐπιβίωσις τῆς λατρείας τοῦ Ἰσοδαίτου (πού δίδει ἴσα μερίδια εἰς ὅλους) Διονύσου, ὁ ὁποῖος κατεσπαράχθη ἀπὸ τοὺς Τιτάνας καὶ ξαναζωντάνεψε. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ τὸ πυροβάδισμα τῶν ἰδίων Ἀναστενάρηδων τῆς Θράκης, ἡ ὁποία ὑπῆρξε κοιτὶς τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, σχετίζεται μὲ τὸ φαινόμενο τῆς ἀκαΐας (5), ὅπως τὸ περιγράφει ὁ Ἀγγελος εἰς τοὺς «Βάκχας». (στ. 757):

Ἐπὶ δὲ βοστρύχοις Βάκχαι πῦρ ἔφερον, οὐδ' ἔκαιεν.

Οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, ὅτι ἡ διονυσιακὴ μανία τῶν Βακχίδων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν οἰστροληψίαν τῶν Ἀναστενάρηδων.

Ὁ μῦθος τῆς τραγωδίας αὐτῆς συνδέεται μὲ κάποιον σημαντικὸν συμβάν, πού θὰ εἶχε γενικώτερη ἀπήχησι, πάντως εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ ὀργιαστικὸς τρόπος λατρείας τοῦ Διονύσου, ὡς φαλλικῆς θεότητος, μετεφέρθη ἀπὸ τὴν Φρυγίαν διὰ μέσου τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ὑπόλοιπὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὁμοίως ἡ λατρεία αὐτὴ, ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν της, εὐρέθη εἰς ἀντίθεσι πρὸς τὸν προηγούμενον τρόπον ζωῆς, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων: κανένας πατέρας δὲν θάβλεπε μὲ καλὸ μάτι τὴν κόρην του, ἔξαλλη καὶ μεθυσμένη, νὰ παίρνῃ τὰ βουνὰ μὲ τὸ θύρσο στὸ χέρι καὶ κανένας σύζυγος δὲν θὰ ἐπέτρεπε στὴ γυναῖκα του νὰ κἀνῃ τὸ ἴδιο (6). Ὅταν ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου διεδόθη στὴν Ἑλλάδα, ἐπιλέγει ὁ G. Méautis, οἱ κόρες τοῦ Μινύα, βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ (Ἀλκαθίη, Λευκίππη καὶ Ἀρσίππη) ἀρνήθησαν νὰ συμμετάσχουν σ' αὐτή. Ὅχι, ὅπως ὁ Πενθεύς, ὅτι τοῦ ἔδειξαν ἐχθρικὴν στάσιν, ἀλλὰ ἐπίστευαν, ὅτι, σὰν γυναῖκες, ὄφειλαν νὰ εἶναι πιστὲς στὰ γυναικεῖα καθήκοντά τους, νὰ μένουν στὸ σπίτι, νὰ γνέθουν τὸ μαλλί, νὰ ὑφαίνουν, νὰ περιποιῶνται τὰ παιδιὰ τους. Εἰς μάτην ὁ Διόνυσος, πού πῆρε μορφήν νεαρῆς γυναίκας, προσπαθεῖ νὰ τὰς πείσῃ, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα καθήκοντα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκοκυρωσύνην, ὅτι τὸ ἀνορθόλογο, τὸ ἔνθεο στοιχεῖον δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ. Μένουν ἀνένδοτοι εἰς τὰς ὑποδείξεις του. Τότε ξαφνικὰ θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴ μαγικὴν του δύναμι, πού ἐφοδιάζει μὲ πίστι τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας: ἀρχίζουν λοιπὸν αἱ Μινυάδες νὰ βλέπουν κλάδους κισσοῦ καὶ ἀμπέλου νὰ τυλίγονται γύρω ἀπὸ τοὺς ἀργαλιούς καὶ τὰ μαγγάνια, γάλα καὶ κρασί νὰ τρέχουν ἀπὸ τὴν ὄροφον, γίνονται ὀλότελα τρελλές, ἀρπάζουν τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ καταβροχθίζουν ὠμά.

Ἔτσι ὁ Διόνυσος, ἀπὸ θεὸς τῆς γονιμότητος, συγχωνεύθη μὲ τὸ δαίμονα τῆς ἀνακυκλήσεως τῆς ζωῆς (Ζαγραῖο), μὲ τὸ δαίμονα τῆς βλαστήσεως, μὲ τὸ δαίμονα τῆς ἀμπελοφυγίας, γίνεται μιὰ «σύνθετη προσωπικότης» (7): οἱ λάτρεις τοῦ Διονύσου, πίνοντας κρασί, ὑποκατάστατο τοῦ αἵματος τοῦ ζῶου-τοτέμ, καταλαμβάνονται ἀπὸ τὴν ἐνθουσιαστικὴν μέθη καὶ ἡ ψυχὴ τους ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ γήινα δεσμὰ (βακχικὸν παραλήρημα), «γιατὶ ὅταν λείπει τὸ κρασί ἐρωτας δὲν ὑπάρχει, κι' ἄλλη καμμιά χαρὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους», λέγει ὁ Ἀγγελος (στ. 774—5):

Οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος οὐκ ἔστιν Κύρις
οὐδ' ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.

*
**

Ταῦτα καὶ καθύβρις' αὐτόν, ὅτι μὲ δεσμεύειν δοκῶν
οὐτ' ἔθιγεν οὐθ' ἤψαθ' ἡμῶν, ἐλπίσιν δ' ἐβόσκειτο
πρὸς φάτναις δὲ ταύρων εὐρών, οὐ καθεῖρε' ἡμᾶς ἄγων,
τῷδε περὶ βρόχους ἐβαλλε γόνασι καὶ χηλαῖς ποδῶν.

Μὲ τὴν ἐκλογίκευσι τῶν ἀσυνειδήτων κινήτρων, πού τὸν ὠδήγησε στὴν καταπίεσι καὶ ἀπάρνησι τῆς σεξουαλικότητος, δημιουργεῖ ἓνα εἶδος ἐπίπλαστης ἠθικῆς, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον αὐστηρᾶς, ὅσον ἰσχυρότερο εἶναι τὸ ἔνστικτο πού καλεῖται δαμάση. Ἡ θολὴ ἀτμόσφαιρα αἰσθησιασμοῦ καὶ ὁμαδικῆς ἐρωτικῆς ἐξάψεως γύρω του δὲν βραδύνει νὰ ξυπνήσῃ μέσα του τὴ φύσι (ἀμφιθυμία καὶ ψυχοσεξουαλικὸς ἐπαμφοτερισμός). Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἰδεολογικὸ οἰκοδόμημα, πού ἔφκιασε μὲ πολλὴ πίεσι ἐπάνω στὸν ἑαυτό του, εὐκόλα γκρεμίζεται καὶ παρασύρεται ἀπὸ τὶς σαγηνευτικὰς παροτρύνσεις τοῦ Διονύσου, ὁ ὁποῖος τοῦ λέγει: Ἄ! θές νὰ τὶς δῆς πῶς κάθονται στὸ βουνὸ ἐπάνω; (Πενθεύς). Καντάρια, γιὰ νὰ τὶς ἰδῶ, χρυσάφι δίνω. (Διόνυσος). Καὶ πῶς γι' αὐτὸ ἔτσι σ' ἔπιασε μεγάλος πόθος; (Πενθεύς). Πόσο ἄθλια μεθυσμένες εἶναι, νὰ ἰδῶ θέλω» (στ. 810—814).

ΔΙ; ἄ:

βούλει σφ' ἐν ὄρεσι συγκαθημένας ἰδεῖν;

ΠΕ. μάλιστα, μυρίον γε δούς χρυσοῦ σταθμόν.

ΔΙ. τί δ' εἰς ἔρωτα τοῦδε πέπτωκας μέγαν;

ΠΕ. λυπρῶς νιν εἰσίδοιμ' ἂν ἐξφωμένους.

Αὐτός, πού πρὶν κατηρᾶτο καὶ κατεδίωκε τὰ διονυσιακὰ μυστήρια, ὑποβάλλεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Διόνυσο στὴ γελοιοποίησι, νὰ κραδαίνῃ τὸ θύρσο καὶ νὰ ὑποδύεται τὰ φερσίματα τῶν Μαινάδων, νὰ φορέσῃ φουστάνια (πέπλους ποδήρεις. στ. 833) καὶ κορδέλλα στὰ μαλλιά (ἐπὶ κάρα δ' ἔσται μίτρα), τέλεια μεταμφιεσμένος σὲ γυναῖκα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα νὰ μὴ θανατωθῇ ἀπὸ τὰς Μαινάδας (μὴ σε κτάνωσιν, ἦν ἀνήρ ὀφθῆς ἔκει, στ. 823, λέγει ὁ Διόνυσος).

Ταυτιζόμενος ὁ Πενθεύς μὲ τὴ γυναῖκα—μητέρα, ἱκανοποιεῖ τὴν παθητικὴν, τὴν φιλομόφνη πλευρὰ τοῦ ψυχισμοῦ του, ἣ ὁποία τελικῶς ὑπερισχύει τῆς ἀρρενωπῆς πλευρᾶς, πού ἀσυνείδητοι παράγοντες τὸν ἐμποδίζουν νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἐδῶ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐν τέλει, νὰ ἐπαναλάβω τὴν παρατήρησι μὲ τὴν ὁποία κατέληγα εἰς προηγουμένην μελέτην ἐπὶ τοῦ «οἰδιποδικοῦ συμπλέγματος τῆς Ἰοῦς εἰς τὸν «Προμηθεά» τοῦ Αἰσχύλου» (11): τώρα πού φθάσαμε εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς ψυχαναλυτικῆς ἐρμηνείας τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ στοιχείων ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Πενθεύς, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ σταματήσωμε, διότι τὸ εἰς τὴ διάθεσί μας ψυχολογικὸ ὕλικὸ εἶναι περιορισμένο καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραβληθῇ μὲ τὰ πλούσια καὶ ζωντανὰ ψυχικὰ περιεχόμενα, πού ἀντλοῦμε κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ψυχαναλυτικῆς ἀγωγῆς.

Ἡ Ψυχανάλυσι, λέγει ὁ Α. Πηνιατόγλου (12), «ἔχει στὴ διάθεσί της ἓνα ἐκτεταμένο πεδίο, ὅπου μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται τὰ πορίσματά της. Στὸ πεδίο τοῦτο ἀνήκει ἐν μέρει καὶ ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ». Ὁ ἴδιος ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ψυχανάλυσεως (13) φρονεῖ ὅτι: «Ἡ Ψυχανάλυσις εἶναι δυνατόν, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὸ σκοπὸ της, νὰ ἐφαρμοσθῇ τόσον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν θρησκευμάτων καὶ εἰς τὴ μυθολογίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴ θεωρίαν τῶν νευρώσεων. Ἡ ψυχανάλυσις ἐπιδιώκει καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀσυνειδήτου στὴν ψυχικὴ ζωή».

Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

Μέλος τῆς Ψυχαναλυτικῆς Ἑταιρείας Παρισίων
καὶ τῆς Διεθνούς Ψυχαναλυτικῆς Ἐνώσεως.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΕΙΣ:

1) Δ. ΚΟΥΡΕΤΑ, α) Αἱ ψυχώσεις εἰς τὴν Λογοτεχνίαν—Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ δράματα, 1930, σελ. 215. β) Ἡ ψυχὴ τῆς μάξης καὶ τὸ βιολογικὸν τῆς ὑπόστρωμα, περιοδ. «Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ», Μάϊος 1947 καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος. 2) ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΚΑΚΟΥΡΗ, Προαισθητικὸς μορφὸς θεάτρου, σ. 73. 3) S. FREUD, Totem und Tabu, Gesammelte Werke, Band IX, s. 188. 4) C. A. ROMAIOS, Cultes populaires de la Thrace, 1949, p. 67. 5) ΑΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ, Περιοδ. «Ψυχικαὶ Ἐρευναι» 1940 τεύχ. 1—12. 6) GEORGES MÉAUTIS, Mythes inconnus de la Grèce antique, p. 41. 7) Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΑΔΗ, Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τραγωδίαν, σ. 15. 8) G. MURRAY Ὁ Εὐριπίδης καὶ ἡ ἐποχὴ του, μετ. Εὐθ. Γιαννά, σ. 165. 9) J. WRIGHT, The Psychiatry of the Greek tragic poets in its relation to that of Hippocrates, The Journal of nervous and mental disease, Dec. 1921, p. 488. 10) P. BUGARD, L'interprétation psychanalytique du mythe d'Orphée et son application au symbolisme musical Revue Française de Psychanalyse, 1934, No 2, p. 341. 11) Δ. ΚΟΥΡΕΤΑ, Le complexe Oedipien du personnage d'«Io» dans les «Suppliantes» et le «Prométhée Enchaîné» d'Eschyle. Ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ψυχαναλυτικὴν Ἑταιρείαν Παρισίων (7 Ἰουνίου 1949), ἀναφερομένη εἰς τὸ περιαιδικόν «Revue Française de Psychanalyse, 1949, II, p. 445. 12) Α. ΠΗΝΙΑΤΟΓΛΟΥ, Μελέτες, σ. 34. 13) S. FREUD, Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, Gesammelte Werke, Band XI, s. 403.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΗΘΟΣ

ΚΛΕΙΝΟΥΜΕ ένα χρόνο από την ημέρα που άρχισαμε μιάν προσπάθεια ανανέωσης της πνευματικής και υλικής μας ζωής. Ξεκινήσαμε με τις ελάχιστες δυνατότητες που είχαν απομείνει στον λαό μας από την κάμψη της τελευταίας δεκαετίας, τον στείρο φανατισμό της μισαλλοδοξίας και την διάσπαση της ψυχικής μας ενότητας. Στηριχτήκαμε, στην δύναμη της συλλογικής προσπάθειας, στην ανάγκη της ενότητας και της συνεργασίας των ελληνικών θελήσεων, που τις θερμαίνει ή αγάπη για την ελληνική παράδοση.

Δέν είδαμε ώστόσο την παράδοση μόνον ως παρελθόν, ούτε ζητήσαμε να στραφούμε προς τα πίσω και να αναστήσουμε πεθαμένα σχήματα και μορφές. Αναζητούμε την «αρχέγονη ουσία», το γνήσιο πνεύμα της παράδοσης, αυτό που είναι ελληνική αξία για την κοινή συνείδηση, ό,τι προέρχεται κατ' εὐθείαν από την ρίζα της φύτρας μας, άπαλλαγμένο από τις ξένες επιρροές, που καταστρέφουν και αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της ποιότητας προσπαθούμε να ανασύρουμε από την παράδοση αυτό που είναι άτόφια ελληνικό, ό,τι πηγάζει από την ελληνική συνειδησιακή καθαρότητα. Και δέν προβάλλουμε τις επιτυχίες του παρελθόντος, για να άντλήσουμε απ' αυτές την αξία της προσπάθειας. Παίρνουμε τον σπινθήρα του καλού παρελθόντος και πορευόμαστε με την θέληση, να δυναμώσουμε την φλόγα, με την άποψη να την παραδώσουμε στους άλλους, που έρχονται πιό δυνατή απ' ό,τι την παραλάβαμε. Η προσπάθειά μας δέν θέλουμε να είναι ούτε επίκληση, ούτε άπλη κριτική του παρελθόντος, αλλά δημιουργική πορεία. Χρησιμοποιούμε την πείρα που αυτό μάς κληροδοτεί και φροντίζουμε να άποκαταστήσουμε την ενότητά του με το παρόν. Αναζητούμε τα στοιχεία που συνδέουν την ιστορική κοινωνική πορεία του λαού μας και άποκαθιστούν την έσωτερική της ενότητα.

Γι' αυτό θέσαμε ως άφετηρία την συγκέντρωση των στοιχείων της γνήσιας ελληνικής παράδοσης, που έκφράζει την μέχρι σήμερα ιστορική πορεία της κοινωνικής μας ζωής και φανεώνει συγχρόνως την αξία της φύτρας, της ποιότητός μας σκοπό μας την δημιουργία μιās σύγχρονης ζωντανής παράδοσης, που θα ύπηρετεί τις ανάγκες της παρούσης κοινωνικής ζωής. Οί σύγχρονες ζωντανές ανάγκες του λαού αυτές, γέννησαν την προσπάθειά μας. Και τις πρώτες νύξεις, την παρώθηση την έκανε ο ίδιος ο λαός. Αυτός ξεκίνησε και σ' αυτόν ανήκει ή τιμή. Προσφέρει ό,τι μπορεί για την επιτυχία της και καλεί όσους ίσχυρίζονται ότι ανήκουν στην πνευματική ήγεσία να βοηθήσουν το έργο του. Έχουν χρέος να δώσουν το παρόν. Να αναζητήσουν την λύση των συγχρόνων προβλημάτων του λαού μας, υλικών, πνευματικών, καλλιτεχνικών, με μιάν αδελφική συνεργασία μαζί του, σύμφωνα με το πνεύμα της ελληνικής παράδοσης, την ρωμαλέα καθαρότητα της ελληνικής αξίας, που είναι αξία ποιότητας, φυσικού περιβάλλοντος. Και το κήρυγμα αυτό της πνευματικής Ελλάδος, δέν είναι, δέν πρέπει να είναι κήρυγμα σωβινιστικής έκκινήσεως, αλλά έκκί-

νηση για μιάν ανάπτυξη των έθνικών υλικών, πνευματικών και καλλιτεχνικών δυνατοτήτων, για το καλό της δικής μας χώρας και πρό πάντων του δικού μας λαού.

* *

Η «Αίξωνή» δέν άρχισε με έπαγγελίες. Θέλησε και επέτυχε να προσφέρει από τα πρώτα της βήματα, ένα ελάχιστο άποτέλεσμα των προσπαθειών μιās μικρής ομάδος, που είχε συνδέσει τον λαό και την πνευματική του ήγεσία, τις ζωτικές ανάγκες με τα πνευματικά προβλήματα, την ανάγκη της συντήρησης του λαού μας και την ανάγκη της πνευματικής και ψυχικής του καλλιέργειας.

Θέσαμε ως προοπτική μας ένα δύσκολο έργο και προβάλαμε την ειλικρινή πηγάια Έλληνική μας πρόθεση, τον ένθουσιασμό να προχωρήσουμε μόνι μας χωρίς την βοήθεια κανενός, με τις ίδιες μας τις δυνατότητες. Άπαιτήσαμε μόνον και άπαιτούμε ήθική συμπαράσταση. Ειλικρινή συνεργασία. Είναι κάτι που μάς λείπει στην Ελλάδα. Η έλλειψη του πνεύματος της καλής συνεργασίας είναι το μεγάλο μας μειονέκτημα. Άποτελεί την κακή ελληνική κληρονομιά. Αυτό είναι μιάν βασική αίτια της κακοδαιμονίας μας. Άλλοι λαοί προοδεύουν περισσότερο όχι γιατί είναι καλύτεροι από μάς, αλλά γιατί ξέρουν να συνεργάζονται. Δέν τους φθείρει ή ταπεινή άντιδικία, ο τυφλός έγωκεντρισμός, ή προβολή της άτομικής αξίας, που συνήθως είναι κατώτερη και πολλές φορές άνύπαρκτη σ' αυτούς που την διεκδικούν. Η κούφια ματαιοδοξία γεννάει την έμπάθεια, την παραγνώριση της αξίας, που έχει ή συμβολή του άλλου στο άποτέλεσμα. Είναι ο μεγαλύτερος έχθρος του καλού άποτελέσματος, κλείνει μέσα της το σπέρμα της φθοράς, διαλύει τον ένθουσιασμό, την πίστη στην ιδέα, λερώνει και έξαφανίζει τα ιδανικά, κάνει τον τυφλό ύποκινητή, να ντρέπεται για τον ίδιο του τον έαυτό.

Πρέπει να είμαστε δίκαιοι άπέναντι των άλλων και άυστηροί για τον έαυτό μας, να μάς έμπνέει ή αρχή ότι δέν φταίνει οί τρίτοι για το κακό άποτέλεσμα, άλλ' ο ίδιος μας ο έαυτός που δέν κατόρθωσε να βρει τα σημεία έπαφής με τους άλλους. Να παραμερίζουμε τα έμπόδια της προσωπικής μας φιλοδοξίας για το καλό της ιδέας και να προσφέρουμε χωρίς ύστεροβουλία, με ειλικρίνεια ό,τι μπορούμε για αυτήν.

Να δίνουμε σ' αυτόν που έχει την αξία την πραγματική του θέση. Όταν είμαστε δειλοί να μην μισούμε, αλλά να χαιρόμαστε τους θαρραλέους. Όταν είμαστε άβουλοι ή άπραγοι, να βοηθούμε αυτούς, που έχουν πρωτοβουλία και φέρνουν το άποτέλεσμα. Να δεχόμαστε με ευθύτητα αυτό που μπορούν να προσφέρουν οί άλλοι, χωρίς να παραγνωρίζουμε ή να ύποτιμούμε την συμβολή τους. Να μη φοβόμαστε όσους κατώρθωσαν να έπιβληθούν χάρις στην αξία τους, να μη τους συκοφαντούμε, γιατί αν πιάση ή συκοφαντία καταστρέφουμε το άποτέλεσμα, αν άποτύχουμε κοταστρέφουμε τον ίδιο τον έαυτό μας, που προσπαθεί να στηριχθί με την συκοφαντία. Να μη ζητάμε να άπομακρύνουμε με άνήθικα μέσα τους άλλους όταν είναι χρήσιμοι, για να κυριαρχήσουμε έμεις παραβλέποντας τις συνέπειες μιās τέτοιας πράξεως για το άποτέλεσμα. Να μη χρησιμοποιούμε για επιτυχία των προσωπικών μας επιδιώξεων ύποτακτικούς που προσδοκούν από μάς ταπεινά ώφελήματα, γιατί ζημιώνουμε πρώτα τον έαυτό μας, που πέφτει στο κατώτερο επίπεδο της χαμηλής συνεργασίας, και πρό πάντων την γενική ιδέα.

Η κλίκα καταστρέφει το έργο, διαφθείρει τις συνειδήσεις, σέ στερεί από το δικαίωμα της ελεύθερης και καλόπιστης συζήτησης, σέ παρασύρει κατ' ανάγκην στον κατήφορο της άδιαμαρτύρητης ύποταξης προς τον ύποτακτικό, που είναι δεμένος μαζί σου με άνομες συμφωνίες. Νομίζεις ότι σου άφίνει ελεύθερο το πεδίο της κινή-

σεως, ενώ αντιθέτως σου φράζει τόν δρόμο καί τών δικών σου επιδιώξεων. Ποτέ δέν μπορείς νά εἶσαι ἐλεύθερος ἀπέναντι τῆς κλίμακας· εἶσαι δέσμιός της. Ὄταν δημιουργεῖς κλίμα φανερώσεις τίς προσωπικές σου ἀδυναμίες. Δέν ἔχεις δύναμη ἀκτινοβολίας καί προσπαθεῖς νά τήν ἀποκτήσης στηριζόμενος στούς ἄλλους, ἔτσι ὁμῶς σφυρηλατεῖς τά δεσμά σου γιατί ὅταν οἱ ἄλλοι ἔχουν δική τους δύναμη θά σέ ὑποτάξουν, ὅταν δέν ἔχουν θά σέ χαμηλώσουν καί τότε θά σέ παρασύρει ἀναγκαστικά τὸ ρεῦμα τῆς κατωτερότητας, τῆς ταπεινῆς καί στενόκαρδης ἐπιδιώξεως, τοῦ ἰδιοτελοῦς σκοποῦ.

Ἡ γνήσια ἑλληνική παράδοση, μᾶς ἔχει κληροδοτήσει τήν ἀγέρωχη συμπεριφορά ἀπέναντι τών κλικῶν ὅσο δυνατές καί εἶναι. Μᾶς διδάσκει τήν μὴ ὑποταγή. Τήν διεκδίκηση τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καί τοῦ δικαιώματος τῆς κριτικῆς. Μᾶς διδάσκει, τήν δημοκρατική συμπεριφορά, τήν καλή συνεργασία μὲ ἴσους ὄρους, τήν χριστιανική ἀγάπη, τήν θυσία γιά τά ἰδανικά καί τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος.

Αὐτὸ εἶναι, αὐτὸ πρέπει νά εἶναι τὸ Ἑλληνικὸ ἦθος. Ἔτσι πρέπει νά διαμορφωθῆ ἡ ἠθική πορεία στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ κεῖ πρέπει νά ξεκινήσουμε γιά νά ἐπιτύχουμε ἓνα σοβαρὸ ἀποτέλεσμα τών γιγαντιαίων ἐσωτερικῶν συναισθηματικῶν, ἑλληνικῶν, παρορμήσεων, πού θά ἔχουν τότε μιὰ σταθερὴ πανελλήνια καί οἰκουμένη ἀκτινοβολία. Ἔτσι μόνον δέν θά παραγνωρίζουν, ἀλλὰ θά δέχονται ἀναγκαστικά, ὅσοι συνήθισαν νά ἀξιοποιοῦν τοὺς καρπούς τών δικῶν μας προσπαθειῶν γιά λογαριασμό τους, πῶς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει μιὰ ποιότητος προνομιακή, πού δέν ἐξαντλήθηκε, ἀλλὰ συντηρεῖται αἰῶνες τώρα ἴδια.

Εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιστρατεύσουμε ὅλες μας τίς ἠθικές δυνάμεις, νά ἀπολυτρωθοῦμε ἀπὸ τὴν κακὴ παράδοση. Στὴν ἠθική κατάρρευση πού χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ μᾶς, θά ἀντιδράσουμε μὲ μιὰ ἠθική ἀνάταση. Αὐτὸ θά εἶναι τὸ λυκαυγὲς μῆς ὥραίας ἑλληνικῆς ἐποχῆς.

ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Β. Γ. ΓΑΝΩΣΗ: "ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΕΙ."

Ὅλοι λίγο πολὺ γνωρίζουμε πῶς οἱ νεώτερες κατακτήσεις τών φυσικῶν ἐπιστημῶν καθὼς καί ἡ ἀντίστοιχος μαθηματικὴ ἔκφρασί τους μᾶς ὑποχρεώνουν νά υιοθετήσουμε μιάν ἄλλη ἀντίληψη τοῦ κόσμου. Ὁ μικρόκοσμος πού ἕως τελευταῖα μόνον μὲ τὴν ὑπόθεσι ἀποτελοῦσε ἀντικείμενο μελέτης, ἔγινε καί αὐτὸς ἀντικείμενο ἐργαστηριακῆς ἐρεύνης. Τὰ προβλήματα τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου μὲ τὸν ἴδιο τρόπο παρουσιάζουν πολυπλοκώτερη τὴν ὕψή τους καί γιά τοῦτο, ἰδιαίτερα ἡ βιολογία, ἀναγκάζεται νά ἀναπροσαρμόσει τίς ἐρευνητικὲς μεθόδους τῆς πρὸς τὰ νέα δεδομένα. Ὁ κόσμος καί ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζονται ὑπὸ ἄλλην κλίμακα καί ἀναγκαίως οἱ φιλοσοφικὲς ἀπόρροιες τών ζητημάτων αὐτῶν μεταβάλλονται οὐσιαστικῶς. Τὰ βασικά προβλήματα τοῦ προσδιοριστοῦ ἢ τοῦ ἀπροσδιοριστοῦ τῆς γενέσεως τών φαινομένων, ὁ ρόλος τοῦ τυχαίου, τῆς τυφλῆς αἰτιοκρατίας ἢ τῆς σκοπιμότητος καί ὅ,τι σχετίζεται μὲ αὐτὰ ἐπιβάλλεται πλέον νά ἀντικρουθοῦν ὑπὸ ἄλλο πρῖσμα, ὅπως ἐπίσης καί νά κατανοηθῆ ἢ μεθοδολογικὴ σημασία τών ρασιοναλιστικῶν προσβάσεων μας πρὸς τὸν κόσμο.

Ὁ κ. Β. Γ. Γανώσης ἀσχολεῖται μὲ ἐπισταμένη γνώση μὲ τὰ προβλήματα αὐτὰ καί μὲ πλήρη ἔλεγχο τοῦ σχετικοῦ ὕλικου πού χρησιμοποιεῖ. Τὸ βιβλίο του αὐτὸ μᾶς προσφέρει, ἐκτός ἀπὸ τὰ πολὺτιμα στοιχεῖα γιά τὴ μελέτη τῶν βασικῶν ζητημάτων καί τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπιστήμονος, πρῶ, συνεχῶς, κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ὑπέριτερης ἀναγωγῆς τῶν ἐπιμέρους πορισμάτων του, προσπαθεῖ νά φθάσει σὲ μιὰ σύνθεση ἱκανὴ νά ἀπαντήσει στὴν ἀκοίμητη ἀπορία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀναφορικά μὲ τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπου καί τὴν οὐσία τοῦ κόσμου ὅπου ζεῖ.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Β. Γ. Γανώσης εἶναι ἓνα ὠραῖο δείγμα ἐπιστημονικῆς ἐντιμότητος, γιὰ μ' ὄλο πού ὁ ἴδιος ἔχει καταλήξει προσωπικὰ στὰ συμπεράσματά του, ὡστόσο ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ γνωσιολογία εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ φιλοσοφική, δέν ἐννοεῖ νά ἀσκήσει κανενὸς εἴδους πνευματικὸ καταναγκασμὸ καί τοῦτο γιὰ τὴν ἰσχυρὴν ἢ γνῶσι βρίσκεται πάνω ἀπ' ὅποιονδήποτε ἀπριρισμὸ. Κατὰ συνέπεια μὲ ὄλο τὸ κατανακτικὸ δέος πρὸ τῆς ἱερότητος τοῦ σύμπαντος προσπαθεῖ καί αὐτὸς νά διανοίξει ἓνα δρόμο εἰς τὸν ἀπέραντο χῶρο τοῦ μακροκόσμου καί στὴν ἀσύλληπτη περιοχὴ τοῦ μικροκόσμου, ὀροθετώντας τὸ νόημα τῆς δημιουργίας μὲ τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση. Σὲ αὐτὴν τὴν ὕψιστη βαθμίδα τῆς δημιουργίας βλέπει νά συγκλίνει τὸ μυστικὸ νόημά της, πού ἴσως ἡ γνῶση του θά διαφεύγει ἀπὸ τὴ διάνοιά μας, ὅπως ἀκριβῶς μᾶς διαφεύγουν αἰσθητηριακά καί τὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου κόσμου μας.

Κ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ἘΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ κ. Κ. Μεραναῖον ἐστάλη ἀπὸ τὸν Gaston-Henry Aufrère, διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ Marches de France, πού ἐκδίδεται στὸ Βέλγιο, ἡ παρακάτω ἐπιστολή, χαρακτηριστικὴ γιά τὴν γονιμότητα τῶν ἰδεῶν καί τῶν σκοπῶν πού πρεσβεύει καί ἐπιδιώκει ἡ «Αἰξωνή». Ἡ διεθνὴς ἀναγνώρισις τῆς προσπαθείας μας εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξι γιά τὴν πολιτιστικὴ σημασία τῆς κινήσεώς μας.

...Ἐξετίμησα ἰδιαίτερος τὰ δύο τεύχη τοῦ τέλους τοῦ 1950 πού ἔλαβα καί ὑπογραμμίζω τὴν προσπάθειά σας γιά τὴ σύνθεσι τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης καί τῆς σημερινῆς ζωντανῆς Ἑλλάδος, πού καί οἱ δύο τους εἶναι ὅμοια πλούσιες σὲ ἀξίες. Ἡ Ἑλλάς, ὅπως ἡ Γαλλία, εἶναι χῶρες ἱστορικές, στὸ σταυροδρόμι τῶν λεωφόρων πού ὀδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς μιάν ἀκριβῆ ἔκφρασι τῆς ζωῆς. Ἐχοντας κληρονομήσει ἓνα παρελθὸν πού ἀκατάπαυστα συμπληρώνεται, μὲ ὅμοια ψυχὴ, μὲ μιὰ ἐλπίδα γιά τὴν ὁποία ἔχασαν τὰ καλύτερα παιδιὰ τους, εἶναι οἱ χῶρες ὅπου γεννιῶνται οἱ ὑπερβολές καί ὅπου συναντᾶμε ἐπίσης μιὰ πατροπαράδοτη ἀγάπη τοῦ παρελθόντος. Οἱ χῶρες μας εἶναι ἡ χοάνη ὅπου συγχωνεύονται ὅλες οἱ τάσεις. Τὸ μέτρον εἶναι μιὰ μεσογειακὴ ἰδιότης. Οἱ πολιτισμοὶ μας διεμόρφωσαν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου. Ἡ καταστροφή τους θά ἦταν ἡ ὀλικὴ χρεωκοπία γιά ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, τῆς ἐργασίας, τῆς σκέψης, τῆς ἐλπίδας.

Γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἐκτιμῶ σ' ὅλη της τὴν ἀξία καί σ' ὅλη τους τὴν ἑκτασι τοὺς σκοποὺς

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

—Τὴν 10ην Ἰουνίου συνήλθα ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Αἰξωνῆς. Ἐγένετο ἀπολογισμὸς ὁ ὁποῖος καὶ ἐνεκρίθη καὶ ἐπηκολούθησαν ἀρχαιρεσίαι. Τὸ νέο Συμβούλιο συγκροτήθηκε ὡς ἑξῆς: Παπαδόπουλος, Ἀλεξόπουλος, Βιδάλης, Δεληγιάννης, Δανέζης, Τσαούσης, Μεραναῖος, Παπαγιανόπουλος, καὶ Μαργαρίτης. Ἐποπτικὸ Συμβούλιο: Μπλέης, Βανδῶρος, Μαυρογιάννης, Κοντός, Μπισλάνης.

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος θὰ δημοσιευθοῦν λεπτομερειακὰ τὰ πρακτικὰ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

—Ἀπὸ τὸν συνεταιῖρο ἰατρὸ κ. Νίκο Βογιατζῆ λάβαμε ἓνα ἐνδιαφέρον γράμμα. Σ' αὐτὸ ὁ φίλος μας γράφει πὼς ἐκτιμώντας ἰδιαίτερα τὸ βαθὺ ἀνθρώπινο περιεχόμενον τῆς κινήσεως τῆς «Αἰξωνῆς» καὶ τὸ γεγονός ὅτι στὴ Γενικὴ Συνέλευση ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς καλλιέργειας μιᾶς ἀμοιβαιότητος καὶ ἀλληλοβοηθείας μεταξὺ τῶν Συνεταιριῶν, προσφέρεται στὸ ἱατρικὸν του Πάτιμου 6, νὰ ἐξυπηρετεῖ δωρεάν τοὺς Αἰξωνεῖς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἱατρικῆς παρακολουθήσεως. Χαιρετίζομε τὸ γράμμα αὐτὸ ὡς μιὰ ἐμπρακτὴ ἐκδήλωσι τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος καὶ ἐκφράζομε τὶς βαθύτατές μας εὐχαριστίας πρὸς τὸν ἰατρὸ κ. Ν. Βογιατζῆ.

—Πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνον ἀκριβῶς ἀρχίζε ἡ «Αἰξωνή». Χάρης στὴν πίστη τῶν πρωτεργατῶν καὶ ἱδρυτῶν τῆς ὁ συνεταιρισμὸς διαμορφώθηκε σὲ πολιτιστικὴν κίνηση ποὺ διαδραματίζει καὶ θὰ διαδραματίσει βασικὸν ρόλον στὴν ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ μας ζωὴ. Ἀπὸ τὸν συντονισμό καὶ τὸν ἑναρμονισμό τῶν θελήσεων τῶν πολλῶν σχηματίσθηκε τὸ «κοινὸν» πάθος καὶ ἔτσι ἡ «Αἰξωνή» ἔγινε, ἀπὸ τὴ δύναμη πλέον τῶν ἰδεῶν ποὺ τὴν ἐγέννησαν, συγκεντρωτικὸ σημεῖο ἐλληνικῶν θελήσεων.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύντομο σχετικὰ χρονικὸ διάστημα ἐπατεύχθησαν οἱ βασικοὶ σκοποὶ τῆς «Αἰξωνῆς». Οἱ συνεταιῖροι πλέον ἔχουν τὰ οἰκόπεδά τους καὶ χάρις στὸν καθηγητὴ ἀρχιτέκτονα κ. Πικιώνη ἓνα θαυμαστὰ ἔρτιο ἐλληνικὸ σχέδιο καλύπτει τὸν χῶρον, αὐτόν, ὅπου πρόκειται νὰ ξαναζήσει ἐντονώτερα ὁ παλμὸς τῆς ἐλληνικότητάς μας.

Ταυτόχρονα στὴν γενικὴ σύγκλιση τῶν πνευματικῶν ἀναζητήσεων ἡ «Αἰξωνή» ἦρθε χαράζοντας τὴν ἐπιστροφή στὸ γνήσιο ἐλληνικόν, γιὰ τὸ αὐτὸ βλέπει τὸ αὐτούσιο ἐθνικὸ στοιχεῖο τοῦ ἐλληνικοῦ βίου μας καὶ τὸ σημεῖο ὅπου συναντῶνται τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη κάθε μέρα καὶ βρίσκει τὴν πιδ γόνιμη ἀνταπόκριση. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τῶν Γυναικῶν διετράνωσαν μὲ τὴν ἐπίσκεψή τους τὴ σημασίαν τοῦ ἔργου μας καὶ ἀντίκρυσαν στὴν ἐλληνικὴ ὕψη του τὸ βαθύτατο ἀνθρώπινο περιεχόμενον του. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν γιὰ πρώτη φορά τὰ ἰδανικά συμβάδιζαν μὲ τὴν πράξιν. Ἔτσι ἡ «Αἰξωνή» ἔγινε ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγματώσεων τῆς ἡ συνεπέστερη ἐλληνικὴ πράξις, γιὰ τοῦτο βρῆκε ἀπήχηση στὶς ἐλληνικώτερες συνειδήσεις, ὅπως τοῦ ποιητῆ Σικελιανοῦ, τοῦ ζωγράφου Χατζηκυριάκου Γκίκα, τοῦ καθηγητοῦ Θεοδωρακοπούλου καὶ τῶσων ἄλλων, ποὺ μὲ στοργὴ καὶ ἐνδιαφέρον παρακολουθοῦν τὸ ἔργο μας.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐμόχθησαν καὶ ἀνέλαβαν τὸ ἔργο αὐτό, ἀντλώντας ἀπὸ τὴν πίστη τους δοκιμάζουν τὴν ἰδιαίτη ἱκανοποίησιν πὼς προσφέρουν ὄχι μόνον στοὺς συνεταιῖρους τῆς «Αἰξωνῆς» τὶς βιοτικὰς δυνατότητες ποὺ ἐπιδίωκαν, ἀλλὰ καὶ πὼς χάραξαν τὶς βασικὰς κατευθυντήριες γραμμὰς γιὰ ἓνα τόσο γόνιμο σὲ ἐπιδιώξεις ἐλληνικὸ ἔργο. Πιστεύουν πὼς τὸ ἔργο τους πέτυχε καὶ πὼς ὅμοια καὶ ἐξακολουθητικὰ ἡ ἴδια ἐπιτυχία θὰ συνοδεύει τὶς ἐπιδιώξεις τους.

ποὺ προτίθεσθε νὰ ἐπιτελέσετε. Ἔχετε ὅλη τὴν ἠθικὴ μου ὑποστήριξη, γιὰ τὴν εἶμαι θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος, νεοελληνιστῆς, ποὺ ἀρχίζει νὰ γίνεται γνωστὸς πολὺ εὐμενῶς στὸς διανοητικοὺς κύκλους τῆς χώρας σας, καὶ, προσπαθῶ, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, νὰ γνωρίσω τοὺς συγγραφεῖς σας καὶ τοὺς καλλιτέχνας σας στὶς ἐπιθεωρήσεις μὲ τὶς ὁποῖς συνεργάζομαι. Ἔχω ἤδη μεταφράσει πολλοὺς συγγραφεῖς σας καὶ δὲν παύω νὰ ἀφιερῶν τὸν περισσότερον χρόνον μου στὴν ἐπιτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ ἔργου.

Θὰ σὰς παρακαλέσω, λοιπόν, ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι πολὺ νὰ μοῦ ἀποστέλλετε τακτικὰ τὸ περιοδικὸ σας ἀνταλλάζοντάς το μὲ τὸ *Marches de France*.

Μὲ τὴν πιδ μεγάλη εὐχαρίστησιν ἄλλωστε θὰ βρίσκομαι σὲ ἐπικοινωνίαν μαζύ σας, ἀναμένοντας πολλοὺς καρποὺς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἰδεῶν.

Δεχθῆτε κλπ.

GASTON · HENRY AUFRERE

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΤΑ μεταπολεμικὰ οἰκονομικὰ καὶ πνευματικὰ προβλήματα τοῦ λαοῦ μας, φαινόμενα τῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς παρακμῆς ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ μας, γεννήθηκαν ἀπὸ τὶς συνθήκες μιᾶς ἀθλίης κοινωνικῆς ζωῆς καὶ δξύνθηκαν ἀπὸ τὸ θλιβερὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς φοβεροῦ πολέμου. Ἡ ἀξία τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος ἔχει ὑποστῆεῖ στὶς ἡμέρας μας ἀπροσμέτρητη μείωσις καὶ ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς καταρρεῖ ἀσυγκράτητα. Ἡ ζωὴ μας ἔχει ἐξατομικευθεῖ. Δὲν ἔχουμε συλλογικὰ ἐνδιαφέροντα ἐνσυνείδητα, ἀλλὰ μονάχα συλλογικὰ πάθη καὶ ὁμαδικοὺς φανατισμοὺς. Χλευάζομε τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, ἀρνούμεθα νὰ ὑπηρετήσουμε πνευματικὰς ἐπιδιώξεις. Μᾶς ἔχει καταλάβει ἡ μανία τῆς καταστροφῆς καὶ ἀναζητοῦμε χωρὶς ἠθικὰς δεσμεύσεις τὴν ὑλικὴν μας ἀποκατάστασι. Ἔχουμε γι' αὐτὸ χρέος νὰ βοηθήσουμε μὲ ὄλες μας τὶς δυνάμεις τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν, ὑπηρετώντας τὰ συλλογικὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τῶν ὀργανωμένων κοινωνικῶν ὁμάδων ποὺ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὸ χρέος τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς συγχρόνως ἀποκατάστασις τοῦ λαοῦ μᾶς καὶ θέτουν ὡς σκοπὸν τους τὴν ἀσκήσιν κοινωνικῆς πολιτικῆς, γίνονται φορεῖς τῆς, εἶναι καὶ μία ἀπὸ τὶς καλλίτερες ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας. Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως κοινωνικῆς πολιτικῆς, εἴτε γίνεται ἀπὸ τὸ κράτος εἴτε εἶναι ἔργο τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν Ἑλληνικῶν συνθηκῶν (ὕλικές καὶ πνευματικὰς ἰδιομορφίας τῆς χώρας) καὶ νὰ πραγματοποιηθεῖ προγραμματισμένα. Πρὸ πάντων ὅμως πρέπει νὰ ἑναρμονίζεται πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν, γιὰ τὴν ἔτσι μονάχα θὰ ἐκφράζει τὰ σύγχρονα ὑλικά καὶ πνευματικὰ μας αἰτήματα. Τὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς καλλιέργειας τοῦ λαοῦ μας, ἡ ἀναζήτηση δηλαδὴ τῶν στοιχείων ποὺ συνθέτουν καὶ ἐκφράζουν μὲ ἀλήθεια καὶ σαφήνεια τὰ αἰτήματα τοῦ τόπου μας, ὑλικά, πνευματικά, καλλιτεχνικά, σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ ἡ ὀρθὴ σύνδεσός τους μὲ τὸ πνεῦμα τῆς γνήσιας Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἦταν πάντοτε, εἶναι δὲ ἀκόμη σήμερον ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα τοῦ ἔθνους.

Τὸ θέμα αὐτό, τῆς ἱστορικῆς συνεχείας καὶ τῆς συνοχῆς τῆς παραδόσεως, εἶναι θέμα ποὺ ποτὲ μέχρι σήμερον δὲν ἔχει γίνεαι ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης καὶ πρὸ πάντων ἐφαρμογῆς. Ἀντιθέτως ἡ κακὴ μίμησις τῶν ξένων προτύπων, ἡ ξενολατρεία τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ αἰσθητικῆς μορφῆς, ποὺ ταιριάζουν μονάχα σὲ λαοὺς ποὺ δὲν ἔχουν μακρόχρονη ἐθνικὴ παράδοσιν γιὰ νὰ ἀντλοῦν ἀπ' αὐτὴν διδάγματα καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν κάθε φορά στὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων, ποὺ γεννοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς κοινωνικῆς τους ζωῆς· ἡ ἄγνοια, ἡ ἐγκατάλειψις, πολλὰς φορὰς ὁ χλευασμὸς τοῦ ἐσώτερου βάρους τῆς καλλιτεχνικῆς ἢ τῆς αἰσθητικῆς μορφῆς, ἔχουν κυριαρχήσει σὲ ὄλες σχεδὸν τὶς πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μας ἐκδηλώσεις, ὅπως καὶ στὰ μέσα ἐκφράσεως. Ξεχάσαμε τὶς ὑποθήκες τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ ἀντὶ νὰ προσεγγίσουμε πρὸς τὸ γνήσιον πνεῦμα τῆς, τὸ ἀπαρνούμεθα. Εἶναι γι' αὐτὸ

παρουσα ανάγκη, να αποκαταστήσουμε την ιστορική της συνέχεια· να δημιουργήσουμε καινούργιες μορφές ύλικης και πνευματικής καλλιέργειας, που ν' ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες του λαού μας. Να υποβοηθήσουμε με ειλικρίνεια και στοργή, με την συνείδηση του προσωπικού χρέους προς την ολόκληρη, την ύλική του αποκατάσταση· να την συνδέσουμε με την πνευματική και ψυχική του καλλιέργεια.

*

Ἡ «ΑΙΞΩΝΗ» ιδιωτική, συλλογική (συνεταιριστική) πρωτοβουλία, καρπὸς ὀριμότητος τοῦ λαοῦ μας, θέτει με σαφήνεια τὰ ζωντανὰ αἰτήματα τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Ἐπισημαίνει καὶ ἐρευνᾷ τὰ βασικὰ προβλήματα, ὑλικά καὶ πνευματικά, τοῦ παρόντος. Προσφέρει μικρὰ πρότυπα, τίς νύξεις, μεγάλων πιθανῶν πραγματοποιήσεων. Ξεκίνησε ἀπὸ τίς «κοινές» οἰκιστικὲς ἀνάγκες, τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Ἐμφανίστηκε ἔτσι στὴν ἀρχὴ μόνον ὡς αἴτημα, γιὰ τὴν λύση ἑνὸς δικοῦ τους, ζωτικῶς προβλήματος, δίχως καμμιά πνευματικὴ προβολή. Ἦταν ὁμως πηγαία Ἑλληνικὴ παρόρμησις καὶ πῆρε γρήγορα τὸ χαρακτήρα ποῦ τοῦ δίνει ἡ Ἑλληνικὴ φύτρα τίς ἀληθινές, φυσιολογικὲς τῆς δημιουργίας. Οἱ πεζὲς ἀνάγκες ἦταν ἡ βάση, καὶ ἡ βάση αὐτὴ δὲν ἄλλαξε. Ἄλλαξε μονάχα ἡ μορφή, τὸ ἐξωτερικὸ τῆς περιβλήμα: ἔγινε ἡ ἴδια ἡ ἀνάγκη μιᾶ ἀισθητικῆς ἔκφρασις.

Ἔτσι ἡ προσαρμογὴ τῶν λύσεων στὰ πρακτικὰ προβλήματα, πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γνήσιας Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ὀλοκλήρωσε τὸ πλαίσιο τῆς «ΑΙΞΩΝΙΚΗΣ» προσπάθειας. Καὶ ἡ ΑΙΞΩΝΗ ποῦ ξεκίνησε «ἐκ τοῦ μηδενός» με τὴν ἀφομοιωτικὴ δύναμη καὶ τὸν ὀρητικὸ ἄφρονα ἐνθουσιασμό, ποῦ χαρακτηρίζει τίς μεγάλες ἐξορμήσεις τοῦ ἔθνους, ἀγωνίζεται με τίς ἴδιες τῆς τίς δυνάμεις νὰ ἐπιτύχει τὴν κοινὴ ἀναγνώριση. Εἶναι ἕνα μέγιστο ἀποτέλεσμα γιὰ τίς προϋποθέσεις ποῦ εἶχε, ἀκόμη ὁμως μιᾶ προσπάθεια καλῶν προθέσεων γιὰ μεγάλες πραγματοποιήσεις.

Ἐχει νὰ παλαίσει πρὸς τὴν μικρότητα τῶν ἀνθρώπινων ἀδυναμιῶν, τὴν κακὴ ἑλληνικὴ παράδοσις τῆς ἀτομικῆς προβολῆς ποῦ γίνεται εἰς βάρος τοῦ συλλογικοῦ συμφέροντος, τὴν ἔλλειψη τοῦ πνεύματος τῆς ἀνεκτικότητος, τῆς καρτερίας, τῆς στοργῆς πρὸς τὴν ἀνθρώπινον ὑπαρξιν. Πρέπει νὰ ἀλλάξει τὸ κοινὸ μέτρο τῶν ἀξιών, ποῦ ἔχουν καθιερώσει γηρασμένοι «σεσηπότες» κοινωνικοὶ παράγοντες. Νὰ διδάξει ὅτι ἡ πορεία τῆς «Ἑλληνικῆς αὐτογνωσίας» δὲν εἶναι, οὔτε ἄγονος ναρκισσισμὸς γιὰ τίς πραγματοποιήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος, οὔτε ἀρνητικὴ κριτικὴ τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος εἴτε λίγο εἴτε πολὺ εἶναι ὠφέλιμη στὴν ολόκληρη, ἀλλὰ γόνιμη προσπάθεια, δημιουργικὴ δράσις.

Ἡ «ΑΙΞΩΝΗ» ἀνταποκρίνεται στὰ βασικὰ αὐτὰ αἰτήματα τοῦ παρόντος. Εἶναι συλλογικὴ οἰκονομικὴ προσπάθεια χωρὶς νὰ εἶναι μόνον αὐτό. Εἶναι καὶ μιᾶ ἑλληνικὴ ἠθικὴ πορεία. Εἶναι ἡ ἠθικὴ πορεία ἑνὸς συλλογικοῦ οἰκονομικοῦ σκοποῦ.

Εἶναι μιᾶ ὥρα ἀναδίπλωσις, σὲ ἄμεσες πραγματοποιήσεις, τοῦ ἑλληνικοῦ δραματισμοῦ τῆς παρούσης στιγμῆς.

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ

Εκείνος ὁ ὅποιος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύῃ ὀρθῶς τὰ προμηνύματα, τὰ ὁποῖα παρέχουν τὰ διάφορα σημεῖα τῶν ὀνείρων, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ταῦτα κέκτηνται μεγάλην σημασίαν δι' ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ψυχὴ, ὅταν μὲν τὸ σῶμα εὐρίσκειται ἐν ἐγρηγόρσει, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν διεξαγωγὴν πολλῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν, οὐχὶ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, ἀλλὰ μεριζομένη, ἐπιβλέπει ταῦτα, ὡς λ.χ. τὴν ἀκοήν, τὴν ὄρασιν, τὴν ἀφήν, τὴν βάδισιν καὶ πολλὰς ἄλλας πράξεις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ὁποίας δὲν λαμβάνει μέρος ἡ σκέψις. (1)

Ὅταν δὲ ὁ ἀνθρώπος κοιμᾶται, ἡ ψυχὴ ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου τῆς καὶ καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σῶμα οὐδὲν ἐννοεῖ καὶ οὐδὲν αἰσθάνεται, ἡ ψυχὴ ἐγρηγορεῖ, γνωρίζει τὰ πάντα, αἰσθάνεται τὰ πάντα, βλέπει, ἀκούει, βαδίζει, ψαύει, λυπᾶται, ἐνθυμεῖται καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ κάμνει πάντα ὅσα ἔκαμνε τὸ σῶμα ἐν ἐγρηγόρσει.

Ἐπομένως, ὅστις γνωρίζει νὰ κρινῇ ὀρθῶς πάντα τὰ τεκμήρια τῶν ὀνείρων, οὗτος κατέχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σοφίας.

Ὅσα μάλιστα ὀνειρα προέρχονται ἐκ τοῦ θαίου (προφητικὰ) καὶ προμηνύουν τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ συμβοῦν εἰς τὴν πόλιν, ἢ εἰς τὸν ἀνθρώπον, ταῦτα ἐξηγοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ὡς τέχνην τὴν ἐξήγησιν τῶν ὀνείρων. Ὅσα δὲ προμηνύουν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς, νὰ πάθῃ ὁ ἀνθρώπος, λόγω τοῦ γαστρικοῦ φόρτου, ἢ λόγω τῆς αἰτίας, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ἀσυνήθους βλάβης τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξηγοῦνται μὲν καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, πλὴν ὁμως οὗτοι (ὡς μὴ ἰατροί), οὔτε γνωρίζουν πῶς γίνονται, οὔτε καὶ πῶς ἐπέτευχεν ἡ ἐξήγησις τῶν ἐὰν ἐπέτευχεν, οὔτε διατὶ ἀπέτυχε. Συμβουλευοῦν ὁμως ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὸν ἀρρωστον τὸν τρόπον νὰ μὴ πάθῃ κακόν τι, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συμβουλευσοῦν τὴν πρόληψιν τῆς νόσου καὶ συνιστοῦν προσευχὰς πρὸς τοὺς θεοὺς. Καὶ τὸ μὲν προσευχεσθαι εἶναι καλόν, πλὴν ὁμως καὶ ὁ ἀρρωστος πρέπει νὰ συμβάλλῃ διὰ τῶν πράξεων του εἰς τὴν εὐόδωσιν ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποίου προσεύχεται.

Λεπτομερέστερον περὶ τῶν ὀνείρων ἔχει ὡς ἀκολουθῶς:

Ὅσα ἐξ αὐτῶν ἀναπαριστοῦν πιστῶς τὰς κατὰ τὴν ἐγρηγόρσιν δικαίας ἡμῶν πράξεις καὶ καλὰς σκέψεις, ὡς καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον ἔγιναν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀγαθὰ ὀνειρα, διότι συμβολίζουν τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν μας, δεδομένου ὅτι ἡ ψυχὴ μὴ ταρασσομέ ἐκ τῆς καλῆς διαίτης καὶ τοῦ καλοῦ τρόπου ζωῆς, ὡς καὶ ἐκ τῶν δικαίων μας πράξεων καὶ ἀγαθῶν μας ἔτι σκέψεων, προμηνεῖ διὰ τῶν ὀνείρων τὸ ἀγαθόν.

Εἰς ὅσας τούναντιον περιπτώσεις ταρασσεται ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν κακῶν μας πράξεων καὶ σκέψεων, ἐναντιοῦται καὶ μάχεται, ὁπότε παρουσιάζονται ὀνειρα ἀφ' ὧν ἀλλόκοτα. Τὰ ὀνειρα ταῦτα συμβολίζουν τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἐὰν ἡ διαμάχη καὶ ἡ σύγκρουσις μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς εἶναι μεγάλη, μέγα θὰ εἶναι καὶ τὸ ἐκ τῆς ταραχῆς κακόν, ἐὰν τούναντιον εἶναι ἀσθενὴς καὶ τὸ κακόν θὰ εἶναι ἐλαφρόν.

Δὲν πρόκειται ὁμως νὰ κρίνω περὶ τῆς ἀντιθέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὰς κακὰς πράξεις ἢ σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὁποῖα ἐκδηλοῦται διαφοροτρόπως, ἀλλὰ νὰ συμβουλευσοῦν τὸν πάσχοντα τίνι τρόπῳ θὰ θεραπευθῇ ὁ ὀργανισμὸς του ἀπὸ τὰς διαιτητικὰς παρεκτροπὰς καὶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ τρόπου διαβιώσεως, διότι ἐὰν π.χ. λόγω τοῦ γαστρικοῦ φόρτου καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν προκύψῃ διαταραχὴ τοῦ ὀργανισμοῦ, τότε ἡ ψυχὴ ἐλέγχει τὸν ἀνθρώ-

(1) Ὅσα δηλ. λειτουργία νονται ἀντανεκλαστικῶς.

πον διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ βουλιμίαν, ὅπερ ἐκδηλοῦται δι' ὀνείρων, τὰ ὅποια εἶναι ζωηρά καὶ ἐριστικά πρὸς τὸ σῶμα.

Ἐκ τῆς διαμάχης ταύτης, ἣ ὁποία συμβολίζει τὴν διαταραχὴν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκ τῶν διαιτητικῶν παρεκτροπῶν θὰ προκύψῃ νόσος τοῦ ὀργανισμοῦ, ἣ ὁποία δύναται νὰ προληφθῇ διὰ τῆς νηστείας ἐπὶ 5 ἡμέρας, διὰ τῶν μεγάλων πρωϊνῶν περιπάτων, διὰ τῆς συστηματικῆς γυμναστικῆς, ἣ ὁποία ἐντείνεται παραλλήλως πρὸς τὴν αὐξησιν τῶν τροφῶν.

Ἐπὶ ἐναντίωσεν τῆς ψυχῆς, ἣ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ τῶν ὀνείρων, μὴ οὐσης ζωηρᾶς, συνιστάται ἡ μείωσις τῶν συνήθων γευμάτων κατὰ τὸ τρίτον. Ἐπίσης οἱ περίπατοι, αἱ φωνητικαὶ ἀσκήσεις καὶ ὅταν γίνονται ὅλα ταῦτα τότε δύναται νὰ ἀπευθυνθοῦν καὶ προσευχαί πρὸς τοὺς θεοὺς διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν.

Ὄταν ὀνειρεύεται τις τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρους ἢ τὸν σὺρανον, λαμπρά, διαυγῆ καὶ εἰς φυσικὴν κατάστασιν, τὸ ὄνειρον εἶναι καλόν, διότι συμβολίζει ὑγίαν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, πρέπει ὅμως νὰ προφυλαχθῇ ἡ ὑγεία διὰ τῆς καλῆς διατροφῆς καὶ συντηρητικοῦ τρόπου διαβιώσεως.

Ὄταν ὅμως ὀνειρεύεται τ' ἀντίθετα τούτων, τὸ ὄνειρον εἶναι κακόν, καὶ σημαίνει νόσον.

Ὁ βαθμὸς τῶν ἀλλοιώσεων τῶν διαφόρων ἀστερισμῶν συμβολίζει τὸν βαθμὸν τῆς προσβολῆς τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ μεγάλη μεταβολὴ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως παριστᾷ τὴν μεγάλην ἀσθένειαν τοῦ ὀργανισμοῦ, τούναντιον ἢ μικρὰ μετοβολή, τὴν ἐλαφρὰν νόσησιν.

Αἱ περιστροφικαὶ κινήσεις τῶν ἀστέρων παριστοῦν τοὺς κύκλους τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ δι' ἡ περιφορὰ τῶν ἀστέρων, τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ἐπιφανειακῆς τοῦ σώματος ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης, ἡ περιφορὰ δὲ τοῦ ἡλίου, παριστᾷ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τῶν διαφόρων ἰσθμῶν καὶ ἡ περιφορὰ τῆς σελήνης, τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τῶν διαφόρων χυμῶν, ἥτοι τῶν διαφόρων ὕγρων στοιχείων τοῦ σώματος καὶ κυρίως τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος.

Ὄταν ὀνειρεύεται τις ὅτι σβύνουν οἱ διάφοροι ἀστέρες ἢ διαλύονται καὶ πίπτουν ἢ μεταβάλλουν πορείαν καὶ ὅταν μάλιστα τὰ φαινόμενα ταῦτα λαμβάνουν χῶραν ἐν καιρῷ νεφέλης ἢ πύλης, τὸ ὄνειρον θεωρεῖται μετρίως δυσμενές, ὅταν ὅμως βλέπῃ νὰ γίνονται ταῦτα ἐν ὥρᾳ χαλάζης καὶ βροχῆς, τὸ ὄνειρον εἶναι δυσμενέστατον, διότι συμβολίζει τὴν κακὴν τοῦ ὀργανισμοῦ κατάστασιν, ἔνεκα τῆς καταπλημμυρῆσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν καταρροϊκῶν προϊόντων (φλέγματος καὶ φλεγμονῆς), τὰ ὅποια προσβάλλουν κυρίως τὰ ἐπιφανειακά ὄργανα τοῦ σώματος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην προληπτικῶς ἐνδείκνυται ὁ δρόμος μεθ' ὄλων τῶν ἐνδυσμάτων, ἵνα προκληθῇ ἐφίδρωσις τοῦ σώματος, ἐπίσης ἐντατικὴ γυμναστικὴ, στέρησις τοῦ πρωϊνοῦ γεύματος, καὶ μείωσις τῶν συνήθων σιτίων κατὰ τὸ τρίτον ἐπὶ 5 ἡμέρας.

Ἐάν δὲ τὸ ὄνειρον ἦτο πολὺ ζωηρόν, συνιστᾷται ἡ χρησιμοποίησις θερμῶν ἀτμολούτρων πρὸς πρόκλησιν ἐφιδρώσεως, ἣ ὁποία ἀποβαίνει ὀφέλιμος, διότι ἡ βλάβη ἐδράζεται μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος.

Ὄταν ὅμως ὀνειρεύεται ἀλλοίωσιν τῆς σελήνης, τὸ ὄνειρον συμβολίζει τὴν διαταραχὴν τῆς ὕλης τῶν χυμῶν, καὶ προληπτικῶς πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα, τὰ ὅποια θὰ φέρουν ἀντιπερισπασμόν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅπερ θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς προκλήσεως ἐμέτων πρὸς ἀποβολὴν τῶν δριμέων, ὕδαρῶν καὶ ἀλμυρῶν τροφῶν, οἱ ὅποιοι θὰ προκαλέσονται διαταραχὴν τῆς ὑγείας. Ἐπίσης συνιστῶνται οἱ ταχεῖς δρόμοι, οἱ περίπατοι, αἱ φωνητικαὶ ἀσκήσεις, ἡ ἀφαίρεσις τοῦ πρωϊνοῦ γεύματος, καὶ ἡ ἀξομείωσις τῶν τροφῶν.

Προκαλοῦμεν δὲ τὸν ἐσωτερικὸν περισπασμόν, διότι ἐκ τοῦ ὀνείρου προσημαίνεται ἡ ἐντόπισις τῆς παθήσεως εἰς τὰ σπλάγχνα.

Ἐάν ὀνειρεύεται τις βλάβην τινὰ τοῦ ἡλίου καὶ ἀνωμαλίαν τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ, τὸ ὄνειρον προσημαίνει τὴν βαρείαν προσβολὴν τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς πρόληψιν τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται ἡ λήψις μέτρων, τὰ ὅποια θὰ φέρουν ἀντιπερισπασμόν, τόσον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ σώματος ἐπιφάνειαν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, τοῦτο δὲ θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν συχνῶν ταχέων δρόμων, τῶν περιπάτων καὶ τῶν ἄλλων γυμναστικῶν ἀσκήσεων, τῆς ἐντατικῆς ἐργασίας καὶ κινήσεως ἐν γένει τοῦ σώματος. Σὺν τούτοις καὶ διὰ τῆς ἀξομείωσεως τῶν τροφῶν, τῶν ἐμέτων κ. ο. κ.

Ὄταν ἐξ ἄλλου ὀνειρεύεται τις σὺμπίεσιν πρὸς ἄλληλα τῶν ἀστέρων, ἐν ἀπολύτῳ αἰθρία καὶ θολότητι καὶ σύγχυσιν αὐτῶν, τὸ ὄνειρον τοῦτο προσημαίνει τὸν κίνδυνον ἀσθενείας.

Προληπτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπιβάλλεται ἀπόλυτος ἀνάπαυσις, ὕδρικὴ δίαιτα, λουτροθεραπεία, ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐργασίας καὶ ὕπνος, ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ κίνδυνος νοσήσεως (ὅπερ θὰ γίνῃ δηλόν ἐκ τῆς καλῆς τοῦ σώματος διαθέσεως).

Ἐάν ἡ ψυχὴ ἀντιτίθεται πρὸς τὰς καθημερινὰς πράξεις καὶ τὸς σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ φανερῶναι δι' ὀνείρου ἔχοντος μορφήν πύρινον καὶ θερμὴν, σημαίνει ὅτι ὁ ὀργανισμὸς κυριαρχεῖται ὑπὸ τῆς κίτρινης χολῆς.

Ἐάν δὲ δηλοῖ τοῦτο δι' ὀνείρου, καθ' ὃ φαίνεται τὰ ἄστρα ἐν τῷ στερεώματι ἔϊομα νὰ πέσουν, ἢ νὰ ἐκτραποῦν τῆς φυσικῆς τῶν τροχιᾶς, σημαίνει διαταραχὴν τῆς ὑγείας.

Ἐάν σὺν τούτοις οἱ διάφοροι ἀστέρες ἐξαφανίζονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὄνειρον τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ πάσχων ἔχει περιέλθει εἰς κίνδυνον θανάτου.

Ἐάν πάλιν βλέπῃ ἄλλα ἄστρα νὰ φεύγουν καὶ ἄλλα νὰ καταδιώκουν ταῦτα, τὸ ὄνειρον συμβολίζει τὴν καταθλιπτικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ περιέλθῃ οὗτος, ἐάν δὲν γίνῃ ἔγκαιρος θεραπεία τῆς νόσου.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὠφελεῖ ἡ κάθαρις τοῦ ὀργανισμοῦ δι' ἐμέτων καὶ ἡ δίαιτα, ἦτοι ἡ ὕδρικὴ διατροφή, ἡ ἀποχὴ τοῦ οἴνου, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῶν ξηραντικῶν, ἐρεθιστικῶν καὶ ἀλμυρῶν τροφῶν. Ἡ ἐργασία θὰ εἶναι ἡ συνήθης, συνιστῶνται μεγάλοι δρόμοι μετὰ τῶν ἐνδυσμάτων πρὸς πρόκλησιν ἐφιδρώσεως, ἡ ἀποφυγὴ ἀθλητισμοῦ καὶ δραστηκῶν τρίψεων τοῦ σώματος. Συνιστᾷται ἐπίσης ὁ πολὺς ὕπνος εἰς μαλακὴν κλίνην, ὁ περίπατος μετὰ τὸ δεῖπνον, τὰ θερμά λουτρά, ὁ ἔμετος καὶ ἡ ἀποφυγὴ μεγάλων γευμάτων ἐπὶ 30 ἡμέρας, ἐάν δὲ ὁ στόμαχος πληρωθῇ περισσότερον τοῦ δέοντος, θὰ κενωθῇ οὗτος δι' ἐμέτων, ὅστις ἐπαναλαμβάνεται τρίς τὸν μῆνα καὶ θὰ χορηγῆται ὕδωρ γλυκὺ καὶ ἐλαφρόν.

Ὄταν βλέπῃ τις ἐξ ἄλλου τοὺς ἀστέρας νὰ πλανῶνται ἀσκόπως καὶ ἀτάκτως, τὸ ὄνειρον συμβολίζει διαταραχὴν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τὴν πίεσιν βιοτικῆς τινος ἀνάγκης.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συνιστᾷται ἡ ἀπόλυτος ἀνάπαυσις καὶ ἡ ψυχαγωγία καὶ μάστιστα διὰ τοῦ γέλωτος, ἡ φοίτησις εἰς εὐτράπελα θεάματα τὰ ὅποια θὰ προκαλέσονται ψυχικὴν χαρὰν καὶ ταῦτα ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, ὅποταν ἀποκαθίσταται συνήθως ἡ ὑγεία, εἰ δ' ἄλλως πρέπει νὰ ληφθοῦν προσεκτικώτερα μέτρα, διότι ὑπάρχει κίνδυνος βαρυτέρας νοσήσεως.

Ἡ ἐκτροπὴ τῶν διαφόρων ἀστέρων τῆς φυσικῆς αὐτῶν τροχιᾶς καὶ ἡ πτώσις τῶν συμβολίζουν τὴν κατάστασιν τοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ ἐφ' ὅσον τὰ ἐκτρεπόμενα ἄστρα εἶναι διαυγῆ καὶ λαμπρά καὶ φέρονται πρὸς ἀνατολάς, σημαίνει ὅτι ὁ ὀργανισμὸς ἀπεκαθάρθη διὰ τῆς ἀποβολῆς κατὰ τὴν νύκτα τῶν νοσηρῶν χυμῶν. Τοῦτο ἔχει ὀρθῶς, διότι ἅπαντα τὰ προϊόντα τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης ἐκ τῆς κοιλίας καὶ ὅσα διαχέονται: εἰς τοὺς ἰσθμοὺς ἀπεβλήθησαν διὰ τῆς κυκλοφορίας τῶν χυμῶν.

Ὄταν τις ἐξ ἄλλου ὀνειρεύεται ἀστέρας μέλανας καὶ θολοὺς φερομένους πρὸς τὴν δύσιν ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς τὴν γῆν ἢ πρὸς τὸ χάος, τὸ ὄνειρον τοῦτο συμβολίζει τὴν νοσηρὰν κατάστασιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ συγκεκριμένως ἡ ἄνω φορὰ τῶν ἀστέρων συμβολίζει τὴν προσβολὴν τῆς κεφαλῆς ἐκ ρευμάτων τὰ ὅποια ἀνέρχονται ἐκ τῆς κοιλίας, ἡ πρὸς τὴν γῆν δὲ αὐτῶν πτώσις, συμβολίζει παθήσεις τῆς κοιλίας καὶ ἐξογκώσεις εἰς τὰ μαλακὰ μόρια.

Προληπτικῶς εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐνδείκνυται ἡ μείωσις τῶν τροφῶν εἰς τὸ τρίτον καὶ ἀκολούθως ὁ ἔμετος καὶ μετὰ ταῦτα δίαιτα ἐπὶ 5 ἡμέρας.

Ἡ διαυγὴς ἐμφάνισις διαφόρων οὐρανίων σωμάτων καθ' ὕπνον, συμβολίζει τὴν καλὴν τοῦ ὀργανισμοῦ κατάστασιν, διότι ἐκ τοῦ καθαροῦ ἀέρος εἰσέρχεται εἰς τὸν ὀργανισμὸν καθαρὸν πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ βλέπει καθαρῶς, ὡς ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἐκεῖνο τὸ ὄποιον εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα (δηλ. τὸ καθαρὸν ὀξυγόνο).

Ἐάν βλέπῃ ταῦτα σκοτεινά, θολὰ καὶ ἀκάθαρτα, σημαίνει νόσον, ἡ ὁποία δὲν προέρχεται οὔτε ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς χρησιμοποίησεως τροφῶν, οὔτε ἐκ τῆς ἀσιτίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἐξωτερικῶν παθογόνων παραγόντων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὠφελεῖ ἡ γυμναστικὴ, οἱ ταχεῖς δρόμοι, ἵνα ἐπέλθῃ ἀφ' ἐνός

μὲν μικρὰ ἐλάττωσις τοῦ βάρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀποβολὴ τῶν περιττῶν ἀερίων διὰ τῶν ταχυῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων. Ἐκτὸς τούτων ἐπὶ 4 ἡμέρας θὰ ὀρισθῇ δίαιτα ἐλαφρὰ καὶ ὑδαρής.

Τὸ καθαρὸν ὄνειρον τὸ ὁποῖον προέρχεται δῆθεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, σημαίνει ὑγείαν, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ γίνεται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς καλῆς διαίτης. Πᾶν τὸ ἀντίθετον σημαίνει διαταραχὴν τῆς υγείας, διότι σημαίνει ὅτι νοσηρὸν τι εἰσεχώρησεν εἰς τὸν ὀργανισμόν.

Ἡ προληπτικὴ ἰατρικὴ καὶ ἐνταῦθα θὰ εἶναι ὁμοία ὡς εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν.

Ἐάν ὄνειρεύεται τις πτώσιν ἐλαφρᾶς βροχῆς οὐχὶ ἐν καιρῷ χειμερινῷ, τὸ ὄνειρον εἶναι καλόν, διότι σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναπνέει πνεῦμα καθαρὸν τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ ἀέρος (δηλ. τὸ ὀξυγόνον).

Ἐάν ἐξ ἄλλου, ὄνειρεύεται τ' ἀντίθετα τούτων, ἦτοι βροχὴν ραγδαίαν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καὶ καταιγίδας καὶ ὅτι πίπτει ὕδωρ οὐχὶ καθαρὸν, τὸ ὄνειρον εἶναι κακόν, διότι σημαίνει τὴν νοσηρὰν τῶν ὀργανισμοῦ κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ περιπέσῃ, ἢ νόσος θὰ προέλθῃ κυρίως ἐκ τοῦ μεμολυσμένου ὕδατος, ἔνεκα τούτου ἀπαιτεῖται προσοχὴ εἰς τὸ πόσιμον ὕδωρ καὶ ἐπιβάλλεται προληπτικῶς ἀύστηρὰ νηστεία.

Ταῦτα λοιπὸν περὶ τῶν παρεχομένων προδιαγνωστικῶν ἐκ τῶν διαφόρων ὁνείρων σημείων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς περιεχόμενον τὴν κατάστασιν τῶν οὐρανίων σωμάτων. Τὰ ὄνειρα δὲ ταῦτα ὀφείλει νὰ ἔχῃ πάντως ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα διὰ τῶν καταλλήλων μέτρων προλάβῃ τὴν νόσον, τοῦτο δὲ θὰ ἐπιτευχθῇ κυρίως διὰ τῆς καταλλήλου διαίτης καὶ συντηρητικοῦ τρόπου διαβίωσης. Κατόπιν δύνανται νὰ ἀπευθυνθοῦν καὶ προσευχαί πρὸς τοὺς ἀρμοδίους θεοὺς, καὶ περὶ μὲν τῶν ἀγαθῶν ὁνείρων εἰς τὸν Ἥλιον, τὸν Δία, τὸν Οὐρανόν, τὸν Δία τὸν Κτησίαν καὶ τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Κτησίαν, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, περὶ δὲ τῶν κακῶν ὁνείρων καὶ τῶν φοβερῶν, εἰς τὴν Γῆν καὶ τοὺς ἥρωας, οἱ ὁποῖοι ἀποτρέπουν πάντα τὰ κακά.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τὰ ὄνειρα συμβολίζουν καὶ τὰ ἐξῆς ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν ὑγείαν.

Ὅταν βλέπῃ καὶ ἀκούῃ ἐν ἐνυπνίῳ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εὐκρινῶς καὶ ὀδοιπορῆ καὶ τρέχῃ ἀσφαλῶς καὶ σταθερῶς, ἄνευ φόβου, καὶ ὅταν ὄνειρεύεται τὴν γῆν καλῶς καλλιεργημένην καὶ τὰ δένδρα πράσινα καὶ πολὺκαρπα καὶ ἡμέρα καὶ τοὺς ποταμοὺς ρέοντας κατὰ φυσικὸν τρόπον μὲ ὕδατα καθαρὰ, μήτε περισσότερον μήτε ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς κρήνας καὶ τὰ φρέατα, ταῦτα πάντα σημαίνουν ὑγείαν, διότι ὅλαι αἱ λειτουργίαι τοῦ σώματος διεξάγονται φυσιολογικῶς, τόσον ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης, ὅσον καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν χυμῶν, σὺν τούτοις καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν τροφῶν καὶ τῶν ποτῶν καὶ αἱ ἀπεκρίσεις. Ἡ ἀντίθετος δὲ αὐτῶν ἐμφάνισις ἐν ὄνειρῳ, προσημαίνει πάθησιν τινὰ τοῦ σώματος.

Ὅταν ὄνειρεύεται τις βλάβην τῆς ὀράσεως ἢ τῆς ἀκοῆς, σημαίνει ὅτι θὰ παρατηρηθῇ πάθησις τις τῆς κεφαλῆς.

Συνιστῶνται, πρῶτοι περίπατοι καὶ περισσότερα τροφὴ κατὰ τὸ δεῖπνον.

Ἐάν ὄνειρεύεται βλάβην τῶν κάτω ἄκρων, πρέπει πρὸς πρόληψιν παθήσεως τῶν ποδῶν νὰ γίνῃ ἀντιπερισπασμὸς δι' ἐμέτων, ἐντατικῆς ἀσκήσεως, πάλη κ.ο.κ.

Ὅταν τὸ ὄνειρον παρουσιάσῃ τὴν γῆν τραχεῖαν, συμβολίζει τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τῶν νοσηρῶν χυμῶν.

Ὅταν δὲ παρουσιάσῃ ἀκαρπίαν τῶν δένδρων, σημαίνει τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ σπέρματος, καὶ ὅταν παρουσιάσῃ πτώσιν τῶν καρπῶν, τὴν ἀλλοίωσιν ὀλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ, ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρότητος.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας συνιστᾶται ἄλλοτε ξηρὰ καὶ ὑγρὰ τροφή καὶ ἄλλοτε ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ.

Ἡ ἐν ὄνειρῳ πορεία τῶν ποταμῶν συμβολίζει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, ἢ δὲ ἀνώμαλος αὐτῶν πορεία τὴν διαταραχὴν τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος.

Ἡ πλέον τῆς συνήθους ροῆ τῶν ποταμῶν συμβολίζει τὴν αὐξησιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἢ δὲ ὀλιγώτερα τῆς συνήθους τὴν ἔνδειαν αὐτῆς.

Ὅρίζεται ἀναλόγως δίαιτα, ἄλλοτε ἠύξημένη καὶ ἄλλοτε μειωμένη.

Ἡ δὲ θολερότης τῶν ποταμῶν, συμβολίζει τὴν διαταραχὴν τοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἐπιβάλλεται ἢ κάθαρσις τοῦ σώματος διὰ ταχέων δρόμων καὶ περιπάτων, οἱ ὁποῖοι ἀναβαίνουν τὸ πνεῦμα (ὀξυγόνον) διὰ τῶν ταχειῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων.

Αἱ κρήναι καὶ τὰ φρέατα ἐν ὄνειρῳ, συμβολίζουν τὰς παθήσεις τῆς οὐροδόχου κύστεως. Συνιστᾶται ἢ κάθαρσις αὐτῆς διὰ διουρητικῶν φαρμάκων.

Ἡ δὲ παρασσομένη κατόπιν τρικυμίας θάλασσα, συμβολίζει τὴν νόσον τῆς κοιλίας.

Συνιστᾶται ἢ κάθαρσις τῆς κοιλίας διὰ καθαρτικῶν τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος καὶ ὕδρικῆς δίαιτα καὶ ἡ χορήγησις ἐλαφρῶν σιτίων.

Ἡ κίνησις τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν οἰκίων συμβολίζουν νόσησιν ὑγιῶς ἀνδρῶς ἢ τὴν ἴασιν νοσοῦντος. Εἰς μὲν τὸν ὑγιῶς ἔχοντα ἐπιβάλλεται ἀντικατάστασις τῆς συνήθους διαίτης καὶ ἐν πρώτοις ἔμετος καὶ ἀκολούθως βαθμιαία χορήγησις τροφῆς, διότι ἀπὸ τῆς νῦν ὑπαρχούσης προκύπτουν αἱ διαταραχαί, εἰς δὲ τὸν πάσχοντα, ὠφέλιμος ἀποβαίνει ἡ αὐτὴ δίαιτα, διότι μεταβάλλει τὴν ὑφισταμένην τοῦ ὀργανισμοῦ κακὴν κατάστασιν.

Ὅταν ὄνειρεύεται τις τὴν γῆν κατακλυζομένην ὑπὸ ὕδατων ἢ θαλάσσης, σημαίνει ὅτι νοσεῖ ὁ ὀργανισμὸς ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ σώματι μεγάλης ὑγρασίας.

Ὅρίζεται ὁ ἔμετος, ἡ νηστεία, ἡ ἐντατικὴ ἐργασία, αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις καὶ ἡ ξηρὰ διατροφή.

Ὅταν τὸ ὄνειρον παρουσιάσῃ τὴν γῆν μέλαιναν καὶ κατακεκαυμένην, συμβολίζει τὸν κίνδυνον σοβαρᾶς νοσήσεως, ἥτις καταλήγει κακῶς, διότι τὸ σῶμα καταδυναστεύεται ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ξηρασίας.

Ἐπιβάλλεται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνάπαυσις, ἢ ἀφαίρεισις τῆς ξηρᾶς τροφῆς, καὶ ἡ ἀντικατάστασις ταύτης δι' ὑγρῶν καὶ μαλακῶν τροφῶν, ὀλίγων καὶ ἐλαφρῶν, χορηγεῖται βεβρασμένη πτισάνη (1), ἐκ τῶν ποτῶν χορηγοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὕδαρής καὶ λευκὸς οἶνος. Ἐπίσης θερμὰ λουτρά, οὐχὶ ὄμως νήστεος ὄντος τοῦ πάσχοντος, ἀκολούθως κατάκλισις εἰς μαλακὴν στρωμνὴν, μεγάλη ἀνάπαυσις καὶ προφύλαξις ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἡλίου. Μετὰ ταῦτα ἀναπέμπονται καὶ προσευχαί πρὸς τὴν Γῆν, τὸν Ἑρμῆν καὶ τοὺς ἥρωας.

Ὅταν ὄνειρεύεται τις ὅτι κολυμβᾷ εἰς λίμνην ἢ θάλασσαν ἢ ποταμοῦς, τὸ ὄνειρον δὲν εἶναι καλόν, καὶ συμβολίζει τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ σώματος ὑγρότητα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀποβαίνει ὠφέλιμος ἡ ξηρὰ δίαιτα, ἢ ἐντατικὴ τοῦ σώματος κίνησις, ἢ δὲ τυχόν ἐμφάνισις πυρετοῦ ἀποτελεῖ δυσοσίωνον σημεῖον, διότι ἀποξηραίνει τὰς ὑγρὰς σάρκας.

Ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν μάχεται τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰς κακὰς τοῦ πράξεις ἢ σκέψεις, τότε καὶ τὸ ὄνειρον συμβολίζει τὴν πραγματικότητα καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὰς πράξεις καὶ σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου ἄνευ νὰ παρουσιάσῃ ὑπερβολὴν τινὰ. Τὸ ὄνειρον τοῦτο εἶναι καλόν διότι σημαίνει ὑγείαν.

Ἄγαθόν εἶναι ἐπίσης τὸ ὄνειρον ὅταν ἡ ὑπόδησις εἶναι καλὴ καὶ ἡ διὰ λευκῆς ἐσθῆτος ἔνδυσις.

Τὸ ὄνειρον δὲ τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὰ μέλη ἀνθρώπου τινὸς μεγαλύτερα ἢ μικρότερα τοῦ φυσιολογικοῦ εἶναι δυσμενὲς καὶ προσημαίνει ὅτι πρέπει ἀναλόγως ν' αὐξηθοῦν ἢ νὰ μειωθοῦν τὰ χρησιμοποιούμενα σίτια.

Ὅταν τὸ ὄνειρον παρουσιάσῃ ἄνθρωπον περιβεβλημένον μέλαιναν ἐσθῆτι, σημαίνει ὅτι θὰ νοσήσῃ ἐκ λίαν λοιμῶδους νοσήματος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπιβάλλεται μάλαξις τοῦ σώματος καὶ χορήγησις ὑγρῶν πολλῶν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταστῇ τὸ σῶμα ὑγρόν.

Ὅταν ὄνειρεύεται τις ἀποθανόντας περιβεβλημένους καθαρὸν καὶ λευκὸν ἔνδυμα, τὸ ὄνειρον εἶναι καλόν, ὡς ἐπίσης καλόν εἶναι ὅταν λαμβανῇ παρὰ τοῦ ἀποθανόντος πρᾶγμα τι καθαρόν, διότι σημαίνει ὑγείαν ἐκ τῆς καλῆς ἐπιδράσεως τῶν τροφῶν καὶ τῶν ποτῶν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τὰς διαλύσεις τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων, καὶ τῶν φυτῶν προκύπτει αὐξησις τῶν σπερμάτων καὶ τῶν φυτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται αἱ τροφαί, αἱ ὁποῖαι εἰσερχόμεναι εἰς τὸ σῶμα καθαφαί, ἀπεργάζονται τὴν ὑγείαν.

(1) Παρασκεύασμα ἐκ κριθῆς. Ὅρα Κ. Μητροπούλου, Ἱπποκράτους «Διαιτητικά».

Ἡ ἐμφάνισις τούναντιον τῶν ἀποθανόντων γυμνῶν ἢ μελανοφορούντων καὶ ἀκαθάρτων καὶ ἢ λήψις ἐξ αὐτῶν πράγματός τινος, εἶναι ὄνειρον κακόν καὶ σημαίνει νόσον, λόγῳ τῆς ἐπιβλαβοῦς τῶν τροφῶν ἐπεναργείας.

Ὅθεν ἐπιβάλλεται ἡ καθαρισμοῦ τοῦ ὄργανισμοῦ δι' ἐμέτων κ.λ.π. οἱ ταχεῖς δρόμοι, οἱ περιπάτοι, ἢ μάλαξις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐλαφρά διαιτα.

Ἡ ἐμφάνισις ἐξ ἄλλου ἐν ἐνυπνίῳ ἄλλομορφῶν σωμάτων, τὰ ὅποια προκαλοῦν τὴν φρίκην, συμβολίζουν τὸν ἀσυνήθη κορεσμὸν τοῦ στομάχου διὰ πολλῶν τροφῶν καὶ ποτῶν καὶ τὴν ἐκκρίσιν μοχθηρῶν χυμῶν καὶ κατόπιν τούτου τὴν πρόκλησιν ἐξαντλητικῆς διαρροίας, νόσου ἐπικινδύνου.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συνιστᾶται ὁ ἔμετος καὶ ἡ χορήγησις ἐπὶ 5 ἡμέρας ἐλαφρᾶς τροφῆς, ἀποφυγὴ δὲ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐρεθιστικῶν σιτιῶν καὶ ποιῶν, ὡς ἐπίσης τῶν θερμῶν καὶ τῶν ξηρῶν. Ἡ κίνησις καὶ ἐργασία τοῦ σώματος θὰ εἶναι συνήθης, ἐκτὸς τῶν μετὰ τὸ δεῖπνον περιπάτων. Ἐπίσης ὠφελεῖ ἡ θερμολοοσία καὶ ἡ μεγάλη ἀνάπαυσις, καθὼς καὶ ἡ προφύλαξις ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἡλίου.

Ὅταν βλέπῃ τις ὅτι τρώγει ἢ πίνει τὰς συνήθης τροφᾶς καὶ πίνει τὰ συνήθη ποτά, τὸ ὄνειρον συμβολίζει τὴν ἔνδειαν τροφῆς ἢ ποτῶν καὶ τὴν ἀθυμίαν τῆς ψυχῆς. Ὅταν δὲ ὄνειρεύεται ὅτι τρώγει παχύτατα κρέατα, σημαίνει ὅτι ὁ ὄργανισμὸς ἔχει ἀνάγκην θρεπτικωτέρων τροφῶν, ὅταν δὲ τρώγῃ ἀπαχῆ κρέατα, σημαίνει ὅτι ὁ ὄργανισμὸς ἔχει ἀνάγκην ἐλαφρῶν τροφῶν.

Διότι ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα καλὸν νὰ τρώγῃ κανονικῶς, οὕτως εἶναι καλὸν νὰ ὄνειρεύεται τὸ αὐτό, ἐπομένως δὲν ὠφελεῖ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην (δηλ. ὅταν βλέπῃ ὅτι τρώγει ἀπαχῆ κρέατα) ἡ ἐλάττωσις τῶν ποτῶν ἢ τῶν τροφῶν, διότι τὸ ὄνειρον δηλοῖ τὴν ἔνδειαν τῶν χορηγούμενων σιτιῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν βλέπῃ τις ὅτι τρώγει ἄρτον κατασκευασμένον μὲ τυρὸν καὶ μέλι, ἔχει τὸ ὄνειρον τὴν αὐτὴν σημασίαν, δηλ. τὴν ἔνδειαν τῶν τροφῶν τούτων.

Ἡ πόσις καθαροῦ ὕδατος, ἐν ὄνειρῳ, δὲν εἶναι ὄνειρον δυσμενές, ἢ πόσις ὁμοῦ ὅτι διήποτε ἄλλου ποτοῦ, σημαίνει κακὸν διὰ τὴν ὑγίαν.

Ἐάν ὄνειρεύεται τις ἄλλο τι ἐκτὸς τῶν συνηθειῶν τοῦ ἀνθρώπου, σημαίνει ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ ἀποφυγὴν πράγματός τινος μὲ τρόμον, σημαίνει ἀναχαίτισιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἔνεκα τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ὑγρῶν αὐτοῦ στοιχείων ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ξηρότητος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὠφελεῖ ἡ ψύξις καὶ ἡ ὑγρασις τοῦ σώματος.

Ὅταν βλέπῃ τις ὅτι μάχεται πρὸς τινα καὶ πλήσσει ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ νόσοντος ὄργανου, σημαίνει ὅτι κυκλοφορεῖ νοσηρὸς τις χυμὸς, ὁ ὅποιος τυγχάνει ἀσυμβίβαστος πρὸς τοὺς φυσιο-λογικούς χυμοὺς τοῦ ὄργανισμοῦ.

Θεραπευτικῶς θὰ συστήσωμεν τὸν ἔμετον καὶ τὴν ἀπίσχνασιν διὰ μεγάλων περιπάτων, καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἐλαφρῶν σιτιῶν ἐπὶ 5 ἡμέρας.

Ταῦτα σημαίνουν καὶ τὰ ὄνειρα κατὰ τὰ ὅποια ὁ ἀνθρώπος βλέπει ὅτι περιπλανᾶται εἰς διαφόρους τόπους καὶ κάμνει δυσκόλους ἀναβάσεις.

Ἐξ ἄλλου ὅταν βλέπῃ ὅτι διαβαίνει ποταμοὺς, ἢ μάχεται πρὸς ἐχθρικούς ὀπλίτας ἢ βλέπει ἀλλόμορφα τέρατα, σημαίνει νόσον ἢ μανικὴν κατάστασιν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὠφελεῖ ἡ χρησιμοποίησις ὀλίγων σιτιῶν ἐλαφρῶν, μαλακῶν, οἱ ἔμετοι κατὰ τὴν διάρκειαν 5 ἡμερῶν καὶ βαθμιαία αὔξησις κατόπιν τῆς τροφῆς, ἐπίσης συνιστᾶται ἐντατικὴ ἐργασία καὶ κίνησις τοῦ σώματος, ἀποφυγὴ ὁμοῦ τούτων μετὰ τὸ δεῖπνον, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν θερμολοοσιῶν, τῆς μεγάλης ἀναπαύσεως, τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἡλίου.

Ὅστις ἐκτελεῖ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐξετέθησαν ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ θὰ διέλθῃ τὸν βίον του ὑγιῆς καὶ ἡ δίαίτα αὐτῆ, ἢ ὅποια ἐφαρμόζεται ἀναλόγως τῶν ἐνδείξεων ἐξευρέθη ὑπ' ἐμοῦ ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ἐξεύρωμαι αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

Ὁ χρόνος εἶναι τὸ τεράστιο βουβὸ ποτάμι, ποὺ ἀσταμάτητα κυλάει καὶ στὶς ἀπέραντες ἀβύσσους τοῦ χώρου τοῦ τὰ ὄντα καὶ τὰ γεγονότα τοῦ κόσμου γεννιοῦνται, μεταμορφώνονται, ζοῦν καὶ πεθαίνουν. Τίποτε δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν διαβρωτικὴ καὶ καταλυτικὴ του ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ καὶ πανδαμάτωρ καὶ χαλαστὴς ὠνομάσθηκε. Στὴν οὐσία συμπύπτει μὲ τὸ θάνατο ποὺ μὲ τὰ φθοροποιὰ του σύνεργα ἐξαφανίζει τὰ ὑπάρχοντα καὶ ξεκαίνουργώνει τὴν ὄψη τῆς φύσεως.

Καθ' ἑαυτὸν ταυτίζεται πρὸς τὸν ἀναρχο καὶ ἄπειρο χῶρο καὶ εἶναι ἀκατανόητος καὶ ἀόρατος. Μόνον διαφορὲς ἀλλαγῆς καὶ περιοδικῆς ἐπαναλήψεις φαινομένων βοηθοῦν νὰ σχηματίσωμε ἐννοία αὐτοῦ: π.χ. ἡ διαδοχικὴ ἐμφάνισις ἡμέρας καὶ νύκτας, ἀνατολῆς καὶ δύσεως, τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων, τῆς γεννήσεως, αὐξήσεως καὶ φθορᾶς τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων κ.ἄ. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ἡ διαδοχὴ αὐτῶν τῶν φαινομένων, δὲν γνωρίζω ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ ἔχουμε σαφῆ ἰδέα τοῦ χρόνου ὡς ἀδιάκοπης ροῆς καὶ ἀλλαγῆς. Θὰ εἴχαμε ἓνα ἀπέραντα πληκτικὸ, στατικὸ φαινομενικῶς, παρόν. Τὴν ἀέναη ροὴ τοῦ κόσμου καθώρισε ἐπιγραμματικὰ ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος Ἡράκλειτος μὲ τὸ λόγο του «τὰ πάντα ρεῖ».

Παρ' ὅλες ὁμοῦ τὶς ἀλλαγῆς, κάπου μερικὰ ἴχνη δείχνουν τὸ πέρασμα τῶν χιλιετηρίδων καὶ τῶν αἰώνων τοῦ χρόνου ποὺ τὰ ἐξετάζουν οἱ εἰδικῆς ἐπιστήμες: π.χ. ἡ βαθμιαία δημιουργία τῶν πλανητικῶν συστημάτων· ὁ σχηματισμὸς τῆς γῆς μὲ τὶς διαφορῆς ἐνδείξεις μέσα στὸν φλοιὸ τῆς· οἱ διαβρώσεις στὶς κοίτες τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὠκεανῶν· οἱ σταλακτίτες στὰ σπήλαια· οἱ κοιλότητες ἐκεῖ ποὺ στάζει διαρκῶς νερὸ· τὰ κουφαιασμένα αἰωνόβια δέντρα· τὰ καταπλακωμένα στὴ γῆ ἐρείπια ποὺ τὰ φέρνει στὸ φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη μὲ ποικίλων χρονικῶν περιόδων στρώματα, ὅπου κρύβονται λείψανα ἀνθρώπων ἐγκαταστάσεων, ὄπλων, σκευῶν καὶ ὀστέων· οἱ ἀράχνες, τὰ βάτα κι ἄλλα ἀγριοχόρταρα, καὶ ἡ σκόνη στὰ ἀκατοίκητα κτίρια· ἡ διάλυση ἀποστάσεως ἀπὸ κινητῶν· ἡ κλεψύδρα καὶ τὰ ὠρολόγια· οἱ ρυτίδες καὶ τὰ ἄσπρα μαλλιά καὶ τὰ κυρτωμένα σώματα καὶ τόσα ἄλλα.

Στὸ παρελθὸν τοῦ χρόνου ἀνήκει ὅ,τι ἔχει συντελεσθῆ κι ἔχει ἀφήσει ἴχνη καὶ μνήμη ὡς ἐμᾶς ἢ ἔχει ἀνεύρετα χαθῆ. Γι' αὐτὸν γράφει ὁ ποιητῆς: «Ὁ Γέρων φθονερὸς καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς καὶ πάσης μνήμης ἐρχεται· περιτρέχει τὴν θάλασσαν καὶ τὴν γῆν ὄλην. Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει τὰ ρεύματα τῆς λήθης, καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει. Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται βασιλεία καὶ ἔθνη» (Κάλβος).

Τὰ περασμένα συχνὰ ἐνδιαφέρουν τὸ παρόν, γιατί ἀποτελοῦν τὴν πείρα καὶ τὴν γνώση καὶ τίς μέχρι τῶρα κατακτήσεις στὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς φύσεως, νὰ ὑποτάξῃ τίς δυνάμεις τῆς πρὸς ἐξυπηρέτησίν του καὶ ἔτσι νὰ καλλιτερέψῃ τὴ ζωὴ. Ἡ πείρα αὐτὴ τοῦ παρελθόντος στὸν πρωτόγονο ἀνθρώπο ἐκληροδοτεῖτο, στὶς οἰκογένειες καὶ στὶς φυλές, μὲ τὴν ἄγραφη παράδοση. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ τώρα στὰ ἀπόμερα καὶ καθυστερημένα στρώματα τῆς κοινωνίας. Ἐκεῖ οἱ γέροι καὶ γενικά οἱ γνωστικοὶ ἡλικιωμένοι εἶναι οἱ πολῦτιμοι φορεῖς τῶν περασμένων. Ὁ χαμὸς μιᾶς ἀγράμματης ἀλλὰ πολυτίμης γριᾶς ἢ γέρου εἶναι μεγάλη ἀπώλεια γιὰ τὴν προφορικὴ σοφία καὶ γραμματεία. Ἀλλ' ἡ τέτοια παράδοση εἶναι γνωστὸ πόσο παραποιεῖ τὴν ἀλήθεια, πόσο λίγα συγκρατεῖ καὶ πόσο μὲ τὸν καιρὸ λησμονεῖται. Γι' αὐτὸ ἡ ἀνακάλυψη τῆς γραφῆς ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο σταθμὸ στὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γραφὴ εἶναι τὸ καλλίτερο μέσο ν' ἀποθησαυρισθῆ ἢ ἀνθρώπινη πείρα ὡστε ν' ἀποτελῆ διαρκὲς βοήθημα στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη. Τὰ Μουσεία, οἱ Βιβλιοθηκῆς, τὰ Ἀρχεῖα καὶ οἱ Διδάσκαλοι στὴν εὐρύτερη ἐννοία, εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ὄπλα στὴν πάλαι κατὰ τῆς λήθης, στὸν ἀγῶνα νὰ σωθῆ κατὰ τὸ δυνατόν ἢ ἀνθρώπινη μνήμη.

“Όταν ή ζωή συνεχίζεται ειρηνική και όμαλή, δέν γίνεται αίσθητή ή σπουδαιότητα των «έγνωσμένων». Η πρόοδος γίνεται φυσιολογικά όπως και ή προσαρμογή της κάθε γενεάς στο περιβάλλον της και ή προώθησή της. “Όταν όμως συμβούν καταστροφές και αναστατώσεις, ύποδουλώσεις, ριζικές αλλαγές κρατών, μετοικήσεις λαών, κλείσιμο πνευματικών κέντρων και άγραμματοσύνη, τότε συντρίβονται οι κρίκοι της αλυσίδας, σπάζουν τα κανάλια που διοχετεύουν τα ζωογόνα ρεϊθρα του πνεύματος, κόβονται τα στημόνια που ύφαινετα ο έθνικός πολιτισμός, έπακολουθεϊ κατάπτωση και άμάρθια και παλινδρόμηση προς τόν πρωτογονισμό. Η καταστροφή του πολιτισμού των Άχαιών από τους Δωριείς, ή πυρπόληση της βιβλιοθήκης της Άλεξανδρείας, οι ύποδουλώσεις της Ελλάδος από τους Ρωμαίους, από τους Φράγκους και ιδίως από τους Τούρκους, ως και οι λεηλασίες και οι καταστροφές της Κ)πόλεως, τó κλείσιμο των φιλοσοφικών σχολών των Άθηνών κ. ά. π., είναι από τα γεγονότα που έζημίσαν την ανθρώπινη πρόοδο, γιατί διέσπασαν την παράδοση και ματαίωσαν ή έμπόδισαν ή συνεχή έπαφή του παρόντος με τó παρελθόν.

Άπ’ τις γνώσεις και έν γένει τα έπιτεύγματα που κάθε έθνος ή κάθε γενεά του πραγματοποιεί, άλλα μέν είναι γενικό κτήμα της ανθρωπότητας για τή βελτίωση των όρων της ζωής, π.χ. οι έφευρέσεις του τροχού, του πυρός, του άτμου, του ήλεκτρισμού, των μικροβίων κ.ά. Άλλα δέ για ένα χρονικό διάστημα φέρουν την ιδιαίτερη σφραγίδα του κάθε έθνους από τó όποιο, λόγω των ευνόϊκών συνθηκών σ’ αυτό, προάγονται καλλίτερα· σιγά σιγά όμως τελειοποιημένα άκτινοβολούν και γίνονται γενικότερο κτήμα. Έδώ έγκειτα κατά μέγα μέρος ή σημασία της *έθνικης παραδόσεως*, γιατί άφ’ ένός διακωνίζει με τή συνέχεια τους συνεκτικούς κρίκους του έθνους. Τέτοιους κρίκους και πολύτιμα στοιχεία του έθνους ο Ηρόδοτος αναφέρει τó «δμαιομόν τε και όμόγλωσσον, και θεών ιδρύματα τε κοινά και θυσίας ήθεά τε όμότροπα» (βιβλ. Η’), ο δέ Αισχύλος στους Πέρσες λέγει : «ώ παιδιάς Έλλήνων ήτε, έλευθερούτε πατρίδα, έλευθερούτε δέ παιδιάς, γυναίκας, θεών τε πατρώων έδη, θήκας τε προγόνων» (στιχ. 402-405), ο δέ Πλάτων εις τόν Κρίτωνα λέγει : «μητρός τε και πατρός και των άλλων προγόνων άπάντων τιμιώτερόν έστιν ή πατρίς και σεμνότερον και αγιώτερον και έν μείζονι μοίρα και παρά θεοίς και παρ’ άνθρωποις τοίς νούν έχουσι». Έν γένει ή έθνική παράδοση ίσχυροποιεί τα άτίμητα του έθνους, ως είναι ή αγάπη προς την έλευθερίαν, την πατρίδα, την οίκογένειαν, τó κοινό παρελθόν, τις κοινές επιδιώξεις και πόθους, τα κοινά πεπρωμένα κ. ά. Άφ’ έτέρου δυναμώνει τα στημόνια της ύψάνσεως του έθνικού πολιτισμού, προφυλάσσει τα γνήσια, διώχνει τα παρείσκατα ή τα έγκλιματίζει και τους δίνει έθνική σφραγίδα. Επίσης άξιοποιεί τα έθνικά θέματα σ’ όλες τις έκδηλώσεις και τα κάμνει καλλιτεχνικά δημιουργήματα γενικότερου κύρους.

Νά συγχρονίσουμε βέβαια τή ζωή και να ζήσουμε στο σημερινό παγκόσμιο κλίμα, αλλά να μη χάσουμε την έπαφή μας με τόν τόπο και τó παρελθόν μας, να μη παραπετάξουμε τα έθνικά θέματα, να μη μάς ύποτάξουν ξενότροπα και άλλόκοσμα πράγματα από σνομπισμό και ήμιμάθεια και έλλειψη δημιουργικής πρωτοτυπίας και ιδίως από λόγω άγνοίας και μόδας περιφρόνηση προς τα δικά μας.

Η ιδέα του έθνους πρώτα να ύψώνεται κάθετα σ’ όλες μας τις έκδηλώσεις και ό,τι προάγει τó έθνος να επιδιώκεται σαν καθήκον παντός. Οι πηγές της έμπνεύσεως ν’ αναζητούνται κατά προτίμηση στην τοπική και ιστορική έκταση της πατρίδος. Άπ’ τó παρελθόν και τó παρόν της πατρίδος να βγάλουμε τα δημιουργικά θέματα στην έπιφάνεια, να τους δώσουμε καλλιτεχνικό ένδυμα, όπου χρειάζεται, και να τα προβάλουμε στο σύνολο των ανθρώπινων έκδηλώσεων.

Εύτυχως τα τελευταία χρόνια γίνεται αξιόλογη προσπάθεια να γνωρίσουμε τόν έ- αυτό μας και να τόν συνδέσουμε με την ιστορική και γεωγραφική μοίρα του έθνους μας. Και ο Συνεταιρισμός «Αίξωνή» με τους έκλεκτους πιστούς της ιδέας, φωταγωγημένους από την άκτινοβολία της αίωνίας Ελλάδος και ένισχυμένους από τή μεγαλοδύναμη πίστη προς τις έθνικές άξίες της φυλής μας, προχωρεί σταθερά και προγραμματικά για να πραγματοποιήση την ιδεώδη πολιτεία που ώραματίσθησαν οι ιδρυταί του.

ΚΩΝ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Α Ι Ξ Ω Ν Ι Κ Α

—Πρακτικά 2ας Τακτικής Γεν. Συνελεύσεως των μελών του Κτηματικού και Οικοδομικού Συνεταιρισμού «Αίξωνή» της 17ης Ιουνίου 1951 (Έπαναληπτική της 10ης Ιουνίου 1951).

Έν Άθήναις σήμερον τήν 17ην Ιουνίου 1951 ήμέραν Κυριακήν και ώραν 9)2 π.μ. συνήλθον τα μέλη του Κτηματ. και Οικοδ. Συνετ. Αίξωνή εις Γεν. Συνέλευσιν έν τή αίθούση του Θεάτρου Κυβέλης (Πλατ. Συντάγματος) κατόπιν προσκήσεως του Δ.Σ. δημοσιευθείς έμπροθέσμως και κοινοποιηθείσης προς άπαντα τα μέλη ένσ’ άποφασίωσι επί των θεμάτων :

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

- 1) Άπολογισμός και ύποβολή έκθέσεως Διοικ. Συμβουλίου χρήσεως 1950.
- 2) Άποβολή έκθέσεως Έποπτικού Συμβουλίου χρήσεως 1950.
- 3) Έκθεσις Ίσολογισμού χρήσεως 1950.
- 4) Άπαλλαγή Διοικ. και Έπ. Συμβουλίου από πάσης ευθύνης.
- 5) Άποβολή έκθέσεως Έποπτ. Συμβουλίου επί προϋπολογισμού χρήσεως 1951.
- 6) Έγκρισις προϋπολογισμού χρήσεως 1951.
- 7) Τροποποιήσις των ύπ’ αριθ. 1, 3, 5, 6, 8, 14, 15, 17 και 20 άρθρων του Καταστατικού και προσθήκη του ύπ’ αριθ. 26 α.
- 8) Έκλογή Διοικ. Συμβουλίου και Έποπτικού.

Άναγιγνώσκειται ο κατάλογος των έχόντων δικαίωμα παραστάσεως Συνεταίρων και διαπι. στούται ότι επί 458 Συνεταίρων τυγχάνουσι παρόντες 300. Έπιτευχθείσης άπαρτίας ή Συνέλευσις προβαίνει εις την έκλογήν Προέδρου, Πρακτικογράφων, Ψηφολεκτών και Έφορευτικής Έπιτροπής. Έκλέγονται δέ παμψηφεί οι κάτωθι :

Πρόεδρος : Ίωάν. Άλεξόπουλος, Πρακτικογράφοι : Όμηρος Θερμός, Ν. Δικαίοπουλος, Ψηφολέκται : Στυλ. Καραμάνος, Δ. Δικόπουλος, Φρ. Βερνυδάκης. Έφορευτική Έπιτροπή : Θ. Ηλιόπουλος, Γ. Διακογιάννης, Γ. Κανδρεβιώτης.

Ο έκλεγεις Πρόεδρος της Συνελεύσεως κ. Άλεξόπουλος κηρύσσει την έναρξιν αυτής τονί- σασ τήν ανάγκην της προωθήσεως του έργου της Αίξωνής δια της κοινής όλων των Συνεταί- ρων προσπάθειας. Ο κ. Βυζάς προτείνει όπως συμπτυχθούν τα θέματα. Η πρότασις ένεκρίθη. Ένεκρίθη ή άλλαγή της αίθούσης εκ της των Έμποροϋπαλλήλων εις την του Θεάτρου Κυβέλης. Επί του πρώτου θέματος. Ο Πρόεδρος της Γεν. Συνελεύσεως δίδει τόν λόγον εις τόν Πρόε- δρον του Δ. Σ. κ. Ίωσήφ Παπαδόπουλον, όστις αρχίζει με την γνώμη του Σωκράτους : «ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΔΥΣΚΟΛΟΝ ΝΑ ΚΑΝΗ ΚΑΝΕΙΣ ΕΡΓΟΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΤΕ- ΛΕΙΟΝ, ΑΛΛΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΔΥΣΚΟΛΩΤΕΡΟΝ ΣΕ ΤΕΛΕΙΟΝ ΕΡΓΟΝ ΝΑ ΒΡΗ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΡΙΤΗΝ», και έν συνεχεία έκθέτει τας ένεργείας του πρώτου Δ. Συμβουλίου. Άναφερόμενος εις τó έπιτελεσθέν έργον λέγει, ότι ή Αίξωνή ήρχισε την έφαρμογήν ένός προ- γράμματος, βάσει του όποιου θα έδημιουργείτο δια των ιδίων των συνεταίρων μέσων ένας ελληνικός οικισμός, όστις θα άπετέλει πνευματικόν κέντρον καλλιιεργείας και συντηρήσεως της Έλληνικής παραδόσεως. Τό πρακτικόν πρόγραμμα συνετελέσθη με ταχύτατον ρυθμόν, παρά τας άνυπερβλήτους δυσχερείας, οικονομικάς κυρίως, λόγω μη ένισχύσεως της προσπάθειας παρ’ ούδενός.

Έν συνεχεία αναφέρει ότι παρά ταύτα έξεσπνήθη τó σχέδιον του Πάρκου της Αίξωνής ως και τó προσχέδιον του Πολεοδομικού Σχεδιαγράμματος αυτής ύπό του καθηγητού κ. Πικιώνη και άπομένει τó όριστικόν σχεδιαγράφημά του δια την ύποβολήν αυτού προς Έγκρισιν.

Δηλοί ότι θα συνεχίση τó έργον μέχρις άποπερατώσεως και ζητεί να έκλεγούν Ικανοί συνεργάται δια την συνέχισιν του μεγάλου έργου.

Μετά ταύτα ο λόγος δίδεται εις τόν Γεν. Γραμματέα του άπερχομένου Δ. Σ. κ. Άνδρέαν Παπαγιαννόπουλον, όστις ειπε τα έξης :

«Τετρακόσιοι πενήκοντα έπτά συνεταίροι άποτελοϋμεν σήμερον την Αίξωνήν. Έχομεν καταβάλει μέχρι τούδε έν συνόλφ 1.037.732.000 δραχμ. Έκ του ποσοϋ τούτου ήγοράσθησαν 267 στρέμμ. και 270/1000, άντι του ποσοϋ των 636.296.750 δραχμών. Δια των στρεμμάτων αυτών έχομεν ήδη εξασφαλίσει τα οικόπεδα 459 συνεταίρων (προς 700—720 πήχεις κατά οικόπεδον) και τους κοινοχρήστους χώρους, δια τους όποιους θα διατεθή τó 30% της όλης έκτάσεως.

Διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ, τὰς ἐργασίας αἱ ὁποῖαι ἐγίναν πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ ἀγορασθέντος χώρου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβε νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ «Αἰξωνή» ἔδαπανήθησαν 188.291.300 δραχμῶν. Ὁφείλουν ἀκόμη εἰς τὸν συνεταιρισμὸν οἱ συνεταιροὶ 627.568.000 δραχμάς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοὶ περὶ τῶν ὁποίων, κατόπιν ἐμοῦ θὰ ὀμιλήσῃ ἀναλυτικώτερον ὁ ἀρμόδιος λογιστής.

Ἄλλὰ τὸ ἀπερχόμενον πρῶτον Δ.Σ. τῆς «Αἰξωνῆς», τοῦ ὁποῦ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι Γεν. Γραμματεὺς, παρέχει καὶ τοῦτο τὸ πρωτοφανὲς διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς. Ὅτι ἔχει νὰ σὰς παρουσιάσῃ καὶ ἄλλον ἀπολογισμὸν, ἀνώτερον καὶ ὑψηλότερον κατὰ πολὺ τοῦ πρώτου, ὁ ὁποῖος ἐξαντλεῖται εἰς ἀριθμούς, ὕλικά κεφάλαια καὶ οἰκόπεδα πρὸς κάλυψιν τῶν οἰκιστικῶν ἀναγκῶν ἐνὸς περιορισμένου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, τῶν συνταίρων. Ἔχει νὰ σὰς παρουσιάσῃ τὸν πνευματικὸν ἀπολογισμὸν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὸ μεγαλύτερον τῶν καταβληθέντων κεφαλαίων, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκινήθη ὁ συνεταιρισμὸς μέχρι τοῦδε, ἠνδρώθη, καὶ παρέχει ἤδη, ἀπὸ τὰ πρῶτά του βήματα, ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον νὰ καταστῇ πρωτοφανὲς καὶ ἀπαράμιλλος εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἀπερχόμενον δηλ. Δ.Σ. ἔθεσεν ὡς βάσιν τῶν ἐνεργειῶν του, ὅτι θὰ κτίσωμεν κατοικίας ἐλληνικοῦ ρυθμοῦ, θὰ συγκεντρώσωμεν τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, θὰ καλλιερῶσωμεν τὴν λαϊκὴν ἐλληνικὴν τέχνην διὰ τῆς ἰδρύσεως βιοτεχνικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ σχολῆς, καὶ ἐν γένει θὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου καὶ διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν καταλλήλων πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς Αἰξωνῆς, τὸ Δ.Σ. ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν μας. Αὐτὰ τὰ πνευματικὰ κεφάλαια κατέθεσε μέχρι τοῦδε τὸ ἀπερχόμενον Δ.Σ. διὰ τῶν ὁποίων κυρίως ἐλπίζει, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ «Αἰξωνή» δὲν θὰ καταστῇ μόνον ἐν ὑποδειγματικῶν τουριστικῶν προάσπιον, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ ἐστία πανελληνίου σημασίας καὶ διεθνοῦς ἀκτινοβολίας.

Αὐτὸ τὸ ἰδανικὸν ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐθεμελίωσε τὴν «Αἰξωνήν», τὸ ἀπερχόμενον Δ.Σ. προσήλκυσε τοὺς περισσοτέρους ἐξ ἡμῶν τῶν παρισταμένων, τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ μὲ πόθον νὰ ἴδῃ μίαν τοιαύτην ἐκπολιτιστικὴν προσπάθειαν ἐπὶ καθαρῶς ἐλληνικῶν βάσεων.

Βεβαίως, ἀγαπητοὶ Αἰξωνεῖς, τὰ ἔργα δὲν γίνονται αὐτομάτως, καὶ αἱ ἰδέαι δὲν συλλαμβάνονται ἀπὸ τῆς μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην. Χρειάζονται οἱ πρὸς τοῦτο παρασκευασμένοι ἄνθρωποι ποὺ θὰ ἀλλάξουν ὀρθῶς τὰς ἰδέας καὶ ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι δι' ἀόκνου ἐργασίας καὶ πίστεως θὰ τὰς συμπληρώσουν καὶ θὰ τὰς ἐκτελέσουν.

Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ ἀπερχόμενον πρῶτον Δ.Σ. ἐκλεγέν τὴν 15ην Ἰουλίου παρελθόντος ἔτους, ἐξεκίνησεν ἐκ τοῦ μηδενός μὲ βασικὸν κεφάλαιον τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ προέδρου κ. Ἰωσήφ Παπαδοπούλου καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ ἐτέρου τῶν πρωτεργατῶν κ. Ν. Πουλιόπουλου, μὲ παθητικὸν δὲ τὴν δυσκολίαν τῆς ἄρχῆς, τὴν ἀμφιβολίαν σχεδὸν ὅλων μας, τὴν ἀπαισιοδοξίαν τῶν πολλῶν καὶ τὴν συνήθη διαβολὴν καὶ τὴν συκοφαντίαν.

Σήμερον, ὅτε ἐξεπληρώσαμεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τοὺς βασικοὺς σκοποὺς (ἀγορὰν οἰκοπέδων, ἐκπόνησιν πολεοδομικοῦ προσχεδίου, πνευματικοὺς σκοποὺς μὲ ὄργανον διαφημίσεως καὶ διαδόσεως τοῦ ἔργου καὶ καλλιερῆσεως τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως τὸ περιοδικὸν μας) δυνάμεθα μὲθ' ὑπερηφανείας νὰ ἐμφανισθῶμεν ἐνώπιον ὑμῶν, τοῦ κυριάρχου σώματος, καὶ νὰ βροντοφωνήσωμεν, ὅτι ἡ Αἰξωνὴ εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ὅλων μας καὶ ὅτι τὸ ἀπερχόμενον Δ.Σ. καταθέτει εἰς χεῖράς σας τὴν ἐντολήν, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ παραλάβετε τὴν σκυτάλην, καὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιλογῆς τῶν ἱκανῶν, τοὺς ὁποῖους ἐπίσης ἐφρόντισε τὸ Δ.Σ. νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Αἰξωνῆς, θὰ συνεχίσετε τὸ μέγα ἔργον μέχρι τοῦ ποθητοῦ τέρματος».

Ὁ κ. Πουλιόπουλος ἀναπτύσσει τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως τῆς Αἰξωνῆς, τὰς ἐνεργείας τοῦ πρώτου Δ.Σ. πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ πρακτικοῦ μέρους τοῦ προγράμματος τῆς Αἰξωνῆς τοῦ ἀφορώντος τὴν ἀγορὰν τῆς ἐκτάσεως, τὰς νομικὰς ἐν γένει ἐνεργείας ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ προσυμφώνου μέχρι καὶ τοῦ τρίτου ὀριστικοῦ συμβολαίου κλπ. εἰπὼν τὰ ἐξῆς :

«Ἡ Αἰξωνὴ δὲν ἤρχισε μὲ ἐπαγγελίαις ἀλλὰ μὲ ἓνα ἀποτέλεσμα. Ἡ πρώτη ἰδρυτικὴ ὁμάς, χωρὶς νὰ στηρίζεται εἰς ὄργανισμὸν ἢ νὰ ἔχη ἐξασφαλίσει τὸ ἀπαραίτητον κεφάλαιον προηγου-

μένως καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀναγκαιούσης διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ οἰκισμοῦ, ἀπηρθύνθη πρὸς ὄλους τοὺς Ἑλληνας διανοομένους, ἐπιστήμονας, καλλιτέχνας καὶ ἐργάτας λαϊκῆς χειροτεχνίας, καλῶν ὄσους πιστεύουν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἐνὸς προτύπου Ἑλληνικοῦ οἰκισμοῦ ποὺ θὰ ἀποτελέσῃ φυτῶριον τουριστικῆς ἀκτινοβολίας καὶ τόπον μελέτης καλλιερῆσεως καὶ συντηρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, νὰ βοηθήσουν διὰ τῆς συμμετοχῆς των τὴν προσπάθειαν. Πρὸ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἀπαραίτητων διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς ἐκτάσεως χρημάτων, ἡ ἰδρυτικὴ ὁμάς χωρὶς νὰ καταβάλῃ οὐδὲ ὀβολὸν προκαταβολὴν διότι δὲν εἶχε συγκεντρώσει πρᾶν 600.000, προέβη μὲ τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν τῶν μελῶν αὐτῆς εἰς τὴν σύναψιν κατὰ μῆνα Μάϊον 1950 τῆς πρώτης συμφωνίας ἣ ὁποία ἐγένετο μὲ τοὺς συνιδιοκτῆτας τῆς ἐκτάσεως Καραπάνου, Ζέππων, Κληρονόμων Ζαμάνου, Εὐγενίδου, Τριανταφυλλίδου, Γιαρμενίτου καὶ ἣ ὁποία συνίστατο εἰς ἀνταλλαγὴν ἐπιστολῶν, ἀποτελούσων συμφωνίαν κυρίων, καὶ τοῦτο διότι δὲν ὑπῆρχον οὐτε τὰ ἔξοδα τῆς συντάξεως ἐνὸς συμφικικοῦ προσυμφώνου (ἀναγιγνώσκει ἐπιστολὴν τῶν συνιδιοκτῆτων, ὑπογεγραμμένην παρὰ τοῦ δικηγόρου αὐτῶν Ι. Στάη). Ἡ ἐπιστολὴ ἔτασε προθεσίαν συντάξεως τοῦ ὀριστικοῦ συμβολαίου τρίμηνον, λήγουσαν τὸν Ἰούλιον 1950, ὅτε ἔδει νὰ καταβληθῇ τὸ 1/5 τοῦ τιμήματος τῶν 400 στρεμμάτων ἧτοι περίπου 1000 χρυσῆς λίρες Ἄγγλιας. Τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμερομηνίαν δὲν ὑπῆρχον 1000 λίρες ἀλλὰ μόνον 400. Τότε ἀντιμετωπίσαμεν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν πρώτην ἀναβολὴν τῆς συντάξεως τοῦ συμβολαίου. Αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη καὶ ἐλάβομεν τὴν πρώτην παράτασιν (προφορικὴν) συντάξεως τοῦ ὀριστικοῦ συμβολαίου καὶ καταβολῆς τοῦ τιμήματος. Ἐν συνεχείᾳ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1950 ὑπεγράφη τὸ πρῶτον ὀριστικὸν συμβόλαιον δι' οὗ μετεβιβάσθη εἰς τὴν Αἰξωνὴν ἕκτασις 70 στρεμμάτων, τοῦ τιμήματος καταβληθέντος κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Συμβολαίου. Διὰ τοῦ ἴδιου συμβολαίου ἐγένετο προσυμφωνία νὰ μᾶς μεταβιβάσθῃ μὲ τὴν ἴδια τιμὴ τῶν 12 λιρῶν Ἄγγλιας ἕκτασις ἐν συνεχείᾳ τῆς πρώτης 330 στρεμμάτων, ἄνευ καταβολῆς ἀρροβῶνος καὶ μὲ δικαίωμα ἀγορᾶς ἐκ μέρους τῆς Αἰξωνῆς, οὐχὶ δὲ ὑποχρέωσιν. Τοῦτο πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τυχόν μὴ τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφέντων συνταίρων ἀπέναντι τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν γενικῶς τῆς τυχόν ἀδυναμίας τοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ ἀγοράσῃ τὴν προσυμφωνηθεῖσαν ἕκτασιν. Εἰς τὸ ἴδιο συμβόλαιον ἡ συνιδιοκτησία ἀνέλαβεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μᾶς πωλήσῃ πενήντα στρέμματα εἰς τὸ ἡμῖς τῆς συμφωνηθείσης τιμῆς διὰ τοὺς ἀπορωτέρους ἐκ τῶν συνταίρων. Οὕτω ἡ ἀρχικῶς προσυμφωνηθεῖσα τιμὴ ἠλαττώθη καὶ πάλιν. Τέλος ἡ προθεσμία ὑπογραφῆς τοῦ ὀριστικοῦ συμβολαίου παρετάθη καὶ πάλιν ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἐξάμηνον. Χάρις εἰς αὐτὸ κατωρθώσαμε νὰ ἀγοράσωμεν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1950, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8084)50 συμβολαίου τοῦ Συμβολαιογράφου Ρ. Γιαργαγιάνη (ὀριστικοῦ) ἐτέραν ἕκτασιν 60 στρεμμάτων. Διὰ τοῦ συμβολαίου τούτου καὶ πάλιν κατωρθώσαμε νὰ παρατείνωμε τὴν προθεσίαν τοῦ ἀρχικοῦ προσυμφώνου ἐπὶ τρίμηνον εἰσέτι ἧτοι μέχρι τῆς 16ης Μαρτίου 1951. Οὕτω συνολικῶς μέχρι τότε εἶχομεν λάβει προθεσίαν 10 μηνῶν, ἄνευ τῆς ὁποίας ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρακτικοῦ μέρους τοῦ προγράμματος τῆς Αἰξωνῆς. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν νομικῶν ἐργασιῶν κατηρτίσθη φάκελλος τῶν ἐλεγχθέντων πρὸ τῆς συμφωνίας κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1950 τίτλων διὰ τὸν Συνεταιρισμὸν μετὰ γνωμοδοτήσεώς μου, ὑπὲρ τῆς ἀγορᾶς τῆς περιοχῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ βιοτικά Νομικὰ θέματα ἔργον τοῦ ἀπερχομένου Δ.Σ.»

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου θέματος.

ὑπὸ τοῦ κ. Βανδῶρου, μέλους τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, ἀναγιγνώσκειται ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου χρήσεως 1950, ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

«Συμφώνως τοῦ Καταστατικοῦ προέβημεν εἰς τὸν ἔλαγχον τῆς διαχειρίσεως τοῦ Συνεταιρισμοῦ μας μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1950.

Ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Ἰσολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1950, ἀνάλυσιν τῆς ὁποίας θὰ κάμῃ ὁ ἐπὶ τούτου ἀρμόδιος τοῦ Συνεταιρισμοῦ, προέκυψαν ζημίαι δραχ. 31.699.080, θὰ πρέπη ὅμως νὰ ἀφαιρέσωμεν, δραχμάς 21.094.000, ποῦ ἔδαπανήθησαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς ἀγορασθείσης ἐκτάσεως, ὁπότε θὰ παραμείνῃ ὑπόλοιπον δραχ. 16.605.088 ποῦ ὀφείλεται στὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐν λόγω χρῆσιν οὐδεμία ἐγένετο μεταβίβασις οἰκοπέδων, ἀπὸ τὴν μεταβίβασιν δὲ αὐτὴν θὰ προκόψουν κέρδη, καλύπτοντα κατὰ πολὺ τὴν ζημίαν.

Τὸ σκέλος τῶν ἐσόδων ἐξ εἰσφορᾶς τῶν μελῶν παρουσιάζεται μειωμένον, λόγῳ τοῦ ὅτι πολλοὶ συνταίροι καθυσταροῦν τὰς δόσεις των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸ Δ.Σ. νὰ διαγράψῃ ὠρισμένα μέλη του, τὰ ὁποῖα, δι' ἀγνώστους λόγους, δὲν ἦσαν ταμειακῶς ἐν τάξει. Κατε-

βλήθη και κατεβάλλετο προσπάθεια για την είσπραξι των καθυστερουμένων εισφορών, χωρίς να δημιουργηθούν έξοδα για τόν σκοπόν αυτόν. Συνεπείς τής καθυστέρησης ταύτης δέν ώλοκληρώθη τὸ ἔργον τῆς ἀγορᾶς ὀλοκληρήρου τῆς προσυμφωνηθείσης ἐκτάσεως.

Ἡ διαχείρισις τοῦ περιοδικοῦ μας «ΑΙΞΩΝΗ» παρουσιάζει ζημίαν, ἀλλὰ συμφωνήσαμεν μετ' τὴν γνώμην τοῦ Δ.Σ. ὅτι ἡ ἔκδοσις του εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος, διότι εἶναι ὄργανον καλλιέργειας, διαδόσεως τῶν σκοπῶν τῆς Αἰξωνῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἐνημερώνωνται ὅλοι οἱ συνεταιῖροι ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεταιρισμοῦ μας.

Θὰ πρέπη ὅμως ὅλοι οἱ Συνεταιῖροι νὰ εἶναι ὑποχρεωτικῶς συνδρομηταὶ καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ ἀναλάβουν τὴν διάδοσιν τοῦ περιοδικοῦ μας, στὸ ὅποιον συνεργάζονται ἐκλεκτοὶ ἐπισημονες, μέλη καὶ μὴ τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Παρατηρήσαμεν ἐπίσης ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν ἐνταλμάτων συνημμέναι ἀποδείξεις ἐξόδων ἦσαν συγκεντρωτικαί, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐδυσχέρανε τὸν ἔλεγχον.

Ἐγένοντο αἱ δέουσαι συστάσεις ὥστε μελλοντικῶς νὰ εἶναι ἀναλυτικώτεροι.

Οὐδεμία ἀνωμαλία, ἐκτὸς λάθους, παρατηρήθη, ἡ δὲ τάξις εἰς τὰ βιβλία ἦτο πολὺ καλή.

Ὅφείλομεν ἐπίσης νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν ἐκτελεσθεῖσαν μέχρι σήμερον σπουδαίαν πρᾶγματι ἐργασίαν ἀπὸ τὸ Διοικ. Συμβ. καὶ ἀπευθύνομεν τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς ὅλους τοὺς προσέφεραν ὅτι εἶνε δυνατόν στὸ εὐγενικὸ ἔργο τοῦ Συνεταιρισμοῦ μας».

Ἐπὶ τοῦ τρίτου θέματος.

Ἐπὶ τοῦ κ. Ι. Παπαστεφάνου ἀναγινώσκειται ὁ ἴσολογισμὸς χρήσεως 1950 (ἔχων ὡς ἐδημοσιεύθη μετὰ τὴν σ. 100 τοῦ παρόντος περιοδικοῦ).

Ἐπὶ τοῦ τετάρτου—πέμπτου—ἕκτου—ἑβδόμου καὶ ὀγδόου θέματος.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Φ. Βανδῶρος ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἐποπτ. Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1951, ἔχουσαν οὕτω :

«Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσωμεν ὅτι προέβημεν εἰς ἔρευναν ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1951. Ἐκ τῆς ἐρεύνης διεπιστώσαμεν ὅτι ὁ Προϋπολογισμὸς χρήσεως 1951 διαπνέεται ἀπὸ πνεῦμα οικονομίας ὡς καὶ ἀπὸ εὐρείαν ἐκτέλεσιν Ἔργων, ἡτοι Δρόμοι—Ἀποχετευτικά—Δενδροφύτευσις—Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ κλπ.

Παραίοντες παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, ὅπως ἐγκρίνετε τὸν ὑπὸ κρίσιν Προϋπολογισμόν».

Ἐπὶ τοῦ κ. Ι. Παπαστεφάνου ἀναγινώσκειται ὁ συνταχθεὶς Προϋπολογισμὸς χρήσεως 1951, ἔχων ὡς ἔναντι.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως κ. Ἀλεξόπουλος προτείνει ὅπως οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀναπτύξουν τὰς ἀπόψεις των συνεταιῖροι ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων θεμάτων γενικῶς, δηλώσουν τοῦτο.

Ὁ κ. Ξύδης λαβὼν τὸν λόγον κατακρίνει τὴν Διοίκησιν τοῦ (Συν)σμοῦ διὰ διαφόρους ἐλλείψεις τοῦ περιοδικοῦ, ἴσολογισμοῦ, δωρεᾶς, ἀμοιβᾶς δικηγόρου, οἰκονομικὰ ζητήματα τὸν λόγον τοῦ ἀναγινώσκει ἀπὸ χειρογράφου.

Ὁ κ. Βυζᾶς κατακρίνει τὴν Διοίκησιν διὰ τὴν περιληπτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔργου τῆς. Ὑποδεικνύει θέματα πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ περιοδικόν. Συνιστᾷ τὴν ἔγκρισιν τῶν πεπραγμένων. Ἐπαινεῖ τὴν Διοίκησιν καὶ τὸν κ. Πουλιόπουλον διὰ τὴν ἀξιοσημείωτον δρᾶσιν του.

Ζητεῖ ὅπως ὁ κ. Πουλιόπουλος ἀνακαλέσῃ τὰς παρατηρήσεις πρὸς τινὰ συνεταιῖρον ὅστις εἶχε ἰζητήσῃ νὰ μὴν ὀμιλήσῃ ὁ κ. Πουλιόπουλος, δημιουργεῖται διαλογικὴ συζήτησις μετὰ τὸν Πουλιόπουλου—Βυζᾶ. Ὁ Πρόεδρος ἀπαγορεύει τὴν συνέχισιν αὐτῆς καὶ δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Βυζᾶν ὅστις συνιστᾷ τὴν ἐν συμνοίᾳ συνέχισιν τοῦ ἔργου.

Ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λογιστηρίου κ. Ἰωάν. Παπαστεφάνου δίδονται αἱ κάτωθι ἐξηγήσεις ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ἀναγνωσθέν ὑπόμνημα τοῦ Συνεταιῖρου κ. Ξύδη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύνταξιν τοῦ ἴσολογισμοῦ χρήσεως 1950.

1) Ἐπὶ τῶν δωρεῶν, συνιδιοκτησίας καὶ Εὐγενίδου :

Ἐκ τῶν ἄνω δωρεῶν ἡ μὲν πρώτη δὲν εἶναι δωρεά, ἀφ' ὅσον εἰς τὰ ὑπογραφήντα συμβόλαια ἀναγράφεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἀκριβῆς ἔκτασις τῆς ἀγορασθείσης περιοχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρᾶγματι καταβληθὲν ποσόν, ἐν τέλει δὲν πρόκειται περὶ δωρεᾶς, ἀλλὰ περὶ ἀγορᾶς εἰς μειωμένην τιμὴν. Ἡ δωρεά Εὐγενίδου ἀνάγεται εἰς ἐπομένην χρῆσιν μὴ τακτοποιηθεῖσα εἰσέτι, καθ' ὅτι ὁ Συνεταιρισμὸς ἔχει δώσει συναλλαγματικὴν.

2) Ἐπὶ τῆς δωρεᾶς κ. Πουλιόπουλου :

Εἰς τὸν ἴσολογισμὸν χρήσεως 1950 ἀναφέρεται τὸ πρᾶγματι καταβληθὲν ποσόν εἰς τὸν ὄπουλον.

“ΑΙΞΩΝΗ, ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΣ & ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝ. Π. Ε.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1951

Ε Σ Ο Δ Α

* Ἀπὸ Οἰκπέδα Γλωφάδας Συνεταιρίων	1.013.000,00,—
» 250 Οἰκπέδα » Πώλησις Συνεταιριστικῶν Μερῶν	1.125.000,00,—
» 324.000,00,—	2.138.000,—
* Ἀπὸ Οἰκπέδα Τερφιθέας	12.800,00,—
15 οἰκπέδα Χ 800.000	
Συνάρματα	20.000 Χ 12
550 Συνεταιῖροι	132.000,00,—
Περιουσιακῶν	
1500 συνδρομηταὶ	Χ 60.000 90.000,000
Λοιπὰ ἔσοδα	60.000,000 150.000,00,—
Τόκοι	20.000,00,—
Διὰ χωριστὸν Οἰκπέδων—Ἄρμους—Δενδροφύτευσις—Ἔργα κοινῆς ἰδιοκτησίας.	
Εἰσφορὰ ὑπὸ Συνεταιρίων	250.000 Χ 550 137.500,000,—
Μεταβιβάσεις—Φόρος Συμβολαίων—Τίτλοι	
Εἰσφορὰ ὑπὸ Συνεταιρίων	550.000 Χ 550 302.500,000,—
	3.216.800,000,—

Ε Σ Ο Δ Α

Οἰκπέδα Γλωφάδας	283 στρ. @ 2.700.000
» 34 » 1.350.000	810.000,000,—
Δαπάναι Ἐκτελέσεως Ἔργων	
Σχέδιον—Ἐφαρμογὴ Σχεδίου	
Ἄρμους—Ἐγκρ. Σχεδίου Δρ.	75.000,000
Δαπάναι Τεχ. Προσπ.	» 50.000,000
Μισθοδοσία Τεχνικῶν	» 84.000,000 209.000,000,—
Δαπάναι Διεκτίσεως	
Γεν. Ἐξοδα—Μισθοδοσία Ἐνοικία κλπ.	200.000,000,—
Λοιπὰ Πνευματ. Δράσεως	
Περιουσιακῶν κλπ.	150.000,000,—
Ἐξοδα Μεταβιβάσεως—Συμβολαίων—Φόροι—Τίτλοι—Ἀρσιβή Νορ. Συμβ. Κτίρια	250.000,000,—
Διάφορα Δημόσια Κτίρια—Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ	300.000,000,—
Ἐπιπλα καὶ Σκεύη	50.000,000,—
Τεχνικὰ Ἔργα	
Ἄρμους—Ἀποχετευτικὰ Ἔργα—Δενδροφύτευσις	600.000,000,—
Ἀποβλάττιμα	50.000,000,—
Ἐξοδα ὑπὸ νέων—Κέρδος	2.619.000,000,—
	597.800,000,—
	3.216.800,000,—

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Νοεμβρίου 1950.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως κ. Ἀλεξόπουλος Ἰωάν. συνιστᾷ θερμὸν ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου καὶ συνιστᾷ τὴν ψήφισιν ἐνθουσιῶντων συνεταίρων, παρατηρήσας ὅτι ἡ πραγματικὴ τῆς ἐργασίας ἀπαιτεῖ θερμαστάς. Δημιουργοῦνται παράπονα παρ' ἐνίων συνεταίρων διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου. Ὁ συνεταῖρος κ. Ξύδης προτείνει εἰς τὴν συνέλευσιν τὸν καταρτισμὸν ἐπιτροπῆς διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς νομιμότητος τῆς χορηγήσεως παρὰ τοῦ Δ.Σ., δυνάμει ἀποφάσεως Προέδρου Πρωτοδικῶν Ἀθηνῶν, ἀμοιβῆς. Ὁ Πρόεδρος θέτει τὸ ζήτημα ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως ἣτις δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν, ἐγκρίνας τὴν χορηγηθεῖσαν ἀμοιβήν. Ὁ καθηγητὴς κ. Πικιώνης ἀναλύει τὸ ἄσκοπον τῆς ἀμέσου διανομῆς τῶν οἰκοπέδων, καὶ ἀναλύει τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ ἀμεσὸς διανομὴ θὰ καθίστατο ἐπιζημία. Ἡ Συνέλευσις δέχεται τὴν ἀναβολὴν τῆς διανομῆς.

Ἀκολούθως διεξάγεται ψηφοφορία δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως πρὸς ἐκλογὴν Διοικητικοῦ καὶ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ χρήσεως 1950, τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Διοικ. καὶ Ἐποπτ. Συμβουλίου, ἀπὸ πάσης εὐθύνης ἀποζημιώσεως, ὡς καὶ ἐγκρίσεως τοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1951. Διενεργηθείσης διαλογῆς τῶν ψηφοδελτίων, διαπιστοῦται ὅτι ἐψήφισαν 296 συνεταῖροι, ἔλαβον δέ : α') Διὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον :

1) Παπαδόπουλος Ἰωσήφ ψῆφοι 282, 2) Ἀλεξόπουλος Ἰωάννης 266, 3) Δανέζης Μιχαὴλ 260, 4) Δεληγιάννης Κων. 220, 5) Βιδάλης Δημήτρ. 204, 6) Τσαούσης Γεώργιος 183, 7) Μερναῖος Κων. 177, 8) Παπαγιαννόπουλος Ἀνδρ. 171, 9) Μαργαρίτης Ε. 167, 10) Πανταζόπουλος Ν. 146, 11) Μέγας Χρ. 141, 12) Γριτσόπουλος Ἰωάν. 137, 13) Ἀνδρουτσόπουλος Γ. 134, 14) Βαρβάτης Κων. 103, 15) Ἀντωνίου Γ. 39.

β') Διὰ τὸ Ἐποπτικὸν Συμβούλιον :

1) Μπλαῆζ Ἀντών. ψῆφοι 264, 2) Μπισλάνης Ἀντών. 236, 3) Μαυρογιάννης Κ. 199, 4) Κοντός Ἐμμ. 191, 5) Βανδῶρος Φιλ. 183, 6) Ἀναστασιάδης Γ. 151, 7) Παπαδημόσιος Δ. 107, 8) Ξύδης Χρ. 104. Εὐρέθησαν δὲ καὶ 2 ψηφοδέλτια ἄκυρα. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκλέγονται διὰ μὲν τὸ Δ. Σ. οἱ ἐννέα πρῶτοι κατὰ σειρὰν ἐπιτυχόντες, διὰ δὲ τὸ Ἐποπτικὸν οἱ πέντε πρῶτοι κατὰ σειρὰν ἐπιτυχόντες.

γ') Ἐνέκριναν τὸν ἰσολογισμὸν χρήσεως 1950 ψῆφοι 284.

δ') Ἀπαλλαγὴ Διοικ. καὶ Ἐποπτ. Συμβουλίου ἀπὸ πάσης εὐθύνης ἀποζημιώσεως ψῆφοι 282.

ε') Ἐνέκριναν τὸν Προϋπολογισμὸν χρήσεως 1951 ψῆφοι 279.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τροποποίησιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 1, 3, 5, 6, 8, 14, 15, 17, 20 ἄρθρων τοῦ Καταστατικοῦ καὶ προσθήκην τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 26 α ἢ Γεν. Συνέλευσις ἀπεφάσισεν ὅπως μὴ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν, ἀλλὰ συγκληθῆ ἑτέρα Γεν. Συνέλευσις ἵνα ἀποφασίσῃ ἐπ' αὐτῶν τῶν τροποποιήσεων. Μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου θέματος λύεται ἡ Συνεδρίασις, εἰς πίστωσιν δὲ συνετάγη τὸ παρὸν ὄχι ὑπογράφεται ὡς ἔπειτα : Ὁ Πρόεδρος Ἰ. Ἀλεξόπουλος, Οἱ Πρακτικογράφοι Ὁμ. Θερμός, Ν. Δικαιόπουλος. Οἱ ψηφοδέλται Φ. Βερνυδάκης, Δ. Δικόπουλος. Ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ Θ. Ἡλιόπουλος, Γ. Διακογιάννης, Γ. Κανδρεβιώτης.

— Τὴν 15ην Δεκεμβρίου, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ν. Πουλιόπουλου, ἔγινε στὴν οἰκίαν του (Γλυφάδα) συγκέντρωσις μελῶν τοῦ Δ. Σ. καὶ φίλων τῆς «Αἰξω-Νησ», πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιδειχθῶν τὰ σχέδια τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ συνεταρισμοῦ Πολεοδομικὸ καὶ ἄρχιτεκτονικὰ. Προσκληθέντες παρευρέθησαν οἱ Ὑπουργοὶ Δικαιοσύνης κ. Δ. Παπασπύρου, Ἐργασίας κ. Γ. Κασσιμάτης μετὰ τῆς συζύγου του καὶ ὁ Ὑφυπουργὸς Οἰκονομικῶν κ. Γρηγορίου. Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ συνεταρισμοῦ ἐξεπροσώπησαν οἱ κ. κ. Ἰ. Παπαδόπουλος, Α. Παπαγιαννόπουλος καὶ οἱ κ. κ. Ἰ. Ἀλεξόπουλος, Γ. Τσαούσης, Ε. Μαργαρίτης παρευρεθέντες μετὰ τῶν κυριῶν των. Ἐπίσης παρευρέθησαν μετὰ τὸν κ. Δ. Πικιώνη, οἱ τεχνικοὶ συνεργάτες του κ. Πετριτσόπουλος καὶ Παπαγεωργίου ὡς καὶ ἡ δις Πικιώνη. Ὁ κινηματογραφικὸς σκηνοθέτης τῆς Αἰξω-Νησ κ. Ἀ. Μελετόπουλος ἔκαμε προβολὴν τῆς πρώτης δοκιμαστικῆς «Αἰξω-Νησ» ταινίας. Οἱ κ. κ. Τζουμάνης, Θεοφανίδης, Χρονόπουλος καὶ Γεωργαντᾶς, εὐγενῶς προσφερθέντες, ἐξετέλεσαν ἕνα Κουαρτέτο γιὰ τέσσαρα βιολοντσέλλα. Στους συγκεντρωθέντες μίλησαν γιὰ τὸ ἔργο τῆς Αἰξω-Νησ οἱ κ. κ. Δ. Πικιώνης καὶ Ν. Πουλιόπουλος, ἀπήντησαν δὲ οἱ κ. κ. Ὑπουργοὶ συγκινημένοι ἀπὸ τὴν προσπάθειάν μας. Στὸ ἐπόμενο φύλλο θὰ δημοσιευθῶν λεπτομέρειες καὶ οἱ λόγοι τῶν ὀμιλητῶν καθὼς καὶ τῶν κ. κ. Ὑπουργῶν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ